

ספר

שירת שלמה

על עניני עירובין

רשויות שבת * מחיצות * הצרות * תחומין

כולל ביאורים ועיונים בסוגיות החמורות
ובדברי רבותינו הראשונים והאחרונים
ומשא ומתן של הלכה בבירור דברי הטוש"ע ונו"כ

חיברתיו בחמלת ה' עלי
שלמה חיים נפתלי
בן לאאמו"ר הגאון רבי יוסף שליט"א

פעה"ק ירושלים ת"ו
כסלו תש"פ

הציונים לספר עבודת הקודש
הם לפי הוצאת שלחן מלכים
הציונים לחזו"א
הם לפי הסימנים של עירובין

©

כל הזכויות שמורות

כתובת להערות והארות

משפחת נפתלי

רביבים 26

רמות א' ירושלים

050-4155135

L548435858@gmail.com

עימוד עיצוב והדפסה:

מכון נקודה

NEKUDA
נקודה

03-80-600-09 ☎

a80699@gmail.com ✉

הסכמת מו"ר הגאון רבי משה יהודה שלזינגר שליט"א ראש ישיבת קול תורה

בס"ד

הנהגה כיובל שנים ע"י הגאון מוה"ר שלמה זלמן איינבראך זצ"ל
Led from 5709 to 5755 by the late Rosh HaYeshiva
Rabbi Shlomo Zalman Auerbach זצ"ל

ישיבת קול תורה (ע"ר) – ירושלים ת"ו KOL TORAH RABBINICAL COLLEGE, JERUSALEM

רח' הפסגה 32, בית וגן, ת.ד. P.O.B. 16023 ירושלים 91160
32 Hapigsah St., Bayit Vegan, Jerusalem 91160 P.O.B. 16023
טלפון: 02-6414674 Phone: 02-6437487 פקס: 02-6437487
E-mail: koltorah10@gmail.com
נסדה והונהג ע"י הגאון מוה"ר יחאל שלזינגר זצ"ל והגאון מוה"ר ברוך קונשט זצ"ל
Founded and led by the late Rabbi J. M. Schlesinger זצ"ל and Rabbi E. Kunstadt זצ"ל

הרב משה יהודה שלזינגר
ראש הישיבה
Rabbi Moshe Y. Schlesinger
President

אלול תשע"ט

השבח והתהילה להרב הגאון שלמה חיים למשפחת נפתלי שליט"א

מתלמידי ישיבתנו המצוינים בעבר

על החיבור הנפלא על הלכות ערובין אשר בשם "שירת שלמה" יכונה,

חיבור המבאר בעומק ובפירוט, תוך מו"מ בירור כמה עניינים

סבוכים, של הלכות אלו.

זכחה השי"ת להמשיך בדרך העליה בתורה ובהפצת פרי עמלו להוגי

תורה.

בדידות והוקרה

משה יהודה שלזינגר

נסדה פניה"ק ירושלים ח"ו בשנת תרצ"ט Founded in Jerusalem in the year 5699

תרומות מתקבלות לפי כתובת הישיבה. ת.ד. 16023 ירושלים 91160. או בנק דיסקונט סניף בית הרם 069 חשבון מס' 2666. או בנק הדואר חשבון 4-10740-6 או בכרטיס אשראי. מוצר לניכר מס לפי סעיף 46
Please remit contributions directly to Rabbinical College "KOL TORAH" P.O.B. 16023 Jerusalem 91160, or to Israel Discount Bank, Beth Hakerem Branch 069, Jerusalem, Acc. 2666 or credit card. Donations tax exempt.
Addresses of "KOL TORAH" abroad: U.S.A.: American Friends of Rabbinical College "KOL TORAH" c/o Mr. J. Simons, 10 Sam Law Drive, Monsey, N.Y. 10952 (donations tax exempt). England London: Friends of Rabbinical College "KOL TORAH" c/o Mr. M. Neuberger, 6 Elmcroft Avenue, London NW11 ORR (donations tax exempt). Manchester: c/o Mrs. Ida Harris, 1 Brantwood Rd. Salford 7, Laxcs. M7 0EN.
Canada: Alumni Association of Yeshivat "KOL TORAH" c/o Pfeiffer and Co. Ltd., 6927 Park Ave, Suite 200, Montreal, Que. H3N 1X7 (donations tax exempt). France: KOL TORAH, la voix de la Torah c/o Dr. Ariel Buchinger, 6 Avenue de la Paix, 67000 Strasbourg (CERFA) Schweiz: Freunde der Jeschiwa "KOL TORAH" c/o Herr J. Rhein, Schulhausstr. 58, 8002 Zuerich (Spenden steuerfrei).

הסכמת מוח"ז הגאון רבי אברהם סלים שליט"א
ראש ישיבת מאור התורה

MEOR HATORA Yeshiva
In memory of Rabbi Natan Salem

ישיבת מאור התורה
ע"ש הרה"ג נתן סאלם זצ"ל

רח' דוד ילין 26, ת.ד. 6085 ירושלים 91060 טל' 02-5370960 פקס 02-5385783

26 David Yelin St. Jerusalem P.O.B 6085 zip code 91060 Tel. 02-5370960 Fax. 02-5385783 Email: misrad@meorhatorah.org www.meorhatorah.org

יום ה', כ"ג חשון תש"פ
לסדר "בא ברוך ד"

מכתב ברכה

לכבוד

יקירנו ואהובנו אב בתורה ורך בשנים
עדין לגדולות, הרב שלמה חיים נפתלי שליט"א

השלום והברכה

אורו עיני ושמחתי לראות ראשית פרי עמלך בתורה הקדושה
בחיבורך את הספר "שירת שלמה" חידושי תורה ובאורי סוגיות במסכתא
דעירובין אשר נאמרו בכלל שהקמת בס"ד לפני אברכים מצטיינים והדברים
נתבררו בדיבוק חברים בעומק ברוחב ובהיקף בנושאים החמורים של
המסכתא,
אשריך ואשרי חלקך ירבו כמותך בישראל.

ואין לי אלא לברך שבעז"ה יפוצו מעינותיך חוצה להגדיל תורה
ולהאדירה מתוך בריאות הגוף ושלות הנפש ויגיעת התורה בשמחה תלוה
אותך תמיד להתברך בכל מילי דמיטב עם נו"ב נכדתי שתח"י תרוו נחת מכל
צאצאיכם אמן.

החותם בברכה רבה באהבה רבה

אברהם סלים
אברהם סלים
ראש הישיבה

הסכמת הגאון רבי עזרא שרים שליט"א
ראש ישיבת מסילת התורה

בס"ד

MESILAT HATORA

מסילת התורה

· Yeshiva
· Tlmud Torah Hamesila

· ישיבה
· תלמוד תורה המסילה

ב' אדר א"ת תשס"ב
יום שישי, ט"ו שבט
בחדר ישיבה

הריני לפקיד ולפקיד את כבוד קדושתו וזמנו של
הרה"ק שלמה חיים נפתלי שליט"א
יוסף משה שנין רבות אלה ובהלכה בתורתו בקדושה בילובת
'קול תורה' ובבית מגוריו 'מסילת התורה' וביט סוכה
למלכו התלמודי חכמים בקרתא בירושלים, הבקו באכאני התורה
בן גיט נתיין, בן אסוקי שמעטתו אליבא דהלכתא, באבת חולין
נכה ועוד ועוד.
וכשר הניח יבו מענינים בסבוכים ביותר בעיני עירובין -
אלו הלא וסגרת אן אולחן מופין בספר ישרת שלמה -
שהם נוסח ונתן בכל עניני רמת הרבנים ואלו היהוד
עזובי חפירות ותחומין, שמראה כחו בסוגות חמורות אלו
ואף למסוקי שמעטתא אלמנה דהלכתא.
ועל נכרבה אלא לברכה, ועכב לעזוב ענינים וסוגיות באך
כדנח חלקי בתורה, ולצאת דקדושה מכל יופה אמין.

המתחבט בכבוד עמלי
תורה

עכא שריים

רח' מירסקי 5, רמות ד' ירושלים, ת"ד 23968 טל. 02-5870659 פקס. 02-5870692

P.O.B 23968, Jerusalem, Israel. Tel. 02-5870659, Fax. 02-5870692

ברכת אאמו"ר שליט"א

בעזה"ת

ברכת אב

שמח לבי ויגל כבודי, בשמחת תורתו של בני חביבי יקירי השוקד באהלה של תורה לילה כיום יאיר בעמל ויגיעת לימודה ובהרבצת התורה ובהבהבתה ישגה תמיד, חריף ובקי משנתו זך ונקי הרה"ג ר' שלמה חיים נפתלי שליט"א אשר נשאו לבו להעלות על כתב לפרי עטו, מחידושו ומשיעוריו הארות והערות הלכתיים על מסכת עירובין אשר פיו יקבנו שירת שלמה במה שנשא ונתן בהם עם בני החבורה, לקיים בזה ללמוד וללמד, והכל עשה בטוב טעם, יישר חילך לאורייתא.

ועליך אני קורא למימרת חז"ל (תענית ה:) אילן אילן במה אברכך, אם אומר לך שיהיו פירותיך מתוקין הרי פירותיך מתוקין, שיהא צילך נאה הרי צילך נאה, שתהא אמת המים עוברת תחתך הרי אמת המים עוברת תחתך, אלא יהי רצון שכל נטיעות שנוטעין ממך יהיו כמותך.

ויהי רצון שחפץ ה' יצלח בידך, ולהמשיך ללון בעומקה של תורה, ולכוין לאמיתה של תורה. ויפוצו מעינותיך חוצה בהעמדת תלמידים ובהמשך חיבורים נוספים, בבריאות ובשמחה אורך ימים ושנות חיים יוסיפו לך. בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני.

ויהי רצון שקוים בי לא ימוש מפיד ומפי זרעך זרעך עד עולם אמן.

יהי רצון שיהיה לך
שלום ושלום

ברכת מו"ח שליט"א

ומכון להוראה "חסד לאברהם"

עמותה 580021806

כסלו תש"פ

בס"ד

לכבוד חתני היקר החביב לי כבני יקירי
אציל המידות, נעים הליכות, ברוך כישרונות,
המשכים קום להגות בתורות, עמל בתורה ימים ולילות,
הגאון רבי שלמה נפתלי נ"י

שמועה טובה תדשן עצם-וב"ה נדשנו עצמותי בהשמע שהנך עומד
להוציא חידושים שנאמרו מפ"ך לפני אברכים מצויינים, ותוספת שמחה
והתרגשות כשראיתי גליונות ערוכים ומסודרים, דברי תורה וחידושים,
מתוקים מדבש מנופת צופים.

אף שאין אני עוסק בסוגיות עירובין כלל, אבל הנני מכירך היטב
שהדברים היוצאים מפ"ך הם מיושרים, מחושבנים, ומתוקים, אין ספק
שדבריך נפלאים, ושזכית לכוין לדברי גאונים, דההולך בדרך טובים,
מכוין לראשונים ואחרונים.

המעט ששמעתי מפ"ך בסוגיות עירובין בשעות מזדמנות זה עדות על
חידושים נפלאים שיש באוצרך הטוב, ועצם חיבורך על מסכת עירובין
הרי הוא כמאה עדים על עמלך ושקיעותך בתורתנו הקדושה.

יתן ה' שתזכה לישב כל ימ"ך באהלה של תורה לשמוע ללמוד וללמד
לשמור לעשות ולקיים את כל התורה כולה באהבה ויראה, מתוך בריאות
איתנה שלך ושל נו"ב בתי היקרה אשר היא עזר לך במסירות רבה, ותרוו
יחד נחת דקדושה מכל יוצאי חלצ"כ, אמן.

מאין אברהם קוליאקוב
יו"ר

זכרון עולם

ספר זה רואה אור עולם

לעילוי נשמת

האי גברא רבה

דעסיק באוריתא תדידא

וידאתו קודמת לחכמתו

התייסר ביסודים קשים

וקבלם בדומיה ובאהבה

הגה"צ רבי אליהו בן ג'קלין צבאח זצ"ל

נלב"ע ביום ט"ז אייר תשס"ז

ת.ג.צ.ב.ה

הוקדש ע"י משפחתו

זכרון עולם

לעילוי נשמת

זקני רודף צדקה וחסד משכים ומעריב לבתי כנסיות

הר"ר יהודה אסלן בן פרידה זצ"ל

נלב"ע א' תמוז תש"ס

ורעיתו מרת רחל בת אלטון ע"ה

נלב"ע י"ט טבת תשנ"ד

ולע"נ בתם פרידה בת רחל ע"ה

נלב"ע בקי"ו ש"י ג טבת תש"ח

ולע"נ בנם משה בן רחל ז"ל

נלב"ע כ"ג ניסן תשנ"א

ת.נ.צ.ב.ה

זכרון עולם

לעילוי נשמת

סבי הר"ר שלום בונם בן הרב אהרן מרדכי ליברמן זצ"ל

נלב"ע י"ט סיון תשס"ט

וסבתו מרת רבקה בת הר"ר יהושע הלוי ע"ה

נלב"ע ב' תמוז תשנ"ד

עמדו באמונתם בכל תהפוכות חייכם עסקו בצרכי ציבור באמונה

ואהבת התורה והחסד היו נר לדגלם

ת.נ.צ.ב.ה

היטיבה ה' לטובים

ספר יוצא בעזרתו ובסיועו
של הרב"ג ר' משה אהרן שליט"א
ודעתו הרבנית שתחי'
לנחת מכל יוצ"ח

עץ חיים היא למחזיקים בה

ספר זה רואה אור עולם
בסיוע תרומתו של הנדיב
מר יגאל נאמן הי"ו
להצלחתו ולהצלחת משפחתו ברוחניות ובגשמיות

לדפואה שלימה
למר אבנר בן נדקים שיחי'
ולמרת זמירה בת נדקים תחי'

להצלחה ולברכה
למרת אסתר בת מרים
יוסף חיים בן אסתר
ציפורה בת אסתר

לעילוי נשמת

ר' אברהם בן פרידה ז"ל חמאוי

גלב"ע א' אב תשס"ד

ודעיתו אדל בת רחל (לביט נפתלי) ז"ל

גלב"ע י"ז שבט תשע"ג

ת.ג.צ.ב.ה

הוקדש על ידי משפחתם

לעילוי נשמת

מרת פרידה בת רחל ע"ה

שבחכמתה בנתה ביתה לתורה וידאה

גלב"ע כ"ט תמוז תשע"ה

ת.ג.צ.ב.ה

הוקדש ע"י בני משפחתה

לעילוי נשמת

הרב סעד סאדי בן יצחק וגינה טבאך זצ"ל

מסר נפשו ללימוד התורה

גלב"ע י"ד ניסן תשע"ט

הונצח ע"י מוסדות אבי עזרי ישראל

פתיחה בכבודה של תורה

א

אמרינן בגמ' (עירובין כא:): "אמר רב יהודה אמר שמואל בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים יצתה בת קול ואמרה בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני". ויש להעיר איזו חכמה מיוחדת התגלתה כאן, והרי גם בחוקי העמים יש הרחקה וסייגים לשמירה על חוקיהם, ומה ההתפעלות הגדולה מתקנת עירובין.

בעסקי בעיני עירובין עמדתי על נקודה נפלאה. דהנה עינינו רואות בחוש שדברי תורה פריין ורביין וכדרשת חז"ל במכילתין (נד:): "דדיה ירווך בכל עת, למה נמשלו דברי תורה כדד, מה דד זה כל זמן שהתינוק ממשמש בו מוצא בו חלב, אף דברי תורה כל זמן שאדם הוגה בהן מוצא בהן טעם", ואף שעברו כבר אלפי שנים מאז שניתנה לנו חמדה גנוזה זו, אעפ"כ כל זמן שעוסקים בה מתחדשים בה דברים, קושיות ופירוקים הבנות וסברות חדשות, ולא זו בלבד אלא אף סוגיא שלמד האדם עצמו כמה וכמה פעמים אעפ"כ כל פעם שלומדה שוב מתחדשות לו נקודות שלא עמד עליהם בפעמים הקודמות, ואי"ז אלא כח רוחני בלי גבול שהאציל האין סוף ב"ה בתורתו הקדושה.

אלא שלכאורה כל זה שייך כלפי חלקי התורה שניתנו על ידו, אבל חלקי הדרבנן מאין יהא בהם כח זה, ובשלמא חלק הדרבנן שהוא למסבר קראי והרחבת הדאורייתא ניחא, דנשמת הדברים היא הדאורייתא ומשם ניתן כח זה גם לכל המסתעף, אבל כלפי גזירות חז"ל שאין להן עיקר בדאורייתא אלא חז"ל חידשו אותן מניין ניתן בהם כח זה, כמו"כ מצינו שאף שאר המעלות והסגולות שנאמרו בעוסק בתורה קיימות גם בחלקי התורה הללו, וצריך לבאר היאך יש בכחם של חז"ל להפיח רוח קדושת התורה במה שחידשו מדעתם.

ועל כרחק דמכח שהתקדשו חז"ל בקדושת התורה ע"י עסקם בה, הם עצמם התאחדו עם התורה ונעשו נשמתם וגופם כחטיבה אחת עם התורה"ק ולפיכך כשחידשו דבר מדעתם יש בו את כח קדושת התורה, וכשם שהירח מקבל אורו מן החמה ומאיר על פני הארץ, כך אור קדושת התורה זורח בלבם של חכמי ישראל ואור זה מאיר בכל דבריהם ותקנותיהם, וכשם שכשחידשו דין בהלכות נזיקין מובן שנשמת הדברים הם פסוקי התורה שנאמרו בפרשה זו ולכן בכל מה שהוסיפו חז"ל קיים כח התורה שנאמרה מפי הגבורה, כך כשחידשו את תקנת עירובין אף שאינה להרחבת פרשה בתורה נשמת התקנה היא שאר פרשיות התורה שנהפכו להיות כעצם מעצמותם ובשר מבשרם.

בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים ההתפעלות המיוחדת לא היתה מחכמתו לגזור ולתקן תקנה זו, אלא ההתפעלות היא מ'נשמת' התקנה, שהרי בתקנה זו שאין לה עיקר בדאוריתא אעפ"כ מולבש בה כל כח התורה, והיאך היה בכחו של שלמה לעשות כן, אי"ז אלא משום שקידש וטיהר את לבו שנהפך לעצמות התורה וזרח בו אור קדושת התורה, ולכן היה ביכולתו להשפיע הלאה את אור מעלות התורה"ק, ועל כך קול יוצא ממרומים "בני חכם לבך ישמח לבי גם אני".

אמרו חז"ל (ע"ז לה.) "מאי כי טובים דודיך מיין, אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע ערבים עלי דברי דודיך (דברי סופרים, רש"י) יותר מיינה של תורה". ולהאמור יש לבאר, דהנה בדברי סופרים רואים את עוצם מעלת העוסק בתורה שמתקדש ומתאחד בקדושתה, ודבר זה הוא שבחן של ישראל, לפיכך אמרה כנסת ישראל דייקא, דלישראל יש חביבות מיוחדת בחלק זה של תקנות חכמים וגזרותיהם שבו מתגלמת מעלתן מה שלא נראה בעיקרה של התורה.

עוד איתא בגמ' (ברכות נח.) "תנו רבנן הרואה חכמי ישראל אומר ברוך שחלק מחכמתו ליראיו, חכמי עובדי כוכבים אומר ברוך שנתן מחכמתו לבשר ודם", וצריך לבאר מה טעם כשמברכים ברכת השבח על החכמה צריך להזכיר אם מקבלי החכמה הוא מיראיו או בשר ודם, ועוד מדוע יש חילוק בלשון דאצל חכמי ישראל הלשון הוא 'שחלק', ואילו אצל חכמי אה"ע הלשון הוא 'שנתן'.

ולהאמור, האדם אינו רק כלי למשכן החכמה אלא הוא מגדיר את מהות החכמה, כי חכמה שאצל יראיו חלוקה במהותה מחכמה שאצל ב"ו, דחכמת יראיו אינה חכמה בעלמא אלא דבקות והתאחדות בחכמה, ולכן צריך להזכיר בברכה שחלק מחכמתו ליראיו כי אם לא יזכיר שהחכמה אצל יראיו, הרי זה קיצור בשבח החכמה, וחכמה זו היא חלקו של הקב"ה ושייך בה לשון שחלק מחכמתו, מחלקו ממש, "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו".

ויש להוסיף עוד, דהנה בקה"ר (פרשה א' י"ז) איתא, "מטרונה אחת שאלה את רבי יוסי בר חלפתא אמרה ליה מהו דין שנאמר יהב חכמתא לחכימין, לא הוה צריך קרא למימר אלא יהב חכמתא ללא חכימין ומנדעא ללא ידעי בינה, אמר לה אילו נתן הקב"ה חכמה לטפשים היו יושבין והוגין בה בבתי כסאות ובבתי תיאטריאות ובבתי מרחצאות, אלא נתן הקב"ה חכמה לחכימין והם יושבין והוגין בה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, הוי יהב חכמתא לחכימין ומנדעא לידעי בינה".

לפי המבואר במדרש נראה ד'חכימין' אינו כשרון בעלמא, אלא היינו חכמי הלב שמבינים ומרגישים את מעלת קדושת התורה ונזהרים בטהרתה, ולהם נתן הקב"ה חכמה להשכיל סודותיה כדי שיהגו באמריה בקדושה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות,

אבל לטפשי הלב שאין ליבם מבין במעלת קדושת התורה מהם מסתתמים שערי דעה כדי שלא יהגו בתורה שלא כערכה. ונמצא שהכרת קדושת התורה שמקורה נובע מיראת שמים, וכמ"ש בשערי תשובה (ש"ג אות מ"ד) דזהירות בעסק התורה בקדושה ונקיות מדרכי יראת שמים כדכתיב "ליראי ה' ולחושבי שמו", היא המפתח להשגת חכמת התורה, ולפיכך מברכים שחלק מחכמתו ליראיו כי היראה היא הסיבה לזכות בחכמה.

ב

כתוב בפרשת ואתחנן (פ"ד ז' - ט') "ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החוקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה. כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראנו אליו. ומי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת אשר אנכי נותן לפניכם היום". ויש לעמוד על סדר הפסוקים, דכיון שפתחה התורה בהתפעלות הגוים מחכמת ובינת ישראל המקיימים את חוקי התורה, היה לה להמשיך ומי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים, ולמה הפסיקה ביניהם בענין כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו.

ונראה הביאור בזה שהרי התקרבות והתדבקות ישראל אל הקב"ה היא באמצעות התוה"ק וההתפעלות מהדביקות שקונים ישראל ע"י התורה היא יותר מההתפעלות מחכמת התורה, ולפיכך כשישמעו העמים על התוה"ק תחילה ישבחו את כוחה הרוחני מה שאינו בשאר החכמות, ואח"כ באה מעלה נוספת בצדקת וישרות משפטי התורה, ולכן תחילה הקדים הפסוק בסיבת ההתפעלות מן התוה"ק את מעלת התקרבותם של ישראל אל האלקים, ואח"כ הוסיף הפסוק את מעלת חכמת התורה.

והדברים מבוארים בפירוש הרמב"ן וז"ל "ואמר כי בחוקים ובמשפטים תועלות גדולות שהם תפארת לעושיהם מן האדם ואפילו שונאיהם ישבחו אותם בהם, ועוד שהם תועלת גדולה שאין כמותה שה' יהיה קרוב להם בכל קראם אליו, וכן העמים יתבוננו בזה ידעו כי החוקים נעשים בחכמה ובינה לקרבה אל האלקים וייראו מהם, וזהו שאמר כי מי גוי גדול, ועוד שהחוקים עצמם הם צדיקים ישרים וטובים בישוב העם והמדינות".

ובזה מבואר היטב המשך הפסוקים שם דכתיב "רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך וגו' יום אשר עמדת וגו'. ודעת הרמב"ן (בפירושו ובסה"מ שכתח הלאוין המצוה השניה) דנאמרה בזה אזהרת לא תעשה שלא לשכוח את מעמד הר סיני, ולכאורה מה ענין אזהרה זו לפסוקים שקדמו בשבח חכמת התורה. ולהאמור מבואר היטב שהרי העידה התורה

באלו הפסוקים על מעלת קדושת התורה שהעוסק בה מתקרב אליו יתברך וזה זה המשיכה התורה להזהיר שלא נשכח את מעמד הר סיני ששם ראו ישראל את כבודה ומוראה וקדושתה של התורה.

ועפ"ז יש לבאר עוד את מ"ש בגמ' שבת (פח.) "ויתיצבו בתחתית ההר א"ר אבדימי בר חמוא בר חסא מלמד שכפה עליהם הקב"ה את ההר כגיגית וכו' אמר רבא אעפ"כ הדר קיבלוה בימי אחשוורוש דכתיב קימו וקבלו היהודים קיימו מה שקיבלו כבר", דבפשטות קיבלוה מאהבת השי"ת שגאלם ופדאם ממות לחיים ולכן קיבלו גזירותיו מאהבה, אך רש"י שם פירש "מאהבת הנס שנעשה להם", וצריך ביאור 'אהבת הנס' מהי.

ויבאר עפ"י מה שכתב הרמב"ם בספה"מ (בסיום מנין המצות) גבי תקנת מקרא מגילה וז"ל "שהנביאים עם בית דין תקנו וצוו לקרות המגלה בעונתה כדי להזכיר שבחיו של הקב"ה ותשועות שעשה לנו והיה קרוב לשועינו, כדי לברכו ולהללו וכדי להודיע לדורות הבאים שאמת מה שהבטיחנו בתורה כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראנו אליו".

הרי שנתקיים מקרא זה בישראל שבאותו הדור, וכפי שנתבאר מסדר הפסוקים דקירבת ה' אלינו בכל קראנו אליו היא בזכות התורה"ק, ולפיכך כשראו ישראל שזוכים לקרבה זו והשכילו להבין שזכו לכך מכח התורה, הדור קיבלוה מאהבה, וזהו שכתב רש"י אהבת הנס, דהיינו קירבת השי"ת שבנס.

את הפסוק מפסוקי ברכת כהנים "יאר ה' פניו אליך ויחנך" תרגם ביונתן בן עוזיאל "ינאר ה' אפוי לך במעסקך באורייתא ויגלי לך טמרין וייחוס עלך", ולכאורה מנ"ל שקאי על ענין התורה דבר שאין לו כלל רמז במקרא. אלא שהביטוי הגדול ביותר לקרבת אלקים הוא ע"י הארת פנים בתורה וגילוי רזי תורה, ולכן כדי לפרש את ברכת ההארת פנים בשלימות פירש שהארת פנים תהא "במעסקך באורייתא". דאם האדם מקבל הארת פנים בדברים אחרים ולא בתורה א"כ עדיין חסר לו בדרגת ההארת פנים וקרבתו יתברך.

ג

בגמ' בברכות (יז:) "אמר ליה רב לרבי חייא נשים במאי זכיין, באקרויי בנייהו לבי כנישתא ובאתנויי גברייהו בי רבנן ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן", והנה אף שיש לנשים מצוות אחרות שמחויבות בהן ויכולות לקנות על ידן חיי העוה"ב, הוקשה לגמ' 'במאי זכיין' כלומר מנין להן זכות תורה שעליה נאמר "בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין", ואיזה תבלין יהיה להן נגד היצה"ר ובמה ינצלו מן החטא. אלא שא"כ צריך ביאור מה יישובה הגמ', דלכאורה מה שהתורה מצלת מן החטא ומיצה"ר זו מציאות

שהעוסק בה מתקדש ובכח קדושתה הוא ניצול, ולא שהוא תשלוּם שכר על עסקו בתורה, וא"כ היאך ע"י אקרויי בנייהו וכו' יתקדשו בקדושת התורה, הלא בפועל אינן עוסקות בה.

ומבואר כאן דענין קדושת התורה אינו תלוי בלימוד התורה בפועל אלא במסירות לתורה, ולכן הני נשי אף שאינן עוסקות בפועל בתורה ואין להן את חכמת וידיעת התורה, אך קדושת התורה שייכת גם אליהן כיון שטורחות ועמלות למענה.

נדמה שאפשר לבאר מציאות זו, דהנה בגמ' בסנהדרין (צט:) איתא "נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו, הוא עמל במקום זה ותורה עומלת לו במקום אחר", ופרש"י "תורה עומלת לו, שמחזרת עליו ומבקשת מאת קונה למסור לו טעמי תורה וסדריה, וכל כך למה, מפני שאכף, שכפף פיהו על דברי תורה". הנה גם הני נשי עמלות למען התורה ובמה תהא התורה עומלת למענן. אלא אף שלא שייך בהן חכמת וידיעת התורה שתהא התורה מחזרת לפני קונה למסור להן טעמי תורה, אך קדושת התורה שייכת בהן וכו"ל, ועל זה עמלה התורה למענן ומתחננת לפני קונה להאציל להן מקדושתה, ולכן בשכר אקרויי וכו' הן מתקדשות במציאות קדושת התורה ויש בהן את התבלין נגד יצה"ר שמצלת אותן מן החטא. ואם כן הדברים על אחת כמה וכמה שכשהתורה מחזרת לפני קונה למסור טעמי תורה למי שעמל בלימוד התורה אי"ז חיזור רק על מסירת טעמי תורה אלא גם על מסירת קדושתה אליו.

בכל אותן כ"ד שנים שישב ר"ע והגה בתורה והתעלה בידיעת ובקדושת התורה, אשת בריתו אשר מסרה נפשה למענו וישבה כגלמודה, גם היא התעלתה באותה מידה בקדושת התורה, וכשהוא סבא קאמר לה עד כמה קא מדברת אלמנות חיים ואמרה ליה אי לדידי ציית יתיב תרי סרי שני אחרינא (כדאיתא בכתובות סג), לא היה באמירה זו משום ויתור למען סולם עליתו של ר"ע שימשיך לשקוד על דלתי התורה, אלא היה כאן רצון ותשוקה להמשיך באותה התעלות שלה ולהתקדש עוד י"ב שנה במסירותה למען התורה.

במה אקדם ה' על כל הטוב אשר גמלני מעודי עד היום הזה, לא בחסד ולא במעשים אלא ברוב חסדו ומאוצרו הטוב שאינו פוסק, ואף עתה זיכני להוציא לאור את פרי ביכורי על עיני עירובין, תבענה שפתי תהלה כי תלמדני חוקיך, כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה.

הספר מושתת על חבורות שמסרתי בפני אברכים מופלגים בישיבת 'מסילת התורה', כאשר סדר הלימוד הוא עיסוק בלימוד הסוגיא לכשלעצמה עם דברי רבותינו הראשונים אשר מפייהם אנו חיים ומימיהם אנו שותים, ואחר השגת בהירות בסוגיא

לפרטיה ודקדוקיה עוברים לחלק ההלכה, אשר מלבד שקובע חשיבות לעצמו מהוה הוא גם השלמה וסיכום לסוגיא, ובדרך לימוד זו יוצא שמקיפים גם את הסוגיא עצמה וגם את העולה ממנה למעשה, וזו היתה דרכם של רבותינו הראשונים והאחרונים כשבאו לפסוק הלכה למעשה. צא ולמד מספר תורת הבית להרשב"א שענינו לסדר את הלכות איסור והיתר, ובכל דין והלכה הביא מתחילה את סוגיות הגמ' ואת דברי הראשונים שקדמוהו ונשא ונתן בהם, ויש מהדברים שהם כלשונו ממש בחידושו, ומתוך כך פסק את ההלכה למעשה. גם בתשובת רע"א הדבר בולט במיוחד דשכנשאל שאלה הלכה למעשה פתח תחילה באריכות בביאור הסוגיא ושיטות הראשונים והדינים היוצאים מכל שיטה, ואחר שביאר כל זאת דן כפי איזו שיטה נפסק להלכה, וממילא אלו נפקותות שהוציא מדברי הראשונים שייכים לענין דינא.

ואם בכל חלקי התורה כן, על אחת כמה וכמה בעניני עירובין שהשו"ע והנו"כ קיצרו בהם, ועל כן מבלי לימוד הסוגיות בעצמן הידיעה בהן לוקה בחסר, וכגון סוגית גוד אחית שרק הובאה בקצרה בדברי המג"א, ויש סוגיות שלא שייכות כלל למעשה אבל מהן יוצאות הבנות לסוגיות אחרות וכסוגית פסי ביראות, ועניני לחי וקורה שכמעט שאינם נוהגים היום אבל רבים הם גדרי מחיצות וחידושי דינים לדיני צוה"פ שהתחדשו בהם. ולפיכך אף שסימני הספר סודרו כפי סדר השו"ע, יש מהסימנים שבספר שבאו על שיטות שלא נפסקו כלל להלכה או רק על הבנת דברי הגמ' אף שהדברים אינם נוגעים להלכה, ויש מהסימנים שבאו לסכם ולהעמיד את פרטי הסוגיא לפי שיטות הראשונים, וכבר כתב הרמב"ן בהקדמתו לקונטרס דינא דגרמי "כי אף אם לא יהיה בדברינו רק השנות הדברים לא הפסדנו טרחינו ועמלינו", ועל אחת כמה וכמה כשיש בהם תוספת ביאור וחידוש, וחלק מהסימנים הם רק על חלק ההלכה למעשה.

קראתי את שם הספר 'שירת שלמה' כי הוא ראשית חלקי בצווי כתיבת שירת התורה, וגם רמוזים בו שם הורי היקרים שיחי' ושמי בראשי תיבות.

בכבוד ובמורא אזכיר את כבוד אאמו"ר הג"ר יוסף שליט"א ואמי מורתי לאוי"ט, שפתי לא אכלא מלהודות על כל הטוב אשר גמלוני כל הימים, הביאוני לחיי העוה"ז ולחיי העוה"ב, ומשחר ילדותי זכיתי לגדול בביתם הגדול, לשמוע תדיר את שירת התורה ולראות בכל עת מסירות לעמלה, יום ולילה לא ישבותו, ולינוק מהם אהבת תורה ויראה טהורה. מעולם לא חסכו כל מאמץ בחינוך ילדיהם, ועד היום הזה עומדים לימיני בכל עת להעמידני בקרן אורה, ואף עודדוני והמריצוני בכל עת לכתוב כל דבר תורה וכל חידוש, ובזכות עמלם הגעתי עד הלום, נוצר תאנה יאכל פריה, יה"ר שיזכו תמיד לרוות נחת דקדושה מכל יוצ"ח כשאיפתם הטהורה.

הנה ברך לקחתי לכבוד מו"ח הג"ר יהושע עדס שליט"א ונו"ב לאוי"ט, דעבדי לתורה דלא תשתכח מישראל במסירותם להעמדת תלמידים בישיבה המעטירה 'קול יעקב', כאב וכאם הם לנו, שמחים בהצלחתנו ודואגים ומעודדים בכל עת את עלייתנו ברו"ג ומסורים בלו"נ ליו"ח, יה"ר שיזכו תמיד לשובע שמחות ונחת מכל צאצאיהם.

הביאני אל בית היין, ומשחר ילדותי זכיתי להיות ספון בהיכלי התורה וליצוק מים אצל גדולי התורה בישיבת 'קול תורה' המעטירה, ומעת נישואי זכיתי לחסות בכלל המיוחד שע"י ישיבת 'מסילת התורה' בראשות הגאון רבי עזרא שרים שליט"א אשר מכוון את דרך הלימוד הראויה עדי מיצוי הדין ועומק ההלכה מתוך היקף ושאיפה לידיעת התורה, ועמו אחיו ראש הכולל הג"ר יהונתן שרים שליט"א, אשר את נפשם מוסרים להצלחת האברכים והחזקתם, ואף נהגו בי טובת עין ועודדוני והמריצוני לעמוד בראש חבורת אברכים ולמסור לפנייהם חבורות תמידים כסדרם, יה"ר שיזכו תמיד להמשיך להרבות כבוד התורה בנחת ושלווה בהשקט ובטח.

אודה במאד להגאון רבי מאיר רוזנר שליט"א אשר השקיע שעות רבות למענינו, להנחותינו בדרך אמת, ולהשיב על שאלותינו וספקותינו, ובהרבה מהדברים שנתבארו בספר נו"נ עמו, יה"ר שיזכה להמשיך ולהרביץ תורה והוראה בישראל.

קובע ברכה לעצמו ידי"נ הרה"ג רבי נתנאל אברז'ל שליט"א בעמח"ס 'אמרות טהורות', אשר עבר על הספר כולו והעיר והאיר הערות מחכימות ונבונות, ואף טרח רבות מראשית ועד אחרית למען הוצאת הספר, ובזכות טרחו יוצא ספר זה לאור עולם, יתן ה' פעלו ותהי משכורתו שלמה מעם ה' אלקי ישראל.

ונוות בית תחלק שלל, ע"י מסירות נפשה של רעייתי אשר השכילה ליטול את עול הבית על צוארה והטיפול בילדינו בחכמה ובתבונה, זוכה אני להמשיך לשקוד על דלתי התורה ולטעום מצוף אמריה, ובזכותה הגעתי עד הלום, וזה חלקה מכל עמלה, בבוקר יאכל עד ולערב יחלק שלל. יה"ר שנזכה תמיד לראות את כל צאצאינו הולכים בדרך הישר מקדשי שם שמים וממשיכים את שלשלת הדורות המפוארת.

ארמית ידי בצלו, אל תטשני ואל תעזבני, ואזכה תמיד להארת פניך, לישב באהלה של תורה ולגלות סתריה וצפונותיה, להרבות כבוד שמים וכבוד התורה כל הימים.

כסלו תש"פ

שלמה חיים נפתלי

תוכן ענינים

רשויות שבת * מחיצות

סימן שמו"ה

א	מנין מחיצות רה"י	סימן א'
ג	צירוף עובי המחיצות לשיעור ד' על ד'	סימן ב'
כב	צירוף השולים לגובה עשרה	סימן ג'
כו	דין צירוף מחיצות במופלגים יותר מג"ט	סימן ד'
לד	בדין גוד אסיק בעמוד ואם אורו רה"י עד לרקיע	סימן ה'
מה	חורי רה"י ורה"ר	סימן ו'
סג	שיטת הרמב"ם בדין אתו רבים ומבטלי מחיצתא	סימן ז'
עו	רה"ר המתקצר ומבוי שאורכו לאורך רה"ר	סימן ח'
פד	בדין גג הבולט והמסתעף לדינא דגוד אחית	סימן ט'
צט	דין אין כרמלית בכלים והדין כשיש בהם חשיבות רשות	סימן י'

סימן שנ"ז

קה	סילוק מחיצה ע"י גוד אסיק	סימן י"א
קטו	שיטת הראב"ד בדין מיעוט פירצת י' ע"י מחיצה תלויה	סימן י"ב

סימן שנ"ח

קכ	בגדרי היקף לדירה	סימן י"ג
קלב	בדין היקף לשם דירה קודם שכנה בית	סימן י"ד
קלה	דין קרפף מקורה	סימן ט"ו
קלט	אם מהני לחלק קרפף ע"י מחיצה	סימן ט"ז
קמב	מחיצה העומדת מאליה לשם דירה	סימן י"ז

סימן שס"א

קנ	פירצת קרן זווית ומסתעף לענין מחיצה אלכסונית	סימן י"ח
----	---	----------

סימן שי"ב

קסד	צוה"פ ברחב מעשר	סימן י"ג
קע	מחיצה העוברת תחת צוה"פ	סימן כ'

סימן שי"ג

קפא	דין ב' מחיצות כמין גאם ולחי	סימן כ"א
	ביאור ענין לחי משום מחיצה וגדר לחי הנראה מבחוץ והמסתעף לדין	סימן כ"ב
קפו	פסי חצר	
רג	פרוץ מרובה גבי פסי בראות	סימן כ"ג
רי	עניני לבוד בקורת מבוי	סימן כ"ד
ריז	שתי קורות המתאימות	סימן כ"ה
	מיעוט מבוי הגבוה יותר מעשרים וביאור ענין קורה משום מחיצה	סימן כ"ו
	סוגיא דחקק במבוי	סימן כ"ז
רמ	בדין מבוי הנמוך מעשרה	סימן כ"ח
רמה	בענין אתי אוריא דהאי גיסא והאי גיסא ומבטל ליה	סימן כ"ט
רנד	אוריא דהאי גיסא והאי גיסא בלחי המופלג ג' טפחים	סימן ל'
	דעת הבבלי והירושלמי בתיקון מבוי שהוא רחב עשרים אמה ע"י נעיצת	סימן ל"א
רנז	קנה באמצעותו	
רסו	תיקון מבוי הרחב מעשר ע"י העמדת פס במשך ד"א לאורכו של מבוי	סימן ל"ב

סימן שי"ד

עדר	שיטות הראשונים בדין תיקון מבוי עקום בעקמומיתו	סימן ל"ג
רפא	ביאור סוגית מבוי העשוי כנדל לפי שיטות הראשונים בסוגית מבוי עקום	סימן ל"ד
	ביאור תורף הסוגיא בדף ו. שהשוותה פירצה בצידו של מבוי לדין מבוי	סימן ל"ה
רפו	עקום	

סימן שי"ה

רצט	פרצות במבוי	סימן ל"ו
שכב	מבוי שכלה לחצר	סימן ל"ז

חצרות

סימן ש"ע

שלח	דין בית שער	סימן ל"ח
שמב	בדין תפיסת יד	סימן ל"ט
שנה	מקום פיתא ביוהכ"פ	סימן מ'
שנח	בדין עירוב חצרות בפנימיה של ישיבה	סימן מ"א

סימן שע"ב

שסג	כלים ששבתו בבית אסורים בחצר	סימן מ"ב
שסט	גדר בית וחצר	סימן מ"ג
שעג	דין העברת ד"א לכלים ששבתו בבית והוציאם לחצר	סימן מ"ד
שעו	גדר האיסור בפרוץ במלואו למקום האסור לו	סימן מ"ה
שפג	ביטול חריץ ע"י תבן ועפר	סימן מ"ו

סימן שפ"ב

שצד	גדר התקנה בדירת עכו"ם ובגדר השכירות ודין שכירות מישראל	סימן מ"ז
תג	אם עכו"ם אוסר על ישראל יחידי בכה"ג דשכיח דדייר עמו	סימן מ"ח
תח	ישראל ששכר חדר מבעה"ב עכו"ם	סימן מ"ט
תיב	בגדר שכירו ולקיטו	סימן נ'

תחומין

סימן שצ"ז

תלג	קנין שביתה לכלים שחוץ לתחום הבעלים	סימן נ"א
-----	------------------------------------	----------

סימן שצ"ח

תלט	עיר העשויה כקשת	סימן נ"ב
תנה	ביסוד דין ג' כפרים המשולשים	סימן נ"ג

סימן ת'

סימן נ"ד מקום קנית שביתה לעומד בתחום העיר תסא

סימן ת"א

סימן נ"ה בדין קנית שביתה באמצע היום תעה

סימן ת"ד

סימן נ"ו תחומין למעלה מעשרה תצד

סימן נ"ז בכללא דהלכה כדברי המיקל בעירוב תק

סימן נ"ח גדרי המקומות שנידונין כלמעלה מעשרה תקיא

סימן ת"ה

סימן נ"ט בשמעתא דהבלעת תחומין תקיד

סימן תי"א

סימן ס' בדין מערב שלא חל עירובו אם הפסיד שביתתו במקום עמידתו תקלא

תוכן ענינים מפורט

רשויות שבת * מחיצות

סימן שמ"ה

סימן א' מנין מחיצות רה"י סעיף ב', עירובין יב: צד. א

מנין המחיצות הלמ"מ * דעת רבי יהודה שב' מחיצות דאורייתא * אליבא דרבנן פליגי הראשונים במנין המחיצות * ביאור הרמב"ם בהא דאמרי' דקרן זוית הוא כרמלית * דין ב' מחיצות לרבי יהודה אליבא דהרמב"ם * מקור שיטת הראשונים מהסוגיא בדף י"א וישובה להרמב"ם עפ"י גירסת ר"ח * קושיא על הגמ' הנ"ל דהסיקה שב' מחיצות דאורייתא * הוכחה לשיטת הראשונים מהסוגיא בדף י"ב וישוב הסוגיא לדעת הרמב"ם * הוכחה מהמשך הסוגיא גבי מבוי שאינו ראוי לשיתוף וישוב הרמב"ם עפ"י גירסת ר"ח * אם יש הוכחה מדעת ר"ח דס"ל כהרמב"ם * הוכחה נוספת מהסוגיא בדף י"ב * מקור הרמב"ם מהסוגיא בדף צ"ד וישוב הסוגיא לדעת הראשונים * היתר הוצאה ממקום המוקף ג' מחיצות לכרמלית

סימן ב' צירוף עובי המחיצות לשיעור ד' על ד' סעיף ב', שבת ח. יג

פלוגתת רש"י ור"ח גבי כוורת * הוכחה מסוגיא דחולית הבור * דיוק דעת הרמב"ם דבעינן ביניהם שיעור ד', וישוב האחרונים * אם באין חללו ד' שייך לחייב בתוכו משום חורי רה"י * נפק"מ בין רש"י לר"ח בשיעור רה"י בעמוד * קושית הט"ז על רש"י מהא דלאחרים עושה מחיצה וכו' * קושית הרשב"א מזרק מחצלת לבור רחב שמונה * הערה בדברי המשנ"ב

סימן ג' צירוף השולים לגובה עשרה סעיף ב', שבת ח. כב

דברי תוס' ששולי כוורת מצטרפים לגובה עשרה * ראיתם מגידוד חמשה ומחיצה חמשה * קושיא על תוס' מקירו בית שאינו מצטרף לגובה י' * ישוב דעת תוס' דהא דגידוד ומחיצה מצטרפים היינו דוקא לענין ראש הגידוד * יבואר שכ"כ המקור חיים והערה על דבריו אי בעי בגידוד רוחב ד' * ישוב דבריו דסברת מנח מידי שייכא הכא לענין רוחב ד' * אבל לא לענין גובה עשרה * בתורא"ש מבואר דצירוף גידוד ומחיצה אף לענין תוכו * ישוב המנחת פיתים על הקושיא מקירו בית שאין מצטרף לגובה י'

סימן ד' דין צירוף מחיצות במופלגים יותר מג"ט סעיף ט"ז, שבת ז: כו

קושית הראשונים בהא דחקק בבית מצטרף גם ביותר מג' * חילוק התוס' בין שבת לסוכה ויבואר בדעתם דלא מצרפינן למחיצות * דעת הרשב"א דאין מצטרפין והוכחה מדבריו כמשנ"ת בדעת תוס' * גם דעת הרא"ש דאין מצטרפין * גם דעת התו"י כן וביאורם בדין חקק בבית * שיטת הר"ן דמצטרפים אף חוץ לג' * דעת הרמב"ן שאין מצטרפים חוץ לג' * דעת המג"א להלכה כהרא"ש דאין מצטרפין * דעת הב"מ לדינא שמצטרפים אף חוץ לג' * פלוגתת התה"ד והגר"א בזה * העולה לדינא * קושיא על הביה"ל שהסתפק במחיצה ע"ג תל אם מצטרף אפילו ביותר מג'

סימן ה' בדין גוד אסיק בעמוד ואם אוירו רה"י עד לרקיע סעיף ב, שבת ו. צט: לד
 שיטת רש"י דבעמוד אמרין גוד אסיק ורה"י עולה עד לרקיע * שיטת הרמב"ן דאורו מקום
 פטור * חידוש הרמב"ן דבזורק ונח על גבי הרשות חייב * דין אויר בית לשיטת הרמב"ן * פירוש
 הסוגיא בסוכה דלא אמרי' גו"א בעמוד משום דלא מינכרן מחיצתא * הוכחה מהסוגיא שם לדין
 אויר שעל גבי גגו של בית לשיטת הרמב"ן * הוכחה לזה מהסוגיא בר"פ כל גגות * עפ"י ישוב
 השגת הראב"ד על הרמב"ם שהכשיר גוד אסיק על גבי גג * מדברי הרמב"ן בריש סוכה נראה
 דלא אמרי' גו"א גם על גבי בית * הערה על שיטת הרמב"ן מדין שאין תוכו עשרה * ישוב
 דעת הרמב"ן דהיתר הטלטול על גגו משום דהוה מקום פטור * הערה מדין עמוד שמילאהו
 ביתידות * יבואר דלשיטת הרמב"ן המטלטל ע"ג גג הבולט דינו כמטלטל ברה"י * דין בית שאין
 גובהו עשרה וחקק בו להשלימו לעשרה וזרק ונח על גביו * ביאור גידוד חמשה ומחיצה חמשה
 לשיטת הרמב"ן * הערה ממבוי שצידו אחד כלה לים * קושיא על הרמב"ן מברייתא דשבת בתל

סימן ו' חורי רה"י ורה"ר סעיף ד, שבת ז: מה
 פלוגתת הראשונים אי בחורין בעינן הנחה ע"ג מקום דע"ד, ואם שיעור ד' הוא מדינא דרה"י
 בעיא שיעור ד' או משום דבעי הנחה ע"ג מקום ד' * סתירה מדברי תוס' בערובין ל"ג דמבואר
 שם דלא בעינן מקום ד' אף לענין חיובא * יבואר שבחורין אי"צ את תנאי הרשות * אם טפילותם
 של החורים מחשיבתם כיש מחיצה על גביהם * דין חורין המפולשין שהם למטה מגובה עשרה *
 טעם וגדר דין חורין, וטעם החילוק בין חורי רה"י לחורי רה"ר * למשנת יבואר הטעם שתחת
 טרסקל וגזוזטרא הוי רה"ר אף שהוא מקורה * חורי כרמלית והדין בניחא תשמישתיה * חורין
 הנמשכים בהפלגה מהרשות * דעת המג"א בחורין המופלגין ג"ט מהרשות ויש בהם שיעור ד'
 אלא שאיכא בקיעת גדיים תחתיהן * בדברי הגר"א בטעם דצינור וזיו הווי רה"י אף שאינם נידונים
 כחורין * חורי רה"ר שאינם גבוהים שלשה * חורי רה"י הסמוכים לרה"ר ואינם גבוהים שלשה
 מקרקע רה"ר * אם מקום חשוב שיש בו דע"ד יכול לידון כחורי הרשות

סימן ז' שיטת הרמב"ם בדין אתו רבים ומבטלי מחיצתא

סעיף ז, סימן שס"ד סעיף ב, עירובין כב. סג
 הסוגיות בגמ' * דעת הרי"ף והרא"ש * סתירת הרמב"ם * שיטת הרשב"א בביאור הרמב"ם דס"ל
 כרבנן דלא ארומ"מ * ישוב נוסף של הרשב"א על הרמב"ם דס"ל כר"י דארומ"מ * ביאור נוסף
 בדעת הרמב"ם, בהקדים דברי הגמ' בענין שם ד' מחיצות * עפ"י ישוב דעת הרמב"ם דפסק
 כחכמים דלא ארומ"מ אלא שבעינן שם ד' מחיצות * הטעם שהצריך במדינה דלתות ננעלות *
 הטעם שבפתי מדינה ליכא שם ד' מחיצות ע"י גפופי החומה * ביאור המאירי והחזו"א דאירי
 בדליכא עומ"ר * ישוב הביה"ל בדעת הרמב"ם דס"ל כחכמים דלא ארומ"מ אלא דמדרבנן אמרי'
 דמבטלי * העולה לדינא * דין ארומ"מ בתל המתלקט * ב' מחיצות זה כנגד זה ולחי בנייהם *
 טעמא דסגי בדלת הננעלת בלילה * פלוגתת הראשונים אי סגי בדלת אחת הננעלת בלילה * אם
 דלת הננעלת בלילה בעיא צוה"פ

סימן ח' רה"ר המתקצר ומבוי שאורכו לאורך רה"ר סעיפים ח' ט', עירובין ו: עו
 נידון הראשונים כברייתא דרה"ר העוברת בין ב' בתים מהו שיעור רוחב רה"ר * דעת תוס' במבואות שאין בהם ט"ז ואורכן לאורך רה"ר * שיטת ר"י דדינם כרה"ר אפילו אם אורכן לרוחב רה"ר * ביאור דברי השו"ע בזה * דברי הגר"א דיש ענין שלישי דרה"ר המתקצר * ביאור הוכחת התוס' מסוגיא דבין העמודים * ביאור הגר"א בדברי תוס' דתלי אם רה"ר מהלכת שם * דעת רש"י והרמב"ן בדין רה"ר המתקצר

סימן ט' בדין גג הבולט והמסתעף לדינא דגוד אחית סעיף ט"ז, עירובין פט. פד
 דברי תוס' דהאיסור בגג הבולט משום שנפרץ למקום האסור * הבנת המג"א בדברי תוס' והבנת שארי האחרונים * ביאור הגר"ז דעל גבי הגג אי"צ לדינא דגו"א משום דרה"י עולה עד לרקיע * ביאור דברי המג"א עפ"י דברי מהר"ח דדין פרוץ במלואו הוא משום גזירה * הוכחה מדברי המג"א בהלכות סוכה דלא אמרי' גו"א בגג הבולט * ביאור נוסף בדברי המג"א עפ"י שיטת הרמב"ן דל"א גוד אסיק בעמוד * נפק"מ לדינא באבן שפה הבולטת ע"ג הגדר * יבואר אם דינא דרה"י עולה עד לרקיע הוא מדין גוד אסיק * אם הבליטה היא כחורי רה"י * הבנת החזו"א בביאור דברי תוס' והטעם דלא אמרי' רה"י עולה עד לרקיע * שיעור הבליטה * ביאור הבנת החזו"א בהיתר בליטה מועטת * דחית ראית החזו"א מהסוגיא בשבת ק"א וקושיא על דבריו מדין לחי שהגביהו ג"ט * יבואר דעת המשנ"ב דגוד אחית מהני למהוי רה"י דאוריתא אך אסור לטלטל בה * דעת השערי ציון דאמרי' גו"א גם במחיצות שאינן ניכרות

סימן י' דין אין כרמלית בכלים והדין כשיש בהם חשיבות רשות

משנ"ב ס"ק ט"ז, שבת ח. צט
 שיטת רש"י דאין כרמלית בכלים * ביאור הרשב"א דטעמא דאין כרמלית בכלים כיון שבטלים לגבי הרשות * כעין סברא זו כתב גבי ידו של אדם שברה"ר דאף שגבוהה שלשה אינה כרמלית * עד"ז ביאר דחשיבא רה"ר ואף שלא דרסי עלה * הטעם דאף שלא ניחא תשמישתיה במקום הכלים אפ"ה הוי רה"ר * עפ"י י"ל דכלי המחובר חולק רשות לעצמו * כלי שיש בו שיעור רשות חולק רשות לעצמו * על דרך זה כתב החזו"א דכלי שיש לו שם רה"י לא בטל * לסברת הרשב"א הנ"ל יש ליישב את קושית רע"א על דברי רש"י בדף י"ב * כעין סברת הרשב"א מצינו בדין חורי רה"י * כעין סברת הרשב"א כתב הרא"ש בעמוד גבוה י' שמכתפים עליו

סימן שני"ז

סימן י"א סילוק מחיצה ע"י גוד אסיק סעיף א', עירובין פז. קה
 אמת המים העוברת בחצר * קושית הראשונים מדין לשון של ים * חילוקי הראשונים בזה * ביאור החזו"א דפליגי אם גו"א עושה סילוק * הערות על דבריו * ביאור פלוגתת הראשונים באופ"א * לדברי הכל גו"א עושה סילוק ופליגי אימתי אמרינן גו"א ברה"י * הטעם דשייך עומ"ר בחריץ * אם חריץ העובר בין פסי ביראות עושה סילוק * יבואר טעם נוסף דעומ"ר מתיר את החריץ ועפ"י שרי גם בחריץ העובר בין פסי ביראות * חריץ העובר תחת קורת מבוי * פתרון לסילוק מחיצה של חריץ

סימן י"ב שיטת הראב"ד בדין מיעוט פירצת י' ע"י מחיצה תלויה

קטו סעיף ב', עירובין יב.
 קושיית הראשונים למה האמה העוברת בחצר אינה אוסרת לטלטל בחצר ודברי הראב"ד בזה * הוכחה מהראב"ד לענין מיעוט פירצת י' ע"י מחיצה תלויה והסברא בזה * ראייה מדברי רבינו יהונתן דלמיעוט מ"י לא בעינן הלכות מחיצה * נפק"מ בזה לחומרא לענין קרפף שלא הוקף לדירה * סברת המשכנו"י דעומ"ר מתיר פירצה יותר מ"י אם יש לה שם פתח

סימן שנ"ח

קכ סימן י"ג בגדרי היקף לדירה סעיף א', עירובין יח. כג.
 תשמישי אדם * דירת בהמה * דעת רבנו יהונתן דדיר חשיב מוקף לדירה מחמת שהרועה דר בתוכו * פלוגתת ההג"א ותוס' בדין סמוכה לעיר * החילוק בין שומירה לבורגנין * ביאור בית דירה בדברי ריב"ב לדעת המג"א * דעת הגר"א והב"ח דאיירי בהוקף ולבסוף פתח * ביאור נוסף בשומירה עפ"י הנ"ל * סמוכה לעיר * ענין גינה בדברי ריב"ב * קרפף שלא הוקף לדירה ששבתו בו רבים ואין בית סאתים פנוי

קלב סימן י"ד בדין היקף לשם דירה קודם שכנה בית סעיף ב', עירובין כד.
 גדר היקף לדירה לפרש"י * שיטת הרמב"ם דסגי בכוונה לשם דירה * אם מהני כוונתו אף שאין דעתו לבנות דירה

קלג סימן ט"ו דין קרפף מקורה סעיף י"ב, עירובין כה.
 ג' ביאורים בסוגיא דאוריר קירוי מיתרו * דעת הב"י בביאור הסוגיא קרפף מקורה מותר וישוב האחרונים בזה * הוכחה מבורגנין * הוכחה מאילן המיסך * הוכחה מלשון הרמ"א בסמ"ח ש"ו * דעת המשנ"ב והחזו"א

קלט סימן ט"ז אם מהני לחלק קרפף ע"י מחיצה סעיף י"ב, עירובין כה.
 הוכחה מדין קירה בו בית סאה * חלוקתו ע"י צוה"פ * חלוקתו ע"י פס ד' * הערה מדברי השעה"צ גבי בנה מחיצה חדשה בתוך ג"ט לראשונה * טעמא דבור שבקרפף אינו חלוק ע"י מחיצת גוד אסיק

קמב סימן י"ז מחיצה העומדת מאליה לשם דירה סעיפים ב' ח' י"ד, עירובין כה.
 קושיא במחיצות דעבידי לבראי אמאי לא חשיב שההיקף לדירה נעשה מאליו * דברי המשנ"ב דמחיצה הנעשית מאליה מהניא דוקא אם עשאה במקום הראשון לשם דירה * אם בההיא דסי"ד דבנפלה מחיצה אחרונה חוזר לאיסורו איירי דוקא בהרחיקה ד"ט מן הראשונה * תיקונו של התה"ד לבטל את המחיצה ע"י העמדת עפר * תמיהת הגר"א מסי"ד * ישוב הביאור הלכה על קושיית הגר"א * תמיהה בדברי התה"ד אמאי לא מהני האי תיקון אף בכותל גבוה כ' טפחים * ביאור הסברא בדין עשה מחיצה על גבי התל דהועיל * בדברי המג"א דמהני נתינת עפר בגובה י"ט

סימן שי"א

סימן י"ח פירצת קרן זוית ומסתעף לענין מחיצה אלכסונית סעיף ב', עירובין ו. צד: קנ
 הסוגיות בגמ' * יסודו של החזו"א דפירצת ק"ז אין שייך לדונה בעומ"ר * מחיצות ברוח אחת
 שאינן מכוונות זה כנגד זה * אם פירצת קרן זוית אוסרת מדאורייתא * ביאור מ"ש בגמ' טעמא
 דלא עבדי אינשי * דברי החזו"א דאלכסון נידון כאורך וכרוחב * עפ"ז ביאור מ"ש בטעמא
 דפירצת ק"ז משום דלא עבדי אינשי הכי * יחוס של אלכסון שנטיתו כלפי מעלה * שיעור אלכסון
 שעל ידו נחשבת למחיצה לרוח אחרת * שיעור האלכסון שעל ידו נעשה קרן זוית * פירצת קרן
 זוית שתקנה בצוה"פ * שיעור קרן זוית לענין פי תקרה * ישוב דעת המשנ"ב בענין פסי חצר
 שאין מכוונים זכ"ז בצמצום * בשיטת החזו"א דפסי חצר צריך שיהו מכוונים בצמצום * הערה
 על שיטת החזו"א מדין פסי ביראות * הערה בדברי החזו"א בענין חצר שצידה אחד ארוך וצידה
 אחד קצר ותיקנה בב' פסין באלכסון * הטעם דשיעור פירצת ק"ז הוא ד"ט

סימן שי"ב

סימן י"ט צוה"פ ברחב מעשר סעיף י', עירובין יא. קסד
 שיטת הרמב"ם וקושיות האחרונים עליו * קושיא גבי צוה"פ מן הצד בהא דחילקה הגמ' בין י'
 ליותר מ' * יסוד עפ"י דברי הרשב"א דהיכא שמהני צוה"פ ביותר מ' ע"כ הוה מחיצה גמורה,
 אבל בפחות מ' אי"צ לזה * עפ"ז ישוב דעת הרמב"ם * ביאור דחית דברי רב יוסף מכח פסי
 ביראות * אורא דה"ג וה"ג בצוה"פ להרמב"ם * ביאור החילוק בצוה"פ מן הצד בין י' ליותר
 מ' * צוה"פ בקרן זוית

סימן כ' מחיצה העוברת תחת צוה"פ סעיף י"א קע
 דעת המקו"ח שקנה הרחב ד"א פסול לצוה"פ דבשיעור זה מיקרי כותל * דעת החזו"א שאין
 שיעור לקנה ובתנאי שלא יגיע לדופן אמצעי * משנה אחרונה של החזו"א דבקנה הנמשך פסול
 משום פיתחי שימאי * פס הנתון תחת הצוה"פ ואין בגובהו י' אך הוא בתוך ג"ט לכותל * צורת
 קביעת פסול פיתחי שימאי * כותל מחורר העובר תחת צוה"פ * שיעור אורך המחיצה המסלקת *
 קנה צוה"פ שאינו מונח ע"ג הקרקע אלא בתוך ג"ט * פסול פיתחי שימאי בחלק המזוזות
 הנמשכים לפנים מן המשקוף * מזוזה הנמשכת ג"ט לפנים אלא שבחלק הנמשך יש פסול דפיתחי
 שימאי * פיתחי שימאי בחלק המזוזה העליון העודף על גובה י"ט * דין דקנה צוה"פ צריך שיהא
 מונח ע"ג קרקע ולא ע"ג הכותל * פסול צוה"פ בקנה המונח אחורי הכותל * דין סילוק מחיצה
 ע"י עומ"ר וע"י צוה"פ * סילוק מחיצה ע"י צוה"פ מן הצד

סימן שי"ג

סימן כ"א דין ב' מחיצות כמין גאם ולחי סעיף א', עירובין יב: קפא
 פלוגתת המשנ"ב והחזו"א בדין מבוי שעשוי כמין גאם ותיקנו בלחי * הוכחת החזו"א מדין מבוי
 שצידו אחד ארוך וצידו אחד קצר * סתירה לזה מהגמ' בדף י' גבי לחי המושך מדופנו של מבוי *
 ישוב הריטב"א דאיירי התם שע"י תיקון הלחי כתליו שוין * ביאור המג"א בדברי השו"ע כפירוש

הריטב"א * דעת הגר"א דבב' מחיצות כמין גאם בלחי שרי להשתמש באלכסון * סיכום השיטות * הוכחה מדברי הראשונים בסוכה דלא הוי רה"י * מדברי הרא"ש בסוכה נראה דכה"ג הוי רה"י * ביאור מחלוקתם באופ"א דפליגי אי בדופן העשויה ע"י צוה"פ אמרי' דין פסל היוצא מן הסוכה

סימן כ"ב ביאור ענין לחי משום מחיצה וגדר לחי הנראה מבחוץ והמסתעף לדין פסי חצר סעיף ג', עירובין יב: קפ

דברי תוס' שאף למ"ד לחי משום מחיצה בעי היכר קצת * ביאור ענין לחי משום מחיצה * דברי תוס' דפס ד' המתיר בחצר הוה כמחיצה ממש ולא בעי היכירא כלל ופלוגתא האחרונים בדעת רש"י בזה * יבואר אם ב' פסי חצר שוים לפס ד' או שבהו בעי היכר קצת כלחי * עפ"י משנ"ת בגדר לחי יבואר הטעם דמהני לחי הנראה מבחוץ * אי מהני פס ד' דחצר נראה מבחוץ, והדין בפס שאורכו ד' אמות * יבואר דאף דעת הרשב"א כתוס' ופס ד"א העומד מאליו מהני בחצר * דעת רבותינו הצרפתים דמהני פס ד' הנראה מבחוץ * ביאור דברי הרא"ש בסוכה דנראה מבחוץ מהני משום היכירא * ביאור דברי החזו"א דלחי הנראה מבחוץ אינו מחיצה דאורייתא * עפ"י כל זה מבוארת סברת תוס' דנראה מבחוץ מהני רק כשמהני לרשות החיצונה * אם לדעת רבותינו הצרפתים מהני נראה מבחוץ בעומ"ר * ביאור סברת החזו"א בדעת הגר"א דנראה מבחוץ מהני מדאורייתא לקבוע את צורת הרשות * ישוב קושית רע"א בענין לא סמכו עליו מבעו"י * גוד אסיק בנראה מבחוץ

סימן כ"ג פרוץ מרובה גבי פסי ביראות עירובין יז: רג

קושית הראשונים היאך שרי פרוץ מרובה בפסי ביראות, ויבואר דפליגי אם האויר חשיב פתח או מחיצה * יבואר דטעם ההיתר ביותר מ' תלי בהנ"ל * יבואר דאף דעת הרמב"ן דאוריא דפסי ביראות מיקרי כמחיצה * ביאור ענין חשיבות הדיומדין למחיצה * יבואר מדברי החזו"א דגם גדר עומ"ר כן * יבואר דאף שיסוד ענין המחיצה בדיומדין ועומ"ר ולחי שוים מ"מ שייך לחלק בפריטהם * ישוב הראב"ד בהיתר פרמ"ר בפסי ביראות * הטעם דפסי ביראות לא אמרי' דאוריא דה"ג וה"ג יבטל את הפשוטין העומדין

סימן כ"ד עניני לבוד בקורת מבוי סעיפים י"ד כ"א, עירובין ח: ט. רי

אם אמרינן לבוד למקום שאין בו מחיצה אך נידון כסתום * קושית הראשונים אמאי לא אמרי' לבוד לחודה החיצון * תירוץ תוס' בדין לבוד כשיש דבר המפסיק, קושית הרשב"א על דבריהם, ויבואר שפליגי אם שייך לבוד לחלק מן הקורה * ישוב נוסף בדעת תוס' * ישוב הרשב"א בטעם דלא עבדינן לבוד לחודה החיצון של הקורה * לבוד לחלק מן הקורה * ביאור בדברי הב"י בטעמא דלא עבדינן לבוד בצוה"פ מן הצד * סתירה בדברי הרשב"א אי אמרינן לבוד בתרתי דסתרי * לבוד בקורה המשוכה מן הכותל, ואף שאין ראויה לקבל אריח

סימן כ"ה שתי קורות המתאימות סעיף כ"ב, עירובין יד. ריז

שיטת הטור והראשונים דבעינן שיהיו סמוכות בתוך שיעור קורה * ביאור טעמם דלא מהני הכא דין לבוד * הטעם בדברי הטור דמהני שסמוכות זל"ז עד טפח ומחצה * שיטת המ"מ בדעת

הרמב"ם דכל שהם תוך ג"ט כשרות * יבואר עפ"י דברי המג"א דהטור והרמב"ם פליגי בדין רואין * ביאור דברי רשב"ג אליבא דהרמב"ם * שיטת המרדכי דבעינן שיגעו זה בזה * בשיטת רש"י אם ס"ל דבעינן דבוקות * תמיהה בדין קורה מעצי אשירה

סימן כ"ו מיעוט מבוי הגבוה יותר מעשרים וביאור ענין קורה משום מחיצה

רכד סעיף כ"ו, עירובין ד:

יבואר דאף למ"ד קורה משום מחיצה בעינן היכר * קושיא כיון דמהני משום מחיצה אמאי בעינן היכר ומאי שנא מקורה רחבה ד"ט * לשיטת תוס' בפרק שמיני דקורה טפח מהני רק מדרבנן ניהא * לדעת תוס' בפירקין דקורה טפח מהני מדאורייתא קשה כנ"ל * ביאור ענין קורה משום מחיצה * ביאור אוקימתת הגמ' אליבא דאביי דשיעור רוחב המיעוט ד"ט משום דקסבר קורה משום מחיצה * אי מהני מיעוט גובהו מכ' בתוך משך המבוי לפניו מן הפתח * אם מודה רב יוסף לאביי דבממעט בעפר חיישינן שמא יפחות

סימן כ"ז סוגיא דחקק במבוי סעיף כ"ו, עירובין ה. רל

שיטת הפסקי רי"ד * ביאור האבן העזר * שיטת הבית מאיר * מלשון רש"י נראה כהפסקי רי"ד, ומלשון הריטב"א נראה כהב"מ * מדברי הב"מ והגאון"י מוכרח שמצדדים מחיצות אף חוץ לג"ט * ביאור הגר"א והחזו"א * סיכום השיטות * שיעור רוחב החקק * דעת הרמב"ם שמהני צוה"פ במבוי הנמוך מ"ט

סימן כ"ח בדין מבוי הנמוך מעשרה סעיף כ"ו, עירובין ה. רמ

מקור לפסול מבוי שחללו נמוך מעשרה * אם יש פסול בקורה שמשך גובהה עשרה, ודין קורה הנמשכת לתוך חלל עשרה שבמבוי * דעת הגר"א והפמ"ג להכשיר קורה שמקצתה נמשכת לתוך עשרה * ביאור החילוק בין חלל מבוי לחלל סוכה

סימן כ"ט בענין אתי אוירא דהאי גיסא והאי גיסא ומבטל ליה סעיף ל"ד, עירובין יד: . רמה

קושיא בענין צירוף אויר של חלל הפתח לאוירא דה"ג וה"ג שמבטל את העומד * דין אוירא דה"ג וה"ג בפרוץ כעומד * ביאור יסוד ענין ביטול העומד ע"י אוירא דה"ג וה"ג * עפ"י משנ"ת ביאור פרטי הדין בסוגין * ביאור דברי הר"ן בענין אוירא דה"ג וה"ג גבי פסי ביראות * ביאור סברות הראשונים בטעמא דמהני פס ד"א לאורכו של מבוי * הערה בדברי הריטב"א והר"ן שחילקו בין שבת לכלאים לענין ביטול פס ד"ט ע"י אוירא דה"ג וה"ג * ביאור הקולא בסוף מבוי * אוירא דה"ג וה"ג ועומ"ר גבי טלית

סימן ל' אוירא דהאי גיסא והאי גיסא בלחי המופלג ג' טפחים

רנד סעיפים י' ל"ד, עירובין יד:

דברי רבינו יהונתן דטעם פסול לחי שהרחיקו מן הכותל ג"ט משום דאתי אוירא ומבטלו * הוכחת המג"א דלתוס' לא סגי בהאי טעמא מדפסלי אפילו בלחי רחב * יבואר דתוס' הוכרחו למינד

מטעמא דרבינו יהונתן דא"כ אפילו במופלא פחות מג"ט פסול * יבואר דתוס' סברי דלא שייך פסול דאתי אורא גבי לחי

סימן ל"א דעת הבבלי והירושלמי בתיקון מבוי שהוא רחב עשרים אמה ע"י נעיצת קנה

באמצעיתו עירובין י. רנז

טעם הבבלי דלא מהני האי תיקון * תמיהה על דברי רע"א בהבנת ענין המיעוט ע"י הקנה * דעת הירושלמי שמהני נעיצת קנה לחלק את הפתח בכה"ג שמניח קורה מכותל לכותל * תמיהה על הירושלמי מה תועלת בהנחת הקורה, ומה טעם דבעינן קורה מכותל לכותל * מו"מ בדברי הירושלמי דשמא טעם הנחת הקורה מכותל לכותל משום חששא ד'שבקי', ועפ"ז ישוב דברי הירושלמי * ישוב נוסף על הירושלמי בהקדים ביאור הטעם דס"ל שקורה מהניא למיחשב את הפתח כסתום, ודעת הבבלי בזה, והדין בתקנו ע"י לחי * טעם הירושלמי דבעינן שניח את הקורה מכותל לכותל * ישוב דברי הרשב"א שהוכיח דין נעץ קנה מדברי הירושלמי דאיירי בפס ד"ט * תיקון למבוי הרחב עשרים אמה ע"י העמדת שתי קנים סמוכים זל"ז בתוך ג"ט

סימן ל"ב תיקון מבוי הרחב מעשר ע"י העמדת פס במשך ד"א לאורכו של מבוי

סעיף ל"ג, עירובין י: רסו

יבואר דפליגי הראשונים אם ע"י העמדת הפס הוו ב' מבואות ממש * שיעור גובה הפס * היכא שפרוץ מרובה אי מיבטל העומד * הטעם דל"א אתי אורא בפס ד"א * הטעם דל"א אתי אורא בנפרץ מראשו ובנפרץ מצידו

סימן שי"ד

סימן ל"ג שיטות הראשונים בדין תיקון מבוי עקום בעקמומיתו סעיף ג, עירובין ו. עדר

שיטת רש"י בענין תיקון בעקמומית * שיטת ר"י * ביאור הראשונים לרש"י דהתיקון בעקמומית מפני מראית העין * הערה בהא דלא הוכיחה הגמ' דאין העקמומית י' מדבעי רב תיקון בעקמומית * יבואר דא"א לפרש דהא דבעי רב תיקון באמצע משום דהוה ב' מבואות וביאור דברי הרא"ש * ביאור טעם המרדכי שמהני תיקון דלחי וקורה ביש בעקמומית יותר מעשר * דברי הריטב"א שנראה דס"ל דחשיבי כב' מבואות ממש * ביאור דברי הריטב"א דגדר התקנה"ח שתקנו מפני הרואין היינו דהוה כב' מבואות ממש * ביאור נוסף בדברי הריטב"א דגזירת הרואין היינו דנראה שהם כב' מבואות * תיקון לחי וקורה בעקמומית של מבוי כמין ח' * תיקון בעקמומית היכא שיש חומה בראשיו * העולה לדינא

סימן ל"ד ביאור סוגית מבוי העשוי כנדל לפי שיטות הראשונים בסוגית מבוי עקום

סעיף ה', עירובין ח: רפא

ביאור הסוגיא לשיטת רש"י * ביאור הסוגיא למוה"ז * ביאור הסוגיא לר"י * בעשוי כנדל ומכוונים הקטנים זה כנגד זה * ראייה לשיטת מוה"ז מדאמרי' כרוך בודיא אותיבו בעקמומיתיה

סימן ל"ה ביאור תורף הסוגיא בדף ו. שהשוותה פירצה בצידו של מבוי לדין מבוי

עקום עירובין ו. רפו

הסוגיא בדף ה' בדין עומ"ר בראשו של מבוי, ויבואר טעמא דלא מהני לחי וקורה ועומ"ר בשתי רוחות המבוי משום שנידון כמבוי מפולש * יסוד המחלוקת אי פירצה מצידו אוסרת היינו אם ע"י הפירצה נידון כמפולש * הוכחת הגמ' ממבוי עקום היינו משום דחשיב כפירצה מצידו ופליגי אי דינו כמפולש ומסתעף מזה אם מהני עומ"ר בעקמומית * דחית הגמ' דדוקא בבקעי רבים (או בליכא גידודי) נידון כמפולש, ודעת שמואל שגם בזה אינו כמפולש * עפ"ז ישוב שיטת מוה"ז מקושית תור"פ * בדברי החזו"א אליבא דהרא"ש דמבוי עקום שתיקנו בצוה"פ בשני ראשיו בעי תיקון בעקמימותו, וצידד דמבוי עקום ליכא עומ"ר * בפירצת צדדין ומבוי עקום, אם מחמת דאיכא עומ"ר אין דינו כמפולש, או שמחמת דאינו כמפולש מהני עומ"ר * תמיהה על קושית הגמ' שדנה דע"י פירצה יותר מעשר יהא כמפולש אף שהפירצה מצידו * ביאור בעיקר הנידון אי בנפרץ מצידו (ומבוי עקום) מיקרי מפולש * יבואר דטעם איסור פירצה מצידו משום דחשיב כמפולש * ביאור התו"ש והבנת השעה"צ בדבריו דהפירצה אוסרת מחששא דשבקי * לדברי השעה"צ בדברי התו"ש צ"ע מדימוי הגמ' למבוי עקום * הערה על משנ"ת דאיסור פירצת מבוי משום דחשיב כמפולש, מפירכת הגמ' בדף ה' על הק"ו מחצר

סימן שי"ה

סימן ל"ו פרצות במבוי סעיפים א' ב', עירובין ה. ו. י: רצט

טעם הפסול בנפרץ מראשו ולא נשתייר פס ד' לשיטת רש"י משום חששא שבקי * סוגית הגמ' בדף י' לשיטת רש"י * שיטת הרשב"א בסוגיא שם דבפירצה מן הצד ליכא דין שבקי * הסוגיא בדף ו' * קושית הראשונים גבי פירצה בקרן זוית דכיון דליכא פס ד' מ"ט בעינן לטעמא דפתחא בקרן זוית לא עבדי * קושיא על שיטת הרשב"א דפירצת מבוי פוסלת משום דאין הקורה ע"ג כותלי מבוי מהסוגיא בדף י' * מחלוקת הראשונים אם אליבא דרב הונא פירצה מראשו חשיבא כגידודי ושיעורה בעשר * שיטת הטור בדין פירצה בראשו * דברי הראשונים בשיעורי פרצות שאוסרות ד' אמאי לא נאסר בפירצת ג' * סתירת הסוגיות גבי פתחא בקרן זוית * גדר בקעי רבים * תיקון גידודי בפירצה דבקעי בה רבים * אי מהני צוה"פ בזוטא * צוה"פ בפתחא רבה (ודין עומ"ר) * שיטת הרשב"א שהסוגיא גבי מבוי שנפרץ מצידו איירי בפרוץ מרובה

סימן ל"ז מבוי שכלה לחצר סעיף ג', עירובין ז: שכב

הטעם שאין המבוי נידון כמפולש * אם לס"ד איסור המבוי רק משום דמיחזי כמפולש * צ"ב טעם החילוק בין כלה לאמצע רחבה לכלה לצידי רחבה * אם מהני לחי במקום שכלה המבוי לחצר * נראה מבחוץ במבוי מפולש * הטעם שהחצר לא נאסרה משום פילושה למבוי דאין חומר בחצר מפולשת מבסתומה * שיטת הרשב"א והאבן העזר דחצר מפולשת בעיא תיקון דצוה"פ * דחית האבה"ע על הראיה מס"ג * הוכחת האה"ע מהק"ו בדף ה' * הוכחה מדברי התוס' לקמן צ"ד * דחית הב"מ ויבואר דפליג עם המשנ"ב בדין חצר מפולשת אי מהני בה תיקוני חצר כשליכא עומ"ר * קושית האבה"ע מהברייתא בדף כ"ב ויבואר דפליגי אי מהני גידודי במבוי מפולש

חצרות

סימן ש"ע

סימן ל"ח דין בית שער סעיף א', עירובין עב: פה: שלה

הסוגיא ברף פ"ה * טעם החילוק בבית שער דיחיד בין היתר נתינת העירוב בו להא דהדר שם אינו אוסר * סתירת הסוגיות מדברי רבי יוחנן גבי י' בתים זה לפניו מזה ותירוצי הראשונים * דין בית שער של בית דלא עביד לדירה וטעם החילוק מבית שער דחצר * סברת החזו"א דמהני נתינת עירוב בבית שער אף שהדר שם אינו אוסר * סברת החזו"א לחלק בין בית שער דבית לבית שער דחצר * הברייתא דבית שער אינו אוסר * שיטת הרמב"ם בדין בית שער דיחיד * שיטת הטור בזה * פסק השו"ע והמשנ"ב * שיטת הגר"א * סיכום השיטות

סימן ל"ט בדין תפיסת יד סעיף ב', עירובין פה: שמב

טעמא דמהני תפיסת יד * שיטת רש"י והרמב"ם דע"י תפיסת יד חשיבי כאורחין * שיטת ריב"א דאף כדאיכא תפיסת יד אסור להוציא מאותו בית לחצר * לדעת ריב"א דין תפיסת יד היינו שע"כ חסר בשם דירה * אם הא דכלים הניטלים לא חשיב תפיסת יד היינו מחמת הבעה"ב או מחמת השואל * סתירת המרדכי בהיתר אורח שא"צ לערב אי שרי להוציא מבית האורח לחצר * ישוב דבריו דתלוי אם הוא אורח בחצר או בבית * שיטת רבינו יהונתן דתפיסת יד מהני דוקא באין דיוורין אחרים בחצר * יבואר דדעת רבנו יהונתן דע"י תפיסת יד הוו כשותפין * יבואר דאף שקי"ל דמקום פיתא גרים באין עמהן דיוורין אחרים מהני שותפתן במקום לינה * עפ"י יש ליישב את קושית הרשב"א היאך מהני עירוב בפת למ"ד דמקום לינה גרים * טעמא דבעינן תפיסת יד ולא חשיב כאורח * הא דבעינן לתפיסת יד ולא סגי להתירו בלא"ה מדין אורח * פלוגתת הראשונים בדין אורח לזמן מרובה * חילוק הביה"ל דאף אם אורח אינו אוסר לעולם היינו דוקא במצי לסלקו * עפ"י ישוב קושית רע"א על המג"א בדין הוצאה מבית האורח * ישוב נוסף בדעת הרמב"ם דדין אורח לא נאמר בשוכר ובזה בעינן תפיסת יד * שיטת הרשב"א דדין תפיסת יד נצרך בין בשאלה ובין בשכירות * דברי רש"י שהזכיר דין תפיסת יד רק בשאלה * בעה"ב שדר עם השואל * אם בעה"ב שדר עם השואל חשיב כתפיסת יד * דעת החזו"א דעדיף מתפיסת יד * הוכחה לזה מתוס' * שיטת הרשב"א בעבוה"ק דלא חשיב תפיסת יד וביאור סברתו * מדברי הרשב"א בחידושו נראה דחשיב כתפיסת יד * אם סגי ברשות בעה"ב לדור או להניח כליו דע"כ חשיב כתפיסת יד * דעת הנו"ב דדיוורין בעה"ב לא חשיב כתפיסת יד

סימן מ' מקום פיתא ביוהכ"פ סעיף ה, עירובין עב: שנה

מקום פיתא אוסר * תמיהה מ"ט בעינן עירוב חצירות ביוהכ"פ והרי הוי כהניח ביתו * ישוב עפ"י דברי החזו"א דדין הניח ביתו נאמר דוקא אם שבת בחצר אחרת * עוד יש לבאר דאוסר משום סברת אנן סהדי * עוד יתכן דבאין לו אלא מקום לינה אוסר * נפק"מ בזה איזה חדר נחשב בית

סימן מ"א בדין עירוב חצרות בפנימיה של ישיבה סעיפים ב' ד' ה' שנח

מקום לינה * בסברת אנן סהדי דאי ממטי להו ריפתא להתם * מקום פיתא המחייב * מקום פיתא

של חול * מקום פיתא שאינו קבוע * דין חילוק דיוורים בתלמידים אצל הרב * תפיסת יד * מקבלי פרס * אם כשאוכל בשכר טרחו מיקרי קבלת פרס * מקום הנחת העירוב

סימן שע"ב

סימן מ"ב כלים ששבתו בבית אסורים בחצר סעיף א', עירובין פט. שסג
חילוק חצרות לענין כלים ששבתו בבית * דעת הגאון דלקולא לא אזלינן בתר שביטה * דעת המשנ"ב דקניית שביטה תלויה רק בבין השמשות * דעת החזו"א דקניית שביטה אינה תלויה כלל בבין השמשות (ואפילו קנה לפני כן שביטה אחרת) * אופנים שונים בהוצאה מחצר לחצר

סימן מ"ג גדר בית וחצר סעיף א' שסט
דברי המג"א דרעי דינו ככלים ששבתו בבית * דעת רע"א באיסור טלטול מביה"כ לחצר ביה"כ * דעת הב"מ דרעי בטל לגוף ולא מיקרי שבתו בבית, ויבואר שכ"ד המשנ"ב והחזו"א * דעת החזו"א דביה"כ דינו כחצר, וכן שאר חדרי הבית, ויבואר שכן סבר המ"א * דעת המשנ"ב בגדר ביה"כ ושאר חדרי הבית (ומרפסת) * ארון שבבית

סימן מ"ד דין העברת ד"א לכלים ששבתו בבית והוציאם לחצר סעיף א', שבת ק"ל: שעג
בדעת רש"י בשבת * הוכחת רע"א מהגמ' בדף עו: ובדף פז. * דעת הרשב"א * דברי הבית מאיר בזה * דעת תוס' בדף צ"א * סיכום דעת הפוסקים לדינא * כלים ששבתו בחצר והכניסם לבית

סימן מ"ה גדר האיסור בפרוץ במלואו למקום האסור לו עירובין פט. שעו
גנין הפרוצים במלואם זל"ז אסורים בטלטול ד"א משום דין נפרץ במלואו למקום האסור לו * תמיהה על הא דאסורים בטלטול ד"א והרי הרשות שפרוצים אליה אינה אסורה בטלטול ד' אמות * הוכחה מזה דכלי הבית אסורים בטלטול ד"א בחצר שלא עירבה עמה ולפיכך חשיב פרוץ למקום האסור לו * ביאור גדר האיסור בפרוץ במלואו ועפ"ז ישוב התמיהות הנ"ל * פלוגתת רש"י ותוס' בר"פ מי שהוציאוהו ויבואר דפליגי בסברת מהר"ח והחזו"א

סימן מ"ו ביטול חריץ ע"י תבן ועפר סעיף ט"ז, עירובין עח: שפג
הסוגיא בדף ע"ח * פלוגתת רש"י ור"ח אי בעינן ביטול לעולם * הוכחת הרא"ש מסוגין גבי ארנקי * ישוב דעת ר"ח עפ"י סברת הריטב"א * ישוב נוסף בדעת ר"ח עפ"י שיטת הרמב"ם דפסק כרב אשי דפליג * אף דעת תוס' דרב אשי פליג * דעת הרמב"ם דבעינן ביטול לעולם * בדעת השו"ע אין הכרע ואיכ"ל דדבר שאין ניטל ממעט ודלא בעינן ביטול לעולם * יבואר שאף דעת הרמ"א כן * דברי התה"ד והרמ"א והגר"א בסימן שנ"ח גבי ביטול ע"י עפר * דעת המשנ"ב שם * סיכום הדעות בביטול ע"י מוקצה * סיכום השיטות בזמן הביטול * פלוגתת הראשונים אי מהני ביטול בלב * באיכא אומדנא שלא יטלנו לכו"ע מהני אף שלא ביטלו בפה * הכרעת המשנ"ב * נפק"מ למעשה בסילוק צוה"פ ע"י תל עפר * הערה בדברי החזו"א בדין דבר שאינו קבוע המפסיק בצוה"פ

סימן שפ"ב

סימן מ"ז גדר התקנה בדירת עכו"ם ובגדר השכירות ודין שכירות מישראל

שצד סעיף א', עירובין סב.

גדר התקנה בדירת עכו"ם דשויה דירה * הכרח לפרש כן מהסוגיא דישראל אוסר על אורה בדירת עכו"ם * דעת מהרי"ל דחצר שדר בה עכו"ם היא ככרמלית * גדר ההיתר בשכירות מן הגוי * הוכחה מהא דשוכרין אפילו בשבת * ביאור הפלוגתא אי בעינן שכירות בריאה * דין שוכרין בשבת תלוי בפלוגתא דשכירות רעועה * המחלוקת בדין שכירות מישראל ואם איירי בשכירות בריאה או ברעועה * נפק"מ בזה לענין שכירות בשבת ובפחות משו"פ, ויבואר שפליגי בזה הט"ז ומג"א * מכירת חמץ בער"פ שחל בשבת * שכירות מישראל מומר * שכירות חלקית בחצר

סימן מ"ח אם עכו"ם אוסר על ישראל יחידי בכה"ג דשכיח דדייר עמו

תג סעיף א', עירובין סב.

דין מקבלי פרס * פלוגתת הפמ"ג והב"מ אם כששכיח דדייר אמרינן לא פלוג * סתירת הסוגיות בזה * ב' חצרות זה אצל זה ונכרי באחת וישראלים בשניה * שנים שיש להם תפיסת יד זה אצל זה, וסתירת הרמ"א * דברי הגר"א בזה

סימן מ"ט ישראל ששכר חדר מבעה"ב עכו"ם סעיף א' תח

דברי הרמ"א דשכירות הבית אינה מועילה לענין חלקו של הגוי שלא יאסור * תמיהה על הרמ"א שפסק בזה כדברי ההג"א * ביאור החזו"א בטעמא דבעינן עוד שכירות בחלק בעה"ב * דין חמשה נכרים השרוים בחצר אחת * חמשה נכרים בטרקלין אחד

סימן נ' בגדר שכירו ולקיטו סעיפים י"א י"ב, עירובין סד. סו. תיב

בגדר היתר שכירו ולקיטו אם הוא כשליח או כבעלים * שיטת רש"י דשכיר ולקיט ישראל יכול לערב והבנת הרשב"א בדבריו * שיטת הראב"ד והרשב"א והרמב"ם דאינו יכול לערב ובעינן דוקא שכירות מן השכירו ולקיטו * יבואר דפליגי בחקירה דלעיל * הנפק"מ בין רש"י לראב"ד * הבנת הב"י בשיטת רש"י ולפי"ז אין ראייה ששכירו ולקיטו נידון כבעלים * יבואר דהמשנ"ב הביא את שתי ההבנות בדעת רש"י * שכירות מן הגוי ע"י מי שאינו מבני החצר * קושית החזו"א על שיטת רש"י אמאי בעינן לדין אחד שוכר ע"י כולן ויבואר שקושיא זו תלויה בהבנת הרשב"א והב"י ברש"י * מדברי הרשב"א בתשובה גבי נתחלף השכירו ולקיטו מוכח דדינו כשליח * הערה היאך מהני שליחות מן השכירו ולקיטו בע"כ של הבעלים * אם בעינן שיהא לשכירו ולקיטו רשות להשתמש ברשות הגוי * הוכחה מקושית התוס' בדף ס"ו דס"ל כדעת רש"י * פשטות תירוץ הראשון של תוס' דינם כשליח והערה בזה * תירוץ השני של תוס' והבנת הב"י והב"ח בדבריהם * להבנת הב"י בתירוץ תוס' נראה שסברי דדינו כבעלים * סתירה בדעת הב"י אי בעי שיהא לשכירו ולקיטו רשות שימוש * ישוב הב"י ויבואר דב' הדינים שייכי בשכירו ולקיטו דהיכא דמשכיר בע"כ של הבעלים דינו כבעלים ובמשכיר מדעתם שייך לדונו גם כשליח * נפק"מ בזה לשכירו ולקיטו של ישראל * אם בייחד לו מקום חשיב כשכירו ולקיטו * תמיהה בדעת הטור וסתירת דבריו בגדר שכירו ולקיטו * פלוגתת הב"י והב"ח אם הטור פסק אף כתירוץ קמא של

תוס' * ביאור ספק הגמ' גבי חמשה שכירין ולקיטין, והוכחה מזה לדעת רש"י כפי שביארו הרשב"א * ביאור ספק הגמ' אליבא דהראב"ד ודעימיה * ביאור נוסף בבעית הגמ' עפ"י דברי תוס' לקמן דף ע"ב * וזאת תורת העולה

תחומין

סימן שי"ז

סימן נ"א קנין שביתה לכלים שחוץ לתחום הבעלים סעיף י"ז, עירובין מזו: תלג פלוגתת הראשונים בדין כלים שחוץ לתחום בעליהם אם קנו שביתה במקומן * קושית רע"א מהמשנה בביצה ותמיהה על קושיתו * השו"ע והביה"ל נקטו לחומרא * הוכחות דהבעלים יכולים להקנות שביתה לחפציהם כרצונם * יבואר דלכו"ע יש להתיר טלטול כלים שדרך להשאלם לשכניו אף אם שבתו חוץ לתחום בעליהם

סימן שי"ח

סימן נ"ב עיר העשויה כקשת סעיף ד', עירובין נה. תלט עיר העשויה כקשת ובין הקשת ליתר פחות מאלפים * הערה למה לא מסיפים בין רגלי הקשת שיעור קרפף * שיטת תוס' דביש בין רגליה ד' אלפים מודדים ממקום המתקצר * שיטת הרשב"א שמודדים יתר לכל אחד מרגלי הקשת * שלילת הביאור בדברי הרשב"א שמודדים ג' יתרים * ביאור דברי הרשב"א שמודדים רק ב' יתרים מרגלי הקשת עד אמצעה * יבואר דהרשב"א ותוס' פליגי לשיטתם בביאור דין יש בין רגליה יותר מד' אלפים * צורת קביעת הריבוע לרגלי הקשת עם היתר * אם לשיטת הרשב"א מרבעין את העיר מבחוץ כאחת * בדין עיר משולשת אם אזלינן לפי היתר הארוך והמסתעף לעיר העשויה כקשת * שיטת רש"י בדין עיר העשויה כקשת * מהי צורת ראש הקשת לשיטת רש"י * דין פגומין שיש ביניהם יותר מד' אלפים * דין הליכה דרך הקשת עצמה ביש בין ראשיה יותר מד' אלפים

סימן נ"ג ביסוד דין ג' כפרים המשולשים סעיף ח', עירובין נו. תנה דברי הגמ' ותרוצי תוס' שחילקו בין דין ג' כפרים לעיר העשויה כקשת * פלוגתת רש"י והרמב"ם עם תוס' אם דין רואין נאמר גם כלפי האמצעית, ונפק"מ בזה גם לגבי מקום מדידת תחום החיצונות * יבואר דפליגי ביסוד דין 'מלי' * יבואר דתירוצם האחרון לענין היכא שהכפר האמצעי גדול מהחלל שבין החיצונות תלוי בזה * נידון הביה"ל בכה"ג שבין האמצעי לחיצון איכא יותר מקמ"א ושליש אך בסה"כ ליכא יותר מרפ"ג פחות שלישי * בטעם דבעינן שלא יהא בין אמצעי לחיצון יותר מאלפים * ביאור דברי רש"י בטעם דגבי קשת ליכא למימר מליה

סימן ת'

סימן נ"ד מקום קניית שביתה לעומד בתחום העיר סעיף א', עירובין מה. תסא

בא בדרך ונמצא בתחום העיר מהני כוונתו לקנות שביתה * אי בעינן בזה דכי רהיט מטי לעיר * שיטת הרי"ף בטעמא דר"י דאפילו בלא היתה כוונתו לכך דינו כבני העיר * שיטת תוס' דמידי שעומד בתחום העיר ממילא נגרר אחריה * הוכחת תוס' לזה מדין חרם שבין תחומי שבת * הריטב"א כתב כדברי תוס' * החילוק בין תוס' להריטב"א והנפק"מ לדין הברייתא באצרות ששבתו בתוך התחום * לסברתם יש לבאר באופ"א את דינא דר"י גבי בא בדרך וראה שהוא סמוך לעיר * שיטת הרמב"ם דדינא דר"י נאמר דוקא בדעתו ליכנס לעיר ודעת תוס' והריטב"א בזה * יבואר דהוכחת תוס' ליסודם מדין חרם תלוי בפלוגתא הראשונים * הוכחה בדעת הרמב"ם דס"ל כסברת הריטב"א ודלא כתוס' * דברי הרי"ף ורבינו יהונתן לקמן גבי שביתת תחת אילן לשיטתם הכא דקניית שביתה העיר היא משום דשביתתו במקומו בטעות * גם בדברי הראב"ד מבואר דטעמא דנקנה לו תחום העיר משום דאנן סהדי שדעתו לכך * דברי רבנו יהונתן גבי פלוגתא דרב ושמואל בקנה שביתה תחתיו של אילן ומקצתו חוץ לתחום לשיטתו הכא * הטעם שבאמר שביתתי במקום פלוני ולא סיים לא אמרי' אנן סהדי דדעתו לקנות במקומו * ישוב עפ"י סברת תוס' דלעיל * תירוץ רבינו יהונתן בזה ויבואר שקאי לשיטתו דלעיל

סימן ת"א

סימן נ"ה בדין קניית שביתה באמצע היום סעיף א', עירובין מה. תעה

הוכחה מדין ישן בדרך ומדין גשמים שירדו ביו"ט דזמן קניית השביתה דוקא מבעו"י * קושיית הראשונים מדין בא בספינה למעלה מי' * שיטת תוס' (להבנת הרמב"ן והמהרש"ל) דקניית שביתה אף באמצע היום * ביאור הרמב"ן והרשב"א (וכן פירש המהרש"א בתוס') דלא שייך קניית שביתה בשבת אלא קונה כביה"ש מקום שדעתו להגיע אליו בשבת * אם ככה"ג שישן בספינה ביה"ש שייך לומר דקונה מקום שיבוא אליו בשבת * יבואר דקניית שביתה אינה דוקא ביה"ש ומהני אף מבעו"י * לסברת הרשב"א י"ל דקניית שביתה באמצע שבת היינו דוקא במקום שהגיע לשם בשבת במכוון ולא באקראי בעלמא * מקום ד' אמותיו נקנה אף בשבת * ביאור הרשב"א בהא דגשמים שירדו ביו"ט רשאי להוציאם ממקומם * פלוגתת רש"י ותוס' אם שייך קניית שביתה בחפצי הפקר באמצע היום * יבואר דמ"מ מודו תוס' לסברת רש"י ככה"ג שלא קנו שביתה מבעו"י דנגררים אחר הבעלים * שיטת הראב"ד בדין קניית שביתה באמצע היום ושיטתו דאפשר לבטל שביתה זו * עפ"י ישוב דברי האו"ז בדין בא בספינה והוצרך לנקבו ונכנס לעיר * הערה על שיטת רש"י בפירוש לשון כרגלי כל אדם * קושיא בדברי רש"י שפירש דדין כרגלי הממלא מדין ברירה * אם שייך קניית תחום בחפצי הפקר ע"י דין ברירה * ביאור סברת דעתם עילייהו' בחפצי הפקר * עפ"י ביאור סברת רש"י דנקנה תחומן ע"י ברירה * ביאור שיטת רש"י בדין כרגלי אנשי אותה העיר * שיטת הראב"ד בדין כרגלי הממלא * שיטת הרמב"ם בדין שור של פטם והוכחה דס"ל דדין בור של עולי כבל אינו מטעם ברירה

סימן ת"ד

סימן נ"ו תחומין למעלה מעשרה סעיף א', עירובין מג. תצד
 צדדי הספק בגמ' * פלוגתת הראשונים היאך נקטינן לדינא * הוכחת הראב"ד מסוגיא דחרים ומו"מ
 בזה * שיטת הרשב"א דמוקמינן בחזקת ביתו * הרשב"א לשיטתו דס"ל דבמקום דאיתחזק איסורא
 לא מקילינן בספיקא דרבנן * מדברי הרשב"א מבואר דבמקום שנאמר הלך אחר המיקל לא חשיב
 ספיקא * שיטת הרמב"ם * דברי הרמב"ן בגדר תחומין ד"ב מיל * בדין מיא בעבים אמאי לא
 חיישינן שבאו חוץ ל"ב מיל ואם בכליו איכא איסור תחומין דאורייתא ב"ב מיל * ספק ספיקא
 להחמיר בדרבנן

סימן נ"ז בכללא דהלכה כדברי המיקל בעירוב סעיף א' תק
 חילוק הב"ח דדוקא בפלוגתא דרבוותא הלך אחר המיקל * טעם נוסף בחילוק זה דחשיב
 שאיפסקא הלכתא בהדיא כהמיקל * גם כדברי הרשב"א מבואר דהלכה כדברי המיקל היינו
 הכרעה כהמיקל * אם הלכה כדברי המיקל אף לענין דאורייתא * יבואר דאף לסברת הרשב"א
 היינו הכרעה שכדאי המיקל לסמוך עליו בעירובין * פלוגתת הראשונים בטעמא דק"ל דאדם
 ישן קנה שביטה וישוב שיטת רש"י עפ"י משנת * נפק"מ בסברא זו דאף אי נפק מינה חומרא
 אפ"ה הלכתא כרבנן * אם בפלוגתא דאמוראי נאמר דהלך אחר המיקל * הלכה כדברי המיקל
 בפלוגתת הפוסקים * ישוב דעת הרמב"ם בענין פירות שיצאו חוץ לתחומן במזיד * אי אזלינן
 כהמיקל בפלוגתא דלא איתאמרה גבי עירובין * הלכה כדברי המיקל בעירוב ביחיד במקום רבים
 ובשיטת הראב"ד דהלכה כריב"נ בחפצי הפקר * יבואר דלכתחילה לא עבדינן כדברי המיקל

סימן נ"ח גדרי המקומות שנידונין כלמעלה מעשרה סעיף א', עירובין מג. תקיא
 דין רוכב ויושב בקרון * החילוק בין קרון לספינה * דעת המג"א והאחרונים ברוכב * יושב
 למעלה מ"י מקרקע הים בספינה המהלכת למטה מ"י * דעת החת"ס ביושב בקרון * דין רכבת
 אמבולנס ומטוס

סימן ת"ה

סימן נ"ט בשמעתא דהבלעת תחומין סעיף א', עירובין מד: נב: תקיד
 מתניתין דמי שיצא חוץ לתחום * הסוגיא גבי יוצא ברשות ותחומו מובלע בתחומו הראשון *
 שיטת רש"י והראב"ד דדינא דנהרדעי תלי בדין הבלעת תחומין ומוכח דס"ל שביצא באונס
 הבלעת תחומין מילתא * הטעם דבהחשיך חוץ לתחום לא אמרי' הבלעת תחומין * יבואר דפליגי
 הראשונים אם שייך הבלעת תחומין במחשיך * טעם הראשונים דסברי דאמרינן הבלעת תחומין
 במי שהחשיך חוץ לתחום * עפ"י ביאור האו"ז דס"ל שבירד מן הספינה והוצרך לנקביו ונכנס
 לעיר נותנים לו את תחום העיר * שיטת תוס' בההיא דנהרדעי דאין שייך להבלעת תחומין *
 דברי רע"א שלשיטת תוס' אף ביצא באונס לא אמרינן הבלעת תחומין * יבואר דאף רש"י מודה
 לסברת תוס' אלא שפליגי בההיא דנהרדעי אם הרחיבו לו את התחום או שהתירו לצאת חוץ
 לתחום ונקנה לו תחום אחר * שיטת הרמב"ם ורבנו יהונתן דבההיא דנהרדעי לא נעקר תחומו *

נפק"מ בזה אי רשאי להוציא כליו למקום שנפנה שם * דעת האו"ז דביצא חוץ לתחום שרי לצאת מד' אמותיו מחמת צער גשמים או חמה * עפ"י"ז ביאור נוסף בדעת האו"ז שס"ל דבירד מן הספינה והוצרך לנקביו ונכנס לעיר קנה את תחומה * מעשה דנחמיה דעשו לו מחיצה של בני אדם, ואם היכא דמלו גברי תלוי בדין הבלעת תחומין * לשיטת רש"י והראב"ד דביצא באונס אמרי' הבלעת תחומין ניחא דבמלו גברי רשאי ליכנס * מחלוקת הראשונים בנתנוהו בדיר וסוהר אם יש לו ב' אמות מחוץ למחיצה ועפ"י"ז ביאור דין לא מלו גברי * סתירת המשנ"ב * ישוב דעת הרמב"ם בדין היקף יותר מאלפים ע"י מחיצת בני אדם

סימן תי"א

סימן ס' בדין מערב שלא חל עירובו אם הפסיד שביתו במקום עמידתו

סעיף א', עירובין נ: ס' תקלא

שיטת רש"י בסוגיא דאמר לבנו לערב במערב דיש חילוק בין בא בדרך לעומד בביתו * הטעם דעומד בביתו עדיף * בדברי הראשונים בסוגיא דמי שהחזיק בדרך מבואר כחילוק הנ"ל דעומד בביתו עדיף וסתירה בדעת רש"י * מסקנת רש"י בסוגיא שם דאליבא דר"מ הפסיד תחום ביתו וקשה מהמשנה בדרף ס' * רבינו יהונתן חילק באופ"א דתלוי אם פשע או שעירב ע"י שליח * דעת הרשב"א בזה * בטעמא דבמיצעו עליו את התחום הפסיד שביתת עירו * שיטת הרמב"ם דבכל ענין לא הפסיד שביתתו במקומו

רשודיות
שבט

מחיצות

■ סימן שמ"ה ■

סימן א'

מנין מחיצות רה"י

מנין המחיצות הלמ"מ * דעת רבי יהודה שב' מחיצות דאורייתא * אליבא דרבנן פליגי הראשונים במנין המחיצות * ביאור הרמב"ם בהא דאמר' דקרן זוית הויא כרמלית * דין ב' מחיצות לרבי יהודה אליבא דהרמב"ם * מקור שיטת הראשונים מהסוגיא בדף י"א וישובה להרמב"ם עפ"י גירסת ר"ח * קושיא על הגמ' הנ"ל דהסיקה שב' מחיצות דאורייתא * הוכחה לשיטת הראשונים מהסוגיא בדף י"ב וישוב הסוגיא לדעת הרמב"ם * הוכחה מהמשך הסוגיא גבי מבוי שאינו ראוי לשיתוף וישוב הרמב"ם עפ"י גירסת ר"ח * אם יש הוכחה מדעת ר"ח דס"ל כהרמב"ם * הוכחה נוספת מהסוגיא בדף י"ב * מקור הרמב"ם מהסוגיא בדף צ"ד וישוב הסוגיא לדעת הראשונים * היתר הוצאה ממקום המוקף ג' מחיצות לכרמלית

מנין המחיצות הלמ"מ

א. בענין מנין המחיצות יש להקדים דמבואר ברש"י (יא: צה.) דהוי בכלל מחיצין דאמר' שהם הלמ"מ, ולכאורה כיון שהם מהלמ"מ היאך נפלה מחלוקת בזה. וכתב החזו"א (סימן י"סקי"ב) "דיתכן פלוגתא אמוראים בהבנת דעת שקדמם אף שעיקרו הלמ"מ, ואף בהלכה נאמרה עיקרה גדרי רה"י דהיינו יחוד המקום מוגדר ומוקף, ואחרי שהוא ענין שכלי להגדירו קיבל כל שכל חלקו בשעת נתינת התורה והן הן דיני התורה, ואף שנאמרה למשה בסיני הכרעה ונשכח ונעשה הדין עפ"י השופט שבדור אין קפידא בזה שגם דעתו קיבל בשעת נתינת התורה".

דעת רבי יהודה שב' מחיצות דאורייתא

ב. נחלקו רבי יהודה ורבנן אם ע"י היקף שתי מחיצות נעשה רה"י מדאורייתא, דתניא (שבת ו: ערובין ו. כב. צה.) "יתר על כן אמר ר"י מי שיש לו ב' בתים משני צידי רה"ר עושה לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וקורה מכאן ונושא ונותן באמצע, אמרו לו אין מערבין רה"ר בכך". וטעמא דר"י דקסבר ב' מחיצות דאורייתא, וכמבואר בדף יב: ובדף צה.

אליבא דרבנן פליגי הראשונים במנין המחיצות ג. ובדעת רבנן נחלקו הראשונים דלרוב הראשונים בג' מחיצות נעשה רה"י דאורייתא, אלא שחכמים אסרו לטלטל בלי תיקון דלחי

או קורה ברוח רביעית דדמי לרה"ר
כיון דפרוץ לרוח רביעית^א.

אך שיטת הרמב"ם (פי"ד ה"א, ופי"ז ה"ט)
דבג' מחיצות נעשה כרמלית ואין
נעשה רה"י ד"ת אלא בד' מחיצות.
והראב"ד בהשגות ושאר הראשונים תמהו
עליו, דכיון שאינו רה"י היאך הכשירוהו
והתירו לטלטל ע"י קורה, ובשלמא ע"י
לחי שרי כיון שלחי משום מחיצה הוי
רה"י מדאוריתא, אך גבי קורה דקי"ל
דמהניא משום היכר, א"כ אכתי יש לו רק
ג' מחיצות ואינו רה"י ולא התירו חכמים
טלטול בכרמלית ע"י קורה. וכתב המ"מ
בדעת הרמב"ם דכיון שמדאוריתא הוה
מקום פטור וחכמים אסרוהו כדין כרמלית
הם התירו ע"י תיקון דלחי וקורה.

[ובביאור הגר"א (סי"ד) נראה דההיתר
הוא אע"ג דהוה כרמלית,
אך בחידושי הגר"ז (הלכות ערובין) כתב
שמלשון הרמב"ם נראה דהגדר הוא
שחכמים נתנו לו דין רה"י כיון
שתיקנו בקורה].

ביאור הרמב"ם בהא דאמר'
דקרו זוית הויא כרמלית

ד. הרמב"ם ביאר כפי שיטתו את מ"ש
בגמ' (ז.) "לא נצרכא אלא
לקרן זוית הסמוכה לרה"ר דאע"ג
דזימנין דדחקי ביה רבים ועיילי לגוה
כיון דלא ניחא תשמישתה ככרמלית
דמיא", דהיינו מקום המוקף ג' מחיצות
וברוח הרביעית פרוץ לרה"ר^ב. ונראה
דכיון דטעמא דע"י ג' מחיצות נפק משם
רה"ר משום דלא ניחא תשמישתיה,
לפי"ז גם אם הג' מחיצות אינם בהכשר
מחיצה וכגון דהוו מחיצה תלויה או
שאינ עומדים ברוח מצויה אפ"ה הוי
כרמלית, דאין צריכין לדין מחיצה אלא
בעינן שעל ידיהם לא יהא ניחא
תשמישתיה, [אלא שמ"מ בכה"ג לא
יועיל תיקון דלחי וקורה ברוח רביעית
לשויה רה"י, כיון דליכא מחיצות].

דין ב' מחיצות לרבי יהודה אליבא דהרמב"ם
ה. ויש להעיר על שיטת הרמב"ם מהא
דפירשה הגמ' בטעמא דרבי
יהודה דאמר מי שיש לו שתי בתים משני

א. ובאבן העזר (סימן שמ"ה סט"ז, ובחידושו לזף פ"ט) כתב דהא דהצריכו תיקון ברוח רביעית היינו
משום דינא דפרוץ במלואו למקום האסור לו.

ב. הטור (סי"ד) כתב בדיני כרמלית "וקרן זוית הסמוכה לרה"ר כגון מבואות שיש להן שלשה מחיצות
ואין להן לחי ולא קורה ברוח רביעית", והוכיח מזה הב"י (בריש הסימן) דס"ל כסברת הרמב"ם, והב"ח
(ריש סימן שס"ג) דחה דהטור כתב כן לענין איסור טלטול ומשום דהוה כרמלית מדרבנן, אבל לא פירש
כן בגמ' שאיירי לענין דאוריתא דהנושא ונותן מתוכה פטור.

ועיין חזו"א (סימן מ"ג סק"ט) שהאריך בביאור הגמ' אף לדין, דאיירי שהקרן זוית מוקף ג' מחיצות,
ועיי"ש שביאר טעמא דלא הוה ע"כ רה"י אף שקי"ל בעלמא דבג' מחיצות הוי רה"י דבר תורה.

צידי רה"ר עושה לחי מכאן ולחי מכאן וכו' דקסבר ב' מחיצות דאורייתא, והיינו דכיון שהתיר ע"י לחי ע"כ הוי רה"י מדאורייתא אלא שחכמים החמירו שלא לטלטל אלא ע"י לחי וקורה, אמנם לסברת הרמב"ם קשה דאין הכרח לזה, שהרי לשיטתו אליבא דחכמים בג' מחיצות לא נעשה רה"י אלא כרמלית ואפ"ה שרי ע"י לחי, וא"כ יש לומר דגם אליבא דרבי יהודה אף באיכא ב' מחיצות לא הוי רה"י אלא כרמלית ואפ"ה שרי ע"י לחי וקורה.

וצריך לומר דמה שפירשה הגמ' דב' מחיצות דאורייתא אין המכוון דע"י ב' מחיצות נעשה רה"י מדאורייתא, אלא ב' מחיצות אהנו מדאורייתא לאפוקי משם רה"ר ונעשה כרמלית, וכיון שמדאורייתא לא הוי רה"ר התירוהו חכמים ע"י לחי וקורה.

אך יל"ע דהגמ' (שבת ו.) הביאה ברייתא "ואיזו היא רה"י, חריץ שהוא עמוק י' ורחב ד' וכן גדר שהוא גבוה י' ורחב ד' זו היא רה"י גמורה", ופירשה הגמ' "אמר מר זוהי רה"י למעוטי מאי, למעוטי הא דרבי יהודה דתניא יתר על כן אמר רבי יהודה מי שיש לו שתי בתים בשני צידי רה"ר עושה לחי מכאן ולחי מכאן" וכו', ולמשנ"ת אליבא דהרמב"ם דאין הכרח מדברי רבי יהודה דס"ל דבב' מחיצות הוה רה"י אלא ההכרח הוא רק שלא הוי רה"ר אלא כרמלית וממילא

התירוהו חכמים ע"י לחי וכשם שהתירו בג' מחיצות אליבא דחכמים, וא"כ מנ"ל לאפוקי מדר' יהודה, הרי יש לומר דגם אליבא דר' יהודה נעשה רה"י רק ע"י ד' מחיצות דבזה לא פליג אדרבנן, וכל מחלוקתם אינה אלא בכמה מחיצות נפק משם רה"ר, ויל"ע בזה.

ו. עפ"י משנ"ת אליבא דהרמב"ם דמ"ש שלר"י ב' מחיצות דאורייתא אין המכוון שע"כ נעשה רה"י אלא רק לאפוקי שם רה"ר, יש לבאר את חידושו גבי פי תקרה דס"ל (פי"ז הל"ה) שמחיצת פי תקרה אינה אלא להתיר טלטול, אבל לא נעשה ע"כ רה"י והזורק מרה"ר לתוכה פטור, וכבר השיגו הראב"ד. ולהנ"ל יש לומר דהנה במשנה (צה.) איתא "הבונה עליה על גבי שני בתים וכן גשרים המפולשים מטלטלין תחתיהן בשבת דברי רבי יהודה וחכמים אוסרין", ופירשה הגמ' "אמר רבה לא תימא היינו טעמא דרבי יהודה משום דקסבר ב' מחיצות דאורייתא אלא משום דקסבר פי תקרה יורד וסותם", ולמסקנא אמרי' דס"ל ב' מחיצות דאורייתא אלא דמהא מתני' ליכא למשמע מינה. והנה נתבאר דלשיטת הרמב"ם מ"ש דקסבר רבי יהודה ב' מחיצות דאורייתא אי"ז אלא להיתר טלטול אבל לא נעשה ע"כ רה"י והזורק לתוכה פטור, והבין הרמב"ם דכיון שהגמ' השוותה את פי תקרה לסברא דב' מחיצות דאורייתא, כשם שאם נפרש אליבא דרבי יהודה דקסבר ב' מחיצות

ה. גירסת ר"ח כאן "לא, לזרוק משתים הוא דאסור, לטלטל עד דאיכא שלש". ופירש הרשב"א דלעולם ג' מחיצות דאורייתא ובב' מחיצות הוי רה"ר גמורה מדאורייתא, אלא שחכמים החמירו ונתנו בה חומרי רה"י כיון שדמי במקצת לרה"י הואיל ויש שם ב' מחיצות ומשו"ה אסרו לזרוק ממנה לרה"י, אבל לטלטל כלומר שיהא רה"י אף לקולא ויהא רשאי להעביר ד' אמות עד דאיכא שלש. וסיים הרשב"א דאין נראה כן בפירוש הגמ', (שהרי הגמ' אמרה לימא קסברי ג' מחיצות דאורייתא ודחתה לא לזרוק משתים וכו' ואם כדברי ר"ח מהו שכתוב לא, הרי גם השתא קיימינן בסברא דג' מחיצות דאורייתא אלא שיש תוספת חומרא מדבריהם), וסיים הרשב"א ומ"מ הענין נכון, והיינו דס"ל לרשב"א מסברא דאע"פ שג' מחיצות דאורייתא מ"מ מדרבנן יש חומרי רה"י גם בב' מחיצות. וזוה מילתא בטעמא דכשם שבמבוי החמירו ונתנו בו חומרי רה"ר הואיל ויש בו קצת דמיון לרה"ר שיש בו העדר מחיצה אחת, ה"ה היכא שיש לו ב'

דאורייתא דאי"ז אלא להיתר טלטול, ה"ה דאם נפרש את המשנה משום פי תקרה אי"ז אלא להיתר טלטול אבל לא נעשה עי"כ רה"י.

מקור שיטת הראשונים מהסוגיא בדף י"א וישובה להרמב"ם עפ"י גירסת ד"ה

ז. כמשנה (יא:): "הכשר מבוי ב"ש אומרים לחי וקורה וב"ה אומרים או לחי או קורה". ובגמ' "למימרא דקסברי ב"ש ד' מחיצות דאורייתא², לא לזרוק משלש הוא דמחייב, לטלטל עד דאיכא ארבע. לימא קסברי ב"ה ג' מחיצות דאורייתא, לא לזרוק משתים הוא דמחייב, לטלטל עד דאיכא שלש".

הנה מבואר בגמ' דאין צד שלב"ה ד' מחיצות דאורייתא, אלא לכל היותר בג' מחיצות נעשה רה"י והזרוק לשם חייב, ובדיחוי הגמ' אף ב' מחיצות דאורייתא נעשה עי"כ רה"י, וקשה מזה לשיטת הרמב"ם דס"ל דרק בד' מחיצות נעשה רה"י.

ג. פרש"י "משום הכי בעי לחי וקורה כי היכי דתהוי מחיצה מעלייתא", ואכתי צריך ביאור מהו השילוב של שתי תיקונים אלו לשויה מחיצה טפי מאם כל אחד היה לבדו.
 ר"ח כתב "דסבר פי תקרה יורד וסותם ולחי משום היכר". ונראה דיש לבאר היטב, דהנה בגמ' (צד:): פליגי רב ושמואל בדין פי תקרה, ומבואר בגמ' דכי לית ליה לשמואל בד' אבל בג' אית ליה. ועיי' פרש"י שם. אבל תוס' גרסו להיפך כי לית ליה בג' אבל בד' אית ליה, ופירשו דאם יש רק ג' מחיצות ורוח רביעית פרוצה במלואה לית ליה פ"ת, אבל אם יש קצת תיקון ברוח רביעית אמרינן פ"ת, וכן הוא בר"ח שם. ולפי"ז יש לומר דזו כוונת ר"ח בסוגין, דקורה מהני משום פ"ת, אבל בעינן שיהא לחי ברוח רביעית ואז מהני פ"ת כיון שיש תחילת מחיצה ברוח רביעית.

מחיצות החמירו ונתנו עליו חומרי רה"י כיון שיש בו קצת דמיון לרה"י לפי שיש בו תוספת מחיצה].

וּכְתַב הַמ"מ דְּלֵהֲרַמְב"ם דַּס"ל שֶׁבַג' מחיצות אינו רה"י מדאורייתא צריך ליישב דגירסתו היתה כגירסת ר"ח ולא כפירושו של ר"ח, אלא לשיטתו הנידון הוא בכמה מחיצות נעשה כרמלית שאסור לטלטל ממנו לרה"ר, וע"ז אמרה הגמ' לימא קסבר ג' מחיצות דאורייתא שע"י ג' מחיצות נפק משם רה"ר ונעשה ככרמלית ולכן התירו ע"י לחי וקורה, ודחתה דלעולם בב' מחיצות כבר נעשה ככרמלית ואסור להוציא ממנה לרה"ר, אלא שמ"מ לא התירו חכמים לטלטל ע"י לחי וקורה אא"כ יש לו ג' מחיצות.

לעולם ג' מחיצות דאורייתא ולא סגי בב' מחיצות.

וּבְכַס"מ הֵבִיא מֵהֲרַמ"ךְ דִּב' מחיצות דאורייתא כמסקנת הגמ', אלא שחילק דבפתוח לכרמלית ע"י ב' מחיצות יש שם רה"י, אבל ר"י ורבנן פליגי בפתוח לרה"ר ובזה קי"ל כרבנן דלא סגי בב' מחיצות. (ובחידושי הרשב"א בדף צ"ד הביא כיסוד סברא זו לענין החילוק אי בעינן ג' מחיצות או ד' מחיצות ויבואר לקמן).

(ויש לציין עוד לדברי הבעל המאור בדף כ"ב שכתב דר' יוחנן ס"ל כר"י דב' מחיצות דאורייתא וכתב דלכן חיישינן לדר"י, ובמלחמות השיג עליו).

קושיא על הגמ' הנ"ל דהסיקה שב' מחיצות דאורייתא

ט. ואכתי יש לעיין דמדחוי הגמ' חזינן דלמסקנא ב' מחיצות דאו', וקשה שהרי רק לר"י דאמר מי שיש לו ב' בתים משני צידי רה"ר עושה ב' לחיים או ב' קורות ס"ל דב' מחיצות דאורייתא, אבל רבנן פליגי עליה וס"ל דאין מערבין רה"ר בכך אלמא ס"ל דב' מחיצות לאו דאורייתא, וכן הוא בדף יב: דלכה"פ בעי ג' מחיצות אבל ב' מחיצות וקורה לא מהני.

וּכְתַב הַרְשֵׁב"א דדחויא בעלמא הוא דקמדחי דמהכא אין ראייה אבל

הוכחה לשיטת הראשונים מהסוגיא בדף י"ב וישוב הסוגיא לדעת הרמב"ם

י. בגמ' (יב:) "אמר רב יהודה אמר רב מבוי שלא נשתתפו בו, הכשירו בלחי הזורק לתוכו חייב, הכשירו בקורה הזורק לתוכו פטור", ופרש"י "דקסבר לחי משום מחיצה וכו', וקורה משום היכר, וקסבר ארבע מחיצות דאורייתא בין לקולא בין לחומרא". והקשתה הגמ' "מתקיף לה רב ששת טעמא דלא נשתתפו בו הא נשתתפו בו הכשירו בקורה נמי חייב, וכי כבר עושה אותו רה"י או רה"ר, והתניא חצרות של רבים ומבואות שאינן מפולשין בין עירבו בין לא עירבו הזורק לתוכן חייב".

והנה מברייטא זו חזינן שג' מחיצות דאורייתא, וקשה לדעת הרמב"ם דס"ל שג' מחיצות אינו רה"י מדאורייתא אלא ככרמלית, שהרי הכא חזינן שג' מחיצות הוי רה"י דאורייתא שהזורק לתוכן חייב, וכתב החזו"א (שם סקי"ד) דאיכא למימר שאירי בתיקנן בלחי, וכיון שלחי משום מחיצה הרי יש כאן ד' מחיצות ולכן הוי רה"י דאורייתא.

אלא שיש להעיר דא"כ מאי קשיא על רב יהודה "וכי ככר עושה אותו רה"י והתניא" וכו', הרי איכא למימר שבמבוי שאין לו ד' מחיצות דאכתי אינו רה"י בזה תלי בככר ואם נשתתפו נעשה רה"י, אבל ביש לו ד' מחיצות כהברייטא דאירי בתקנו בלחי לא תלי בככר כיון שכבר יש לו ד' מחיצות נעשה רה"י.

ברם בר מן דין גם לפירוש רש"י צריך להבין מאי קושית הגמ' מהברייטא דאין ככר עושהו רה"י, הרי בברייטא חזינן דג' מחיצות דאורייתא ולכן אי"צ ככר, ובאמת אליבא דרב יהודה דס"ל שד' מחיצות דאורייתא איכא למימר דהיכא שאין לו ד' מחיצות נעשה רה"י ע"י ככר, ואי איכא לאקשווי היינו על עצם הדין דלא סגי בג' מחיצות אלא בעי ד' מחיצות, אבל אין קושיא וכי ככר עושהו רה"י.

ועיין בחידושי המאירי שביאר וכי ככר עושהו רה"י היכא שהיה ראוי

להיות רה"ר בלי הככר, וכן קשיא להגמ' וכי חסרון ככר עושהו רה"ר היכא שהיה ראוי להיות רה"י והתניא דבבבורות של רבים ומבואות שמתוקנים במנין המחיצות נשאר דינם כרה"י ואע"פ שלא עירבו. ולפי"ז מיושבת הגמ' דלעולם י"ל שהברייטא היא בתיקנן ג' מחיצות ולחי ומ"מ חזינן שאין חסרון הככר מבטל הימנו שם רה"י, וה"ה דהיכא שאין לו אלא ג' מחיצות ואין לו לחי אלא קורה אין ראוי מחמת השיתוף לקבל שם רה"י.

הוכחה מהמשך הסוגיא גבי מבוי שאינו ראוי לשיתוף וישוב הרמב"ם עפ"י גירסת ד"ה

יא. **בהמשך** הגמ' "אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב יהודה מבוי שאינו ראוי לשיתוף הכשירו בלחי הזורק לתוכו חייב, הכשירו בקורה הזורק לתוכו פטור, אלמא קסבר לחי משום מחיצה וקורה משום היכר". ופרש"י "מבוי שאינו ראוי לשיתוף, מפולש". וחזינן מזה דג' מחיצות דאורייתא שהרי מבוי מפולש שיש לו רק ב' מחיצות אם תיקנו בלחי שאז נעשו לו ג' מחיצות חייב. וגם מכאן קשה על שיטת רמב"ם.

והנה גירסת ר"ח "מבוי הראוי לשיתוף", ופירש "כגון מבוי מפולש ועשה בראשו האחת דלת ובראשו האחרת לחי או קורה לפיכך ראוי הוא עכשיו לשיתוף, אם הכשירו בלחי הלחי במקום מחיצות חשוב ונמצא בו ד' מחיצות לפיכך הזורק מרה"ר לתוכו חייב, אבל הכשירו בקורה

רביעית נמי צריך דלת. ובאמת שסברתם צריכה ביאור מ"ט דלת לא יכולה להועיל למחיצה שלישית, ואם אינה מועילה לסתום רוח שלישית מה יועיל שיתן דלת גם ברוח רביעית^ז.

אך עכ"פ אחר שמצינו שדעת תוס' כן דאע"ג דג' מחיצות דאורייתא מ"מ היכא דאחת מהן ע"י דלת לא אמרי' דג' מחיצות דאורייתא, מעתה י"ל דאף דעת ר"ח כן ובעלמא באמת ס"ל דג' מחיצות דאורייתא אפילו הכשירו בקורה ואע"ג שקורה לאו משום מחיצה, ומ"מ היכא דאחת המחיצות היא ע"י דלת בזה לא אמרי' דג' מחיצות דאורייתא אא"כ יעשה תיקון שמועיל משום מחיצה גם ברוח רביעית, ולכן הכא שלפי גירסתו מבואר דלא סגי בג' מחיצות אא"כ תיקן את הרוח הרביעית בלחי, העמיד שאירי דאחת מהן ע"י דלת, ולעולם בג' מחיצות גמורות ס"ל דג' מחיצות עושהו רה"י דאורייתא, ודלא כמ"ש הביה"ל. [שור' שבדברי יחזקאל כתב כע"ז].

הוכחה נוספת מהסוגיא בדף י"ב

יג. **בהמשך** הביאה הגמ', "ורבא אמר אחד זה ואחד זה משום היכר, איתיביה ר' יעקב בר אבא לרבא הזורק למבוי המפולש יש לו לחי חייב

שהיא משום היכר ואין בו אלא ב' מחיצות ודלת, הזורק לתוכו פטור".

ועפי"ז יש לומר דגם הרמב"ם גירסתו היתה כגירסת ר"ח מבוי הראוי לשיתוף, והיינו שיש לו ג' מחיצות, ואם יש לו גם לחי כיון שלחי משום מחיצה א"כ יש לו ד' מחיצות והזורק לתוכו חייב.

אם יש הוכחה מדעת ד"ה דס"ל בהרמב"ם יב. **בביאור** הלכה (בריש סימן שמ"ה) הוכיח מדברי ר"ח דלעיל שס"ל כהרמב"ם דד' מחיצות דאורייתא.

ולכאורה יש לדחות, דהנה צ"ב אמאי הוצרך ר"ח לאוקמי שג' המחיצות של המבוי הם ב' מחיצות ודלת ומ"ט לא פירש כפשוטו ג' מחיצות גמורות.

והנה איתא בברייתא (דף ו.) "כיצד מערבין דרך רשות הרבים עושה דלת מכאן ולחי וקורה מכאן. ואקשי' ורה"ר מי מערבא" וכו'. והקשו תוס' כיון שצד שלישי סתום בדלת א"כ יש כאן ג' מחיצות ולא הוי רה"ר אלא ככל מבוי ואמאי אין מערבין. וכתבו תוס' דדוקא היכא דאיכא ג' מחיצות גמורות הוי דאורייתא, אבל הכא דשלישית ע"י דלת,

ד. ומצינו כסברא זו בדברי המג"א (ריש סימן תר"ל) גבי מחיצות סוכה, דאע"ג דמכשרינן דפנות מקנים שאין ביניהם ג' טפחים, היינו דוקא בסוכה העשויה מד' מחיצות אבל באין לה אלא ג' מחיצות לא מכשרינן בזה.

אין לו לחי פטור, ה"ק אינו צריך אלא לחי הזורק לתוכו חייב, לחי ודבר אחר הזורק לתוכו פטור. ופרש"י "אינו צריך אלא לחי, שאינו מפולש. הזורק לתוכו חייב, ואע"ג דלית ליה לחי דקסבר ג' מחיצות דאורייתא. לחי ודבר אחר, שהוא מפולש וצריך צוה"פ בצד אחד מלבד הלחי שבצידו השני הזורק לתוכו פטור דקסבר ג' מחיצות דאורייתא".

ומהא מוכח דס"ל לרבא שג' מחיצות דאורייתא, וא"א ליישב דאירי בעשה לחי שהרי ס"ל דלחי משום היכר ולא יועיל בתורת מחיצה. וכתב החזו"א (שם) דאה"נ ובדעת רבא מוכרח כן, אלא דהרמב"ם סבר דרב יהודה ורבא פליגי בזה, ולרב יהודה דלחי משום מחיצה ס"ל דד' מחיצות דאורייתא, (שהרי יכול לפרש את הברייתא במבוי הראוי לשיתוף ועבד לחי כקושית הגמ' על רבא), ורבא דס"ל שלחי משום היכר מוכרח לפרש דג' מחיצות דאורייתא דלא יקשה עליו מהברייתא.

מקור הרמב"ם מהסוגיא בדף צ"ד
וישוב הסוגיא לדעת הראשונים

יד. **איתא** במשנה (צד.) "חצר שנפרצה לרה"ר המכניס מתוכה לרה"י או מרה"י לתוכה חייב דברי ר"א, וחכמים אומרים מתוכה לרה"ר או מרה"ר לתוכה פטור מפני שהיא ככרמלית", ונפרצה משמע מרוח אחת, [והגר"א הוסיף דבמשנה שאחריה כתוב חצר שנפרצה

לרה"ר משתי רוחותיה, ומשמע שבמשנה שלפניה נפרצה רק מרוח אחת], ופליגי ר"א ורבנן במקום המחיצה הרביעית שנפרצה אי דינא כרה"ר או ככרמלית, (משום דאירי שלא נודע מקום המחיצה ופליגי אי רביס שבררו דרך לעצמם מה שבררו ברוו, וכגון שאבדה להן דרך באותה שדה, או שפליגי אי צידי רה"ר כרה"ר דמו), אבל ליכא למ"ד שהיא כרה"י ואע"פ שיש לה ג' מחיצות.

וכן אמרי' בגמ' "הכי קאמרי ליה רבנן לר"א מי לא קא מודית לן היכא דטלטל מתוכה לרה"ר או מרה"ר לתוכה שפטור מפני שהיא כרמלית, צידי נמי לא שנא". הרי שתוכה כרמלית היא.

וסוגיא זו היא מקור דברי הרמב"ם דג' מחיצות אינה רה"י דאורייתא אלא רק כרמלית.

טו. **ומצינו** ד' ישובים על סוגיא זו לדעת שאר הראשונים; א. תוס' (ד"ה חייב) פירשו דהא דפליגי במקום המחיצה אירי שנפרצו גם צידי שתי המחיצות הנשארות ונמצא שמקום המחיצה אינו כלל בתוך היקף המחיצות. ומ"ש בגמ' "מי לא מודית דתוכה כרמלית", היינו מי לא מודית דאף אילו יפלו כל המחיצות סביב הוי כרמלית, "צידי נמי לא שנא", דאע"פ שנפלו כל המחיצות הוי כרמלית. והרשב"א הסכים לישוב זה.

ב. הרשב"א והמ"מ הביאו י"מ שמתרצים במקום מוקף ג' מחיצות הפתוח לכרמלית דינו כרה"י ובהא איירי בדף י"ב ובדף י"א, אך מקום המוקף ג' מחיצות ופתוח לרה"ר אותו מקום נידון ככרמלית. (וע"ע בחידושי הרשב"א בדף ט. ד"ה מקום).

ג. עוד הביא הרשב"א מהראב"ד שחילק דדוקא היכא שיש ברוח רביעית איסקופא שמעכבת את כניסת הרבים בזה דינו כרה"י ובלא"ה דינו ככרמלית. [וגם בזה יש לבאר דהחילוק מהטעם הנ"ל דע"י האיסקופא נמנעת טפי כניסת הרבים].

והחילוק בזה הוא מטעם דיסוד הענין במחיצות שמעכבים את דריסת הרבים¹ ולכן בפתוח לכרמלית שאין מצוין בה רבים ע"י ג' מחיצות יש עיכוב מוחלט של הרבים, משא"כ בפתוח לרה"ר כיון שדופן רביעית פרוצה אכתי איכא כניסת הרבים².

והרשב"א תמה על שניהם דלדבריהם יוצא שמה שהוזכר היתר במבוי ע"י לחי וקורה היינו דוקא בפתוח לכרמלית או באית ליה גידודי, ולא מצינו שום חילוק בזה בכלי גמרא, לפיכך הסכים עם פירוש תוס'.

דהנה אהא דאמרי' (שבת ו.) "והכרמלית אינה לא כרה"ר ולא כרשות היחיד" פרש"י "אינן לא כרה"י, משום דדמיא לרה"ר דאין להם מחיצות, ולא כרה"ר, דאינן דומין לדגלי מדבר דלאו להילוכא דרבים עבידי". והיינו דענין רה"ר שאין מוקף מחיצות ועביד להילוך הרבים, ולהיפך הוי רה"י, וכיון שדומה בחדא מילתא לרה"ר ובחדא לרה"י הוי כרמלית, ובנידו"ד הוי איפכא די שם, מחיצות אבל אין עיכוב רבים מלהלך שם, הילכך הוי כרמלית.

[והיה מקום ליישב את הראב"ד שבכל גווני ניתר בלחי וקורה אף דלית ליה איסקופא ואע"פ שהוא כרמלית וכעיקר סברת הרמב"ם, שהרי בהשגות (פי"ז ה"ט) תמה על הרמב"ם שס"ל דבג' מחיצות לא נעשה רה"י היאך ניתר בלחי וקורה].

והנה מרש"י מוכח דלא כתוס' אלא אפילו בתוך הג' מחיצות ג"כ מיקרי כרמלית, שהרי במשנה פירש חזר שנפרצה במלואה או יותר מעשר. ובשלמא בנפרצה במלואה שייך לפרש

ה. ועיין חזו"א סימן ג' סק"ה.

ו. ויש לדון דלפי"ז יש לומר דבמוקף ג' מחיצות ופתוח לכרמלית דלא הוה רה"י מדאורייתא אי"צ סתימה ברוח רביעית ע"י מחיצה כשרה כדי שיהא רה"י דאורייתא, אלא כל שנמנעת רגל הרבים מהני, וכגון היכא שהעמיד ברוח רביעית מחיצה תלויה מהני שע"כ אינה נידונת כסמוכה לרה"ר כיון שמ"מ נמנעת דריסת הרבים, והוי כמקום המוקף ג' מחיצות הסמוך לכרמלית.

כתוס' שנפרצו גם הצדדים אך בנפרצה ביותר מעשר ע"כ נשאר אפילו צידי המחיצה הרביעית וא"כ א"א לומר שאינו בתוך היקף המחיצות. (וכה"ג מיקרי ג' מחיצות וכמבואר בתוס' שבת ט. ובחידושי הרשב"א שם, דב' מחיצות עובי החומה ושלישית כלפי פנים מיקי ג' מחיצות).

וצ"ל דס"ל כתירון הרשב"א דלעולם איירי אפילו בג' מחיצות ואפ"ה דינו ככרמלית ומשום דפתוח לרה"ר. וכן מבואר בחידושי הרשב"א (ט). אליבא דרש"י, דאמרי' שם דבין הלחיים הפתוח לרה"ר הרי הוא כמקום פטור, וז"ל רש"י שם "ובין לחיים נמי אפילו חשבת ליה מקום פטור בטל להכא ולהכא ושרי"¹, והקשה הרשב"א הרי ג' מחיצות דאורייתא ואפילו בלא לחי יש לו ג' מחיצות ורה"י גמורה היא דבר תורה וא"כ היאך נתיר

אותו עם בני רה"ר, וכתב "ואולי נאמר דאפילו יש לו ג' מחיצות כיון שהוא פתוח לרה"ר כרמלית היא, וכדמוכח בפרק כל גגות דחכמים אומרים מתוכה לרה"ר או מרה"ר לתוכה פטור מפני שהיא ככרמלית, אלמא לא אמרו ג' מחיצות דאורייתא אלא בפתוח לכרמלית, וכיון שכן הכא נמי בפתוח לרה"ר כרמלית הוא והם התירוהו עם רה"י בלחי והם התירו בין הלחיים עם רה"י ועם רשות הרבים". [נאף למאי דקי"ל לחי משום מחיצה וא"כ יש לכל הרשות ד' מחיצות, אפ"ה בין הלחיים מיקרי רק ג' מחיצות, דבשלמא כלפי העומד בתוך הרשות מחמת הלחי אינו פרוץ במלואו ברוח רביעית וחשיב ד' מחיצות, אבל העומד בין הלחיים הוא פרוץ במלואו ברוח רביעית שהרי הלחיים הם כמחיצה משתי צדדיו ואין לו כלל גיפוף ברוח רביעית, וכיון שיש שם ג' מחיצות והוא

ז. וכ"כ שם אהא דאמרי' מקום שאין בו ד' על ד' מותר לבני רה"ר ולבני רה"י לכתף עליו ובלבד שלא יחליפו, ופרש"י "הואיל וליכא מקום חשוב לאו רשות באנפי נפשיה ובטיל להכא ולהכא והיינו מקום פטור".

והנה הראשונים דנו בדין מקום פטור, אם התירו הוא דוקא לענין דין הוצאה דשרי להוציא ממנו לרה"י ולרה"ר או דשרי אף להעביר בו ד' אמות, דבגמ' בשבת (קא). בסוגיא דביציאת דמישן דאין מטלטלין בהו אלא בד"א פרש"י דלמעלה יש בהם ד' על ד' אלא שבקרקעיתם ליכא דע"ד לכך אסור לטלטל בהו יותר מד"א דלא הוה רה"י. והקשו תוס' א"כ כרמלית נמי לא הוי שהרי אקילו בה מקולי רה"י דאי ליכא ד"א לא הוי כרמלית. והריטב"א כתב ליישב דנהי שאקילו דבעי מקום ד' אך מ"מ לא הצריכו שיהא להם קרקעית ד', ועוד כתב בשם מורי הרב דמקום פטור קולתו היא דוקא שמותר להוציא הימנו לרה"י ולרה"ר אבל אסור לטלטל בו ד' אמות, ונפק"מ בזה לענין טלטול באויר ביציאת דמישן שאין בקרקעיתו ד' אמות, ולענין מקום שאורכו יותר מד' אמות אלא שברוחבו ליכא ד' אמות דנידון כמקום פטור. וסברא זו א"ש היטב לשיטת רש"י הכא דהיתר מקום פטור הוא משום בטל לרה"י ולרה"ר, וא"כ סברא זו היא לענין הוצאה מזה לזה דוקא אך לא לענין העברת ד"א, (ועיי' תורי"ד שבת ז).

סמוך לרה"ר הרי הוא כרמלית והם התירוהו עם רה"ר^ח].

ד. התורי"ד ביאר את הסוגיא באופ"א, דגרס במשנה "וחכמים אומרים מתוכה לרה"י או מרה"י לתוכה פטור מפני שהוא ככרמלית". ופירש דלעולם בזורק הימנה לרה"ר חייב מפני שהיא מדאוריתא כרה"י כיון שיש לה ג' מחיצות, אלא שלחומרא נתנו לה דיני כרמלית ולכן הזורק ממנה לרה"י פטור אבל אסור. (ולדבריו מיושבת קושית תוס' והרשב"א שהקשו אמאי שבקי רבנן רה"י כדנקט ר"א ונקטי רה"ר). וגם מ"ש בגמ' מי לא מודית דתוכה כרמלית היינו כרמלית מדרבנן אבל מדאוריתא היא רה"י.

רה"י הוא, ותירץ רבא דה"ק הא בתוכו מטלטלין ועד כמה עד בית סאתים אבל יותר מכאן אין מטלטלין בתוכו, ורב אשי אמר לעולם מטלטלין מתוכו לים דהם אמרו והם אמרו, הם אמרו דאין מטלטלין מכרמלית לרה"י, עד בית סאתים דשרי לטלטולי ביה אסור להוציא ממנו לים דרה"י גמורה היא, יותר מבית סאתים דאסור לטלטל בתוכו שרו רבנן לטלטל מתוכו לים ומן הים לתוכו, מ"ט דלמא אמרי רה"י גמורה היא ושרי לטלטל בכלו, ומאי שנא תוכו שכיח, מתוכו לים ומן הים לתוכו לא שכיח. ופרש"י "ואע"ג דבשאר רה"י לכרמלית גזור רבנן הנהו שכיחן אבל הנך תרוויהו כחדא יותר מבית סאתים ומתוכו לכרמלית לא שכיח".

היתר הוצאה ממקום המוקף
ג' מחיצות לכרמלית

טז. ויש לציין דאע"ג שפליגי הראשונים על הרמב"ם וסברי דמקום המוקף ג' מחיצות הוא רה"י מדאוריתא ורק מדבריהם הוא כרמלית, אפ"ה מותר להוציא ממנו לכרמלית גמורה, דהנה אמרי' בגמ' (זו:) גבי סלע שבים רחב ד' וגבוה י' אין מטלטלין מתוכו לים ולא מן הים לתוכו עד בית סאתים, ודייקה הגמ' הא בשיעור בית סאתים מטלטלין והרי

ועפ"י^ז כתבו תוס' בשבת (ט. ד"ה אע"ג) דמקום המוקף ג' מחיצות הפתוח לכרמלית הרי הוא כלחוץ ומותר להוציא ממנו לכרמלית, והיינו דלמדו מהגמ' שם דרה"י דאוריתא שאסרו חכמים לטלטל בה והרי היא כרמלית רק מדרבנן, שרי להוציא ממנה למקום שהוא כרמלית ואף שאינו רה"י מדאוריתא, ואף שנמצא שמוציא מרה"י דאוריתא לכרמלית, ומשום דאם נאסור להוציא ממנה לכרמלית יבואו לטלטל בתוכה

ח. וקצת יש להעיר אמאי לא אמרי' שבין הלחיים יהא רה"י מטעם דאמרינן בגמ' (צט.) דכותל המקיף רה"י על גביו רה"י מ"קו דלאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כ"ש, וה"נ בין הלחיים נידון רק כפתח במחיצה ולא כפירצה וא"כ אותו מקום נידון כחלק מן המחיצה ונימא דיהא רה"י כדין מקום מחיצה.

בזה מותר לטלטל ממנו לכרמלית.

ועיין עוד בביה"ל בסימן שס"ה (ס"ד ד"ה מפני) שדן בהוצאה מבין הלחיים (שמדאורייתא דין מקום זה כרה"י) לכרמלית שאצלו, וכתב דלפי המבואר לקמן (סימן שמ"ו ס"ג) עפ"י הסוגיא הנ"ל לכאורה מותר ויש לעיין. ובחזו"א (סימן ב' סק"ח) פשיטא ליה להיתר בזה.

וע"ע במשנ"ב (סימן ש"ס סק"ה) גבי מקום יותר מבית סאתים המוקף מחיצות גרועות של שתי או ערב לבד דאסור לטלטל בו יותר מד"א, וכתב המשנ"ב דמ"מ אסור להוציא ממנו לכרמלית מאחר שאותו מקום הוא רה"י דבר תורה, ובחזו"א (סימן י"ג סק"ג) השיג עליו דלא גרע ממקום המוקף ג' מחיצות שהוא רה"י דבר תורה ואעפ"כ מותר להוציא ממנו לכרמלית.

דיאמרו שרה"י גמורה היא ועדיף טפי לקיים את גזירת איסור טלטול בתוכה מאיסור הוצאה הימנה לכרמלית דשכיח טפי לטלטל בתוכו. וכ"כ הרשב"א שם ביתר ביאור דדין טלטול ממקום המוקף ג' מחיצות לכרמלית תלי בפלוגתא דאמוראי בערובין (סז:).

ובביה"ל (סימן שמ"ו ס"ג ד"ה ומותר) כתב להתיר בזה עפ"י דברי התוס'.

ולכאורה לפי מה שפרש"י שם דלא שכיחא הנך תרתי כחדא יותר מבית סאתים ומתוכו לכרמלית, א"כ יש מקום לומר דמקום המוקף ג' מחיצות שכיח וא"כ ליכא תרתי כחדא ויתכן שבזה יהא אסור לטלטל ממנו לכרמלית, דדוקא במקום שהוא כרמלית מחמת שהוא בית סאתים דנצטרפו תרתי מילי דלא שכיחן

סימן ב'

צידוף עובי המחיצות לשיעור ד' על ד'

פלוגתת רש"י ור"ח גבי כוורת * הוכחה מסוגיא דחולית הבור * דיוק דעת הרמב"ם דבעינן ביניהם שיעור ד', וישוב האחרונים * אם באין חללו ד' שייך לחייב בתוכו משום חורי רה"י * נפק"מ בין רש"י לר"ח בשיעור רה"י בעמוד * קושית הט"ז על רש"י מהא דלאחרים עושה מחיצה וכו' * קושית הרשב"א מזרק מחצלת לבור רחב שמונה * הערה בדברי המשנ"ב

חומשין וצריך שיהא אויר ד' בתוך הכוורת דדופני הכוורת אין מצטרפין.

מבואר דפליגי רש"י ור"ח אם מצרפים את עובי הדפנות לרוחב ד', וכדעת ר"ח מבואר גם כרי"ף.

פלוגתת רש"י ור"ח גבי כוורת

א. **שבת** (ת.) "אמר אביי זרק כוורת לרה"ר גבוהה עשרה ואינה רחבה ששה פטור", ופרש"י "דהוי רשות לעצמה ואנן ממשכן גמרינן שהיו זורקין מחטיהן ולא היו זורקין רשות".

וכתב רש"י (ד"ה גבוהה) דהא דנקט רחבה ו' לאו דוקא אלא סגי ברוחב ה' וג' חומשין שזה שיעור אלכסון של ד' על ד'. ותוס' (ד"ה רחבה) הביאו בשם ר"ח דדוקא נקט ששה דדופני הכוורת יש בהן שני

הוכחה מסוגיא דחולית הבור
ב. **תוס'** סיימו דאין נראה פירוש ר"ח דהא מבואר בערובין (עח.) שדייקה הגמ' מהמשנה שעובי חולית הבור מצטרף לחלל הבור לארבעה^א

א. עיין בתוס' בערובין (עח.): שכתבו דהאי טעמא לא איצטריך אלא לצירוף רחב, אבל לצירוף לגובה עשרה לא איצטריך להאי טעמא, דאם הבור רחב ד' ואינו עמוק עשרה אלא ע"י צירוף חוליא רה"י גמורה היא וכלפי החוליא טעמא דמנח מידי לא יועיל כיון שאין החוליא גבוהה עשרה מבחוץ, אלא לא קאי האי טעמא אלא לצירוף רחב ד'. ובחידושי הרשב"א שם כתב דאע"פ שאין החוליא גבוהה עשרה ג"כ הוה ע"ג החוליא רה"י (והסתפק באינה גבוהה שלשה), ולכאורה היינו מדין חורי רה"י. ובפשטות אין ראייה מתוס' דפליגי על הרשב"א אלא רק כתבו דטעמא דמנח מידי לא מהני לזה וממילא מוכח שהאי טעמא קאי לענין שיעור רחב הבור להשלימו לד', אבל יתכן שבאמת מודו דהוי רה"י אך לא מטעם מנח מידי, אמנם החזו"א (סימן ס"ב סקי"ג ד"ה תוד"ה לאחרים) צידד שתוס' פליגי על הרשב"א. ובתוס' בשבת (צט.) מבואר להדיא דפליגי שכתבו דאם אין החוליא גבוהה עשרה לא מחייב.

ד', היכך מלבד טעמא דחזי למינח מידי צריך ג"כ שיהא עומד מרובה שאז החלל חשיב כסתום וכאילו יש כאן קרקע.

ובחידושי הגר"ח נראה דמסקנתו שתלי בעומד מרובה וכדברי הירושלמי, (לשיטת ר"ח והרמב"ם, ודלא כרש"י ותוס' שס"ל דאף גבי כוורת מצטרפים דפנותיה), וכן היא משמעות הרשב"א (בחידושים צט.), אך בחזו"א (סימן ס"ב סק"ב ד"ה עוד וד"ה שם) הביא מהרשב"א בעבוה"ק (ש"ג ט"ו) שכתב להדיא דלא תלי בעומד"ר אלא רק אם הדפנות ראויות להניח עליהם מידי, וכן נקט החזו"א לדינא דהבבלי חולק על הירושלמי ואין תנאי דעומד"ר.

אלא דס"ל לחזו"א (שם ד"ה עוד, וסק"ג ד"ה שם רש"י) שהיכא שאין הדפנות ראויות למינח עליהם מידי ולהשתמש שבכה"ג א"א לצרפם מטעמא דאי בעי מנח מידי וכמ"ש הרמב"ן והרשב"א, בזה תלי בעומד"ר ואם העומד רבה על החלל מיקרי רה"י, (וגם בזה נטה מדברי הגר"ח שפירש דהיכא שליכא לטעמא דחזי למינח מידי לא סגי בהא דהעומד רב על החלל).

ג. חידושי הגר"ח יישב באופן נוסף את שיטת ר"ח, דלעולם ס"ל דעובי

משום דחזי למינח עליה מידי ולהשתמש², ולכן הסכימו עם פרש"י.

ומצינו כמה ישובים על קושית תוס' מחולית הבור; א. המלחמות והרשב"א (חידושים ח.) חילקו דדוקא בחולית הבור שהיא עבה מצטרפת המחיצה מטעם דחזי למינח עליה מידי, אבל בכוורת אם יניח עלה מידי יתקלקלו דפנותיה וא"כ לא חזי למינח עלה מידי ולכן אין הדפנות מצטרפים לשיעור ד'. [ובמלחמות הוכיח דהיכא שלא חזיא למינח מידי לא מצטרפים מהא דמבואר בגמ' שם דנעץ יתד ממעט אי לאו דחזיא למיתלי ביה מידי].

ב. הרשב"א (בחידושים שם, ולקמן צט:) הביא מהירושלמי דהא דחולית הבור מצטרפת היינו בעומד מרובה על החלל, ובכוורת אין העומד מרובה.

ובחידושי הגר"ח העיר דלכאורה הירושלמי סותר לגמ' דילן דפירשה שחולית הבור מצטרפת משום דחזי למינח מידי ולא משום דעומד מרובה. וכתב דבצירוף חולית הבור בעינן קרקע מקום ד' מיסוד דין רה"י, ומלבד זה ג"כ בעי שיהא מקום ד' הראוי לתשמיש, וטעמא דחזי למינח עלה מידי מהני רק לענין שיהא ראוי לתשמיש אבל מ"מ כל זמן שלא הניח מידי אכתי אין כאן מקום

ב. בעיקר דברי הגמ' שם צ"ב אמאי בעינן דמנח מידי ומשתמש (ועיי' פרש"י שם), ומ"ט עצם הנחת מידי לא מיקריא שימוש.

דהתם הוא דרחב ארבעה אלא שהיתדות התחובין בו אינם רחבים ארבעה וכיון שהעיקר שהן תחובין בו ישנו רוחב ארבעה אין היתדות שהן תחובין בו מבטלות את הרשות הואיל ואף בהן יכול להניח מידי ומשתמש, משא"כ בבא לעשות רשות לכתחילה שאילו מילא רה"ר יתדות ברוחב ארבעה לא יעשה רה"י בכך משום דאי בעי מנח עלייה מידי, ובור וחוליתה כיון שיש בהן ארבעה ויכול להשתמש אי מנח ביה מידי שפיר דמי, אבל כאן שהיא קצרה מלמטה מארבעה אינה רה"י אע"פ שיכול למלאותה" עכ"ל.

ובחזו"א (סימן ד' סקכ"ב) הבין בדברי הרשב"א דס"ל בבור וחוליתה שחלל הבור הוא ארבעה ודוקא בזה מהני סברת מנח מידי כדי לשויה לכותלי הבור רה"י דהחוליא מצטרפת לבור, אבל אם אין חלל הבור ד' לא מצטרף החלל למחיצות ואע"פ שהיקף המחיצות הוא ד'. וכתב שלדבריו מיושבת קושית תוס' על פירוש ר"ח אמאי בכורות לא מצטרף עובי הדפנות כדאשכחן גבי חולית הבור, והיינו משום דבכורות אין בחללה ד' ובזה לא מצרפים את עובי הדפנות לחשבון ד'.

ברם בדברי הרשב"א בערובין (עח. ד"ה מלאו) מפורש שאין בחלל הבור ד', דשם הקשה על הא דאמרי' דבור וחוליתו מצטרפין מטעמא דאי בעי מנח מידי ומשתמש "וא"ת ולמה אנו צריכין לצירוף

הדפנות מצטרף לשיעור ד' מטעמא דאי בעי מנח מידי הילכך על גבם רה"י, וזהו מדין גוד אסיק וככל עמוד ברה"ר שעל גביו רה"י משום גוד אסיק מחיצתא, ומ"מ תוכם אינו רה"י כיון שליכא בחלל שיעור ד'. ולענין הפטור בזורק כוורת לא מהני הא דעל גבם רה"י, דכיון שהכוורת עצמה אינה רה"י אלא רק גורמת שעל גבה יהא רה"י לא הוה כזורק רשות (לפרש"י) ולא הוה כזורק מרה"י לרה"י (לפירוש תוס') שהרי היא עצמה אינה רה"י ורק גורמת למקום אחר שיהא רה"י ולכן חייב כדין זורק חפץ. ודוקא היכא שבחללה יש ד' נמצא דתוכה רה"י וממילא גם דפנותיה רה"י מטעם דלאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כ"ש וא"כ דפנותיה עצמם הוו רה"י ולכן הזורקה פטור. (ועיי"ש מה שסיים בדעת תוס').

ד. תירוץ נוסף מצינו בחזו"א עפ"י הבנתו בחידושי הרשב"א, דלקמן בגמ' (קא.) אמר רב הונא "הני ביציתא דמישן אין מטלטלין אלא בד' אמות". ופרש"י "שהם קצרות מלמטה ואינם כרה"י לפי שאין ברוחבן ארבע מלמטה", ומבואר בגמ' "דאי מלינהו קני ואורבני עד מקום שרחבות ד' הרי הם כרשות היחיד", והקשו תוס' "למה לי מלינהו קני ואורבני אע"ג דלא מילאן כיון דיכול למלאות חשיב רה"י כדאמר בפרק חלון אי בעי מנח מידי ומשתמש". ובחידושי הרשב"א כתב וז"ל "וזו נראה בעיני שאינה קושיא

אור הבור למשתמש על גב החוליא תיפו"ל דהא כותל רה"י הנותן על גביו חייב ואע"פ שאינו רוחב ארבעה דהא ביתא כמאן דמליא דמיא. ועוד קשיא לי דהא אמרי' בפרק הזורק גבי ההיא מתני' דחולית הבור והסלע כותל ברה"ר ומוקף לכרמלית גבוה עשרה ואינו רחב ד' ועשאו רה"י והניח על גביו מהו ואסיקנא לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כל שכן³. וכתב דבתוס' פירשו דאיירי באין בתוך הבור ארבעה דהשתא אינו רה"י בלי צירוף החוליא, ומשו"ה קאמר והא לא משתמיש ליה שהאור עכשיו צריך לצירוף החוליא.

הרי מבואר בדבריו דאיירי שאין בחלל הבור ארבעה ואעפ"כ מהניא סברת דאי בעי מנח מידי ומשתמש לשוויה רה"י, ובאמת בחזו"א שם הקשה על דברי הרשב"א כפי הבנתו שיש בחלל הבור ד' דתיפו"ל מטעם דלאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כ"ש, וכקושיית הרשב"א בעירובין שמתוכה הכריח שאין בחלל הבור ארבעה.

גם בעכוה"ק (ש"ג ט"ו) כתב להדיא דאף שאין בחלל הבור ד' מצטרף עם עובי הדפנות.

לכן נראה בכוונת הרשב"א בדף ק"א דלעולם אין בחלל הבור ד', אלא שמ"מ כיון שבין הכל דהיינו בחלל ובדופן למעלה יש קרקע רוחב ד' מצרפינן להו ע"י סברת אי בעי מנח מידי, (ומדויק לשון הרשב"א שכתב ובור וחוליתו כיון שיש בהן ארבעה, משמע שבתרווייהו יחד יש ד' ולא בחלל בפנ"ע), ומשום דאין כאן חסרון מקום ד' אלא רק חסרון תשמיש מהניא סברת אי בעי מנח מידי, וה"ה בעמוד שעל גביו יתדות יש בסה"כ שטח ד' במקום העמוד הריק וביתדות, (ובחזו"א לפי דרכו ביאר את ענין עמוד שע"ג יתדות באופ"א, דס"ל להרשב"א דמה שעמוד הוא רה"י אי"ז משום גוד אסיק, עיי"ש), משא"כ בביצתא דמישן אין שם קרקעית ד' כלל אפילו ע"י צירוף, וכיון שאין מקום ד' לא מהניא סברת מנח עלה מידי ומשתמש. [וזה על דרך מה שנזכר לעיל בשם הגר"ח בביאור הירושלמי דבעי ג"כ עומד מרובה ומשום דסברת מנח מידי מהני דוקא היכא שיש מקום ד' ורק יש חסרון תשמיש. אלא שאף אם לא ננקוט כהירושלמי מ"מ יש דין מקום ד' אלא שמהני מקום ד' ע"י צירוף וכמשנ"ת].

ג. בגמ' (שם) איתא "אמר רב מישא בעי רבי יוחנן כותל ברה"י גבוה י' ואינו רחב ד' ומוקף לכרמלית ועשאו רה"י זורק ונח על גביו מהו, מי אמרי' כיון דאינו רחב ד' מקום פטור הוא, או דלמא כיון דעשאו רה"י כמאן דמליא דמיא, אמר עולא ק"ו לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כל שכן". ולפי"ז יש להעיר בדברי הרשב"א דבתחילה הקשה גבי חולית הבור דעל גביו יהא רה"י כדן כותל רה"י דזורק על גביו חייב משום דכמאן דמליא, והרי מספק"ל לגמ' אי אמרי' לסברא זו, ועוד דכתב כן בפשיטות בלי ציין מקור לסברא זו מהגמ' שם ורק בקושייתו השניה גבי סברת הכ"ש דלאחרים עושה מחיצה וכו' הזכיר שמקור סברא זו היא מהסוגיא שם.

עושה מקום ארבעה וממלא, כתב "חלל ד' מוקף מחיצות". וכע"ז בדף ט: (ד"ה פתח נעול) "דכל מחיצה שאין בין חלל המחיצות ד' אינן מחיצות".

וכתבו האחרונים (אה"ע ועוד) דליכא כלל קושיא מהרמב"ם, ומשום דאף לראשונים דס"ל שמצרפים את עובי הדפנות, היינו רק לשוויה את ראש הכותל כרה"י ומטעם דאי בעי מנח מידי, (וכמבואר בתוס' גבי כוורת שמטעם זה הסכימו לפרש"י), אך חלל הבור אין נעשה רה"י לכו"ע. וכן מפורש בתוס' בערובין ע"ח דהצירוף מועיל לראש החוליא אבל תוכו של הבור נשאר מקום פטור, ולפי"ז מ"ש הרמב"ם שצריך שיהא ביניהם דע"ד, היינו כדי שבתוכו יהא רה"י, אבל ראש המחיצה נעשה רה"י אף אם אין ד' אלא בצירוף המחיצה.

אם באין חללו ד' שייך לחייב

בתוכו משום חורי רה"י

ד. **אלא** דאכתי קשה אמאי לא אמרי' דתוכו יהא רה"י מדין חורי רה"י.

ובחידושי הגר"ח כתב דאה"נ דאם ראש הכותל הוא רה"י מוכרח שגם תוכו נידון כחורי רה"י, ומ"ש תוס' דבתוכו פטור, היינו משום דתוס' ס"ל דבחורי רה"י בעינן שיעור דע"ד, ולכן בזה שאין תוך הבור ד' א"א לחייבו כדין חורי רה"י. ובדעת הרמב"ם כתב דמדפטור עכ"פ בתוך המחיצות ומשום דליכא ד',

ה. עוד יתכן ליישב אליבא דר"ח באופ"א את קושית תוס' מבור וחוליתו די"ל שחולית הבור בפנ"ע יש בה ד' ע"י צירוף דבכל צד יש ב' טפחים, וכיון שיש מקום ד' אלא שאין ראוי לתשמיש ד' מחמת שחלל הבור מפסיק לזה מהניא סברת מנח מידי שיהא ראוי לתשמיש, אבל היכא שאין מקום ד' לא מצרפים את עובי הדפנות לחלל הבור. [ואף שזה נראה חידוש בלשון בור וחוליתו מצטרפים, מ"מ כבר החזו"א רצה לפרש כן דחלל הבור הוא ד' ואין צריך לצירוף ואעפ"כ שייך לשון מצטרפים, וה"ה דלפי"ד אפשר לדחוק שמצטרפים ומחמת הצירוף לא יהא הבור הפסק].

דיוק דעת הרמב"ם דבעינן ביניהם

שיעור ד', וישוב האחרונים

ג. **האחרונים** דייקו מלשון הרמב"ם

(פי"ד ה"א) שכתב "אי זו

היא רה"י מקום המוקף מחיצות ויש ביניהם ארבעה על ארבעה", דבעי' דוקא דבין המחיצות יהיו דע"ד. אך בט"ז כתב דלאו דוקא, ולשון "ביניהם" היינו עם עובי הדפנות [ועיי' בחכמ"ש]. אך כבר העירו דמלשון הרמב"ם בפה"מ שכתב "דהחלל צריך שיהא ד' טפחים", מבואר דלא כדברי הט"ז.

[ויש להעיר דמצינו כעין לשונות אלו בדברי רש"י בשבת, ואע"פ שס"ל

דדפנות הכוורת מצטרפים לשיעור ד', דבסוגיא דספינה (ק:) אהא דאמרי' שם

מוכרח שגם על ראש המחיצות אין חיוב, ובע"כ דלא מהני צירוף, דאם היה ראשם רה"י תוכם נמי היה רה"י מדין חורי רה"י, וע"כ שלא מהני צירוף אפילו לראש המחיצה, ודלא כמ"ש האחרונים בדעת הרמב"ם. ואת הקושיא מחולית הבור כתב ליישב כנ"ל דהתם עומד מרובה ולכן ראש החוליא הוא רה"י וממילא גם תוכו רה"י מדין חורי רה"י.

אך בגליונות חזו"א השיג דלכו"ע חורי רה"י הם רה"י אף בליכא שיעור ד', ולא נחלקו אלא לענין חיובא אי בעינן הנחה ע"ג מקום ד', אבל שם רה"י יש אפילו בפחות מד' (ויבואר לקמן סימן ו'), ואילו מלשון תוס' משמע דאינו רה"י כלל. ולכן ביאר (בגליונות שם, ובספרו סימן ס"ב סק"ב ד"ה שם) באופ"א דמה שאין תוכו רה"י מדין חורי רה"י, היינו משום דכל הסברא כאן לצרף את חולית הבור משום דאי בעי מנח מידי, וכיון דאם יניח מידי הרי לא יהא אפשר להשתמש בתוכו, א"כ אין שייך לחייב בתוכו משום חורין.

אלא שיל"ע דא"כ גבי מלאהו לעמוד ביתידות דמסקינן דהוי רה"י משום דאי בעי מנח מידי, מאי מהניא סברא זו לענין בין היתידות דלכאורה הוה כתוכו של הבור. וצריך לחלק דעמוד שאני שיש בו שיעור רה"י אלא שבעינן שיהא בכל הד' תשמיש שוה ולכן בעינן לסברת מנח

מידי^ד, וכיון שיש היכי תמצוי של תשמיש שוה בכל הד"ט תו הוה רה"י מצד עצמו גם כשלא מנח מידי, משא"כ בחולית הבור שחסר בעצם שיעור רה"י וע"י סברת מנח מידי הוה רה"י דנים את הרה"י דוקא במקום שיהא ראוי לשימוש גם כשמנח מידי.

ועוד ביאר החזו"א (שם בסימן ס"ב) דתוכו אין נידון כחורי רה"י דטעמא דחורי רשות משום דהוה טפל לרשות, אבל הכא אפשר שתוכו הוא התשמיש העיקרי ואין עיקר נטפל לארעי.

נפק"מ בין רש"י לר"ח בשיעור רה"י בעמוד ה. **בדברי הט"ז** (סק"א) מבואר דכשאמרי' גוד אסיק בעמוד שיש בו ד' על ד' מתמעט חללו משיעור ד', שהרי חודו החיצון נידון כמחיצה (וכ"כ הפנ"י בסוכה ד: וציין לדבריו הפמ"ג בסימן תרל"ג סק"ט), אלא שכתב דמ"מ כיון שלשיטת רש"י עובי הדפנות מצטרף לשיעור ד' א"כ סגי שהעמוד הוא ד' בצמצום.

ולפי"ז יוצא דאיכא נפק"מ בזה בין ר"ח לרש"י, דלשיטת ר"ח שאין עובי הדפנות מצטרף לשיעור ד' א"כ בעינן שיהא רוחב העמוד ד"ט ומשהו על ד"ט ומשהו, דאל"ה אין חללו ד' כיון שחודו החיצון דאמרי' ביה גוד אסיק מתמעט משיעור חללו. (אם לא שנאמר דס"ל לר"ח כשיטת הרמב"ן (שבת צט: ויבואר

לקמן סימן ה') דהזורק ע"ג העמוד חייב אף בלאו דינא דגו"א).

ומסתבר שאף לשיטת הרשב"א שחילק דמחיצות שראויות למינח עליהם מידי מצטרפים לשיעור ד' מטעמא דאי בעי מנח מידי ומשתמש, אך אם הם קלושות שאין ראויות להניח עליהם אין מצטרפין, אפ"ה סגי הכא בשיעור ד' בצמצום וחודו החיצון מצטרף לשיעור ד', ואע"פ שהמחיצות שנעשו ע"י גו"א אינם ראויות למינח עליהו מידי, מ"מ ראש העמוד עצמו ראוי לשימוש שיהי' ככל הד' טפחים, שהרי אף חודו החיצון ששם דנים דאיכא מחיצה ראוי לתשמיש.

קושיית הט"ז על דש"י מהא דלאחרים עושה מחיצה וכו'

ו. הט"ז הקשה על שיטת רש"י מהא דלקמן (צט:): דכותל ברה"ר גבוה י' ואין רחב ד' המוקף לכרמלית ועשאו רה"י וזרק ונח על גביו מהו, אמר עולא ק"ו לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כ"ש^ה, ולשיטת רש"י שעובי הדפנות מצטרף לשיעור ד' קשה אמאי אצטרך לסברא דלאחרים עושה וכו', תיפו"ל

שהם עצמם מצטרפים אפילו להשלים את שיעור ד'. [ובחידושי הגר"ח הוסיף דאין לומר שסברת לאחרים עושה מחיצה וכו' היא פשוטה יותר מדין צירוף ולכן שם דשייכא סברא זו נקטו אותה, שהרי בגמ' שם לחד לישנא איבעיא לר' יוחנן אם מצטרפים ואילו הא דאמר ר' יוחנן בור וחוליתה מצטרפין היא מימרא פשוטה ולא נסתפק בה ר' יוחנן, הרי שסברת צירוף פשוטה יותר], ובט"ז הניח קושיא זו בצ"ע.

ובחידושי הגר"ח יישב לפי דרכו דהא דמהני צירוף הדפנות מחמת סברת מנח מידי היינו דוקא היכא שעובי הכתלים מרובה על החלל, והתם ליכא עומד מרובה, הלכך בעינן לסברת הכ"ש דלאחרים עושה מחיצה וכו'. אמנם לשיטת רש"י לא עלתה ארוכה שהרי ס"ל דאפילו בכוורת מצטרפים הדפנות ואע"פ שאין עומד מרובה.

הפמ"ג והאבן העוזר יישבו דהתם איירי שהמחיצות רחוקות ולא שייך סברת מנח מידי וכמ"ש תוס' בסוכה (ד): ובגיטין (טו:).

ה. יל"ע דלכאורה אין כל עובי הכותל גורם שהרשות המוקפת תעשה רה"י, אלא סגי בחודו הפנימי שעל ידו תעשה רה"י, וא"כ אמאי כל עובי הכותל דינו כרה"י מכח הק"ו דלאחרים עושה מחיצה. עוד יש להעיר אמאי בעינן לק"ו זה ולא אמרי' דעל גביו רה"י ע"י גוד אסיק דנימא בחודו החיצון גוד אסיק וממילא כל עובי הכותל מוקף מחיצה. ובזה יש לומר דכיון שאין בעובי הכותל רוחב ד' נמצא דאין המחיצה מתרת ד' ובכה"ג ל"א גו"א וכמ"ש החזו"א גבי חריץ דכל שאין בו רוחב ד' ל"א גו"א, ואף שבצירוף חלל הרשות איכא מקום ד', אך מ"מ החלל הוא רה"י אף בלאו דינא דגו"א מחמת עצם המחיצה, וא"כ הגו"א אינו מועיל למקום ד'.

קושיית הרשב"א מזרק מחצלת
לבור רחב שמונה

ז. **בחידושי הרשב"א** (ת. צט:) הקשה
מהגמ' לקמן (ק.) "אמר
אביי בור ברה"ר עמוקה עשרה ורחבה
שמונה וזרק לתוכה מחצלת חייב, חילקה
במחצלת פטור", ומשום דבטלה תורת
רה"י כיון שאין שיעור ד', ואי נימא דעובי
הדפנות מצטרף לשיעור ד' הרי אכתי
תורת רה"י עליו.

ומצינו בזה כמה תירושים; א. הרשב"א
בחידושים (ח.) כתב לפי דרכו
דס"ל כר"ח שדופני כוורת לא מצטרפים
אבל חולית הבור מצטרפת, ומשום
דבעינן שיהיו המחיצות ראויות להניח
עליהו מידי, וגבי מחצלת לא חזי למינח
עלה מידי לכן אין עובי המחצלת מצטרף
ואה"נ ובזורק דף לבור לא תתבטל תורת
רה"י מהבור. (ובחידושים בדף צט: ציין
לתירוץ זה).

ב. בחידושים בדף צ"ט כתב עפ"י
הירושלמי דחולית הבור מצטרפת
דוקא בעומ"ר, וגבי זרק מחצלת החלל
מרובה. (ובדף ח. כתב את הביאור עפ"י
הירושלמי בתירוץ שני).

ג. הגר"ח לפי דרכו כתב דאה"נ דעל גבי
המחיצה הוי רה"י מטעם גוד אסיק
כדין עמוד, אך מקום המחיצה עצמה אינו
רה"י. ומה"ט הזורק מחצלת פטור משום
דמקום הנחת המחצלת ביטל הימנו שם
רה"י ודוקא על גביו הוי רה"י.

והנה תוס' בגיטין לא פירשו מהו
שיעור רחב הרבה, ותוס' בסוכה
כתבו "דבתל שהוא רחב הרבה בעשר
אמות או בעשרים כעין חצר לא שייך
להחשיבו רה"ר מטעם דאי בעי מנח
מידי אלא בדבר צר כעין עמוד ארבעה".
נראה שדוקא ברחב הרבה אין שייך מנח
מידי, (אך יל"ע מסו"ד שכתבו דלא
שייך אלא בדבר צר כגון עמוד ד"ט
ומזה משמע דדוקא ברוחב ד"ט אמרי'
סברא זו וכמ"ש החזו"א וכדלקמן),
ונראה שזהו ענין מציאותי דברחב הרבה
אין שייך להניח מידי כיון שהוא יפול,
וא"כ הכל לפי ענין עובי וחוזק
המחיצה. גם בפמ"ג נראה דפירש דרחב
הרבה היינו הרבה יותר מרוחב ד',
שכתב דלהכי נקט מוקף לכרמלית
ועשאו רה"י דהיינו שמקיף לשטח בית
סאתים, הלכך לא שייכא סברת מנח
מידי.

אך בחזו"א (סימן ד' סקכ"ג) כתב בענין
אחר דכל שהוא רחב מד' טפחים
אין שייך סברת מנח מידי, וברור דאין
כוונת החזו"א בגלל ענין מציאותי
שברוחב זה אם יניח מידי יפלו המחיצות
דזה לא תלי בד"ט, אלא כוונתו דכמו
שמצאנו דשיעור ד"ט הוא שיעור פירצה
במבוי (כמבואר בגמ' ו.) ובדוכתי אחריני,
והיינו דשיעור זה חשוב לחלק את
המחיצה ולדון שאין מקושר חלק זה
לחבירו, וה"נ כיון שיש בין המחיצות
ד"ט אין להם צירוף זה לזה.

שידת צירוף עובי המחיצות לדוחב ד' שלמה כא

בסעיף י"ט שכתב גבי מקום פטור כלשון הרמב"ם "ואין ביניהם ארבעה על ארבעה", מוכח דבעינן שיהא בין המחיצות חלל דע"ד כי אין עובי המחיצות מצטרף לשיעור, וזהו דעת ר"ה"פ. ויש מן הראשונים שכתבו דגם עובי המחיצות מצטרף לזה. והביא את דעת הרמב"ן והרשב"א שחילקו דתלוי אם עובי המחיצות ראוי להניח ע"ג מידי ולהשתמש, וסיים דבאחרונים (ובשעה"צ ציין לאה"ע ועוד אחרונים) הסכימו דכ"ז לענין שיהא נקרא שם רה"י על עובי המחיצה מלמעלה, אבל לענין חלל שבתוך המחיצות לכו"ע לא הוי רה"י כ"ז שאין בחללו דע"ד.

מבואר דלמד בדעת ר"ח והרמב"ם דגם לענין עובי המחיצה ס"ל דלא מצטרף לחללו להחשיבה כרה"י, שהרי הביא את מחלוקת הראשונים וסיים דכל זה לענין על גבי המחיצה. ולהאמור אי"ז מוכרח דיתכן בדעת הרמב"ם דדוקא תוכה לא חשיב רה"י ולענין זה הצריך שיהא ביניהם דע"ד אבל גם הוא מודה שע"ג המחיצות חשיב רה"י ואע"פ שאין ד' אלא בצירוף המחיצות, אלא שיש להעיר דסוף דברי המשנ"ב לקוחים מהאה"ע וכמו שציין בשעה"צ והרי האה"ע פירש דדיוק דברי הרמב"ם הוא דוקא לענין תוכה, ואילו מהמשנ"ב נראה שבדעת הרמב"ם פירש דקאי אף לענין ראש המחיצות וכנ"ל, שלענין זה היא פלוגתת הראשונים.

נמקושיית הרשב"א מוכח שע"י סברת אי בעי מנח מידי גם תוכו נעשה רה"י ולא רק עובי המחיצה. וכן נראה קצת בלשונו בעירובין (עח.) "דהשתא תוכו אינו רה"י בלי צירוף החוליא", משמע קצת דע"י צירוף חשיב רה"י].

ד. לכאורה יש ליישב עוד דכיון שטעם מנח מידי היינו שע"ז הוי כעמוד ועמוד הוא רה"י מדין גוד אסיק, הכא אין שייך גוד אסיק, כיון שאם יניח מידי כל הכתלים יהיו סתומים מלבד כותל המחצלת ואין שייך גוד אסיק.

ה. החזו"א (סימן ס"ב סק"ב) תמה על ראית הרשב"א דכשמנח מידי על גבי דופני הבור בטל ליה רה"י שהרי נסתלקו מחיצות הבור ואנן בעינן שימוש של שטח ד' בזמן שיש מחיצות עשרה.

ו. עוד כתב החזו"א (שם) עפ"י שיטתו (בגליונות על חידושי הגר"ח ועוד) דמחיצת חריץ שאמרינן בה גוד אסיק היינו דוקא אם חלל החריץ הוא ד"ט, (וכן הוא ברש"י (עירובין כב:)) ובחידושי הריטב"א (עח.), ובטעם הדבר עיין מה שכתב בסימן מ"ד (סקי"ג במוקף), וכ"ז דלא כמ"ש הגר"ח ששיעור ד"ט הוא רק לענין דיני חצרות) והכא נמי בזרק מחצלת ליכא בין המחיצה לקרקע ד"ט ולא חשיבא מחיצה כלל.

הערה בדברי המשנ"ב

ח. המשנ"ב (בסק"ג) כתב דמהשו"ע

סימן ג'

צידוף השולים לגובה עשרה

דברי תוס' ששולי כוורת מצטרפים לגובה עשרה * ראיתם מגידוד חמשה ומחיצה חמשה * קושיא על תוס' מקירווי בית שאינו מצטרף לגובה י' * ישוב דעת תוס' דהא דגידוד ומחיצה מצטרפים היינו דוקא לענין ראש הגידוד * יבואר שכ"כ המקור חיים והערה על דבריו אי בעי בגידוד רוחב ד' * ישוב דבריו דסברת מנח מידי שייכא הכא לענין רוחב ד' אבל לא לענין גובה עשרה * בתורא"ש מבואר דצירוף גידוד ומחיצה אף לענין תוכו * ישוב המנחת פיתים על הקושיא מקירווי בית שאין מצטרף לגובה י'

"אמר רב חסדא גידוד ה' ומחיצה ה' אין מצטרפין עד שיהא או כולו במחיצה או כולו בגידוד, דרש מרימר גידוד ה' ומחיצה ה' מצטרפין, והלכתא מצטרפין". ורש"י פירש דהיינו חריץ עמוק חמשה והקיפו מחיצה חמשה. והקשו עליו תוס' (כאן ושם) הא בהדיא אמרי' בור וחוליתו מצטרפים לעשרה והיאך פליג רב חסדא בגידוד. לפיכך פירשו דהיינו שהיה תל ברה"ר גבוה חמשה ועשה עליו מחיצה ה' ובזה ס"ל לרב חסדא דלא מצטרפין לענין שבת, אך מרימר פליג וס"ל דמצטרפין ומבואר בגמ' דהלכתא שמצטרפין, ומזה הוכיחו אף לענין כוורת דשולי הכוורת מצטרפים למנין י' טפחים בגובה.

קושיא על תוס' מקירווי בית שאינו מצטרף לגובה י'

ג. בגמ' בשבת (ז:): "אמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב בית

דברי תוס' ששולי כוורת מצטרפים לגובה עשרה

א. בשמעתא דזרק כוורת (דף ת.) מבואר דבגבוהה עשרה ורחבה ד' יש עלה שם רשות, וכתבו תוס' (ד"ה רחבה) ששולי הכוורת מצטרפים לענין גובה למנין י', ואף ר"ח שפליג לענין רוחב וס"ל דאין עובי המחיצות מצטרף, מודה בזה שהרי בגובה לא הוסיפה הגמ' שיעור חומש לשולי הדפנות.

והחילוק בין הגובה לרוחב ברור, דגובה י' הוא כדי למנוע את דריסת רגל הרבים ולהבדילו מרה"י ובגובה עשרה מבחוץ סגי לזה, משא"כ לענין הרוחב צריך שהדפנות לא ימעטו הימנו.

ראיתם מגידוד חמשה ומחיצה חמשה

ב. והוכיחו כן מהא דגידוד ה' ומחיצה ה' מצטרפים, והיינו כשיטתם בגידוד. דהנה בגמ' בגיטין (טו:)

שאין תוכו י' וקירוי משלימו לי', על גג מותר לטלטל בכלול, בתוכו אין מטלטלין בו אלא בד"א. אמר אביי ואם חקק בו דע"ד והשלימו לי' מותר לטלטל בכלול" וכו'.

מדברי אביי חזינן כסברת רש"י דחריץ ה' שהקיפו במחיצה ה' מצטרפים ומיקרי רה"י.

אך יש להקשות מדברי רב גבי בית, לשיטת תוס' דסברי דבעשה מחיצה ה' על גבי תל ה' מצטרפים והוכיחו מזה ששולי הכוורת מצטרפים למנין י', דהכא נמי מ"ט אין עובי התקרה מצטרף לשיעור עשרה בגובה.

ישוב דעת תוס' דהא דגידוד ומחיצה מצטרפים היינו דוקא לענין ראש הגידוד

ד. והיה מקום לומר דהא דאמר' שגידוד ה' ומחיצה ה' מצטרפין היינו למהוי רה"י על ראש המחיצה אבל לא בתוך הגידוד דלענין תוכו הוה ממש כבית שעל גגו הוה רה"י ובתוכו לא נחשב גובה י' ולא הוי רה"י.

וכן משמע בתוס' בגיטין מהא דסיימו להקשות על רב חסדא דסבר דגידוד ה' ומחיצה ה' אין מצטרפין, "וא"ת ויחשב רה"י מטעם דאי בעי מנח מידי ומשתמש כדאמר בפרק חלון. וי"ל דמיירי ברחב הרבה דלא שייך מנח מידי אלא בדבר צר", הרי שאירי לענין ראש המחיצה, דהרי סברת אי בעי מנח מידי

לא מהני לענין תוכו (כמבואר בתוס' בערובין ע"ח). ואי נימא דהא דלמרימר גידוד ומחיצה מצטרפין היינו אף לענין תוכו א"כ י"ל דרב חסדא פליג לענין תוכו דוקא, ומאי קשיא להו דיהא על ראש המחיצה רה"י מטעם דאי בעי מנח מידי הרי י"ל דאה"נ וגם רב חסדא מודה שראשה הוא רה"י, אלא ע"כ שפליגי לענין ראש המחיצה ובזה פליגי וס"ל למרימר שמצטרפין, אבל לא אשכחן דמצטרפין לענין תוכו.

יבואר שב"כ המקור חיים והערה על דבריו אי בעי בגידוד רוחב ד'

ה. ובאמת במקור חיים (ס"א) כתב דהא דגידוד ה' ומחיצה ה' מצטרפים, היינו רק למהוי על גביו רה"י, אבל חללו אינו רה"י כיון שאין בחלל גובה י', וכתב שראיה לדבר מבית ט' וקרויו משלימו לי'.

ו. אלא שיש להעיר לפי דבריו דא"כ ליבעי בראש המחיצה רוחב ד"ט, דאל"ה נהי דהגידוד מצטרף לשיעור גובה עשרה אך מ"מ אין שיעור רוחב דרה"י, ואין לומר שמצטרף לרוחב ד' משום סברת דאי בעי מנח מידי ומשתמש, וכבור וחוליתו שמצטרפים לשיעור רוחב ד', שהרי אי שייכא סברת מנח מידי אף רב חסדא מודה דגידוד ומחיצה מצטרפין וכקושית תוס' ואי"צ לחידוש של מרימר, וע"כ דאיירי ברחב

הרבה דמה"ט לא שייכא סברת מנח מידי וכדברי תוס' בתירוצם וא"כ גם לענין רוחב אין שייך צירוף.

ולכאורה צ"ל דאה"נ ולשיטתו איירי דבראש הכותל איכא שיעור רוחב דע"ד, ומ"מ צריך לדין צירוף של גידוד ומחיצה כיון שהמחיצה היא נעשית מהרכבה של מחיצה ושל תל.

ישוב דבריו דסברת מנח מידי שייכא הכא לענין רוחב ד' אבל לא לענין גובה עשרה ז. ועוד יתכן באופ"א דלעולם איירי באין ראש הכותל רחב ד' ואעפ"כ על גביו הוי רה"י מחמת הסברא דאי בעי מנח מידי, וא"כ איירי באינו רחב הרבה ודלא כמ"ש תוס'. אלא שא"כ קשה מה שהקשו תוס' כיון דשייכא כאן סברת דאי בעי מנח מידי מ"ט דרב חסדא דפליגי, נהי דאין מצטרפים מ"מ היה לו להחשב רה"י מחמת סברת אי בעי מנח מידי. ונראה דעפ"י דברי הרשב"א בסוגיא דביציתא דמישן יש ליישב את קושיתם באופ"א, דהנה איתא בגמ' (קא.) אמר רב הונא הני ביציתא דמישן אין מטלטלין בהן אלא בארבעה ואי מלינהו קני ואורבני לית לן בה. ופרש"י דבקרקעיתן אין רוחב ד' לכן לא הווי רה"י ואי מלינהו קני ואורבני עד מקום רחבן הרי קרקעיתן ד'. והקשו תוס' דאף בלא מלינהו קני ואורבני נימא כיון שיכול למלאות חשיב רה"י כדאמרי' בפרק חלון דאי בעי מנח מידי ומשתמש.

והרשב"א יישב דמחמת סברת מנח מידי לא עושים רשות ודוקא היכא שיש רשות אלא שיש מניעת תשמיש אז מהניא סברת אי בעי מנח מידי, ולכאורה תוס' פליגי וס"ל דמחמת כן גם עבדינן רשות.

ועפ"י י"ל דהנה לרב חסדא דס"ל שגידוד ומחיצה אין מצטרפין א"כ ליכא שם רשות כלל, משא"כ לדין שמצטרפין אף לו יהי שתוכו לא נידון כרה"י מחמת שאינו ראוי לתשמיש דוגמת תוכו של בית שאין בגובהו עשרה, אך מ"מ הוי רשות בעצם אלא שיש מניעת תשמיש ברשות. ומעתה י"ל דתוס' שהקשו על רב חסדא דיחשב רה"י מסברת אי בעי מנח מידי הם לשיטתם בשבת ק"א שהקשו כן על שיטת רש"י בביציתא דמישן ולא ס"ל כסברת הרשב"א, אלא אף אם אין כאן שם רשות חשיב רה"י מחמת סברת אי בעי מנח מידי, ולכן הקשו כן גם לרב חסדא ואע"פ שלשיטתו אין כאן כלל שם רשות ומוכרחים לאוקמי ברחב הרבה. ברם לפי סברת הרשב"א י"ל דלרב חסדא שאין גידוד ומחיצה מצטרפין לק"מ דכיון דלא חשיב כלל רשות אי אפשר לעשות שם רשות מחמת סברת אי בעי מנח מידי ואין צריך לאוקמי ברחב הרבה, אך למאי דקי"ל שמצטרפין א"כ עיקרו חשיב רשות ומחמת סברת אי בעי מנח מידי אמרינן דאין מניעה מחמת שאין תוכו ראוי לשימוש.

בתורא"ש מבואר דצירוף גידוד
ומחיצה אף לענין תוכו

ה. בתורא"ש הביא את קושית תוס' גבי גידוד אמאי לא אמרי' לסברת דאי בעי מנח מידי ואת תירוצם דאיירי ברחב הרבה, וסיים "ונראה לי דלא קשה דהא דאמרי' דחשיב רה"י משום דאי בעי מנח מידי, ה"מ ראש העמוד, וכן חולית הבור והסלע לענין הנוטל מהן והנותן על גביו, אבל גבי תל אפילו מנח מידי עילויה ועל גביו הוי רה"י מ"מ תוכו הוי כרמלית כבית שאין תוכו עשרה וקריו משלימו לעשרה".

מבואר דס"ל דפלוגתת רב חסדא ומרימר גבי תל היינו לענין תוכו אי הוי רה"י ואע"פ שאין חללו אלא שיעור ה', ויישב בזה את קושית תוס', ומינה דתוס' שהקשו לא ס"ל כן וכמשנ"ת, אלא שאליבא דהתורא"ש צ"ב כנ"ל מאי שנא מבית שתוכו תשעה וקריו משלימו לעשרה.

ישוב המנחת פיתים על הקושיא
מקירוי בית שאין מצטרף לגובה י'

ט. במנחת פיתים להגר"מ אריק (סט"ו) כתב דדוקא בבית שהוא מקורה תוכו רה"י משום דלא חזי לדירה כיון שאין בחללו י', אבל באינו מקורה אע"פ שאין חללו י' כיון שהמחיצה גבוהה מבחוץ עשרה סגי בהכי למהוי תוכה רה"י, וכתב שהדבר מוכרח מהא דגידוד חמשה ומחיצה חמשה שמותר לטלטל בתוכו. וכדבריו נראה גם בפמ"ג (א"א סקי"ג).

גם המשנ"ב (סימן שס"ב סקי"ד) כתב דשרי לטלטל גם בתוך החלל ה' דגם שם הוי רה"י. וכן מבואר בחזו"א (סימן ס"ה סקי"ז), ומבואר שם דזהו מהטעם הנ"ל דכיון שאינו מקורה ראוי להשתמש באוירו משא"כ במקורה.

ובשעה"צ (סקס"ה) הביא דכן איתא בר"ח ובר"ן דכיון דבמקורה לא חזי לדירה ע"י המחיצה כמי שאין לו מחיצה דמיא.

סימן ד'

דין צירוף מחיצות במופלגים יותר מג"ט

קושיית הראשונים בהא דחקק בבית מצטרף גם ביותר מג' * חילוק התוס' בין שבת לסוכה ויבואר בדעתם דלא מצרפינן למחיצות * דעת הרשב"א דאין מצטרפין והוכחה מדבריו כמשנ"ת בדעת תוס' * גם דעת הרא"ש דאין מצטרפין * גם דעת התו"י כן וביאורם בדין חקק בבית * שיטת הר"ן דמצטרפים אף חוץ לג' * דעת הרמב"ן שאין מצטרפים חוץ לג' * דעת המג"א להלכה כהרא"ש דאין מצטרפין * דעת הב"מ לדינא שמצטרפים אף חוץ לג' * פלוגתת התה"ד והגור"א בזה * העולה לדינא * קושיא על הביה"ל שהסתפק במחיצה ע"ג תל אם מצטרף אפילו ביותר מג'

ומצינו בזה כמה תירוצים בראשונים;
תוס' בסוכה והרשב"א בסוגין
כתבו שחקק בו גובה עשרה וא"כ אי"צ
לצירוף מחיצות, אך כתב הרשב"א דלא
משמע כן.

חילוק התוס' בין שבת לסוכה ויבואר
בדעתם דלא מצרפינן למחיצות

ב. תוס' בסוגין תירצו "ותירץ דשאני
התם גבי סוכה דבעינן דפנות
סמוכות לסכך וכו', ולהכי בעינן שיהא
פחות מג' דצריך לצרף הגידוד של חקק
למחיצות כדי שיהיו סמוכות לסכך
שכנגד הנקב".

ובפשטות משמע דס"ל שאף חוץ לג'
מצטרף למחיצה, אלא
שבסוכה יש דין שיהיו המחיצות סמוכות
לסכך, וגבי חקק נהי דאיכא צירוף

קושיית הראשונים בהא דחקק בבית
מצטרף גם ביותר מג'

א. גמ' (שבת ז:) "אמר רב גידל אמר רב
חייא בר יוסף אמר רב בית שאין
תוכו י' וקירוי משלימו לי', על גגו מותר
לטלטל בכולו, בתוכו אין מטלטלין בו
אלא בד"א. אמר אביי ואם חקק בו דע"ד
והשלימו לי' מותר לטלטל בכולו" וכו'.

תוס' (ד"ה ואם) הקשו על דברי אביי דאם
חקק בו ד' על ד' נעשה רה"י,
"וקשה לריב"א מ"ש מסוכה דאינה גבוהה
י' דאמר בפ"ק דסוכה חקק בה להשלימה
לי' אם יש משפת חקק ולכותל ג' טפחים
פסולה פחות מג' כשרה והכא מהני
חקיקה אפילו מופלגת מן הכותל הרבה".
והא דפשיטא להו דהכא לא בעינן שיהא
תוך ג"ט, מבואר בתוס' בסוכה (ד:)
ובחידושי הרשב"א דהיינו מדלא מפליג.

שירת צידוף מחיצות במופלים יותר מג"ט שלמה כז

דעת הרשב"א דאין מצטרפין והזכחה
מדבריו כמשנ"ת בדעת תוס'

ג. ומדברי הרשב"א יש להוכיח כמשנ"ת
דלשיטת תוס' ליכא צירוף
מחיצות חוץ לג', שכתב וז"ל "ותירצו
בתוס' דהתם בעינן מחיצות ממש והכשר
סוכה במחיצות היא ושיהו סמוכות לסכך
ולמטה מן הסיכוך כדאמרינן הרחיק את
הסיכוך מן הדפנות כשרה, אבל לענין
שבת אין ההקפדה במחיצות ממש שיהו
מכשירות את החקק אלא שיהא החקק
נשמר על ידיהן שלא יהו הרבים בוקעין
בו וכיון שיש בחקק רוחב דע"ד ויש
בגובהו כשיעור רה"י עם גובה המחיצות
והמחיצות שומרות אותו במחוץ לא
חיישינן בין שיהו על שפת החקק בין
שיהו מרוחקות ממנו כמה". וכ"ה בתוס'
בסוכה (ד:) וז"ל "וי"ל דלא דמי רשות
שבת שהוא למנוע רגל רבים לסוכה
דבעינן מחיצות סמוכות לסכך".

הרי שס"ל דחוץ לג' לא מצרפינן להו
אלא שמ"מ אין חסרון גבי שבת
כיון שע"י גובה הבית שכלפי חוץ נמנעת
דריסת הרבים, ומ"מ כתב גבי סוכה
כמ"ש התוס' דהחסרון הוא משום
שהמחיצות החיצונות אינם סמוכות
לסכך. ומבואר כמשנ"ת דבאמת אין
צירוף חוץ לג' ולכן יש חסרון שהמחיצות
אינם סמוכות לסכך דאם היה צירוף לא
היה חסרון דכיון שיש שם דופן הוה

מחיצות אך מ"מ המחיצות החיצוניות
אינם סמוכות לסכך שנגד החקק ששם
הוא הכשר הסוכה, הלכך בעינן שיהא
החקק בתוך ג' למחיצות דבזה המחיצות
שסמוכות לו נידונות כסמוכות לסכך
שע"ג החקק.

אך מסוף דבריהם נראה דלא מצטרפי,
דהביאו את קושיית הגמ' מ"ש מדופן
עקומה שעד ד' אמות כשרה ותירצה
הגמ' "התם דאיתיה לדופן פחות מארבע
אמות סגיא, הכא דלשוויה דופן פחות
משלשה טפחים אין אי לא לא". ופירשו
תוס' דלשוויה מחיצה בפחות מג' מצטרף
הגידוד עם המחיצות טפי לא מצטרף,
וכע"ז ברש"י בסוכה דכתב "והאי לאו
דופן הוא והלכך פחות מג"ט דבכל
דוכתא לבוד הוא שפיר דמי ואי לא לא".
מבואר דבפחות מג' אין מצטרפין
לשיעור מחיצה, דאם היו צירוף מחיצות
חוץ לג' ממילא חשיב כאיתיה לדופן ואף
בחקק חוץ לג' מהמחיצות היה כשר כדין
דופן עקומה.

אמנם ביד אפרים (על המג"א סקי"ג)
שכתב דתוס' פליג על הרא"ש
וס"ל דמצטרפים אף במופלגין יותר
מג"ט, ולמשנ"ת אדרבה מוכרח שדעת
תוס' דאין מצטרפין. [והא דמהני בחקק
בבית אף דלא מצרפינן לשיעור מחיצות
יבואר לקמן].

כדופן עקומה, אבל גבי שבת אין צריכים לצירוף. ולפי"ז מוכח שגם שיטת תוס' דאין מצטרפים חוץ לג' דמה"ט לא חשיב מחיצות סמוכות לסכך.

גם דעת הרא"ש דאין מצטרפין

ד. גם הרא"ש כתב וז"ל "דגבי סוכה בעינן מחיצות סמוכות לסכך דאמר התם שאם הרחיק הסכך מן הדפנות ג"ט פסולה, אבל גבי שבת רק שהרשות משתמר ע"י המחיצות אפילו רחוקים ממנו הרבה קרוי רה"י, הלכך ע"י מחיצות החיצונות שגבוהות עשרה נקרא רה"י אבל לא ע"י הפנימית שאין שפת החקק מצטרף עמהן כיון שרחוקים ממנו ג' טפחים".

הנה גם הרא"ש ס"ל דאין צירוף חוץ לג' אלא שגבי שבת אין צריך לצירוף, וגבי סוכה בעינן תוך ג' לשויה שם דופן, וכיון שהוא תוך ג' לסכך הוא כלבוד ומיקרי סמוך לסכך, ואי נמי כיון שהוא תוך ג' לשפת החקק מיקרי מחיצה י', וכיון שיש שם דופן אמרינן דופן עקומה ומהני אפילו רחוקות ד"א מן הסיכוך.

(ויתכן נפק"מ בזה שאפילו אם המחיצה שחוץ לחקק נוטה כלפי חוץ כך שאינה תוך ג' לסכך שע"ג החקק, מ"מ סגי במה שהיא תוך ד"א להווא סכך, דכיון שלמטה היא בתוך ג' לחקק נצטרפה לשיעור דופן וכיון שיש בה שיעור דופן אמרינן בה דין דופן עקומה).

גם דעת התו"י כן וביאורם בדיון חקק בבית ה. בתו"י תירצו כדברי הראשונים וז"ל "ועוד י"ל דהכא יש מחיצות גבוהות מבחוץ וא"צ לצרף הגידוד אלא דאין אויר י', וכשחקק דאיכא אויר י' במק"א הוי רה"י, אבל בסוכה צריך לצרף הגידוד וביתר מג' אין מצטרף".

ולדבריהם צריך לבאר דאע"פ שאין חסרון מחיצה יש דין אויר י"ט, וכמ"ש האחרונים הנ"ל שבעינן שיהא חללו י' כדי שיהא ראוי לתשמיש^א.

שיטת הר"ן דמצטרפים אף חוץ לג' ו. הר"ן כתב "דשאני סוכה דבעינן שיהו מחיצות סמוכות לסכך הילכך בעינן פחות משלשה כדי שיהו סמוכות לסכך שכנגד החקק, אבל לענין שבת לא

א. יש להעיר דלסברא דבית מיקרי רה"י משום מחיצות החיצוניות ולא משום צירוף המחיצה לגידוד, א"כ יוצא שגם קודם שחקק ואין בתוכו גובה י' מ"מ יש מחיצה י' מחמת המחיצה החיצונית אלא שלא חשיב רה"י כיון שאין אויר י', והנה מבואר בגמ' (i). דאמר רב ששת דכרמלית תופסת עד עשרה, והקשתה אילימא דאי איכא מחיצה עשרה הוה כרמלית ואי לא לא הוי כרמלית, הא א"ר גידל גבי בית שאם אין תוכו עשרה אין מטלטלין בו אלא בד' אמות, ולכאורה מאי קשיא הרי איכא מחיצה עשרה שהרי מחיצות החיצוניות גובהן עשרה ומיקרי מחיצה גם כלפי תוכו אלא שלענין רה"י יש חסרון דלא חזי לדירה. [ולפירוש תוס' שם ניחא דהקושיא מהא דליכא מחיצה הראויה לאויר עשרה עיי"ש]. ובר"ח איתא דכיון דלא חזי לדירה אין המחיצות מועילות וכמו שאין שם מחיצות דמי, ולפי"ז ניחא.

שירת צידוף מחיצות במופלים יותר מג"ט שלמה כט

גובה י' ממילא יש על כל המחיצה שם דופן, ואפשר לדונה כדופן עקומה ולהכשיר אפילו בריחוק ד"א מהסיכוך שע"ג החקק, וכמו שהביאו תוס' מהגמ' בסוכה וכנ"ל.

ועיין בדברי הר"ן בסוכה (ב.) שכתב "דהכא גבי סוכה שמצותה בדפנות דהכי גמירי, בעינן שיהיו דפנותיה סמוכות לה בפחות מג' כדי שיהא נראה כשלם, אבל לענין רה"י ברה"י מיוחד שאין הרבים בוקעין בו סגי, הלכך כל שהוא מוקף מחיצות ליכא לאפלוגי בין סמוכות למופלגות" עכ"ל.

דעת הרמב"ן שאין מצטרפים חוץ לג' ז. הרמב"ן כתב וז"ל "איכא למימר לענין סוכה דפנות בעינן וכו', הלכך בעינן תוך ג' דלהוי לבוד, אבל לענין שבת כל היכא דלא בקעי רבים כלל רה"י הוא והא איתנהו למחיצות מבחוץ דהוו עשרה, הלכך תוך החקק נמי תוך מחיצות דעשרה הוא ורה"י היא. ואיכא דקשיא ליה הא אמרי' בגיטין גידוד חמשה ומחיצה חמשה אין מצטרפין" וכו'.

ממ"ש דכיון שאיתנהו למחיצות מבחוץ דהוו עשרה, משמע דכוונתו כהראשונים דהכא אי"צ לצירוף כיון שחוץ לבית איכא גובה י', ואין לומר דמבחוץ היינו מבחוץ לחקק וכמו שביאר הבית מאיר בדברי הר"ן, שהרי המשיך הלכך תוך החקק נמי תוך מחיצות דעשרה

בעינן מחיצות אלא כדי שלא יהו רבים בוקעים שם, וכיון שחקק זה מחיצות עשרה מקיפות אותה מבחוץ לא חיישינן אם הם סמוכות לחקק או מרוחקות ממנו, וקי"ל הכי אע"ג דהך מחיצה עשרה היא בין חקק ומחיצה קי"ל דמצטרפין".

מדבריו נראה דאין הטעם מחמת שגובה הבית מבחוץ עשרה וכסברת הראשנים דלעיל, אלא ס"ל דחשיבא מחיצה עשרה מחמת הצירוף, וזהו שדימה זאת לגידוד חמשה ומחיצה חמשה שבעינן לצירוף ורק מחמת דקי"ל שמצטרפים גם הכא מהני הצירוף, ומשמע דלרב חסדא שאין מצטרפין גם בחקק בית לא יהני צירוף חוץ לג'. וכן הביא השעה"צ (סקס"ז) מהא"ר שכתב דלהר"ן מצטרפים כותלי הבית עם החקק.

אלא שצריך ביאור מהו שכתב "דכיון שמחיצות עשרה מקיפות אותה מבחוץ מהני", דמשמע שהטעם משום שגובה הבית מבחוץ עשרה. ובבית מאיר פירש דמבחוץ לא קאי על המחיצה החיצונית שחוץ לבית אלא היינו חוץ לחקק דאיכא י' בצירוף גובה החקק. (ועדיין צ"ב הלשון שהרי אין י' חוץ לחקק דגובה החקק אינו חוץ לחקק אלא בתוכו).

וצל"ע בדברי הר"ן דאם יש צירוף אפילו חוץ לג' א"כ גם לענין דין סמוכות לסכך הו"ל לצרף אפילו חוץ לג', דכיון שמצטרפים לשיעור

הוא, משמע שמ"ש דאיכא מבחוץ י' כוונתו אפילו בלי צירוף החקק. אלא שממה שהקשה מצירוף גידוד ומחיצה דלרב חסדא אין מצטרפין נראה דגם הכא הוה עשרה ע"י צירוף, דאם הכא הוי מחיצה עשרה מחמת המחיצה החיצונית א"כ אין כאן שייכות לדין צירוף מחיצות.

ונראה דבאמת אה"נ וס"ל דאי"צ לצירוף מחיצה, ומה שהקשה מגידוד חמשה, כוונתו דהכא נהי שאי"צ לצירוף מחיצה אך מ"מ יש דין אויר עשרה ולכן בעינן חקק, והקשה דכשם שגידוד ומחיצה אין מצטרפין לשיעור מחיצה ה"ה דאין גידוד ומחיצה מצטרפים לשיעור אויר עשרה².

ב. ולכאורה טעמא דרב חסדא שגידוד ומחיצה אין מצטרפין הוא על דרך המתבאר מהסוגיא בדף ע"ח גבי מלאהו כולו ביתידות, דברה"י יש גם ענין שיהא ראוי לשימוש ושיהיו כל הד' אמות ראויים לתשמיש שוה, (וכמו שביאר החזו"א בסימן ס"ב סק"ב וסק"ג ובגליונות לחידושי הגר"ח), וס"ל לרב חסדא דכשם שבעינן שיהיו ראויים לשימוש אחד ברוחב, ה"ה דבגובה בעינן שיהא ענין השימוש אחד, ולא מבעיא לפי תוס' שפירשו דגידוד ומחיצה היינו שעשה מחיצה ע"ג תל, ובגידוד השימוש הוא על גביו ובמחיצה השימוש בתוכו, אלא גם לפרש"י י"ל דשימוש בחפירה בקרקע חלוק משימוש במקום המוקף מחיצות ע"ג הקרקע ולכן ס"ל לרב חסדא דאין מצטרפין, ומה"ט יש לפרש בטעמא דהרמב"ן דגם לגבי שיעור אויר עשרה אינם מצטרפין.

וכתב הרמב"ן ליישב את הקושיא מרב חסדא וז"ל "ולכא מימר דשאני הכא דרובה מחיצה, דהתם משמע דאפילו רובא מחיצה אין מצטרפין". ועפ"י הנ"ל לכאורה כוונתו דהיכא שהרוב הוא שימוש דמחיצה גם המיעוט נטפל אליו ותרוויהו שוים בתשמיש, וכעין שמבואר בגמ' שם דאם נעץ בעמוד יתד אחד ומיעוטו מד' פשוט שמצטרף לשיעור ד' כיון שחזי למינח עליה מידי אלא שהסתפקה הגמ' במילאהו כולו, הרי שיש חילוק בין היכא שתשמיש מיעוטו חלוק או שהרבה ממנו חלוק, (אלא שלפי"ז יש לדון אם כוונת הרמב"ן רובו ממש ואפילו אם היה ו' במחיצה וד' בגידוד, או כוונתו רובא רוב ניכר שהשאר נטפל אליו, ולכאורה כן הוא, דאי רובא ממש א"כ בכל גידוד ה' ומחיצה ה' שפסול אליבא דרב חסדא היינו אם צמצם ממש, דאל"ה ממ"נ איכא רובא או רוב גידוד או רוב מחיצה). וכתב הרמב"ן "ואיכא דמפרקי שאני חקק בית שהוא ראוי לדירה שהרי יש לו מחיצות גמורות ונעשה בית גמור ועוד שאותן מחיצות ראויות לקירוי לפיכך מצטרף הגידוד עמהם". ולכאורה כוונתו כנ"ל דבבית אין חילוק תשמיש בין החקק לחלק שבתוך המחיצות, דתרוויהו חד תשמיש ולכן גם לרב חסדא מצטרפין. וזהו שכתב שבבית הכל ראוי לדירה והכל בית גמור, והוסיף עוד טעם שתשמישן שוה מחמת הקירוי (ועיין חזו"א סימן א' סקס"ג).

והוסיף הרמב"ן להקשות כקושיא תוס' מהא דחולית הבור שמצרפין לעשרה, וכתב דשאני חולית הבור שכן דרך כל הבורות לעשות להן חוליא והו"ל כגידוד עשרה משא"כ בחריץ בעלמא. וגם בזה המכון כנ"ל דכיון שכן הדרך, ממילא החוליא והבור נחשבים כתשמיש אחד. ובסו"ד כתב דמימרא דאביי היא דלא כרב חסדא דאנן קי"ל דמצטרפין דלא כרב חסדא.

ואגב אורחיה יש להוסיף עוד דרש"י בעירובין (צג:): פירש דגידוד ומחיצה היינו שעשה מחיצה על שפת התל, ובתו"ד מפורש הטעם דלא מהני, וז"ל "לאו מחיצה היא שאינו רואה את פני עשרה למחיצתה, ואי הוויא כולה בגידוד שפיר טפי משום דמשתמשא להדיא עד סוף הגידוד ורואה גובהה יותר על חברתה עשרה ומינכרא מחיצתה". נראה כוונתו דהנה שיטת רש"י גבי עמוד ותל דעל גביו רה"י משום גוד אסיק, והיכא שכולה בגידוד שייך למיעבד גוד אסיק דמינכרא המחיצה שבעינן למיעבד בה גו"א דאין דבר

שירת צידוף מחיצות במופלים יותר מג"ט שלמה לא

ובאבן העוזר (ש) כתב שאירי דמבחוזן גובהה של מחיצה י"ט אלא שבפנים קרקע המבוי גבוהה יותר, וכיון שבפנים אין המבוי גבוה י' לפיכך צריך לחקוק בו, אך אי"צ להשלים שיעור למחיצה כיון שמבחוזן גובהה י' (ועיין לקמן בסימן כ"ז משנת בדבריו).

דעת הב"מ לדינא שמצטרפים אף חוץ לג' ט. דעת הב"מ מכח קושיא זו, דלענין שבת אף חוץ לג' מצטרפים לגובה י', וטעמא דחלוק דין שבת מסוכה דגבי שבת ענין המחיצות כדי שתהא נמנעת בקיעת הרבים וכיון שבין הכל יש עשרה ע"י החקק והמחיצה נמנעת ע"כ דריסת הרבים.

ולכאורה סברתו צל"ע, דכיון שיש מרחק בין החקק למחיצה

אך בדברי הר"ן אי אפשר לפרש כן שהרי כתב אע"ג דהך מחיצה היא בין חקק ומחיצה קי"ל דמצטרפין, מבואר דהוא הצריך צירוף למחיצה.

דעת המג"א להלכה כהרא"ש דאין מצטרפין ה. המג"א (סקי"ג) הביא את דברי הרא"ש וכתב שלפי"ד אם המחיצה מבחוץ אינה גבוהה י' אלא שבפנים חקק להשלים לגובה עשרה שבזה בעינין לצירוף שהרי מבחוץ אין גובהה של המחיצה י"ט, ככה"ג בעינין שיהא החקק בתוך ג' למחיצה ואל"ה אין מצטרפין.

ובבית מאיר תמה על זה מהא דמבואר לקמן (סימן שס"ג סכ"ו) דמבוי שגובהו פחות מ"ט מהני לחוק בתוכו שיעור מבוי כדי להכשירו, וקשה הרי החקק רחוק מן הדפנות יותר מג"ט והיאך מצטרפים.

מפסיק בינה לאויר, אבל היכא שיש על גבי הגידוד מחיצה ה' א"כ אותה מחיצה היא כג הבולט שמעכב מלמיעבד גוד אסיק, וה"נ כיון שאותה מחיצה אינה צריכה לדין גו"א היא מעכבת מלהעלות את הגידוד. ומצינו כסברא זו בחידושי רע"א (סוכה י"ח) שצידד דאף שלא בעינן מחיצות מגיעות לסכך מ"מ אם יש מחיצה גזולה מע"ג מחיצה עשרה גרע טפי דהמחיצה הגזולה מעכבת מלמיעבד גוד אסיק, וה"נ יש לומר דכיון שהמחיצה ה' מעכבת על הגידוד מלמיעבד גוד אסיק. אלא שלפי"ז יצא דאף אם יש גידוד עשרה ועל גביו מחיצה ה' גם בזה המחיצה תהא פסולה לרב חסדא כיון שאי אפשר לדון על הגידוד בדין גוד אסיק.

[וכל זה שייך אם נאמר דדינא דרה"י עולה עד לרקיע אינו נצרך לדין גוד אסיק, אבל אי נימא דהא דעולה עד לרקיע היינו מחמת ההילכתא דגוד אסיק (ויבואר לקמן בסימן ט'), א"כ גם למחיצה שע"ג הגידוד עבדינן גוד אסיק כדי לשויה רה"י עד לרקיע, וממילא אינה מפסקת ולא מעכבת מלמיעבד גו"א לגידוד].

וטעמא דמרימר שמצטרפין היינו משום דאין על הגידוד שם מחיצה כל זמן שאין בה גובה י' ולכן גם היא צריכה לדין גו"א כדי להכשירה למחיצה ולכן אינה מעכבת על הגו"א. אלא שיל"ד אם בעינין לדין גוד אסיק לכל העשרה או רק ה' טפחים כנגד הגידוד, ונפק"מ אם יש תקרה בתוך עשרה למחיצה שמעכבת מלעשות גוד אסיק לגובה עשרה, ואפשר לדון גוד אסיק רק לגובה ה' אם נכשיר בזה.

ואין גובה הי"ט בב"א, היאך נמנעת עיי"כ דריסת הרבים, וכבר העיר בזה החזו"א (סימן א' סוס"ק ס"א וסק"ע ועיי' סימן ל"ב סקל"ו).

ומחיצה משמע שהצירוף למחיצה ולא לאויר. וכמשנ"ת לעיל בדעת הר"ן.

פלוגתת התה"ד והגר"א בזה

י. ויש לציין עוד למח' התה"ד והגר"א בסימן שנ"ח (ס"ב), דדעת התה"ד שאם יש עפר סביב חלק מגובהה של החומה ועובי שפתו של העפר יותר מד' טפחים אינו מצטרף עם החומה לגובה י', והגר"א שם פליג וס"ל דמצטרף, וראיתו מגידוד ה' ומחיצה ה'. ועיי"ש בביה"ל שכתב דלדעת התה"ד גידוד ומחיצה שמצטרפין היינו בכה"ג שהגידוד אינו יוצא מן המחיצה ד"ט. [ועיי"ש עוד בביה"ל שנראה דאם אין גובה העפר ג"ט גם להגר"א אין עליו שם מחיצה, דכיון שאינו גובה ג"ט העפר נדרס ברגלי אדם והוי כקרקע].

מבואר דדעת התה"ד דאין צירוף מחיצות, אלא שמ"מ אי"ז כשיטת הראשונים הנ"ל דסברי שתלוי בשיעור ג"ט וכראיתם מסוכה שאינה גבוהה י' וחקק בה דבעינן שיחקוק בתוך ג"ט, אך להתה"ד תלי בשיעור ד"ט ועד ד"ט מצטרפים טפי אין מצטרפין וטעם שיעור ד"ט דבשיעור זה חשיב רשות והוי כקרקע.

הב"י בסימן שנ"ח ציין לדברי התה"ד וגם הרמ"א שם הביא את דברי התה"ד, ונראה דסברי כוותיה לדינא, וא"כ כל שהמחיצות סמוכות זו לזו בשיעור ד"ט מצטרפי.

הב"מ סיים דמהרא"ש ודאי משמע כהמג"א, אלא שדבריו צ"ע מהסוגיא דחקק במבוי, ודחק את לשון הרשב"א שכתב וז"ל "אבל לענין שבת אין ההקפדה ממש במחיצות שיהיו מכשירין את החקק אלא שיהא החקק נשמר על ידיהם שלא יהיו הרבים בוקעים בו, וכיון שיש בחקק רוחב דע"ד ויש בגובהו שיעור רה"י עם גובה המחיצות והמחיצות שומרות אותו מבחוץ לא חיישינן בין שיהא על שפת החקק בין שיהיה מרוחקות ממנו הרבה" עכ"ל. והב"מ פירש בדבריו דהיינו שמצטרף גובה החקק עם גובהה של מחיצה מדנקטו לשון צירוף, ומ"ש מקיפות אותו מבחוץ היינו מבחוץ להחקק עכ"ד. ובודאי שזה דוחק בדבריו לפרש דמבחוץ היינו מבחוץ להחקק, ועל מה שדייק מדנקטו לשון צירוף, לכאורה אין מזה ראייה דהצירוף אינו לדין מחיצה אלא כדי שיהא תוכו חלל עשרה וכמשנ"ת לעיל בדברי הרמב"ן.

ומהר"ן הוכיח דמהני צירוף לענין שבת וז"ל "אע"ג דהך מחיצה היא עשרה בין חקק ומחיצה, קי"ל דמצטרפין כגידוד חמשה ומחיצה חמשה". וממ"ש אע"ג דהך מחיצה היא עשרה בין חקק

שידת צידוף מחיצות במופלגים יותר מג"ט שלמה לג

שפתו אלא ה"ה תוך ג' טפחים, אכן אם הרחיק משפתו ג"ט וכ"ש ד"ט ויותר יש לעיין דלכאורה לא מהני. והביא ראיה מסימן שנ"ח גבי היקף שאינו עשוי לדירה ועשה לו מחיצה אחרת לשם דירה שאם הוא חוץ לג"ט מהני, הרי דאף לקולא מיקרי מחיצה אחרת וכ"ש לחומרא, או דלמא דנחשוב כאילו היה תל עשוי באופן זה ה' טפחים ואח"כ מתרחק ג"ט ועולה עוד ה"ט, דמסתברא דמצטרף כל שהוא מתלקט י"ט מתוך ד"א, והביא שמהגר"א משמע שמצטרפין וצידד שאולי התה"ד נחלק על זה. (והיינו פלוגתת התה"ד והגר"א הנ"ל).

וצ"ע אמאי לא הביא מדברי הרא"ש והמג"א גבי חקק בית שאין צידוף מחיצות חוץ וא"כ ה"ה בעשה מחיצה ע"ג התל דלא יצטרפו ביש ביניהם יותר מג"ט.

והיה מקום לומר שחלוקים הם מצד הסברא שכתב בסוף שהוה כתל המתלקט, וה"נ אף שיש הפסק הוה הכל כשיפוע אחד. אך אכתי קשה דבתחילה שדן דכיון שיש הפלגה אין מצטרפין לא היה צריך להוכיח מסימן שנ"ח גבי קרפף והיה יכול להביא ממשנת בסימן שמ"ה גבי דיני מחיצות.

העולה לדינא

יא. סוף דבר, דעת הרא"ש להדיא דלא מהני צידוף למחיצה אם יש ביניהם ג"ט, ונראה שכן דעת תוס' הרמב"ן והרשב"א, וכן דעת המג"א והאבן העזר לדינא, ובדברי הר"ן מדויק שמהני צידוף, וכן נקט הב"מ (וס"ל דאף דעת שאר הראשונים כן) וכן דעת הגר"א שמהני צידוף.

ובמשנ"ב (סקס"ב) הביא את דברי המג"א שאם אין גובהה של מחיצה י' מבחוץ לא מצרפינן את המחיצה והחקק א"כ החקק בתוך ג"ט, ואח"כ הביא מהא"ר שהסתפק בזה לדעת הר"ן, ועיי"ש בא"ר שהסתפק בזה אף לדעת הרא"ש.

ולמשנ"ת מהא דסימן שנ"ח מוכח דעד ד"ט מצרפים מחיצות וטפי לא מצטרפי.

קושיא על הביה"ל שהסתפק במחיצה ע"ג תל אם מצטרף אפילו ביותר מג'

יב. השו"ע בסימן שס"ב פסק להאי דינא דתל שגבוה ה' ועשה עליו מחיצה והשלימו לעשרה חשובה מחיצה. ובביה"ל (ד"ה שעשה) כתב דפשיטא דלאו דוקא עשה מחיצה על

סימן ה'

בדין גוד אסיק בעמוד ואם אוירו רה"י עד לרקיע

קושית הראשונים בהא דחקק בבית מצטרף גם ביותר מג' ❖ חילוק התוס' בין שבת לסוכה ויבואר בדעתם דלא מצרפינן למחיצות ❖ דעת הרשב"א דאין מצטרפין והוכחה מדבריו כמשנ"ת בדעת תוס' ❖ גם דעת הרא"ש דאין מצטרפין ❖ גם דעת התו"י כן וביאורם בדין חקק בבית ❖ שיטת הר"ן דמצטרפים אף חוץ לג' ❖ דעת הרמב"ן שאין מצטרפים חוץ לג' ❖ דעת המג"א להלכה כהרא"ש דאין מצטרפין ❖ דעת הב"מ לדינא שמצטרפים אף חוץ לג' ❖ פלוגת התה"ד והגר"א בזה ❖ העולה לדינא ❖ קושיא על הביה"ל שהסתפק במחיצה ע"ג תל אם מצטרף אפילו ביותר מג'

ובדף ז. כתב רש"י דגם באויר עמוד אמרינן דאוירו רה"י עד לרקיע, וז"ל (ד"ה עד) "כל אויר שכנגד רה"י בין אויר חצר בין אויר עמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד', כנגדו עד לרקיע שם רה"י עליו".

שיטת הרמב"ן דאוירו מקום פטור **ב. אך** הרשב"א והרמב"ן (שבת צט:): פליגי על זה, דאיתא התם "בעא מניה רב מרדכי מרבא עמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד' וזרק ונח על גביו מהו, מי אמרינן הרי עקירה באיסור הרי הנחה באיסור או דלמא כיון דממקום פטור קאתיא לא". והקשו תוס' והראשונים מאי קמבעיא ליה

שיטת רש"י דבעמוד אמרינן גוד אסיק ודה"י דידיה עולה עד לרקיע

א. פליגי הראשונים בדין עמוד גבוה י' ורחב ד' אם על גביו הוי רה"י, שיטת רש"י (שבת ו: ד"ה קמ"ל) דאמרי' גוד אסיק וגם אוירו רה"י, וז"ל "זו היא שנגמרו מניין מחיצות שלה מכל צד כגון חריץ, וכן גדר דאמרי' מד' צדדין גוד אסיק פני המחיצה על ראשו ונמצא ראשו מוקף מד' צדדין וחללו ארבעה"^א, וכ"כ בערובין (פט. ד"ה כולי עלמא) גבי גגות "דאמרינן בהו גוד אסיק דדמו לעמוד ברה"ר דהוי רשות היחיד משום גוד אסיק, משוך והעלה".

א. רש"י פירש דמה שכתוב בברייתא שם "וכן גדר שהוא גבוה י' ורחב ד' זו היא רה"י גמורה", דהיינו ע"ג הגדר ומדינא דגוד אסיק. ובביאור הגר"א (שמ"ה ס"ב) ביאר באופ"א, דעל דברי השו"ע שם "איזהו רה"י גמורה מקום המוקף מחיצות" וכו', כתב "פשוט בכמה מקומות ועיקרה בברייתא שם גדר דלא כפרש"י", מבואר שלמד דלא איירי על גבי הגדר אלא דהגדר משמשת כהיקף לרה"י.

הרי מכמה משניות ומימרות מוכח דהמעביר מרה"ר לרה"י דרך מק"פ חייב. וכתב הרמב"ן ונראה לי לתרץ דרב מרדכי פשיטא ליה דכל דאתי ממקום פטור למקום חיוב ונח במקום חיוב ובאור של חיוב, בזורק חייב, וכי קא מיבעי ליה כגון דהשתא נמי ברשות של אור פטור קא מנח, כגון כלי שעל עמוד זה שכל גופו במקום פטור קאי, כלומר למעלה מעשרה, אלא שהוא מונח ע"ג עשרה, וכיון דגופו למעלה אפילו לאחר שנח דילמא פטור, דחיובא במקום פטור קא אתיא ליה, שהרשות הזה אור פטור הוא כמו שפרש"י ז"ל דאינו אור רה"ר, ואור רה"י נמי לא הוי, דכי אמרינן רה"י עולה עד לרקיע דילמא באור חצר, אבל בעמוד לא".

מבואר דס"ל דדוקא ברה"י שנעשית ע"י היקף מחיצות כגון חצר אמרי' דעולה עד לרקיע, אבל גבי עמוד לא ועל גביו מקום פטור, ודלא כמ"ש רש"י.

ועוד מבואר מדבריו דבעמוד גבוה עשרה לא אמרינן גוד אסיק, [ודלא כמ"ש רש"י (כדף ו:)] דגבי גדר אמרינן גוד אסיק, שהרי אם היינו אומרים גו"א על גביו היה רה"י כדין מקום מוקף מחיצות, אלא עצם זה שהוא מובדל מרה"ר בגובה עשרה זה עצמו מיקרי רה"י, אבל על גביו הוה מקום פטור ואפילו סמוך ממש לעשרה וכמ"ש הרמב"ן שכל הכלי נמצא במקום פטור אלא שחיוביה משום שנח ע"ג רה"י.

חידוש הרמב"ן דבזורק ונח
על גבי הרשות חייב

ג. **עוד** מבואר מדברי הרמב"ן דבזורק חפץ מרה"ר ונח על גבי רשות היחיד חייב, ואע"פ שלא נח בתוך רה"י מ"מ סגי במה שנח על גבי הרשות, וזה תלוי בשיטתו בעמוד דכיון שס"ל שאינו אורו עולה עד לרקיע לפיכך הוצרך לפרש כן בטעמא דזורק ונח על גבי עמוד חייב, אבל אם לא נימא כחידושו הראשון גבי עמוד דס"ל שלא אמרי' ביה גו"א, אין הכרח לחידוש זה.

בחידושי הרשב"א שם הביא את דברי הרמב"ן וסיים שכן דעת רב האי גאון, ויש לציין דבחידושי הרשב"א בערובין (פט. ד"ה אנא) כתב בפירוש דגבי תל ועמוד על גביו רה"י דאמרינן גוד אסיק מחיצתא, וזה דלא כהרמב"ן.

דין אויר בית לשיטת הרמב"ן

ד. **והנה** הרמב"ן כתב דגבי חצר אמרינן דרה"י עולה עד לרקיע אבל בעמוד לא. ולא ביאר בדין בית מקורה אם אמרינן ביה גוד אסיק ואם אורו עולה עד לרקיע, ונראה דבזה גם לדבריו אמרי' גו"א וכמו שיבואר.

ביאור הסוגיא בסוכה דבעמוד לא אמרי' גו"א משום דלא מינכרן מחיצתא, אליבא דשיטת רש"י

ה. **בגמ'** בסוכה (ד:): אמרינן גבי סוכה הגבוהה מעשרים ובנה בה

עמוד גבוה י"ט ויש בו הכשר סוכה דסבר אביי דאמרינו גו"א, (ועל גבי העמוד הסוכה כשרה דשם אינה גבוהה עשרה), א"ל רבא בענין מחיצות הניכרות וליכא, ובהמשך הסתפקה הגמ' בנעץ על גבי הגג ד' קונדסין וסיכך על גבן אם כשרה.

והנה לשיטת רש"י דס"ל גבי רשויות שבת דגם בעמוד אמרינן גוד אסיק צריך לפרש בדברי רבא דאמר שלא אמרי' גוד אסיק בעמוד משום דבעינן מחיצות הניכרות, דגבי סוכה לא מהני מחיצות ע"י גוד אסיק דהלכתא זו לא נאמרה גבי סוכה אלא בעינן בה מחיצות ממש, ומה שכתוב 'לא מינכרן מחיצתא' היינו דע"י גוד אסיק לא מינכרן המחיצות למעלה וכה"ג לא מהני בסוכה. וכע"ז כתב הריטב"א (שם ד. ד"ה והקשו) דגבי סוכה שמצותה בדפנות בעינן שיהיו דפנות הסוכה נראות כשלה, אבל גבי שבת כל היכא שיש רשות ד' על' ד' מוקף מחיצות תו לא בעי, ומה"ט אכשרינן גבי שבת בגוד אסיק משא"כ בסוכה, גם דעת הר"ן כפרש"י דהא דלא אמרי' גו"א בעמוד היינו דוקא לענין סוכה.

אלא שלפ"ז צריך ביאור דהנה גבי נעץ קונדסין בשפת הגג הסתפקה הגמ' אם אמרינן גוד אסיק, וכתבו תוס' דחשיב מחיצות הניכרות טפי מעמוד לפי שניכרות בבית. אמנם אם בעלמא אמרינן גוד אסיק גם בעמוד, ודוקא גבי סוכה לא אמרינן גוד אסיק, א"כ מה שלא מינכרן

אי"ז חסרון בגוד אסיק אלא חסרון בדיני סוכה דלא מהני בה גוד אסיק, וא"כ קשה דאף גבי גג נימא דלא מהני גוד אסיק לענין סוכה, וצ"ל דכיון שהמחיצות ניכרות בבית סגי שע"כ נראות כשלה.

ביאור הסוגיא שם לשיטת הרמב"ן

ו. ולשיטת הרמב"ן דס"ל דגבי עמוד אין שייך גוד אסיק ואף גבי מחיצות שבת, יש לפרש דמ"ש שם דבעמוד לא אמרינן גוד אסיק אי"ז דין בסוכה דוקא, אלא לעולם דין גוד אסיק בסוכה שוה לשבת ודוקא בעמוד אין שייך גוד אסיק, ויתכן שגמ' זו היא מקור סברת הרמב"ן גבי עמוד.

וכמשנ"ת בדעת הרמב"ן כ"כ המאירי שם, דבתחילת הסוגיא דנתבאר שגבי עמוד לא אמרי' גו"א הביא דיש שואלין ממה שאמרו במסכת שבת שאם זרק אבן על תל גבוה עשרה בשבת חייב מפני שהוא רה"י אלמא לא בעינן מחיצות ניכרות, וכתב המאירי "דאין זו שאלה שבזו אי אתה צריך בה לגוד אסיק עד שתצטרך בה למחיצות ניכרות שאין הטעם אלא מפני שכל שגבוה עשרה ורחב ארבעה אינו תשמיש של בני רה"ר ודינו כרה"י אף בלא מחיצות, אבל בסוכה למחיצות אנו צריכים וא"כ הדבר צריך למחיצות ניכרות". הרי מבואר שס"ל כהרמב"ן שעמוד דינו כרה"י אף בלא טעמא דגוד אסיק אלא מפני שמובדל מתשמיש בני

רה"ר. (אלא שלא נתבאר בדבריו אי אמרי' דהוא רה"י עד לרקיע, דיתכן דאורו רה"י עד לרקיע אע"פ דלא גו"א, וכמשנ"ת לקמן בסימן ט').

הוכחה מהסוגיא שם לדין אויר שעל גבי גגו של בית אליבא דהרמב"ן

ז. בהמשך דבריו ביאר המאירי את הצד בגמ' שבסיכך ע"ג הגג בשפתו אמרינן גוד אסיק, "שהרי מחיצות הניכרות הן", הרי שאף שגבי עמוד כתב כשיטת הרמב"ן דלא אמרי' ביה גוד אסיק (ואף לדיני שבת) אפ"ה פירש בספק הגמ' דגבי גגו של בית אמרי' גוד אסיק דחשיבי מחיצות ניכרות הואיל וניכרות בבית וכמ"ש תוס'.

ולפי"ז יוצא שהנידון דלעיל בדעת הרמב"ן אם אמרינן באויר שעל גבי בית מקורה דהוא רה"י מחמת שהרה"י שתחתיו עולה עד לרקיע, תלוי בספק הגמ' שם אם אמרינן גוד אסיק בנעץ קונדסין בשפת הגג, ושרשו האם מיקרי מחיצות הניכרות. ולדינא הביא המאירי שגבי סוכה נחלקו בפסק ההלכה בזה אם בשפת הגג אמרינן גוד אסיק, והיא מחלוקת הרמב"ם והראב"ד (פ"ד מסוכה ה"א) דהרמב"ם פסק שאם נעץ ד' קונדסין על שפת הגג וסיכך על גבן כשירה ורואין את המחיצות התחתונות כאילו הן עולות למעלה על שפת הסיכוך, והשיג עליו הראב"ד דאינו מחוור דאפילו

לרב נחמן קאי עלה בתיקו ולחומרא, וא"כ גם לענין שבת תלוי בפלוגתא זו.

הוכחה לזה מהסוגיא בר"פ כל גגות

ה. אמנם מהסוגיא בר"פ כל גגות (פ"ט) יש להוכיח דבגג של בית אמרינן גו"א, דפליגי התם רב ושמואל בגגין הסמוכין זה לזה אם אמרינן גוד אסיק מחיצתא, ופירשה הגמ' דבמחיצות הניכרות כו"ע לא פליגי, כי פליגי במחיצות שאינן ניכרות דלרב לא אמרינן גוד אסיק מחיצתא ולשמואל אמרינן גוד אסיק. ופרש"י "במחיצות הניכרות, שאין הבתים מחוברים ויש אויר ביניהם ומחיצות הבתים נראין לעומדין על הגג ומסתכלין תחת רגליהם. כו"ע לא פליגי, דאמרינן בהו גוד אסיק דדמו לעמוד ברה"ר דהוי רה"י משום גוד אסיק משוך והעלה. כי פליגי בשאין המחיצות ניכרות. שהגגין מחוברין יחד ומכסין המחיצות שבין הדיורין. לא אמרינן גוד אסיק, בכי האי גוונא". ע"כ לשון רש"י, (וכבר נתבאר שרש"י שנה כאן כשיטתו שבעמוד חשיב מחיצות ניכרות ולכו"ע אמרינן גוד אסיק). מבואר דאם אין הגג מכסה את המחיצה שבזה ניכרת המחיצה לעומד על הגג אמרינן גוד אסיק דחשיב מינכרא מחיצתא. ואין לדחות ולפרש אליבא דהרמב"ן דמ"ש במחיצות הניכרות כו"ע ל"פ דהיינו מחיצות חצר, ומ"ש כי פליגי במחיצות שאין ניכרות היינו על גבי בית מקורה ואפילו שאין הגג בולט על גבי המחיצה, שהרי בגמ' בדף צ. מבואר

להדיא דדוקא גגין השוין מיקרי לא מינכרא מחיצתא אבל גג יחידי חשיב מינכרא מחיצתא, הרי שאמרי' גוד אסיק בבית מקורה.

ונמצא דיש קצת סתירת הסוגיות בזה, בדגמ' בסוכה לא נפשט דין סיכך בשפת הגג אם חשיב מינכרא מחיצתא, ובגמ' בעירובין מבואר בפשיטות דכה"ג מיקרי מינכרא מחיצתא, ונפק"מ אם בבית מקורה אמרינן דרה"י עולה עד לרקיע.

עפ"ז ישוב השגת הראב"ד על הרמב"ם שהכשיר גוד אסיק על גבי גג

ט. **ובזה** יש ליישב את השגת הראב"ד על הרמב"ם בהלכות סוכה שתמה היאך פסק לקולא בנעץ קונדסין בשפת הגג וסיכך על גבן והרי בגמ' בסוכה לא איפשטא, ולמשנ"ת יש לומר דהרמב"ם סמך יתדותיו על הסוגיא בפרק כל גגות ששם פשיטא להגמ' דגבי גג חשיב מינכרא מחיצתא כיון שניכרות לעומד בבית ואמרינן בזה גוד אסיק ומשו"ה על גבי הגג הוי רה"י, וא"כ ה"ה דגבי סוכה אמרינן בכה"ג גוד אסיק וכשרה.

אלא שכל זה ניחא אי נימא דהרמב"ם פירש בסוגיא בסוכה כהרמב"ן דהא דלא אמרי' גוד אסיק בעמוד היינו גם לענין שבת, וא"כ כיון דמבואר דגבי שבת אמרי' גו"א גבי בית, ה"ה דלענין סוכה אמרי' גו"א בבית שהרי סוכה אינה

חלוקה משבת לענין דיני גו"א, אבל אי נימא דפירש כרש"י דגבי שבת אמרי' גו"א גם בעמוד, א"כ אי אפשר לפשוט את הספק גבי נעץ קונדסין בשפת הגג מהא דמצינו גבע שבת דאמרי' גו"א בגגו של בית, שהרי גבי שבת אין חסרון כלל חסרון דלא מינכרי מחיצתא, (וכע"ז כתב בחידושי הגר"ח שם).

ואולי בזה גופא פליג הראב"ד וס"ל דהסוגיא בסוכה זהו דין מסוים דוקא לענין סוכה ולא בדין גוד אסיק, ולכן א"א לפשוט את ספק הגמ' לענין סיכך על גגו של בית מהא דאשכחן לענין שבת דאמרי' גו"א בגגו של בית, ולכן הקשה על הרמב"ם היאך היקל בזה כיון שקאי בתיקו.

מדברי הרמב"ן בריש סוכה נראה דלא אמרי' גו"א גם על גבי בית

ט. שו"ר דמבואר להדיא בדברי הרמב"ן בסוכה (מלחמות ב.) גבי נעץ קונדסין וסיכך על גבן דפסולה בין באמצע הגג ובין על שפת הגג, וכיון שלדבריו בחידושים הנידון בסוגיא שם הוא כלפי דין גו"א ולא רק כלפי סוכה וכמשנ"ת, נמצא דלפי מה שפסק דגם בסיכך ע"ג שפת הגג פסולה דלא אמרי' גוד אסיק, דה"ה לענין שבת לא אמרי' גו"א גם על גבי גגו של בית ודומיא דעמוד. אלא לפי"ז יקשה מהסוגיא בדף פ"ט שמבואר דאמרי' גו"א לעומד על הגג וצ"ע.

הערה על שיטת הרמב"ן מדין בית שאין תוכו עשרה

י. איתא בגמ' (שבת ז:) "בית שאין תוכו עשרה וקירוי משלימו לעשרה על גגו מותר לטלטל בכולו". ופירש רש"י הטעם דעל גגו דגובה י' הוי רה"י ומותר לטלטל בכולו. וכן כתב ר"ח, "על גגו מותר לטלטל בכולו כי כרה"י הוא חשוב דאמרינן בכה"ג גוד אסיק מחיצתא".

הנה זה כשיטת רש"י דבעמוד אמרינן גוד אסיק מחיצתא, אך לשיטת הרמב"ן נתבאר דבעמוד ל"א גוד אסיק, וא"כ יל"ע מ"ט שרי לטלטל על גגו של הבית.

ולכאורה גם מכאן ראה דגם לדעת הרמב"ן דס"ל שגבי עמוד לא אמרינן גו"א, אפ"ה בבית מקורה חשיב מחיצות ניכרות ואמרינן גוד אסיק מחיצתא דאל"ה גם על גגו אינו רה"י.

אלא שהכא א"א לומר כן, שהרי אין תוכו עשרה וא"כ אין במחיצה הניכרת לעומדים בבית שיעור מחיצה ורק בצירוף עובי הקירוי יש גובה עשרה, וכיון שבעמוד לא אמרינן גוד אסיק ה"ה הכא אין שייך לעשות גוד אסיק כיון שאין כאן שיעור מחיצה במחיצות הניכרות, ולא דמי לבית שתוכו עשרה ויש שיעור מחיצה לעומד בבית.

יא. ברם דעת המאירי בסוגיא דר"פ כל גגות גבי גגין השוין דפליגי אי אמרינן גו"א מחיצתא כיון דלא מינכרא

מחיצתא, דאם המחיצות עולות על הגג ג' טפחים מיקרי מחיצות הניכרות, וא"כ י"ל דה"ה הכא סגי במה שמינכרא מחיצתא לעומד בתוך הבית ואע"פ שאין חללו י' ולא מינכרי מחיצתא כשיעור מחיצה, אפ"ה סגי בזה שיחשב כמינכרא מחיצתא דנימא גוד אסיק. אלא שאף לשיטת המאירי יש לחלק דבסוגיא שם יש שיעור מחיצה ששייך בה גוד אסיק, אלא שיש עוד חסרון דע"ג הגג לא מינכרא מחיצתא ולזה יש לומר דסגי בג' טפחים שע"כ מינכרי, משא"כ בדברי הרמב"ן כל עוד שאין מחיצה מובדלת בשיעור מחיצה אין כלל שיעור מחיצה ששייך לומר בה גוד אסיק.

ישוּב דעת הרמב"ן דהיתר הטלטול על גגו משום דהוה מקום פטור

יב. והיה מקום ליישב עוד דאה"נ ולשיטת הרמב"ן ההיתר לטלטל על גגו אינו משום שהוא רה"י אלא משום שהוא מקום פטור, וכמ"ש הרמב"ן גבי עמוד "דאורו אור מקום פטור הוא". אלא שזה תלי במה שדנו התוס' ר"פ כל גגות בדינא דגג הבולט דלא אמרינן ביה גוד אסיק, אם על גבי הגג דינו כמקום פטור משום דאין כרמלית למעלה מי' ושיעור י"ט משחינן מקרקע עולם, או שדינו ככרמלית משום דמודדים גובה עשרה מהגג שהוא קרקע הכרמלית, וא"כ רק למאי שציידו תוס' שעל גבי הגג דינו ככרמלית אפשר לפרש כן דבקירוי משלימו ל' דמותר לטלטל

על גגו היתר הטלטול משום שהוא מקום פטור, אך למאי שצידדו תוס' דדינו ככרמלית ה"ה הכא א"א לדונו כמקום פטור וא"א להתיר טלטול על גביו א"כ יהא דינו כרה"י משום גוד אסיק, (וממ"ש הרמב"ן דאורו של עמוד הוא מקום פטור אין ראייה שס"ל כהצד בתוס' דדינו כמקום פטור ולא ככרמלית, דהתם איירי לענין חיובא דאורייתא לחייב הזורק, וכלפי דאורייתא כרמלית הרי היא כמקום פטור, משא"כ הכא דאיירי לענין היתר טלטול).

הערה מדין עמוד שמילאהו ביתידות

יג. עוד יש להעיר לדברי הרמב"ן מהא דאמרי' בערובין גבי עמוד שמילאהו ביתידות דהוה על גביו רה"י משום דאי בעי מנח מידי ומשתמש, ולדברי הרמב"ן תמוה מה יועיל דמנח מידי על גבי היתידות הרי במקום גובה היתדות כבר הוה מק"פ וא"כ אינו משתמש על גבי רה"י.

ישוב כל זה עפ"י דברי החזו"א

אליבא דהרמב"ן

יד. ויש ליישב עפ"י מ"ש החזו"א (סימן ס"ב סק"ג) דגם לדברי הרמב"ן אם עומד אדם ע"ג העמוד וזרק מרה"ר ונח בידו של זה, ודאי חייב, דהאדם בתר שטחו של הרשות גריר, והביא ראייה על זה מאדם העומד ברה"ר שהוא כרה"ר אף שאין רה"ר למעלה מעשרה, וה"נ בעומד ע"ג העמוד. [ולכאורה יש להוכיח כדברי

החזו"א מדין קורא בספר על ראש הגג ונתגלגל הספר מידו דמבואר בערובין (צז:) דעל ראש הגג מיקרי רה"י, ברם למשנ"ת לעיל דעל ראש הגג גם להרמב"ן אמרי' גוד אסיק ליכא ראייה כלל].

ולפי"ז מיושבת ההערה מגגו של בית, דהלשון 'מטלטלין בכולו' משמע שעומד על גבי הגג ומטלטל (שהרי לא כתוב לשון זריקה) ובכה"ג חשיב כל הטלטול ברה"י.

וכן יש ליישב את ההערה מנעץ יתידות ע"ג העמוד די"ל שגם היתידות גרירי בתר הרשות והכל מיקרי רה"י ודומיא דאדם העומד ע"ג הרשות, ולפיכך מהני הא דמנח מידי ומשתמש, (אלא שיש לדון בזה ולחלק בין אדם לכלים, שהרי הוכחת החזו"א היא מאדם העומד ברה"ר ומטלטל דחייב אף שהוא למעלה מעשרה, אבל גבי כלי העומד ברה"ר וגבוה עשרה דינו כרה"י ולא אמרי' דכיון שהוא ע"ג הרשות אף שהוא למעלה מעשרה דינו כרה"ר).

יבואר דלשיטת הרמב"ן המטלטל ע"ג

גג הבולט דינו כמטלטל ברה"י

טו. בר"פ כל גגות מבואר דבלא מינכרא מחיצתא לא אמרינן גוד אסיק, ומכח זה הוציאו הראשונים דבגג הבולט לא אמרינן גוד אסיק ועל גביו לא הוה רה"י (ונתבאר בארוכה לקמן סימן ט'), ויש להוסיף דלסברת הרמב"ן גבי עמוד דאף שאורו אינו אור רה"י אלא אור

מקום פטור מ"מ אם זרק על גביו חייב כיון שנח על גבי רה"י, ה"ה דבזורק על גג הבולט אף שלא אמרינן ביה גוד אסיק ואוירו אויר מקום פטור (או כרמלית, עיי' בתוס' שם שהביאו ב' צדדים בזה) מ"מ כיון שהוא עצמו רה"י ונח על גביו חייב, וא"כ יוצא שאף לפי הצד בתוס' דבגג הבולט על גביו הוה כרמלית, מ"מ למ"ש החזו"א בדעת הרמב"ן דאם אדם עומד ע"ג עמוד וזרק מרה"ר ונח בידו של זה שע"ג העמוד חייב דבתר שטחו גריר ה"ה הכא אף שאויר הגג הוא כרמלית מ"מ מותר לאדם העומד על גבי הגג לטלטל בכל הגג (ולדידיה הנפקותא בהא דלא חשיב רה"י היינו דוקא לענין זרקה על גביו).

טז. ולשיטת רש"י דס"ל שבעמוד אמרינן גוד אסיק א"כ יתכן לומר לדבריו היכא שזרק באויר מקום פטור אף שנח על גבי רה"י אפ"ה פטור ודלא כהרמב"ן, שהרי לשיטת רש"י אין הכרח ליסוד זה של הרמב"ן מדינא דעמוד וכמשנ"ת לעיל, וממילא אין הכרח לדברי החזו"א, דיש לומר שכל מה שכתב החזו"א היינו בנין על יסוד דברי הרמב"ן דאם מניח את החפץ ע"ג רה"י חייב כמניחו בתוך הרשות, ועל זה הוסיף החזו"א דכיון שדין החפץ המונח ע"ג הרשות כמונח ברה"י, ה"ה דאדם העומד ע"ג הרשות דינו כעומד בתוך הרשות, ולכן גם בנותן חפץ בידו דינו כמניחו בתוך הרשות, אבל לשיטת רש"י יש לומר

שחלק על יסודו של הרמב"ן כיון שאין הכרח לזה מדינא דעמוד א"כ נפל היסוד נפל הבנין וגם האדם שמטלטל ע"ג הגג אין דינו כמטלטל בתוך הרשות.

יז. בענין בחידושי הרשב"א (שבת ה. ד"ה הא דאמרינן) שכתב גבי ידו דעני שאע"פ שהעני עומד ברה"ר והניח בעה"ב בתוכה כיון שההנחה למעלה מי' ואין רה"ר למעלה מי' פטור. ולסברת החזו"א יל"ע בזה דכיון שהעני עומד על גבי רה"ר והניח בידו אע"פ שמקום ההנחה בפועל הוא למעלה י' שזה מקום פטור אפ"ה יש לחייבו, דמאי שנא מאדם העומד על גבי העומד והניח בידו שחייב אע"פ שההנחה היא ע"ג מקום פטור, וע"ע בתוס' (קב. ד"ה והוציאו) גבי אוכל והוציאו בפיו שחייב שכתבו דאע"ג שפיו למעלה מי' חייב, דבטל הוא אגב רה"ר.

יח. דין בית שאין גובהו עשרה וחקק בו להשלימו לעשרה וזרק ונח על גביו

יח. נראה דאיכא נפק"מ בין רש"י להרמב"ן, בבית שאף מבחוץ אין גבוה עשרה מקרקע רה"ר אמנם חקק בו ותוכו עשרה דהוי רה"י (עכ"פ היכא שהחקק בתוך ג"ט לכתלים, עיי' מג"א סקי"ג), והזורק על גביו לשיטת רש"י פטור דעל גביו אינו רה"י שהרי לא שייך לעשות גוד אסיק שהרי מחיצות החיצונות אינם גבוהות עשרה, אך לשיטת הרמב"ן נראה דחייב דכיון

שתוכו רה"י א"כ הזורק על גביו הוא כזורק על גבי רה"י.

נפק"מ בין רש"י להרמב"ן אם שיעור עמוד הוא ד' ומשהו

יח. בגמ' בסוכה (ד:) מבואר גבי עמוד שהוא גבוה עשרה טפחים ויש בו הכשר סוכה דסבר אביי למימר גוד אסיק מחיצתא, א"ל רבא בעינן המחיצות הניכרות וליכא. ופרש"י "ובו הכשר סוכה, שיש בראשו שבעה ומשהו על שבעה ומשהו", ותמה המהרש"א הרי שיעור הכשר סוכה הוא ז"ט בצמצום ואמאי הצריך רש"י ז' ומשהו, ובפנ"י (שם הביאו הפמ"ג סימן תרל"ג משב"ז סק"ט) תירץ דכיון שבעי לאכשורי ע"י גוד אסיק א"כ בעינן שיהא שיעור העמוד שבעה טפחים מלבד שיעור המחיצות שהן צריכין להמשיך למעלה, וכדבריו מבואר בט"ז (ריש סימן שמ"ה), דכשאמרי' גוד אסיק בעמוד ממתעט מקום החלל משהו בחודו החיצון כיון שדנים דיש שם מחיצה.

ולפי"ז יוצא דאיכא נפק"מ בין רש"י להרמב"ן בשיעורו של העמוד, דלשיטת הרמב"ן דהזורק על גביו חייב אף בלאו דינא דגוד אסיק א"כ סגי ששיעורו ד' על ד' בצמצום, אך לרש"י דבעינן למיעבד גוד אסיק נמצא דשיעורו ד' טפחים ומשהו.

אלא שיל"ע דבבביתא בשבת (ו.) אמרי' "ואיזה הוא רה"י חריץ שהוא עמוק י' ורחב ד' וכן גדר שהוא גבוה י'

ורחב ארבעה", ומשמע ד' בצמצום ודומיא דחריץ, ובדין גדר פרש"י (ע"ב ד"ה קמ"ל) דעל גבה רה"י מדין גוד אסיק, וא"כ אמאי לא בעינן ד' ומשהו. אמנם י"ל דרש"י לשיטתו (שם ח. בסוגיא דכוורת) דס"ל דעובי המחיצות מצטרף לשיעור ד' ולא בעינן חללו ד' ולפיכך סגי בד' בצמצום, וכ"כ הט"ז שם, אמנם לשיטת ר"ח (שם) דס"ל דאין עובי המחיצות ממצטרף לשיעור ד' קשה. ואי נימא דסבר כשיטת הרמב"ן דע"ג עמוד לא אמרי' גוד אסיק נוחא. ועוד יתכן דאה"נ ולדבריו שיעור עמוד הוא ד' ומשהו, ומה שלא הוזכר בבביתא גבי גדר ד' ומשהו, י"ל דפירש להאי ברייתא כמ"ש בבבאור הגר"א (סימן שט"ז סק"ב) דהאי גדר היינו דהגדר משמשת כמחיצה המקפת מקום, ולא איירי בדין ראש הגדר.

ביאור גידוד חמשה ומחיצה חמשה לשיטת הרמב"ן

יט. אמרי' בגמ' (גיטין טו: עירובין צג:) דגידוד חמשה ומחיצה חמשה מצטרפין, ופליגי רש"י ותוס' דלרש"י היינו שעשה מחיצה ה' על שפת חריץ עמוק ה', ולתוס' היינו שעשה מחיצה ה' על גבי תל שגובהו חמשה. ויש לעיין לשיטת הרמב"ן דלא אמרי' גוד אסיק בתל אלא שהזורק על גביו חייב כיון שזרק על גבי הרשות, א"כ היאך תצטרף מחיצה ה' לתל שגובהו ה' והרי אין כאן אלא מחיצה ה' שהרי התל אינו מהוה מחיצה לעומד על גביו. ולכאורה

מוכרח מזה דהרמב"ן יפרש גידוד ומחיצה כפרש"י דעשה מחיצה על שפת חריץ, וכן נראה רהיטת דבריו בחידושו לישבת (ו:): דנקט עיקר כפרש"י.

הערה ממבוי שצידו אחד כלה לים

כ. עוד יש להעיר על שיטת הרמב"ן, דלכאורה נראה שלפי לדבריו מקום המוקף מב' צידיו במחיצה וב' רוחותיו הנוספות הם גידוד עשרה, וכגון מקום שמצד אחד הר ומצידו השני בקעה, בכה"ג לא יהא דינו כרה"י, שהרי מחיצת גידוד אינה גודרת את ראש העמוד שלה ע"י גוד אסיק, אלא שהזורק על גבי גגה חייב משום שנח על גבי רה"י, וממילא בכה"ג א"א לדונו כרה"י משום היקף מחיצות שהרי אינו מוקף אלא ע"י ב' מחיצות וא"א לחייב הזורק על גביו משום שזורק ע"ג רה"י, דכיון שאינו גבוה מקרקע רה"י מג' רוחות א"כ העמוד עצמו אינו רה"י.

ויל"ע מהמבואר בגמ' (ת.) דמבוי שצידו אחד כלה לים דאי לאו הא דחיישינן שמא יעלה הים שרטון חשיב שפיר היקף מחיצה, הרי שאף שמכל צדדיו איכא מחיצה ומצידו אחד גודר ע"י גידוד ליכא חסרון במחיצות.

קושיא על הרמב"ן מבריייתא דשבת בתל כא. עוד יש להעיר על דברי הרמב"ן מהא דאיתא בבריייתא גבי תחומין (טו).

"שבת בתל שהוא גבוה עשרה והוא מארבע אמות עד בית סאתים וכו', מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה", והיינו דכיון שהמקום מוקף מחיצות אמרינן שכולו כד' אמות ואינו ממעט ממידת התחום, ופרש"י "גבוה עשרה, דאמרינן גוד אסיק מחיצותיו כל סביבותיו והרי הוא מוקף", ולשיטת הרמב"ן קשה דכיון שבתל לא אמרינן גו"א א"כ המקום אינו מוקף מחיצות ואמאי כולו נידון כד' אמות, (שוב ראיתי שבאבי עזרי הלכות סוכה עמד בזה).

ונראה דיש ליישב דהנה מבואר במשנה (מא:): דמי שהוציאוהו חוץ לתחום ונתנוהו בדיר וסהר דרשאי להלך את כולה, ופליגי הראשונים בכה"ג שנתנוהו בעיר שאינה מוקפת מחיצה אם אמרי' שכולה כד' אמות דלדעת רש"י (מא: ד"ה מהלך) ותוס' (מז: ד"ה מברכתא) והרא"ש אינה כד' אמות, אך הרמב"ן בחידושו (ד"ה דכולה) האריך דאף בזה אמרי' דכולה כד' אמות, ומ"מ כתבו תוס' דאף לשיטתם דבעינן היקף מחיצה לעיר, ה"מ בהוציאוהו לשם מחוץ לתחומו, אבל בשבת או במניח עירובו בעיר אמרינן שכולה כד' אמות אף שאינה מוקפת מחיצה.

ועפ"י"ז י"ל דמהאי טעמא דהעיר חשובה כמקום אחד אף בלי היקף מחיצות ומשום דתשמיש העיר מחשיב את הכל כמקום אחד (עיי"ש בדברי

טלטול נחשב הכל כמקום אחד עדיף טפי, שהרי גדרי טלטול קובעים גם גדרי מקום לענין תחומין, וכדמוכח שאם המקום יותר מבית סאתים ולא הוקף לדירה לא אמרינן שכולו יחשב כד' אמות לענין תחומין, וע"כ היינו טעמא דכיון שלענין טלטול לא חשיבי המחיצות ולא נחשב כרה"י ה"ה דלענין תחומין לא חשיבי, וכלשון הרשב"א (מג: ד"ה ומ"מ) "דכל שאינו מוקף לדירה והוא יותר מבית סאתים כיון שאין מטלטלין בו אלא בארבע אמות הרי הוא כבקעה ואף הוא אין מהלך בו אלא בארבע אמות בלבד כבקעה אם נתנוהו שם", [אלא שיש לדחות ראיה זו דבטעם שביותר מבית סאתים אסור בטלטול כתב החזו"א (סימן מ' סק"ז) "דלרוב שטחו לא מינכר בתוכו שהוא מוקף", ומהאי טעמא י"ל דגם לענין תחומין לא מהני היקף המחיצות ביותר מבית סאתים ולא משום דתלי בהיתר טלטול].

הרמב"ן שהאריך בסברא זו), ה"נ גבי שבת בתל כשם שלענין טלטול ע"ג התל נידון כרה"י ומשום דהעומד ע"ג התל מתיחס למקום שתחתיו, ה"ה דלענין תחומין כל ראש התל נידון כמקום אחד לעומד על גביו כשם שהתל עצמו הוא מקום אחד.

ובדעת רש"י שפירש דבעינן בשבת תל לדינא דגוד אסיק ומשו"ה מהלך את כולו, יש לומר דהוא לשיטתו (סא: ד"ה בעיר) דס"ל שבעיר שחרבה מדיווריה בעינן היקף מחיצות ובלא"ה לא אמרי' דכולה כד' אמות, והרשב"א והריטב"א נחלקו וס"ל דכולה כד' אמות אע"ג דליתנהו למחיצות.

ויש להוסיף דאף בכה"ג שבעינן היקף מחיצה (וכגון לדעת הראשונים בהוציאוהו נכרים חוץ לתחומו) מ"מ י"ל דאם נתנוהו בתל כל התל נידון כד' אמות ואף בלאו טעמא דגוד אסיק, דמה שלענין

סימן ו'

חורי רה"י ורה"ד

פלוגתת הראשונים אי בחורין בעינן הנחה ע"ג מקום דע"ד, ואם שיעור ד' הוא מדינא דרה"י בעיא שיעור ד' או משום דבעי הנחה ע"ג מקום ד' * סתירה מדברי תוס' בערובין ל"ג דמבואר שם דלא בעינן מקום ד' אף לענין חיובא * יבואר שבחורין אי"צ את תנאי הרשות * אם טפילותם של החורים מחשיבתם כיש מחיצה על גביהם * דין חורין המפולשין שהם למטה מגובה עשרה * טעם וגדר דין חורין, וטעם החילוק בין חורי רה"י לחורי רה"ר * למשנת יבואר הטעם שתחת טרסקל וגזוזטרא הוי רה"ר אף שהוא מקורה * חורי כרמלית והדין בניחא תשמישתיה * חורין הנמשכים בהפלגה מהרשות * דעת המג"א בחורין המופלגין ג"ט מהרשות ויש בהם שיעור ד' אלא שאיכא בקיעת גדיים תחתיהן * בדברי הגר"א בטעם דצינור וזיז הוו רה"י אף שאינם נידונים כחורין * חורי רה"ר שאינם גבוהים שלשה * חורי רה"י הסמוכים לרה"ר ואינם גבוהים שלשה מקרקע רה"ר * אם מקום חשוב שיש בו דע"ד יכול לידון כחורי הרשות

בהמשך הסוגיא דזרק בכותל ונח בחור, למעלה מעשרה מיקרי כנח ברה"י, ובתוך עשרה מיקרי כזורק ברה"ר. ופירשה הגמ' דאי לית בחור שלמעלה מעשרה דע"ד תלי בפלוגתא דר"מ ורבנן אי הוי כרה"י, דלר"מ דס"ל גבי כיפה דחוקקין להשלים, ה"ה בזה אע"ג דליכא ביה ד' חוקקין להשלים, ולרבנן לית להו חוקקין להשלים. והקשו תוס' הרי גם לר"מ דס"ל גבי כיפה דחוקקין להשלים היינו דוקא אם גבוהה עשרה וברגליה יש שיעור רוחב ד' בגובה ג' אז חוקקין בכל הגובה לשיעור ד', אבל אי ליכא בגובה ג' שיעור רוחב ד' לא אמרינן חוקקין להשלים. וכתבו דהכא איירי בחור שברה"י ומפולש לרה"ר ובצד רה"י הוה רוחב ד' אבל

שבת (ז:) "איתמר חורי רה"י כרה"י, חורי רה"ר אביי אמר כרה"ר דמו, רבא אמר לאו כרה"ר דמו. א"ל רבא לאביי לדידך דאמרת חורי רה"ר כרה"ר דמו מ"ש מהא דכי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן לא נצרכה אלא לקרן זוית הסמוכה לרה"ר ותהוי כחורי רה"ר, התם לא ניחא תשמישתיה הכא ניחא תשמישתיה".

פלוגתת הראשונים אי בחורין בעינן הנחה ע"ג מקום דע"ד, ואם שיעור ד' הוא מדינא דרה"י בעיא שיעור ד' או משום דבעי הנחה ע"ג מקום ד'

א. בדין חורי רה"י פליגי תוס' והרשב"א אי בעי' שיהא בהו ד' על ד' כדין כל הנחה דבעיא מקום דע"ד. דהנה אמרי'

שיהא הנחה ע"ג מקום ד'.

וכיון שלדבריו ליתא לתירוץ התוס' ממילא אין צריך לאוקמי בחור מפולש שמצידו אחד יש בו שעור רה"י, אלא איירי בחור שפתוח רק כלפי רה"ר ואין דינו כחורי רה"י, וממילא איכ"ל שבחור מפולש לרה"י שהוא כחורי רה"י, אף למטה מעשרה הוא רה"י ואע"פ שמפולש לרה"ר, (דתוס') לשיטתם שהעמידו בחור מפולש הוצרכו לומר שלמטה מ' אע"פ שמפולש לרה"י אינו כרה"י דאין בני רה"י משתמשין שם מפני בני רה"ר), ודוקא בחור שאינו מפולש לרה"י ביה אמרי' דלמטה מעשרה הוא רה"ר, ולכן כתב הרשב"א דעוברין כלפי פנים אע"פ שהן למטה מעשרה הרי הן רה"י, ומשמע שאפילו הן מפולשין לבחוץ, וכן משמע יותר מהמשך דבריו שכתב "היו בהן חורין פתוחין כלפי חוץ ואינן עוברין כלפי פנים", משמע שברישא איירי בפתוחין כלפי חוץ ועוברין כלפי פנים. (וכן הוכיח השעה"צ ריש סימן שמ"ה).

ולהרשב"א תיהדר קושית תוס' שהקשו הרי גם לר"מ לא אמרי' חוקקין להשלים אא"כ ברגליה יש שיעור ד"ט בגובה ג', דלדידיה ליכא לתרוצי דחוקקין כדי לשויה מקום ד'. וצריך ליישב כמ"ש תוס' בחולין (קכו. ד"ה אן וציין לדבריהם בגלהש"ס) דדוקא במזוזה בעינן ברגליה ג' משום דכתיב ובשעריך

בצידו שכלפי רה"ר אין רוחב ד' ולכו"ע האי חור הוא רה"י דחורי רה"י כרה"י דמו וכלפי רה"י יש בו ד', ולא פליגי אלא לשויה מקום ד' דלר"מ דחוקקין משויה ליה מקום ד' ולרבנן לא הוה מקום ד', אבל בחור כל שהוא ממש לכו"ע לא הוה האי חור כרה"י. וסיימו תוס' דלמטה מעשרה מיקרי רה"ר משום דאין בני רה"י משתמשין שם מפני בני רה"ר שמשמשין בהן.

מבואר דעת תוס' שגבי חורי רה"י בעינן שיעור מקום ד', [וי"ל"ע מדבריהם בפרק הזורק (צט: ד"ה ומוקף) שדנו לחייב בראש הכותל המקיף רה"י משום חורי רה"י ואע"ג דע"כ אין עוביו ד' שהרי אם עוביו ד' פשיטא דעל גביו רה"י וכדין תל ואי"צ לטעמא דאמרינן שם לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כ"ש, ועיין חזו"א (סימן ס"ב סק"ג ד"ה שם תוד"ה ומוקף) מ"ש בזה].

אך הרשב"א בעבוה"ק (ש"ג פ"א כ"ב) כתב וז"ל "חורי רה"י הרי הן כרה"י, ומהו שיקרא חורי רשות היחיד, חור שבכתלים של רה"י ועוברין כלפי פנים אע"פ שהן למטה מעשרה טפחים ואין רחבין ארבעה על ארבעה". מבואר דס"ל שחורי רה"י הרי הם כרה"י אע"ג דלית בהו רוחב ד', ולפי"ז ליכא למימר כתירוץ תוס' דהא דאמרי' שתלי בפלוגתא אי חוקקין להשלים היינו כדי

ובעינין שער חשוב, אבל בעלמא אפילו אין ברגליה רוחב ד' חוקקין^א.

ב. ולכאורה היה מקום לדחות דליכא כלל פלוגתא בין תוס' והרשב"א בענין שיעור רוחב ד' בחורין, שהרי גם לתוס' י"ל דאע"פ שאין בחור ד' הרי הוא רה"י ומשום דהוא טפל לרשות, ומ"ש דבעי' שיעור ד' היינו לחיובא, דאף במקום שמוגדר כרה"י בעינן ביה הנחה ע"ג מקום ד'. ובדברי הרשב"א לא מצינו שפליג על זה דהוא לא הזכיר שאיכא חיובא אלא איירי בהגדרת הרשות שכתב דהרי הם רה"י אע"פ שליכא בהו ד', וא"כ י"ל דלא פליגי כלל דתוס' איירו לענין חיובא והרשב"א איירי לענין הגדרת הרשות דמיקרי רה"י, אבל גם הרשב"א מודה דליכא חיובא ומשום דאף בחורין בעינן הנחה ע"ג מקום ד'. אלא שבדברי המשנ"ב לא נראה כן דבסק"ט כתב שדעת תוס' דליכא חיובא אא"כ היה החור רחב דע"ד, אבל דעת הרשב"א והמאירי דבחורי רה"י אי"צ שיהא רחב ארבעה אלא יש להם דין רה"י עצמה בכל

גוונא, ובשעה"צ ציין לדבריו בעבוה"ק (הביאם בביאור הגר"א), הרי שלמד דהתוס' והרשב"א פליגי אהדדי לענין חיובא, ולהאמור יתכן דליכא פלוגתא בין תוס' והרשב"א.

והנה הטור כתב "ומעשרה ולמעלה אם הוא רחב ארבעה הוי רה"י, פחות מכאן מקום פטור אפילו יש בו מקום כדי לחוק להשלימו לארבעה לא אמרינן חוקקין להשלים בכי האי גוונא". וכתב על זה הב"י "פלוגתא דר"מ ורבנן וידוע דהלכה כרבנן". הרי מבואר מדברי הב"י וממשמעות הטור שפלוגתת ר"מ ורבנן היא על מקום שאין בו כלל ד' ודלא כמו שפירשו התוס', והפלוגתא היא אם הוה רה"י או מקום פטור ולא רק לענין הנחה ע"ג מקום ד', וממילא שמעינן מינה שבחורי רה"י אי"צ מקום ארבעה וכסברת הרשב"א, שהרי אין הכרח להעמיד את הסוגיא בחור מפולש שבראשו אחד איכא ד' דהוה רה"י ודין החוקקין הוא כדי להשלים שיעור מקום ד', וכיון שאין מקור לזה מנין לנו להצריך בחורין שיעור ד'.

א. יש להעיר בדגמ' (לג): מבואר דנותן עירובו ע"ג כלכלה שתלאה באילן שאין בו רוחב ד' וכלכלה משלימתו לד' דלדעת רבי בעי' הנחת עירוב ע"ג מקום ד', אלא שמ"מ הוה עירוב משום דחוקקין להשלים והוה כנתנו ע"ג מקום רחב ד'. ולכאורה התם קשיא קושית תוס' דסוגין דל"א חוקקין אא"כ יש שיעור באורך וברוחב אלא שאינו בכל הריבוע, ולא שייך תירוץ תוס' דאיירי בחור מפולש, שהרי התם איירי בכלכלה ולא בחור ממש.

ואין לומר דאיירי שם בכלכלה עגולה שיש באמצעה ד' באורך וברוחב, אלא שאין בה כדי לרבע ד' על ד', מחמת שהיא עגולה לכן שייך בזה חוקקין להשלים, שהרי מ"מ כיון שאין בה שיעור ד' ואלכסונו לא חשיב רה"י (וכדאיתא בעירובין נא).

אם אינו כלל רה"י א"כ הוה מקום פטור ואין בו איסור כלל.

סתירה מדברי תוס' בערובין ל"ג דמבואר שם דלא בעינן מקום ד' אף לענין חיובא

ד. בעיקר משנ"ת דדעת תוס' דדינא דחורי רה"י הוא דוקא בחור דאית ביה דע"ד, לכאורה יש להוכיח מדברי תוס' בערובין (לג): להיפך שאף גבי חורי רה"י בעינן בהו שיעור ד' על ד', דשם מבואר דבעינן שיהא הוא ועירובו במקום אחד, ואם אין יכול ליטול את העירוב ביה"ש לא הוה עירוב, ומ"מ היכא שאינו יכול ליטלו מחמת שבות הוה עירוב אליבא דרבי דס"ל דכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות. ואיתא שם בכרייתא אליבא דרבי "נתנו בכלכלה ותלאו באילן אפילו למעלה מעשרה טפחים עירובו עירוב", והקשתה הגמ' "אי דלית באילן ארבעה מקום פטור הוא", וא"כ אפילו נתנו באילן עצמו (בלי כלכלה) למעלה מעשרה עירובו עירוב, "ואי דאית ביה ארבעה כי נתנו בכלכלה מאי הוי", והיינו דהכלכלה רה"י היא, ותוס' פירשו משום חורי רה"י², ובמסקנא העמידה הגמ' דלית באילן ארבעה וכלכלה משלימתו לארבעה וס"ל דבעינן הנחת העירוב ע"ג מקום ד' והכא חשיב מקום ד' משום דחוקקין באילן להשלים.

ג. בשו"ע (ס"ו) ג"כ פסק דאם אין בו רוחב ד' הוה מקום פטור אפילו יש בו מקום כדי לחוק להשלימו לארבעה. וכתב ע"ז המג"א (סק"ט) כגון חור שבכותל כלפי רה"ר אינו רחב ד' וכלפי רה"י רחב ד' והוי כרה"י [ונכתב על זה רע"א, אף במקום שאינו רחב ד' דהוי כחורי רה"י] מ"מ הזורק לתוכו פטור דלא הוה שיעור מקום. ותמוה דהרי השו"ע איירי לענין הגדרת המקום אי הוי רה"י או מקום פטור ומה ענין דברי תוס' לזה דאינהו איירו לענין חיובא משום דבעינן הנחה ע"ג מקום ד'. ובשעה"צ (סק"מ) הביא שהאחרונים תמהו על המג"א בזה.

ולכאורה יש להוכיח מהמג"א כדברי חידושי הגר"ח שכתב דלדעת תוס' חורי רה"י שאין בהם ד' לא מיקרו רה"י. ובגליונות חזו"א תמה עליו דתוס' לא איירו אלא לענין חיובא אבל גם לדבריהם מיקרי רה"י, (וכן הוא בספרו סימן ס"ב סק"ג), ובפשטות בדברי המג"א מבואר כמו שנראה מדברי הגר"ח וצ"ע בזה. [ועייין בפמ"ג שלמד גם בדברי המג"א דמיקרי רה"י ולא איירי אלא לענין חיובא]. ויש בזה נפק"מ טובא בחור שאין בו רוחב ד' דאי מיקרי רה"י אלא שהחסרון בו לפי שאין הנחה ע"ג מקום ד' א"כ עכ"פ מיתסר מדרבנן, אבל

ב. ומה שלפי דברי תוס' בלית ארבעה בעיקרו לא אמרי' דתצטרף הכלכלה לעיקרו של אילן ובין שניהם יש ד' וממילא תדון הכלכלה בדין חורין, היינו משום דכיון שליתא לעיקר הרשות, (דבאילן אין שיעור רה"י), אי אפשר ע"י צירוף חורין למיעבד לעיקר הרשות. (ובפרט שאיכא בקיעת גדיים).

והקשו תוס' במאי עסקינן אם הכלכלה היא שוה לאילן או שהיא בתוך שלשה לאילן א"כ לא בעינן הכא לדין חוקקין שהרי איכא מקום ד' בלי חקיקה, ואם שפתה מופלגת ג' מן האילן א"כ מה הקשתה הגמ' לעיל דאם האילן רחב ד' הכלכלה היא רה"י מדין חורין הרי כיון שהיא מופלגת ג' אינה נידונת בדין חורין, ותירצו דפי הכלכלה בתוך ג' לראש האילן ולכן הויא חורי רה"י, אך העירוב מונח בשולי הכלכלה שהיא רחוקה יותר מג"ט מראשו של אילן ולהכי צריך חקיקה כיון שמקום הד' טפחים הוא רחוק מראש האילן, ע"כ תורף הסוגיא שם ודברי התוס'.

ויש להעיר לשיטת תוס' דבחורי רה"י בעינן הנחה ע"ג מקום ד' ובלא"ה ליכא חיובא, א"כ גם כלפי חורי רה"י יש לטעון את אותה טענה דכיון ששולי הכלכלה מופלגין ג' מראשו של אילן א"כ גם מדין חורי רה"י ליכא לחיובי אי לא דינא דחוקקין שהרי לא הוי הנחה ע"ג מקום ד', (וכשם דלא חשיב מקום ד' לגבי האי דינא דבעי הנחת עירוב ע"ג מקום ד'), וממילא לא הוה רה"י. וא"כ מה ישבו תוס' הרי אכתי תיקשי קושיתם מאי פריך לעיל אי דאית בעמוד ד' הכלכלה עצמה הויא רה"י משום חורין, נהי דפי הכלכלה הוא בתוך ג' ולכן הוה חורין אך מ"מ כיון דשוליה מופלגין ג' ובשוליה לית ד' ליכא לחיובי משום חורי רה"י כיון שאין הנחה ע"ג מקום ד' אי לאו דחוקקין להשלים.

ואף למה שכתב החזו"א בדעת תוס' בשבת דדוקא חיובא ליכא, אבל מיקרי רה"י אף בחור שאין בה ד', מ"מ הכא לא יתישב דבסוגיא שם בעינן חיובא בהוצאה שהרי קיימינן אליבא דרבי דכל שהוא משום שבות לא גזרו עליו ביה"ש.

יבואר שבחורין אי"צ את תנאי הרשות

ה. **הנה** חורי רה"ר הם מקורים ואפ"ה לאביי הוה כרה"ר ואע"ג דמתנאי רה"ר שלא תהא מקורה, והיינו משום דבחורין אי"צ את תנאי הרשות דהם נטפלים לעיקר הרשות, וא"כ יש להוכיח לדין חורי רה"י דאע"פ שאין בחור דע"ד אפ"ה מיקרי רה"י, וכל דברי תוס' הם רק לענין דין הנחה ע"ג מקום ד'. [אלא שיש לדחות דכיון שעיקר הרשות אינה מקורה אף אם חלק ממנה מקורה גם אותו חלק לא בטל דין רה"ר, ואף בלי דינא דחורי רה"י].

ו. **כתב** הרשב"א בעבוה"ק (אות כ"ג) וז"ל "יראה לי שאין בקיעת גדיים מעכבת בחורין אלא ברשות עצמה שלא לעשות רה"י, ובזה יפה כח החורין מכח הרשות, והדין נותן שהחורין נגררין אחר הרשות ואינן עיקר הרשות, אבל לעשות עיקר רשות היחיד אינה עד שתהא רשות שלמה שלא תהא בקיעת גדיים עוברת תחתיה". ובחידושי רע"א (סימן שמ"ה ס"ד) ציין שמבואר כן בתוס' בדף ל"ג דבגמ' שם אמרינן דאם תלה כלכלה באילן דינה כרה"י, ופירשו תוס' (ד"ה אי) דהיינו מדין

חורין, ואע"ג דאיכא בקיעת גדיים תחתיה אין לחוש בחורין לבקיעת גדיים.

ולכאורה הדבר פשוט שהרי בכל חורין ליכא את תנאי המחיצות של הרשות (וכגון בכלכלה ובחורין שבכותל ליכא מחיצה עשרה) ואפ"ה דינם כדין הרשות משום שטפלים לה, וא"כ ה"ה באיכא בקיעת גדיים אף שמחמת כן א"א לדון דאיכא מחיצה מדין גוד אחית, אפ"ה יהא דינם כדין הרשות.

אם טפילותם של החורים מחשיבתם כיש מחיצה על גביהם

ז. ויש להוסיף עוד, דבסימן שע"ג מבואר דין שתי גזוזטראות זו כנגד זו ונתן ביניהם נסר רחב ד' דהרי הוא כפתח ואם רצו כל אחת מערבת לעצמה. וכתב במשנ"ב (סק"ז) דבאופן זה יהא מותר לטלטל בגזוזטרא אמנם בשטח שכנגד הנסר וגם על הנסר גופא מסתברא דאסור משום דכל אחד פרוץ למקום חברו

ואוסרים זה על זה. ובחזו"א הוכיח דלא כמשנ"ב, וסבירא ליה דמותר לטלטל אף בשטח שכנגד הנסר, וביאר בטעם הדבר "דכיון שפתח הבית פתוח לגזוזטרא ומדין חורי רה"י הרי הוא כמוקף מחיצות הרי כל הגזוזטרא שמכאן - לבעליה, והגזוזטרא שמכאן - לבעליה, וכאילו הקיף מחיצות י' להגזוזטראות ועשה פס ד' ביניהם והשאיר פתח ביניהם שאין אוסרין זה על זה".

הרי שהבנת החזו"א בדין חורי רה"י דלא רק שהם נטפלים לדין הרשות ודינם כדין הרשות אע"פ שאין להם מחיצה, אלא מחמת טפילותם לרשות דנים כאילו יש בהיקפם מחיצה ולפיכך מהני להחשב כגיפוף ולהתיר אף מה שכנגד הנסר, ואולי בזה גופא פליג המשנ"ב וס"ל דאף שחורי רה"י הם כרה"י היינו משום דהם טפלים לרשות ומקבלים את דין הרשות אע"פ שאין להם מחיצה ולכן לא מהני להחשב כגיפוף ולהתיר את החלק שכנגד הנסר¹.

ג. ויתכן בזה נפק"מ טובא במקום המוקף גדר משלש רוחות ורוח רביעית פרוצה במלואה ויש ברוח רביעית גדר שאין גבוהה עשרה ואינה יכולה לשמש כלחי אמנם יש לומר דאם הגיפוף שברוח רביעית הוא המשך של הגדר שברוח שלישית אלא שמתמעט גובהו ברוח הרביעית (וכגון שהקרקע יותר גבוהה שם), דבזה יש לדון דאם עובי הגדר ברוח שלישית יש בו ד' א"כ על גבי הגדר עצמה הוי רה"י, וממילא י"ל שגם חלק הגדר שברוח רביעית אף שאין גובהו י"ט מ"מ הוא רה"י דנדון כחורי רה"י משום שהוא המשך של הגדר שדינה כרה"י, [אלא שיש לדון בזה דאולי החלק הנמוך אינו טפל לשאר הגדר כיון שאינו משמשו], וכיון שדינה כחורי רה"י ממילא אפשר לתלות בפלוגתא דהמשנ"ב והחזו"א אם גיפוף זה יכול לשמש כלחי, שהרי להחזו"א היכא שנידון שהוא כחורי רה"י הרי הוא נידון כמוקף מחיצות ויכול לשמש כגיפוף, וכמ"ש גבי דין האויר שכנגד הנסר שעל גבי הגזוזטרא דלא חשיב פרוץ במלואו ומשום דהגזוזטרא שבצידו שהיא חורי רה"י משמשת כגיפוף, אבל למשנ"ב לא חשיב שהגדר מוקפת מחיצות וממילא אינה יכולה לשמש כגיפוף.

דין חודין המפולשין שהם למטה מגובה עשרה
 ה. בענין חודי דה"י המפולשין לרה"ר
 והם למטה מ"י, כבר נזכר
 שתוס' כתבו שאינם כרה"י, ובמג"א כתב
 שכל דבריהם לס"ד אבל למסקנת הגמ'
 הרי הם כרה"י. אך דעת הגר"א שדברי
 תוס' גם למסקנא ופיכך למטה מעשרה
 הם כרה"ר. (ובשעה"צ תמה שבעבוה"ק
 מוכח שאף למטה מעשרה הם כרה"י).

הגר"א הוכיח כשיטתו מהסוגיא
 בערובין (צח:) דשם איתא
 דזיז היוצא מן הכותל מותר להוציא על
 גביו מרה"י, והביאה הגמ' ברייתא "זיז
 שלפני החלון היוצא לרה"ר נותנין עליו
 כו', ומשתמש בכל הכותל עד עשרה
 התחתונים", ורש"י פירש דקאי על זיז
 בין סמוך לחלון ובין מופלג הימנו,
 ותוס' פירשו דלא קאי על זיז אלא על
 חורין שבכותל, והוכיח הגר"א (בסימן
 שמ"ה ובסימן שנ"ג) דחורין שכלפי דה"ר
 למטה מעשרה אין דינם כרה"י ואף
 לפירוש רש"י כן שהרי זיז הסמוך לחלון
 הרי הוא כחורין¹.

במשנ"ב בסימן שמ"ה הביא את
 המחלוקת אי הוה כרה"י,
 ובסימן שנ"ג סתם כהגר"א דלא הוה
 רה"י, וכתב בשעה"צ שם דמה שסתם
 כהגר"א אף שיש בזה פלוגתא משום דגבי
 זיז יש לצדד עוד דלכו"ע לא הוה רה"י
 וכמ"ש האה"ע והתו"ש ונהר שלום. ועיי'
 באה"ע שפירש הטעם משום דזיז הרי
 הוא פרוץ במלואו למקום האסור לפיכך
 הוה כרמלית, ובתו"ש פירש דבני דה"ר
 שולטים בו.

ט. לכאורה יש להוכיח דחורין שלמטה
 מ"י אינם כרה"י, ועכ"פ
 בכה"ג שפרוץ במלואו ודומיא דזיז,
 דבגמ' (לג:) גבי נותן עירובו ע"ג אילן
 למעלה מ"י אינו עירוב, ומבואר דאם נתנו
 בכלכלה ותלאו באילן אפילו למעלה מ"י
 עירובו עירוב, והקשתה הגמ' אי אית
 באילן ד' כי נתנו בכלכלה מאי הוי,
 ופירשו תוס' דכלכלה היא כחורי דה"י,
 ובתירוץ שני אוקמיה רבי ירמיה דלעולם
 באילן רחב ד' "ושאני כלכלה הואיל
 ויכול לנטותה ולהביאה לתוך עשרה".

(אלא שגם אם נאמר כהמשנ"ב יש לדון דכיון שהגדר דינה כרה"י מדין חורין ממילא יכולה לשמש
 כמחיצה, וזה עפ"י יסודו הידוע של החזו"א (סימן א' סקמ"ה וסימן מ"ג סק"ה, ובאריכות במכתבים
 בספר שלום יהודה) שרה"י גודרת ומשמשת כמחיצה).

ד. יש לציין עוד גבי דין זיז שנידון כחורין, במשנ"ב (סימן שנ"ה סק"ב וסק"ד) הביא בשם הלבוש שזיז
 אינו תופס את הרשות שתחתיו (לענין עירובי חצרות), וזה כדברי הרשב"א (עבוה"ק ש"ג פ"א כ"ד)
 שכתב דבחורי דה"י אמרינן דרה"י עולה עד לרקיע דיש להם גובה ואין להם עומק דבחורין משתמשים
 על גביהן ולא תחתיהם.

והקשה החזו"א (סימן ט"ז, לג: ד"ה שם רש"י) דמ"מ הוה חורי רה"י ומה איכפ"ל דנוטה את הכלכלה למטה מי', והניח בצ"ע. ולכאורה יש מכאן הוכחה דחורין שלמטה מי' המפולשין לרה"ר אינם נידונים כחורי רה"י, ועכ"פ היכא שפרוצים במלואם כזיו, ודומיא דכלכלה שאין לה מחיצה בגובה י'.

ברם לטעם האבה"ע גבי זיו דאם הוא למטה מעשרה אינו כרה"י משום שפרוץ במלואו לרה"ר לא עלתה ארוכה, שהרי מ"מ המזחילה פרוצה במלואה לרה"ר, (ונהי דלא הוה כרה"ר כיון שאין בני רה"ר משתמשים שם, אך מ"מ רה"י לא הוי כיון שנפרץ במלואו למקום האסור לו).

י. ולעומת זאת מדינא דמזחילה יש להוכיח להיפך, דבגמ' (צט: ובטוש"ע סימן שנ"א) מבואר דאסור לעמוד ברה"ר ולצרף ידו אצל המזחילה ולמלאות ממנה מים דהוה כמוציא מרה"י לרה"ר, ומבואר שם דאפילו המזחילה למטה מי' אסור. ופירשו רש"י ותוס' (ד"ה קולט) דאפילו למטה מי"ט הוה כמוציא מרה"י לרה"ר, והאיסור במזחילה לכאורה הוא מדין חורין וכמו שנראה בדברי הרשב"א בעבוה"ק, הרי שאף שהמזחילה היא למטה מי' ג"כ נידונת כחורי רה"י.

טעם וגדר דין חורין, וטעם החילוק בין חורי רה"י לחורי רה"ר

יא. ממ"ש תוס' דחורי רה"י המפולשין לרה"ר למטה מעשרה אינם כרה"י לפי שאין בני רה"י משתמשים שם מפני בני רה"ר שמשתמשים שם, מבואר להדיא דדין חורין היינו מחמת שהם משמשים לרשות, (ועיי' בלשון החזו"א (סימן ס"ב סק"ב ד"ה שם תודה"א) אלא) דטעם חורי רה"י משום דנטפל לתשמיש רה"י).¹

שו"ר במחצה"ש (על דברי המג"א בסימן שנ"א סק"ה) שכתב דאין בני רה"ר משתמשים במזחילה מחמת המים ולכן הוי חורי רה"י אף למטה מי'.

ועפ"ז יש לפרש הא דברה"י מודו כו"ע דהם כחורי רה"י ובחורי רה"ר פליגי. דהנה אמרי' בגמ' (ח.) "אמר עולא עמוד תשעה ברה"ר ורבים מכתפין עליו זרק ונח על גביו חייב, א"ל אביי לרב

ה. במשנה במקואות (ריש פ"ו) איתא "חורי המערה וסדקי המערה מטבילין בהן כמו שהן", ופירש המהר"ם מרוטנבורג "לפי שהן חשובים כמו המערה עצמה וכה"ג אמרי' גבי שבת בפ"ק דשבת חורי רה"י כרה"י דמו". הרי שהשוה את הטעם לדין חורי רה"י, והיינו דכשם שלענין רה"י החורין חשיבי כטפלין לרשות וכחלק ממנה, כך לענין מקוה הם נטפלים למקוה הילכך אע"ג דלית בהו' מ' סאה דינן כדין המקוה וחשיבי כחלק ממנו, ונחשב שיש בהם שיעור.

יוסף גומא מאי, אמר ליה וכן בגומא, ורבא אמר גומא לא מ"ט תשמיש ע"י הדחק לא שמייה תשמיש". ומעתה י"ל דחורין שברה"י משתמשים בהן אף שלא ע"י הדחק ולכן דינם כרה"י, אבל בחורי רה"ר משתמשין בהן בני רה"ר להצניע חפציהן אלא שאי"ז תשמיש אלא ע"י הדחק, ואביי ורבא דפליגי בחורי רה"ר אזלי לשיטתם שנחלקו גבי גומא אי תשמיש ע"י הדחק שמייה תשמיש.

יב. ויש לפרש עוד בטעם דחורי רה"י עדיפי מחורי רה"ר דאי"ז מחמת שברה"י תשמישם שלא ע"י הדחק, אלא אפילו אם תשמישם ברה"י ע"י הדחק אפ"ה נידונים כדין חורין, דהנה מבואר בגמ' דעמוד ברה"ר גבוה ט' הוה רה"ר ומשום דרבים מכתפים עליו, ואמר אביי וכן בגומא אבל רבא אמר בגומא לא משום דהוה תשמיש ע"י הדחק ולא שמייה תשמיש, ומבואר בגמ' דאף לשיטתו מ"מ הילוך ע"י הדחק שמייה הילוך, ולכאורה החילוק ביניהם דבדבר שהוא עיקר השימוש ברשות אף מה שנעשה ע"י הדחק הרי הוא כחלק מהרשות ולכן רה"ר שעבידא להילוכא אף שההילוך במקום הרקק הוא ע"י הדחק מ"מ אותו מקום בכלל רה"ר, משא"כ תשמיש כיון שאינו עיקר השימוש ברשות רק אם הוי שלא ע"י הדחק נטפל לרשות, וממילא ברה"י שעיקרא לתשמיש ולא להילוך בזה

תשמיש ע"י הדחק שמייה תשמיש ואף לרבא דס"ל שברה"ר לא שמייה תשמיש.

ועיי' בתוס' בשבת (צט: ד"ה ומוקף) שכתבו שראש כותל המקיף לרה"י ליכא לחייב שם משום חורין כיון שלא ניחא תשמישתיה כולי האי לבני רה"י על הכותל, ולמשנ"ת דחלוקה רה"י מרה"ר משום דברה"י ניחא תשמישתיה, א"כ דברי תוס' פשוטים דהיכא שלא ניחא תשמישם לית בהו דין חורין, ולפירוש השני שנתבאר דבחורי רה"י אי"צ ניחא תשמישם כמו שבעינן ברה"ר, י"ל דכוונת תוס' דעל ראש הכותל גרע דטפי לא ניחא תשמישם.

יג. ועיי' בחידושי הרשב"א גבי חורין שכתב וז"ל "ואביי דמשוי ליה כרה"ר ואע"ג דהוי למעלה משלשה ואע"ג דהוי מקום מסוים כעמוד גבוה ג' ברחב ד' דמשוי ליה כרמלית, חור שאני לפי שבני רה"ר מצניעין שם כליהם והו"ל כולל גבוה תשעה". נראה מדבריו שגם הוא השוה את חורי רה"ר לסוגיא דעמוד שמכתפין עליו. (אלא שאם כדברינו טפי היה לו להביא ראייה מדין גומא שזה דמי ממש לחורין שהוה תשמיש ע"י הדחק).

יד. בגמ' (שבת ז:) אמרי' דכרמלית לאתויי מאי, "לא נצרכה אלא לקרן זוית הסמוכה לרה"ר דאע"ג דזימנין

ועוד מבואר דבחורין אי"צ לתנאי הרשות
וכנ"ל, ומשום דהם נטפלין לרשות.

למשנ"ת יבואר הטעם שתחת טרסקל
וגוזוטרא הוי רה"ר אף שהוא מקורה

טו. **מבואר בתוס'** (דף מ"ט ודף ק"א) דאי
נעץ ברה"ר קנה ובראשו
טרסקל תחתיו הוה רה"ר. ולכאורה קשה
אמאי תחתיו הוה רה"ר הרי הוא מקורה
ע"י הטרסקל ומאי שנא מהא דאיתא
בשבת (צח.) דרה"ר מקורה אינה נידונת
כרה"ר והקשתה על זה הגמ' מעגלות
שתחתיהן רה"ר אף שע"י העגלות הוה
כקירוי. (ותירצה דהעגלות היו כדראתא
ואי"ז קירוי). וצ"ל דכיון שעיקר הרשות
אינה מקורה ממילא גם אותו חלק
שמקורה נטפל לרשות ושאיני מעגלות
שתופסים את כל רוחב הרשות. ויש לפרש
דהיינו מדין חורין, ואע"פ שלרבא חורי
רה"ר לאו כרה"ר היינו משום דהוה
כתשמיש ע"י הדחק אך היכא שניחא
תשמישם להילוך אף חורי רה"ר נידונים
כרה"ר וכמשנ"ת, ותחת הטרסקל ודאי
ניחא תשמישתיה להילוך.¹

דדחקי בה רבים ועיילי לגוה כיון דלא
ניחא תשמישתיה כי כרמלית דמיא".

ובחזו"א (סימן ק"ז סק"ט) כתב דהאי קרן
זוית היינו שיש לו ג' מחיצות
כמין ח', והקשה דא"כ הוי רה"י גמורה.
וכתב דאיירי שמוקפת בשדות וכיון שאין
מחיצות אינה רה"י. ועוי"ל דזוית
הסמוכה לרה"ר אי ניחא תשמישתיה הוא
נטפל לרה"ר וכמו חורי רה"ר לאביי,
ובזה (שהוא רה"ר) מבטלי מחיצתא,
וסיים דמלשון הגמ' משמע דדוקא בזוית
אמרי הכי אבל אם כל רה"ר רחבה
באמצעה ומתקצרת בקצותיה גם האי
כניסה הוא רה"ר, וכן הוא בביה"ל (סימן
שמ"ה ס"ז ד"ה אם) וכתב כן מטעמא
דמבואר דקרן זוית אינה כרה"ר דוקא
משום דלא ניחא תשמישתיה אבל כה"ג
שניחא תשמישתיה הוי רה"ר.

מבואר דבחורי רה"ר שניחא תשמישייהו
גם לרבא הוו כרה"ר, דכל
פלוגתייהו היא היכא דלא ניחא תשמישם
להדיא, וכן מבואר ממה שסיים דאם כל
רה"ר רחבה באמצעה הוי רה"ר לכו"ע.

1. ובפמ"ג (סימן שנ"ח משב"ז סק"א) דן גבי קרפף מקורה אי שרי לטלטל בו יותר מבית סאתים, וכתב
להיתר ומשום דקרפף הוא גזירה אטו רה"ר ורה"ר גופא המקורה הוה כרמלית, ואח"כ כתב דאם רובו
אינו מקורה גם המקורה נידון לאיסור קרפף, הרי דאם עיקר הרשות אינה מקורה גם המקורה נטפל
ונידון כאין מקורה, ומוכח מדבריו כמשנ"ת דאף לענין רה"ר דאורייתא אמרינן כסברא זו, דאל"ה גם בזה
לא נגזור, דברה"ר שחלקה מקורה המקורה לא הוה רה"ר דאורייתא.

אלא שיש להעיר דהרמ"א בסימן שמ"ו כתב גבי קירוי שבין רה"ר לפתח הבית דאם אין לו מחיצות לא
אמרי' פי תקרה וממילא דינו כמו הרשות שלפניה, וכתב ע"ז המשנ"ב (סק"ל) דמ"מ אם היה רה"ר בצידה
אסור להוציא משם לרה"ר דתחת הקירוי הוה כרמלית וכדין רה"ר מקורה. (וכ"כ בשעה"צ סק"י"ז, ובמ"ב
סו"ק ל"א הוסיף דכ"ז אם הקירוי רחב עכ"פ ד"ט דאז יש על השטח שם כרמלית, ומבואר דבקירוי

חודי כרמלית והדין בניהא תשמישתיה
 טז. **מבואר** בגמ' (ערוכין פז.) גבי אמת
 המים העוברת בחצר, דאם
 יש בה גובה עשרה ורוחב ד' הויא
 כרמלית ואין ממלאין הימנה בשבת אא"כ
 עשה לה מחיצה בכניסה וביציאה, פחות
 משיעור זה ממלאין הימנה דאין בה
 שיעור כרמלית. והגמ' הביאה ברייתא גבי
 אמת המים העוברת בחצר דפחות מג'
 משלשל דלי וממלא, ג' אין משלשל דלי
 וממלא, ולרשב"ג תלי בשיעור ד'.
 והקשתה הגמ' "במאי עסקינן אילימא
 באמת המים גופה ואלא הא דכי אתא רב
 דימי אמר ר"י אין כרמלית פחותה מד'
 לימא כתנאי אמרה לשמעתיה", ובהמשך
 פירשה הגמ' דזעירי מוקי לה באמת המים
 גופה ודרב דימי תנאי היא, והקשתה הגמ'
 ותהוי כחורי כרמלית ופרש"י "האי אמה
 אפילו לית בה שיעור כרמלית ליתסר
 משום חורי כרמלית כי היכי דאמרי' במס'
 שבת חורי רה"ר כרה"ר דמי וכו', ה"נ
 הואיל ויש בה שיעור כרמלית קודם
 שתיכנס לעיר השתא נמי תיתסר

דמכרמלית אתיא". ותירצה הגמ' "אביי
 בר אבין ורב חנינא בר אבין דאמרי
 תרוויהו אין חורין לכרמלית, רב אשי אמר
 אפילו תימא יש חורין לכרמלית הני מילי
 בסמוכה, הכא במופלגת".

ויש להעיר מה שתלה רש"י זאת בחורי
 רה"ר דכרה"ר דמו, הרי קי"ל דלאו
 כרה"ר דמו.

ולאהאמור י"ל דהנה כל מה דקי"ל דלאו
 כרה"ר דמו היינו משום דלא
 ניחא תשמישתיה, אבל בניחא תשמישתיה
 גם לרבא הוו כרה"ר, וא"כ האי אמת
 המים שמיועדת למעבר המים מיקרי ניחא
 תשמישתיה, ובכה"ג גם בחורי רה"ר
 אמרינן דכרה"ר דמו ואף אליבא דרבא.
 וממילא איכא נפקותא בתירוצי הגמ' גם
 לדין דאע"ג דבלא"ה קי"ל דחורי רה"ר
 לאו כרה"ר דמו וא"כ אין צד שחורי
 כרמלית יהיו ככרמלית, אך מ"מ היכא
 שניחא תשמישתיה בזה חורי רה"ר
 כרה"ר דמו ואפ"ה חורי כרמלית לאו
 ככרמלית דמו.

ד"ט כבר חשיב כרמלית), ויש לדון בזה דכיון שעיקר הרשות אינה מקורה א"כ גם החלק המקורה יהא
 רה"ר דמ"ש מנעץ קנה ובראשו טרסקל, ודוחק לומר דטרסקל איירי דוקא שאין הקירווי רחב ד"ט, (ואף
 שהטרסקל ד"ט הקנה ממעט את רוחב הקירווי מד"ט), דתנאי זה לא הוזכר כלל בפוסקים דתחתיו רה"ר
 דוקא אם אינו רחב ד"ט, וכן גבי גזוזטרא כתבו תוס' בדף צ"ט שתחתיה רה"ר ולא התנו דדוקא אם אין
 תחתיה רחב מד"ט. ואולי דוקא כשהוא באמצע רה"ר ומוקף מכל צידיו ברה"ר בזה אמרינן דנטפל לרה"ר
 משא"כ כשהוא בצד רה"ר וצידו האחר סמוך לרה"י אין סיבה להטפילו לרה"ר יותר מלרה"י. [ומ"ש
 המשנ"ב כן בשם הגר"א לכאורה אין לזה הכרח דעל דברי הרמ"א שם ציין הגר"א לסימן שמ"ה ס"ד,
 ולכאורה לא בא אלא להביא מקור לדברי הרמ"א שלא אמרי' בזה פי תקרה מהא דסימן שמ"ה דמבואר
 דמקום מקורה הוא כרמלית ולא רה"י, אבל לא בא הגר"א לומר דהיכא שלפניה רה"ר תחת הקירווי
 כרמלית].

חזרין הנמשכים בהפלגה מהרשות

י. הגמ' בתירוץ השני חילקה בין סמוכה למופלגת. ויש לדון דבהאי אמת המים נהי שסיומה בהפלגה אך מ"מ תחילתה הוא בסמוך, וא"כ תחילתה תידון כחורי כרמלית ואע"פ שאת המשך האמה א"א לדון כחורין משום דמופלגת, וחזינן דכיון שא"א לדון את כל האמה כחורין לא דנים שהחלק הסמוך יהא נידון כחורין. ולפי"ז יוצא שלכל חורי רשות יש שיעור לגודלם דאם הם ארוכים או רחבים הרבה אין דינם כחורין משום דמופלגין ואע"פ שמתחילים בסמיכות לרשות, ואפשר ליתן טעם בזה שבמקום שהוא מופלג אין דינו כרה"י א"כ גם החלק הסמוך לא יהא כרה"י שהרי הוא פרוץ במלואו לכרמלית שהרי החלק הבולט אינו רה"י, [אך לפי השיטות דגג הבולט על גביו מקום פטור כיון שהוא גבוה עשרה מקרקע עולם, א"כ ה"נ אינו פרוץ לכרמלית אלא למקום פטור]. ומדברי הרשב"א בעבוה"ק (אות כ"ג) גבי זיזין נראה דשיעור סמוך היינו בתוך ג"ט, ואי נימא דבכל חורין רק החלק הסמוך נידון כחורין אבל החלק המופלג אין דינו כחורין א"כ יוצא שכל זיו שהוא יותר מג"ט אין דינו כרה"י אלא עד שיעור ג"ט, ולמשנ"ת דכשחלקו מופלג גם החלק הסמוך אינו נידון כחורין א"כ אפילו החלק שתוך ג"ט לא יהא דינו כחורין. ועוד דבטור (ס"ז) מבואר עפ"י הרא"ש דגזוזטרא שהיא למעלה מי' דינה

ככרמלית אא"כ פתוח לה פתח מרה"י שאז דינה כחורי רה"י, ומשמע דכל הגזוזטרא היא רה"י ולא רק החלק הסמוך לפתח. וכן מוכח ג"כ בשמעטא דחקק בבית (שבת ז:) וצל"ע.

וגם גבי מזחילה חזינן כן, שהרי מבואר (בגמ' צ"ט וסימן שנ"א) דאם המזחילה היא בתוך ג' לגג דינה כחורי רה"י ולכן אסור לצרף ידו שם, אך אם היא מופלגת יותר מג' אינה כחורי רה"י, ולכן מן הצינור מותר אף לצרף וכמ"ש בגמ' (ערובין צ"ט:) ובטור ושו"ע (סימן שנ"ג), ולאורך המזחילה אין שיעור, הרי שאע"ג שבעינן שיהיו סמוכין מ"מ אם מתחילים בסמוך לא איכפ"ל שמסתיימים בריחוק. (אלא שיל"ע דא"כ גם הצינור הוא מתחיל סמוך לגג שהרי הוא מחובר למזחילה וא"כ גם הוא יהא כחורין, ויתכן דאין חורין לחורין, ומשום דלא מהניא האי סברא דטפילות אא"כ נטפלים לעיקר אבל לא בנטפלים לטפל).

יח. והנה הרשב"א כתב על תירוץ הגמ' שחילקה בין סמוכה למופלגת, "כלומר בחורי רה"י או רה"י היינו שהחורין סמוכין לרשות, אבל כאן במופלגת שהאגם לעיתים מופלג ורחוק מכאן אין האמה שבתוך החצר נידונת משום כרמלית, וגם האמה שבתוך החצר ג"כ לעיתים ארוכה ורחוקה ממקום מרחב המים שחוץ לכניסה או היציאה ואי אפשר לאסור כל האמה משום חורי

כרמלית, וכיון שכן אף בשאינה רחוקה או שאין האמה משוכה הרבה לא פלוג". מבואר מדברי הרשב"א שגם לענין חורי רה"י ורה"ד יש חילוק בין סמוכה למופלגת, שהרי פתח דחורי רה"ד ורה"י היינו כשהם סמוכים לרשות, וכן כתב בביאור הגר"א (סימן שני"ג) לענין חורי רה"י כזיו דנידון כחורין דוקא בסמוך אבל במופלג אינו נידון כרה"י ולמד כן מסוגין.

ועוד מבואר בדברי הרשב"א דבחורין ארוכים שמשוכים הרבה א"א לאסור את כל משכם משום חורין.

אך לא מבואר להדיא בדבריו לגבי רה"ד ורה"י אם משום כן הכל אינו נידון כחורין או שהחלק הסמוך נידון כחורין ורק החלק המופלג אינו נידון כחורין, ויש לדייק דהכל אינו בתורת חורין, שהרי סיים "וכיון שכן אף בשאינה רחוקה או

כשאינן האמה משוכה הרבה לא פלוג", ולא כתב חילוק באותה אמה שמשוכה הרבה שבה עצמה לא פלוג בין החלק הסמוך לחלק המופלג, משמע שבזה אי"צ להגיע ללא פלוג דאף בלא"ה כל המשך אינו בתורת חורין¹.

דעת המג"א בחורין המופלגין ג"ט מהרשות ויש בהם שיעור ד' אלא שאיכא בקיעת גדיים תהתייהן

יט. בגמ' (צ"ט:) ובשו"ע (סימן שני"א) מבואר דבצינור שהוא רחב דע"ד אע"פ שהוא מופלג מן הכותל יותר מג"ט הרי הוא כרה"י, ותמה המג"א (שם סק"ה) הרי איכא בקיעת גדיים תחתיו שהרי דמי ממש לנעץ קנה ובראשו טרסקל (ואין מחיצות הטרסקל גבוהות עשרה), וכתב דבחורי רה"י לא איכפ"ל בבקיעת גדיים. אלא שהגר"א (בסו"ס שני"ג) השיג על זה דלא הוי חורין כיון שמופלג יותר משלשה.

ז. לאחרונה התקבל בכמה עירובים שכונתיים לדון כבישים ראשיים מפותלים כרה"י, דבכה"ג שבמקום פיתולי הכביש חלק מהפיתול הוא בתוך ג' מחיצות דנים את אותו חלק כרה"י משום שמוקף ג' מחיצות, (ובמקום המוקף מחיצות ל"א ארומ"מ כדמוכח בסוגיא בערובין (כב). דאמרי' התם קסבר ר' יהודה ב' מחיצות דאורייתא, אלמא כיון שמוקף מחיצות לא איכפ"ל בבקיעת רבים דרבים העוברים בין המחיצות אין מבטלים את היקף המחיצות אלא דוקא אם עוברים על גבי המחיצה מתבטלת אותה מחיצה, וה"ה לדידן בג' מחיצות), ולמשנ"ת כאן יש לדון דלכאורה הוי חורי רה"ד דדמי לדברי החזו"א דלעיל גבי קרן זוית הסמוכה לרה"ד דאע"ג שמוקף ג' מחיצות אמרי' דהוה רה"ד מדין חורי ובה אמרינן דחורי רה"ד כרה"ד דמו ומשום דניחא תשמישתיה, וא"כ ה"ה בנידו"ד יהא חורי רה"ד ומה לי אם רה"ד אצל אורך המקום המוקף ג' מחיצות ומה לי אם הרה"ד בראש אותה מקום אצל רוחבו. אלא שלכאורה דמי ממש לסוגיא זו דהקשתה הגמ' שאמת המים שבחצר תהא כחורי כרמלית ותירצה דכיון שמופלגת אין נידונת כחורין, והכביש הנ"ל דמי ממש לזה, וכיון שהוא ארוך ומופלג אין דינו כחורין ולמשנ"ת כיון שהכביש משכו ממשיך בהפלגה בכה"ג גם החלק הסמוך אין דינו כחורין.

אף אם הם מופלגים יותר משלשה ג"כ דינם כחורי רה"י, (וצ"ב החילוק בזה).

[והוסיף הרשב"א עוד פרט דאם יש באורך הצינור ד' אף שברוחבו אין ד' אפ"ה החלון משלים לשיעור ד' ואע"ג שהמזחילה מופלגת מן הכותל יותר משלשה].

ולהמבואר דברי המג"א הם כדברי הרשב"א, שפירש דבצינור לא איכפ"ל בבקיעת גדיים משום דהוה כחורי רה"י, ומה שהקשה עליו הגר"א הרי הוה מופלגת ואין בזה דין חורין, כבר מבואר בדברי הרשב"א דאפילו במופלגין שאין בהם דין חורין אך מ"מ לענין זה נידונין כחורין דלא איכפ"ל בבקיעת גדיים, שו"ר שבמחצה"ש ביאר עד"ז את דברי המג"א.

בדברי הגר"א בטעם דצינור זזין הוה רה"י אף שאינם נידונים כחורין

כ. **הגר"א** (בסימן שני"ג ס"ג) ביאר גבי דינא דצינור דודאי לא הוי כחורין כיון שהוא מופלג, ומה שהוי רה"י היינו כמ"ש תוס' (פט: ד"ה במחיצות) שגוזזטרא שהיא למעלה מעשרה אינה כרמלית כיון שמשחינן מקרקע עולם ואין כרמלית למעלה מעשרה, ולכן הוי רה"י. ומ"ש דהוה רה"י כתב כן גם גבי זיז (שם ס"ב), דאם הזיז רחב דע"ד הוה רה"י אף אם אין חלון הבית פתוח לו, ודלא כמ"ש תוס' (בדף פ"ט) והרא"ש וכ"פ הטוש"ע (סימן שמ"ה סט"ז) דהוה כרמלית כיון שמשפת

אמנם בעבוה"ק (ש"ג פ"א כ"ג) מבואר להדיא כדברי המג"א, וז"ל "דף היוצא מכותל רה"י ואין ברוחבו ארבעה כל שסמוך לראש הכותל או לחלון שבכותל תוך שלשה אם אינו בולט חוץ לכותל שלשה הרי זה נדון משום חורי רה"י. היה יוצא למטה משלשה או שהיה בולט לחוץ שלשה הרי זה מקום פטור. היה הדף ארוך ארבעה ונתן אורכו לאורך הגג או לאורך החלון אע"פ שאין ברחבו ארבעה ורחבו בולט חוץ לשלשה הרי זה כחורי רה"י שהגג או החלון משלימין אותו לארבעה".

ומ"ש דבעי שהזיז יהא תוך שלשה, לכאורה מקורו מהגמ' בדף פ"ז דחורין היינו דוקא בסמוך ולא במופלג, ופירש דסמוך היינו תוך שלשה. [וכן מבואר בתוס' (לג:): גבי כלכלה דאם היא תוך ג' לראשו של אילן הרי היא כחורי רה"י].

ובסוף דבריו מבואר דאם רוחבו של זיז דע"ד אף שהוא מופלג יותר מג' מן הכותל הרי הוא כחורי רה"י, ואע"ג דאיכא בקיעת גדיים.

ולכאורה מבואר מזה דהא דדין חורין הוא דוקא בסמוך, היינו דוקא לענין חסרון שיעור רוחב רה"י, דבזה בעינן שתהא סמוכה כדי לקבוע לה שם רה"י. אבל אם יש בה שיעור רה"י, דהיינו שיש דע"ד אלא שחסרים תנאים אחרים דרה"י, [וכגון דאיכא בקיעת גדיים], בזה

הגג משחינן, אלא קי"ל כהירושלמי שמשחינן מקרקע עולם, (והטור לשיטתו הצריך שיהא חלון הבית פתוח לו), מבואר בדבריו דלהירושלמי הוה ע"ג הגג רה"י ועפי"ז ביאר לדינא דצינור ודינא דזיז.

ולכאורה דבריו תמוהים, דלפי הצד של תוס' בדף פ"ט דגג הבולט אינו כרמלית (וכדעת הירושלמי) מ"מ אינו רה"י אלא הוה מקום פטור, שהרי אין לו מחיצות כיון דל"א גו"א הואיל ואיכא בליטה. וגבי צינור וזיז יש להקשות עוד כקושית המג"א דלא יתכן שיהא רה"י דמ"ש מנעץ קנה ובראשו טרסקל דתחתיו לא הוי כרה"י ומשום בקיעת גדיים, [ואף לו נפרש בדברי הירושלמי שהביאו תוס' בדף פ"ט דהגג הוא רה"י מ"מ התם ליכא בקיעת גדיים, וכמ"ש המהרש"א שם], ואיך תירץ הגר"א את קושית המג"א שהקשה אמאי הוי רה"י כיון דאיכא בקיעת גדיים וצ"ע.

שו"ר בדברי הרשב"א בעבוה"ק (ש"ג פ"א מ"ו) שכתב דבגג הבולט אם אינו רחב יותר מסאתים על גביו הוה רה"י והיינו כהבנת הגר"א, אלא שצ"ע

בזה היאך יהא רה"י כיון שאין על גביו מחיצות, (ול"א גו"א כיון שאין המחיצות ניכרות).

חורי דה"ד שאינם גבוהים שלשה

כא. **כתב** בחידושי הרשב"א "ורבא אמר חורי דה"ר לאו כרה"ר דמו, ודוקא בחור שהוה למעלה משלשה אבל למטה משלשה כארעא סמיכתא היא"ל. וכ"ה בעבוה"ק. וכ"ה בר"ן (ב:) דכשהן למעלה משלשה איירי. וכ"פ בשו"ע סי"ג, ובמשנ"ב (סקע"א) כתב דה"ה לענין חורי כרמלית.

ובחזו"א (סימן ל"ב סק"ג) כתב דאם האי כניסה מוקפת ג' מחיצות, א"כ הוי רה"י מן התורה וכרמלית מדרבנן ואף אם תוכן שוה לרה"ר, וכתב שצריך לאוקמי שהאי כניסה היא לכל אורכו של הכותל, וממילא ליכא ג' מחיצות, ותמה על הפוסקים שסתמו דבריהם ולא חילקו בזה. וגם גבי חורי כרמלית כתב שאם רוחב החור ד"ט אף שבאורך החור ליכא ד"ט הכרמלית שאצלה משלמת את שיעור אורכה, אבל אם ברוחב ליכא ד"ט בזה יש לדון רק משום חורין וכיון דאין חורין לכרמלית הוה מקום פטור, אלא

ח. בגמ' (שבת ז.) אמרי' בדין בית שאין תוכו עשרה וקירויו משלימו לעשרה דתוכו כרמלית ואין מטלטלין בו אלא ד' אמות, ואם חקק בו ד' על ד' מותר לטלטל בכלו ואף חוץ לחקק, ומשום דהוה כחורי רה"י וכרה"י דמו.

ולדברי הראשונים צריך לומר דאיירי דגובה החקק יותר מג"ט ובזה צריך לדין חורי רה"י, אבל אם גובה החקק פחות מג"ט (וכגון שחללו של בית ט' טפחים וחקק בו טפח להשלימו ל"י) א"כ אף בלא"ה חוץ לחקק הוי רה"י דכל פחות מג' כארעא סמיכתא היא.

שכתב שם שלדעת הר"ן והרמב"ם דאין מקום פטור בכרמלית מצא מין את מינו וניעור, ולדעת רש"י דיש מקום פטור בכרמלית הוי מקום פטור אא"כ אינם גבוהים שלשה שבזה גם לרש"י אמרינן דמצא מין את מינו.

ומ"ש דאמרינן בזה מצא מין את מינו, דבריו הם דלא כמ"ש הביה"ל (ד"ה חורי) שכתב דאף לדעת הראשונים דלית להו מקום פטור בכרמלית מ"מ כשהמקום פטור מן הצד דינו כמקום

פטור ולא בטל לכרמלית, והביא שכ"כ השו"ע הרב (בקו"א)^ט, ושם ביאר דאע"פ שעל בין הלחיים אמרי' דניעור ואע"פ שאינו אלא בצידי הרשות, מ"מ בכה"ג גם הראשונים מודים לחילוק של רש"י דיש הבדל בין אם קרקעו שוה לכרמלית דבזה אמרי' דניעור לבין היכא דהמקום גבוה ג"ט דבזה אינו בטל לכרמלית, ואף שהראשונים לא הסכימו לרש"י שחילק בזה, הנ"מ כשהוא באמצע הרשות אבל כשהוא בצידי הרשות גם הראשונים מודים לחילוק זה.^ז

ט. יש להעיר מדבריו בסימן שמ"ו (ד"ה ברשויות) דשם הביא השו"ע את המחלוקת אם מותר להחליף ברשויות דרבנן, וכתב הביה"ל דלפי הכרעת הרמ"א (שם ס"ג) דמקום פטור העומד אצל כרמלית דינו ככרמלית משום דמצא מין את מינו וניעור, צריך לפרש דהמקום פטור דהכא היינו גבוה עשרה אלא שאין רחב ד' ולכן לא נוכל לחשבו ככרמלית אף שהוא סמוך לו לפי שאין כרמלית תופס למעלה מעשרה דאם אינו גבוה עשרה א"כ אף שאינו רחב ד' יש לו דין כרמלית עכ"ד, ויש להעיר דהתם המקום פטור הוא בצידי כרמלית (שהרי איירי במחליף מרה"י לכרמלית ע"ג המקום פטור) ולפי המבואר בדבריו הכא בכה"ג לא אמרי' דניעור כיון שאין הכרמלית מקפו מכל צד.

י. אגב אורחיה יש לציין דבגמ' (דף פה.) מבואר שלמ"ד דברשויות דרבנן מותר להחליף, היכא שיש לאמת המים אגפים גבוהים אם לית בהו רוחב ג' הווי מקום פטור ושרי להחליף עליהם, וקשה למאן דס"ל דאין מקום פטור בכרמלית, ה"נ הרי אגפיה הם אצל האמה שהיא מקום פטור וא"כ נימא מצא מין את מינו וניעור ולא יהא לאגפיה דין כרמלית.

ולכאורה מכאן ראייה לסברת הביה"ל שחילק דהיכא שהמקום פטור בצידי כרמלית ואין הכרמלית מקיפו מכל צד בזה לכו"ע דינו כמקום פטור וה"נ הרי האגפים הם בצידי האמה, אך לדעת החזו"א קשה. אך יש להעיר דהנה רש"י שם (ד"ה התם) הקשה מאי טעמא שיעור האגפים תלוי בג' טפחים ואם הם יותר לא הווי מקום פטור ולא אמרי' דעד ד' טפחים הווי מקום פטור כבכל דוכתי שזהו שיעור מקום פטור, וכתב "דאיכא למימר דגבי רשויות דאורייתא דחשיבי הוי פחות מד' הסמוך להו בטל אצלן אבל לגבי כרמלית לא בטיל מכי הוי רוחב שלשה", (ויוצא מדברי רש"י ששיעור מקום פטור בכרמלית הוא דוקא בפחות מג"ט ולא תלי בשיעור ד"ט ולא הזכירו הפוסקים דבר זה). ויש לעיין דכיון שהטעם דלא בעינן הכא רוחב ד' דכיון שהוא אצל כרמלית לא בטיל מכי הוי רוחב ג', הרי שאע"פ שהכרמלית בצידיה ג"כ אמרי' שבטל אצלה, וא"כ קשה דגם גבי האי דינא דאין מקום פטור בכרמלית לפי שבטל אצלה נימא דכיון שהוא אצל כרמלית ואף בצידיה לא יהא דין מקום פטור ואף בפחות מג', וא"כ תיהדר קושיא לדוכתא מ"ט חשיב מקום פטור אף שהוא בכרמלית. (וזה קצת הערה על הביה"ל שחילק דאצל כרמלית שבצידיה לא אמרינן דניעור).

חורי רה"י הסמוכים לרה"ד ואינם

גבוהים שלשה מקרקע רה"ד

כב. בערובין (עמ). בסוגיא דחולית הבור
שמצטרפת לעשרה כתב
הרשב"א דאפילו ליכא בגובה החוליא
י"ט אפ"ה הוי רה"י על גבי החוליא,
(ודלא כתוס' בשבת (צ.ט.)), ועיין משנ"ת
לעיל בתחילת סימן ב' בהערה), וכתב
דמשמע שאפילו גבוהה מרה"י טפח ג"כ
חייב, אלא שסיים והניח בספק דשמא
בעינן גובה שלשה טפחים. והנה לכאורה
הא דמחייב ואע"פ דליכא גובה עשרה,
היינו מחמת דהוה כחורי רה"י כיון
שבבור הוה רה"י דעמוק עשרה (בצירוף
גובה דפנות החוליא) ותוכו רחב ד',
(והיכא שאין תוכו רחב ד' אלא בצירוף
החוליא והוה רה"י משום מנח מידי, אם
בחוליא עצמה ליכא גובה עשרה אלא
בצירוף חלל הבור, לכאורה ליכא דין
רה"י כלל לא על הבור ולא על החוליא,
שהרי כל אחד בלי השני אינו רה"י כלל,
וכיון דליכא לעיקר הרשות א"א לדון את
החוליא משום חורי, (וכ"ש לסברת
החזו"א (סימן ס"ב סק"ב ד"ה שם תוד"ה אלא)
דבליכא רוחב ד' אף אם גובה החוליא י'
מ"מ לא שייך לחייב על תוכו משום
חורין כיון שכל מה שהוה רה"י היינו
משום מנח מידי ואם יהא מנח מידי יהא
תוכו סתום ואי אפשר להשתמש בו).

והנה בזה שאין החוליא גבוהה ג' מרה"ר
לכאורה היה מקום לומר דהחוליא
תהא נידונת כארעא סמיכתא לרה"ר ותהא

בטלה לרה"ר ולא יהא על גבה רה"י,
ואפ"ה צידד הרשב"א דאף שאין גבוהה
ג' ע"ג החוליא הוי רה"י, ולכאורה היינו
משום דנהי שמצידה האחד היא אצל
רה"ר, אך כיון שמצידה השני יש את
הבור שהוא רה"י ליכא לדונה כארעא
סמיכתא לרה"ר, דמאי חזית לבטלה
לרה"ר טפי מלבור ובפרט שהיא
מתשמישי הבור.

ומדברי הרשב"א הללו לכאורה מוכרח
דחורין המפולשין לרה"י
ולרה"ר אף למטה מעשרה נידונין כרה"י,
(וכמו שנזכר לעיל שכן הוכיח השעה"צ
מעב"ה"ק ודלא כהגר"א), ואף שכלפי
רה"י הם למעלה מעשרה מ"מ כיון שהם
למטה מעשרה לבני רה"ר שייכא סברת
תוס' דכיון שהם בתוך עשרה לרה"ר בני
רה"ר משתמשים בהו ומחמת כן אין בני
רה"י משתמשים בהם, ואפ"ה ס"ל
להרשב"א דהם כרה"י ודלא כסברת תוס'.
ויתירה מזו דהנה לעיל נזכר שהמשנ"ב
(סימן שנ"ג) סתם עפ"י האחרונים שבזיו
שהוא למטה מעשרה הוה כרה"ר ומשום
שפרוץ במלואו או משום דבני רה"ר
שלטי שם, ולכאורה האי חוליא דמי לזיו,
ואפ"ה מבואר ברשב"א דאף בפחות מג'
דינה כרה"י. [נמוכח עוד דאפילו היכא
שהם תוך שלשה ג"כ דנים אותם כרה"י
ולא כרה"ר].

ואולי יש לדחות דהא דמחייב הרשב"א
במניח ע"ג החוליא ואע"פ שאין

לבני רה"ר ואע"ג שפרוץ במלואו כזיו, (ועיי' חזו"א שם ד"ה שם רש"י).

אם מקום חשוב שיש בו דע"ד
יכול לידון כחודי הרשות

כד. ומלשון רש"י שהוסיף "ואיהו לא
הוי מקום חשוב", יש
לדייק דאם היה בו שיעור ד' על ד' דהוה
מקום חשוב לא היה בו דינא דחורי רה"י
שיסודו משום טפילה לרשות, ובמקום
חשוב לא אמרי' כן. אלא שצ"ע דגבי זיו
מבואר דאיירי ברחב ד' (כדאיאת בסוגיא
בערובין צח): ואפ"ה מבואר בפוסקים
דמיקרי חורי רה"י, וכן גבי גזווטרא
מבואר דאם חלון הבית פתוח לה היא
רה"י מדין חורין, וכן גבי גג מבואר
בתוס' (בדף פט.) דאם פתוח לה פתח מן
הבית הוי רה"י. אמנם יש לומר דאין
שיעור חשיבות החורין תלוי בשיעור
דע"ד אלא כיון שענין חורין היינו משום
טפילותם לרשות, החשיבות תלויה לפי
הרשות שנטפלים אליה, ולכן אם הרשות
היא בית אפילו אם יש בחורין דע"ד
אפ"ה נטפלים לבית, אבל כשהטפילות
היא לסלע שדינו כרה"י בחשיבות כל
דהוא כבר אינם נטפלים אליו, ובוה יתכן
שאם יש בהם ד' על ד' אינם נטפלים
לסלע ואין דינם כחורין.

בגובהה טפח אי"ז מדין חורין אלא
מחמת הסברא דלאחרים עושה מחיצה
לעצמו לא כ"ש, שהרי מחמת החוליא
נעשה הבור רה"י שהיא מכותלי הבור וגם
על ידה יש כאן גובה עשרה, ולא ס"ל
כסברת תוס' בשבת (צט): שכתבו דגבי
חוליא כיון שאינה גבוהה עשרה לא שייך
סברת לאחרים עושה מחיצה וכו'.
[ובחזו"א (סימן ס"ב סק"ג) פירש דבריהם
משום דאין עובי החיצון גורם לעשות
מחיצה לאחרים אלא רק חודו הפנימי].
שו"ר שהחזו"א (שם ד"ה ומיהו הרשב"א)
העיר שדברי הרשב"א אינם כמ"ש תוס'
ובביאור דעת הרשב"א כתב כב' אופנים
אלו דחוליא שאין גבוהה י' הויא רה"י או
משום חורי רה"י או משום דלאחרים
עושה מחיצה לעצמו לא כ"ש.

כג. ועייין בשבת (צט): שהסתפקה הגמ'
בזורק ע"ג עמוד אי חייב או
שאמרי' דכיון שמקום פטור קאתיא לא,
והוכיחה ממ"ש דזורק ע"ג סלע חייב,
ודחתה דלמא דאית ליה מורשא, ופרש"י
"דכיון דכולה גבוהה י' בר מההיא מורשא
ואיהו לא הוי מקום חשוב הוי ליה חורי
רה"י". והנה האי מורשא לכאורה הוי
ממש כזיו, וא"כ גם מדברי רש"י מוכח
כמו שהוכחנו מדברי הרשב"א דנידון
כחורי רה"י ואע"פ שהם למטה מי"ט

סימן ז'

שיטת הרמב"ם בדין אתו רבים ומבטלי מחיצתא

הסוגיות בגמ' * דעת הרי"ף והרא"ש * סתירת הרמב"ם * שיטת הרשב"א
בביאור הרמב"ם דס"ל כרבנן דלא ארומ"מ * ישוב נוסף של הרשב"א על
הרמב"ם דס"ל כר"י דארומ"מ * ביאור נוסף בדעת הרמב"ם, בהקדים דברי הגמ'
בענין שם ד' מחיצות * עפ"ז ישוב דעת הרמב"ם דפסק כחכמים דלא ארומ"מ
אלא שבעינן שם ד' מחיצות * הטעם שהצריך במדינה דלתות ננעלות * הטעם
שבפתחי מדינה ליכא שם ד' מחיצות ע"י גפופי החומה * ביאור המאירי
והחזו"א דאיירי בדליכא עומ"ר * ישוב הביה"ל בדעת הרמב"ם דס"ל כחכמים
דלא ארומ"מ אלא דמדרבנן אמר' דמבטלי * העולה לדינא * דין ארומ"מ בתל
המתלקט * ב' מחיצות זה כנגד זה ולחי ביניהם * טעמא דסגי בדלת הננעלת
בלילה * פלוגתת הראשונים אי סגי בדלת אחת הננעלת בלילה * אם דלת
הננעלת בלילה בעיא צוה"פ

הסוגיות בגמ'

הודיעך כוחן של מחיצות. כאן וסבירא
ליה, והאמר רבב"ח אמר ר' יוחנן
ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה
חייבין עליה משום רה"ר, אלא כאן ולא
סבירא ליה".

א. משנה (כב). "רבי יהודה אומר אם
היתה דרך הרבים מפסקת"^א
יסלקנה לצדדין וחכמים אומרים אינו
צריך. ר' יוחנן ור"א דאמרי תרוויהו כאן

א. פרש"י (כ. ד"ה מפסקתן) שאין שם דרך אלא בין הפסין. ועיין ריטב"א (כב. ד"ה ומ"מ).
בגמ' (כב.): אמרינן דמעלות ומורדות שבא"י אין חייבין עליהם משום רה"ר. ופירשו תוס' דאיירי אליבא
דר' יהודה דאתו רבים ומבטלי מחיצתא ולכן בחו"ל הוה רה"ר אבל בא"י כיון דלא ניחא תשמישתיהו
ויהושע אוהב ישראל היה ומסרן ליחיד לפיכך הוה רה"י. אבל במקום דניחא תשמישתיה (אע"ג דאינו
נוח כ"כ) אע"פ דהוה של יחיד הוה רה"ר. וצריך ביאור דאם בעלות היחיד לא מפקיע שם רה"ר, היאך
מהניא להצטרף היכא דלא ניחא תשמישתיה. ולכאורה יש לבאר בזה דלא ניחא תשמישתיה גורם מניעת
רגל הרבים במקצת, וזה שהוה של יחיד גורם עוד מניעה במקצת, ובצירוף שתיהם לא אתו רבים. אלא
שלדברי רש"י כאן צ"ב דכיון דאתו רבים היינו שאין דרך אחרת אלא היא, וכיון שאין דרך אחרת אלא
זו לכאורה לא תמנע דריסת הרבים מחמת דהוה של יחיד ואף מחמת דלא ניחא תשמישתיה, ואם יש
להם הילוך אחר א"כ גם בלא"ה לא שייך זה לדין ארומ"מ.
וע"ע בחידושי הרמב"ן (נט). בסוגית עיר של יחיד ונעשית של רבים, דנראה מדבריו דאפילו אם יש את
כל תנאי רה"ר מ"מ אם הבעלות על הדרך היא של יחיד לא הוה רה"ר.

רבים בוקעין ועוברין בין הפסין לא בטלו המחיצות והרי הן כחצר שהרבים בוקעין בה והזורק לתוכן חייב". מבואר דפסק כחכמים דלא ארומ"מ וכו"א דס"ל כוותיהו.

ובה"י פסק "שני כתלים ברשות הרבים והעם עוברים ביניהם כיצד מכשיר ביניהם עושה דלתות מכאן ודלתות מכאן ואחר כך יעשה ביניהם רה"י, ואינו צריך לנעול הדלתות בלילה אבל צריך שיהיו ראויות להנעל, היו משוקעות בעפר מפנה אותן ומתקנן להנעל, אבל צורת פתח או לחי וקורה אינן מועילין בהכשר רשות הרבים". גם כאן מבואר דלא ס"ל כר' יוחנן שהצריך דלתות ננעלות אלא סגי בראויות לינעל וא"כ ס"ל דלא ארומ"מ.

ולעומת זאת בפ"ד ה"א כתב, "ואי זו היא רה"י וכו', וכן מקום שהוא מוקף ארבע מחיצות גובהן עשרה וביניהן ארבעה על ארבעה או יתר על כן אפילו יש בו כמה מילין אם הוקף לדירה כגון מדינה המוקפת חומה שדלתותיה ננעלות בלילה וכו', כולן רה"י גמורה הן". וכן בפ"א מהלכות עירובין ה"א "וכן הדין במדינה שהיא מוקפת חומה גבוהה י"ט שיש לה דלתות וננעלות בלילה שכולה רה"י היא". ובזה לכאורה נראה שפסק כר' יוחנן דבעי נעילת דלתות דארומ"מ, וקשה שסותר לדבריו הנ"ל דפסק דלא כר' יוחנן.

בגמ' (כ.) "אמר ר"א הזורק לבין פסי הבירות חייב", ומסקינן "לא צריכא אע"ג דבקעי בה רבים, ומאי קמ"ל דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא והאמרה ר"א חדא זימנא וכו', אי מהתם הו"א כאן ולא סבירא ליה קמ"ל כאן וסבירא ליה".

בגמ' (ו.) "תנו רבנן כיצד מערבין דרך רה"ר, עושה צוה"פ מכאן ולחי וקורה מכאן, חנניה אומר ב"ש אומרים עושה דלת מכאן ודלת מכאן וכשהוא יוצא ונכנס נועל, ב"ה אומרים עושה דלת מכאן ולחי וקורה מכאן. ורה"ר מי מערבא והתניא יותר על כן אמר ר"י מי שיש לו שני בתים בשני צידי רה"ר עושה לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וקורה מכאן, אמרו לו אין מערבין רה"ר בכך, וכי תימא בכך הוא דלא מיערבא הא בדלתות מיערבא והאמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רה"ר וכו', אמר רב יהודה הכי קאמר כיצד מערבין מבואות המפולשין לרשות הרבים" וכו'.

דעת הרי"ף והרא"ש

ב. הרי"ף פסק כר' יוחנן שס"ל כר' יהודה דאתו רבים ומבטלי מחיצתא וברה"ר בעינן נעילת דלתות, וכ"פ הרא"ש.

סתירת הרמב"ם

ג. והנה הרמב"ם (פ"ז הלכה ל"ג) פסק גבי פסי בירות "ואפילו היו

שיטת הרשב"א בביאור הרמב"ם

דס"ל כרבנן דלא ארזמ"מ

ד. **בחידושי הרשב"א** (ו.) ביאר את דעת הרמב"ם בהלכה י' דמש"כ דבגודר רה"ר בעי דלתות ואי"צ לינעל, משום דס"ל שכל מה שהעמידה הגמ' את הברייתא במבואות המפולשין היינו משום דעת ר' יוחנן דאמר דבירושלים בעי נעילת דלתות ולפיכך אי אפשר להעמיד את הברייתא ברה"ר, אבל בלאו דברי ר' יוחנן מוקמינן ברייתא אפילו ברה"ר גמורה, וכיון שלא סבירא ליה כר' יוחנן דקאי כר' יהודה שהוא יחידאה אלא כר' אלעזר תלמידו דקאי כרבנן ממילא מוקים לברייתא ברה"ר גמורה, וממילא אף ברה"ר אי"צ דלת ננעלת, ומ"מ בעי דלת הראויה לינעל דסבר כחנניה ולא כת"ק.

אלא שתמה הרשב"א דא"כ למה הצריך הרמב"ם ב' דלתות משני הצדדין הרי לחנניה סגי בדלת מכאן ולחי או קורה מכאן. ועוד הקשה הרשב"א דברייתא ודאי מוקמה במבוי המפולש לכרמלית ולא ברה"ר ממש מדאמר רב יוסף (בגמ' ז.) מחלוקת בסרטיא מכאן וסרטיא מכאן דאלמא לאו ברה"ר היא אלא במבוי המפולש לרה"ר מכאן ומכאן.

ה. **ונראה** די"ל דבאמת הרמב"ם מוקים לברייתא דחנניה במבוי המפולש ולא ברה"ר ממש, ואע"ג דכל מאי דלא מוקמינן לה ברה"ר היינו משום דאקשינן מר' יוחנן וכיון דלא

ס"ל כר' יוחנן אפשר להעמידה ברה"ר, מ"מ י"ל שהרמב"ם למד שהקושיא מדברי ר' יוחנן אינה מהא דמצריך ר' יוחנן נעילת דלת, אלא מהא דמצריך ר' יוחנן תיקון דלתות מב' הצדדין, ולפיכך מקשינן ורה"ר מי מערבא בדלת מכאן ולחי וקורה מכאן והאמר ר' יוחנן דבירושלים בעי נעילת דלתות ומשמע מכל הצדדין, ואף שלר' יוחנן בעי נעילה ולחנניה לא בעי נעילה, מ"מ במנין הדלתות אין חילוק ונילף מר' יוחנן שבעי דלתות מב' צידי הפילוש, ונכשיטת רש"י בביאור קושית הגמ' ודלא כר"י (בתוד"ה והאמר), אלא שלרש"י לא קשה מהא דמצריך ר' יוחנן דלת ננעלת משום דאיכא לאוקמי לחנניה בננעלת (וכמו שנראה מתוס') ולהרמב"ם ל"ק מהא דר"י מצריך נעילה משום דלא קי"ל כוותיה בהא], ולפיכך מוקמינן לה במבואות המפולשין לרה"ר. וממילא מיושב מה שהקשה הרשב"א לפי הבנתו בישוב הרמב"ם דאם נאמר שהברייתא היא ברה"ר מנ"ל דבעי דלת מכאן ומכאן, ולמשנ"ת אתי שפיר דהרמב"ם למד שמשום היא גופה לא מוקמינן ברה"ר לפי שברה"ר בעי דלת מכאן ומכאן, ומיושב גם מה שהקשה דמדרב יוסף חזינן דהברייתא איירי במבואות ולא ברה"ר, דאה"נ ובהא איירי הברייתא אבל רה"ר עצמה בעיא ב' דלתות.

ו. **ופשוט** דלשיטת רש"י בביאור קושית הגמ', ונתבאר שכ"ה דעת

הרמב"ם, מיושבת ג"כ קושית תוס' ושארי הראשונים שהקשו היכי פריך מר' יוחנן דקאי בשיטת ר' יהודה על רבנן דר' יהודה, דלק"מ שהרי כל מה דקאי ר' יוחנן בשיטת ר' יהודה היינו בהא דהצריך נעילה משום דארומ"מ ובוזה פליגי רבנן, אבל כמה שהצריך דלת מכאן ומכאן לא תלי בשיטת ר' יהודה. [ואדרבה אם לא צריך נעילה כ"ש דבעי ב' דלתות, שהרי תוס' הקשו על רש"י דכיון שבצד אחד יש דלת ננעלת א"כ יש ג' מחיצות וג' מחיצות דאורייתא וממילא סגי ברוח רביעית בלחי וקורה, וכתבו דדוקא ג' מחיצות גמורות הוי דאורייתא אבל הכא דשלישית ע"י דלת רביעית נמי בעי דלת. ולמשנ"ת דלהרמב"ם איירי ברייתא דחנניה בדלת שאינה ננעלת כל שכן די"ל שכיון שברוח שלישית אינה מחיצה גמורה אלא ע"י דלת שאינה ננעלת, גם ברביעית צריך דלת].

הרמב"ם שהצריך דלת מכאן ומכאן מברייתא דחנניה דמבואר שסגי בדלת מכאן ולחי וקורה מכאן והקשה כן אף אי איירי הרמב"ם ברה"ר גמורה, אבל למה שישבנו את קושית הרשב"א על הרמב"ם דלא קשה מברייתא דחנניה דאיירי במבוי ולכן סגי בדלת מכאן ולחי מכאן ואילו הרמב"ם דאיירי ברה"ר הצריך דלת מכאן ומכאן, ממילא שוב אי אפשר להעמיד את הרמב"ם במבוי מפולש דא"כ תיהדר קושיא לדוכתא אמאי הצריך דלת מכאן ומכאן.

וּלְדַבְּרֵי הַרְשָׁב"א שפירש דלהרמב"ם מבוי המפולש לרה"ר בעי דלתות, צ"ל שמה שכתב הרמב"ם בפ"י ה"ג דמבוי מפולש ניתר בצוה"פ מכאן ולחי וקורה מכאן, היינו במבוי המפולש לכרמלית, דאי לרה"ר הרי בעי דלת מכאן ומכאן וכנ"ל.

ה. **אלא** שאף שיישב הרשב"א את סתירת הרמב"ם מה"י דסגי בראויה לינעל לפי"ד דהצריך דלתות ננעלות, דס"ל דארומ"מ ומה שהצריך דלתות ננעלות היינו ברה"ר גמורה ומה שסגי בראויה לינעל היינו במבוי, מ"מ אכתי קשה ממה שפסק בהל"ג דאפילו בקעי רבים בין הפסין לא מיבטלא המחיצות והוי רה"י, ושם הוי רה"ר גמורה וא"כ מוכח דס"ל כרבנן דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא, ודלא כר' יוחנן.

ישוב נוסף של הרשב"א על הרמב"ם
דס"ל כר"י דארומ"מ

ז. **הרשב"א** כתב דאולי מ"ש הרמב"ם בה"י שני כתלים ברה"ר והעם עוברים ביניהם, היינו מבואות המפולשין לרה"ר. והוכיח כן ממ"ש הרמב"ם בריש הלכות ערובין דבעינן במדינה דלתות ננעלות בלילה, אלמא ס"ל דברה"ר בעינן דלתות ננעלות כר' יוחנן.

וּדְבָרֵי הַרְשָׁב"א הללו אפשר להולמם רק למאי דבלאו הכי הקשה על

ולכאורה תירוצם צ"ב דדוקא לר' יהודה בעי' שלא יהא בקיעת הרבים בב' מחיצות כיון דס"ל דרבים מבטלי מחיצתא, אבל לרבנן דסברי דלא ארומ"מ לא איכפ"ל בבקיעת הרבים בד' מחיצות ואף אי איכא בקיעת הרבים אכתי לא בטלה המחיצה ומהו שתירצו דד' מחיצות לרבנן כב' מחיצות לר"י, אדרבה אינם שוים בזה.

וע"כ דס"ל שמה שתירצה הגמ' "הכא איכא שם ד' מחיצות", היינו שכיון שבשטח שלא בקעי רבים יש שם מחיצה, דוקא משום כן אין הרבים מבטלים את המחיצה, אבל אם ליכא שטח שיש לו שם מחיצה שלא בקעי ביה רבים מתבטלת המחיצה ע"י בקיעת הרבים, ולכן אפילו שיש דלת או צוה"פ כיון שליכא דיומדין בצדדין ובקעי רבים בדלת מבטלי הרבים את המחיצה. [שור"ר שבחזו"א (סימן י' סק"ג) הוכיח כן מתוס'].

וכן מוכח מדברי הרשב"א (כב.) דהקשה על תירוץ הגמ' שם דגבי ב' בתים משני צידי רה"ר ליכא שם ד' מחיצות, הרי איירי בעשה לחי מכאן ומכאן, וא"כ למאי דקי"ל דלחי משום מחיצה, ואפילו מדאוריתא חשיב מחיצה, (כדמוכח בדף יב:), הרי איכא שם ד' מחיצות. וכתב הרשב"א ליישב בב' אופנים, וז"ל "ויש לומר דלרבנן נמי בעינן שם ד' מחיצות חשובות קצת כפסי ביראות, אבל לחי מחיצה גריעא היא טובא ובקיעת הרבים

ביאור נוסף בדעת הרמב"ם, בהקדים דברי הגמ' בענין שם ד' מחיצות

ט. בגמ' (בדף כב.) אקשי' מהא דאיתא בברייתא "יתר על כן אמר ר' יהודה מי שהיו לו ב' בתים משני צידי רה"ר עושה לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וקורה מכאן ונושא ונותן באמצע, אמרו לו אין מערבין רה"ר בכך, קשיא דר"י אדר"י קשיא דרבנן אדרבנן. ותרצי' דר"י אדר"י ל"ק התם דאיכא שתי מחיצות מעלייתא הכא ליכא שתי מחיצות מעלייתא, דרבנן אדרבנן לא קשיא הכא איכא שם ד' מחיצות התם ליכא שם ד' מחיצות".

ובפשטות ביאור הגמ' דלעולם לרבנן לא אתו רבים ומבטלי מחיצתא, וגבי ב' בתים אין החסרון משום בקיעת הרבים אלא החסרון משום דאף בלאו בקיעתם ליכא אלא ב' מחיצות, אבל בפסי ביראות יש הכשר של ד' מחיצות ולכן לא איכפ"ל כלל בבקיעת רבים דרבים לא מבטלי כלל דין מחיצות.

י. אך בתוס' (ו:) נראה דפירשו באופ"א דהקשו שם היכי פריך מר' יוחנן דאיירי אליבא דר' יהודה דאמר ארומ"מ ופליגי רבנן עליה, ותירצו דפריך כי היכי דלר' יהודה בשם ד' מחיצות דלא חשיבי מצריך נעילה, ה"נ ב' מחיצות לרבנן יהא צריך נעילה. וכן משמע בפ"ב דב' מחיצות לרבנן כשם ד' מחיצות לר"י. וכע"ז בתורא"ש (שם) ובתור"פ (בדף כב.).

הרשב"א (בדף ו:): הקשה כקושיית תוס' שם שהקשה היכי פריך מר' יוחנן שהוא בשיטת ר"י, ויישב באופ"א, ור"ל דקושיית הגמ' הא בדלתות מיערבא והאמר ר' יוחנן וכו', אינה קושיא על הברייתא דאמרו לו אין מערבין רה"ר בכך, שהרי לרבנן אין בקיעת רבים מבטלת את המחיצות, אלא מקשינן על רבי יוחנן מי נימא דהא ברייתא דלא כרבי יוחנן. ומה שלא נח"ל בישוב תוס' י"ל שהוא לשיטתו שציידד דגם לחי חשיב שם מחיצה וא"כ כ"ש דדלת וצוה"פ חשיב שפיר שם ד' מחיצות ולכן הוצרך לתרץ באופ"א.

אלא שיש להעיר על יסוד זה מדברי תוס' לקמן (כב:), דאמרי' התם "אמר ר' יוחנן ארץ ישראל אין חייבין עליה משום רשות הרבים", ולס"ד שם היינו משום דמקיף לה סולמא דצור מהך גיסא ומחתנא דגדר מהך גיסא. והקשו תוס' מר' יוחנן עצמו דאמר דירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות הויא רה"ר. וכתבו

מבטלתה. וא"נ י"ל דרבנן דאין מערבין ס"ל דלחי משום היכר^ב, ואע"ג דקי"ל כוותיהו, לא מטעמיהו אלא מדר' יוחנן דירושלים דבקיעת הרבים מבטלת אפילו מחיצות גמורות, כנ"ל".

מבואר בתירוצו הראשון דאע"ג דלחי משום מחיצה וא"כ יש כאן ד' מחיצות אפ"ה לא סגי בזה וצריך שם ד' מחיצות חשובות אבל בלא"ה בקיעת הרבים מבטלת את המחיצה, ואף התירוץ השני לא נחלק על עצם היסוד, אלא ס"ל דלמ"ד דלחי משום מחיצה חשיב שם ד' מחיצות ולכן העמיד כמ"ד דלחי משום היכירא.

ועל דרך זה י"ל בדעת תוס' שבדף כ"ב לא הקשו כלל כקושיית הרשב"א דגבי ב' בתים נמי איכא לחי מכאן ומכאן, ומשום דס"ל שלחי אינו שם מחיצה, וכיון שאפילו במקום שהוא חוץ ממקום בקיעת הרבים ליכא שם מחיצה, רבים מבטלים את הלחי אף לרבנן ואף אם לחי משום מחיצה.

ב. הנה בגמ' (דף יב:): מבואר דלרב יהודה לחי משום מחיצה וקורה משום היכר, ולרבא אחד זה ואחד זה משום היכר. והקשתה הגמ' מברייתא דיתר על כן אמר ר' יהודה מי שיש לו ב' בתים וכו', ותירצה התם קסבר ר' יהודה ב' מחיצות דאורייתא. והקשו הראשונים דאדמותיב מר' יהודה לסייעה מחכמים דאמרי אין מערבין רה"ר בכך אלמא לחי משום היכר, ותוס' כתבו דאפילו רבנן לא פליגי עליה מדאורייתא ולא אסרי אלא מדרבנן, דמדרבנן בעי' ג' מחיצות גמורות, וכעיי"ז כתבו לקמן (דף כב. ד"ה דרבנן).
ובדעת הרשב"א א"א לומר כתוס', בדף כ"ב כתב להדיא בדעת חכמים דאין מערבין רה"ר בכך משמע דאפילו מדאורייתא אין מערבין, עיי"ש. וביותר תמוה לפי התירוץ השני של הרשב"א שביאר דסברי לחי משום היכר ולכן ליכא שם ד' מחיצות, א"כ כיון שמוכרח דס"ל שלחי משום היכר א"כ מרבנן יש סייעתא לרבא ומאי מקשה הש"ס מדר' יהודה.

ושמא ההיא דירושלים הוי אליבא דר' יהודה דארומ"מ, והכא אליבא דרבנן.

ולמאי דנתבאר דגם לרבנן אמרי' דארומ"מ אם לא במקום שיש שם מחיצה שאין בו בקיעת רבים, צ"ב דלכאורה בסולמא דצור לא היה מקום מסוים שבו בקעי הרבים אלא בכל מקום ומקום שם היה בקיעת רבים וא"כ גם לרבנן ארומ"מ, אם לא שנאמר שבאמת גם שם היתה הדרך סלולה שבה עברו ובשאר השטח לא עברו ולכן איכא שם ד' מחיצות בלי בקיעת רבים. [וכ"נ בלשון הביה"ל (ריש סימן שמ"ו) שכתב דהיתה דרך הרבים באמצע¹].

וכן יש לעיין ממ"ש תוס' (שם ד"ה דלמא) גבי מעלות ומורדות שבחול"ל דלר"י הוי רה"ר כיון שרבים בקעי ומבטלי מחיצתא ולרבנן הוי רה"י דס"ל לא ארומ"מ, והרי גם שם בקעי בכל השטח, אם לא שנאמר שגם באלו היתה דרך רק באמצע ובשאר השטח לא בקעי רבים.

וע"ע בחזו"א (סימן י" סק"ג) שכתב דמדר' יוחנן דאמר מעלות ומורדות שבא"י אין חייבין עליהן משום רה"ר הא בחול"ל חייבין מוכרע דס"ל כר"י דארומ"מ. ולמשנ"ת לעיל י"ל דאין ראייה דאיכ"ל שאירי שבוקעין רבים אף בקצה המעלה וממילא ליכא שם ד' מחיצות ובהא אף רבנן מודו דארומ"מ, ומדברי החזו"א חזינן דפשיטא ליה שאינם בוקעין בכל השטח אלא רק באמצע המעלות ומורדות.

עפ"ז ישוב דעת הרמב"ם דפסק כחכמים דלא ארומ"מ אלא שבעינין שם ד' מחיצות יא. **ועפ"י** משנ"ת יש ליישב את דעת הרמב"ם דלעולם פסק כרבנן דלא ארומ"מ, אלא דס"ל כביאור תוס' דאף לרבנן דוקא אם יש שם ד' מחיצות לא ארומ"מ, ולכן בהלכה ל"ג שאירי בדיומדין, פסק דלא ארומ"מ, אבל בה"י שאירי בב' כתלים ברה"ר וצריך לגדור ראשיהם, כיון שבראשיהם אין כלל שם מחיצה לפיכך בעי דוקא דלת ראויה

ג. עיי' חזו"א (סימן מ"ג סק"א) שפירש בדברי תוס' הללו דאתו רבים ומבטלי מחיצה היינו מה שרבים סובבים תוך המחיצות, ותמה על זה. ברם בדברי הביה"ל (ריש סימן שמ"ו) לא נראה כן. וביותר במג"א (סימן שס"ג סק"ל) שכתב על דברי התוס' דמחיצה העשויה מאליה לא הוי מחיצה, והקשה דשם מבואר דנהר חשיב מחיצה, וכתב דכל דברי התוס' היינו דוקא במחיצה העשויה מאליה דלא חשיבא מחיצה מחמת דבקעי בה רבים, והעמיד את מ"ש בסימן שס"ג במקום שאין הספינות עוצרות בו, הרי שלמד שמ"ש תוס' ארומ"מ היינו כפשוטו שמהלכין על גב המחיצות.

(ועיין בחזו"א (שם סקי"ב) מ"ש על דברי המג"א בשיעור הרבים שמבטלי מחיצתא). ובעיקר דברי המג"א יש להעיר דבתוס' רא"ש כתב כדברי תוס' והוסיף דהא דארומ"מ העשויה מאליה היינו דוקא כשהמחיצות רחוקות (וכקושית תוס'), ואולי זה כוונת תוס' במה שהוסיפו לא חשיבי מחיצה כולי האי. ואי"ז מוכרח דאיכא לפרושי כולי האי דבדרסי לה רבים ל"ח מחיצה.

סק"ה) נראה דע"י שראויות לינעל נמנעת בקיעת הרבים].

יג. והנה הגר"ש קלוגר בחכמת שלמה דן עמ"ש בגמ' (ו:): דרב נחמן הצריך לפנות את העפר שהעמיד את הדלתות כדי שיהיו ראויות לינעל, והעיר דכיון שאיסור פינוי העפר הוא רק מדרבנן אמאי מדאוריתא לא חשיב רה"י כיון שמדאוריתא ראויות לינעל. ולסברת המאירי הנ"ל לק"מ שהרי מ"מ לא נמנעת דריסת הרבים כיון שיודעים שלא ינעלו את הדלתות.

הטעם שבפתחי מדינה ליכא שם ד' מחיצות ע"י גפופי החומה

יד. אלא שמ"מ צ"ב אמאי במדינה הצריך הרמב"ם נעילה, הרי איכא שם ד' מחיצות, שהרי יש בחומה גיפופי מצידו הדלתות.

וראיתי שהבית מאיר (סימן ס"ד) הקשה כן עיי"ש שכתב עפ"י דברי המ"מ דדבריו שלא בדקדוק, (אלא שהם הקשו מהלכות עירובין ולא הקשו מפ"ד דשבת, ודברי הב"מ לא שייכי אלא על הלכות עירובין, עיי"ש היטב).

ביאור המאירי והחזו"א דאירי בדליכא עומ"ד טו. ועיין בבית הבחירה (כ. ד"ה כבר ביארנו), ובחידושי המאירי שכתב בדעת הרמב"ם דיש שגרסו בגמ' בדף כ"ב לר' יוחנן "כאן וסבירא ליה", וביאורה דיתכן שאף לר' יוחנן בהיתה

לינעל לעשותה רה"י ולא סגי בצוה"פ או לחי דאתו רבים ומבטלי מחיצה, ומשום דדיומדין חשיבי שם ד' מחיצות, אבל לחי וצוה"פ אינם שם ד' מחיצות ולכן ארומ"מ.

(ולפי"ז יוצא דאע"פ שלא הותרו פסי ביראות אלא במים ולצורך מצוה, אך מ"מ אם יעשה דיומדין וביניהם יעשה צוה"פ מהני בכל ענין, שהרי ע"י הדיומדין חשיב שם ד' מחיצות וממילא מדאוריתא לא ארומ"מ אלא שחכמים לא סמכו על תיקון דדיומדין, אך כיון שעשה ביניהם צוה"פ ורבים לא מבטלי לה מהני).

הטעם שהצריך במדינה דלתות ננעלות

יב. ומה שבריש פי"ד גבי פתחי מדינה הצריך דלתות ננעלות ולא סגי בראויות לינעל כמ"ש בה"י גבי רה"ר העוברת בין ב' כתלים, יש ליישב כמ"ש המאירי בבית הבחירה (ו:): בדעת הרמב"ם, דהא דסגי בדלת ראויה לינעל שכל שראויות לינעל רבים סבורים שהם ננעלות ואין בוקעין בה, והמשיך דשמא סובר הרמב"ם שלא הצריכו ננעלות אלא דוקא במדינה שאע"פ שמוקפת חומה עשרה אינו רה"י אא"כ ננעלות הדלתות, ונראה הסברא בזה דכיון שכל ההיתר בראויות לינעל משום דסבורים שינעלו, משו"ה במדינה לא מהני דהכל יודעים את מנהג המדינה וקלא אית שאינם ננעלות, לפיכך ל"ס בראויות לינעל אלא בעינן נעילה בפועל. [גם בחזו"א (סימן י"ד

ובחזו"א (סימן י"ק ק"י) נראה דמה שמהני דיומדין היינו דוקא אם בין הפסין ליכא ט"ז אמה אבל באיכא ט"ז אמה ל"מ דיומדין אפילו מדאוריתא, ולכן בירושלים לא מיקרי שם ד' מחיצות, אלא שהוסיף דמ"מ עומד מרובה מהני אפילו אם הפילוש הוא ט"ז אמה⁷. ולפי"ז קשה למה בירושלים בעינן נעילת דלתות ולא חשיב שם ד' מחיצות מחמת העומ"ר, וצריך לומר כמשנ"ת דבירושלים לא היה עומד מרובה לפיכך לא מיקרי שם ד' מחיצות ואתו רבים ומבטלי מחיצתא.

ובמכתב (הנדפס בספר שלום יהודה סימן כ"ה) כתב דבירושלים לא היה עומ"ר משום דהפתחים היו בקרן זוית, וכגון שהיו בחומה בליטות שבהם היו הפתחים בקרן זוית, או שהחומה היתה בעיגול וכל פירצה בהיקף עגול חשיבא כפירצת קרן זוית, ומשו"ה ליכא עומ"ר וממילא ארומ"מ.

ישו"ב הביה"ל בדעת הרמב"ם דס"ל כחכמים דלא ארומ"מ אלא דמדרבנן אמרי' דמבטלי טז. **בביה"ל** (ריש סימן שס"ד) כתב דמה שהצריך הרמב"ם דלת היינו מדרבנן אבל מדאוריתא סגי

דרך הרבים מפסקת בדיומדין אי"צ לסלקה לצדדין משום דאף לר' יוחנן לא ארומ"מ, ומה שהצריך בירושלים נעילת דלתות אי"ז משום בקיעת רבים אלא כיון שהמבואות היו מפולשין לא היה שם אלא ב' מחיצות. ונראה כוונתו דהמבואות נמשכו עד פתח השער וכל פתח המבוי היה רק נגד פתח החומה, וממילא היה לעומ"ר סילוק מחיצות ונמצא שרוח רביעית היתה פרוצה במלואה ולא היה כלל גידודי ע"י החומה ברוח רביעית. וישב בזה גם את סתירת הרמב"ם שהצריך במדינה דלתות נעולות ואילו בהל"ג פסק דאין בקיעת הרבים מבטלת את הפסין, והיינו משום דבמדינה המבואות מפולשין עד השער וליכא כלל גידודי.

ועכ"פ גם לדברי המאירי אכתי צ"ל כמ"ש לעיל בדעת הרמב"ם דס"ל בביאור הגמ' התם איכא שם ד' מחיצות כפירוש תוס' דאיכא שם ד' מחיצות שבו לא בקעי רבים, דאל"כ אכתי תקשה דנהי דליכא גידודי בחומה אך מ"מ יש את השער שבחומה שהוא כצוה"פ ואמאי מצריך דלת, וע"כ דהשער לא חשיב שם ד' מחיצות ואתו רבים ומבטלי ליה.

ד. כדעת החזו"א דס"ל דבאיכא עומ"ר לא ארומ"מ, מבואר במלחמות (בדף כ"ב), ושם פירש הרמב"ן דהטעם שעדיף מפסי ביראות, "שאין הרבים מבטלין אלא המחיצה הפרוצה שלא נאמר בה לבוד מפני בקיעתן בפירצה כגון דיומדין שאנו צריכין לומר בהן רואין המחיצות כאילו מאריכות וסותמות זו לזו ובקיעה דרבים מפסקת בהן, אבל שתי מחיצות זו כנגד זו במדינה אע"פ שיש פירצה באמצען וכו' אי אפשר לשתי המחיצות להתבטל, וכנגד העומד מכאן ומכאן אינו נעשה רה"ר לעולם שהרי שתי מחיצות גמורות הן ועומד מרובה על הפרוץ ואין אנו צריכין לסתימת הפירצות". ולקמן בסימן כ"ג הארכנו בגדר זה של עומ"ר.

בצוה"פ דלא ארומ"מ אפילו של צוה"פ, והיינו דמדאוריתא נעשית רה"י אף בלי דלתות כיון דאיכא שם ד' מחיצות אלא שחכמים הצריכו דלתות כדי לטלטל, ועפי"ז מיושבות כל הסתירות ברמב"ם, דגבי עולי רגלים אוקמוה אדינא דאוריתא ולכן אם דרך הרבים מפסקת בין הדיומדין אי"צ לסלקה, וכן לענין חיובא דזורק לתוכן (שבזה איירי הרמב"ם בהל"ג) פסק הרמב"ם דחייב אפילו אם דרך הרבים מפסקתן, אבל בה"י איירי לענין כיצד מכשירין רה"ר, וכן בריש פי"ד איירי לענין לטלטל בתוכן, ובזה פסק דארומ"מ משום דאף חכמים דר"י מודו דמדרבנן אסור.

ומה שבה"י סגי בראויה לינעל ובריש פי"ד הצריך דלת ננעלת, יש לומר אף גבי הדין דרבנן כסברת המאירי דהצריכו דלת כדי למנוע רגל הרבים וסגי בראויה לינעל, ובמדינה צריך ננעלת בפועל.

העולה לדינא בדעת הרמב"ם

יז. היוצא מכל זה, דלדעת הרשב"א (בביאורו השני) הרמב"ם פסק כר"י. אמנם המאירי והחזו"א פירשו דדעת הרמב"ם גבי דיומדין כחכמים דלא ארומ"מ, אלא שגם לחכמים בעינן שם ד' מחיצות, ולחי וצוה"פ לא נחשב שם ד' מחיצות, אבל עומ"ר חשיב שם ד' מחיצות. ומה שהצריך דלתות לביאור

המאירי היינו דוקא היכא שאין שם ד' מחיצות ואז בעי דלת מדאוריתא, אבל אם יש שם ד' מחיצות אי"צ דלת. והביה"ל פירש ג"כ דפסק כחכמים, אלא שפירש דאפילו ע"י צוה"פ מיקרי שם ד' מחיצות ומה שהצריך דלתות היינו מדרבנן. ונמצא דלהחזו"א דאיכא שם ד' מחיצות דהיינו בדאיכא עומ"ר לא ארומ"מ אפילו מדרבנן, אבל באיכא צוה"פ מבטלי מחיצתא אפילו מדאוריתא. אך לביה"ל אפילו היכא דאיכא צוה"פ לא מבטלי מחיצתא מדאוריתא אך מדרבנן מבטלי, וקולתו חומרתו דכיון שאף בדאיכא שם ד' מחיצות הצריך דלת מדרבנן א"כ גם באיכא עומ"ר אף אי נימא דחשיב שם ד' מחיצות אפ"ה בעינן דלת מדרבנן, (וגבי עולי רגלים הקילו).

דין ארומ"מ בתל המתלקט

יח. לכאורה יוצאת עוד נפק"מ בין הביה"ל לחזו"א אם במחיצת תל המתלקט אמרינן דארומ"מ, דהנה בגמ' (כב:) נראה דתלי בפלוגתא דר"י ורבנן, אלמא חשיב שם ד' מחיצות, וא"כ להחזו"א דס"ל דקי"ל כרבנן לא אמרינן בזה דארומ"מ וכן מבואר בדבריו (סימן מ"ג סק"ד), אך לביה"ל דס"ל דאף היכא דאיכא שם ד' מחיצות אמרינן דארומ"מ א"כ יוצא דאע"ג דתל המתלקט חשיב שם ד' מחיצות אפ"ה מדרבנן אמרינן דארומ"מ.

ב' מחיצות זה כנגד זה ולחי ביניהם
 יט. כתב הביה"ל (ריש סימן שס"ג) דאם יש
 ב' מחיצות ולחי הוי רה"י
 מדאורייתא, אכן אם ב' המחיצות הם זה
 כנגד זה והלחי ביניהם ורבים בוקעין בין
 המחיצות מוכח בשבת (ו:1) דלכו"ע לא
 מהני הלחי לשויה רה"י. עכ"ד.

והנה לדעת הראשונים דסברי דאתו רבים
 ומבטלי מחיצתא, פשוט דרבים
 מבטלים את הלחי, אך לדעת הרמב"ם
 דפסק כחכמים דלא ארומ"מ, לענין אי
 מבטלי לחי תלוי בב' התירוצים ברשב"א,
 דלתירוץ קמא אע"ג דלחי משום מחיצה
 מ"מ אתו רבים ומבטלי מחיצתא, אך
 לתירוץ השני הטעם שלחכמים אין
 מערבין רה"ר בלחי היינו משום דסברי
 דלחי משום היכר, אבל לדידן דקי"ל לחי
 משום מחיצה לא אתו רבים ומבטלי את
 הלחי והויא רה"י מדאורייתא. וגם דעת
 תוס' (בדף ו:1) דגבי לחי ארומ"מ כיון
 דליכא שם ד' מחיצות, ולמאי שנתבאר
 דעת הרמב"ם בזה כתוס'.

טעמא דסגי בדלת הננעלת בלילה

ג. והנה עד כה ביררנו היאך נקטינן
 לדינא אי בעינן דלתות ננעלות,

ואכתי צריך לברר בטעם הדבר דמחמת
 שהדלתות ננעלות בלילה מהני אף ביום
 למהוי רה"י טפי מדלת הראויה לינעל.

הרשב"א בעבוה"ק (ריש ש"ג) פירש וז"ל
 "היו דלתותיהן ננעלות בלילה
 אין זה רה"ר שאין רה"ר אלא הנמסר
 לרבים בכל שעה". וכע"ז במשנ"ב (סימן
 שס"ד סק"ז).

ויעויין בחידושי הרמב"ן (נט). דאיירי
 בדעת ר' יהודה דב' מחיצות
 דאורייתא, וכתב בתו"ד "דגמר ממדבר
 דליכא מחיצות", נראה מדבריו דהחסרון
 במחיצות דלא הוה דומיא דדגלי מדבר,
 ומדברי הרשב"א לא נראה כן שפירש
 דאי"ז רה"ר דאין רה"ר אלא הנמסר
 לרבים בכל שעה, ולא פירש משום דלא
 הוה דומיא דדגלי מדבר".

כא. בעבוה"ק שם דעתו דדוקא בסרטיא
 בעינן שלא יהא חומה או
 מפולש משא"כ בפלטיא כתב דאע"פ
 שדלתות המדינה ננעלות בלילה מיקרי
 רה"ר. ולכאורה הסברא בזה דמחיצה
 מפקיעה שם רה"ר כיון שמפריעה את
 שימוש הרבים ולכן בסרטיא שיש דלתות

ה. ולדברי הרמב"ן צ"ל דרבנן ור"י פליגי ע"י כמה מחיצות חשיב שינוי מהותי מדגלי מדבר, דלרבנן
 כיון דלא נמנעת כניסת הרבים משתי הרוחות האחרות אכתי לא חשיב שינוי מדגלי מדבר.
 ויתכן לומר עוד דדברי הרמב"ן הם דוקא אליבא דר' יהודה דס"ל דב' מחיצות סגי להפקיע שם רה"ר
 ועל זה הוקשה לו הרי ראוי לשימוש הרבים כיון שיכולים להכנס מב' הרוחות האחרות ולפיכך פירש
 אליבא דר' יהודה דלא חשיב רה"ר כיון שלא הוי דומיא דדגלי מדבר שאפשר להכנס מכל הרוחות, אבל
 אליבא דחכמים גם הרמב"ן מודה דתלוי אם מסור לרבים בכל שעה.

הרי הדלת מונעת את ההילוך שזה השימוש באותו מקום, משא"כ פלטיא שהשימוש הוא מה שמתקבצים באותו מקום לסחורה, משו"ה כל שאין מחיצה בינה לבין יושבי העיר, אף אם העיר כולה מוקפת מחיצה אך מ"מ אין המחיצה מונעת את השימוש של הרבים המיועד לאותו המקום ולכן לא נפקע הימנה שם רה"ר. ועיי' בנשמ"א (כלל מ"ט סק"ב) ובמשנ"ב שהאריכו בדבריו. (ובנשמ"א שם כתב שהחכ"צ כתב כדבריו, והמעייין בחכ"צ יראה שאדרבא דעתו הסכימה לסברת הרשב"א).

אמנם סברא זו היא דוקא לשיטתו שהטעם דמחיצות מפקיעות שם רה"ר משום שאין רה"ר אלא הנמסר לרבים בכל שעה והכא הרי נמסר לרבים שהרי המחיצות לא מונעות את הרבים, אך למאי שנתבאר מהרמב"ן דהטעם דברה"ר בעינן שלא יהיו מחיצות משום דילפינן מדגלי מדבר שלא היה להם חומה, א"כ יש לומר דכל שהרה"ר מוקף חומה לא הוי רה"ר ואף בפלטיא¹.

כב. והנה הראשונים האריכו באיזה מרחק המחיצות כבר לא מתייחסות לרשות ועד איזה מרחק חשיבא רה"י מחמתן, ודנו בזה עפ"י הגמ' (בדף כב).

שהקשתה דכו"ע מקיף לה אוקינוס, ולא פירשה הגמ' מה התירוק על זה, ועיי' בביה"ל (סימן שמ"ו) שהאריך בזה, ובנשמ"א (כלל מ"ט סק"ב) ובאגר"מ (אור"ח ח"א תשובה קל"ט) תלו בשיעור ט"ז מיל. ולפי סברת הרשב"א בסרטיא יתכן לתת בזה גדר דכיון שכל ענינה של המחיצה שמונעת את הילוך הרבים, א"כ יש לומר דכל היכא שהדרך מוליכה מעיר לעיר ואין מחיצה שמונעת את ההילוך מעיר לעיר לא איכפ"ל שב' העירות הם בתוך היקף מחיצה המקיפה לתרוויהו עם הדרך, דמ"מ אין המחיצה החיצונה מונעת את השימוש של הרבים מהסרטיא.

פְּלוּגַת הַדְּאִשׁוּנִים אִי סְגִי בְּדִלְתָא אַחַת הַנְּעֵלֶת בְּלִילָה

כג. כתב הרשב"א בעבוה"ק (הביאו המ"מ והב"י בסימן שס"ד) "כיצד הוא מכשירו עושה לו דלתות ננעלות בלילה והרי זה רה"י, ויראה לי שאין צריך דלתות ננעלות מכאן ומכאן אלא כל שיש לחי או קורה ודלת ננעלת בלילה הרי זה רשות היחיד". ובמג"א (שם סק"ב) כתב דתלוי בפלוגתת רש"י ותוס' (ו: תוד"ה והאמר) בביאור קושית הגמ' "וכי תימא בכך הוא דלא מיערבא הא בדלתות מיערבא והאמר רבי יוחנן וכו', דלרש"י

1. ויש לדחות דאין כוונת הרמב"ן במ"ש דלא הוה דומיא דדגלי מדבר על מציאות החומה אלא המכוון על פעולת החומה שמונעת את רגל הרבים וממילא אי"ז סתירה לדברי הרשב"א דגם להרמב"ן הכל תלוי בכך שמסור לרבים בכל שעה אלא דמה שבעינן שיהא מסור לרבים בכל שעה היינו משום דבעינן דומיא דדגלי מדבר. וממילא י"ל דגבי פלטיא הנמצאת בעיר המוקפת חומה לא איכפ"ל בהיקף החומה כיון שאינה מהוה מניעה לשימוש הרבים וממילא אין את החסרון דלא הוי דומיא דדגלי מדבר.

קושית הגמ' ממאי דשרינן לחי וקורה מצד אחד, אלמא לדברי רבי יוחנן בעינן דלתות מב' הרוחות, אבל ר"י פירש שקושית הגמ' דמשמע דלב"ה לא בעי נעילה והקשתה הגמ' מרבי יוחנן שהצריך נעילה, אלמא דלר"י סגי בדלת מצד אחד. ובשו"ע (שם ס"ב) פסק דבעינן שתי דלתות.

וכתב החזו"א (סימן י" סק"י) דהא דבעי שתי דלתות היינו דוקא בשעה שפתוחות וההיתר משום שננעלות בלילה, אבל בשעה שהדלת נעולה, אפילו ע"י דלת אחת הוי רה"י מהתורה.

אם דלת הננעלת בלילה בעיא צוה"פ

נד. וכע"ז בדבריו בריש סימן י"ד, דשם האריך דלא סגי בדלתות הננעלות בלילה בלי צוה"פ, וה"ט משום דדלת פתוחה אין עלה שם מחיצה ואף אי ננעלת בלילה, אלא הצוה"פ היא מחיצה אלא דאתו רבים ומבטלי לה, ודלתות מהני דלא אתו רבים ולא מבטלה המחיצה של צוה"פ, וכ"ה באגר"מ (או"ח ח"א סימן קל"ט), ודלא כמו שהאריך בקונטרס דלתות שערי העיר.

אמנם כתב החזו"א דמ"מ בשעה שהדלת נעולה הוי מחיצה גמורה ומהני בזה אפילו בלי צוה"פ.

כה. ולכאורה יש להביא ראיה דל"מ דלתות הננעלות בלילה

בלי צוה"פ, מהגמ' (ב:) שהקשתה אלא מעתה ליבעי דלתות כהיכל, ותירצה דלצניעות בעלמא הוא דעבידן. וצ"ב התירוץ דמ"מ מנ"ל למילף שבלי דלתות מיקרי פתח ברוחב י'. ונראה דיש לפרש דלתות היכל לצניעות בעלמא הוא דעבידן היינו שאין עליהם שם פתח ולא נעשו כדי לתת שם פתח אלא רק לצניעות ולכל היותר יהא עליהם שם מחיצה. ויש להוסיף עוד דתוס' פירשו דעשו את פתחו של היכל גדול ככל האפשר לעשותו ועדיין יקרא עליו שם פתח, וזהו שתירצה הגמ' דדלתות היכל לא נעשו כדי שיהא אפשר לעשות פתח יותר גדול אלא לצניעות בעלמא.

ברם יש להעיר מדברי תוס' (בד"ה אלא מעתה), דעל קושית הגמ' שם אלא מעתה לא תיהני ליה צוה"פ כתבו, "אבל לא תיהני ליה דלתות לא פריך, דפשיטא הואיל ואית ליה דלתות והן ננעלות דהויא כמחיצה מעלייתא", נראה מדבריהם דדלת הננעלת בלילה הויא מחיצה מעלייתא אף בשעה שהיא פתוחה, ואין לדחות דהכא הוי מחיצה בצירוף צוה"פ, שהרי כל סברת החזו"א דצירוף של שניהם מהני היינו משום דהדלת מהניא רק למנוע בקיעת הרבים והצוה"פ היא מחיצה בלחודה, אבל הדלת בשעה שהיא פתוחה אינה מחיצה כלל, ואף אי איכא צוה"פ לא מהני להעלות לה שם מחיצה.

סימן ה'

רה"ר המתקצר ומבוי שאורכו לאורך רה"ר

נידון הראשונים בברייתא דרה"ר העוברת בין ב' בתים מהו שיעור רוחב הרה"ר * דעת תוס' במבואות שאין בהם ט"ז ואורכן לאורך רה"ר * שיטת ר"י דדינם כרה"ר אפילו אם אורכן לרוחב רה"ר * ביאור דברי השו"ע בזה * דברי הגר"א דיש ענין שלישי דרה"ר המתקצר * ביאור הוכחת התוס' מסוגיא דבין העמודים * ביאור הגר"א בדברי תוס' דתלי אם רה"ר מהלכת שם * דעת רש"י והרמב"ן בדין רה"ר המתקצר

תירצו בענין אחר דאיכא לאוקמי שעשה לחי רחב בענין שנתמעט הפתח יותר מעשר. [ובגאוו"י הקשה דאכתי תקשה מקורה דבזה ליכא לשנויי כדתירצו תוס']. ויל"ע דגם על ברייתא דיתר על כן י"ל דבין ב' הבתים שבב' צידי רה"ר יש רחב ט"ז אמה ובראשו יעשה לחי רחב שימעט מעשר.

ב. **בחידושי הרמב"ן** (ברף נ"ט) האריך ליישב דלמסקנא ר"י התיר אפילו ביותר מי"ג אמה ושליש, וא"כ איירי ברחב ט"ז ואפ"ה משתרי בלחי קורה, עיי"ש.

ג. **בתוס'** תירצו דמעיקרא ס"ד דאיירי ברוחב ט"ז אמה, אבל למסקנא דמוקי ברייתא דחנניה במבואות המפולשין לרה"ר וחלוקין ממבוי סתום, א"כ גם ההיא דר' יהודה אפשר להעמיד במבוי המפולש ואמרו חכמים דמפולש לרה"ר אין מערבין בכך, ורק לס"ד שלא

גמ' (ו.) "תנו רבנן כיצד מערבין דרך רה"ר עושה צוה"פ מכאן ולחי וקורה מכאן וכו', ורה"ר מי מערבא והתניא יתר על כן אמר רבי יהודה מי שיש לו שני בתים בשני צידי רה"ר עושה לחי מכאן ולחי מכאן" וכו'.

נידון הראשונים בברייתא דרה"ר העוברת בין ב' בתים מהו שיעור רוחב הרה"ר

א. **הקשו תוס'** דמשמע דההיא דשני בתים איירי ברה"ר גמורה ורחב ט"ז אמה וא"כ היאך מהני לחי לר' יהודה הא אמרינן דלכל היותר לא התיר ר' יהודה אלא עד י"ג אמה ושליש.

וכן הקשה בחידושי הרשב"א אלא שהוא העמיד את הקושיא על הברייתא דחנניה דעושה לחי מכאן, ולפיכך הקשה דביותר מעשר לא מהני לחי לפי שהוא הקשה מרבנן, אבל תוס' שהקשו על רבי יהודה הקשו משיעור י"ג אמה ושליש, ותוס' לא הקשו משם דכבר

העמדנו את ברייתא דחנניה במפולש א"כ מה"ת לחלק בין מבוי מפולש לכרמלית למפולש לרה"ר לפיכך ס"ד דברייתא דר' יהודה איירי ברה"ר גמורה.

דעת תוס' במבואות שאין בהם ט"ז ואורכן לאורך רה"ר

ד. ועוד תירצו "דמעיקרא נמי ידע שפיר דלא התיר ר' יהודה אלא עד י"ג אמה ושליש ומ"מ הוי רה"ר גמורה, כגון שרה"ר אחת משני צידי המבוי רחב ט"ז אמה ואורך רה"ר מהלכין דרך מבוי דהשתא אפילו במבוי דלא רחב ט"ז אמה הוי רה"ר גמורה כיון דבשני צידי המבוי הוי ט"ז אמה כמו בין העמודין וכו', ולא דמי למבואות המפולשות דהתם רה"ר אינה עוברת במבוי אלא בשני רה"ר עוברת אצל הפתחים".

ובפשטות כוונתם לחלק דאם המבוי אורכו לאורך רה"ר הרי הוא המשך של רה"ר משא"כ אם אורך המבוי לרוחב רה"ר, וכמו הצורות שהדפיסו בתוס'.

וכן הוא להדיא בחידושי הרשב"א וז"ל "דהכא ברה"ר שאינו רחב יותר מעשר היא שנויה ואפ"ה הם רה"ר גמורה בשטרטיא ופלטיא מכאן ומכאו אורך המבוי לאורכן שהרבים נכנסין לו מכאן ויוצאין בו ביושר בלא שצריכים להתעקם כלל כגון זה וכו', וכי אוקימנא לה במסקנא במבואות המפולשין לרה"ר וכו', דאלמא אע"פ שהוא מפולש לשני

ראשיו לרה"ר אינו נידון משום רה"ר, התם בשאורך המבוי לרוחב רה"ר שהנכנסין לו מן המבוי צריכין להתעקם ולהכנס ואינן נכנסין בו ביושר ולפיכך נראה המבוי כרשות אחרת ואינו מן רה"ר צורתו כגון זה".

הנה מבואר להדיא בדבריו דהחילוק אם המבוי אורכו לאורך רה"ר או לרוחבה, וכן הוסיף בחילוק שההבדל אם נכנסין לו ביושר או שצריכין להתעקם כשנכנסין אליו וגם הרשב"א הוסיף את ציורי המבואות.

וכן כתב להדיא בעבוה"ק וז"ל "לפיכך המבואות המפולשין לרה"ר ואורכן לאורך רה"ר אע"פ שאין ברחבן שש עשרה אמה הרי הם רה"ר גמורה. היה אורכן מפולש לרוחב רה"ר אינן רה"ר, ואלו הן מבואות המפולשין שאמרו בכל מקום".

ה. עוד הוסיף הרשב"א בתוך דבריו בחידושים שה"ה אם פלטיא מכאן ופלטיא מכאן ואורך המבוי לאורך רה"ר הוה רה"ר. ויש כאן תוספת חידוש דהנה בשלמא בסרטיא מכאן ומכאן שהיא מסילה להילוך הרבים בזה אמרי' שאם יש מבוי בהמשך הסרטיא גם הוא נידון כהמשך רה"ר, אך בפלטיא מכאן ומכאן שתשמישם לשווקים ויש מבוי שמחבר בין שני הפלטיות הרי המבוי תשמישו חלוק מהפלטיא שהרי הוא משמש להילוך, וא"כ אינו המשך של רה"ר,

ואת"ל שסגי במה שהולכים מזה לזה א"כ מ"ט חלוק אם הוא לאורכה של רה"ר או לרוחבה, דבשלמא כשהרה"ר היא להילוך, בזה אמרי' דכשהוא לאורכה הוא המשך של הרה"ר משא"כ כשהא לרוחבה, אבל בפלטיא שאין תשמישה להילוך א"כ המבוי אינו המשך אלא מחבר בין ב' הרשויות וא"כ מה לי אם אורכו לאורך רה"ר או לרוחבה.

והיה מקום לומר דהנה כשהוסיף הרשב"א את החילוק בין אם המבוי לאורך או לרוחב משום שבזה הולכים ביושר ובזה צריכים להתעקם, הוסיף עוד דהיכא שצריכין להתעקם ואינן נכנסין בו ביושר לפיכך נראה המבוי כרשות אחרת ואינו מן רשות הרבים", וצריך לברר סברא זו מה בכך שנראה כרשות אחרת. אך עכ"פ לפי סברא זו יש מקום לומר גם גבי פלטיא דבגוונא שצריכים להתעקם נראה כרשות אחרת ושאינו מרה"ר.

שיטת ר"י דדינם כרה"ד אפילו
אם אורכן לרוחב רה"ד

ו. הרא"ש בפ"ק (סימן ח' והביאו הטור בסימן שס"ד) אחר שהביא את תנאי רה"ר כתב וז"ל "ור"י פירש במבואות הרחבים י"ג אמה ושליש ושני ראשיהם מפולשין לרה"ר שהוא רחב ט"ז כיון דבקעי בהו רבים חשיב רה"ר ממש מן התורה ולא מערבין אלא בדלתות נעולות בלילה ומביא ראיה מבין העמודין" וכו'.

הנה הרא"ש בשם ר"י לא פירש דאיירי דוקא במבואות שאורכן לאורך רה"ר, ובפשטות משמע דה"ה אם אורכן לרוחב רה"ר. וכן נראה שהבין הב"י בסימן שמ"ה דבתחילה הביא את דברי הרא"ש בשם ר"י וסיים שהביא ראיה לדבר. ואח"כ הביא את דברי הרב המגיד בשם הרשב"א וסיים על זה המ"מ "ומה שכתב שכשארכן לאורך רה"ר הרי הן כמוהו אע"פ שאין ברוחבן ט"ז אמה היא סברת התוס' ואינה מוכרחת בגמ'". נראה שהב"י חילק את ר"י והרשב"א לב' ענינים שהרי לא כתב וכ"כ המ"מ בשם הרשב"א, וכ"נ מדבריו ריש סימן שס"ד שכתב "והטור כתב בשם ר"י דאם שני ראשיו מפולשין לרה"ר דינו כרה"ר, ובסימן שמ"ה כתבתי סברת מי שאומר שיש רה"ר גמורה בלא רוחב ט"ז אמה כשאורך המבוי לאורך רשות הרבים", משמע דסברא זו אינה סברת ר"י אלא דעה אחרת, וא"כ לר"י אפילו אם אורכן לרוחב רה"ר ג"כ דינם כרה"ר.

ולמשנ"ת בשיטת ר"י דאפילו אם אורכן לרוחב רה"ר ג"כ דינם כרה"ר קשה שהרי מפורש בגמ' דמבוי המפולש לרה"ר אין דינו כרה"ר. וכתבו האחרונים (וכן תירץ המשנ"ב) דר"י איירי דוקא ברחב י"ג אמה ושליש שנוח לתשמיש נספח לרה"ר לפי שיש מקום לצמד בקר לשני הכיוונים לעבור ולכן הוי רה"ר, אך בפחות מכאן שאינו נוח לתשמיש אינו רה"ר כשהוא לרוחב רה"ר, [ובפמ"ג

הסתפק במבוי שאורכו לרוחב רה"ר והוא י"ג ושליש ובאמצע מתקצר לפחות מה דינו, ולכאורה הספק על כל המבוי ולא רק על החלק המתקצר דכיון שמתקצר שוב א"א שב' צמדי בקר יעברו זה כנגד זה וממילא אין תשמישו נוח כדי להחשיבו כחלק מרה"ר].

עוד יש ליישב בדעת ר"י, דאי נימא שכל דין זה דהמבוי נקרא רה"ר היינו דוקא היכא שבמציאות בקעי ביה רבים, י"ל דאם בקעי רבים דינו כרה"ר ואם לאו דינו כמבוי המפולש, ולקמן יבואר בעז"ה שכן פירש הגר"א.

ברם הקרבן נתנאל פירש בדעת ר"י דדבריו הם דוקא כשאורך המבוי לאורך רה"ר.

ביאור דברי השו"ע בזה

ז. **השו"ע** (בס"ח) כתב "מבואות הרחבים ט"ז אמה ומתקצרים בקצתן ואין בהם ט"ז אמה י"א שאם אורכן לאורך רה"ר הרי הם רה"ר". ובס"ט כתב "מבואות הרחבים י"ג אמות ושליש ושני ראשיהן מפולשין לר"ה שהוא רחב ט"ז י"א שהוא רשות הרבים".

ולכאורה כפל דבריו, ברם לפי מה שנראה מהב"י בדעת ר"י דאפילו אם אורכן לרוחב רה"ר ג"כ דינם כרה"ר, י"ל דבס"ח איירי דוקא באורכן לאורך רה"ר וכשיטת הרשב"א, ואח"כ הוסיף בס"ט י"א והוא ר"י דאפילו אם

רחבן לרוחב רה"ר. וכן פירשו הא"ר והפמ"ג, וזהו שדקדק השו"ע שבס"ח לא כתב שיעור לרוחב המבוי ובס"ט כתב שיעור לרוחב המבוי, דכיון שאורכן לרוחב רה"ר דוקא אם רחבים י"ג אמה ושליש אז דינו כרה"ר וכמשנ"ת לעיל בישוב שיטת ר"י.

ה. **ובביה"ל** הביא את האחרונים שפירשו את דברי השו"ע בב' הסעיפים כמשנ"ת, אך דעתו נוטה שב' הסעיפים הם במבוי שאורכו לאורך רה"ר, וכתב שגם דעת ר"י ברא"ש כן, אבל אם אורכו לרוחב רה"ר לא הוה רה"ר, ופירש שמה שחילקם השו"ע לב' סעיפים היינו משום דשיטת הרשב"א דאפילו אין המבוי רחב י"ג אמה ושליש ג"כ מיקרי רה"ר, (וכמ"ש להדיא דאפילו אינו רחב עשר מיקרי רה"ר), וזה הדעה שהביא בס"ח, ודעת ר"י דדוקא אם רחב י"ג אמה ושליש וזה הדעה שהביא בס"ט.

דברי הגר"א דיש ענין שלישי דה"ר המתקצר

ט. **בביאור** הגר"א כתב דיש ג' ענינים; א. רה"ר המתקצר. ב. מבוי שאורכו לאורך רה"ר. ג. מבוי שאורכו לרוחב רה"ר. ותחילה הגיה בדברי השו"ע בס"ח, דלגירסא שלפנינו יש שיבוש בלשון שהרי השו"ע פתח "מבואות הרחבים ט"ז אמה ומתקצרים וכו', י"א שאם אורכן לאורך רה"ר הרי הם רה"ר". ותמוה מ"ש אם אורכן לאורך

מוכרח מן הגמ' דאיכ"ל כתירוץ הראשון של תוס' וכהרמב"ן בדף נ"ט.

ובדברי הרשב"א בעבוה"ק מבואר להדיא כחלוקתו של הגר"א, וז"ל "מבואות הרחבין שש עשרה אמה אע"פ שמקצתן מתקצרין ואין בו שש עשרה אמה הרי זה רה"ר שאי אפשר לרה"ר להתלקט במלקט", לפיכך המבואות המפולשין לרה"ר ואורכן לאורך רשות הרבים" וכו'. הרי שפשיטא ליה דרה"ר המתקצר הרי הוא רה"ר בכל אורכו, ואח"כ הוסיף דה"ה מבוני שאורכו לאורך רה"ר.

והחילוק בין רה"ר המתקצר שבזה פשיטא דהוה רה"ר טפי ממבוי שאורכו לאורך רה"ר, דבמבוי יש בכניסה קרן זוית שיש בה עיכוב להילוך, משא"כ ברה"ר המתקצר אין קרן זוית אלא מתעגל ומתקצר וכיו"ב. [ומ"מ האי מבוי שיש בו כניסה כקרן זוית לא דמי לקרן זוית הסמוכה לרה"ר דאמרין ששכרמלית דמיא, דהתם מוקפת ג' מחיצות כמין ח' אבל הכא

רה"ר הרי הם עצמם רה"ר שהרי איירי ברחבים ט"ז אמה. לכן הגיה הגר"א "מבואות הרחבים ט"ז אמה ומתקצרין בקצתן או שאין בהן ט"ז אמה ואורכן לאורך רה"ר י"א שהם רה"ר".

ופירש דיש בסעיף זה ב' דינים, דין רה"ר המתקצר והוא מבואר בסוגיא בשבת (ז.) דבין העמודין נידון כרה"ר, וכן בדף צט: בסוגיא דחולית הבור דאם אין גובהה עשרה אסור למלאות מהבור לביתו דמטלטל דרך רה"ר, ואם גובהה עשרה שרי, והנ"מ במופלגת ד' אבל באינה מופלגת ד' שרי, הרי מבואר מזה דהריוח שבין החוליא לבור אם הוא רחב ד' מיקרי רה"ר, ואע"פ שאינו רחב ט"ז אמה, הרי שכיון שבצדדיו יש רוחב ט"ז ומתקצר לפחות מט"ז מיקרי רה"ר.

ומהסוגיא בעירובין מוכח דין מבוי שאורכו לאורך רה"ר דמיקרי רה"ר אף שאין רחב ט"ז וכמו שהוכיחו תוס', וע"ז כתב המ"מ שאינו

א. מקור סברא זו מהגמ' בפרק הזורק (צז.) דאמרי' "מנא הא מילתא דאמור רבנן כל פחות מג' כלבוד דמי אמר ליה לפי שאי אפשר לה לרה"ר שתתלקט במלקט ורהיטני, אי הכי ג' נמי וכו' אלא כל פחות משלשה כלבוד דמי הלכתא גמירי לה".

ויל"ע שהרי הגמ' חזרה בה מסברא זו דהוי רה"ר משום דאי אפשר לרה"ר להתלקט במלקט וא"כ מ"ט נקט הרשב"א סברא זו גבי רה"ר המתקצר. ועוד דאף גבי מידי שאין בגובהו ג' נקט הרשב"א (עבוה"ק שם אות ג') כסברא זו, וז"ל "אין בגובהו שלשה הרי הוא לבד עם הקרקע ועוד שאי אפשר לרה"ר להיות שוה כאילו מתלקט כולו במלקט" וכו', וקשה כיון שחזרה בה הגמ' מסברא זו ופירשה דהוי רה"ר משום דהלכתא גמירי לה, א"כ מאי טעמא נקט הרשב"א כה"ס דהש"ט.

איכא רק ב' מחיצות כמין גאם. חזו"א סימן ק"ז סק"ט].

[והיכא שרה"ר רחבה באמצעה ומתקצרת בקצותיה גם האי כניסה הוי רה"ר, (חזו"א שם, וכ"ה בכיה"ל שמה"ס¹), ואי"ז ענין להאי סוגיא דרה"ר המתקצר, דסוגיא זו היא לענין החלק הקצר, והם איירו לענין החלק הרחב, ולעיל בסימן ו' הארכנו בזה].

לא מסתברא שיהא העמוד ממעט ברה"ר שא"כ אפילו נעץ קנה ימעטנו². וזה כהסברא שכתב בעבוה"ק לענין מבוי המתקצר דהרי זה רה"ר לפי שא"א לרה"ר להתלקט במלקט. ואפ"ה בערובין לא הוכיח מזה למבוי שאורכו לאורך רה"ר וכמו שהוכיחו תוס', והיינו משום דס"ל שאין הכרח מרה"ר המתקצר למבוי המפולש לרה"ר.

ביאור הוכחת התוס' מסוגיא דבין העמודים
י. תוס' הביאו ראיה מהא דאמרי' (שבת ז.)
דבין העמודין דינו כרה"ר,
ואפילו מאן דפליג התם וס"ל דהוי
כרמלית היינו משום דהם זה שלא כנגד
זה ולא ניחא תשמישתיה. וכן כתבו
בשבת (ז.) דבין העמודין הוה רה"ר ואע"פ
שאיין בין עמוד לעמוד ט"ז אמה מ"מ
כיון שבני רה"ר בוקעין בה וחוזין לבין
העמודין רחב ששה עשר אמה, והיינו
כדבריהם הכא.

ובביאור הגר"א כתב שלפי מה שהוכיחו תוס' מבין העמודין מוכח שאפילו בפחות מי"ג ושליש עד ד"ט מיקרי רה"ר כדין רה"ר המתקצר וכדמוכח בסוגיא דחולית הבור וכו"ל. [וטעם לשיעור ד"ט מבואר בחידושי הרשב"א בעירובין (צט. ד"ה במאי) דעד ד"ט מיקרי מקום, ולפיכך פחות מד"ט מיקרי מקום פטור].

ביאור הגר"א בדבדי תוס' דתלי
אם רה"ר מהלכת שם

יא. הגר"א למד כפירוש האחרונים בדעת השו"ע, דהוסיף בס"ט טפי ממה שביאר בס"ח, דאפילו שאורך המבוי לרוחב רה"ר ג"כ דינו כרה"ר,

בחידושי הרשב"א בשבת כתב ג"כ כעין דבריהם וז"ל "אבל בין העמודין כרה"ר דמו ואע"פ שאין בין עמוד לעמוד רוחב שש עשרה, אלא דהכא

ב. צל"ע דאם אין בקנה רוחב שלשה מ"ט לא אמרי' בזה שבטל לגבי רה"ר ונימא דכמי שאינו הוא ולא מחלק את הרה"ר לרוחב פחות מט"ז, וכשם שאמרינן לענין גובה שדבר שאין בגובהו ג' בטל לגבי רה"ר משום לבוד, וא"כ היאך הוכיח הרשב"א מזה לרה"ר המתקצר. ויש בזה גם נפק"מ דהנה לענין רה"ר המתקצר הוכיח הגר"א (ויבואר לקמן בעז"ה) דשיעורו ד"ט אבל פחות מכאן הוה מקום פטור, ואם נעץ קנה דק בפחות מד"ט לצידי רה"ר אם המקום שבין הקנה לכותל יהא נידון כרה"ר, דאם מדין רה"ר המתקצר אותו מקום אינו רה"ר דאין בו ד"ט, אך אם הקנה בטל לרה"ר גם אותו מקום יהא דינו כרה"ר.

וכמ"ש הרא"ש בשם ר"י, והגדיל הגר"א לומר דאף דעת תוס' בדף נ"ט כן, והקשה דא"כ סתרי לדבריהם בדף ו', וכתב דלא קשיא דמ"ש בדף נ"ט איירי שרבים עוברים במבוי ומ"ש בדף ו' איירי שאין עוברים במבוי כמבואר בדבריהם.

ונמצא לפירשו דמה שחילקו תוס' בדף ו' בין מבוי שדינו כרה"ר למבוי שמפולש לרה"ר, אי"ז חילוק בעצם בין אם אורכו לאורך רה"ר או לרוחב רה"ר, אלא עיקר החילוק הוא שבתחילה איירו ברה"ר מהלכת במבוי ולכן דינה כרה"ר ולא איכפ"ל אם לאורכה או לרוחבה, ובמקרה השני איירי שאין רה"ר מהלכת במבוי ולכן אינה כרה"ר ולא איכפ"ל אם היא לאורך המבוי או לרוחבו, ולדבריו הצורות שהוסיפו בתוס' אינם נכונות בדעתם, [או שבאמת גם לדבריו תוס' כווננו לחלק בין אם אורכו לאורך רה"ר או לרוחבה, אלא שטעם החילוק משום שבזה מסתמא בקעי רבים ובוזה לא בקעי רבים].

ולפי"ד גם במבוי שאורכו לרוחב רה"ר ג"כ אי"צ שיהא רוחב י"ג אמה ושליש, שהרי תוס' הוכיחו מבין העמודין אלמא דמי לרה"ר המתקצר, ולא חילקו בין אם אורכו לאורך או לרוחב רה"ר, אלא כל היכא דבקעי רבים דינו כרה"ר, ומ"ש בגמ' (גבי ברייתא דחנניה) דמבואות המפולשין לרה"ר אין דינם כרה"ר היינו דוקא בלא בקעי בהו רבים.

ונמצא דיש ג' אופנים לחלק במבואות המפולשים לרה"ר אימתי דינם כרה"ר; א. פשטות החילוק בתוס' אם אורכו לאורך רה"ר או לרוחב רה"ר. ב. בדעת ר"י הבינו האחרונים דתלוי בשיעור רוחבו דאם הוא רחב י"ג אמה ושליש דינו כרה"ר ובפחות מזה אינו כרה"ר. ג. דעת הגר"א דתלוי אם רה"ר מהלכת במבוי.

דעת רש"י והרמב"ן בדין רה"ר המתקצר יב. **והנה** בעיקר האי דינא דמבוי מפולש לאורך רה"ר שהוכיחו תוס' מהסוגיא בעירובין, כתב הרשב"א שבדעת רש"י נראה שלא פירש כן בסוגיא שהרי פירש דרך רה"ר רוחב ט"ז אמה, [וכל זה לשיטתו שהוכיח כן כבר מהסוגיא בע"א, אבל תוס' הוכיחו רק מהברייתא בע"ב דיתר על כן אמר ר"י, וא"כ ליכא ראייה ממ"ש רש"י בע"א רוחב ט"ז דנייד מתירוץ וסברת התוס'], וכתב הרשב"א דמ"מ אין לדחות פירושו של רש"י דאי משום דקתני במתני' הרחב מעשר ימעט י"ל דה"נ בשמתקצר הרשות בראשו וחוזר עד כדי עשר. ובסו"ד סיים הרשב"א דלפרש"י יתכן דמבוי המפולש בכל ענין לא הוי רה"ר ואף שאורכו לרוחב רה"ר.

ובפשטות כוונתו במ"ש שמתקצר בראשו היינו שכל הנדון במבוי הקצר היינו דוקא בחלק הקצר

אבל החלק הרחב ודאי שהוא רה"ר, ואף שחלקו מתקצר לפחות מעשר מ"מ מיקרי מפולש ולא איכפ"ל שבראשו אינו מפולש.

ועפ"י משנ"ת דרה"ר המתקצר עדיף ממבוי שאורכו לאורך רה"ר, יתכן בכוונת הרשב"א דנהי שלרש"י מבוי המפולש לא הוה רה"ר, מ"מ מודה דרה"ר המתקצר אף בחלק הקצר הוא רה"ר, ולכן היכא שבראשו הוא רוחב

עשר גם המקום הצר מיקרי רה"ר.

והנה הרשב"א נקט דרש"י לא ס"ל כלל לדינא דרה"ר המתקצר, ולכאורה גם דעת הרמב"ן נראה כן שהרי בדף נ"ט הקשה כקושית תוס' ולא נחית כלל לסברת תירוצם, נראה דלא ס"ל כסברא זו ואפילו אורכן לאורך רה"ר אין דינו כרה"ר. ובמ"מ כתב דהרמב"ם לא ס"ל כן, אלא בכל ענין אם אינו רחב ט"ז לא מיקרי רה"ר.

סימן ט'

בדין גג הבולט והמסתעף לדינא דגוד אחית

דברי תוס' דהאיסור בגג הבולט משום שנפרץ למקום האסור * הבנת המג"א בדברי תוס' והבנת שארי האחרונים * ביאור הגר"ז דעל גבי הגג אי"צ לדינא דגו"א משום דרה"י עולה עד לרקיע * ביאור דברי המג"א עפ"י דברי מהרל"ח דדין פרוץ במלואו הוא משום גזירה * הוכחה מדברי המג"א בהלכות סוכה דלא אמרי' גו"א בגג הבולט * ביאור נוסף בדברי המג"א עפ"י שיטת הרמב"ן דל"א גוד אסיק בעמוד * נפק"מ לדינא באבן שפה הבולטת ע"ג הגדר * יבואר אם דינא דרה"י עולה עד לרקיע הוא מדין גוד אסיק * אם הבליטה היא כחורי רה"י * הבנת החזו"א בביאור דברי תוס' והטעם דלא אמרי' רה"י עולה עד לרקיע * שיעור הבליטה * ביאור הבנת החזו"א בהיתר בליטה מועטת * דחית ראית החזו"א מהסוגיא בשבת ק"א וקושיא על דבריו מדין לחי שהגביהו ג"ט * יבואר דעת המשנ"ב דגוד אחית מהני למהוי רה"י דאורייתא אך אסור לטלטל בה * דעת השערי ציון דאמרי' גו"א גם במחיצות שאינן ניכרות

דברי תוס' דהאיסור בגג הבולט משום שנפרץ למקום האסור

א. בגמ' ריש פרק כל גגות (פ"ט.) פליגי רב ושמואל אליבא דרבנן דסברי גבי גגין דכל אחד רשות לעצמו ואסור לטלטל מגג לחבירו אם לא עירבו ביניהם, דרב אמר אין מטלטלין בו אלא בד"א, ושמואל אמר מותר לטלטל בכלו, ואמרי' עלה "במחיצות הניכרות דכו"ע לא פליגי, כי פליגי במחיצות שאינן ניכרות רב אמר אין מטלטלין בו אלא בד"א לא אמרינן גוד אסיק מחיצתא, ושמואל אמר מותר לטלטל בכלו דאמרי' גוד אסיק מחיצתא".

וכתבו תוס' (ד"ה במחיצות) "ונראה דה"ה אם הגג בולט חוץ למחיצות

הבית דחשיב נמי מחיצות שאינן ניכרות. ואומר ר"י דגגין שלנו שבולטין ראשיהן לרה"ר ועבידי כי ארזילא וכו', הוי כרמלית דלא מינכרא מחיצתא וליכא למימר גוד אסיק, ופי תקרה נמי לא אמרינן, וגוד אחית נמי לא אמרינן, והואיל וכן כל הגג אסור כי כל הגג נפרץ במלואו לכרמלית לאותה בליטה הבולטת לרשות הרבים".

ב. הנה פשטות דברי תוס' מורה דעצם הגג הוא רה"י אלא שהבליטה

היא כרמלית, (כיון דלא אמרי' פ"ת וגוד אחית דאל"כ גם הבליטה היתה רה"י), והואיל וכן כל הגג אסור כי נפרץ במלואו לאותו בליטה דהיינו לכרמלית, (וכיון שלדבריהם האיסור משום פרוץ במלואו, נמצא שמדאורייתא הוה רה"י ורק מדרבנן ל"ה רה"י).

והקשה המהרש"א אמאי צריך לטעמא דנפרץ במלואו לכרמלית, דהא כשם דחשיב נפרץ במלואו מחמת דלא אמרי' גוד אסיק^א וליכא מחיצה בין הגג לבליטה, מהאי טעמא נמי על גבי הגג לא הוה רה"י כיון דליכא מחיצות, שהרי אליבא דרב קיימינן דבעי מחיצות הניכרות. וכתב דהבליטה נעשית כרמלית כיון גדיים בוקעין תחתיה אבל הגג אינו כרמלית שהרי אין גדיים בוקעין תחתיו ולכן דינו רה"י אי לאו דנפרץ במלואו לכרמלית. ודבריו צ"ב.

הבנת המג"א בדברי תוס' והבנת שארי האחרונים

ג. **המג"א** (סו"ס שע"ד) פסק כדברי התוס' והוסיף דבעינן שתהא הבליטה ד"ט דבזה הויא כרמלית.

בנשמ"א (סימן מ"ז סק"ד) ותו"ש ושו"ע הרב הקשו על דבריו כקושית המהרש"א דאי"צ לטעם דנפרץ

במלואו למקום האסור לו אלא כיון שלא אמרינן גוד אסיק (דלכן חשיב פרוץ במלואו) א"כ אין לו כלל מחיצות ובמה יעשה רה"י.

וכתבו (וכ"כ בחידושי אבן העזר פט.) דעל דברי תוס' שהוצרכו לטעם דפרוץ במלואו לכרמלית אי"ז קושיא, די"ל שהגג הוא בולט רק בצד אחד, דהיינו רק כלפי רה"ר, (שכן דרך לעשות בליטה בצד הפתח כדי להגן ממטר וכיו"ב), אבל בכל הג' רוחות אין הגג בולט וממילא אמרינו גו"א בג' רוחות והוה רה"י, אלא שמחמת שברוח רביעית הבליטה היא כרמלית נאסר הגג מחמת שפרוץ לכרמלית, ולכן הוצרכו לטעם דפרוץ במלואו לכרמלית.

ומבואר מדבריהם דאע"פ שאין לו אלא ג' מחיצות וברוח רביעית אין לו מחיצה שהרי א"א לומר גוד אסיק מחמת הבליטה אפ"ה אי לאו דפרוץ למקום האסור היה דינו כרה"י, וחזינן מזה דס"ל שמה שבמקום המוקף ג' מחיצות כמבוי הצריכו חכמים תיקון ברוח רביעית היינו משום שהוא פרוץ במלואו למקום האסור לו, אבל היכא שאין פרוץ למקום האסור אלא למקום פטור אע"ג דליכא אלא ג' מחיצות אי"צ

א. המהרש"א הקשה בנוסח אחר דכשם שהבליטה אסורה משום דלית לה מחיצה ולא הוי רה"י, מה"ט נמי כל הגג לא הוי רה"י, ולכאורה אי"ז מדויק שהרי הבליטה בלא"ה אינה רה"י ואף אי לא בעינן מחיצות ניכרות דאין לה אלא מחיצה אחת.

תיקון ברוח רביעית, וכע"ז ביאר בשו"ת
אבני נזר (סימן ש').

וסיים האבן העוזר דלפי"ז היכא שהגג
בולט מכל הרוחות בזה אע"פ
שאינן רוחב הבליטה ד"ט, מ"מ הגג הוא
כרמלית ומשום דאין לו מחיצות כלל.

ביאור הגר"ז דעל גבי הגג אי"צ לדינא
דגו"א משום דרה"י עולה עד לרקיע

ד. בשו"ע הרב ביאר דאע"פ שלא
אמרינן גוד אסיק מ"מ כיון
שתחתיו הוא רה"י הרי אויר רה"י עולה
עד לרקיע ואי"צ בזה לדינא דגוד אסיק,
דדוקא בעמוד וכיו"ב בעינן להלכתא

דגוד אסיק כיון שתחתיו אינו רה"י.
ולפיכך האיסור בגג הבולט הוא רק
מחמת שנפרץ במלואו למקום האסור לו,
דכיון של"א גוד אסיק ממילא הוא פרוץ
במלואו דליכא מחיצה בין הרה"י
לכרמלית, ולכן האיסור דוקא אם הבליטה
היא ד"ט שאז היא כרמלית אבל בלא"ה
הרי דין הגג כרה"י².

ונמצא דלפי ביאור זה במג"א, מה
שהצריך המג"א שתהא הבליטה
ד"ט היינו דוקא בבליטה בגג שע"ג בית,
דתוכו רה"י ואוירו עד לרקיע נידון
כרה"י, אבל בעמוד דבעינן ביה לדינא
דגוד אסיק יודה המג"א שאם יוצאת ממנו

ב. ועי"ש שכתב דאם אין בגג רוחב ד' היא הבליטה מקום פטור וחשיב דפרוץ במלואו למקום פטור,
ולכן אם נפרץ בבליטה כזו מב' רוחות הוה הגג מקום פטור. וחזינו בדבריו דפרוץ לרשות אחרת אף
שאינה אלא מקום פטור ג"כ פקע דין רה"י, והיינו דס"ל שלמעבד רה"י יש דין במחיצות ולא רק כדי
לגדור מפריצה למקום האסור ולכן אם פרוץ למקום אחר אף שהוא מקום פטור מ"מ אין לו דין רה"י.
אלא שיש להעיר דכשם שחשיב חסרון מחיצה בפרוץ משתי רוחות למקו"פ דאז ליכא ג' מחיצות א"כ
ה"ה בפרוץ מרוח אחת למקו"פ ליכא מחיצה רביעית באותה רוח, וחזינו כמשנ"ת מדברי האהע"ז דמה
שחכמים הצריכו תיקון ברוח רביעית היינו משום דהוא פרוץ במלואו למקום האסור לו ולכן בפרוץ
למקום פטור כיון שאינו מקום האסור לו ליכא חסרון דד' מחיצות.

אלא שבמה שכתב דאם נפרץ מב' רוחות למקום פטור הוה הבית מקום פטור, דבריו אלו הם דלא כמ"ש
באבן העוזר דהיכא שהבליטה מד' רוחות פחות מד' טפחים הרי הגג כרמלית כיון שאין לו כלל מחיצה,
והיינו משום דהאבן העוזר לא נחית לסברא זו דאף אם הגג בולט על גביו יהא רה"י עד לרקיע וממילא
לא מחלקים את הגג שע"ג הבית מהבליטה ונמצא דהכל חטיבה אחת שרחבה יותר מד' על ד' ולכן הכל
כרמלית, אבל הגר"ז שס"ל דע"ג הבית הוה רה"י משום דעולה עד לרקיע נמצא שדנים את הבליטה
בפנ"ע ובה אין ד"ט וממילא היא מקום פטור וא"כ כל הבית הוא מקום פטור.

וחזינו מדברי הגר"ז דדין פרוץ למקום האסור לו אי"ז דוקא למקום האסור לו, אלא כל שפרוץ לרשות
אחרת ואין ביניהם מחיצה הרי הוא מקבל את דין אותה הרשות, שהרי הכא בפרוץ למקום פטור מב'
רוחות ס"ל שכל הגג נעשה מקום פטור מחמת כן, ודין זה הוא דין דאורייתא דאף מדאורייתא אם פרוץ
למק"א דינו כדין אותו מקום, אלא שדין זה הוא דוקא בפרוץ לכה"פ מב' רוחות שאז אינו גזור וחלוק
משאר המקומות בג' מחיצות וחכמים החמירו שבפרוץ למקום האוסר נאסר אף בפרוץ רק מרוח אחת.
ועי" באבני נזר (סימן ש') מ"ש בדבריו.

בליטה אפילו אם אין בה ד"ט ג"כ לא הרי על גביו רה"י דאין שייך לומר גוד אסיק.

ביאור דברי המג"א עפ"י דברי מהרל"ח
דדין פרוץ במלואו הוא משום גזירה

ה. דעת מהרל"ח (בהגהות על הטור סימן שנה, ונתבאר בארוכה לקמן בסימן מ"ה) דהטעם דנפרץ במלואו למקום האסור אסור, אי"ז מחמת חסרון בשם מחיצה אלא כיון שאין המחיצה ניכרת חיישינן שמא יבוא לטלטל גם בחלק האסור. ולפי"ז מיושבת היטב קושית המהרש"א והאחרונים, די"ל שבאמת אמרינן גוד אסיק אף במחיצות שאינן ניכרות והילכך על גבן רה"י, אלא שמ"מ אסור לטלטל בגבין משום נפרץ למקום האסור, דאע"פ שאמרי' גו"א, מ"מ כיון שבמציאות המחיצה אינה ניכרת ע"ג הגג חיישינן שמא יבוא לטלטל אף בחלק

האסור, ולזה לא מהני מחיצה דינית², (ולשון הגמ' שכתוב לא אמרינן גוד אסיק מחיצתא, היינו דלא אמרי' הכא היתר ע"י גוד אסיק).

ובזה יאירו דברי הריטב"א והמאירי
בסוגין שכתבו דאם המחיצה בולטת ע"ג הגג ג' טפחים אף שאין בחלק שע"ג הגג גובה י"ט אמרינן גוד אסיק כיון שהמחיצה ניכרת ע"ג הגג, והדברים צ"ב דאם הגג עושה סילוק וא"א לומר גוד אסיק, מה יתן לך ומה יוסיף לך מה שיש ע"ג הגג המשך למחיצה כיון שבחלק העליון אין שיעור מחיצה, ולמשנ"ת א"ש היטב דבעצם אמרינן גוד אסיק והמחיצה התחתונה נמשכת ע"ג הגג, אלא שיש חשש שמא יבוא לטלטל מחוץ לגבול המחיצה כיון שאינה ניכרת, ולזה מהני היכר היכא שהמחיצה עולה ג' טפחים על גבי הגג.

ג. ויש להוסיף דמדברי המג"א עצמו נראה דס"ל כסברת מהרל"ח, דלקמן (סימן שס"ג סקל"א) מבואר דין מבוי שצידו אחד ים והגידוד שבשפת הים הוא מחיצת המבוי, דחיישינן שמא יעלה הים שרטון ואסור לטלטל בו, והביא המג"א מהמ"מ שפירש דהאי חששא היינו שיעלה שרטון בסמוך למבוי פחות מרוחב עשר אמות כך שהמבוי עדיין יהא מוקף מחיצה ע"י גידוד הים ואע"פ שהגידוד התרחק מהמבוי אפ"ה כיון שאינו מופלג עשר ליכא פירצה י' ואינה אוסרת, אך מ"מ חיישינן שמא יטלטל מן המבוי לים שהוא כרמלית כיון שאותו חלק של הים לא הוקף לשם דירה שהרי ההיקף נעשה מאליו. וצ"ב למה הוצרכו המ"מ והמג"א לחדש גזירה דחיישינן שמא יטלטל מן המבוי לים כיון שליכא היכר בינתיים, ומ"ט לא כתבו דע"כ חשיב פרוץ במלואו למקום האסור לו שהרי המבוי פרוץ לכרמלית, ונראה דסברי דזהו גופא דין פרוץ במלואו למקום האסור דכיון שליכא היכרא חיישינן שמא יטלטל אף במקום האסור. [והנה במג"א שם כתב דלפי"ז בעינן מחיצות גמורות בצד הים ולא מהני צוה"פ או לחי וקורה, וצ"ב מאי שנא מכל מבוי שמהני לתקנו בלחי וקורה אף שהוא פרוץ ברוח רביעית לכרמלית, ויתכן דכיון שהכא הכרמלית בתוך היקף המחיצות גרע וחיישינן טפי שמא יטלטלו לתוכה, משא"כ במבוי דעלמא שהחלק האסור הוא חוץ להיקף המחיצה סגי בהיכר בעלמא עד היכן המחיצה מגעת ושחוץ להיכר הוא חוץ להיקף המחיצות].

הזכחה מדברי המג"א בהלכות סוכה
דלא אמרי' גו"א בגג הבולט

ו. והנה למה שביאר הגר"ז בדברי המג"א יוצא דמודה המג"א דבגג הבולט א"א למיעבד גוד אסיק, אלא דאי לאו טעמא דפרוץ במילואו היה על גביו רה"י משום דאזיר רה"י עולה עד לרקיע, אמנם למשנ"ת בדבריו עפ"י סברת מהרל"ח יוצא דשיטת המג"א דאמרי' גוד אסיק גם באיכא בליטה אלא שמ"מ לא מהני האי מחיצה לחסרון דפרוץ למקום האסור, ובדברי המג"א בהלכות סוכה מוכח דס"ל דבאיכא בליטה לא אמרי' גוד אסיק, דהשו"ע (סימן תר"ל ס"ו) הביא את שיטת הרמב"ם דבנעץ ארבעה קונדסין על שפת הגג וסיכך על גבן כשרה משום דאמרי' גוד אסיק מחיצתא, וכתב המג"א (סק"ח) "עיין סימן שמ"ה סט"ז דכשאינ מחיצות הבית ניכרים לכו"ע לא אמרי' גוד אסיק, דהא אפילו בעמוד י' מועיל בשבת ופסול בסוכה כמ"ש סימן תרל"ג, כ"ש זה"עכ"ל. ויל"ע שהרי לשיטתו הכא אין הפסול בגג הבולט משום דלא אמרי' גוד אסיק אלא מתמת דפרוץ במילואו למקום האסור לו, וזה לא שייך גבי סוכה דאין בה חסרון דפרוץ במילואו שהרי אי"צ כלל תיקון ברוח רביעית, ועוד דלשונו שם דלא אמרי' גוד אסיק. ומוכח דסבר המג"א דבגג הבולט לא אמרי' גוד אסיק ולפיכך חשיב כפרוץ במילואו למקום האסור לו, ואף שלא אמרי' גו"א היה ראוי להיות על גבי הגג רה"י וע"כ היינו

טעמא משום דרה"י עולה עד לרקיע וכדברי הגר"ז.

ביאור נוסף בדברי המג"א עפ"י שיטת הרמב"ן דל"א גוד אסיק בעמוד

ז. ונראה דיש לבאר עוד את דברי המג"א באופ"א, דהנה דעת הרמב"ן (צט: ועיי"ש בחידושי הרשב"א) דאזירו של עמוד אינו רה"י ומשום דבעמוד לא אמרינן גו"א דלא מינכרא מחיצתא, ונדלא כדעת רש"י בכמה דוכתי ונתבאר בארוכה לעיל בסימן ה'[, ומ"מ כתב הרמב"ן דאם זרק חפץ ע"ג העמוד חייב ואף שכולו במקום פטור ומשום דנח על גבי רה"י, וכתב החזו"א (סימן ס"ב סק"ג) דלשיטת הרמב"ן אם אדם עומד ע"ג העמוד וזרק מרה"ר ונח בידו חייב דאדם בתר שטחו של הרשות גריר. ולפי"ז י"ל דה"ה דההולך על גבי הגג ומטלטל חפץ בידו דינו כמטלטל ברה"י, ומעתה יש לומר בדעת המג"א דנהי דעל גבי הגג הוא כרמלית (דהוא מקום פטור מדאורייתא) ומשום דלא שייך בגג הבולט גו"א ואזירו הוא כרמלית, אך מ"מ כשאדם עומד על גבי הגג ומטלטל על גביו דינו כמטלטל ברה"י ומשום דהגג עצמו הוא רה"י והאדם עומד על גבי רה"י, ולפיכך דוקא אם בולט ד"ט אסור לטלטל בו ומשום דנפרץ במילואו למקום האסור לו, [אלא שכל זה לשיטת הרמב"ן אבל לשיטת רש"י אין הכרח לכל זה ואף במטלטל ע"ג הגג דינו כמטלטל באזיר מקום פטור, וכמשנ"ת שם].

אמנם יש לדון דלסברת הרמב"ן גם טעמא דפרוץ במלואו לא יועיל לאסור את הגג, דכיון שטעמא דע"ג הגג נידון כרה"י משום שדינו כרשות שתחתיו א"כ לא איכפ"ל שע"ג הגג פרוץ במלואו שהרי אי"צ ע"ג הגג לדין מחיצות, ולכאורה לדעת הרמב"ן מוכרחים לפרש דאין איסור בגג הבולט, אם לא שנאמר כסברת מהר"ח דטעמא דפרוץ במלואו שמא יטלטל במקום האסור, ולפי"ז ניחא דכיון שאין היכר לעומד ע"ג הגג היכן מסתיים השטח המותר מחמת הבית שתחתיו, לפיכך אסרינן לטלטל בכל הבית.

נפק"מ לדינא באבן שפה הבולטת ע"ג הגדר
 ה. ונפק"מ בכל זה לדינא באבן שפה הבולטת ע"ג גדר שמשמשת כמחיצה ע"י גוד אסיק, (וכגון שבתוך הרשות אין גובה הגדר י' ובצד החיצוני יש גובה י' וממילא בעינן לדינא דגוד אסיק כדי להשתמש בגדר כמחיצה, ויש על גבי החלק החיצוני של הגדר שמשמש כגידוד אבן שפה), דלכאורה אם בולטת פחות מד"ט היה מקום להתיר בזה לדעת המג"א, אך למה שביאר הגר"ז בדעתו א"א להתיר בזה, שהרי הכא בעינן לדינא דגוד אסיק דדנים לגבי גדירת הרשות ולא דנים ע"ג הגדר, ועוד דהגדר עצמה אינה רה"י, וא"כ לא שייך כאן לטעמא דאזיר רה"י עולה עד לרקיע ובזה אף המג"א מודה דכדי לשויה רה"י בעינן לדינא דגו"א, וכיון שיש בליטה אף שהיא

פחותה מד"ט לא שייך למימר גוד אסיק. וכן למשנ"ת עפ"י דברי הרמב"ן דגבי גג הבולט לא בעינן לגו"א דכיון שתחתיו רה"י גם העומד על גביו דינו כעומד ברה"י, הכא לא מהני האי טעמא, דכיון שהגדר אין דינה כרה"י ממילא גם העומד על גבה אינו כעומד ברה"י, ועוד דדנים לגבי גדירת הרשות שבצידה ולא לגבי הגדר עצמה.

אמנם למשנ"ת עפ"י דברי מהר"ח יש לומר דיש להתיר בזה שהרי אמרינן גוד אסיק גם במחיצות שאינן ניכרות (ולא מחמת שתחת הגג הוי רה"י), אלא שאסור לטלטל ע"ג הגג גזירה שמא יטלטל בבליטה, אבל כשאין הבליטה ד' טפחים שאינה כרמלית ממילא ליכא להאי גזירה וא"כ מהני גדר זו למחיצה.

ואם כנים הדברים יתכן להוסיף עוד דאפילו אם האבן שפה בולטת יותר מד"ט אפ"ה מהני לגדור על ידה את הרשות אלא שע"ג הגדר יהא אסור לטלטל. וזה עפ"י דברי המאירי שכתב דאם המחיצה בולטת ע"ג הגג ג' טפחים מהני, וביארנו דבריו עפ"י משנ"ת בדברי מהר"ח דבעצם אמרינן גו"א אלא שיש חשש שיטלטל במקום האסור ולזה מהני בליטת ג"ט, וממילא בניד"ד שיש בליטה בגדר אסור לטלטל אף על גבי הגדר שמא יטלטל בבליטה, אבל יתכן שגדר זו תהני לגדור את הרשות שבצידה ומשום דגם בצד שכלפי הרשות יש בה

גובה ג' טפחים וממילא יש היכר שלא יבואו לטלטל ע"ג הגדר. אמנם יש לדחות דהיכר ג' טפחים מהני דוקא כשהוא מכוון ומורכב ע"ג המחיצה הגודרת, ומשום דמחיצת ג' טפחים לא מהניא להיכר שא"א לטלטל חוצה לה שהרי אין בה היכר כלל, וככל מחיצה ג"ט שאינה אוסרת לטלטל מתוכה לחוצה לה, אלא ההיכר בה שהיא מסמנת את המחיצה שתחתיה וכביכול ממשיכה את המחיצה, וזה שייך דוקא כשהיא מכוונת כנגדה, אבל בנידון דידן שאין הגובה ג"ט כנגד המחיצה אלא בצידה לא מהני למהוי היכירא.

ט. הביה"ל כתב שיש להקל עפ"י דברי המג"א דוקא בצירוף דעת הגר"א. והיינו דתוס' (פ"ט:) הביאו ב' צדדים בגג שסופו בולט ואינו רה"י אם הוא מקום פטור כיון שגובה י"ט מקרקע עולם, או שהוא כרמלית כיון שמודדים את הי"ט מהגג שהוא קרקע הכרמלית, והגר"א הכריע שהוא מקום פטור, ולכן היקל הביה"ל שבגג שבולט פחות מד"ט שרי לטלטל על גביו כיון שלמג"א הוא רה"י ולהגר"א הוא מקום פטור.

יבואר אם דינא דרה"י עולה עד לרקיע הוא מדין גוד אטיק

י. במ"ש הגר"ז שלדינא דרה"י עולה עד לרקיע אי"צ לדינא דגו"א, מצינו כן בעוד מגדולי האחרונים, בחידושי הגר"ח (הלכות סוכה)

כתב שמחיצות י' מהניא לשויה רה"י עד לרקיע אף בלי דינא דגו"א. ובחזו"א (סימן מ"ד סק"ג) כתב וז"ל "דרשות היחיד מגולה מתיחס כל הגובה נגדה עד לרקיע", (וכע"ז כתב בגלינות לחידושי הגר"ח הלכות שבת, ועיי' לקמן מה שנכתוב בזה עפ"י החזו"א).

לעומת זאת בט"ז (סק"י) ובתו"ש (סימן שמה' וסימן שע"ד) ובי"א קמא בשו"ע הרב (שהביא את החולקים על המג"א) נראה שלמדו שגם דין רה"י עולה עד לרקיע הוא רק מדין גו"א.

אם הבליטה היא כחורי דה"י

יא. **אמנם** עיקר דברי המג"א תמוהים מאד, דכיון שהגג הוא רה"י ממילא הבליטה הרי היא כחורי רה"י, וא"כ תהא הבליטה נידונת כרה"י ולא ככרמלית וממילא כל הגג ישאר רה"י.

בחידושי האבן העוזר תירץ, דהא דחורי רה"י כרה"י היינו דוקא היכא שאי אפשר לאסור את כל הרה"י ע"י החורין ומשום דלא נפרץ במלואו, אבל הכא שנפרץ במלואו אסרינן את כל הגג מחמת הבליטה ונעשה הכל כרמלית, (ועיי' עוד ביד אפרים סימן שע"ד).

ויל"ע בסברתו, דכיון שאפשר לתת לכל אחד דינו של השני ובאין כאחד, אמאי נותנים לעיקר הגג את דין הבליטה, אדרבה נימא איפכא דהכל יהא רה"י כפי עיקר הגג והבליטה תהא טפילה לו.

ועוד דברנא דחקק בבית מבואר דמקום החקק הוא רה"י ולפיכך כל הבית הוא רה"י מדין חורין, וקשה דלפי דברי האבן העזר היה לנו לומר להיפך דכיון שאפשר לתת למקום החקק שפרוץ במלואו לבית את דין שאר הבית שאינו גבוה י' והוא כרמלית, א"כ נימא דכל הבית כרמלית ואף מקום החקק שיש בו שיעור רה"י לפי שהוא פרוץ לבית.

אלא שיל"ע לדברי החזו"א אמאי הגג אינו רה"י מחמת דינא דרה"י עולה עד לרקיע.

ובמק"א (סימן מ"ד סק"ג ד"ה אבל וד"ה ומש"כ) ביאר דדוקא ברה"י מגולה מתייחס כל הגובה כנגדה עד לרקיע אבל אם אין האויר מגולה הוי סילוק מחיצות.

הבנת החזו"א בביאור דברי תוס' והטעם דלא אמרי' רה"י עולה עד לרקיע

יב. החזו"א (סימן מ' סק"ו) הוכיח מכח קושיא זו דהבליטה היא כחורי רה"י דלא כהמג"א, וביאר בכוונת תוס' דכיון שאם דנים על שפתי הבליטה אי אפשר לדונה כרה"י שהרי אין לה מחיצות, ועל הגג אי אפשר לדון בפנ"ע שהרי אין לו מחיצות בפנ"ע שהרי הוא פרוץ להאי בליטה וא"כ מחיצותיו הן מחיצות הבליטה, ממילא הוי הגג כרמלית.

יג. ונראה להוסיף עוד בדעת החזו"א דס"ל שדינא דרה"י עולה עד לרקיע זהו מהלכתא דגו"א, שהרי הוא ביאר (סימן מ"ד סק"ד) את ענין גו"א וז"ל "וזהו ענין גוד אסיק ר"ל שפעולת הרה"י ע"י מחיצותיו גם למעלה"י [ורק מחמת ההלכתא אמרי' סברא זו, וכמ"ש בגליונות לחידושי הגר"ח], ובסימן ג' (סק"ה במק"א) כתב "כגון עמוד גבוה י' מסמן את כל האויר עד לרקיע כמובדל מסביבותיו וסגי בהכי למחיצה", ובענין רה"י עולה עד לרקיע כתב כעין זה וז"ל (סימן מ"ד סק"ג) "דרה"י מגולה מתיחס כל

ד. ויש להוסיף עוד, דהחזו"א ביאר (סימן ד' סק"י, וסימן מ"ד סק"ח) דענין גוד אחית הוא לעשות רק על גביו למעלה רה"י אבל תחתיו אינו נעשה רה"י דאין נעשה מחיצות למטה אלא תיקון ומילוי שלא יתבטל הדף וממילא על גביו רה"י מדין גוד אסיק. [ואף רבנן מודו בעצם הדבר אלא שס"ל דבקיעת גדיים מבטלת את הדף, ובביאור ענין בקיעת גדיים כתב בסימן מ"ד שם דע"ז הוה הדף כעראי ואינו קובע רשות], עכת"ד בקצרה. והנה הכא שאין מחיצות למטה היאך אפשר למיעבד גוד אסיק, ולפי מה שביאר דענין גו"א אי"ז למשוך את המחיצות אלא פעולת הרה"י דהיינו השטח שמובדל מסביבותיו (כלשונו בסימן מ"ד) פועל גם למעלה, ניחא שפיר דאי"צ מחיצות ממש אלא העיקר שיהא המקום מובדל מסביבותיו בגובה י' וממילא על גביו הוה רה"י.

הגובה נגדה עד לרקיע", הרי שביאר את דין רה"י עולה עד לרקיע כמו שביאר את דין גו"א, ונמצא דרה"י עולה עד לרקיע זהו מההלכתא דגו"א, ובגג הבולט כשם שיש סילוק מחיצות לענין גו"א ה"ה דיש סילוק מחיצות לענין רה"י עולה עד לרקיע (וכדבריו הנ"ל בסימן מ"ד סק"ג) דחדא נינהו.

שיעור הבלטה

יד. **המשנ"ב** (סימן שמ"ה סק"ה) והחזו"א (שם) פירשו את דינא דגג הבולט כפשוטו, דכיון שהגג בולט אין שייך לומר גוד אסיק וממילא אין לגג מחיצות ולכן לא הוה על גביו רה"י.

ובשיעור הבלטה כתב הביה"ל בשם הפמ"ג דאפילו משהו. וכן כתב בנשמ"א (סימן מ"ז סק"ד) דאפילו משהו.

ובחזו"א (סימן מ' סק"ו) כתב "אמנם באמת יש לדון שבבליטה פחות מד"ט לא חשיב בליטה ויהא כולו רה"י, שהרי גם בעמוד אי אפשר לצמצם שלא יהא בולט מעט, ואפשר דבשיעור ג"ט תלוי מילתא".

בהמשך דבריו הוכיח מדברי תוס' בשבת (קא. ד"ה ויש) דעד טפח ליכא בקיעת גדיים וע"ג רה"י, דהגמ' שם הביאה את פלוגתא דר' יוסי בר' יהודה ורבנן גבי נעץ קנה ובראשו טרסקל וזרק ונח על גביו דלר"י בר"י חייב דאמרינן

גוד אחית ולרבנן לא אמרינן גוד אחית משום דהויא לה מחיצה שהגדיים בוקעין בה, והביאה ברייתא דעמוד ברה"ר גבוה עשרה ורחב ד' ואין בעיקרו ד' ויש בקצר שלו ד' וזרק ונח על גביו חייב, ופירשה דבזה אפילו רבנן מודו ומשום דהויא לה מחיצה שאין הגדיים בוקעין בה. ותוס' פירשו "שיש בעובי הקצר ג' דכיון שיש בעובי הקצר ג' ולמעלה רחב ד' שייך ביה גוד אחית". וכ"ה בחידושי הרשב"א. והיינו דבטפח ליכא בקיעת גדיים ולכן גם לרבנן אמרינן גוד אחית ועל גביו רה"י.

ולפי"ז מ"ש החזו"א דאם בולט טפח מהעמוד אכתי הוי רה"י אי"ז משום גוד אסיק אלא מדין גוד אחית.

אמנם אח"כ חזר החזו"א וכתב "דאפשר דשיעורו חצי טפח, דהא דתניא ויש בקצר שלו טפח אפשר שמתקצר חצי טפח בכל סביבותיו". והיינו דהעובי הקצר באמצע הבלטה וא"כ בכל צד בולט רק חצי טפח ודוקא בזה אמרי' דליכא בקיעת גדיים, אבל אם כל בליטת הטפח פונה לצד אחד יתכן שיש בזה בקיעת גדיים.

טו. **ולכאורה** ליכא חזרה בדברי החזו"א ממה שציידד בתחילה דשיעור הבלטה המעכבת מלומר גוד אסיק היינו ד"ט, דמתחילה איירי בדינא דגוד אסיק ועל זה כתב דשיעורו בד' או בג' טפחים, ואח"כ איירי בדינא דגוד אחית ועל זה כתב דשיעורו בטפח או חצי

טפח, ולעולם לענין דין גוד אסיק יתכן שקאי בסברא קמייטא ותלי בשיעור ד"ט. ומה שבנידון של תוס' לא אמרי' דאפילו אם הבליטה היא יותר מטפח נימא דהוה רה"י מדינא דגוד אסיק ואע"ג דאיכא בקיעת גדיים, היינו משום דכיון שליכא בעיקרו ד"ט אין שייך גוד אסיק דאם נעלה את המחיצות כנגדן נמצא דליכא שיעור ד"ט על ד"ט ולא הוה רה"י.

אלא דלשון החזו"א מורה שחזר בו שהרי אחר שכתב דשיעורו בד"ט או ג"ט כתב "אמנם למש"כ תוס' שבת כל בליטה עד טפח ליכא בקיעת גדיים וע"ג רשות היחיד" וכו', משמע שמכח דברי תוס' חזר בו ממ"ש בתחילה וסבר דביותר מטפח ל"א גוד אסיק, וקשה כנ"ל דליכא הוכחה מדברי תוס' דלא אמרינן גוד אסיק שהרי התם שבעיקרו ג' אף אם נימא גוד אסיק הרי ליכא בתוך המחיצות ד"ט וממילא א"א לדון שיהא על גבי העמוד רה"י מדין גוד אסיק, וא"כ מאי טעמא הדר ביה החזו"א מסברתו הראשונה דבבליטה המועטת מג"ט אכתי אמרינן גוד אסיק.

ביאור הכנת החזו"א בהיתר בליטה מועטת

טז. ונראה דמ"ש החזו"א בתחילה דאף אם בולט ד"ט אכתי אמרינן גוד אסיק, אין כוונתו שנדון מדין גוד

אסיק רק כנגד המחיצות ומשום דבבליטה מועטת אכתי חשיב מחיצות הניכרות, אלא כוונתו שנדון שהמחיצות עולות בשפת הבליטה, וזה מילתא בטעמא, שהרי לכאורה צדקו דברי האחרונים שאפילו בבליטה משהו לא שייך לדון בדין גוד אסיק שהרי מ"מ אין המחיצות ניכרות ואיכא סילוק מחיצה, וע"כ כוונת החזו"א שנדון כאילו דופן העמוד הוא אלכסון ומסתיים בסוף הבליטה, ומה שיש שקע באמצע אי"ז משנה את זוית המחיצה שנאמר שהסתיימה לפני השקע דכן הדרך בכל עמוד דא"א לצמצם שלא יבלוט כלל אפילו מעט ואמרינן שהבליטה נידונת כעובי הכותל, ולכן סוף מחיצת העמוד היא בקצהו העליון אף שבולט מעט, וכן מורה לשונו שכתב "אמנם באמת יש לדון שבבליטה פחות מד"ט לא חשיב בליטה ויהא כולו רשות היחיד", (והלשון מורה שאי"ז רק מדינא דחורי רה"י). וזה כעין סברתו גבי תל המתלקט דס"ל (סימן מ"ד סק"ט ד"ה ועיקר, ובגליונות לחידושי הגר"ח) דכל פני התל הם המחיצה וכל השיפוע הוא כמחיצה זקופה¹⁷, וה"נ חשיבא כמחיצה בשיפוע, וכל פניה וגם עובי הבליטה הם המחיצה.

ויש להוסיף בכל זה דאף שהמחיצה היא אלכסונית מ"מ מה שגודרת ע"ג העמוד מדין גוד אסיק גודר ביושר ולא

ה. לאפוקי ממה שביאר הגר"ח דכל חלק מהתל הוא כמחיצה קטנה ביושר אלא שמצרפים את כל חלקי המחיצה זל"ז והוה מחיצה י"ט ע"י צירוף מחיצות, (והוכיח מזה דע"ג עמוד הוה רה"י אף בלי

כצורת המחיצה, וכע"ז כתב החזו"א בסיומן ד' (סק"ו) גבי מחיצה אלכסונית דרה"י שעל גבה עולה עד לרקיע ביושר דמעלה ומטה של עולם אלים טפי מצורת המחיצה. ולכאורה אף בתל המלקט כן דעל גבי התל רה"י ביושר ולא באלכסון כצורת המחיצה ואף לדברי החזו"א שתל המתלקט הוא רה"י מדין גו"א ושכל פני התל משמש כמחיצה.

י. ומעתה ניחא דחזר בו מכח דברי תוס' בשבת, דעפ"י מה שביארנו בסברתו גם כשאין בעיקרו של העמוד ד"ט כיון שיש בבליטה שעל ראשו ד' שייך לומר גוד אסיק שהרי דנים כאילו המחיצה היא בשיפוע ומסתיימת בקצה הבליטה ושם הרי יש חלל ד על ד' ושייך לומר גו"א ולדון דעל גביו הוה רה"י, וא"כ קשיא דאף אם הבליטה היא יותר מטפח, על גבי העמוד יהא רה"י, ומזה שביארו תוס' דדוקא ביש בעיקרו ג' שליכא בקיעת גדיים ובראשו ד' הוה רה"י מוכח שבלא"ה לא הוה רה"י מדין גוד אסיק ואף שהבליטה היא רק חצי טפח.

ולפי"ז הדר ביה החזו"א לגמרי מסברתו דבבליטה משהו דנים כאלו

שהמחיצה היא בשיפוע ולא איכפ"ל בבליטה מועטת, אלא ס"ל דאף בבולט משהו ל"א גוד אסיק, ומה שסיים דבבולט חצי טפח ע"ג הוה רה"י, היינו מדין גוד אחית (כיון דליכא בקיעת גדיים) אבל לא מדין גוד אסיק. (וגם מה שהוכיח בתחילת דבריו שהרי גם בעמוד אי אפשר לצמצם שלא יהא בולט מעט, לפי מה שסיים נדחית הראיה משם די"ל שאה"נ וא"א לצמצם, ומה שהוה על גביו רה"י היינו מדין גוד אחית).

יח. אלא שיש לדון דבמקרה של תוס' שאין בעיקרו ד' יש לומר דאין שייך לדון גוד אסיק, דכיון שלמטה אין בין המחיצות ד"ט יתכן שאין עליהם שם מחיצה כלל ונמצא שאין מחיצה בגובה י' שנוכל לדון בגוד אסיק, ויש לדון בזה בכל חריץ שבעומקו אין ד"ט אבל בשפתו יש ד"ט אם אמרי' ביה גו"א, (ועיי' בזה בדברי החזו"א סימן ד' סק"כ גבי חריץ הכלה כחודו של סכין).

יז. וכל הצד להסתפק בזה תלי בפלוגתא דגבי חריץ, דהנה בחריץ אמרינן על דפנותיו גוד אסיק ומחיצת החריץ משמשת כמחיצה לקרקע שבשפת החריץ. ובחידושי הגר"ח כתב דאפילו אין

דינא דגוד אסיק).

ולאפוקי ממ"ש בשערי ציון דכאילו חוקקים בתוך התל והחלק שיש בו י"ט שזקופים ביושר הוא המחיצה וביה אמרי' גו"א, (והשערי ציון הוכיח מזה דלענין גו"א אי"צ מחיצות ניכרות, ומ"ש בגמ' קאי רק לענין דינא דערובי חצרות).

ועיין משנ"ת בזה עוד לקמן בסיומן י"ח.

ברוחבו של החריץ ד"ט ג"כ אמרי' דדופנו גוד אסיק והוה מחיצה לקרקע שאצלו, (וכן נראה קצת מדברי הפמ"ג (סו"ס שנ"ח א"א ט"ז) אלא שמ"מ הצריך שיהא בו יותר מג"ט דאל"ה הוה לבוד'), אמנם החזו"א (בגליונות וע"ע בסימן ס"ב סק"ב ובסימן מ"ד סק"ג במקף) פליג וס"ל דדוקא אם החריץ הוא רחב ד' אז יש על הדופן שם מחיצה ואמרי' גו"א אבל אין בו ד' לא חשיב כלל מחיצה ולא שייך לומר בה גו"א, וכן מבואר ברש"י ערובין כב: וכ"נ בחידושי הריטב"א עח:].

הבליטה יהא י"ט ולכן אם הגג גבוה י' והבליטה נוטה כלפי מטה ואין תחתיה י' אין שייך לדון שתחתיה רה"י.

דחית דאית החזו"א מהסוגיא בשבת ק"א וקושיא על דבריו מדין לחי שהגביהו ג"ט

כ. ויש לעיין לדעת האחרונים דס"ל שאפילו בגג הבולט משהו לא הוה על גביו רה"י, מ"ט לא הוה רה"י מדין גוד אחית וכהוכחת החזו"א מתוס' בשבת דף ק"א.

יט. ונפק"מ עוד במשנ"ת דהנידון לענין גוד אסיק הוא שדנים כאלו המחיצה היא בשיפוע והגו"א הוא בקצה הבליטה ולא כנגד המחיצה, היכא שהבליטה היא בשיפוע כלפי מטה כך שהגג הוא גבוה י"ט והבליטה היא נמוכה מ"ט, דאם הגו"א הוא נגד המחיצה א"כ יש שם גובה י"ט ושייך גוד אסיק, אך אם הגו"א בסוף הבליטה אין שייך לדונו רה"י מדין גו"א שהרי אין שם גובה י"ט. וכן למשנ"ת דמסקנת החזו"א שבגג הבולט מעט תחתיו רה"י מדין גוד אחית הואיל וליכא בקיעת גדיים, דבעינן שגובה

והנה לדברי החזו"א יל"ע מהא דאמרינן בגמ' (יד:) דלחי שהגביהו מן הקרקע ג"ט פסול, ומבואר בגמ' דהוה מחיצה שהגדיים בוקעין בה, והרי לחי אין שיעור לעוביו (כמבואר במשנה יד:) א"כ נמצא שבולט פחות מחצי טפח מן הכותל ובכה"ג ליכא בקיעת גדיים תחתיו וכמו שהוכיח החזו"א מעמוד וא"כ מ"ט פסול. ובאמת גם מסברא יש להעיר מאי טעמא בעמוד שיש בעיקרו ג' וגגו ד' שבולט עד חצי טפח חשיב דליכא בקיעת גדיים, הרי הגדי יכול לעבור וחלקו יהא בצידי העמוד וחלקו תחת הבליטה וא"כ איכא

ו. ולפי"ז גם בסוגין דאמרינן במחיצות הניכרות דכו"ע לא פליגי, ופרש"י שאין הבתים מחוברים ויש אויר ביניהם, לכאורה בעינן לכה"פ אויר ג' דאל"ה הוה לבוד וכאילו יש תקרה ע"ג הכתלים. ואולי בזה אי"צ רווח דיני אלא ענין מציאותי שתהא המחיצה ניכרת ולכן לא איכפ"ל אי אמרינן לבוד, ברם לכאורה א"א לומר כן שהרי ודאי שגם אם הגג שקוף ג"כ מיקרי שאין המחיצות ניכרות, וה"נ כיון שלבוד הוא כסתום חשיב דאין המחיצות ניכרות, ובפרט לפי מה שביאר החזו"א דענין לא מינכרא מחיצתא היינו על דרך סילוק מחיצות, והרי סילוק מחיצות אמרינן גם בלבוד, (וכמבואר בדברי החזו"א (סימן ד' סקכ"ד) דדוקא עומ"ר אינו עושה סילוק, אבל אם הפירצה היא פחות מג' יש סילוק מחיצה).

בקיעת גדיים. [ובסברא זו יובן הטעם דבלחי איכא בקיעת גדיים].

אלא שיש לומר שהגדי אינו מתחכך בצמוד לכותל אלא מתרחק ממנו, ולכן אם הכותל בולט רק חצי טפח אין כלל בקיעת גדיים ואינו עובר כלל תחת אותה הבליטה, ולפי"ז יש ליישב מה שקשה על החזו"א מהא דבלחי איכא חששא דבקיעת גדיים, שהרי אי"צ להעמיד לחי בצמוד לכותל אלא כל שאינו מופלג מן הכותל יותר מג"ט חשיב לחי (כמבואר בגמ' שם), וממילא בכה"ג שאינו מעמידו בסמוך לכותל אלא הוא מופלג חצי טפח בוקעים הגדיים תחתיו ומשו"ה פסלינן בלחי שהגביהו מן הקרקע ג"ט, (אלא שאכתי יל"ע מ"ט בהעמיד את הלחי בסמוך לכותל פסול בגבוה ג' הרי ליכא תחתיו בקיעת גדיים, ועיין לקמן בסימן כ' משנ"ת דיש לדרון ולפסול מחמת שאינו ע"ג קרקע המבוי).

יבואר דעת המשנ"ב דגוד אחית מהני למהוי רה"י דאורייתא אך אסוד לטלטל בה

כא. בחכמת הלב כתב בישוב קושית החזו"א, דהביה"ל ס"ל

כמ"ש תוס' בשבת (קא. ד"ה זורק) בתירוצם השני דגם בכה"ג שמהני גוד אחית ואין חסרון של בקיעת גדיים אפ"ה מהני רק לחייב הזורק אבל לא מהני לטלטל, וציין גם לדברי הביה"ל בסימן שנ"ה בשם התו"ש שהביא את דברי תוס' שם. (והחזו"א (סימן ד' סק"ב) הניח תירוץ זה של תוס' בצע"ג).

ולפי"ז יוצא דבגג הבולט משהו (פחות מחצי טפח) גם לביה"ל אמרינן ביה גוד אחית והוה רה"י מדאורייתא, אלא שחכמים אסרו לטלטל בו ועשאוהו ככרמלית.

כב. **ואם** כנים הדברים יוצא שאם יש חריץ עמוק עשרה שעובר תחת הצוה"פ ונמצא שיש מחיצה ע"י גו"א תחת הצוה"פ ונעשה סילוק מחיצה לצוה"פ¹, דלא יועיל לבטל את המחיצה ע"י עשיית בליטה משהו ע"ג החריץ משום דאכתי גם למשנ"ב הוה מחיצה דאורייתא (אלא שחכמים החמירו בה) ונמצא שיש כאן סילוק מחיצה.

ויש להוסיף עוד דנהי דהחמיר החזו"א שבבליטה שהיא חצי טפח ל"א גוד

ז. דין סילוק מחיצה וצוה"פ ע"י גוד אסיק נתבאר בארוכה לקמן בסימן י"ב, ודעת המשנ"ב דגו"א אינו עושה סילוק ודעת החזו"א דגו"א עושה סילוק, ואף שלמשנ"ב אין גו"א עושה סילוק, נפק"מ בנידון זה אם אפשר לעשות סניף מדברי המשנ"ב שבבליטה משהו ל"א גו"א, וממילא אף אם נחוש כדברי החזו"א שגו"א עושה סילוק, מ"מ יש לצרף את דעת המשנ"ב שבבולט משהו אין כלל גו"א. (ואף שגם לחזו"א בבליטה משהו מהני מדין גוד אחית וכמשנ"ת בארוכה, מ"מ גוד אחית מהני למהוי על גבי הגג רה"י, בצירוף דין גוד אסיק דאחר שדנים שיש מחיצה למטה ע"י גוד אסיק דנים שהיא גם למעלה, וכמ"ש החזו"א סימן ד' סק"י).

בקיעת גדיים, וכן אם יש גג בלי מחיצות ותחתיו מוגבהת הקרקע על גביו רה"י. ולמשנת אליבא דהמשנ"ב יוצא דנהי דהוה רה"י דאוריתא מ"מ מדרבנן אסור לטלטל על גביו, ומשום דרבנן אסור לטלטל במחיצת גוד אחית, אך לחזו"א שלא פסק כתירוץ זה בתוס' שרי אף לטלטל על גביו.

כה. **אלא** שיש לדון ביסוד זה דגוד אחית לא מהני לענין טלטול, דהנה דעת הגר"א (בס"ז ובס"ז שני"ג) דהא דאמרי' אין כרמלית למעלה מעשרה היינו עשרה מקרקע עולם, ולפיכך גג גבוה עשרה אינו כרמלית^ח, והביה"ל כאן צידד כהגר"א ועשה מדבריו סניף להיתר, ובמשנ"ב סימן שני"ג נראה שהסכים כשיטת הגר"א. ולכאורה לדברי הגר"א א"א לומר כתירוץ תוס' דאף היכא דאמרי' גוד אחית אסור לטלטל, דכיון שבכל גוד אחית דנים על גובה י' מקרקע עולם א"כ א"א לאסור את הטלטול ככרמלית מחמת שלא נראים בו המחיצות.

כו. **אם** לא שנאמר שמה שדנו כרמלית כקולי רה"ר שאין שולטת אלא עד עשרה, היינו דוקא בכרמלית שמדאוריתא היא מקום פטור ודומה לרה"ר ולרה"י ולכן הקילו בה מקולי שתיהם, אבל הכא שמדאוריתא הוה רה"י

אחית, אי"ז מוכרע אצלו ויתכן שעד טפח אמרי' גוד אחית, אלא שהחמיר בזה ומשום דליכא ראייה להתיר יותר מחצי טפח, (דבעמוד שבעיקרו ג' ולמעלה הוא ד' איכ"ל דהג' באמצעו ומתקצר חצי טפח בכל סביבותיו, אך יתכן שאפילו אם כל הבליטה היא בצד אחד ג"כ על גביו רה"י), אבל לקולא לא נוכל להקל בחצי טפח ונפק"מ לכל הנ"ל דהוי קולא שבוה צריך בליטה טפח. (והגר"מ רוזנר שליט"א הסכים עם זה).

נג. **ועוד** יוצא דאם יש רה"ר שמוקפת בגידוד שעל גביו בליטה משהו, א"כ מדאוריתא אותה רה"ר מוקפת מחיצה דאמרינן גוד אחית, ואחר דאמרי' גו"א נימא גו"א והוה מחיצה מעלייתא, אלא שמדרבנן אסור לטלטל בה והוי כרמלית, ונפק"מ דכיון שהויה רה"י דאוריתא אפשר לגדור את אותה רשות ע"י צוה"פ ולא אמרינן דארומ"מ כיון שלא הוה רה"ר אלא כרמלית.

כד. **תוס'** (בדף פט:) כתבו דהא דאמרינן בפרק המוצא תפילין דמנעול חשיב רה"י, היינו משום דליכא בקיעת גדיים דהאיסקופה גבוהה שלשה. ולפי"ז יוצא שבנעץ קנה ובראשו טרסקל ותחתיו מוגבהת הקרקע ג"ט ככה"ג אמרי' גוד אחית אף לרבנן דר"י בר"י ומשום דליכא

ח. והוכיח כן מדברי רש"י (עירובין צח) גבי זיז היוצא מן הכותל שכתב דאף אם הוא מופלג מן הכותל (שאינו נידון כחורין) אם הוא למעלה מעשרה מותר לבני רה"י להשתמש בו.

אלא שהחמירו בו שלא לטלטל כיון שאין המחיצות נראות, לא הקילו בו קולי רה"ר ולכן הוא כרמלית גם למעלה מי'.

ואם כנים הדברים יש לבאר בזה את דברי תוס' שדנו אם גג גבוה הוא כרמלית או מקום פטור לפי שאין כרמלית למעלה מי', והוכיחו מהגמ' (בדף ז.) גבי גג יחידי לרבנן דלשמואל אסור לטלטל בו אלא בד' אמות וס"ד משום דלא מינכרן מחיצתא, הרי שאף למעלה מי' הוא כרמלית, ודחו דידע שפיר דאיירי ביותר מבית סאתים ומחמת כן הוא כרמלית. ודבריהם צ"ב דמ"מ מה תירצו הרי יותר מב"ס הוא כרמלית ואין כרמלית למעלה מי' ואפילו אם לא היו לו מחיצות כלל לא היה כרמלית אלא מקום פטור, וא"כ כי היה יותר מב"ס אף דלא מינכרן מחיצתא מאי הוי. ובחזו"א (סימן מ' סק"ז וסימן מ"ד סק"ג) עמד בזה וכתב דכשם שלא מינכרי המחיצות מחמת דשטחו רב דמהאי טעמא יותר מב"ס הוא כרמלית, ה"ה דלא מינכר גובהו והמשתמש שם אינו מכיר שהוא על התל, ולכן אסור אפילו שהגג גבוה י' דשייכא בזה הגזירה דדמי לרה"ר.

ולהאמור י"ל באופ"א דמה שאין כרמלית למעלה מי' היינו

דוקא היכא שהיה מקום פטור מדאורייתא דהיינו שאינו מוקף מחיצות, אבל היכא שמדאורייתא הוה רה"י בזה לא נתנו בו קולי רה"ר אלא רק תומרי רה"ר, ולכן אף שהוא למעלה מי' הוה כרמלית, וביותר מב"ס שמדאורייתא הוה רה"י והזורק לתוכו חייב אלא שהחמירו שלא לטלטל בו משום דדמי לרה"ר בזה אסור לטלטל אפילו שהוא גבוה י' מקרקע עולם.

אלא שא"כ יצא שבכהאי כרמלית כקרפף וכיו"ב יש איסור טלטול אפילו למעלה י' שהרי אין בה קולי רה"ר לענין למעלה מי', וא"כ אסור לזרוק אפילו למעלה מי', ולא מצינו סברא זו בדברי הפוסקים.

דעת השערי ציון דאמר' גו"א
גם במחיצות שאינן ניכרות

כז. **דעת** שו"ת שערי ציון (סימן ד') דאפשר לעשות גו"א גם במחיצות שאינן ניכרות, [והוכיח כן מדינא דתל המתלקט, ומדינא דר"מ דחוקקין להשלים], ומ"ש בסוגין היינו דוקא לענין עירובי חצרות. החזו"א (סימן מ"ד) האריך לדחות דבריו וסיים בהאי לישנא, "מסקנא דמילתא חלילה לעשות שום סניף להקל בגשר מדברי הש"צ כי אין כאן מקום לפקפק על הוראת האוסרין".

סימן י'

דין אין כרמלית בכלים והדין כשיש בהם חשיבות רשות

שיטת רש"י דאין כרמלית בכלים * ביאור הרשב"א דטעמא דאין כרמלית בכלים כיון שבטלים לגבי הרשות * כעין סברא זו כתב גבי ידו של אדם שברה"ר דאף שגבוהה שלשה אינה כרמלית * עד"ז ביאר דחשיבא רה"ר ואף שלא דרסי עלה * הטעם דאף שלא ניחא תשמישתיה במקום הכלים אפ"ה הוי רה"ר * עפ"ז י"ל דכלי המחובר חולק רשות לעצמו * כלי שיש בו שיעור רשות חולק רשות לעצמו * על דרך זה כתב החזו"א דכלי שיש לו שם רה"י לא בטל * לסברת הרשב"א הנ"ל יש ליישב את קושית רע"א על דברי רש"י בדף י"ב * כעין סברת הרשב"א מצינו בדין חורי רה"י * כעין סברת הרשב"א כתב הרא"ש בעמוד גבוה י' שמכתפים עליו

שיטת רש"י דאין כרמלית בכלים

א. אמרינן בגמ' (שבת ח.) "היתה קופתו מונחת ברה"ר גבוהה עשרה ורחבה ד' אין מטלטלין לא מתוכה לרה"ר ולא מרה"ר לתוכה, פחות מכאן מטלטלין". וכתב רש"י "ואם תאמר פחות מי' ורחבה ד' כרמלית היא, לא גזור רבנן לבטולי מתורת כלים הואיל וכרמלית היא".

ובדף ה. דנה הגמ' גבי ידו דעני דליכא הנחה ע"ג מקום ד', והעמידה בטרסקל שבידו, והקשתה "התינח טרסקל ברה"י אלא טרסקל שברה"ר רה"י, לימא דלא כר' יוסי בר"י וכו' דאי כר"י בר"י פשט בעה"ב את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני אמאי חייב מרה"י לרה"י קא מפיק, אפילו תימא ר"י בר"י התם למעלה י' הכא למטה מעשרה".

והקשו תוס' על מ"ש דלמטה מי' חשיב רה"ר, "ואם תאמר נהי דרה"י לא הוי, רה"ר נמי לא הוי אלא ככרמלית כמו עמוד גבוה שלשה ורחב ד', ואמאי חייב. וי"ל דאין כרמלית בכלים כמו שפרש"י לקמן גבי היתה קופתו מונחת" וכו'.

ביאור הרשב"א דטעמא דאין כרמלית

בכלים כיון שבטלים לגבי הרשות

ב. ובחידושי הרשב"א הוסיף ביאור בדבר, דטרסקל שהוא למטה מעשרה לא פליג רשות לנפשיה, כעמוד או תל גבוה למעלה משלשה דברה"ר חולקין רשות לעצמן להיות כרמלית או מק"פ דקסבר תנא דכלים אין חולקין רשות לעצמן, וביאר את הס"ד של הגמ' שהקשתה לימא דלא כר"י בר"י,

תוך רה"ר דהיינו למטה מעשרה הרי זה כמונח בארץ, וכשהיא למעלה מעשרה פטור דאע"פ שאינו חולק רשות מרה"ר אך מ"מ למעלה מעשרה אינה רה"ר ודמי לזרק וטח בכותל למעלה מעשרה שפטור.

עד"ז ביאר דיד חשיבא רה"ר
ואף שלא דרסי עליה

ד. וכעין סברא זו ודימוי זה של ידו הנתונה ברה"ר לכלי המונח ברה"ר כתב לקמן (דף ז.), דשם בגמ' אמרינן "אמר רבה בר שילא לבינה זקופה ברה"ר וזרק וטח בפניה חייב, על גבה פטור. אביי ורבא דאמרי תרוויהו והוא שגבוה שלשה דלא דרסי לה רבים אבל היזמי והיגי אע"ג דלא גביהי שלשה". ופרש"י "משום דלא דרסי רבים עליה שלא יזוקו", והקשה הרשב"א דלקמן (דף צב.) אמר רבא המוציא פירות לרה"ר למטה משלשה ביד חייב דכל סמוך לקרקע בתוך שלשה כקרקע דמי, ויד הא לא דרסי לה רבים, ומאי שנא מהיזמי והיגי. וכתב "דדוקא בהיזמי והיגי שדרך העולם להניחם ולהשליכם ברה"ר ואינן עומדין להסתלק והלכך כיון שמונעין את הרבים מלדרוס שם אין שם רה"ר באותו מקום, דאין שם רה"ר אלא במקום המוכן לדריסת רבים, אבל יד או כלי שאינן עשוין להתעכב שם אלא לשעה אין חולקין רשות לעצמן אלא עומדין הן ברשות ובטלים הן לגבי הרשות. ותדע לך דהא אפילו כלי גבוה משלשה ועד עשרה

ולכאורה מאי קשיא הרי פשיטא דר' יוסי איירי בטרסקל שהוא למעלה מי' דאל"ה לא הוה רה"י דמתנאי רה"י שיהא גבוה י', ואילו בנותן בידו של עני פשיטא דאיירי למטה מי' דאל"ה לא הוה רה"ר דאינה תופסת אלא עד עשרה, וכתב הרשב"א דאה"נ ופשוט דר' יוסי איירי למעלה מי' והמשנה איירי למטה מי', אלא שהקשתה הגמ' דכיון שלר"י בר"י בטרסקל שהוא למעלה מי' חולק רשות לעצמו ואפילו רשות היחיד הוי שהוא רשות גמור מדאוריתא, א"כ כ"ש שיחלק רשות לעצמו ברשות דרבנן להיות כרמלית למטה מעשרה, (והיינו דאם חולקים רשות להעשות רשות כ"ש שיחלקו רק להתבטל מהרשות). ותירצה הגמ' דמה שר"י בר"י אמר דטרסקל חולק רשות לעצמו היינו דוקא למעלה מעשרה דאין שם רשות שיבטל הכלי לגביה, דרה"ר אינה עולה למעלה מעשרה, אבל למטה מעשרה דהוי רה"ר אין כלי חולק רשות לעצמו להיותו ככרמלית אלא בטל הוא לגבי הרשות.

כעין סברא זו כתב גבי ידו של אדם שברה"ר
דאף שגבוהה שלשה אינה כרמלית

ג. וכ"כ בהמשך דבריו כעין סברא זו גם לגבי ידו של אדם, דכשהיא ברה"ר משלשה עד עשרה ונתן לתוכה או נטל מתוכה חייב משא"כ בעמוד ותל שדינם ככרמלית, ומשום דאדם אינו נעשה רשות אלא עומד ברשות, וכל שידו

שירת

דין אין כרמלית בכלים

שלמה

קא

אינו חולק רשות לעצמו להיות ככרמלית, דכל שהוא עומד בתוך אויר הרשות אינו חולק רשות לעצמו".

הטעם דאף שלא ניחא תשמישתיה במקום הכלים אפ"ה הוי רה"ר

ה. ובזה יש ליישב את טענת האבן העוזר (הביאו השעה"צ סקט"ו) דס"ל דאין כרמלית בכלים והווי מקום פטור אבל אי"ז רה"ר כיון דלא ניחא תשמישתיה, ובדברי התוס' והרשב"א מבואר להדיא דלא כדבריו אלא כיון שאין כרמלית בכלים הווי רה"ר דבטלי לגבי הרשות ואינם מקום פטור (ועיי' בב"מ) וכן הכריע השעה"צ (סקט"ו), אמנם צ"ב מה ישיבו על טענתו דבמקום שמונחים לא ניחא תשמישתיה.

ולמה שכתב הרשב"א יש לומר דדוקא היזמי והיגי שאין עתיד לפנותם הם מבטלים שם רה"ר, משא"כ כלים אע"פ שבאותו זמן שמונחים שם לא ניחא תשמישתיה, מ"מ כיון שעתיד לפנותם ומונחים שם רק לשעה אינם מבטלים שם רה"ר ודמו לידו של אדם דקיימא ברה"ר.

עפ"ז י"ל דכלי המחובר חולק רשות לעצמו ו. בדף יא: כתבו תוס' "ואע"ג דאין כרמלית בכלים האי גת כיון דמחובר לקרקע לא שמיה כלי".

ובפשטות יש לבאר דכל שהוא מחובר לקרקע אין גדרו לכל דיני

התורה ככלי אלא כקרקע. ולסברת הרשב"א אי"צ לזה דכיון שהוא מחובר לקרקע ממילא אינו עומד ליטלטל אלא קבוע שם ומשו"ה חשיב וחולק רשות לעצמו, ודמי להיזמי והיגי שמבטלים את הרה"ר.

כלי שיש בו שיעור רשות חולק רשות לעצמו ז. ויש להוסיף עוד דבסוגיא דכוורת (ח). מבואר דהזורק לרה"ר כוורת שרחבה ד' וגבוהה י' פטור ומשום דליכא חיוב אלא בזורק כלי אבל לא בזורק רשות (וכמו שפרש"י ב"ה רחבה), וכתב הרשב"א "ולי נראה דזורק מרה"ר לרה"י אפילו גבוהה עשרה ורחבה ארבעה חייב דכיון דרה"י עולה עד לרקיע אין כלי חולק בו רשות לעצמו ולא חשיבא רשות לעצמה אלא ברה"ר שאין תופסת אלא עד עשרה, ואפשר דאפילו ברה"י פטור דכל שגבוהה עשרה ורחבה ארבעה יצאה מתורת כלי והויא לה רשות לעצמה".

מבואר דמתחילה צידד דכוורת ברה"י אפילו שיש בה שיעור רשות, מ"מ מחמת שכולה ברה"י אין עלה שם רשות אלא שם כלי, והיינו טעמא דכיון שהיא בתוך רשות אין כלי חולק רשות לעצמו ולכן אין עליו שם רשות אלא שם כלי, וכסברתו הנ"ל בדף ה', ומשו"ה חייב על זריקתו דאי אפשר לפוטרו כדין זורק רשות, אלא שאח"כ צידד שבשיעור גובה י' ורחב ד' יצאה מתורת כלי ובכל

ענין יש עליה שם רשות ואפילו עומדת ברשות אחרת, ולכן הזורקה פטור כדין זורק רשות.

ולפי ההו"א של הרשב"א צ"ב דכיון דכל כלי שהוא בתוך רשות דאע"פ שיש בו שיעור רשות אפ"ה אינו חולק רשות לעצמו ולא פטרינן ביה מחמת דחשיב זורק רשות, א"כ מאי טעמא בזרק לרה"ר כוורת שגבוהה י' ורחבה ד' פטור כדין זורק רשות והרי כולה בתוך רה"ר, (שהרי אינה גבוהה יותר מ' וא"כ אינה עודפת על רה"ר, דאם היתה עודפת יותר מ' אף באינה רחבה ד' פטור כיון שאיגודו במקום פטור וכמבואר בגמ'). ונראה דהיינו משום דמסתיימת בשוה לגובה רה"ר וכיון שאין רה"ר עוטפת אותה מלמעלה אין בכח הרשות לבטלה, ולפיכך חולקת רשות לעצמה ופטור כדין זורק רשות.

על דרך זה כתב החזו"א דכלי שיש לו שם רה"י לא בטל

ה. **אמרי' בגמ' (שבת צח.)** דרה"ר מקורה הרי היא כרמלית, והקשתה הגמ' מעגלות שתחתיהן רה"ר, ובחזו"א (סימן ס"ב סק"ב) הקשה הרי כלים לא

מבטלי רה"ר וכמ"ש תוס' (ה.) גבי טרסקל דאף שהוא גבוה שלשה אינו כרמלית דאין כרמלית בכלים, ובדף קב. גבי הוציא בפיו דחייב משום דבטל הוא אגב רה"ר. וכתב "כיון דעל העגלות הוי רה"י, שפיר בטל רה"ר תחתיה". ודבריו הם כדרך סברת הרשב"א במסקנתו גבי זרק כוורת לרה"י דכיון שיש בה שיעור רשות אף שהיא בתוך רה"י חולקת רשות לעצמה ולא בטלה, וה"נ כיון שהעגלות למעלה הם רה"י א"כ יש בהם חשיבות רשות ולא בטלי לרה"ר אלא אדרבה יש להם כח לבטל את הרה"ר דחשיבא רה"ר מקורה^א.

לסברת הרשב"א הנ"ל יש ליישב את קושית דע"א על דברי רש"י בדף י"ב

ט. **בגמ' בערובין (יב:)** מבואר דלרב יהודה לחי משום מחיצה וקורה משום היכר, ורבא אמר אחד זה ואחד זה משום היכר. והקשתה הגמ' מבריייתא "דיתר על כן אמר ר' יהודה מי שיש לו שני בתים משתי צידי רה"ר עושה לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וקורה מכאן ונושא ונותן באמצע", ופרש"י שם "אלמא לחי משום מחיצה

א. אלא שיש להעיר ממ"ש החזו"א (סימן מ"ד) בטעם דבדף הבולט וטרסקל לר"י בר"י אמרינן גוד אחית ועל גביו רה"י ואפ"ה תחתיו אינו רה"י "דבקיעת גדיים מעכבת מלמיעבד גוד אחית, שאין הבדלת הרשות אלא אם הוא קבוע אבל דבר ארעי אינו קבוע רשות והלכך דף הבולט והגדיים בוקעין תחתיו מחשב ארעי", ולכאורה קשה דכיון שעל גביו הוי רה"י נימא דלא חשיבי כדבר ארעי ואף תחתיהם יהא רה"י, וכסברתו הכא דכיון דע"ג העגלות הוי רה"י אף תחתיהם בטל שם רה"ר.

הרשות שנתון בה והרי כמי שאינו, ומשו"ה ס"ל לרבנן דאין מערבין רה"ר בכך (ואי"צ בזה לדין ארומ"מ כסברת הרשב"א), אבל במבוי המפולש שמדאוריתא מקום פטור הוא, (דרה"ר אינו כיון שאינו רחב ט"ז, ורה"י אינו כיון שאינו מוקף ג' מחיצות), אין שם רשות שיבטל הלחי לגבה, ולפיכך חשיב מחיצה אף מדאוריתא לחייב את הזורק לתוך המבוי דע"י הלחי נעשה רה"י.

ומעתה יש ליישב את קושית רע"א, דקורה לעולם היא למעלה מי', וכיון שאין רה"ר תופסת למעלה מי' ממילא היא במקום פטור ואינה בתוך רשות שתבטל אליו, וא"כ מדלא מהני לערב רה"ר בקורה מוכרח שקורה משום היכור ולא משום מחיצה שהרי אם היתה משום מחיצה היה לה להועיל אפילו ברה"ר דאף שהיא מחיצה גרועה אינה בטילה לגבי הרשות, וא"כ א"א להקשות מדברי ר' יהודה שמוכרח שקורה משום מחיצה דעל כרחך רבנן פליגי עליה וסברי דהיא משום היכור דאם היתה משום מחיצה היה מועיל אף ברה"ר, ואדמותיב מר"י לסייעיה מרבנן, אבל גבי לחי שפיר מותבינן מדר' יהודה דכיון דאין הכרח מרבנן שפליגי דגם לדבריהם י"ל דלחי משום מחיצה ואפ"ה לא מהני ברה"ר משום שבטילה לגבי הרשות, א"כ מהיכי תיתי לאפושי פלוגתא ואמרינן שגם אינהו ס"ל דלחי משום מחיצה, ודו"ק.

ואפילו רבנן לא פליגי עליה אלא ברה"ר אבל במבוי מפולש לא".

ובגליון הש"ס תמה על רש"י שפירש שקושית הגמ' רק מלחי והרי גם מקורה קשה אליבא דכו"ע, דהא חזינן שקורה משום מחיצה, וא"כ קשה גם אליבא דרב יהודה שהרי גבי קורה מודה דמשום היכור.

ונראה דהנה רש"י בסו"ד כתב דאפילו רבנן ל"פ אלא ברה"ר אבל במבוי מודו. נראה כוונתו כמ"ש הרשב"א (כב.) דלחי מחיצה גרועה היא ומשו"ה מהניא בקיעת הרבים לבטלה גם לרבנן, ולכן אף שלחי משום מחיצה לא מהני אלא במבוי אבל לא ברה"ר דארומ"מ.

ונראה דיל"פ על דרך זה באופ"א, דהנה נתבאר דאין כרמלית בכלים ובטל הכלי לגבי הרשות ופירש הרשב"א (ה.) דאע"פ דלר"י בר"י כלי חולק רשות לעצמו וחשיב רה"י היינו דוקא כשהוא גבוה למעלה מי' דאינו בתוך רשות לפיכך יש בכוחו לחלוק רשות לעצמו, אבל כשהוא למטה מי' דהוא בתוך רשות בטל לגבי הרשות ואינו חולק רשות לעצמו.

ועל דרך סברא זו י"ל כביאור דברי רש"י שכתב דאע"פ שלחי משום מחיצה לא מהני אלא במבוי אבל לא ברה"ר, והיינו משום דלחי מחיצה גרועה היא כיון שאין בלחי שיעור מחיצה כלל, ולפיכך אם הלחי ברה"ר בטל הלחי לגבי

י. ובזה יש לבאר את דברי הרמב"ן (נט).
דהאריך להוכיח שברייטא דיתר
על כן איירי ברה"ר גמורה, וכתב דכן
מוכח בפ"ק בשמעתא דלחי משום מחיצה
וקורה משום היכר דברה"ר גמורה מיירי
ר"י ורבנן.

וצ"ב היכן ראה הרמב"ן בסוגיא זו
דברה"ר גמורה מיירי, הרי איכ"ל
שבכרמלית מיירי וע"י תיקון של לחי
וקורה נעשה רה"י.

ויתכן דהוקשה לו כקושית הראשונים
דאדמקשה מר"י לסייעיה מרבנן
דסברי דלא מהני לחי לעשות מחיצה
ברה"ר וא"כ סברי דלחי אינו משום
מחיצה, ותירץ כמ"ש רש"י דע"כ לא
פליגי רבנן אלא ברה"ר אבל במבוי מודו,
ומזה מוכרח דפליגי ברה"ר דאם במבוי
ליכא לשנויי כן ויקשה דאדמותיב מר"י
לסייעיה מרבנן, אלא ע"כ דדוקא ברה"ר
פליגי אבל במבוי מודו.

כעין סברת הרשב"א מצינו בדין חודי רה"י
יא. בגמ' בשבת (צט): איתא גבי סלע
שהוא ד' על ד' וגבוה י' ונפיק

מינה מורשא דאין בה גובה י' גם היא
דינה כרה"י. ופרש"י "וכיון דכולה גבוהה
י' בר מההיא מורשא ואיהו לא הוי מקום
חשוב הוי ליה חורי רשות היחיד". הנה
יסוד דין חורין משום דבטל וטפל לרשות,
ומבואר דאם היה מקום חשוב לא היה
בטל, וזה על דרך סברת הרשב"א גבי
כרמלית בכלים דדבר שאינו חשוב בטל
לגבי רשות.

כעין סברת הרשב"א כתב הרא"ש
בעמוד גבוה י' שמכתפים עליו

יב. איתא בגמ' (ח.) "עמוד ט' ברה"ר
ורבים מכתפים עליו דינו
כרשות הרבים". ודעת הרא"ש (סימן ט"ו)
שאפילו יותר מט' עד י' הוי רה"ר דכ"ש
שמכתפין עליו, ואפ"ה ביותר מי' אינו
רה"ר וכתב הרא"ש שהטעם דל"ה רה"ר
משום דנשתנה לרשות אחרת, דאם רחב
ארבעה הוה רה"י ואם לא הוה מקום
פטור, וזה כדרך סברת הרשב"א הנ"ל
(בסוגיא דכוורת) דכיון שיש להם שיעור
רשות חשיבי ולא בטלי לגבי הרשות
דקיימי ביה.

סימן י"א

סילוק מחיצה ע"י גוד אסיק

אמת המים העוברת בחצר * קושית הראשונים מדין לשון של ים * חילוקי הראשונים בזה * ביאור החזו"א דפליגי אם גו"א עושה סילוק * הערות על דבריו * ביאור פלוגתת הראשונים באופ"א * לדברי הכל גו"א עושה סילוק ופליגי אימתי אמרינן גו"א ברה"י * הטעם דשייך עומ"ר בחריץ * אם חריץ העובר בין פסי ביראות עושה סילוק * יבואר טעם נוסף דעומ"ר מתיר את החריץ ועפ"ז שרי גם בחריץ העובר בין פסי ביראות * חריץ העובר תחת קורת מבוי * פתרון לסילוק מחיצה של חריץ

אמת המים העוברת בחצר

א. משנה (פז). "אמת המים שהיא עוברת בחצר אין ממלאין הימנה בשבת אא"כ עשו לה מחיצה גבוה י"ט בכניסה וביציאה וכו', אמר ר"י מעשה באמה של בית אבל שהיו ממלאין ממנה על פי זקנים בשבת אמרו לו מפני שלא היה בה כשיעור".

בפחות מעומק י' ברוחב ד', ואם עוברת ברה"ר הויין רה"ר כדתנן בהזורק הזורק ד' אמות בים פטור דכרמלית היא, ואם היה רקק מים ורה"ר מהלכת בו חייב דרה"ר הוא, וכמה הוא רקק מים פחות מי"ט, אלמא מים שאינן עמוקין י' אינם רשות לעצמן וכי הוו נמי בחצר הוו להו רשות היחיד"א⁸.

ופרש"י "שלא היתה בה כשיעור כרמלית או בעומק י' או ברוחב ד', שאין מים נעשים רשות לעצמן

ובגמ' "תנו רבנן עשו לה בכניסה ולא עשו לה ביציאה, עשו לה ביציאה ולא עשו לה בכניסה, אין ממלאיו הימנה

א. בסברת רש"י שכתב דדוקא מים שיש בעומקן י' חשובים לחלוק רשות לעצמן והוכיח כן מדין רקק דכל שאינו עמוק י' דינו כרה"ר ואינו חולק רשות לעצמו, יש להעיר דהנה הא דרקק פחות מי"ט הוי רה"י מבואר בגמ' בשבת שם משום דהילוך ע"י הדחק שמיה הילוך, והיינו דמהלכין בתוך הרקק, והא דיותר מי"ט אינו רה"ר ביאר המאירי שם דבעמוק יותר מ' אין מהלכין בו. ולפי"ז כל ענין שיעור רקק שעד י"ט אינו כרמלית שייך רק כלפי רה"ר דעבידא להילוך ומשום דבני רה"ר מהלכין בו אבל אין זה ענין לרה"י שעשוי לתשמיש דמ"מ אין אותו מקום ראוי לתשמיש, ואולי גם ברה"י מהני מה שראוי להילוך משום דעכ"פ צריך גם להלך ברה"י.

המים כל שרחבה ד' טפחים דינה ככרמלית ואין ממלאין הימנה.

חילוקי הראשונים בזה

ג. וכתבו הרשב"א והריטב"א "דכיון שעוברת האמה מצד אל צד ואינה נשארת בחצר הרי זו חולקת רשות לעצמה וכרמלית גמורה היא, אבל כל שנשאר הלשון בתוך החצר אין זה אלא כמים שבחצר וכדאמרי' דמים כנטעים דמו ואפילו עמוקים עשרה".

ובשם הראב"ד הביאו דלשון של ים אין בעומקו י"ט, אבל כל שיש בעומקו י"ט ויש ברחבו ד' אפילו לא נפרצה חצר ביותר מי' צריך מחיצה י"ט בכניסתו וביציאתו, ואפילו כותל שעל גבה לא מהני, וכ"ש גבי לשון של ים דליכא על גביו כלום, אלא כיון שאין בעומקו י' הרי הוא מן החצר עצמו הלכך מהני מחיצות החצר ללשון של ים.

וכתב ע"ז הרשב"א "דאין דבריו מחוורים דאף בעומקו י' כיון שהוא נכנס דרך פתח ולא דרך פירצה מן החצר הוא וכמים שבחצר הוא, ואילו תאמר דכל שהא רחב ד' ועמוק י' חשוב וחולק רשות לעצמו א"כ אפילו מים שבחצר לא יהו כנטעים, אלא כרמלית הן וחולקין רשות לעצמן ואסורין ואסורין את החצר". (מה שסיים ואוסרים את החצר צ"ב כיון שעומקו י' הרי יש בינם לחצר מחיצה י' וא"כ מ"ט יאסרו את החצר).

בשבת אא"כ עשו לה ביציאה ובכניסה". ופרש"י "עשו לה בכניסה ולא עשו לה ביציאה לא מהני מידי דהא מחוברת למים שחוץ לחצר ביציאתה ונעשית הכל כרמלית, אבל כי עשו לה בכניסה וביציאה אינה כרמלית דומה כמי שמתחלת בחצר זו".

"אמר ר"י מעשה באמת המים וכו' אמרו לו משם ראה מפני שלא היתה עמוקה י' ורחבה ארבעה". ופרש"י "שלא היתה עמוקה י' או לא היתה רחבה ד' דלא חשיב פחות מד' למהוי רשותא באנפי נפשיה".

קושיית הראשונים מדין לשון של ים

ב. וצריך ביאור כיון שאין רוחב האמה עשר אמות מ"ט לא ניתרת האמה בעומ"ר עה"פ ויהא נידון שב' פתחיה כסתומים.

הראשונים הקשו כן מכח הגמ' בדף י"ב דאמרי' התם "תנו רבנן לשון ים הנכנס לחצר אין ממלאין הימנו בשבת אא"כ יש לו מחיצה גבוה י"ט, בד"א שפירצתו ביותר מי' אבל עשר אין צריך כלום, ממלא הוא דלא ממלאינן הא טלטולי מטלטלינן והא נפרצה חצר במלואה למקום האסור לה, הב"ע דאית ליה גידודי".

והקשו הראשונים מאי שנא דגבי לשון של ים כל שפירצתו פחות מעשר מותר למלאות הימנה ואילו גבי אמת

ביאור החזו"א דפליגי אם גו"א עושה סילוק ד. וצריך לבאר בכוננתו דמה בכך שחולקים רשות לעצמן ולמה לא נדון את מקום האמה כסתום משום דעומ"ר.

החזו"א (סימן ל"ט ס"ק א' - ג' ובליקוטים סימן קי"א סק"א) ביאר בכוננת הראב"ד דכיון שהגידודין י' ויש כאן מחיצה ע"י גוד אסיק הרי היא מפסקת להגיפופין דיש כאן סילוק מחיצה. ולפי"ז אף אם אין מים בבור ג"כ נפסלו הגיפופין דיש כאן סילוק מחיצה, ולמדנו מזה דבכל מבוי צריך שלא יהא בפתחו חריץ עמוק י"ט, וכן שלא יהא חריץ בין המזוזות של צוה"פ דא"כ הוי כמחיצה המפסקת בין המזוזות.

וביאר לפי"ז מ"ש 'אמרו לו מפני שלא היתה בה כשיעור' בפשיטות, דכיון שאין בגידוד שיעור י"ט אין שיעור מחיצה ואינה עושה סילוק, וכן מ"ש בגמ' 'מפני שלא היתה רחבה ארבעה' מובן עפ"י מה שביאר החזו"א במק"א (סימן ס"ב סק"ב ובגליונות לחידושי הגר"ח) וכ"ה ברש"י עירובין (כב:) ובריטב"א (עח:) דל"א גו"א בחריץ א"כ רוחבו ד', ולכן בעינין רוחב ד' דאז אמרינן גו"א ויש בזה סילוק (ודלא כמ"ש בחידושי הגר"ח דמה שהוזכר דשיעור רוחב החריץ ד"ט הוא רק לענין דיני חצרות).

ורש"י לא פירש כן אלא פירש (בר"ה שלא) דאם אין במים עומק י"ט

לא חשיבי לחלוק רשות לעצמן, הרי שתלי במים ולא איכפ"ל בגידוד ואף אי עומקו י"ט אינו עושה סילוק.

ויש להוסיף עוד דלסברת החזו"א מובן היטב מה שכתוב בגמ' דאם עשו לו רק בכניסה או רק ביציאה דלא מהני, והיינו משום דאכתי אין לאמה מחיצה ברוח רביעית דנהי שעשו מחיצה בכניסה אך מ"מ כיון שלא עשו ביציאה אכתי האמה פרוצה במלואה ברוח רביעית ואין לה כלל גיפופי מחמת סילוק המחיצה. וגם בזה רש"י (ד"ה עשו) לא פירש כן.

ה. ובדעת הרשב"א והריטב"א ביאר דאמת המים העוברת בחצר קונה שם לעצמה והחמירו בה חכמים שלא תותר בגיפופי החצר ונחשבם לב' רשויות חלוקות, אבל לשון ים הנכנס לחצר ואין לו יציאה נותר בגיפופי החצר אף ביש בו מים עמוקים י'. וכתב דלדבריהם לא חשיב כהשוה גיפופיה ע"י גו"א דאדרבא אמרינן דחשיב ככולו מוקף מחיצות והוי כבור ברה"י, וברה"י לא שייך גו"א דכל רה"י כחדא רשותא היא בגובה ועומק שבו.

הרי שביאר החזו"א דהראב"ד והרשב"א פליגי אם מחיצת גו"א עושה סילוק דלהראב"ד עושה סילוק ולכן בעמוק י"ט לא מהני גיפופי החצר, ולדעת הרשב"א אינו עושה סילוק ולכן מהני גיפופי החצר להתיר את האמה, אלא שאם נכנסת ויוצאת מעבר לעבר החמירו חכמים

לדונה כרשות בפנ"ע ואינה ניתרת בגיפופי החצר.

הערות על דבריו

ו. **יש** להעיר כמה הערות בדבריו, (וחלקם העיר החזו"א עצמו וכמו שיבואר);

א. מ"ש דלרשב"א והריטב"א האמה כרמלית מחומרת חכמים, משמע דמדאוריתא אינה כרמלית אלא רה"י גמורה וניתרת ע"י גיפופי החצר, יש להעיר דלשון הרשב"א (הובא לעיל) דכיון שעוברת מצד אל צד הרי זו חולקת רשות לעצמה וכרמלית גמורה היא. נראה שכרמלית דאוריתא היא ולא כמ"ש החזו"א דמדאוריתא רה"י היא.

ב. רשב"א הקשה על הראב"ד דלדבריו דכל שהוא רחב ד' ועמוק י' חשוב וחולק רשות לעצמו, א"כ אפילו מים שבחצר יהו כרמלית. ולדברי החזו"א אי"ז קושיא כלל דדוקא אצל הגיפופי שייך סילוק מחיצה אבל באמצע החצר כיון שהכל מוקף במחיצות מעלייתא של החצר אין שייך כלל סילוק. (והעיר בזה החזו"א סק"ד וכתב שנראה דהבין הרשב"א בדברי הראב"ד דאין האיסור משום דהשוה גיפופיה אלא משום דחשיב רשות בפנ"ע ולפי"ז אין איסור בחריץ שאינו מלא מים).

ג. עוד יש להעיר מדברי הראב"ד בהשגות (פ"טו הי"ב) דשם נראה שזה

ענין חשיבות דחולקת רשות לעצמה וכסברת הרשב"א, דז"ל שם "והטעם מפני שהאמה נכנסת ויוצאה וחולקת רשות לעצמה ואפילו כותל שעל גבה אינו מתירה למלאות לפי שהיא בעצמה נפרצת במלואה למקום האסור לה והכותל שעל גבה אינו נחשב לה". וכבר העיר בזה החזו"א וכתב שבהשגות נראה כשיטת הרשב"א וכל דבריו כפי מה שהביאו הראשונים את דברי הראב"ד. אלא שלפי"ז יוצא שבדברי הראב"ד בהשגות מבואר דלא כהחזו"א, ואף בדברי הראב"ד שהובאו בחידושי הרשב"א שבדבריו שם פירש החזו"א כן, הרי מהרשב"א עצמו מוכח שלא פירש כן את דברי הראב"ד וכנ"ל.

ביאור פלוגתת הראשונים באופ"א

ז. ונראה דיש לבאר היטב את כל דברי הראשונים כפי הצוהר שפתח מרן החזו"א, דהנה החזו"א כתב שלשיטת הראב"ד גו"א עושה סילוק והראשונים סברי דאינו עושה סילוק דדמי לרה"י שלא שייך בה גו"א דכולה כחדא רשותא בגבהים ועמקים שבה, אלא שלהראב"ד גו"א מונע את המחיצה, והראשונים סברי דאדרבא המחיצה מונעת את הגו"א דע"י הגיפופי נעשה רה"י וברה"י אין גו"א, והיינו דתרוויהו באין כאחד דאם יש מחיצה אין גו"א ואם יש גו"א אין מחיצה ופליגי הראשונים ממה להתחיל ומי ידחה את חברו.

ומעתה יש לומר דאף הראב"ד מודה בעלמא לעיקר סברת הראשונים

דאין גו"א מסלק מחיצה כיון דחשיב שכולו מוקף מחיצות והוי כבור ברה"י, והגו"א אינו עושה סילוק מחיצה אלא אדרבה המחיצה מסלקת את הגו"א, אלא דכיון דהטעם שברה"י לא שייך חילוק ע"י גוד אסיק דרה"י כולה כחדא רשותא היא בגבהים ועמקים שבו, ס"ל לראב"ד שבאמה שעמוקה י"ט ומחוברת מצדה אחד לחוץ הרשות, בזה לא שייכא סברא זו ומשום דחולקת רשות לעצמה כיון שחשובה בפנ"ע ושייך גו"א אף ברה"י ולכן אינה כחדא רשותא עם הרה"י, וממילא מאחר שאמרי' בזה גו"א אף ברה"י ממילא איכא סילוק מחיצה וחשיב דלית לה גיפופין כלל. ולפי"ז דברי הראב"ד שהביאו הראשונים ודברי הראב"ד בהשגות סברא אחת הם, דמ"ש בהשגות דחולקת רשות לעצמה זה טעם דאמרי' בה גוד אסיק ומאחר דאמרי' גו"א ממילא איכא סילוק מחיצה, [אך אכתי דברי הראב"ד בהשגות אינם כפי מה שהביאו הראשונים בשמו דבהשגות כתב דהטעם שאין ממלאין מהאמה מפני שהאמה נכנסת ויוצאה וחולקת רשות לעצמה אבל הלשון נכנס לחצר ואינו יוצא והוא כבור שבחצר, ומדברי הראשונים בשמו נראה שהבינו שאין החילוק אם נכנסת ויצאת אלא תלי רק אם עמוקה י"ט, אך עכ"פ זכינו שאין חילוק בדבריו ביסוד הסברא אלא רק

בפרטים מתי נאמר שהיא חלוקה לעצמה].
 ה. ומעתה יש להוסיף דאף הרשב"א מודה לעצם הענין שהיכא שחשובה בפנ"ע נאמר בה גו"א אף ברה"י וחשיב דלית לה גיפופי אלא דפליג עליו אימתי חשובה בפנ"ע ואינה כחלק מן החצר, דס"ל שבמה שעמוקה י' ומחוברת מחוץ לרשות לא סגי בזה כדי לחלוק רשות לעצמה, וזהו שהקשה הרשב"א על דברי הראב"ד דלדבריו אף במים שבחצר עמוקים י' יהו כרמלית, דהרשב"א הבין שאין סברא דבחיבורם מצד אחד לחוץ לרשות מחמת כן יחלקו רשות לעצמם, ומשום דעצם קיום המים בחצר הוא נצרך לתשמישי החצר, (כדחזינן דמים כנטעים), וחיבורם בצד אחד לחוץ לחצר ג"כ הוא הכרחי לצורך הימצאות המים בחצר, שהרי זה דרך כניסתם לחצר, ולכן הקשה דאם מחמת עומק י' חולקים רשות לעצמם א"כ אפילו בור שבחצר, אבל כשנכנסים ויוצאים מצד לצד בזה חולקים רשות לעצמן דאינם נראים כחלק מן החצר אלא בסה"כ עוברים בחצר.

וכיון דס"ל דאמה העוברת מצד לצד היא חשובה לחלוק רשות לעצמה, ממילא בכה"ג אמרינן גוד אסיק דאינה כעמקים שברה"י שהכל אחד, וכיון דאמרי' גו"א ממילא יש כאן סילוק מחיצה והוי כרמלית דאורייתא, וזהו שכתב דהוה כרמלית גמורה, וא"ש כל הערות דלעיל.

לדברי הכל גו"א עושה סילוק ופליגי
אימתי אמרינן גו"א ברה"י

ט. ונמצא דהכל מודים שמחיצה ע"י
גו"א עושה סילוק. והכל
מודים דברה"י ל"א גו"א. והכל מודים
דהיכא שחשוב לחלוק רשות לעצמו
גם ברה"י אמרי' גו"א וממילא יש
סילוק². אלא דפליגי אימתי חשיב
לחלוק רשות לעצמו דע"כ נימא גו"א
וממילא יהא סילוק מחיצה ומחמת כן
תהא כרמלית מדאוריתא.

ומעתה י"ל דגם רש"י ס"ל כן, ומה
שביאר בכלל הסוגיא (במשנה גבי
עמוק י', ובגמ' גבי עשו לה בכניסה ולא ביציאה,
וגבי רחב ד') את ענין חשיבות המים שעל
ידם יעשה כרמלית, היינו משום דס"ל
שחריץ ריק אף שעמוק טובא ועובר מצד
לצד אינו חשוב לחלוק רשות בפנ"ע,
ודוקא במלא מים שיש בעומקן י' ורוחב
ד' שאז נעשים רשות לעצמן ברה"ר
בכהאי גוונא חשיב הכא לחלוק רשות
לעצמו מרה"י וממילא אמרינן על
מחיצות החריץ גוד אסיק ואיכא סילוק
לגיפופין והוי סילוק מחיצה.

ולפי"ז מה שכתב החזו"א בדין חריץ
בפתחו של מבוי או תחת צוה"פ
אי אמרינן ביה סילוק מחיצה, דתלי
בפלוגת הרשב"א והראב"ד, למשנ"ת יש
לדון דאף להראב"ד לא יהא בזה סילוק,

די"ל שגם לדבריו דוקא במלא מים יש לו
חשיבות בפנ"ע דנימא גו"א ויעשה סילוק
אבל כשהבור ריק אין בו מים אין לו
חשיבות להחלק מרה"י ול"א ביה גו"א.

ויתכן להיפך דגם חריץ ריקן חשוב
לחלוק רשות בפנ"ע ואמרינן ביה
גו"א ועושה סילוק, וגם הרשב"א מודה
לזה אלא דס"ל שבעינן שיהא החריץ
מפולש מעבר לעבר ברשות ואז עושה
סילוק, ולפי"ז אם יש תעלה שעוברת
ברשות מצד לצד י"ל דגם לסברת
הרשב"א איכא סילוק מחיצה לצוה"פ
שבב' פתחי המבוי.

הטעם דשייך עומ"ד בהדין

י. **בעיקר** הדבר שנראה דשייך עומ"ד
באמת המים ע"י הגיפופין
שמן הצדדים, [אם לא מחמת הטעמים
שנתבארן], יש לעיין בזה דכיון שהאמה
עמוקה וכנגד מפלס העומק אין מחיצות
היאך נותר העומק בעומ"ד, ואף אם אין
העומק י"ט מ"מ הסתימה שעל גבה היא
תלויה ולכאורה יפסל כדין מחיצה תלויה.

הרמב"ן במלחמות כתב שאע"ג דגבי
פסי ביראות אמרינן
דארומ"מ, מ"מ בעומ"ד ל"א כן, דגבי
דיומדין צריכין אנו לומר רואין המחיצות
כאילו מאריכות וסותמות זו לזו ובקיעה
דרבים מפסקת בהם, אבל בעומד מרובה

שירת

סילוק מחיצה ע"י גוד אסיק

שלמה

קיא

דפסי ביראות דמה שדנים שמאריכים על גביו את המחיצה היא כמחיצה תלויה, וצ"ע בזה.

יבואר טעם נוסף דעומ"ד מתיר את החרין ועפ"י שדי גם בחרין העובר בין פסי ביראות יב. ונראה דיש לפרש באופ"א בטעמא דמהני עומ"ר ע"י הגיפופי

אף שהחרין עמוק מהם, דהנה כתב החזו"א גבי חריץ העובר בין המזוזות של צוה"פ, ונראה דכי היכי דפס ולחי מתירין את החרין שאינו עמוק י"ט, ה"נ במבוי שפתחו יותר מעשר והותר בצוה"פ אין החרין שבאמצע המבוי מפסיד את הפצימין של צוה"פ, ואם החרין עמוק י"ט תלוי במחלוקת ולדעת תוס' והראב"ד בטל ליה צוה"פ". הרי שאין הדבר פשוט גבי צוה"פ כמו בלחי ופסין והוצרך לחדש זאת דאם אין עומק החרין עמוק י"ט אינו מפסיד את הצוה"פ, ולכאורה מאי טעמא אי"ז פשוט דלא תפסד הצוה"פ וכשם שמהני עומ"ר לחרין שאינו עמוק י"ט וכן לחי ופסין. ונראה דחלוק עומ"ר ולחי מדין צוה"פ דע"י צוה"פ נידון הכל כסתום משא"כ בלחי ועומ"ר שאין דנים כאלו יש מחיצה בכל החלל אלא אף שאינו כסתום מ"מ אין הפירצה אוסרת כיון שנידונת כפתח. ועוד דדעת החזו"א (סימן ו' סק"ח יבואר לקמן סימן כ') גבי צוה"פ דאף היכא שאין הקנים תלויים אפ"ה בעינן שיעמדו ע"ג קרקע המבוי ולא מהני אם עומדים ע"ג גדר. ומעתה דן החזו"א דאף שעומ"ר מתיר את

עה"פ אין אנו צריכין לסתימת הפרצות. ועיי' בחזו"א (סימן ו' סק"ב) שכתב דעומ"ר אינו דין על הפירצה שהוא כסתום אלא הוא דין על המקום שלפני המחיצה שהוא כגדור, וצוה"פ הוא מחיצה בפועל, (ומטעם זה כתב דעומ"ר אינו עושה סילוק מחיצה אבל צוה"פ עושה סילוק מחיצה).

ולפי"ז מבואר היטב הא דמהני עומ"ר אף כלפי חריץ עמוק, ואף שכנגד העומק אין מחיצה להאריך, והיינו משום דבדין עומ"ר אי"צ להאריך את המחיצה אלא אף שאין במקום מחיצה כיון שבצדדיו יש מחיצה אף אותו מקום נידון כפתח ולא כפירצה וממילא הוא כגדור. וע"ע בחזו"א (ליקוטים סימן ג' סק"ג) שכתב דה"ה דפס ולחי מתירין את החרין היכא שיש חריץ בפתחו של מבוי (היכא דליכא בחריץ משום סילוק מחיצה), והיינו כהסברא הנ"ל דבלחי אי"צ להאריך אותו כנגד כל הרוח אלא כיון שיש גיפוף מן הצד דנים את הכל כפתח.

אם חריץ העובר בין פסי ביראות עושה סילוק יא. ועפ"י"ז יש לדון גבי פסי ביראות דאם יש בין דיומד לדיומד חריץ עמוק י' די"ל בזה דכיון שצריך להאריכם אין שייך להאריכם בעומק החרין שהרי החרין אינו כנגד המחיצה, וממילא אין שייך להתיר שם ע"י הארכת הדיומדין, ולפי"ז אף אם אינו עמוק י' כל שיש בו גובה ג' יש לדון דלא יהני ביה היתירא

החריץ היינו משום דאי"צ להארכת המחיצה אלא כיון שרוב הרשות סתומה ממילא ניתרת שאר הרשות ולכן ניתר גם החריץ, אבל גבי צוה"פ שדנים שהחלל כסתום, א"כ אין הקנים שמעל מפלס החלל יכולים לגרום סתימה לחריץ, ועוד דכלפי החריץ שקרקעו עמוקה א"כ אין הקנים על גבי קרקע הרשות. ואפ"ה כתב החזו"א דמהניא הצוה"פ ואע"פ שיש חריץ בין הקנים, וטעמו בזה עפ"י סברתו הנ"ל (סימן ל"ט סק"ג) "דכל רה"י כחדא רשותא הוא בגובים ועומקים שבו", והיינו דלא חשיב כלל כעומק, אלא הכל נידון כקרקע ישרה.

ומעתה יש לומר דאף אם חריץ מפסין בין פסי ביראות אפ"ה אינו מפסיד את הפסין, ואף שבעינין להאריך את הפסין במקום הפירצה, מ"מ אין החריץ נידון כעומק אלא כל הרה"י נידון כקרקע ישרה ומותר ע"י הפסין.

ובזה יש לבאר עוד, דהנה אף למשנת דגוד אסיק אינו עושה סילוק לגיפופי ולפיכך לא חשיב כפרוץ במלואו, אך קשה דמ"מ העומד בחריץ יש לו מחיצה גמורה ואי"צ לדין גוד אסיק, וא"כ לדידיה יש סילוק לגיפופין וככל מחיצה גמורה שהיא מחיצה אף ברה"י, והיאך שרי לטלטל בחריץ כיון שהוא פרוץ במלואו ברוח רביעית.

ולהמבואר א"ש היטב דלד"ה גו"א עושה סילוק, אלא שלדעת

הראשונים ברה"י אין דנים גוד אסיק כיון שאין דנים חילוקי גבהים ועמקים בקרקע רה"י. ומעתה יש לומר דגם מחיצה של גידוד לא חשיבא מחיצה ברה"י כיון שהמחיצה אינה ניצבת על פני הקרקע, אלא היא שינוי והגבהה של הקרקע עצמה, וברה"י אין חילוק בגבהים ועמקים שבו, ולכן לא חשיב שיש מחיצה לעומד בחריץ.

חריץ העובר תחת קודת מבוי

יג. עד כה נתבאר דין סילוק ע"י חריץ לגבי עומ"ר וכלפי לחי וכלפי צוה"פ, דאת כולם הוה החזו"א ולמד שזה תלוי בדברי הראב"ד והרשב"א, והצד שלא נימא בזה סילוק משום דהכל בתוך הרה"י וברה"י ל"א גו"א משום דאין בה חילוק רשות ע"י גבהים ועמקים.

ולכאורה אף להצד שנכשיר בכל זה מטעם דל"א גו"א ברה"י

ומשו"ה ליכא סילוק מחיצה, בחריץ העובר תחת קורה המתרת את המבוי יש לדון ולפסול את הקורה לכו"ע. דהנה שיעור קורה טפח, ונחלקו בגמ' (ח:) אם מותר להשתמש תחת הקורה ויש צד בגמ' דטעמא דמאן דאסר להשתמש תחת הקורה משום דס"ל חודה החיצון יורד וסותם, ונמצא דלמ"ד זה תחת הקורה לא הוה רה"י וכיון דתחתיה אינו רה"י א"כ שייך חילוק בגבהים ועמקים ובאותו חלק שייך גוד אסיק, וכיון שבחלק שתחת עובי הקורה (עד חודה החיצון)

אמרינן גוד אסיק א"כ יש מחיצה העוברת תחת הקורה. אלא שבקורה אין טעם לפסול משום סילוק מחיצה שהרי אין מתירין את החלל ע"י גיפופין שבצידיה אלא הקורה עוברת מעל גבי כל החלל. אך מ"מ יש לדון דכיון שבעינין שתהא הקורה מונחת על גבי כותלי מבוי א"כ אותו חריץ נחשב לכותל מבוי והרי אין הקורה מונחת על גביו, דלענין דין הנחת קורה ע"ג כותלי מבוי לא מהני לזה דין גו"א להחשב שמונחת ע"ג כותלי המבוי, וכדמצינו בדברי הראשונים (י:): גבי תיקון מבוי הרחב מ"י שעושה פס שאורכו ד' אמות ומעמידו לאורכו של מבוי, וכתבו הראשונים דכיון שאותו פס נעשה לכותל מבוי בעינין שתהא הקורה בתוך ג' לאותו פס, דאל"ה ליכא קורה על גבי כותל מבוי, נופסול זה שייך דוקא אם הכותל נמשך ד' אמות וכמ"ש החזו"א (סימן ה' סק"ד וסימן ד' סק"ג) וא"כ נידו"ד הוא דוקא אם החריץ ימשך ד' אמות לחוץ, שהרי בפנים הוי תוך רה"י ולא אמרי' גו"א ברה"י].

ויש לדחות מכמה טעמים, חדא דכיון שבתוך המבוי ל"א גו"א נמצא דרק על משכו שחוץ למבוי יש עליו תורת כותל אבל בתוך המבוי אין על אותו חריץ תורת כותל וממילא אינו נידון ככותל מבוי, ומשו"ה לא בעינן שתהא הקורה מונחת על גביו. ועוד דטעמא דבעינן קורה על גבי כותלי מבוי בתוך ג' היינו משום היכרא (כמ"ש בחידושי

הריטב"א) ואיכ"ל דהכא כיון שאין כאן כותל מציאותי אלא כותל דיני שנעשה ע"י גו"א אין בזה חסרון דקורה ע"ג כותל מבוי. ועוד דאף שבעלמא אם אין הקורה על גבי כותל המבוי ל"א גו"א כדי שיחשב שהקורה על גבי הכותל, אבל בכה"ג יש לומר דחשיב שפיר דהקורה על גבי כותל המבוי, והיינו משום דכיון שכל הכותל נעשה ע"י גו"א א"כ ממ"נ יש להתיר בזה, דאם ל"א גוד אסיק א"כ אין כלל כותל מבוי דכל הכותל נעשה ע"י גו"א, ואם אמרי' גו"א א"כ נימא גו"א עד הקורה וחשיב שפיר קורה ע"ג כותל מבוי, (אם לא שנאמר דאמרי' גו"א רק לחומרא ולא לקולא, כעין שכתב הרשב"א (טו:)) בסוגיא דעומ"ר בערב גבי לבוד).

פתרון לסילוק מחיצה של חריץ

יד. **באחת** השכונות שיש בה עירוב מהודר חברת המים החליפו תשתיות כך שהיו חריצים עמוקים י' ורחבים ד' לאורך כל הכביש שעברו ג"כ תחת הצוה"פ, וא"כ נמצא שמחמת גוד אסיק נידון שיש תחת הצוה"פ מחיצה ולחזו"א הנ"ל יש סילוק מחיצה לצוה"פ ע"י גוד אסיק.

והפתרון לזה לחקוק בדפנות החריץ ושפת החריץ תשאר בולטת מעל גבי החקק כך שהבליטה תעכב מלדון גוד אסיק וכדין גג הבולט, וממילא

אין כאן מחיצה המפסקת בין קני צורת הפתח. (שמעתי מהגר"מ רוזנר, ובשיעור הבליטה עיין משנ"ת לעיל בסימן ט').

[ואין לדחות דמ"מ החריץ עצמו הוא רה"י והרי רה"י עולה עד לרקיע וא"כ איכא רשות היחיד בין הקנים. שהרי החזו"א ביאר את הטעם של הראשונים דס"ל שגו"א אינו עושה סילוק, דברה"י ל"א גו"א והכא הוה כרה"י וכל רה"י כחדא בגבהים ועמקים שבו, (אלא שהראב"ד ס"ל דהכא שהחריץ תחת המחיצה שעושה אותו רה"י א"כ אינו מתחיל להיות רה"י ע"י הסילוק של מחיצת גו"א). ולפי"ז היכא דלא שייך גו"א א"כ המחיצה המקיפה קיימת ולא איכפ"ל בהא דיש בה עומק ואין הצוה"פ נפסלת.

ויש להוסיף עוד דמדין רה"י עולה עד לרקיע אי אפשר לעשות סילוק. דהנה פליגי הגר"ח והחזו"א בדינא דרה"י עולה עד לרקיע, דלהגר"ח היינו מחמת דינא דגוד אסיק, ולחזו"א אף בלי דינא דגוד אסיק הרה"י עולה עד לרקיע דכך נאמרה ההלכה שהגדירה של רה"י מתיחסת גם לכל האויר שמעליו. ולגר"ח דסבירא ליה שבעינן לדינא דגוד אסיק א"כ היכא שאין שייך גוד אסיק לכאורה לא שייך לומר דרה"י עולה עד לרקיע, וצ"ע בזה, ולחזו"א י"ל דנהי דרה"י עולה עד לרקיע אך לא חשיב שיש שם מחיצה אלא המקום נידון כגדור ולא עדיף מעומד מרובה דאינו עושה סילוק מחיצה וביאר החזו"א הטעם כיון שאינו כמחיצה אלא רק דנים על המקום כגדור].

סימן י"ב

שיטת הראב"ד בדין מיעוץ פירצת י' ע"י מחיצה תלויה

קושיית הראשונים למה האמה העוברת בחצר אינה אוסרת לטלטל בחצר ודברי הראב"ד בזה * הוכחה מהראב"ד לענין מיעוץ פירצת י' ע"י מחיצה תלויה והסברא בזה * ראה מדברי רבינו יהונתן דלמיעוץ מ' לא בעינן הלכות מחיצה * נפק"מ בזה לחומרא לענין קרפף שלא הוקף לדירה * סברת המשכנו"י דעומ"ר מתיר פירצה יותר מ"א אם יש לה שם פתח

מתיר החצר. ולכן כשאין בגובהה י"ט שאז אינה חולקת רשות לעצמה מותר אפילו למלאות ממנה לחצר ואפילו אם רוחבה יותר מ' אמות אפ"ה מותר למלאות ממנה ולטלטל בחצר לפי שהכותל שעל גבה מתיר את הפירצה, משא"כ בלשון של ים שאין כותל על גביו יש חילוק דאם רוחב הלשון יותר מ' אמות החצר אסורה בטלטול.

ויש להקשות היאך פירצת י' ניתרת ע"י הכותל שע"ג האמה, והרי הכותל הוא מחיצה תלויה שהרי גבוה מן הארץ יותר מג"ט. וא"א לומר דשרי משום דמחיצה תלויה מתרת במים, שהרי גבי אמה מבואר דלא מהני מחיצה תלויה מהא דצריך לעשות לאמה מחיצה בכניסה וביציאה, וכותל שעל גבה אינו נידון משום מחיצה וכמו שפרש"י דהכא לא מהני מחיצה תלויה כיון שלא ניכר שנעשה בשביל מים.

קושיית הראשונים למה האמה העוברת בחצר אינה אוסרת לטלטל בחצר ודברי הראב"ד בזה

א. בסימן הקודם נזכר מה שהקשו הרשב"א והריטב"א (כדף יב) מהסוגיא דלשון של ים לסוגיא דאמת המים העוברת בחצר, היכא שאין רוחבן עשר.

עוד הקשו הראשונים מ"ט גבי לשון של ים אוסר את החצר בטלטול (היכא דליכא גידודי) כמבואר בגמ' י"ב ואילו אמת המים אף שאין ממלאין הימנה אין אוסרת את החצר בטלטול.

וכתבו דכיון שאמת המים יש בעומקה י' היא עצמה חשובה מחיצה לחלק בינה לחצר ולכן אינה אוסרת את החצר בטלטול.

ב. הראב"ד בהשגות (פט"ו הי"א) כתב דגבי אמה כותל שעל גבה

הזכחה מהראב"ד לענן מיעוט פירצת י'
ע"י מחיצה תלויה והסברא בזה

ג. ולכאורה חזינן בדברי הראב"ד דכדי למעט פירצה מי' אי"צ מחיצה בדיני מחיצה אלא סגי בכותל שמונע שימוש בפירצה, ויש להמתיק את טעם הדבר דמה שעומ"ר לא מהני להתיר פירצה יותר מעשר היינו משום שעומ"ר לא מהני לפירצה אלא לפתח וביותר מי' אי"ז פתח אלא פירצה, וע"י מיעוט מי' אין עלה שם פירצה אלא שם פתח וכיון שבפועל נתמעטה הפירצה מעשר דבמציאות אי אפשר להשתמש ביותר מעשר שוב אין עלה שם פירצה אלא שם פתח וניתר בעומ"ר, ואע"פ שיוצא שהעומ"ר מתיר יותר מעשר, (שהרי גם מקום הכותל אין בו מחיצה), מ"מ כל מה שבעלמא אין העומ"ר מתיר ביותר מי' היינו משום שאין עומ"ר מתיר את הפירצה אבל הכא ע"י המחיצה תלויה

בטל שם פירצה וממילא יש בכוחו של העומ"ר להתיר אפילו יותר מעשר"א.

וה"ה ברוח רביעית הניתרת ע"י לחי או ב' פסין ופיתחה יותר מי' ג"כ סגי במיעוט הרוחב י' ע"י מחיצה תלויה וממילא אין כאן פירצת י' והגיפופין שמן הצדדין שהם תחילת מחיצה הם גודרים את השאר כיון שאין עלה שם פירצה. מיהו הא פשיטא שהלחי והגיפופין שמן הצדדין צריך שיהו בתוך ג"ט וכמ"ש בגמ' דף י"ד דלחי שהעמידו למעלה מג"ט לא עשה כלום משום דהוא כמחיצה תלויה, ומשום דאותן הגיפופין שהם תחילת המחיצה לכל הרוח ודאי בעינן שיהו בכל תנאי מחיצה.

ד. ומצאתי באבני נזר (או"ח סימן רס"ג אות ט) שהקשה קושיא זו על הראב"ד היאך הכותל מתיר את האמה

א. ויש להוסיף דלקמן (סימן ש"ס) מבואר דין יחיד ושיירא דהוקפו במחיצת שתי בלא ערב או ערב בלא שתי, דיחיד מותר לטלטל דוקא אם ההיקף אינו יותר מסאתים, אבל אם הם ג' מותר לטלטל בכולו אפילו הוא גדול הרבה ובלבד שלא ישאר בית סאתים פנוי, והיכא שהיו שלשה והקיפו כל אחד לעצמו זה בצד זה, אם החיצונים פרוצים במילואם לאמצעי והאמצעי מגופף אין נותנין לכל אחד אלא בית סאתים, ואם אחד מהחיצונים יותר מבית סאתים הוא לבדו אסור. וכתב השו"ע אם הם פתוחים זה לזה יותר מי' הוה ליה פירצה וגם האמצעי המגופף אסור, ובמג"א פליג וס"ל דאם הפירצה יותר מי' א"כ נתבטלה המחיצה לגמרי והוי כאילו כולן דרים ביחד והרי הם כשיירא ומותר כל צרכו. ולכאורה נראה דשרש מחלוקתם דהמג"א למד שע"י פירצה עשר אמרי' דכמאן דליתנייהו למחיצות וממילא נעשו כשיירא, אך השו"ע ס"ל דפירצה י' אינה מבטלת את שאר המחיצה אלא דמ"מ אסור כל ההיקף מחמת הפירצה, ולפיכך לא אמרי' דנעשו כשיירא דמ"מ מחולקים ע"י מחיצה. ומ"מ מה שנתבאר בדעת הראב"ד דמחיצה תלויה מהניא לבטל שם פירצה ועי"כ חוזר כח העומ"ר, יש לומר כן אף לסברת המג"א, ומשום דמה שפירצת י' מבטלת את כל המחיצה היינו משום דיש עלה שם פירצה וכשיש פירצה במחיצה כמאן דליתנייהו למחיצות, אבל היכא שבטל מינה שם פירצה (ע"י מחיצה תלויה) ממילא חוזר כח המחיצות למקומן.

שירת מיעוט פירצת י' ע"י מחיצה תלויה שלמה קיז

לשאוב מים מן לשון הים דמ"מ הפירצה בהרבה מקומות הוא יותר מעשר והגידודין אין מעכבין כניסת המים כלום, לפיכך אין ממלאין ממנה עד שתהא הפירצה פחותה מעשר אמות".

לכאורה כוונתו כמשנ"ת דפירצה יותר מי' אי"צ למעטה בדין מחיצה וסגי למעט את הפירצה שלא יוכלו להשתמש בה, הלכך לגבי מה שמונע המיעוט מלהשתמש בפירצה מיקרי מיעוט אבל לגבי מים שאינם נמנעים ע"י המיעוט לא מיקרי מיעוט. [אבל אין נראה לפרש שהוי מחיצה מעלייתא כיון שיש פחות מג"ט בין אבן לאבן ומהני משום לבוד, דא"כ גם למים מהני ואף שיכולים לעבור במחיצה].

נפק"מ בזה לחומרא לענין קרפף
שלא הוקף לדירה

ז. ויש בכל זה נפק"מ לחומרא בדין קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה דמבואר בגמ' (כג.) דפורץ בו פירצה יותר מי' דעי"ז בטל ההיקף הראשון וחוזר וגודרו לשם דירה, ולכאורה ה"ה דיכול לחטוט בקרקע תחת הכותל בגובה ג"ט במשך י' אמות ועי"ז חשיב שבטלה המחיצה במשך י' אמות דהוה מחיצה תלויה ואח"כ יחזור ויסתום את החלל לשם דירה וחשיב שהעמיד את המחיצה לשם דירה. ברם למשנ"ת יש לחוש בזה דפירצה יותר מי' שסתמה במחיצה תלויה ניתרת בעומ"ר וממילא

הרי הוי מחיצה תלויה, וכתב וצריך לומר כיון שיש גיפופין מכאן ומכאן מהני הכותל להתיר איסור יותר מעשר, ולכאורה כוונתו כמו שנתבאר.

ה. ברם החזו"א (סימן ל"ט סקט"ז) כתב בדעת הראב"ד דהתיר ע"י מחיצה תלויה דוקא בשאין האמה עמוקה י' ומשום דמחיצה תלויה מתרת במים, ואף רבנן דפליגי על ר' יהודה גבי אמה וס"ל שאינה מתרת משום דלא נעשית לשם מים, כל זה בעמוקה י' אבל באינה עמוקה ס"ל דמתרת אפילו בלא נעשית לשם מים, (וצ"ב טעם החילוק בזה).

מבואר דס"ל לחזו"א דלא מהני מיעוט פירצה מי' ע"י מחיצה תלויה.

דאיה מדברי רבינו יהונתן דלמיעוט
מי' לא בעינן הלכות מחיצה

ו. ומשנ"ת דלמיעוט פירצה מעשר אי"צ לדיני מחיצה יש להוכיח כן גם מדברי רבינו יהונתן (ג:) שפירש את דברי הגמ' שם דגידודי מהני לטלטל בחצר אבל לא מהני למלאות הלשון של ים, דאותן גידודי היינו "שיוצאין אבנים בפנית כותל מכאן ומכאן והם חשובים מחיצה לענין טלטול, לפיכך אפילו ביותר מי' מטלטלין בתוכה שהרי אותו יותר מעשר אינו שוה בכל הפירצה שהרי אבן יוצא ואבן נכנס ומעכבין לאדם מליכנס לאותו מקום שהוא רחב יותר מי', אבל אותן גידודין אינם מהנים כלום שיוכל

לא בטלה המחיצה עיי"כ ואכתי קיים ההיקף הראשון שלא הוקף לשם דירה.

סברת המשכנו"י דעומ"ר מתיר פירצה
יותר מ' אם יש לה שם פתח

ה. ויש להוסיף סמוכים לסברא זו דמהני עומ"ר לפירצה יותר מ' היכא שהופקעה ממנה שם פירצה. דהנה פליגי האחרונים אם במקום דאיכא עומ"ר מיקרי שם ד' מחיצות לענין דלא נימא דארומ"מ, ובמשכנו"י (במהדורת זכרון אליעזר תשובה ב' אות ב' ותשובה ג' אות ח') הביא את דברי הרי"ף והרא"ש שכתבו "והני מילי מבואות המפולשין הוא דמערבין בצוה"פ אבל רה"ר גופא אין מערבין רק בדלתות", משמע מדבריהם דלעולם לא מהני להתיר רה"ר עיי צורת הפתח. והקשה דאם תמצוי לומר דשם ד' מחיצות מהני דלא נימא ארומ"מ א"כ משכח"ל דמהני צוה"פ היכא שיש שם ד' מחיצות מן הצדדים, אלא שיש פירצה במחיצות יותר מעשר (או ט"ז) וצריך לתקן את הפירצה שאוסרת מדאוריתא, ועיי שיעמיד צורת הפתח יהא על הפירצה שם פתח וממילא העומ"ר שמן הצדדים יתיר

את הפירצה, ומזה הוכיח דגם לענין עומ"ר אמרינן דארומ"מ וממילא לא תועיל הצוה"פ לתת כח בעומ"ר לגדור את הפירצה שהרי עומ"ר לא מהני במקום דאתו רבים ומשום דמבטלים גם את כח העומ"ר.

אמנם החזו"א (מכתבים בספר שלום יהודה סימן כ"ה) דחה ראיתו דאם הפירצה היתה אוסרת לא היה מועיל להעמיד צוה"פ בפירצה, דכיון שצריכות עזרה מזולתן 'כשל עוזר נפל עוזר' שהרי לרבים יש כח לבטל את הצוה"פ שכוחה רע, וממילא יש כאן פירצה יותר מעשר שאוסרת את העומ"ר דאין העומ"ר יכול לגדור את הפירצה שהיא יתירה על עשר.

ודעת החזו"א להיפך דשם ד' מחיצות מהני דלא נימא ארומ"מ והפירצה ג"כ אינה אוסרת מדאוריתא ולכן כתבו הרי"ף והרא"ש דאין צוה"פ הופכת רה"ר לרה"י, משום דכשיש עומ"ר אין העומ"ר צריך את הצוה"פ.²

ולכאורה טענת החזו"א על המשכנו"י טענה אלימתא היא דכיון שבטלה הצוה"פ היאך יועיל העומ"ר

ב. ולענין תיקון רה"ר בעומ"ר ואת מקום הפירצה עיי צוה"פ שממשיך את הקו של העומ"ר אם יש ענין בזה כדי להרויח עכ"פ את הצד של המשכנו"י שבכה"ג ל"א דארומ"מ, שמעתי מהגרמ"ר דלפי דברי החזו"א והמשכ"י אין בזה תועלת כלל, שהרי שניהם הסכימו שמבואר ברי"ף וברא"ש דל"מ כה"ג תיקון דצוה"פ, אלא שלמשכנו"י לא מהני משום דאף בכה"ג ארומ"מ דס"ל שגם לענין עומ"ר ארומ"מ, והחזו"א ס"ל דסגי בעומ"ר דלא ארומ"מ ואף בפירצה יותר מ' מהני כיון שאינה אוסרת מדאוריתא ואיי"צ את התיקון דצוה"פ, עכ"פ ממ"נ לפי הבנתם ברי"ף וברא"ש מבואר שאין טעם בתיקון זה. ומ"מ יש קצת תועלת בתיקון זה דהנה הביה"ל (סימן שס"ב ס"י ד"ה כשכל) הסתפק אי מהני צוה"פ

שירת מיעוץ פירצת י' ע"י מהיצה תלויה שלמה קיט

רבים ומבטלי את הצוה"פ הם מבטלים מינה גם את השם פתח.

וסברא זו במשכנ"י היא כעין הסברא שהזכרנו לעיל בענין מחיצה תלויה, דאע"פ שאין בכח המחיצה תלויה לגדור אפ"ה היא ממעטת את הפירצה וכיון שעל ידה בטל שם פירצה ממילא יש בכח העומ"ר לגדור אע"פ שהעומ"ר גודר יותר מעשר.

לגדור את הפירצה, מה שלא היה מועיל בלי הצוה"פ. ושמעתי מהגר"מ רוזנר שליט"א שיש לבאר דמה שאתו רבים ומבטלים את הצוה"פ היינו דמבטלים את דין גדירת הצוה"פ אבל מציאות הפתח נותרה על כנה וכיון שעל אותו מקום אין שם פירצה אלא שם פתח ממילא יש בכח העומ"ר לגדור את הפירצה שיש בה צוה"פ ואף שאין הצוה"פ גודרה¹, והחזו"א סבר דכשאתו

מד' רוחות להתיר רה"ר דבר תורה או שמהני רק לכרמלית, ובחזו"א (סימן י' סק"ד) תמה דזה לא יתכן משום דארומ"מ ומבטלי את הצוה"פ, אך עכ"פ מבואר בדברי הביה"ל דתתכן מציאות שצוה"פ תתיר רה"ר, וא"כ ע"כ שלא נקט כהדיוק של המשכנ"י שדייק מהרי"ף והרא"ש דלא משכח"ל צוה"פ שמהניא ברה"ר, וממילא יש לומר דהדרין לסברת המשכנ"י דצוה"פ מהניא לגדור פירצה שבעומ"ר דיש בכוחה להעלות את כח העומ"ר וכמשנ"ת, כיון שאין לזה סתירה מדברי הרי"ף והרא"ש.

ג. ועפי"ז טען דאף למשכנ"י סברא זו שייכת דוקא לענין פירצה יותר מעשר, אבל אם הפירצה בקרן זוית לא יועיל צוה"פ בפירצה כדי שע"ז העומ"ר יוכל לגדור את הפירצה, שהרי את הצוה"פ רבים מבטלים ומאחר שביטלוהו אין בכח העומ"ר לגדור בקרן זוית, ושאני מפירצה יותר מ"ש שזוה כיון שיש עלה שם פתח יש בכח העומ"ר לגודרה, עכ"ד. ברם יעוין לקמן בסימן י"ח משנ"ת די"ל דהיכא שאיכא צוה"פ עבדי אינשי פתחא הכי אף בקרן זוית, וממילא העומ"ר מתיר גם פירצת קרן זוית כמבואר מהגמ' דהיכא דעבדי אינשי פתחא בקרן זוית ניתרת הפירצה בעומ"ר.

■ סימן שנ"ח ■

סימן י"ג

בגדרי היקף לדירה

תשמישי אדם * דירת בהמה * דעת רבנו יהונתן דדיר חשיב מוקף לדירה מחמת שהרועה דר בתוכו * פלוגתת ההג"א ותוס' בדין סמוכה לעיר * החילוק בין שומירה לבורגנין * גדרי בית דירה בדברי ריב"ב * ביאור נוסף בשומירה עפ"י הנ"ל * סמוכה לעיר * ענין גינה בדברי ריב"ב * קרפף שלא הוקף לדירה ששבתו בו רבים ואין בית סאתים פנוי

כגון בורגנין שבשדות בית סאתים מותר יותר מבית סאתים אסור". ופרש"י "כל אויר אע"פ שאינו מקורה אם תשמישו לדירת אדם לכניסה וליציאה תמיד. וכל דירה שהיא מכוסה בגג והיא עשויה לשמירת אויר שחוצה לה".

תשמישי אדם

א. והנה המשנ"ב (בסק"א) ובשעה"צ (שם) כתב עפ"י דברי רש"י דדירת אדם ותשמישיו מיקרי היקף לדירה.

ולקמן בביה"ל (ד"ה לדירה) האריך לדון בענין דיר וסחר מ"ט דינם כהוקף לדירה. וכתב "וצ"ל דגם שם אע"פ שאינה שייכא כלל לביתו, אעפ"כ כיון שיוצא ונכנס שם תדיר לעיין על הזבל ואגב לחלוב ולגזוז אותם, כמקום דירתו דמיא".

ובביה"ל (ר"ס שס"ב) דן גבי מחסן גדול אם מיקרי היקף לדירה, וסיים הביה"ל דעכ"פ נראה פשוט דאם

משנה (יח.) "אמרו לו לא אמרו בית סאתים אלא לגינה ולקרפף, אבל אם היה דיר או סחר או מוקצה או חצר אפילו בית חמשת כורין ואפילו בית עשרה כורין מותר".

ופרש"י "לגינה ולקרפף, שאין הקיפן לדירה. קרפף, היקף גדול חוץ לעיר להכניס שם עצים לאוצר. אבל אם היה דיר, של בהמות שעושין בשדות היום כאן והיום כאן כדי לזבל בגללי הבהמות. סחר, לבהמות של עיר. מוקצה, רחבה שאחורי הבתים. וחצר, שלפני הבתים דכל הני הקיפן לדירה הוא, והני פסי ביראות נמי הואיל ומימיהן ראוין לשתית אדם תשמיש דירה מעלייתא היא".

עוד אמרי' בגמ' (כב.) "כלל אמר רשב"א כל אויר שתשמישו

לדירה כגון דיר וסחר מוקצה וחצר אפילו בית חמשת כורין ובית עשרת כורין מותר, וכל דירה שתשמישה לאויר

משתמש שם גם יתר צרכי ביתו הוא בכלל דירת אדם בכל גווני.

ב. ובחזו"א (סימן כ"ה סק"ז) כתב דכל מקום שאינו מיועד ללינה, ולא מקום לינה פתוח לתוכו, לא חשיב מוקף לדירה, והלכך מ"ש הביה"ל דאם משתמש במחסן מיקרי היקף לדירה אינו מובן איזה תשמיש קאמר ונראה פשוט דלא מהני שום תשמיש אלא לינה בקביעות. ואם לן בימות החמה ולא בימות הגשמים, בימות החמה ודאי מיקרי מוקף לדירה ואפשר דאף בימות הגשמים^א. ואם הוא סמוך לבית מיקרי הוקף לדירה, והיינו דאין רה"ר או כרמלית, ואפשר שאף רשות חבירו, מפסקת ביניהם.

ויל"ע לדבריו אמאי דיר וסוהר מיקרי היקף לדירה, ולכאורה צ"ל לדבריו כהצד בביה"ל (ויבואר לקמן) דהוי היקף לדירה מחמת דדירת בהמה חשיב כהוקף לדירה.

ולעומת זאת בסימן ק"י (סק"כ) כתב החזו"א כסברת המשנ"ב שכל תשמישי אדם מיקרי היקף לדירה. דהוא דן שם גבי תחומין אם מודדים מהבתים או מחצר, והאריך להוכיח שמודדים מהבתים ולא מהחצרות, ובתו"ד האריך לחלק בין דיני תחומין לדיני קרפף,

דאע"פ שגבי קרפף מיקרי היקף לדירה, גבי תחומין אין מודדין משם. והוכיח כן מהא דמבואר דבורגנין לא מיקרי היקף לדירה, ולעומת זאת לענין תחומין מודדין מן הבורגנין. ולעומת זאת מבואר דאין מודדין תחומין מביהכנ"ס שאין בו דירה לחזן, ואילו לענין היקף לדירה צידד החזו"א שם דמיקרי היקף לדירה (ולא כהפמ"ג ר"ס שס"ו), והיינו משום דלענין תחומין לא תלי אלא באכילה [ואפשר שתלוי גם בלינה], משא"כ לענין היקף לדירה סגי בתשמיש דירה, והלכך דיר וסוהר אין מתעבר אע"פ שחשיב מוקף לדירה כיון שבנ"א מצויין שם להאכיל הבהמות ולהשקותן ולנקותן.

גם מדבריו בסוף הסימן (ד"ה ולדעת) נראה כן שכתב דאע"פ שהשומירה לא מיקרי היקף לדירה אפ"ה הקרפף מיקרי היקף לדירה כיון ששם אינו משתמש בע"כ, (ויבואר לקמן בעז"ה), וא"כ א"א לומר שיש לקרפף שם דירה מחמת שהוא טפל לשומירה שהרי השומירה עצמה לא מיקריא דירה, וע"כ דהוה שם דירה מחמת שיש שם תשמישי אדם.

דירת בהמה

ג. עוד צידד הביה"ל שם בטעמא דדיר וסוהר מיקרי היקף לדירה, משום דדירת בהמה נמי מיקרי היקף לדירה,

א. עיי' בגמ' (יומא י.) דאמר' קסבר ר"י כל בית שאינו עשוי לדור בו בימות החמה ובימות הגשמים אינו בית.

והביא לזה מקור מדברי הרשב"א גבי פסין שכתב דמוקפים לדירה הואיל והבהמה עומדת שם. והביא שכן כתב בעל האור חדש, והנו"ב (תנינא סימן מ"ז) דן בדבריו, וכתב דכל זה גבי בהמות, אבל גן חיות ודאי שלא חשיב מוקף לדירה דאין אדם דר אצל חיות והוי כזרעים שמבטלים היקף של דירה. [ולכאורה בגן חיות שבזמנינו, כל זה שייך דוקא לענין הכלובים של החיות עצמם, אבל השבילים שבין הכלובים שעשויים להילוך האנשים להנאתם, ודאי שמיקרי היקף לדירה וממילא בעינן שיעור בית סאתים בכלובים עצמם, ודין צירוף הכלובים זה לזה כשמפסיק השביל ביניהם תלוי בנדון החכ"צ (תשובה נ"ט הובא בשע"ת לקמן ס"ו) אם בזרע ערוגות ערוגות מצטרפים לשיעור בית סאתים. אלא שגם לגבי הכלובים עצמם יש לדון דלמה שצידד הביה"ל דמיקרי היקף לדירה כיון שהרועה נכנס ויוצא שם תדיר א"כ גם תוך הכלובים יהא נידון כהוקף לדירה שהרי האנשים המטפלים בחיות נכנסים אף לתוך הכלוב].

דעת רבנו יהונתן דידך חשיב מוקף לדירה מחמת שהרועה דר בתוכו

ד. עוד הביא הביה"ל בשם רבינו יהונתן דגבי דיר וסוהר איירי שיש בתוכו בית לרועה שלהם ומשו"ה מיקרי הוקף לדירה, ותמה הביה"ל על זה מ"ש מבורגנין דלא חשיב דירה כיון שאין עשוי אלא לשמירת אויר שחוצה לו.

ו**כתב** הביה"ל דלדידיה צ"ל דגם בשמירת השדות חשיבא דירה אם הרועה יושב שם יום ולילה, אלא שכתב דכל זה דוחק דכיון דדיר וסוהר הם דבר המטלטל היום כאן ולמחר כאן דוחק גדול לומר דהוא דירה קבוע ליום ולילה לשומר, וכתב שלשיטת הראשונים דחשיב דירה כיון שהרועה נכנס ויוצא שם תדיר ניחא הכל. וצ"ב מה שהקשה דאינם קבועים דמה בכך הרי מ"מ י"ל שבזמן שהם כאן דר שם יום ולילה. וצריך לומר דענין יום ולילה היינו קביעות, ולכן אם אי"ז בקביעות אף שידור שם יום ולילה לא מהני, וזהו שהקשה דכיון שהם היום כאן ולמחר כאן אי"ז קביעות, וכן נראה מלשון רבינו יהונתן שעל דברי ריב"ב במשנה כ"ג גבי שומירה כתב בקביעות יומם ולילה כל השנה.

ויש להביא לזה מקור מדברי תוס' ביומא (י: ד"ה רבנן, מיהו זה נוכל ליישב וכו') שכתבו, דאם לשכת פרהדרין שהיה הכה"ג גר שם כל שבעה היתה חייבת במזוזה מדאורייתא א"כ יש לחייב גם בשאר הלשכות שהיו לנים שם רק בלילה דאין לחלק ביניהם, הרי שהשוו דירה לשבוע יום ולילה, לדירה שעשויה רק ללילה אף שהיא בקביעות לכל השנה].

אלא שאכתי צ"ב בדברי הביה"ל למה לשיטת הראשונים דהוה מוקף לדירה כיון שהרועה נכנס ויצא תדיר

ניחא הרי מ"מ אי"ז קביעות כיון שהדיר
 נייד היום כאן ולמחר כאן. ולפיכך נראה
 שהביה"ל למד שגם זה מקרי קביעות
 כיון שדר בקביעות בדיר ולא איכפ"ל
 היכן הדיר נמצא, ולכן לשיטת הראשונים
 שחשיב דירה מחמת שהרועה מטפל שם
 ניחא, ומה שהקשה על רבינו יהונתן
 היינו ענין מציאותי דאין דרך לקבוע
 דירתו יום ולילה בדיר שנייד ואינו קבוע
 במקום אחד.

מדברי הביה"ל כאן נראה שלא ניח"ל
 בביאורו של רבינו יהונתן, וגם
 בסו"ד הביא מהנו"ב שהעיר עליו כדבריו
 וגם כתב שלא מצא בשום פוסק שיזכור
 דההיתר בדיר וסוהר משום שהרועה דר
 שם. ויש להעיר דבסימן ת"ה סקכ"א כתב
 כדבריו דשם איירי לענין הוציאוהו נכרים
 מתחומו ונתנוהו בדיר וסוהר דמהלך את
 כלה כדין מקום המוקף חומה לדירה
 שכולו כד' אמות, וכתב המשנ"ב דאם
 הדיר וסוהר הוא יותר מבית סאתים בעינין
 שיהא מוקף לדירה כגון ששומר הבהמות
 דר שם, ובשעה"צ כתב מקור לזה מדברי

רבינו יהנתן בסוגין ריש פ"ב, וצל"ע
 אמאי נייד מפירושו דהכא גבי דיר וסוהר
 דחשיב היקף לדירה כיון שהרועה נכנס
 ויוצא שם תדיר^ב.

פלוגתת ההג"א ותוס' בדין סמוכה לעיר
 ה. **הב"י** הביא מההג"א שכתב בשם
 האו"ז וז"ל "גינה וקרפף
 שהקיפן בגדר גבוה י"ט ויש שם שומירה
 דהיינו סוכת שומרים או בית דירה או
 שתהא סמוכה לעיר דהואיל וקרובה
 לביתו דעתו עליה להשתמש בה תדיר
 וכהוקף לדירה דמי אפילו גדולים הרבה
 שרי" עכ"ל. וביאר הב"י טעמו, דתנן (כג.)
 "ועוד אמר ריב"ב הגינה והקרפף שהן
 שבעים אמה ושירים על שבעים אמה
 ושירים המוקפות גדר גבוה י"ט מטלטלין
 בתוכה ובלבד שיהא בה שומירה ובית
 דירה או שתהא סמוכה לעיר וכו', ר"ע
 אומר אפילו אין בה אחת מכל אלו
 מטלטלין בתוכה ובלבד שיהא בה שבעים
 אמה ושירים על שבעים אמה ושירים".
 ופרש"י "שומירה, סוכת שומרים ואע"ג
 דהוקף לדירה בית סאתים הוא דשרי טפי

ב. ואולי אפשר לחלק דכשם שזכר לעיל בשם החזו"א דהגדרת מקום שמצטרף לעיר לגבי תחומין
 הוא דוקא מקום שיש בו דירה בפועל ולכן בית הכנסת ואורוות סוסים אין מתעברין עם העיר, דה"ה
 דין דמקום המוקף מחיצות חשיב כולו כד' אמות לענין תחומין היינו דוקא אם יש בו מקום פיתא בפועל
 ולא סגי במה שמשמש לדירה, ולכן בדיני תחומין הצריך המשנ"ב שיהא הרועה דר שם בפועל (ומ"ש
 בסו"פ כיצד מעברין (ס"א):) דבי כנישתא כולו כד' אמות י"ל דהיינו דוקא באין בהקיפו יותר מאלפים
 שבזה לא בעינן היקף לשם דירה). אך מלשון הרשב"א (מ"ג: ד"ה ומ"מ) שכתב דכל שאינו מוקף לדירה
 וכו' כיון שאין מטלטלין בו אלא בד"א הרי הוא כבקעה ואף הוא אינו מהלך בו אלא בארבע אמות
 כבקעה אם נתנוהו שם", משמע שגדרי היקף לשם דירה לענין טלטול ולענין דיר וסוהר שיהא כל ההיקף
 נידון כד' אמות שוים.

אמאי ע"י שומירה החשיבו ריב"ב כהוקף לדירה, ובשלמא לתוס' ניחא דבאמת לא הוי היקף גמור לדירה אלא מהני קצת רק בפחות מב"ס, אבל לדעת רש"י וההג"א קשה.

ז. ולפי מה שכתב הב"ח (ריש סימן שני"ח וסימן שס"ב) דבורגנין שדרים שם ביום ובלילה מיקרי שפיר דירה [והוכיח כן מתוס' (כג. ד"ה שהוא) גבי עזרות] ומ"ש דלא מהני היינו דוקא בעשוין לשמירה רק ביום, לדבריו יש ליישב שמה שס"ל להג"א דע"י שומירה חשיב היקף לדירה היינו בעשויה לדור שם ביום ובלילה, ונראה דזו כוונת המג"א (סק"ד) שכשהביא את ההג"א כתב "והוא הדין אם יש שם סוכת שומרים שדר שם ביום ובלילה", הרי שביאר דהא דמהני שומירה, [ושאני מבורגנין דלא מיקרי היקף לדירה], היינו משום שדר שם ביום ובלילה. וכ"נ מדברי רבינו יהנתן שכתב וז"ל "ובלבד שיש שם שומירה כענין סוכה של שומרי הצאן או השדות או הכרמים בקביעות יומם ולילה כל השנה".

אלא שא"כ יקשה אמאי יש חולקים על ההג"א כיון דס"ל לב"ח ולמג"א דבדר בה ביום ובלילה מיקרי הוקף לדירה לכו"ע. ובאמת דעת המג"א דבשומירה ובית דירה מהני לכו"ע אף לדעת תוס' ודוקא בסמוכה לעיר פליגי תוס' דלא מיקרי הוקף לדירה, אך על הב"ח קשה דהוא כתב שגם זה תלי

לא". מבואר ברש"י דכה"ג חשיב הוקף לדירה, אלא שדעת ריב"ב שאפילו בהוקף לדירה מותר רק בית סאתים ולא יותר. ומזה למד ההג"א דלדידן שבהוקף לדירה שרי יותר מבית סאתים א"כ כה"ג שרי אפילו טפי מבית סאתים.

וסיים הב"י אבל אין כן דעת התוס' שכתבו דאפילו לריב"ב ביותר מבית סאתיים לא סגי בשומירה ובית דירה אלא פתח ולבסוף הוקף הקרפף לצורך הבית. והיינו דתוס' ס"ל דאף לריב"ב כה"ג לא חשיב הוקף לדירה ולא מהני ביותר מב"ס אא"כ הוקף ולבסוף פתח, אלא דס"ל שאף בפחות מב"ס בעינן היקף לדירה קצת ולזה מהני שומירה ובית דירה או סמוכה לעיר.

הרמ"א (סוף ס"א) הביא מחלוקת זו, וז"ל "ויש אומרים עוד דכל קרפף שהוא סמוך לביתו מיקרי הוקף לדירה כי דעתיה עלויה ויש חולקין בזה". (ולקמן יבואר אמאי הזכיר את המחלוקת רק לענין קרפף סמוך לעיר, ולא הזכיר גם שומירה ובית דירה).

החילוק בין שומירה לבורגנין

ו. והנה תחילה צריך לבאר את ענין שומירה ובית דירה וסמוכה לעיר. גבי שומירה פרש"י סוכת שומריין. ויש להעיר דלכאורה היינו בורגנין שכתוב בדף כ"ב דלא מהני למהוי היקף לדירה כיון שהוי דירה שתשמישה לאויר דהיינו לשמירת אויר שחוצה לה, וא"כ

בפלוגתא, וא"כ קשיא דהיכי מיירי אי בדר בה ביום ובלילה אמאי פליגי תוס', ואם דר בה רק ביום היאך מהני להג"א ומ"ש מבורגנין, (ולקמן יבואר).

יל"ע לפי מה שחילק המג"א בדעת ההג"א בין אם השומירה עשויה ליום ולילה או רק ליום, אם חילוק זה יהא גם בסמוכה לעיר, והיינו דמה שמהני קרפף הסמוך לעיר דהואיל וקרוב לביתו דעתו להשתמש בה תמיד ורבנו יהונתן פירש דמטייל בו, אם זה דוקא בראוי להשתמש בו ביום ובלילה, אבל באינו ראוי אלא ליום (וכגון שאותו קרפף חשוך בלילה) לא מיקרי הוקף לדירה, או דלמא כיון שחשוב תשמישי דירה מחמת שמשמש לעיר שהוקפה לדירה אי"צ בו לתנאי שיהא ראוי ליום ולילה דנטפל לעיר כיון שמשמש לה.

ולכאורה תלי בטעמא דשרי בפתח ולבסוף הוקף דמהני להחשיבו כהוקף לדירה, דאם משום שנטפל לדירה א"כ בסמוכה לעיר אע"פ שאינה משמשת ליום ולילה מהני שהרי היא טפילה לעיר, (ושאני משומירה שהיא נקראת היקף לדירה מחמת עצמה ולא מחמת טפילות), אבל אם מהני מחמת עצמה ומה שבעינן פתח שע"י כן יש שם תשמישי אדם א"כ בעינן שתשמש ליום ולילה.

ח. **החזו"א** (סו"ס ק"י ד"ה ולדעת) חלק על הב"ח וס"ל דאף אי דר בבורגנין ביום ובלילה לא מיקרי מחמת כן הוקף לדירה, [ואת הוכחת הב"ח מתוס' שכתבו דבעזרה חשיב מוקף לדירה הואיל והיו שומרים בה כל הלילה, דחה דגבי עזרה שאני דהוא נמצא לרצונו לשמחה של מצוה משא"כ בשומירה דדר בה שלא בטובתו ואין לו בה צוותא דעלמא], וסיים דאין להקשות לדעת ההג"א דלא יהא הקרפף שהשומירה בתוכו עדיף מהשומירה עצמה דאינה ניתרת ביותר מב"ס וכמ"ש בדף כ"ב. וכוונתו דכיון דס"ל שאפילו דר בה ביום ובלילה לא מהני, א"כ נדחה תירוצו של המג"א בדעת ההג"א דע"י השומירה שדר בה ביום ובלילה חשיב הקרפף שהשומירה בתוכו כהיקף לדירה, ועל זה כתב ליישב "דשפיר י"ל דשומירה גריעה טפי כיון דעשויה לדירה ואין דירתה רצויה, אבל קרפף דבעינן רק שיהא האדם משמש בה והרי הוא משמש בה, ואין נפקותא במה שהאדם דר בשומירה בע"כ, דמ"מ הקרפף שסביבה משמש להאדם שימוש הגון ורצוי".

ונראה כוונתו דשומירה לא מיקרי דירה לפי שהיא דירה בע"כ, אך מצד תפקידו בשמירה סגי שיהא בשומירה ואינו צריך לצאת הימנה ולהשתמש חוצה לה, וא"כ מה שמשמש חוצה לה זה כבר

ברצונו ונמצא שיש שם תשמשי אדם ככל מקום המשמש לדירה.

ולפי"ד החזו"א יוצא דאליבא דהג"א מה שכתוב שבורגנין שבשדות לא מיקרי הוקף לדירה היינו דוקא הבורגנין עצמם, אבל כלפי הפרדס שבו נתונים הבורגנין אם דרך השומר לטייל שם מיקרי הוקף לדירה ואפשר לטלטל במקום זה אף אם הוא גדול הרבה מב"ס. ולפי"ז צריך לפרש שמה שכתוב גבי בורגנין שבשדות דהוה דירה שתשמשה לאויר, היינו דכיון שצריך לשמור אויר שלפניו לכן דר בה בע"כ, אבל אין המכוון שנידונת כאויר שלפניה, שהרי זימנין דאין האויר שלפניה נידון ככרמלית, וכגון היכא שמשמש באורי לרצונו.

דעת הפמ"ג (ריש סימן שנו"ח ושס"ב) דקרפף מקורה שרי לטלטל בו, והקשה מדברי רש"י בדף כ"ב גבי בורגנין שכתב וכל דירה שתשמשה לאויר, שהיא מכוסה בגג והיא עשויה לשמירת אויר שחוצה לה, יותר מבית סאתים אסור, הרי שאף במקורה אסור. ובתו"ש חילק דבורגנין שאני דהם נקראים מוקפים שלא לדירה מחמת שהם עשויים לאויר שלפניהם ומשו"ה הם בטלים לגביו וכיון שהוא אינו מקורה הבורגנין אסורים אע"פ שהם מקורים, משא"כ בקרפף שהתשמשי הוא בו עצמו כל היכא שהוא מקורה לא מיקרי קרפף.

ולכאורה לסברת החזו"א בדעת ההג"א, לא שייכא סברא זו בכה"ג שמשמש באויר שלפניהם, שהרי האויר שלפניהם אינו נידון כקרפף ואין שייך לומר שהבורגנין בטלים לגביו וא"כ הדרא הראיה לדוכתא דקרפף מקורה אסור לטלטל בו, מהא דשומירה ובורגנין דינם כקרפף.

ט. **עוד** יש לבאר את דברי ההג"א גבי שומירה באופן נוסף. ותחילה צריך להקדים ולבאר גבי בית דירה, דלכאורה הוה היקף לדירה ממש, וא"כ אמאי פליגי בזה ריב"ב ור"ע (לפי תוס') אם דינו כהוקף לדירה.

ביאור בית דירה בדברי ריב"ב לדעת המג"א י. **במג"א** כתב "או בית דירה, אע"פ שאין דר שם בקביעות". וכבר כתב כן רבינו יהונתן וז"ל "או בית דירה לבעה"ב אע"פ שאינה תדירה אלא לפרקים".

וסיים המג"א דודאי גם לדברי ההג"א לא מהני שומירה ובית דירה אא"כ פתח ולבסוף הוקף, אבל לא מהני מה שבנאו אח"כ, והוכיח כן ממ"ש ההג"א עצמו (סימן ז) בשם האו"ז וז"ל "פרדס גדול שלא הוקף לדירה סמוך לבית ובנה בו בית יעשה שביל בקנים פחות משלשה מפתח ביתו לפתח הבית שבנה ויטלטל דרך השביל" עכ"ל, והוסיף המג"א שלכן כתב יש שם שומירה וכו', וכתב המג"א דכיון שגבי

שירת

בגדרי היקף לדירה

שלמה

קבו

שומירה ובית דירה איירי בפתח ולבסוף הוקף, גם תוס' לא פליגי בזה על ההג"א, ולכן דילג הרמ"א דין שומירה ובית דירה דזה מהני לכו"ע ולא פליגי אלא בסמוכה לעיר.

דעת הגר"א והב"ח דאיירי בהוקף ולבסוף פתח

יא. אך בביאור הגר"א כתב דמה שהשמיט הרמ"א שומירה ובית דירה היינו משום דס"ל שדוקא בסמוכה לעיר יש פלוגתא, אבל שומירה ובית דירה ודאי לא מהני, וכמ"ש בס"ב "ומה נקרא מוקף לדירה שבנה בו בית דירה", הרי שבעינין בית דירה אבל שומירה לא מהני, וכן בית דירה היינו הוקף ולבסוף פתח, וזה ודאי לא קי"ל כוותיה. הרי שביאר דמה שכתוב במשנה בדברי ריב"ב בית דירה היינו הוקף ולבסוף בנה בה בית דירה ואפ"ה מהני לריב"ב ועל זה כתב ההג"א דמהני גם לדידן ביותר מב"ס, וכתב הב"י שלפי תוס' לא מהני.

גם הב"ח ס"ל כהגר"א, שכתב וז"ל "אבל ביותר מסאתים אפילו משהו גם לריב"ב לא שרי לטלטל אלא דוקא בפתח ולבסוף הוקף אבל שומירה לא מהני ודלא כמ"ש בהג"א". מבואר דלמד כהגר"א דההג"א מיירי בפתח ולסוף הוקף, ולכאורה הוציאו כן מתוס' שכתבו וז"ל "וביותר מבית סאתים לא סגי בשומירה ובית דירה אלא פתח ולבסוף הוקף הקרפף לצורך הבית". משמע דבית דירה דמהני בפחות מב"ס היינו הוקף

ולבסוף בנה. (ואי"ז מוכרח מדברי תוס' דכוונתם להורות מהו היקף מעליא, בית גמור שפתח ולבסוף פתח).

וצל"ע לדבריהם מהוכחת ההג"א מדברי ההג"א והאו"ד עצמם שכתבו גבי בנה בית בתוך הפרדס דלא מהני.

יב. אלא שצ"ב היאך כתבו ההג"א דלפרש"י מהני בית דירה ביותר מסאתים, הרי גמ' ערוכה היא בדף כד. גבי רחבה דבהוקף ולסוף פתח לא מהני.

ויתכן, דהנה לשון הטור (ס"ב) "ומה נקרא מוקף לדירה זה שבנה בו בית דירה או שפתח לו פתח מביתו ואח"כ הקיפו, אבל אם הקיפו ואח"כ פתח לו פתח לא" עכ"ל, הרי דלא הזכיר חלוקה בין אם קדם ההיקף אלא דוקא גבי בית הסמוך לקרפף ופתח לו פתח, אבל גבי בנה בתוכו בית דירה לא חילק, שהרי בסיפא לא כתב "אבל אם הקיפו ואח"כ בנה בו בית דירה לא", וא"כ י"ל דגבי בנה בו בית דירה מהני אפילו אם בנאו אחר ההיקף, ומ"ש ברישא ואח"כ הקיפו לא קאי אלא על פתח לו פתח מביתו, ובאמת בזה איירי הגמ', אבל בבנה בו בית דירה חשיב תשמיש דירה מעליא ומהני להעלות את כל ההיקף לדירה אפילו בנה אחר ההיקף. וא"כ יש לומר שגם דעת ההג"א כן, דבנה בתוכו בית דירה מהני אפילו אחר ההיקף, ועל זה פליגי תוס'. אלא שהמג"א (סק"ה) כתב דגם בנה בית מהני

דוקא קודם שהוקף, (והוא לשיטתו דגם בדעת ההג"א ס"ל דמהני דוקא קודם שהוקף), וגם המשנ"ב כתב כן.

משתמש שם תשמישי חצר לכן מהני אפילו הקיף תחילה ואח"כ בנה בית דירה ושפיר מיקרי מעתה היקף לדירה.

ואפשר לתת טעם בחילוק זה עפי"ד החזו"א, דהנה החזו"א צידד דהא דבעינן פתח ולבסוף הוקף היינו דוקא בקרפף אבל לא בחצר^ג, "דהקיף לחצר ואח"כ בנה בו בית מהני כיון שעיקרו לתשמיש הבית עשהו, משא"כ קרפף שאין הבית צריך לו דהוא משמש לאוצר וכיו"ב לא מיקרי מוקף לדירה כל זמן שלא פתח לו בית, אלא שאם פתח תחילה מהני כיון שמ"מ משמש לבית, אבל בהוקף תחילה ואח"כ פתח לא מינכרא חידוש דירה בגויה, משא"כ בחצר שקודם שפתח בה את הבית לא שימשה לכלום לפיכך מהני אפילו הקיף תחילה ואח"כ פתח עכ"ד.

ביאור נוסף בשומירה עפ"י הנ"ל
 יג. **ומעתה** כיון שנתבאר דגבי בית דירה מהני אפילו הוקף תחילה, יש לומר דגם גבי שומירה איירי ההג"א בעשויה לדור בה יום ולילה ולכן חשיב שפיר היקף לדירה, ומה שהקשינו לפי שיטת הב"ח שס"ל דכה"ג חשיב מוקף לדירה אמאי פליגי על זה תוס' הרי מהני גם לדידן, י"ל דאיירי בהקיף ואח"כ בנה בה שומירה ואפ"ה ס"ל להג"א דמיקרי היקף לדירה כיון שבנה את השומירה בגויה, ועל זה פליגי תוס' דנהי דחשיב הדירה כיון שדר בה יומם ולילה, אך מ"מ בעינן שיבנה תחילה את הבית דירה או השומירה ואח"כ יעשה את ההיקף.

ועפי"ז יש לבאר דאף היכא שלא מהני הוקף ואח"כ פתח היינו דוקא בפתח אצלו פתח לביתו דלא משתנה עי"ז עיקר הדבר אלא שמעתה משמש גם לביתו לכן לא מהני בהוקף תחילה משא"כ בבנה בה בית דירה דכיון שעשה בית דירה בגויה ממילא מוכרח להשתנות כל השימוש ומינכרא מילתא שעתה משמש לדירה שהרי מוכרח ליכנס ולצאת דרך הקרפף לביתו שעשוי בתוכו וכן

יד. **ונפק"מ** לדינא בכל זה אם יש ביתן של שומר בשטח גדול שלא הוקף לדירה ופתח ולבסוף הוקף, דלהב"ח מהני אם דר שם יומם ולילה, ולחזו"א לא מהני. ואליבא דהג"א לחזו"א מהני להחשיב את ההיקף מוקף לדירה, (ולכאורה אפילו אם הביתן אינו עשוי אלא ליום), אך הביתן עצמו לא מיקרי דירה, ולהב"ח אליבא דהג"א יש קולא דמהני אפילו הוקף ולבסוף פתח, ובתנאי

ג. ובחידושי הרשב"א (כד. ד"ה ומהא שמעינן) כתב דגם גבי חצר בעינן פתח ולבסוף הוקף, וז"ל "והשתא דשרינן בחצר ורחבה דידן דוקא כשפתח ולבסוף הוקף".

שירת

בגדרי היקף לדירה

שלמה

קכט

שיהא עשוי לדור שם יום ולילה. ויש לציין דלדעת המשנ"ב (סקי"ט) אם בשעת ההיקף היה דעתו לעשות שם ביתן, דינו כפתח ולבסוף הוקף דמהני.

סמוכה לעיר

טו. ואכתי פש לן לברורי ענין סמוכה לעיר. והנה רש"י פירש "דהואיל וקרובה לביתו דעתו להשתמש בה תמיד וכהוקף לדירה דמי".

ורבינו יהונתן פירש (הביאו המג"א) "או שתהא סמוכה לעיר בתוך אלפים אמה (ועיי' בשעה"צ (סקט"ז) מה שדן בשיעור זה) כיון דיכול בעה"ב ללכת ולטייל בה".

טז. המג"א הקשה על זה מהא דרחבה אסורה בהיקף ולבסוף פתח, ואמאי לא מהניא כיון שסמוכה לבית. וכתב המג"א דהג"א יפרש ברחבה כפירוש הריטב"א בשם ר"ח שאירי בהוקפה ע"י בתים שבנה סביב, ולא נעשו הבתים להיקף הרחבה אלא לגואי וכיון שלא נעשו לשם הרחבה לא מהני.

ובשעה"צ (פקי"ח) הוכיח דלחולקים על ההג"א לא מהני סמוכה לעיר ואפילו סמוכה לביתו אא"כ פתח ואח"כ הוקף מההיא דרחבה. והניף ידו בשנית בס"ק י"ט והוכיח שאף דעת האו"ז להחמיר בסמוכה לעיר אא"כ פתח ואח"כ הוקף מדהעתיק ההיא דרחבה ופירש בה כפרש"י (ד"ה רחבה), אלמא דלא שני ליה

ודינא דרחבה הוא אפילו בעביד ההיקף לבראי, וא"כ אזל ליה ישוב המג"א על הקושיא מרחבה שיישב דההג"א ס"ל כהראב"ד, ובאו"ז אי אפשר ליישב כן.

יז. ולכאורה יש ליישב עוד את דברי ההג"א באופ"א, דרחבה שאני דבהיקף סתמא בסמוך לעיר דעתו להשתמש בו או לטייל בו, משא"כ רחבה שיעודה למחסן מאחורי הבית א"כ זה תשמישה ואינה עשויה לטיול ושימוש, ולכן גרעא טפי ממקום ריק הסמוך לעיר.

אמנם בדברי ריב"ב הוזכר הגינה והקרפף וכו', או שתהא סמוכה לעיר. וגינה אינה היקף סתם אלא בסתמא היא צורך זרעונים, (וכמ"ש הראשונים בדף כג:), וכן גבי קרפף פרש"י (יח.) דהוא מקום להכניס בו עצים לאוצר, וא"כ יש להם יעוד ואפ"ה אמרינן דאם היא סמוכה לעיר דעתו להשתמש בה, וא"כ ה"ה רחבה. אם לא שנאמר שרחבה שסמוכה לבית גרעה מסמוכה לעיר, דבסמוכה לבית היא משמשת כמחסן של הבית ואין דעתו לשנות את תשמישה כלל כדי שלא יהפך ביתו לאוצר, משא"כ בסמוכה לעיר, ולפי"ז יצא שהקולא של ריב"ב שעפי"ז בנה ההג"א את דבריו היינו דוקא בסמוכה לעיר אבל בסמוכה לביתו גרע טפי, וצל"ע.

יח. בשבת (ז) אמרינן "אמר רבי יוחנן קרפף יותר מב"ס שלא הוקף לדירה ואפילו כור ואפילו כוריים הזורק

הזרעים היקף לדירה, וכשם שביותר מבית
סאתים מבטלי שם דירה.

קרפף שלא הוקף לדירה ששבנו בו
רבים ואין בית סאתים פנוי

כ. **אגב** אורחיה יש לציין את שיטת
הרשב"א שכתב קולא באיסור
קרפף שלא הוקף לדירה, דהנה בסו"פ
מבואר דלא התיירו במחיצה גרועה של
שתי או ערב לחוד ליחיד אלא עד בית
סאתים, ובשיירא מותר אפילו יותר
ובלבד שלא יהא בית סאתים פנוי. וכתב
בחידושי הרשב"א שם דה"ה לענין מקום
שלא הוקף לדירה דאסור לטלטל בו אם
הוא יותר מב"ס דאם הם שיירא נותנים
להם כל צרכם ובלבד שלא יהא ב"ס
פנוי, והביא לזה שתי הוכחות חדא
מהסוגיא בדף צ"ג גבי ג' קרפפות זה
בצד זה שדנה הגמ' שם באילו אופנים
נעשו שיירא, והוכחה זו יש לדחות לפי
מה שפרש"י דשם דאיירי בהיקף גרוע
של שתי או ערב, (וכ"ה בשו"ע סימן ש"ס),
אך הרשב"א למד דאיירי שם לענין
קרפף שלא הוקף לדירה. ועוד הביא
הרשב"א שבהדיא תניא בתוספתא
"שיירא ששבתה בתל גבוה עשרה
טפחים ובנקע י"ט ובגינה מוקפת גדר
גבוה י"ט מטלטלין בתוכה ובלבד
שימלאו את כולה ולא שיירו בה אלא
ב"ס, אם אין בכולה אלא ב"ס מטלטלין
בתוכה ואע"פ שאין ממלאין את כולה",
ולפלא שלא הזכירו הפוסקים את דברי

לתוכו חייב" ופרש"י "ולא הוקף לדירה
שאין ביתו סמוך לו קודם היקף". הנה לא
הזכיר רש"י שגם תלי אם פתח תחילה
פתח מהבית, אלא תלה זאת רק בסמיכות
הבית, ומשמע דאם הבית סמוך לו אפילו
שלא פתח תחילה מיקרי פתח ולבסוף
הוקף. ולכאורה נראה מכאן כסברת
ההג"א דקרפף הסמוך לבית מיקרי היקף
לדירה ואע"פ שאין הבית פתוח לו, והוא
שבנה את הבית ואח"כ הקיף את הקרפף
בסמוך לו וכסברת המג"א אליבא
דההג"א דבעינן שבנה את הבית תחילה
בסמוך לקרפף.

ענין גינה בדברי ריב"ב

יט. **עוד** צריך לבאר בדברי ריב"ב שאמר
הגינה והקרפף וכו' ויש בהן
שומירה וכו'. וקשה גבי גינה דמה בכך
שיש בה שומירה וחישיבא היקף לדירה
הרי מ"מ זרעים מבטלים היקף לדירה
וכמ"ש בדף כג: "קרפף יותר מבית
סאתים שהוקף לדירה נזרע רובו הרי הוא
כגינה ואסור". ובשלמא לשיטת תוס'
דההיא דריב"ב מיקרי דירה גרועה ניחא
אך לשיטת רש"י דחישיבא היקף לדירה
ממש קשה.

בתו"י (כג: ד"ה נזרע) וברא"ש (סימן ב')
חילקו דהא דזרעים מבטלים גינה
היינו דוקא ביותר מב"ס, אבל בב"ס
אפילו נזרע כולו לא מבטלי דירה, ולכן
לריב"ב מהני שומירה בגינה. וצריך ביאור
בזה מאי טעמא בבית סאתים לא יבטלו

שירת

בגדרי היקף לדירה

שלמה

קלא

להם בית שש סאין ואע"פ שיש ב"ס פנוי,
והט"ז וש"א חלקו עליו והביאו שמפורש
ברש"י דלא כוותיה, אך עכ"פ לשיטת
הב"י יש נפק"מ טובא בדברי הרשב"א
בעיר אשר יש בה הרבה דיורין ויש בה
קרפף גדול שלא הוקף לדירה דנותנים
לכ"א מיושבי העיר שיעור ב"ס בכל היקף
העיר ואם לפי חשבון זה לא נשאר יותר
מסאתים הקרפף אינו אוסר את העיר.

התוספתא והרשב"א, ואולי אפשר
לעשות מדבריו עכ"פ סניף להקל.

ויש בזה נפק"מ מצויה מאד לגבי הכשר
העירובין העירוניים, ואע"פ שבד"כ
יש יותר מב"ס פנוי, מ"מ אכתי יש בזה
נפק"מ, דהנה שיטת הב"י (סימן ש"ס) דמ"ש
(גבי היקף גרוע) יחיד נותנים לו ב"ס אם
הם שנים נותנים להם בית ד' סאין ואע"פ
שיש ב"ס פנוי, ולפי"ז אם הם ג' נותנים

סימן י"ד

בדין היקף לשם דירה קודם שבנה בית

גדר היקף לדירה לפרש"י ❖ שיטת הרמב"ם דסגי בכוונה לשם דירה ❖ אם מהני
כוונתו אף שאין דעתו לבנות דירה

גדר היקף לדירה לפרש"י

א. גמ' (כד.) "קרפף יותר מבית סאתים
שלא הוקף לדירה כיצד הוא
עושה פורץ בו פירצה יותר מעשר
ומעמידו על עשר". ופרש"י "קרפף יותר
מב"ס שלא הוקף לדירה ואחרי כן בנה
אצלו דירה ואמרינן לקמן הוקף שלא
לדירה ואחרי כן פתח לו פתח דירת ביתו
לא מהני".

ומקורו מהא דאיתא בהמשך הגמ' "אמר
רב כהנא רחבה שאחורי הבתים
אין מטלטלין בה אלא בארבע אמות,
ואמר רב נחמן אם פתח לו פתח מותר
לטלטל בכלו פתח מתירו, ולא אמרן
אלא שפתח ולבסוף הוקף אבל הוקף
ולבסוף פתח לא".

שיטת הרמב"ם דסגי בכוונה לשם דירה

ב. אבל הרמב"ם כתב "מקום שהוקף שלא
לשם דירה אם פרץ בו פירצה יתר
על עשר אמות בגובה עשרה טפחים וגדר
בה לשם דירה עד עשרה מותר לטלטל
בכולה". וכתב המ"מ וז"ל "ורבינו כתב
מימרא כפשטה ונראה מדבריו שהכל תלוי

בכוונת הגדרים אם נעשו על דעת דירה,
ונראה שאי אפשר שתועיל כוונתו אא"כ
היה בדעתו לעשות ממנו בית ראוי לדור,
אבל אם היה דעתו לקרפף ואינו סמוך
לבית דירה היאך יאמר רבינו שגדירתו
לשם דירה יועיל והוא מכוון לדבר שאי
אפשר ודבריו צריכים לי עיון. והרשב"א
ז"ל כתב גבי קרפף אי זהו מוקף לדירה כל
שפתח לתוכו פתח דירה ואח"כ הוקף
ובמימרא זו כתב שיטת רש"י עכ"ל.

הנה דייק המ"מ שהרמב"ם לא הזכיר
כאן את החילוק בין הוקף תחילה
או פתח תחילה, אלא הזכיר שיעשה היקף
לשם דירה, הרי שתלוי בכוונת הגודר.

ג. הן אמת דכדברי הרמב"ם מדויק בגמ'
שהרי בכל הסוגיא לא הוזכר כלל
חילוק בין פתח ולבסוף הוקף או שהוקף
ולבסוף פתח אלא רק גבי מימרא דרב
כהנא גבי רחבה שאחורי הבתים שאין
מטלטלין בה אלא בד"א. וכיון שעד
השתא לא הוזכר מזה דבר משמע דלא
תלי אם פתח תחילה או שהוקף תחילה
אלא תלוי אם ההיקף לדירה או לא ופירש

שידור הוקף לשם דירה קודם שבנה בית שלמה קלג

ה. ובמשנ"ב (סקי"ט) כתב דאם בשעה שהקף חשב בפירושו על דעת בית דירה או שחשב שאח"כ יפתח לו פתח אפשר דיש להקל ולומר דמיקרי מוקף לדירה שהרי הקיף אותו לשם דירה. ובשעה"צ כתב דמשיטת הרמב"ם משמע שבכוונת דירה לחוד מהני, ומשמע לדידיה דכיון שגודר או מתקן בגדר כדי שמעתה יהא עליו שם דירה ויהא מותר לטלטל בה סגי דבהכי לא מיחזי ככרמלית, ואף דהמ"מ פליג עליו מ"מ בכה"ג שחשב בפירושו לשם תשמיש אפשר דאף המ"מ מודה ומאי איכפת לן אפשר דטוב היה לו להתחיל תחילה מהקף הגדר ואח"כ לבנות בה בית, עכ"ד.

מבואר שלמד דמ"ש הרמב"ם דמהני הקיף לשם דירה היינו אפילו שאין דעתו לדור שם אלא דעתו בהיקף שאותו מקום יקבל שם דירה, ועל זה פליג המ"מ והניח בצ"ע, אבל היכא שדעתו לדור שם גם המ"מ מודה דמהני.

וכן נראה מדבריו בסימן שמ"ו (סקט"ו) דבשו"ע שם הוזכר דקרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה דינו ככרמלית, וכתב המשנ"ב "שלא הוקף לדירה, כגון שהיה דעתו לנטוע או לזרוע וכהאי גונא", משמע דתלה בדעתו ואם הוקף לשם דירה אף אם הוקף תחילה חשיב הקיף לדירה.

נולפי"ז יש סניף להקל בעירובים העירוניים בענין הקרפפות,

הרמב"ם דהיינו אם הוקף לשם דירה. ומ"ש ברחבה שתלי אם פתח לו פתח ואח"כ הוקף י"ל דבאו לחדש יותר שאי"צ היקף בפירושו לשם דירה אלא אף בסתמא אם פתח לו פתח תחילה הרי הוא כהוקף לשם דירה ואף שאין הדירה בפנים וה"ה אם הוקף תחילה אלא שההיקף היה על דעת לפתוח לו בית ג"כ מהני. ומה שחידוש זה הוזכר דוקא גבי רחבה משום דאורחא דמילתא הוא שרחבה היא אחורי הבתים ואין בונים בתוכה בית דירה אלא רק בסמוך לה ולכן חידשה הגמ' שגם בזה שייך היקף לדירה ע"י שפותח לה את פתח ביתו.

אם מהני כוונתו אף שאין עומד לבנות דירה ד. והמש"ך המ"מ דנראה דהא דמהני גדירה לשם דירה היינו אם היה דעתו לעשות שם בית, אבל אי אפשר שתועיל כוונתו לדירה אם אינו מכוון לעשות שם דירה. וסיים המ"מ ודבריו צריכים לי עיון. וצריך לברר בדברי המ"מ אם הבין בדעת הרמב"ם שאין דעתו לעשות שם בית דירה ואעפ"כ מהני כיון שכוון לשם דירה ועל זה כתב ודבריו צ"ע, אבל אם דעתו לעשות בית דירה גם להמ"מ מהני להחשב היקף לדירה. או שדעת המ"מ גם בדעת הרמב"ם דודאי איירי שגודר על דעת לעשות שם בית דירה וגם על זה נחלק המ"מ והניח את דברי הרמב"ם בצ"ע וס"ל למ"מ דגם זה לא מהני אא"כ פתח תחילה ואח"כ הוקף.

קלד

שירדת

סימון י"ד

שלמה

דאליבא דהרמב"ם (וכהבנת המשנ"ב) סגי
שבזמן ההיקף יהא דעתם שכל השטח
יהא עליו שם דירה ויהא רשאי לטלטל
בו, ועי"ז מיקרי היקף לדירה].
ובחזו"א (סימן כ"ד סק"ו) חלק על
המשנ"ב וס"ל דאף
להרמב"ם לא מהני א"כ פתח תחילה
ואח"כ הוקף, עיי"ש.

סימן ט"ז

דין קרפף מקורה

ג' ביאורים בסוגיא דאזיר קירוי מיתרו * דעת הב"י בביאור הסוגיא קרפף מקורה מותר וישוב האחרונים בזה * הוכחה מבורגנין * הוכחה מאילן המיסך * הוכחה מלשון הרמ"א בסימן שמ"ו * דעת המשנ"ב והחזו"א

עכ"ל. הרי שפסק כרש"י דבמשופע ל"א פ"ת יורד וסותם. ואילו בסימן שנ"ח פסק כר' זירא בסוגין דבבית ג' סאין וקירה בו ב"ס אין אזיר קירוי מיתרו, "ומותר אפילו אם הקירוי משופע דחשבינן כאילו מחיצה בסוף הקירוי ולא נשאר אלא קרפף בית סאתים" עכ"ל. נמצא שסותר דבריו שבסימן שס"א פסק דבמקורה ל"א פ"ת יורד וסותם.

ומצינו בזה ג' דרכים; א. הב"י בסימן שס"א כתב דמשמע להטור דטעמיה דר' זירא לאו משום פ"ת, [שהרי במשופע לא אמרי' פ"ת לכו"ע], ומאן דשרי היינו מטעמא דכיון שמקורה לא חשיב קרפף. הבין הב"י לפי המסקנא דדין קרפף היינו דוקא באינו מקורה, וא"כ בקירה בו ב"ס נמצא שאין כאן קרפף יותר על סאתים, (וכן פירש החזו"א סימן מ' סקט"ו אליבא דתוס'). [ולכאורה בזה גופא פליגי רבה ור"ז דלרבה קירוי אינו מפקיע שם קרפף ולר"ז מקום מקורה אינו נידון כקרפף].

ג' ביאורים בסוגיא דאזיר קירוי מיתרו

א. גמ' (כה). "קרפף בית שלש וקירה בו בית סאה, רבה אמר אזיר קירוי מיתרו, ורבי זירא אמר אין אזיר קירוי מיתרו, לימא רבה ור"ז בפלוגתא דרב ושמואל קמיפלגי (אי אמרי' פ"ת יורד וסותם), אי דעבידא כאכסדרה ה"נ, הב"ע דעבידא כי אורזילא", ופרש"י "הכי נמי אפילו רב מודה דאמרינן פ"ת יורד וסותם, והכא דפליג רבה דעבידא קירוי כי אורזילא יציע גג משופע דליכא פה". (ותוס' גרסו ופירשו באופ"א).

ויל"ע כיון דאיירי במשופע ובזה ל"א פ"ת יורד וסותם, א"כ מ"ט דר"ז דסבר דאין אזיר קירוי מיתרו והרי ליכא פ"ת וא"כ כל הבית ג' סאין עריבן וליכא בנייהו מחיצה.

גם הטור בסימן שס"א הביא לדינא דפ"ת יורד וסותם, וסיים "וכגון שפי התקרה חלק ורחב ד"ט, אבל אם הוא משופע ואין בו ד"ט חלק ל"א יורד וסותם"

אלא שבלשון הטור בסימן שנ"ח לא משמע כן שהרי כתב דחשבינן כאילו מחיצה בסוף הקירוי, ואילו לב"י אין מחיצה בסופו וגם אי"צ למחיצה ביניהם דבלאו מחיצה ליכא כאן קרפף יותר מב"ס. וכן ברש"י ד"ה שנפרץ מבוואר שגם למסקנא טעמא דר"ז משום פ"ת יורד וסותם.

ב. הט"ז בסימן שס"א (סק"ב) כתב שדעת הטור דבזה גופא פליגי רבה ור"ז אי אמרינן פ"ת באלכסון ואליבא דר"ז אמרינן פ"ת באלכסון ולכן אין אור קירוי מייתרו, וכוותיה פסק הטור. ומה שכתב בסימן שס"א דל"א פ"ת היינו מדין אחר ומשום שפסק כשיטת התוס' שפ"ת אמרינן דוקא אם רוחב הקירוי הוא ד"ט, ובאלכסון בעינן דרוחב פיו שבאלכסון יהא ד"ט דדנים את אותו מקום כרוחב הקורה וצידו של הפה הוא יורד וסותם, וזהו שכתב הטור שם "אבל אם הוא משופע ואין בו ד"ט חלק לא אמרי' פי תקרה", והב"י הבין דהאי ואין בו ד"ט היינו או אין בו ד"ט, אבל הט"ז כתב שהאי ו' היא ו' החיבור, ואירי דליכא בשיפוע ד"ט ולכן ל"א ביה פ"ת, הא אם היה בשיפוע רוחב ד"ט שפיר אמרי' פ"ת יורד וסותם אע"פ שהוא משופע.

ג. דעת הפרישה והב"מ והגר"א וש"א, דלכו"ע במשופע ל"א פ"ת, ומה שבסימן שנ"ח אין אור קירוי מייתרו היינו אפילו במשופע ומדין פ"ת, ואע"ג

דבעלמא ל"א פ"ת באלכסון, מ"מ לענין דין קרפף שמדאורייתא הוא רה"י ורק מדרבנן נתנו עליו חומרי כרמלית, הקילו דגם באלכסון אמרינן פ"ת יורד וסותם. וכן הסכים המשנ"ב (סימן שנ"ח סקצ"ב ובשעה"צ סימן שס"א סקי"ט).

ולהמפרשים דקירה בו בית סאה מהני מדין פי תקרה לכאורה מהני משום דבחלק שאינו מקורה לא נשאר יותר מב"ס והפ"ת היא מחיצה שמחלקת את הבית סאה מן השאר שאינו מקורה וממילא אין כאן יותר מב"ס, ולכן נקטה הגמ' שבחלק שאינו מקורה נותרו רק סאתים. ולכאורה פשוט דאף היכא שנשאר יותר מב"ס יש תקנה אם קירהו לשם דירה דהיינו שפתח ולבסוף קירה, דהפ"ת הוא יהא מחיצה לדירה ובזה מהני אע"פ שבחלק שאינו מקורה נשאר יותר מב"ס שהרי עכשיו עשה היקף חדש ע"י פ"ת לשם דירה.

דעת הב"י בביאור הסוגיא קרפף מקורה מותר וישוב האהרונים בזה

ב. מדברי הב"י מבוואר דקרפף מקורה אין עליו שם קרפף, וה"ט דקירה בו סאה. וכן מבוואר להדיא בתוס' בערובין (צ. ד"ה אלא, הביא דבריהם הפמ"ג ריש סימן שנ"ח) שכתבו דמקורה לא הוי כרמלית והוכיחו מהא דאמרינן קרפף בית ג' סאין וקירה בו בית סאה וכו'. הנה מבוואר שתוס' למדו דהא דאין אור

שירת

דין קרפף מקורה

שלמה

קלו

קירוי מייתרו היינו משום דהחלק המקורה אינו נידון כקרפף, וכהבנת הב"י.

ולשאר האחרונים שפירשו דמהני מחמת פ"ת א"כ יש להוכיח איפכא דמהא דבעינן לדין פ"ת, משמע דבלא"ה היה נידון כקרפף ואע"פ שחלקו מקורה, הרי דקירוי אינו מפקיע שם קרפף.

ג. **והנה** הפמ"ג בריש סימן שנ"ח (משב"ז סק"א) כתב דקרפף מקורה יותר מב"ס מותר לטלטל בו דרה"ר גופה אם היא מקורה הרי דינה ככרמלית ולכן לא גזרו בקרפף מקורה^א. והקשה מהא דקרפף בית ג' סאין וקירה בו בית סאה דשרי רק מדין פ"ת, (וס"ל דטעמא משום פ"ת ודלא כהבנת הב"י). וכתב די"ל דהתם רובו אין מקורה ולכן אי לאו מטעם פ"ת היה אסור. [ולכאורה מקור לסברא זו מהא דזרעים מבטלי היקף לדירה ואם היה רובו זרוע אף שבחלק הזרוע אין ב"ס אפ"ה בטיל מיעוטה כלפי רובה ואסור].

[והנה דעת הפמ"ג ר"ס שס"ו דביהכנ"ס דינו כקרפף ואם הוא יותר מב"ס אסור. ויש להעיר דלכאורה סתם ביהכנ"ס הוא מקורה ולהנ"ל הרי צידד הפמ"ג שבמקורה אין דינו כקרפף וצ"ע].

הוכחה מבורגנין

ד. **בגמ'** (כב.) "כלל אמר רשב"א כל אויר שתשישו לדירה וכו' מותר, וכל דירה שתשישה לאויר כגון בורגנין שבשדות בית סאתים מותר יתר מבית סאתים אסור". ופרש"י "כל אויר אע"פ שאינו מקורה וכו' וכל דירה שהיא מכוסה בגג והיא עשויה לשמירת אויר שחוצה לה". הרי מבואר ברש"י דבורגנין מקורין הן ואעפ"כ דינם כקרפף.

בתו"ש כתב דשאני התם שהבורגנין הם עשויים לצורך האויר שלפניהם ולכן הם מתבטלים לגביו ונידונים כמוהו ולפיכך אע"פ שהם מקורים דינם כאויר שלפניהם שאינו מקורה ואסור.

הוכחה מאילן המיסך

ה. **הפמ"ג** (סימן שס"ב א"א סק"ג) הקשה מהא דמבואר בגמ' (צ"ט): ונפסק בשו"ע (ר"ס שס"ב) דאילן המיסך על הארץ והמקום שתחתיו מוקף על ידי הענפים כשיעור רה"י, אעפ"כ אם הוא יותר מב"ס אין מטלטלין תחתיו אלא בד"א, והרי הוא מקורה ע"י הענפים. וכתב הפמ"ג דבעינן שהקירוי יהא לשם דירה, ואף בסתמא חשיב קירוי לשם דירה דסתמו כפירושו^ב, ולפיכך כל זה בנעשה

א. המשנ"ב (סק"ה) הביא מהלבוש דטעם איסור קרפף לפי שהוא דומה קצת לרה"ר ולכרמלית אסור לטלטל בה יותר מד"א כמו ברה"ר ובכרמלית. משמע שגזרינן גם אטו כרמלית. וא"כ לכאורה אי"ז כדברי הפמ"ג שצידד דבמקורה אין איסור לפי שרה"ר גופה במקורה היא כרמלית, דמ"מ ליגזר אטו כרמלית. ב. לכאורה היינו כדעת הרמב"ם (עיי' משנ"ב סק"י"ט) דסגי בהיקף לשם דירה אף שלא פתח שם בפועל בית דירה.

ע"י אדם אבל בנעשה בידי שמים לא
מהני מה שהוא מקורה.

וסיים אח"כ מצאתי בפמ"ג שמסתפק
לענין מקורה.

הוכחה מלשון הרמ"א בסימן שמי"ז

ו. עוד הוכיחו התו"ש והפמ"ג מדברי
הרמ"א בסימן שמי"ו (ס"ג) שכתב
"קרפף, פירוש מקום שמוקף מחיצות
בלא קירוי".

דעת המשנ"ב והחזו"א

ז. המשנ"ב (סימן שנ"ח סק"ד) כתב
"ואפילו היא מקורה בגג
נמי לא מיחשבה דירה ועיי' בביה"ל ר"ס
שס"ב מ"ש בזה".

ושם דן גבי מחסן גדול אי מיקרי היקף
לדירה וכתב דאולי כיון שהוא
מקורה עדיף מרחבה, אלא שהעיר מדברי
רש"י בדף כ"ב גבי בורגנין שהם מקורים
ואפ"ה דינם כמקום שלא הוקף לדירה,

ח. דעת החזו"א (סימן כ"ה סקי"ז) לדינא
דקירוי אינו מוציאו מתורת
קרפף. ושם בסק"ה הביא את ספק
הביה"ל וכתב על זה דקירוי אינו מוציאו
מתורת קרפף וגמ' ערוכה היא בקרפף ג'
סאין וקירה בו בית סאה ופליגי מצד
פ"ת, אלמא דאי לאו פי תקרה לכו"ע
אסור. והוכיח ג"כ מאילן המיסך. וכבר
הובא לעיל ישוב באחרונים על ראיות
אלו. ובמוקף הביא מהריטב"א (בדף כה).
שכתב להדיא דקירוי אינו מועיל לעשותו
מוקף לדירה דבמחיצות הדבר תלוי,²
והביא את דברי תוס' הנ"ל (בדף צ')
דמקורה אינו נעשה כרמלית אף שהוא
יותר מב"ס, (ובסימן מ' (סקט"ו) כתב
שלדבריהם הא דלר"ז אין אויר קירוי
מייתרו היינו משום דמקורה אינו נידון
כקרפף ולא משום פ"ת).

ג. יש להעיר דממה שציטט החזו"א מהריטב"א אין ראיה, דכתב כן בדברי רבה דס"ל שאויר קירוי
מייתרו, ואיכ"ל דבזה גופא פליג ר' זירא דס"ל שאין אויר קירוי מייתרו משום דסבר שקירוי מהני
להפקיע ממנו שם קרפף, וכמ"ש החזו"א גופיה אליבא דתוס' בדף צ' דהיינו טעמא דר' זירא. אלא שמ"מ
הריטב"א כתב אף במסקנת הסוגיא (בד"ה אמר ר"ז) דהיינו טעמיה דר"ז דס"ל שאין אויר קירוי מייתרו
משום דפ"ת יורד וסותם.

סימן ט"ז

אם מהני לחלק קרפף ע"י מחיצה

הוכחה מדין קירה בו בית סאה * חלוקתו ע"י צוה"פ * חלוקתו ע"י פס ד' * הערה מדברי השעה"צ גבי בנה מחיצה חדשה בתוך ג"ט לראשונה * טעמא דבור שבקרפף אינו חלוק ע"י מחיצת גוד אסיק

ד' (כשאינו רחב יותר מעשר). וכדבריו מוכח בסי"ג, דאיתא שם "קרפף בית סאתים מצומצם וחצר שנפרצו במילואם זה לזה הקרפף אסור מפני שמקום המחיצה מיתרו ונעשה יותר על בית סאתים", וכתב המשנ"ב (סקצ"ו עפ"י הרשב"א והריטב"א) דמיירי שכותלי הקרפף נכנסים תוך חלל החצר מבפנים ואם לאו אי"ז נקרא נפרץ במילואו, ומשום דנראה מבחוץ ושוה מבפנים נידון משום לחי, הרי דכיון שע"י הגיפופי נחשב שהפירצה סתומה מהני למעט את הקרפף שלא יהא נידון כבית סאתים.

הערה מדברי השעה"צ גבי בנה מחיצה חדשה בתוך ג"ט לראשונה

ד. אלא שיש להעיר בזה מדברי השעה"צ, דהשו"ע בס"ו כתב "אם בנה מחיצה באורך עשר לפני מחיצה הראשונה לבטלה שתהיה כמי שאינה ויהיה מוקף לדירה ע"י השניה אם הרחיקה מהראשונה ג"ט מותר" ובמשנ"ב הביא דאע"פ דבלא הרחיקה ג"ט לא מהני, מ"מ אם נתמעט על ידה הקרפף

הוכחה מדין קירה בו בית סאה

א. אמרי' בגמ' (כה.) אליבא דרבי זירא דקרפף בית ג' סאין וקירה בו בית סאה דאין אויר קירוי מיתרו ונתבאר בסימן הקודם דנחלקו האחרונים אם הטעם משום דפי תקרה ויורד וסותם או שהחלק המקורה אין לו דין קרפף מחמת קירוי, ומדמהני חלוקתו ע"י מחיצת פי תקרה מוכח דאפשר להתיר קרפף ע"י חלוקתו במחיצה, ואף לדעת הב"י שפירש דטעמא דרבי זירא היינו מחמת דהחלק המקורה לא חשיב קרפף, עכ"פ מוכח כן מהס"ד של הגמ' שטעמא דרבי זירא משום פי תקרה.

חלוקתו ע"י צוה"פ

ב. והחזו"א (סו"ס קי"ב) כתב דמהני לחלקו ע"י צוה"פ, ובמק"א (שביעית סו"ס כ"ז) כתב דכשמחלקו ע"י צוה"פ יעשה מחיצה באורך ד' אמות במקום קנה צוה"פ בצד אחד.

חלוקתו ע"י פס ד'

ג. עוד כתב (סימן כ"ד סקכ"ט) דמהני לחלקו ע"י עומ"ר או ע"י פס

טעמא דבור שבקרפף אינו חלוק ע"י מחיצת
גוד אסיק

ה. עוד יש לעיין מהא דכתב השו"ע
(סעיף ד') גבי קרפף יותר
מסאתים שחפר בו בור לא הוי מיעוט,
ולכאורה היה להועיל משום דהקרפף
נתחלק ע"י מחיצת גוד אסיק שמקפת את
הבור מכל צד.

ונראה דיש ליישב עפ"י משנ"ת לעיל
(בסימן י"א) בענין גוד אסיק
ברה"י, דלא אמרינן בה גוד אסיק
דכולה רשות אחת בגבהים ועמקים
שבה, ונתבאר דאם המחיצת גו"א
מקפת מקום שחלוק מתשמישו בזה אף
ברה"י עבדינן גוד אסיק, ומעתה יש
לומר דגבי בור בקרפף כשם שאינו
ממעט משיעור הקרפף כיון שהוא
מתשמישי הקרפף מה"ט לא שייך
למימר ביה גוד אסיק וממילא אין
מחיצה שתחלק את הקרפף לשנים.

ו. אלא שיש להעיר על זה מדברי
המשנ"ב לעיל, דבסי"א כתב
השו"ע בדין קרפף שהוקף לדירה
ונכנסו בו מים שאינם ראויים לשתייה
דדינם כזרעים ולפיכך אם יש בו יותר
מבית סאתים אסור את כל הקרפף,
וכתב המשנ"ב (סקפ"ט) בשם האחרונים
דאם עמוק י"ט בשפתו כותלי המים
בעצמם נעשו מחיצה בין מקום המים
לשאר החצר ואין אסור אלא מקום

משיעורו ודאי מותר אף שלא הרחיקה
ג"ט, וכתב השעה"צ (סקנ"א) "מיהו כל זה
בנתמעט ע"י עצם הכותל אבל אם ע"י
הכותל בעצמו לא נתמעט משיעור רק
בצירוף החלל שיש בין כותל חדש לכותל
הישן לא מהני, אע"ג דאמרי' לבוד והוי
כמו שמילא החלל, אעפ"כ לא מצרפינן
לבטל שיעורא דיותר מסאתים שהרי מ"מ
יש אור יותר מבית סאתים, כ"כ הלבוש".
ועצם הסברא צריכה ביאור דכיון דאמרי'
לבוד הוי כסתום ואמאי אינו ממעט. אך
עכ"פ יש לעיין דנהי דכלפי היקף הקרפף
לא חשיב ככותל בפני עצמו וכהיקף חדש
לשם דירה, אך מאי טעמא לא יתיר את
הקרפף כיון שהאור שבין שני הכתלים
מחולק משאר הקרפף חילקו ע"י מחיצה
דמהני, וה"נ אותו אור מחולק ע"י
המחיצה החדשה.

ויש לבאר עפ"י דברי הפמ"ג (סימן שס"ג
משב"ז סק"א) דהעיר בהאי דינא דאם
לא הרחיק את המחיצה השניה מן
הראשונה ג"ט דלא מהני להתיר את
הקרפף משום דאמרי' לבוד, ולכאורה
מוכח מזה דאמרי' לבוד להחמיר, וכתב
"יש לומר לאו מטעם לבוד אלא בטל
הוא ולא חשיב", והיינו דכיון שאין
המחיצה משמשת למקום שיש בו שיעור
ג"ט לא חשיבא מחיצה. ולפי"ז ניחא דלא
מהניא לחלק את הקרפף דכל שאינה
משמשת לשיעור חשוב אין עלה שם
מחיצה כלל.

שירת אס מהני לחלק קרפף ע"י מחיצה שלמה קמא

חולק רשות לעצמו אף לענין דין גוד אסיק, משא"כ בההיא דסי"א דאיירי בקרפף המוקף לדירה ובתוכו בור שאינו משמש לתשמישי דירה א"כ הוא חלוק בתשמישו מן הקרפף, ובכה"ג אמרי' גו"א אף ברה"י, ולפיכך כותלי הבור נעשו מחיצה בינו לחצר.

המים בעצמו, הרי דעבדינן גוד אסיק לבור שבקרפף.

ברם למשנ"ת יש לחלק, דהא דלא אמרינן גו"א ברה"י היינו דוקא היכא שאין חלוקים בתשמישם דלא חשיב לחלוק רשות לעצמו, ומעתה גבי בור בקרפף שהוא מתשמישי הקרפף אינו

סימן י"ז

מחיצה העומדת מאליה לשם דירה

קושיא במחיצות דעבידי לבראי אמאי לא חשיב שההיקף לדירה נעשה מאליו * דברי המשנ"ב דמחיצה הנעשית מאליה מהניא דוקא אם עשאה במקום הראשון לשם דירה * אם בההיא דסי"ד דבנפלה מחיצה אחרונה חוזר לאיסורו איירי דוקא בהרחיקה ד"ט מן הראשונה * תיקונו של התה"ד לבטל את המחיצה ע"י העמדת עפר * תמיהת הגר"א מסי"ד * ישוב הביאור הלכה על קושיית הגר"א * תמיהה בדברי התה"ד אמאי לא מהני האי תיקון אף בכותל גבוה כ' טפחים * ביאור הסברא בד"ן עשה מחיצה על גבי התל דהועיל * בדברי המג"א דמהני נתינת עפר בגובה י"ט

מאליה מהני. והכא נמי נהי שבזמן בנית הגוויאתא לא נעשו לשם דירה מ"מ אחר נפילת האשיתא ברייתא ממילא משמשת מחיצה זו את הפרדס והוי כנעשית מאליה לשם דירה.

ב. תוס' פירשו בשם ר"ח דההוא בוסתנא הוקף ולבסוף פתח והרחיקו ד' ועשו אשיתא והיה בה נמי פתח לבוסתנא ונפל אשיתא, וסבר רב ביבי דכיון דפעם אחת היתה מוקפת לדירה אע"פ שנפלה שרי הואיל ויש פתח לאפדנא, ואע"ג דפתח האפדנא הוי לאחר שהוקף דלא יצא מהיתרו, ומסיק דגודא דאפדנא אינו מועיל. וכע"ז ברא"ש.

ולכאורה אין כוונתם להא דדף צ"ד גבי חצר שנפרצה בשבת דאמרינן הואיל והותרה הותרה, שהרי שם אמרינן כן רק לאותה שבת אבל לשבת אחרת

קושיא במחיצות דעבידי לבראי אמאי לא חשיב שההיקף לדירה נעשה מאליו

א. בגמ' (כה:): "ההוא בוסתנא דהוה סמך לגודא דאפדנא נפל אשיתא ברייתא דאפדנא סבר רב ביבי למימר ליסמוך אגודא גוויאתא אמר ליה רב פפי הנך מחיצות לגואי עבידן לבראי לא עבידן". ופרש"י "ונהי דפירצה ליכא היקף דירה מיהא ליתא בפרדס דהוי יותר מבית סאתיים".

ויש לעיין אמאי לא חשיב היקף לדירה הרי עכשיו נעשה ההיקף מאליו לצורך הפרדס, ומצינו שמחיצה הנעשית מאליה מהניא וכמ"ש בגמ' בע"א גבי מקום המוקף שלא לדירה ועשה על גבה מחיצה אחרת דלא מהני משום דהוי מחיצה על גבי מחיצה, והסתפקה הגמ' אם נבלעו התחתונות ועליונות קיימות מהו, ולמסקנא מהניא דמחיצה הנעשית

שירת מחיצה העומדת מאליה לשם דירה שלמה קמג

כאן שם היקף דירה קודם נפילת האשיתא וכלשונם דלא יצא מהתירו, וא"כ צריך ביאור הס"ד של הגמ' לפירושו.

ומ"מ ודאי שהמסקנא היא דלא מהני (וכן פסק השו"ע בסי"ד), וצ"ב מ"ט באמת לא מהני ולא חשיב דהשתא נעשה היקף לדירה מאליו ומאי שנא מנבלעו מחיצות התחתונות ועליונות קיימות.

דברי המשנ"ב דמחיצה הנעשית מאליה מהניא דוקא אם עשאה במקום הראשון לשם דירה

ג. במשנ"ב (סקנ"ח) כתב דהא דמהני מנבלעו תחתונות ועליונות קיימות היינו משום דהעליונות נעשו לשם דירה מתחילתן אלא שלא יכלו להתיר עד עתה שהיו שלא לצורך, אבל עתה שבלא הם ליכא עשרה בגובה מחיצה הישנה שפיר מהני ליה לקרפף.

מבואר שלמד דהא דמהני בעליונות קיימות היינו דוקא אם נעשו העליונות לשם דירה, [ולקמן יבואר בעז"ה שמוכח כן בשיטת הגר"א]². ולפי"ז ניחא מה שהערנו לעיל גבי ההוא

ודאי שלא מהני לכו"ע וכמבואר שם^א. אלא כוונתם דהואיל ונעשה כבר פתח לדירה, ובזמן שהיתה האשיתא קיימת לא שימשה המחיצה את הפרדס הרי היא כמסולקת וכמי שאינה, ואח"כ כשנפלה האשיתא מעכשיו היא גודרת ומשמשת את הפרדס וכאילו נעשית עכשיו מאליה לדירה ולכן ס"ד שיועיל, ומ"ש הואיל והותר, היינו הואיל וכבר נעשה בפרדס היקף לדירה מעתה גם היקף זה שנעשה השתא הוי כהיקף לדירה.

אלא שלפי ביאור זה בהו"א של הגמ' יוצא דאפילו אם האשיתא לא נעשית לשם דירה וכגון שפתח אחר עשיית האשיתא, מ"מ אם פתח לפני נפילת האשיתא תועיל הגודא דאפדנא שהרי בזמן שהיתה כאן האשיתא הרי לא שימשה המחיצה הראשונה כאן כלל וכלפי הפרדס הרי היא כמי שאינה וכיון שנפלה האשיתא הרי מהשתא משמשת המחיצה החיצונה את הפרדס, והוי כאילו נעשית עכשיו מחיצה לפרדס מאליה והוי פתח ולבסוף הוקף. ובתוס' לא נראה כן דנראה שכל הס"ד דידהו היתה כיון שהיה

א. ובביאור הגר"א הוסיף דלפי מסקנת הסוגיא דלא סמכינן על הגודא דאפדנא, אף לאותה שבת לא מהני ולא אמרינן בזה דהואיל והותרה הותרה. ויש להעיר מ"ט הרי קיימי מחיצות שמשו לה רה"י, והיכא דקיימי מחיצות אמרינן הואיל והותרה הותרה, וכמבואר בראשונים בדף י"ז ובשו"ע סימן ס"ה, ואע"פ שהמחיצות שעשאוהו כמוקף לדירה נפלו, מ"מ כיון שהמחיצות שעושים אותן לרה"י קיימות מיקרי דקיימי מחיצות, וכמבואר בשו"ע שם שאם חילקו חצרות לשתיים ונפלה המחיצה שביניהם מותר הואיל וקיימא מחיצה חיצונה.

ב. ויש להביא סמוכין לסברא זו מדין ספינה, דאמרי' לקמן (צ). דאליבא דרב מותר לטלטל בכולה אף אם היא יתירה מסאתים דחשיבא כהוקפה לדירה, ומודה רב שאם כפאה על פיה אין מטלטלין בה אלא

אם ביהיא דסי"ד דבנפלה מחיצה אחרונה
חוזר לאיסורו איירי דוקא בהרחיקה ד"ט
מן הראשונה

ד. הנה יש לדקדק דלשון תוס' במעשה
דפרדיסא, דהרחיקו ד' ועשו
אשיתא, והמשנ"ב כתב שהרחיקו ג'.
ובפשטות אין כאן קושיא די"ל דכיון
שמבואר בסוגיא בע"א דבהרחיק מן
הכותל ועשה מחיצה אחרת דלרבה בל"ק
לא מהני הרחקת ג' ובעינן הרחקה ד',
נקטו תוס' אליבא דכו"ע ולכן כתבו
דהרחיקו ד', והמשנ"ב נקט כהלכתא
שסגי בהרחקת ג'. אך היה מקום לומר
דתוס' שנקטו ד' בדוקא נקטו כן ואף
את"ל שסגי בהרחקת ג' בין מחיצה
חדשה לישנה הכא בעי הרחקת ד',
ומשום דהא דאמרינן למסקנא שאם נפלה
החדשה לא מהני למיקרי היקף לדירה
ע"י הישנה, היינו דוקא אם הרחיק ד'
שאו לא נתבטל שם מחיצה מההיקף
הראשון שהרי גם קודם נפילת החדשה
שימשה הישנה למקום ד', ולכן לא מהני
מה שנפלה המחיצה האחרונה כדי
להחשיב את המחיצה הראשונה כהיקף

בוסתנא מ"ט בנפלה אשיתא לא מהני
מחיצה גוויאתא להיקף לדירה. ולסברת
המשנ"ב ניחא בין לפרש"י ובין לתוס'
דכיון שהגוויאתא לא נעשה לשם דירה
ממילא לא מהני מה שאח"כ נעשית
מאליה למחיצה ואף דכשנעשית מאליה
הוי פתח ולבסוף הוקף.

אלא שהסברא בזה צריכה ביאור מה
יתן לך ומה יוסיף לך מה
שנעשית המחיצה לשם דירה טרם
ששימשה כמחיצה, והגע בעצמך אם
יחתוך עצים לשם עשית מחיצה לדירה
וכי יש בזה משמעות כלפי ההיקף
לדירה, וה"נ כל זמן שהעליונות לא היו
בתוך י"ט הרי הם כמונחים בקופסא ולא
היה עליהם שם מחיצה ורק אחר
שנבלעו התחתונות אז קיבלו שם מחיצה
וא"כ עשייתם לשם דירה תלויה רק בזמן
זה שנעשו מחיצה. וכן בנפלה אשיתא
ברייאתא מה איכפ"ל שחיצונות לא נעשו
לשם דירה מ"מ השתא כשנעשו מחיצה
לפרדס הרי כבר יש פתח והרי הם היקף
של דירה וצ"ע בזה.

בד' אמות, אלא שכל זה בכפאה לזופתה אבל בכפאה לדור תחתיה חשיבא היקף לדירה ומטלטלין
בכולה. ומבואר בב"י דהבין שפליגי הראשונים אם בכפאה לזופתה האיסור דוקא על גבה או אף תחתיה
דלרש"י אפילו תחתיה אסור אבל להרא"ש והטור תחתיה שרי לטלטל בכולה. והנה בדין כפאה לדור
תחתיה דשרי לטלטל על גבה משום גוד אסיק חזינן דכיון שהמחיצה נעשתה לשם דירה אע"פ שעל
גבה לא נעשה לשם דירה אלא ממילא איכא גוד אסיק אפ"ה שרי לטלטל על גבה והיינו משום דכל
שעיקר המחיצה נעשית לשם דירה אע"פ שגדירתה בפועל נעשה ממילא אפ"ה חשיב היקף לדירה
וכסברת המשנ"ב.

ובדין כפאה לזופתה שהבין הבי"א אליבא דהרא"ש דשרי לטלטל תחתיה חזינן גם כסברת המשנ"ב דאע"פ
שהשתא העמדת המחיצות אינם לשם דירה אפ"ה שרי לטלטל בכולה כיון שעיקר עשייתן לשם דירה.

שירת מחיצה העומדת מאליה לשם דירה שלמה קמה

הרגל שגם הוא פחות מי' וכל פחות מי' לא מחיצה איקרי וכפתוח וכפרוץ דמי, ויניח כל העפר בצד החומה שבת אחת לפחות ואח"כ יפנה כל העפר שם ונמצאת המחיצה חזרה למקומה והרי מחיצה זו נעשית לאחר שנעשה בו בית דירה וחשיב שפיר מוקף לדירה בכה"ג, ואע"ג דמחיצה זו נעשית מאליה ע"י שפרץ משם, מה בכך, הא מסקינן גבי נבלעו מחיצות התחתונות דמחיצה הנעשית מאליה לגבי שבת מהני". אלא שתלה זאת בפלוגתא אי מהני ביטול המחיצה ע"י הנחת העפר כיון שאינו מבטלו עולמית אלא רק לשבת אחת עכ"ד.

תמיהת הגר"א מסי"ד

ו. **בביאור** הגר"א כתב שאינו מודה לו כלל וכלל, ומתחילה הקשה דנתינת העפר אינה מבטלת את המחיצה, ואח"כ דחה דאף את"ל שמתבטלת המחיצה מ"מ ע"י נטילת העפר לא מהני שיהא היקף לשם דירה, וכמ"ש בסי"ד דאם נפלה מחיצה אחרונה חוזר לאיסורו ואף שמתחילה הוה כאילו נפרצה מחיצה ראשונה אעפ"כ לא מהני.

ז. **הביה"ל** הביא את קושית הגר"א, והוסיף דראית התה"ד מנבלעו התחתונות דחשבינן העליונות לשם דירה אינה מוכרחת דשם עכ"פ היקף העליונות נעשה לשם דירה אלא דלא הועיל בשעתה, משא"כ הכא דלא הוקפה מעולם לשם דירה, והיינו כמ"ש

לדירה שהרי לא בטל ממנה שם מחיצה, משא"כ אם הרחיק ג' שאז בטל שם מחיצה מהמחיצה הראשונה שהרי מחיצה שאינה עשויה לד"ט אינה מחיצה, לפיכך בכה"ג אם תיפול המחיצה החדשה שוב יהא נקרא מוקף לדירה ע"י חזרת המחיצה הראשונה לשם דירה שהרי עתה נעשית מחיצה לשם דירה, (ועל דרך סברת המשנ"ב שתלי אם עשית המחיצה היא לשם דירה, וא"כ ה"נ י"ל דלא תלי אם גדירתה את הפרדס היא לשם דירה אלא אם כשקיבלה שם מחיצה היה לשם דירה).

תקונו של התה"ד לבטל את המחיצה ע"י העמדת עפר

ה. **אמרינן** בגמ' (כד.) "קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה כיצד הוא עושה פורץ בו פירצה יותר מעשר וגודרו ומעמידו על עשר". ובתה"ד (סימן ע"ה) כתב שאם קשה לפרוץ החומה יש למצוא תקנה קלה לדבר "דאם החומה אינה גבוהה יותר מתשעה עשר טפחים יש תקנה שיעשה בית דירה בפרדס ואח"כ ישפוך עפר לצד החומה מבחוץ ומבפנים יותר מי' אמות לאורך החומה וברוחב ד"ט לפחות ובגובה פחות מי' טפחים מעט, ונמצא החומה שלמעלה מן העפר ג"כ פחות מי' טפחים ואז החומה נחשבת כפירצה כנגד כל אותה העפר לאורך שהרי יש דריסת הרגל מקרקע עולם על העפר הנשפך שהוא פחות מגובה עשרה, ומהחומה נמי יש דריסת

במשנ"ב (סקנ"ח) דהעליונות מהגנו דוקא אם הוקפו לדירה וכנ"ל, אלא שסברא זו צריכה ביאור וכנ"ל.

ישוב הביאור הלכה על קושית הגר"א

ה. הביה"ל יישב את קושית הגר"א על התה"ד דלא דמי לההיא דסי"ד, דהכא כיון ששפך עליה העפר נתבטלה לגמרי שהרי עתה דריסת רגלי בנ"א במקום הזה ואח"כ כשמפנה העפר הרי הוא ממש בונה אותה לשם דירה, ודמי ממש למחיצה חמשה וחפר בקרקע חריץ והשלימה לעשרה דמה לי אם משלים בקרקע ומה לי אם משלים בכותל שנמצא בקרקע, משא"כ בההיא דסי"ד דמחיצה הראשונה במקומה עומדת אלא דכשעשה מחיצה לפניה דמי כאילו ביטל את המחיצה הישנה שבכל אורך זה, ולפי זה אם נפלה המחיצה האחרונה מאין יבוא ההיתר במחיצה השנה הלא לא עבר בה ולא חידש בה דבר ולא היתה מעולם לשם דירה.

והנה התה"ד כתב דהא דמהני בפינה את העפר דהוה כמחיצה הנעשית מאליה. וא"כ לכאורה לא הלך בסברת הביה"ל, דלדברי הביה"ל ע"י פינוי העפר אי"ז כמחיצה הנעשית מאליה אלא הוא עבד בידים את המחיצה ודמי לחופר בקרקע לעשית מחיצה וכמבואר בדבריו.

ובאמת בשעה"צ (סקל"ה) הביא את דברי התה"ד שסיים ואע"ג דהמחיצה נעשית מאליה לית לן בה וראיה מס"ת,

וכתב ע"ז השעה"צ ובאמת לא ידעתי למה להו זה ולא פירש בפשיטות שכשמפנה את העפר הוי כאילו בנה מחדש, הלא לתה"ד נתבטל ממנה שם גדר מעיקרו והוה כארעא סמיכתא ונעשה כחופר בקרקע להשלים את המחיצה וצ"ע.

הנה כתב השעה"צ כסברתו בביה"ל, אלא שמוכח דהתה"ד לא למד כסברא זו, (ותמה עליו השעה"צ למה נייד מזה), אך עכ"פ כיון שהתה"ד לא דרך בסברא זו וא"כ א"א ליישבו בישוב זו של הביה"ל וקמה גם ניצבה קושית הגר"א על התה"ד, וצ"ע.

תמיהה בדברי התה"ד אמאי לא מהני האי תיקון אף בכותל גבוה כ' טפחים

ט. בדברי התה"ד יל"ע, דמבואר שהתיקון מהני דוקא אם הכותל הוא י"ט טפחים שלא ישאר גובה י" טפחים אחר נתינת העפר, אבל אם גובהו כ' אמה לא מהני, שהרי אם יתן עפר פחות מגובה י"ט עדיין ישאר מהכותל י" טפחים ונמצא שלא בטל ההיקף הראשון.

ויל"ע דלכאורה אף בכה"ג היה לו להועיל ואף קודם פינוי העפר, שהרי טרם הנחת העפר רק החלק התחתון שימש למחיצה והחלק העליון הרי הוא כמי שאינו ומחמת שהניח את העפר ונעשה מקום העפר כארעא סמיכתא נמצא שהעשרה טפחים שלמטה אינם יכולים

שירת מחיצה העומדת מאליה לשם דירה שלמה קמז

לא מהני מה שיסלק את החלק התחתון וממילא החלק העליון הוא משמש כמחיצה שהרי נעשה עכשיו לשם דירה, שהרי קודם סילוק התחתונות היה עליו שם מחיצה שלא לשם דירה.

ביאור הסברא בדין עשה מחיצה על גבי התל דהועיל

יא. ואגב אורחיה יש לבאר עפ"י דברי רע"א אלו את האי דינא (בגמ' כה.) דאם עשה מחיצה על גבי התל הועיל, הואיל ובאור מחיצות העליונות הוא דר, ופרש"י דתחתונות לא מהנו ליה מידי, ולכאורה אמאי לא מהנו הרי התחתונות שימשו כמחיצה מחמת גוד אסיק¹, ולדברי רע"א מבואר היטב דכיון שהוא ע"ג התל ועד השתא נגדר מכח גוד אסיק, מעתה שבנה מחיצה אחרת בטלה מחיצה קמייתא ואינו משתמש אלא ע"י החדשה ולכן מועיל מה שהיא נעשתה לשם דירה.

ומה שלא מהני בעשה מחיצה ע"ג מחיצה ואע"פ שהעליונות גודרות את האויר שכנגדם, היינו משום דאינם גדורים כנגד החלק התחתון של הקרפף כלל, ונמצא שהוא לא הוקף לשם דירה, לכן אסור לטלטל בקרפף, (ויתכן דבאור כנגד מחיצות העליונות יהא מותר לטלטל שהרי העליונות נעשו לשם דירה, והם

לשמש כמחיצה והחלק שמשמש כמחיצה הוא החלק העליון של החומה, וא"כ ע"י הנחת העפר ממילא נעשה החלק העליון למחיצה, והיקף זה הוא לשם דירה שהרי פתח תחילה, ואף שנעשה מאליו הרי מהני וכמו שהוכיח התה"ד מס"ח, וא"כ יועיל בזה אף טרם סילוק העפר.

ולסברת המשנ"ב דלעיל יש ליישב זה, שהרי פירש דכל מה שמהני היקף מאליו לשם דירה וכגון בנבלעו התחתונות, היינו דוקא מחמת שהעליונות נעשו לשם דירה וכנ"ל, וא"כ הכא שהחלק העליון לא נבנה מתחילה לשם דירה לא מהני מה שנעשה מאליו.

י. עוי"ל עפ"י דברי רע"א (סוכה יח), דהנה קי"ל בהרחיק מחיצות מן הסיכוך דמהני, וצידד רע"א שאם יש מחיצה גזולה על גבי דופן הסוכה הכשרה דלא מהני ומשום דלא שייך בזה גו"א, והיינו דהיכא שיש שם מחיצה בלאו התחתונה אי"צ למשוך את התחתונה דיש כאן גדירה מחמת עצמה, וא"כ ה"נ י"ל דגם החלק העליון שגבוה מי"ט כבר שימש כמחיצה אף קודם שנבלעו התחתונות, ואף שהיה אפשר בלעדיו מ"מ כשהוא קיים הוא זה שגודר ומשמש כמחיצה לאויר העליון ויש עליו שם מחיצה, וממילא מיושבת הקושיא אמאי

ג. ולשיטת הרמב"ן (שבת צט, ונתבאר לעיל בסימן ה') דס"ל שבתל לא אמרי' גוד אסיק לק"מ דכל זמן שלא עשה מחיצה על גבי התל אין על גבי התל מחיצה כלל.

אלו שמשמשים כמחיצה לאויר שכנגדם, וכמבואר בדברי רע"א הנ"ל).

יב. **ואכתי** יל"ע בדברי התה"ד דנהי שביארנו דע"י נתינת העפר לא מהני החלק העליון של המחיצה להחשב כהיקף לשם דירה טרם סילוק העפר, אך מ"מ קשה דאף אם אחר הנחת עפר נותר מן הכותל יותר מי' טפחים אפ"ה יועיל התיקון של התה"ד של הנחת וסילוק העפר, שהרי אע"פ שאכתי אחר הנחת העפר נותר שיעור מחיצה אפ"ה החלק התחתון של המחיצה נתבטל ועתה ע"י סילוק העפר הרי הוא כעושה את החלק התחתון של המחיצה לשם דירה, ואף שגם לפני זה היה גדור ע"י החלק העליון, מ"מ מה בכך הרי השתא החלק התחתון הוא משמש כמחיצה ולא החלק העליון והחלק התחתון הוא נעשה עכשיו לשם דירה.

יש להעיר עוד דאם נכונה סברא זו א"כ אשכחן עצה פשוטה לכל היקף שנעשה שלא לשם דירה, והוא שיחפור אפילו משהו סביבות המחיצה לשם דירה וא"כ נמצא דעתה ההיקף הוא לשם דירה, שהרי הטפח התחתון הוא משמש עכשיו כמחיצה והטפח העליון נעשה עכשיו גובה אחד עשר וא"כ אינו משמש למחיצה ונמצא דנעשית המחיצה לשם דירה.

נבזה היה נראה לבאר את מה שאמרו בגמ' נבלעו מחיצות התחתונות ועליונות קיימות מהו, ורש"י פירש שהיה העפר רך ותיחוח ונחבט הכותל בבת אחת בשבת^ד ולא נפל אלא נבלע והעליונות קיימות, ולסברא הנ"ל אי"צ לזה דאם הוסיף עפר (ברוחב ד"ט) סביבות המחיצה התחתונה הרי אותו עפר הוא כארעא סמיכתא ונמצא שהמחיצה התחתונה בלועה בקרקע, לא ע"י חבטת הכותל אלא ע"י הגבהת הקרקע].

בדברי המג"א דמהני נתינת עפר בגובה י"ט יג. **במג"א** כתב על דברי הרמ"א בשם התה"ד שתיקון זה מהני אם אין בגובה העפר עשר, דאם יש בגובהו י' שרי בלא"ה כמ"ש ס"ו אם הרחיקה ג"ט. וכבר תמהו עליו האחרונים דבזה לא מהני כיון שהניח את העפר בתוך ג' לכותל הרי זה כלבוד לכותל וכעשה מחיצה חדשה כנגד הישנה בתוך ג"ט דלא מהני, (ואף שסיום עובי הכותל הוא חוץ לג"ט מ"מ כיון שתחילתו הוא בתוך ג"ט לכותל הראשון הרי הוא כאילו הוסיף בעוביו של הראשון).

ובביאור הגר"א השיג עוד דבתה"ד כתב להדיא דלא מהני תקנה זו אלא בכותל י"ט טפחים, ולמג"א מהני גם ביותר ע"י נתינת עפר בגובה י"ט דהוה

ד. מה שפרש"י דנחבט בשבת, היינו משום דהגמ' דנה בזה משום מחיצה הנעשית מאליה בשבת.

שירת מחיצה העומדת מאליה לשם דירה שלמה קמט

ולפי"ז דוקא אם הכותל י"ט טפחים מהני, אבל ביותר מזה לא מהני, דאם הוא כ' טפחים א"כ מעולם לא בטלה המחיצה הראשונה שהרי קודם שצבר עפר בגובה י' טפחים אכתי נותר בגובה הכותל י' טפחים וא"כ אף כשיצבור עפר בגובה י"ט הרי הוא תוספת על הכותל הראשון ודמי לעשה מחיצה תוך ג"ט שהרי המחיצה הראשונה עדיין קיימת וא"כ מה שמסמיך לה את העפר בתוך ג"ט הרי זה כתוספת על המחיצה הראשונה.

אלא שאף שיש לקיים את דינו של המג"א לכאורה אי"ז מטעמיה, שהרי סיים וכמ"ש ס"ו אם הרחיקה ג"ט, ולהמבואר אי"ז מחמת כן אלא מטעם אחר דבטלה מחיצה הראשונה ואח"כ נעשית המחיצה מן העפר. אם לא שנאמר שמה שדימה לס"ו היינו רק שמשכח"ל שמסמיך מחיצה אחרת למחיצה הקיימת ואפ"ה מהני החדשה.

כמחיצה חדשה וא"כ לא איכפ"ל אם יוותר מן הכותל העליון יותר מי' טפחים.

ויתכן ליישב את דינו של המג"א דהכא במניח עפר הרי אינו נותנו בפעם אחת אצל הכותל, שהרי אינו גוש אחד אלא צוברו מעט מעט עד שנעשה גבוה, וא"כ במניח עפר בגובה י"ט מיד כשנתן את התחתון נתבטלה המחיצה הראשונה דע"י נתינת העפר חשיב שהוגבהה הקרקע, ואח"כ כשממשיך לצבור עפר עד שמגיע לי' טפחים כאילו נעשית מחיצה חדשה מן העפר, ואף שהיא בתוך ג"ט לכותל אין בכך כלום שהרי כבר נתבטלה המחיצה הראשונה. ושאני מעשה מחיצה תוך ג' שלא מהני דהתם לא נתבטלה המחיצה הראשונה שהרי אין רוחבה של החדשה ד"ט וממילא הוה ככותל עב מלמטה, אבל בצבר עפר כיון שרוחבו ד"ט הרי הוא כקרקע וכמ"ש התה"ד, וא"כ קודם שהוגבהה י"ט בטלה המחיצה הראשונה.

■ סימן שס"א ■

סימן י"ח

פירצת קרן זוית

ומסתעף לענין מחיצה אלכסונית

הסוגיות בגמ' * יסודו של החזו"א דפירצת ק"ז אין שייך לדונה בעומ"ר * מחיצות ברוח אחת שאינן מכוונות זה כנגד זה * אם פירצת קרן זוית אוסרת מדאוריתא * ביאור מ"ש בגמ' טעמא דלא עבדי אינשי * דברי החזו"א דאלכסון נידון כאורך וכרוחב * עפ"ז ביאור מ"ש בטעמא דפירצת ק"ז משום דלא עבדי אינשי הכי * יחוס של אלכסון שנתינו כלפי מעלה * שיעור אלכסון שעל ידו נחשבת למחיצה לרוח אחרת * שיעור האלכסון שעל ידו נעשה קרן זוית * פירצת קרן זוית שתקנה בצוה"פ * שיעור קרן זוית לענין פי תקרה * ישוב דעת המשנ"ב בענין פסי חצר שאין מכוונים זכ"ז בצמצום * בשיטת החזו"א דפסי חצר צריך שיהו מכוונים בצמצום * הערה על שיטת החזו"א מדין פסי ביראות * הערה בדברי החזו"א בענין חצר שצידה אחד ארוך וצידה אחד קצר ותיקנה בב' פסין באלכסון * הטעם דשיעור פירצת ק"ז הוא ד"ט

הסוגיות בגמ'

א. בגמ' (ה:) "אמר רב חנין בר רבא אמר רב מבוי שנפרץ, מצידו בעשר מראשו בד', מ"ש מצידו דאמר פתחא הוא מראשו נמי נימא פתחא הוא, אמר ר"ה בריה דרב יהושע כגון שנפרץ בקרן זוית שפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי". מבואר דפירצת ד' בקרן זוית אוסרת את ההיקף ואינה ניתרת בעומ"ר. ובפשטות הביאור בזה דמחמת שלא עבדי אינשי הכי פתח בקרן זוית לפיכך אין עלה שם פתח אלא פירצה והוי כפירצה יותר מי' דאינה ניתרת בעומ"ר לפי שהיא פירצה ואין עלה שם פתח.

וכע"ז לקמן (צד:) דפירצה פחותה מעשר בקרן זוית אינה ניתרת בעומ"ר לפי שלא עבדי אינשי פתחא הכי, [ודעת תוס' שם (ד"ה בשתי) שמהאי טעמא לא מהני פי תקרה בקרן זוית, דטעמא דפי תקרה משום דדמי לפתח ובקרן זוית לא דמי לפתח משום דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי].

יסודו של החזו"א דפירצת ק"ז אין שייך לדונה בעומ"ר

ב. וידוע מה שביאר החזו"א (סימן ח' סק"א) "דטעמא דקרן זוית משום דכל פירצה ניתרת בעומ"ר אבל

הכא כיון שאין כותל דרום כנגד כותל מזרח א"כ לא שייך לדונו בעומ"ר^א, והא דאמר טעמא דפתחא בקרן זוית לא עבדי היינו ליתן טעם שלא נחשוב את רשות המוקף באלכסון, ותותר פירצת קרן זוית בכותל דרומי ומזרחי יחד שהנן עומ"ר על הפירצה, ולזה קאמר דלא עבדי פתחא הכי והלכך צריך למחשב כב' פתחים אחד למזרח ואחד לדרום ואין כאן עומ"ר להתירן". וכתב "דלפיכך אין נפקותא בשיעורן שאפילו כל הפירצה במזרח כל שאין כותל דרום מגיע נגד כותל מזרח שאם יאריך כותל מזרח לדרום לא יפגע בכותל דרומי מיקרי קרן זוית".

מחיצות ברוח אחת שאינן מכוונות זה כנגד זה

ג. ולפי דרכו שזהו ענין ק"ז שא"א לדון את הפירצה בעומ"ר, כתב בסימן א' (סקמ"ה אות כ"ב) דאם יש פירצה ברוח אחת והמחיצות שמשני צידי הפירצה אינם מכוונות זו כנגד זו (כזה) חשיב פירצה בקרן זוית שהרי המחיצה שבולטת כלפי חוץ אינה יכולה לגדור בעומ"ר שהרי אין מחיצה כנגדה שתקבל את העומד.

אם פירצת קרן זוית אוסרת מדאוריתא

ד. בסו"ד צידד החזו"א שהאי דינא דקרן זוית הוא דאוריתא, (והיינו

שמדאוריתא אין דנים את הפירצה באלכסון אלא כב' פרצות, וממילא אין עומ"ר), ויש לו צד שאינו אלא מדרבנן, ודעתו נוטה שזה דאוריתא.

ביאור מ"ש בגמ' טעמא דלא עבדי אינשי

ה. ובמה שכתב דטעמא דלא עבדי אינשי היינו דאם היו עושים כן היינו חושבים את רשות המוקף באלכסון, בפשטות כוונתו דאי הוו עבדי אינשי פתחא בקרן זוית היתה הפירצה נידונת כפירצה אלכסונית מסוף כותל מזרח לסוף כותל דרום וממילא לכשנדון שהפירצה סתומה ע"י שנאריך את קצה הכותל יפגע בכותל שכנגדו, וכיון שיש מקבל להארכה שייך לידון בעומ"ר.

אלא שלכאורה אי אפשר לומר כן שהרי בזה ליכא עומ"ר דכיון שמותחים את הקו באלכסון מב' סיומי המחיצה הישרה ליכא עומ"ר שהרי לפי כוון נטית הקו אין בב' הצדדים אלא משהו מכלל צד.

אמנם אכתי יש לומר דהנה זה פשוט שאם יש מחיצה רחבה שבסופה התעקמה כשיעור ד"ט ומסוף המחיצה יש פירצה ה' טפחים דנידונת בעומ"ר, ואף שלפי עיקר הקו של המחיצה הוי קרן זוית, מ"מ כיון שהמחיצה עצמה התעקמה דנים שכל המחיצה גודרת לפי

ד. ועיין משנ"ת לקמן סימן כ"א בהערה.

(כזה) דהאי אלכסון נידון כאורך וכרוחב ואע"ג שבמקום הנאחז בין כותלי האלכסון אין לו עומ"ר למזרח, כיון שהמקום הרחב בין ב' הכתלים הישרים איכא עומ"ר במזרח מותר גם בין ב' כותלי האלכסון דמיקרי עומ"ר כיון שפירצה ביניהן פחות מעומד, וראיה לזה מהא דצריך לטעמא דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי הא לא"ה ניתרת הפירצה בעומ"ר, והכא כשב' הכתלים באלכסון לא שייך פתחא בקרן זוית לא עבדי ושפיר נידון בעומד מרובה".

ולכאורה היה אפשר לטעות שכוונת החזו"א דעבדינן פתחא מקצה האלכסון לקצה האלכסון השני כיון שבהכי עבדי אינשי פתחא, ומשום דלפי צורת הרשות (דהיינו כל הג' מחיצות) קו זה הוא ביושר ולא אלכסון.

אלא שא"א לומר כן, דא"כ ליכא עומ"ר שהרי לפי נטית הקו ליכא עומ"ר דאין בב' הצדדים אלא משהו.

ז. **ושמעתי** מהגר"מ רוזנר שליט"א כביאור דבריו דדנים שכותל דרומי ממשיך בגובהו עד גובה האלכסון ומשם מוציאים מחיצה מזרחית

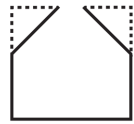
הסיום שלה והרי שפיר עומ"ר, ומהאי טעמא אם עשה צוה"פ בפירצת קרן זוית (במקום שאין רה"ר עוברת דלא נימא ארומ"מ) מהני לגדור את הפירצה גם מדין העומ"ר, שהרי הצוה"פ הוא מכוון את כוון המחיצה ונחשב שהמחיצה עצמה מתעקמת בכוון הפירצה, (ונפק"מ לשיטת הרמב"ם דלא מהני צוה"פ ביותר מעשר בכה"ג שפרוץ מרובה, דהכא ע"י הצוה"פ מהני למיחשב כעומ"ר ומהני). וא"כ יש לומר דאי הוו עבדי אינשי פתחא בקרן זוית היה אפשר לומר שהפירצה היא כפתח במחיצה וכהמשך של קו המחיצה וחשיב שכוון המחיצות מתעקם שם ויועיל העומ"ר לגדור את הפירצה, אך כיון שלא עבדי הכי אי"ז כוון המחיצה ואין כאן עומ"ר להתירם.

אך לא נראה לפרש כן בלשון החזו"א שכתב היינו ליתן טעם שלא נחשוב את רשות המוקף באלכסון, ואם כמשנ"ת אי"ז אלא טעם שלא נחשוב את המחיצה באלכסון, וגם מדבריו לקמן (בסק"ה) מוכרח שהביאור הוא באופ"א וכמו שיבואר.

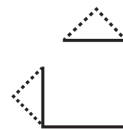
דברי החזו"א דאלכסון נידון כאורך וכרוחב **בסק"ה** כתב החזו"א וז"ל "ונראה דסתם באלכסון מכאן ומכאן וסוף הכתלים זה כנגד זה נידון בעומ"ר

א. נחלקו רש"י ור"ת בענין הנחת המזוזה אם מניחים אותה בזקיפה או בשכיבה, וכתב הרמ"א (יו"ד סו"ס רפ"ט) "והמקדקים יוצאים ידי שניהם ומניחים אותה בשיפוע ובאלכסון", ולסברת החזו"א דאלכסון נידון כשוכב וכניצב ניחא היטב שבזה יוצאים ידי שניהם.

לכוון צפון עד סיום האלכסון וכן לצד השני (כזה), וממילא שייד לידון בעומ"ר שהרי כביכול יש כאן מחיצה ישרה ברוח מזרחית, וזהו שכתב דהאי אלכסון נידון באורך וברוחב, דהיינו שהוא גם כניצב וגם כשוכב². ואם היתה כוונתו שכיון שבזה עבדי פתחא לכן מותחים את הקו מקצה האלכסון לקצהו ומשום שעבדי פתחא הכי מהני, אי"צ לסברא דהאי אלכסון נידון כאורך וברוחב, וע"כ כוונתו כנ"ל שאלכסון נידון גם כמחיצה דרומית וגם כמחיצה מזרחית ולכן אין חסרון של פירצה בקרן זוית ואיכא עומ"ר למזרח שפוגע בכותל דרום³.

אלא שא"כ קשה דבכל פתחא בקרן זוית נימא הכי דב' כותלי דרום ומזרח הרי הם כאורך וכרוחב ויהא שייד לדון את האלכסון בעומ"ר (כזה).
 וצריך לומר שענין זה דצורת האלכסון היא כאורך וברוחב, נקבעת לפי

צורת הרשות, ולכן היכא שיש ג' מחיצות מרובעות ביושר בזה דנים את האלכסון כאורך וכרוחב וכאילו ממשיכה צורת הרשות בזוית ישרה עד קצה האלכסון, משא"כ בפירצה בקרן זוית, שאדרבה צורת הרשות היא ישרה ולפיה המחיצות אינם אלכסוניות לא אמרי' שנשנה את כל צורת הרשות ונחשיבה כאלכסון דנידון כאורך וכרוחב, דעיקר צורת הרשות היא קובעת את צורת המחיצה הרביעית.

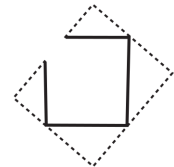
נמבואר בדברי החזו"א כאן שאם יש פירצה בקרן זוית ולפי צורת הרשות אי"ז קרן זוית אותה פירצה ניתרת בעומ"ר, שהרי אפשר לדון את המחיצות שבצידי הפירצה כאורך וכרוחב וממילא ל"ה קרן זוית. אלא שפשוט דאם לפי צורת המחיצה הפירצה אינה קרן זוית ולפי צורת הרשות יש כאן תמונת קרן זוית דהפירצה ניתרת ולא נידונת כק"ז, כיון שלפי צורת המחיצה יש מקבל לעומד דנים שהמחיצה ממשיכה כצורתה].

ב. שיטת הרמב"ם דצוה"פ אינה מתרת פירצה יותר מ"י היכא שפרוץ מרובה, מיהו היכא שב' רוחות זה כנגד זה פרמ"ר, מהניא צוה"פ וכמו שהוכיחו האחרונים מדין מבוי המפולש שניתר בצידו אחד בלחי וקורה וצידו אחד בצוה"פ.
 ויל"ע היכא שיש מקום מוקף ג' מחיצות בעומ"ר וברוח רביעית גזור ע"י שתי צוה"פ אלכסוניות כך שיוצא כמין משולש שמוקף רק ע"י צוה"פ, אם לדעת הרמב"ם (שהביא השו"ע בסימן שס"ב) ניתר בצוה"פ או שנימא דאותו מקום הוא פרוץ מג' רוחות. ולכאורה למשנ"ת כאן יש לומר דמהניא ביה צוה"פ דכיון שאלכסון נידון באורך ורוחב ה"נ צורות הפתח שבאלכסון נידונות כהמשך של הרוחות שמב' צדדים, ונמצא דיש כאן מב' הצדדים ב' מחיצות דעומ"ר ומהני צוה"פ ברוח רביעית.

עפי"ז ביאור מ"ש בטעמא דפירצת ק"ז משום
דלא עבדי אינשי הכי

ה. ועפי"ז נראה פתח לביאור דברי
החזו"א בסק"א גבי פירצה
בקרן זוית, שאילו הוּו עבדי אינשי פירצה
בקרן זוית היתה נידונת הפירצה בקו
אלכסוני, והקשינו מה בכך הא ליכא
עומ"ר בזה דהרי ליכא עומד אלא רק
ראשי המחיצה.

ולהנ"ל יש לבאר שכוונת החזו"א
שאלו עבדי אינשי פתחא
בקרן זוית כל קביעת צורת הרשות היתה
משתנית לפי הפתח והיתה נידונת
לפי כוון הפתח וממילא המחיצות
הצדדיות היו נעשות לאלכסוניות והרי
הם כאורך וכרוחב ואיכא עומ"ר (כזה),
ומדויק כן בלשון
החזו"א שם שכתב
והא דאמר פתחא
בקרן זוית לא עבדי
אינשי היינו ליתן טעם שלא נחשוב את
רשות המוקף באלכסון ותותר פירצת
קרן זוית בכותל דרומי ומזרחי יחד
שהינן עומ"ר על הפירצה.

וזהו שסיים החזו"א בסק"ח אחר שייסד
שאלכסון נידון כאורך וכרוחב,
"וראיה לזה מהא דצריך לטעמא דפתחא
בקרן זוית לא עבדי הא לא"ה ניתרת
הפירצה בעומ"ר והכא כשב' הכתלים
באלכסון לא שייך פתחא בקרן זוית לא
עבדי ושפיר נידון בעומ"ר", ולהאמור י"ל
שכוונתו דאילו עבדי אינשי הרשות היתה

נידונת כאלכסון וממילא כותל דרומי
וכותל מזרחי הוא כאורך ורוחב ויש כאן
עומ"ר על הפירצה, ומה שלא אמרינן כן
היינו רק מטעמא דפתחא בקרן זוית לא
עבדי ומזה הוכיח החזו"א דהיכא שג'
הרוחות הם ביושר ורק ברוח רביעית ב'
הגיפופין הם באלכסון שבזה אין חסרון
מחמת שלא עבדי אינשי פתחא הכי
אמרינן דאיכא עומ"ר מחמת שהאלכסון
נידון כאורך ורוחב, נומה שאין חסרון
דלא עבדי הכי בכה"ג שג' הרוחות הם
ביושר יש לבאר או שבכה"ג באמת עבדי
אינשי פתחא הכי, ויש לבאר עוד דדוקא
היכא שאין האלכסון ביושר לפי צורת
הרשות בזה תלוי אי עבדי הכי או לא כדי
לקבוע את צורת הרשות ואז צריך לדון על
המחיצות שבצידי הפירצה אם הם ישרות
והפירצה אלכסונית או שהם אלכסון
וממילא נידונים כאורך ורוחב, אך בכה"ג
שצורת הרשות היא ביושר והגיפופין
שברוח מזרח הם אלכסונים ודאי שדנים
אותם עפ"י צורת הג' רוחות שהם
האלכסון, ונידונים כאורך ורוחב ואע"פ
שלא עבדי הכי וממילא יש כאן עומ"ר].

אלא שזה חידוש שאי הוּו עבדי פתחא
באלכסון צורת הרשות היתה
נקבעת לפי הפירצה שברוח רביעית מחמת
כן שעבדי אינשי פתחא באותה רוח.

ברם כבר מצינו כעין סברא זו בדברי
החזו"א (שם סק"ח) גבי מבוי שצידו
אחד ארוך וצידו אחד קצר דמבואר בגמ'
שאם קורה משום מחיצה מניחה באלכסון

ומשתמש אף כנגד הארוך, וביאר החזו"א "דאם קורה משום מחיצה יש בכוחה להעמיד את המבוי על תמונת אלכסון", וא"כ יש לומר על דרך זה דאם עבדי פתחא בקרן זוית יש בכוחו של הפתח להעמיד את הרשות על תמונת אלכסון.

ואולי יש לפרש על דרך שנתבאר בשינוי במקצת, דאין המכוון שאי הוו עבדי פתחא בקרן זוית כל צורת הרשות היתה נקבעת לפי הפתח שברוח רביעית, אלא רק הכתלים שבצידי הפתח הם היו נקבעים לפי צורת הפתח והם לבדם היו נידונים כאורך וכרוחב, וממילא היו גודרים את הפירצה בעומ"ר על דרך שנתבאר.

יחוס של אלכסון שנטיתו כלפי מעלה

ט. במשנ"ת בדברי החזו"א דאלכסון נידון כאורך וכרוחב יש לציין דבסימן ד' (סק"כ וסקכ"א) כתב בביאור פלוגתת רש"י ותוס' (שבת קא.) גבי ביציתא דמישן, דפליגי אם אלכסון נידון כמעלה ומטה של עולם, ונפק"מ היכא שיש מחיצה ביושר ובג' טפחים התחתונים היא נוטה באלכסון כלפי פנים דלתוס' אלכסון נידון כמעלה ומטה

וממילא דנים שהמחיצה ממשיכה עד הקרקע ואינה מחיצה תלויה, אך לרש"י לא דנים אותה כמעלה ומטה של עולם וממילא האי מחיצה היא מחיצה תלויה, ולכאורה הסברא דנידון כמעלה ומטה היא על דרך סברתו הכא דנידון כאורך וכרוחב דהיינו שהאלכסון מתייחס לב' הרוחות שנטוה בהם, אלא שלפי"ז יש לעיין דיוצא שמה שכתב דאלכסון נידון באורך ורוחב תלוי בפלוגתא ולרש"י לא אמרינן האי סברא.

י. דעת החזו"א (סימן מ"ד סק"כ ד"ה ועיקר, ובגליונות לחידושי הגר"ח) בענין תל המתלקט דכל פני התל הם כמחיצה וכל השיפוע הוא כמחיצה זקופה, לאפוקי ממ"ש הגר"ח דכל משהו בשיפוע הוא כמחיצה ומהני מדין צירוף מחיצות דכל משהו מצטרף לאותו משהו שבצידו¹, ונראה דמה שביאר החזו"א שכל השיפוע הוא כמחיצה זקופה, הוא על דרך מה שכתב דאלכסון נידון כמעלה ומטה, ומהאי טעמא שיפוע התל נידון כמחיצה ביושר וע"י גוד אסיק ממשיכה המחיצה ביושר כמעלה של עולם, וכפי הנראה הגר"ח לא למד כסברא זו, וא"כ צ"ע היאך אפשר לעשות מחיצה ביושר ע"י גוד אסיק של התל שהוא בשיפוע, ולכן

ג. והוכיח מזה הגר"ח דע"ג עמוד הוה רה"י אף בלי דינא דגוד אסיק, עיי"ש. החזו"א בא לאפוקי גם ממ"ש בשערי ציון דכאילו חוקקים בתוך התל והחלק שיש בו י"ט שזקופים ביושר הוא המחיצה וביה אמרי' גו"א, (והשערי ציון הוכיח מזה דלענין גו"א אי"צ מחיצות ניכרות ומ"ש בגמ' קאי רק לענין דינא דערובי חצרות).

הוצרך לפרש דכל משהו מהשיפוע הוא מחיצה בפנ"ע ומהני ע"י צירוף מחיצות.

שיעור אלכסון שעל ידו נחשבת למחיצה לרוח אחרת

יא. בסוף סימן ט' דן החזו"א בשיעור אלכסון שקובע את הרוח שאליו מתייחסת המחיצה, וכגון מקום מוגדר ג' מחיצות מערב דרום צפון, ומחיצות דרום וצפון באלכסון, הדרומית לדרום והצפונית לצפון, מהו שיעור האלכסון שיחשב על ידו כמחיצה דרומית ולא נאמר שהכל נידון כמחיצה אחת ברוח מערבית וממילא אין כאן ג' מחיצות. ובפשטות תלוי בזוית של ארבעים וחמש מעלות וכל שנוטה מזוית זו לאחד מן הצדדים המחיצה מתייחסת לאותה רוח, (וכן נקטו הפוסקים עכ"פ לחומרא), אך החזו"א חידש דתלוי בשיעור של תל המתלקט דכל שהן באלכסון כל כך שאינו מתלקט עשרה מתוך ארבע לא מיקרי מחיצה, ואם במשך ד' אמות של דרומית לא גדרה י"ט

ממזרח למערב אינה מחיצה ואין המקום המוגדר ביניהם רה"י מה"ת" וכן לענין פס ולחיל' וסיים בצ"ע. ודבריו תמוהים מה ענין שיעור תל המתלקט שזה יחס לזוית גובהה של מחיצה שתהא נחשבת עי"כ כזקופה, לשיעור אלכסון המחיצה שע"כ תתיחס לרוח דרום ולא יהא כל מחיצה מערבית, ולמשנ"ת דסברת החזו"א דמחיצה אלכסונית שמתיחסת לשתי הרוחות היינו משום דנידון כאורך וכרוחב, וזוהי הסברא בתל המתלקט דמחמת שהוא בשיפוע נידון כמעלה ומטה, א"כ ענינם אחד ויש שייכות ביניהם ולכן למד החזו"א זה מזה.

ולפי"ז גם ביסודו הנ"ל (בסק"ה) שאלכסון נידון כאורך וכרוחב ולכן אם ברוח מזרח שהיא רוח רביעית יש אלכסון מכאן ומכאן נידון בעומ"ר, היינו דוקא שנוטה לרוח מזרח בשיעור זה דמתלקט עשרה מתוך ד"א שבזה מתיחס גם לרוח מזרח, אבל בפחות מכאן אין האלכסון מתיחס כלל למזרח ונחשב רק

ד. החזו"א נקט בלשון שלילה, דהיינו שאם אינו מתלקט עשרה מתוך ארבע לא מיקרי מחיצה, ולא נקט בלשון חיובית שאם מתלקט עשרה מתוך ארבע מיקרי מחיצה, ואולי גם לחזו"א לא היה פשיטא ליה שבשיעור זה מיקרי מחיצה דרומית, אלא היה פשוט לו שבפחות מזה אינה מחיצה דרומית, אבל ביותר משיעור זה עד שיעור ארבעים וחמש מעלות לא איפשיט ליה היכן גבול האלכסון שנחשיבו כמחיצה דרומית.

ה. בענין לחי באלכסון עי"ש (בסק"ט) שכתב דלא מהני משום דליכא היכירא והוה כלחי המושך ד"א דאינו נידון משום לחי משום דליכא היכירא, וה"נ באלכסון אף בפחות מד' אמות, (משום דהיכא שרוח רביעית פרוצה וצריך להעמיד בה לחי אם הוא נמשך באלכסון מכותל דרום נראה כהמשך מחיצה דרומית ולא נראה שגודר את רוח מזרח), א"כ העמידו לשם כך דאז איכא הכירא או בפסי חצר דלא בעו היכירא.

שמחיצה דרומית ממשיכה וליכא תחילת מחיצה רביעית, ואם שיעור האלכסון להחשב כמחיצה לרוח רביעית תלוי בשיעור של ארבעים וחמש מעלות גם כאן צריך שיהא נוטה לרוח מזרח יותר מארבעים וחמש מעלות. ויש להוסיף שמה שהוצרך שם לסברא דאלכסון נדון כאורך ורוחב היינו אפילו אם האלכסון נוטה מאד לרוח מזרח שאינו מתלקט עשרה מתוך ארבע כך שאינו מתייחס כלל לרוח דרום, ואפ"ה בעינן לסברא זו דנידון כאורך ורוחב, דאל"ה נהי שכל המחיצה מתייחסת לרוח מזרחית אך מ"מ הוי פירצה בקרן זוית שהרי אין מקבל לעומ"ר כנגד זוית המחיצה.

שיעור האלכסון שעל ידו נעשה קרן זוית

יב. למ"ש החזו"א דבעינן בפירצת קרן זוית לטעמא דלא עבדי אינשי הכי אבל בלא"ה היתה ניתרת בעומ"ר כיון שהמחיצות שסביב הפירצה היו נידונות באלכסון, לכאורה יוצא שאע"פ שכתב החזו"א (סימן ה' סק"א) שאין נפקותא בשיעור האלכסון וכל שאין מחיצה דרומית כנגד כותל מזרח שאם יאריך כותל מזרח לא יפגע בכותל דרום מקרי קרן זוית, מ"מ אם אין הקרן זוית ניכרת אלא ע"י מדידה בכה"ג יש מקום

גדול לומר דאין חסרון של קרן זוית, שהרי כיון שלא ניכר להדיא עבדי אינשי הכי, והיכא שעבדי הכי דנים את המחיצות והפתח באלכסון.

אך יש להעיר דהחזו"א בסימן קי"א (סק"ד) כתב "דבעגול כל פירצת ד"ט אוסרת דלעולם הוא כפירצה בקרן זוית", ובמכתב (שנדפס בספר שלום יהודה סימן כ"ה) ביאר את הטעם בזה "שאין מי שיחייב לראות את העומדים כמתעגלים זה כנגד זה", ולכאורה קשה שהרי בכל בנין עגול מוכרח שחלל הפתח הוא ישר, וא"כ אף לו יהי שבעיגול חשיב לעולם קרן זוית אך מ"מ עבדי אינשי פתחא הכי, וכיון שעבדי הכי אין חסרון של פתחא בקרן זוית וצל"ע בזה.

פירצת קרן זוית שתקנה בצוה"פ

יג. עוד יש להעיר בזה דהראשונים הקשו מהא דאמרינן (בדף ה.) "דפתח ליה בקרן זוית", והקשו הרי בסוגין אמרינן דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי. תוס' (ו. ד"ה דפתחא) כתבו דאם עשאה כעין פתח במזוזות ומשקוף¹ הוי שפיר פתח. ובחידושי הריטב"א (ו. ד"ה ופרכינן) כתב "ויש לומר כמו שפירש הראב"ד ז"ל דשאני הכא דהוא פרוץ בלא פצימין דכי הא ודאי לא עבדי אינשי בקרן

1. תוס' כתבו שעשאה כעין פתח במזוזות ומשקוף. ובחידושי הרשב"א כתב אבל בשעשה לו צוה"פ ודאי פתח הוי. ועיין במשנ"ב (סימן שס"א סק"ט) שכתב "אבל אם עשה צוה"פ וכ"ש אם עשה שתי מזוזות ומשקוף בודאי שם פתח עליה ושרי", משמע מזה דשתי סברות הם ולפי תוס' שכתבו דאם תקנו במזוזות ומשקוף מהני אין הכרח שמהני אף ע"י צוה"פ.

זוית, אבל כשהוא עשוי בפצימין כההוא דלעיל הא ודאי עבדי ליה אינשי", (וכע"ז כתב בחידושי הרשב"א ו. ד"ה ונראה). מבואר בלשונו של הריטב"א דגם בצוה"פ צריך לסברא דעבדי אינשי הכי, ולפי דברי החזו"א אי"צ לזה שהרי הטעם בפירצת ק"ז משום דלא שייך בזה עומ"ר, וא"כ בצוה"פ שאי"צ לעומ"ר אלא היא מחיצה בעצמותה היה לה להועיל אף בלאו טעמא דעבדי הכי, וחזינן מדברי הריטב"א שלמד כפשוטו דהחסרון בפירצת קרן זוית אי"ז אלא משום דלא עבדי פתח בכה"ג ולא משום שחסר בעיקר הגדירה של העומ"ר, ולכן אם לא היה דרך לעשות צוה"פ בקרן זוית גם צוה"פ לא היתה מועלת לשויה פתח ולפיכך גם להיתר צוה"פ הוצרך הריטב"א לטעמא דעבדי הכי.

הפירצה תותר ע"י עומ"ר דהצוה"פ גורם שעבדי הכי וממילא הצוה"פ רק גורמת שהעומ"ר הוא יגדור את הפירצה, ואף אם נאמר שהצוה"פ מתבטלת לגמרי מחמת דארומ"מ, מ"מ אי"צ כאן כלל לדין פתח אלא רק צריך לייצר מציאות שעבדי אינשי פתחא הכי. וכן נפק"מ בכה"ג שעשה צוה"פ מן הצד דלא חשיבא צוה"פ, אפ"ה הפירצה לא תאסור דהעומ"ר גודרה, (אלא שבזה יש לדון בטעמא דצוה"פ מן הצד פסולה אם זהו מההלכתא דצוה"פ או משום דלא עבדי הכי, (ויבואר לקמן בסימן כ"ד), ואם נאמר שהפסול משום דלא עבדי הכי, א"כ יש לדון דממילא ג"כ לא יועיל לתיקון פירצת קרן זוית דכיון דלא עבדי את הפתח הכי ממילא חוזר כאן החסרון של פירצת קרן זוית וא"א להתיר את הפירצה ע"י עומ"ר).

יד. עוד יש לדון דכיון שטעמא דפירצת קרן זוית היא משום דלא עבדי הכי יוצא שאם תקנה בצוה"פ ממילא מהני אף מדין העומ"ר, שהרי השתא עבדי הכי ואין הפירצה אוסרת בעצמותה אף בלי הדין שצוה"פ כמחיצה, (ואף אם נאמר כסברת החזו"א דבפירצת ק"ז ליכא עומ"ר בעצם, מ"מ כבר נתבאר דהיכא שעבדי הכי דנים את הפירצה בעומ"ר), וממילא אי"צ להסתמך על הצוה"פ, ונפק"מ בזה היכא שהצוה"פ לא מהניא וכגון באופן דארומ"מ ולא מהני צוה"פ, (דדעת החזו"א (סימן מ"ג סק"ה) שמבטלי צוה"פ אבל לא מבטלי עומ"ר), מ"מ

ברם מדברי החזו"א במכתב (בספר שלום יהודה שם) מוכח דלא אמרינן שמחמת הצוה"פ שוב נוכל לדון על הפירצה בקרן זוית מדין עומ"ר, דשם האריך בשיטתו דבמחיצת עומ"ר לא אמרינן דארומ"מ ואף אם יש בה פירצה יותר מעשר, והקשה מירושלים שאמרינן דאלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רה"ר, הרי שאע"פ שיש לה חומה מ"מ הויה רה"ר מחמת פרצותיה, וכתב דהפרצות בחומה היו פירצות בקרן זוית ומחמת כן לא שייך לדון את הפרצות בעומ"ר. והנה מבואר בגמ' דירושלים

אינה ניתרת בצוה"פ מחמת דארום"מ אלא רק ע"י דלתות, וא"כ מוכח דסבר החזו"א שבפירצת קרן זוית אף אם נעמיד צוה"פ בפירצה לא מהני הצוה"פ שנאמר על ידה דעבדי פתחא הכי וממילא תועיל גדירת העומ"ר ולא נימא דארום"מ, אלא אין העומ"ר מתיר את הפירצה ולכן גם הצוה"פ לא מהני דכלפי גדירת הצוה"פ אמרינן דארום"מ.

וכיון שנתבאר בדברי החזו"א דאף דפירצה בחומה עגולה אוסרת כדין פירצת קרן זוית, וכן אם העמיד בפירצת ק"ז צוה"פ אפ"ה אינה ניתרת ע"י עומ"ר, ואף שבאלו לכאורה עבדי פתחא הכי, ממילא יש לדון דפירצת קרן זוית אוסרת במשהו שאינו ניכר, ואף דעבדי אינשי הכי, אלא שהדבר צ"ע שהרי מבואר בגמ' להדיא דפירצת קרן זוית אוסרת כיון שלא עבדי אינשי פתחא הכי, וכנ"ל.

שיעור קרן זוית לענין פי תקרה

טו. ומ"מ אף אי נימא ששיעור פירצת קרן זוית במשהו, אך נראה שגבי דין פי תקרה שפסק השו"ע (ס"ב)

עפ"י תוס' (צד): דאם נפרץ הקירווי באלכסון אסור משום דע"י פי תקרה נעשה החלל למטה כפתח ופיתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, בזה שיעור קרן זוית אינו משהו בצמצום, שהרי הכא אי"צ לדון בעומ"ר לפי שחשיב מחיצה מחמת הפי תקרה, אלא בעינן דעבדי פתחא הכי בקרן זוית וזה תלוי בשיעור דעבדי הכי, ועכ"פ ודאי שלא בעינן שיהא מכוון ביותר בצמצום.

ישוב דעת המשנ"ב בענין פסי חצר שאין מכוונים זכ"ז בצמצום

טז. דעת המשנ"ב גבי ב' פסי חצר שאע"פ שצריך שיהו מכוונים זה כנגד זה^ה, מ"מ אי"צ שיהא ניכר ע"י מדידה בצמצום וסגי שנראה לעין שהם זה כנגד זה, ובחזו"א (סימן ח' סק"ד) נחלק עליו ותמה דכל שניכר במדידה ניכר בראיה אלא שהוא טעות בני אדם, ועוד הקשה דזה ודאי שאסור לטלטל עד חודו הפנימי של הלחי הבולט כלפי חוץ דזהו בין הלחיים, (שהרי הוא יותר חוץ מחוד הפנימי של לחי הפנימי), וא"כ איכא הפסק כרמלית בין חודו הפנימי של לחי החיצון לחצר

ז. ודלא כדעת הב"ח (סימן שס"ג ס"ל) דס"ל שב' פסין מהנו במבוי שצידו אחד ארוך וצידו אחד קצר אף שהם זה שלא כנגד זה.
 הט"ז (סימן שס"ג סקכ"א) חלק על הב"ח וכתב דאם העמיד במבוי שצידו אחד ארוך וצידו אחד קצר ב' פסין לא מהני כלל, דכל שאינם עומדים בשוה אינם ענין זה לזה, דאותו שעומד אצל הקצר הוא עצמו מתיר טלטול עד כנגדו ביושר ותו לא עד לצד חוץ, ואותו לחי שעומד אצל הארוך לא מעלה ולא מוריד דהא אינו מתיר כנגדו ומה יועיל לו הלחי שכנגד הקצר והוא אינו צריך לו ואין לו שותפות עמו. ומשמע שבב' פסי חצר שצריכים זה לזה ואין הפס שכנגד הקצר מתיר בלא השותפות עם הארוך גם הט"ז מודה שמתירים באלכסון אע"פ שהם זה שלא כנגד זה.

ולכן צריך שיהיו ב' חודיהם הפנימים של הלחיים מכוונים זה כנגד זה במדידה וצמצום, (אלא שמ"מ היקל בספק אם הם מכוונים כדין ספק דרבנן וכמ"ש בגמ' ה:).

ונראה דלמשנ"ת יש ליישב את השגת החזו"א על המשנ"ב, שהרי בב' לחיים שאין חודן מכוון זה כנגד זה, על ידי שאינם מכוונים נתקבלה כאן צורה של קרן זוית, (וכנ"ל בשם החזו"א סימן א' סקמ"ה אות כ"ב) ולמד המשנ"ב דכיון שהחסרון בקרן זוית דלא עבדי אינשי הכי, היכא שאין ניכר אלא ע"י מדידה שפיר עבדי הכי, וממילא גודרים את הפירצה בצורה אלכסונית וה"נ גדירת הרוח רביעית היא באלכסון מועט מחודו הפנימי של הלחי הנמשך בפנים לחודו הפנימי של הלחי הנמשך מעט לחוץ, וממילא אין הפסק כרמלית בין חודו הפנימי של הלחי הנוטה לחוץ לחצר. וכמו"כ אין שייך להקשות דכל שהוא טעות במדידה הוא טעות בראיה אלא שאינו ניכר לבני אדם, דמ"מ כיון שאינו ניכר עבדי הכי וממילא לא איכפ"ל אע"פ שיש כאן טעות אמיתית.

בשיטת החזו"א דפסי חצר צריך שיהו מכוונים בצמצום

י. דעת החזו"א שבעינין שב' פסי חצר יהיו מכוונים במדידה בצמצום,

אלא שכתב "ונראה דכשהלחי באלכסון מותר להשתמש עד סוף האלכסון אף בפתוח לרמלית דהוי כעשה לחי לתוך הפתח (והיינו משום דבאלכסון כל משהו גודר יותר משלפניו), וא"כ בחצר שעושה ב' פסי משהו יעשם באלכסון מעט, וכל שיהו זה כנגד זה אלכסונית, חשיב ב' פסין ואי"צ לדקדק לכוון חודן".

והנה סברא זו דלחי באלכסון מהני מטעם שכל משהו מהאלכסון סותם יותר משלפניו והוי כהעמיד לחי אחר תוך הפתח, היא על דרך סברת הגר"ח בגדר תל המתלקט דכל משהו ומשהו חשיב כמחיצה ביורש ומהני ע"י צירוף מחיצות. ולכאורה יל"ע למה הוצרך החזו"א כאן לסברא זו ולא ביאר כביארו הנ"ל מסק"ה דאלכסון נידון כאורך וכרוחב, וא"כ האי לחי נידון גם לרוח רביעית.

ולמשנ"ת לעיל י"ל דהאלכסון יכול להתיחס גם לרוח רביעית דוקא אם הוא אלכסון בשיעור תל המתלקט אבל אם הוא ממשיך את כותל דרומי ואינו נוטה כשיעור תל המתלקט אינו מתייחס לצד מזרח, ולכן הוצרך החזו"א לדון שגם בכהאי אלכסון מהני מחמת הסברא דכל משהו ממנו סותם יותר משלפניו וממילא כל משהו נידון בפנ"ע וכאילו הוא נתון לבדו ברוח מזרח.

העדה על שיטת החזו"א מדין פסי ביראות יה. ויש להעיר על שיטתו מדינא דפסי ביראות דבעינן בכל קרן דיומד שרוחבו אמה בכל צד, וב' ראשי הדיומדין שבכל צד הרי הם מועילים למחיצה לכל אותה הרוח, ומבואר בירושלמי (ריש פ"ב) שחודם הפנימי סותם^ט, והנה לכאורה ב' הדיומדין דינם כב' פסי חצר, ולדברי החזו"א שבב' פסי חצר בעינן שיהא חודם החיצון מכוון זה כנגד זה בצמצום, ה"ה דבפסי ביראות בעינן שיהא חודם הפנימי (שהוא סותם) מכוון זה כנגד זה במדידה בצמצום, ובפרט דגבי דיומדין לא יועיל מה שכתב החזו"א להעמיד את הפסין באלכסון מחמת שכל משהו ממנו סותם יותר משלפניו, דכל זה מהני דוקא בפסין ששיעורם משהו אבל בפסי ביראות ששיעורן אמה נמצא שאין סתימה משהו מועלת ולא מהני הסברא דכל משהו מן האלכסון נחשב כלחי בפני עצמו.

ברם בזה י"ל דנהי דא"א להכשירם מחמת הסברא שכתב בסקי"ד דכל משהו גודר יותר משלפניו, אך מ"מ מהני מהסברא שהזכרנו לעיל מדברי החזו"א בסקי"ה דאלכסון נידון כאורך ורוחבו, וא"כ יש לומר דאם יעמיד את הפסי

ביראות באלכסון דבזה דנים שכל הדיומד הוא כאורך ורוחבו וממילא נידון שישי רוחבו אמה ביושר, וכיון שהם נוטים כלפי הרוח הרביעית מהני להחשיבם לסתימת הרוח רביעית.

אלא שבזה יש לדון דסברא זו מהניא דוקא אם סיום הדיומד יהא כנגד סיום הדיומד שכנגדו שאז המחיצה שדנים אותה כאילו היא ביושר תהא מכוונת כנגד הדיומד שכנגדה. מיהו יתכן דלסברת החזו"א שאלכסון הוא כאורך ורוחבו, אין המכוון שקו האורך והרוחבו נידון רק בהיקף החיצוני של האלכסון דהיינו במקום סיום האלכסון, אלא כנגד כל משהו מהאלכסון דנים כאילו שם יש מחיצה ביושר, שהרי אילו היה האלכסון מסתיים באמצעו היתה המחיצה הישרה נידונת בגבול זה, ומשום שהאלכסון המשיך לא גרע, (והרי האלכסון נידון כמחיצה מדורגת), וא"כ מהני דיומדין באלכסון אף אם סיום הדיומדין אינו מכוון זה כנגד זה בצמצום.

ויתכן עוד דגבי דיומדין מהני אף אם אין חודן הפנימי מכוון בצמצום ומשום דלא גרע ממ"ש בגמ' (ט:): "היתה שם אבן מרובעת רואין כל שאלו תחלק

דחודן הפנימי סותם, ואולי משום דענין הדיומד הוא היכר ע"י שרואין אמה מכאן ואמה מכאן (עיי' לקמן בסימן כ"ג משנ"ת בזה), וא"כ היכר זה שייך רק מבפנים דמבחוץ לא ניכרת האמה של הרוח השניה, שהרי העומד בצד דרום אינו רואה שישי פיצול בדיומד ושישי אמה לרוח מזרח והיכר זה ניכר רק מבפנים ולכן אמרינן דחודן הפנימי סותם.

ויש בה אמה לכאן ואמה לכאן נידון משום דיומד ואם לאו אינו נידון משום דיומד, וא"כ ה"ה בהעמיד דיומדין שעוביין מכוון זכ"ז, אבל חודם הפנימי אינו מכוון בצמצום די"ל שמהני ומשום דאמרינן רואין כאילו נחלק העודף על מה שכנגד חודו הפנימי של הדיומד דכנגדו. אלא שיל"ע דא"כ גם גבי פסי חצר נימא דרואין וכל שמכוונים זה כנגד זה אף שאין חודן החיצון מכוון זה כנגד זה נימא רואין כאילו נחקק.

הערה בדברי החזו"א בענין חצר שצידה אחד ארוך וצידה אחד קצר ותיקנה בב' פסין באלכסון

יט. אחר שכתב החזו"א דפסי חצר צריך שיהיו מכוונים במדידה בצמצום, סיים דלמה שכתב הגר"א דמבוי שצידו אחד ארוך ואחד קצר נותר בלחי, וביאר דבריו (בסק"י) דהיינו שמעמידו בצד הארוך באלכסון כנגד הצד הקצר, ה"ה דמהני גם בב' פסי חצר באלכסון, ונראה דאי"צ לדקדק שיהא עומדין על דקדוק האלכסון שיהא פוגעין זה בזה אלא כל שאין ניכר שיצא קרן זווית סג' דלא לימא שהוא פתח בקרן זווית עכ"ל. והדברים תמוהים דאחר שדחה את דברי המשנ"ב דלא מהני ב' פסי חצר אם אינם זה כנגד זה במדידה משום דאיכא הפסק כרמלית בין חוד הפנימי של הפס הפנימי לחוד הפנימי של הפס החיצון, א"כ גם בזה שמעמיד ב' פסים באלכסון אם אינם זה

כנגד זה בדקדוק איכא הפסק כרמלית. ועוד מהו שסיים דלא לימא שהוא פתח בקרן זווית, דלכאורה אם אינם פוגעים זה בזה הוי ממש פירצת קרן זווית, וצ"ע.

כ. לעיל הובאו דבריו גבי ב' פסי חצר שכתב "בחצר שעושה ב' פסי משהו יעשה באלכסון מעט", ונראה שבדוקא נקט שיעשה מעט באלכסון, וזה עפ"י מ"ש בדברי הגר"א דאף שבב' פסים באלכסון מהני מ"מ צריך שלא יהא ניכר שיצא קרן זווית, מה"ט דקדק דפסי חצר שמניחם באלכסון, אף שאליבא דאמת מהני מ"מ צריך שלא יהא ניכר אלכסון וכדי להוציא מכלל טעות שלא יראה כקרן זווית.

הטעם דשיעור פירצת ק"ז הוא ד"ט

כא. ויש להעיר דלסברת החזו"א שדינא דפירצת קרן זווית מדאורייתא תקשה קושית הראשונים דהקשו כיון דס"ל דפתחא בקרן זווית לא עבדי אינשי א"כ פירצה היא ואפילו שלשה דנפקא ליה מתורת לבוד תאסור ואמאי שיעור הפירצה בארבעה.

בחידושי הרשב"א כתב "כיון דבעלמא לא הוי מקום חשוב בפחות מארבעה לא החמירו עליו כ"כ להצריכו צורת הפתח", ונראה לכאורה שסברא זו היא בדרבנן.

בחידושי הריטב"א (ו. ד"ה מבוי) כתב "דכל דהוי הפירצה דבר

בקרן זוית ולכן חשיבא פירצה באלכסון ושייך להתיר מדין עומ"ר.

שוב ראיתי שבסימן קי"א (סק"ד ד"ה נראה) כתב על זה "דאין שטח פחות מד' טפחים", משמע שפחות מד"ט אף שלא נאמר בו דין לבוד אי"צ להתירו בעומ"ר, וצ"ע. עוד יש להעיר ממ"ש בסימן ג' (סקכ"ד) דמחיצת עומ"ר אינה עושה סילוק למחיצות שבצידיה, ולפיכך כל שנפרצה המחיצה בשיעור ד"ט ואפשר אף בשיעור ג"ט אינה עושה סילוק. ויל"ע אמאי מספק"ל אי תלי בשיעור ד"ט או ג"ט ולא הכריע מהא דשיעור פירצה בקרן זוית ד"ט אלמא פחות מכאן לא חשיב פירצה לקלקל את המחיצה וממילא לא ימנע מהמחיצה לעשות סילוק וצ"ע.

חשוב כשיעור הראוי לפתח קטן אוסרת שם שאין טעם לחלק בזה בין ד' ליותר מד' טפחים, דכל דאפיקתיה להכשר פירצה מתורת פתח דלא נימא פתחה הוא אוקמוה על ד' טפחים דהוי מקום חשוב", ולכאורה נראה דגם סברא זו היא בדרבנן. (וע"ע בחידושי הרש"ש מה שכתב בזה).

ולכאורה חזינן דסברי דדין פירצת קרן זוית היא מדרבנן ודלא כחזו"א. ולסברת החזו"א תקשה קושייתם מ"ט פירצת ק"ז שיעורה בארבעה ואינה אוסרת בג' שנפקא מתורת לבוד. ואולי לפי החזו"א הא דשיעורו בד"ט היינו סברא שדוקא שיעור פתח לא עבדי אינשי, אבל בפחות משיעור זה עבדי אינשי פתח

■ סימן שס"ב ■

סימן י"ט

צוה"פ ברחב מעשר

שיטת הרמב"ם וקושיות האחרונים עליו ❖ קושיא גבי צוה"פ מן הצד בהא דחילקה הגמ' בין י' ליותר מי' ❖ יסוד עפ"י דברי הרשב"א דהיכא שמהני צוה"פ ביותר מי' ע"כ הוה מחיצה גמורה, אבל בפחות מי' אי"צ לזה ❖ עפ"י"ז ישוב דעת הרמב"ם ❖ ביאור דחית דברי רב יוסף מכח פסי ביראות ❖ אורא דה"ג וה"ג בצוה"פ להרמב"ם ❖ ביאור החילוק בצוה"פ מן הצד בין י' ליותר מי' ❖ צוה"פ בקרן זוית

קושיא גבי צוה"פ מן הצד בהא דחילקה הגמ' בין י' ליותר מי'

ב. בגמ' (יא.) אמרי' גבי כלאים דצוה"פ שעשאה מן הצד דאליבא דר' יוחנן בפחות מעשר מותרת וביותר מעשר לא היא מחיצה.

ולכאורה צ"ב דאם אין חסרון בצוה"פ במה שהיא מן הצד, א"כ גם ביותר מעשר לא יפסול שהרי צוה"פ כשרה גם ביותר מעשר וכיון שמן הצד אי"ז חסרון בצוה"פ מה בכך דהפירצה יותר מי'.

יסוד עפ"י דברי הרשב"א דהיכא שמהני צוה"פ ביותר מי' ע"כ הוה מחיצה גמורה, אבל בפחות מי' אי"צ לזה
ג. ונראה לבאר כל זה עפ"י מה שמתבאר מתוך דברי הרשב"א, דהנה הרשב"א כתב דצוה"פ היא מחיצה גמורה, ומהאי טעמא כתב (י:) וז"ל

שיטת הרמב"ם וקושיות האחרונים עליו

א. ידועה שיטת הרמב"ם (פט"ז הט"ז) שאחר שהביא פסול פירצה היתירה על י' אמות כתב "אם היה לפירצה זו צורת פתח אע"פ שיש בה יותר מעשר אינה מפסדת המחיצה והוא שלא יהא פרוץ מרובה על העומד". וכבר תמהו על הרמב"ם כיון שצוה"פ מהניא ביותר מי' ומהני נמי בפרמ"ר, א"כ מה בכך שנצטרפו ב' החסרונות יחד כיון שלכל אחד בפנ"ע מהני עומ"ר.

עוד הקשה בחידושי הגר"ח דגם גבי סוכה כתב הרמב"ם (פ"ד מסוכה הי"ב) שלא מהני צוה"פ ביותר מי' היכא שפרמ"ר, והקשה שבגמ' אמרי' דיתירה סוכה על השבת דשרי בה פרמ"ר, וכיון שבסוכה אין חסרון דפרמ"ר א"כ למה בהצטרף פרמ"ר ליותר מי' ל"מ צוה"פ הרי אין כלל פסול בפרמ"ר.

"ונראין הדברים דלא אמרו אתי אורא דהאי גיסא ומבטל ליה אלא בלחי או בקורה שאינן פתחים גמורים ואינם מתירין כל האויר אלא עד עשר, אבל צורת פתח ממש שהיא מתרת כל אויר אפילו רחב מעשר אין אויר מבטלו".

וכן הוא בדבריו (ח:) בשמעתא דמבוי שצידו אחד ארוך וצידו אחד קצר דלרבא אין מניח אלא כנגד הקצר, וז"ל "וכתב הראב"ד ז"ל שאם עשו בו צוה"פ אפילו לרבא שרי דצוה"פ לכו"ע משום מחיצה, ומסתבר לי דצורת פתח עדיפא נמי מקורה ואפילו למ"ד קורה משום מחיצה, דאילו קורה אינה מתרת אלא בשאין בו ד"א אבל צוה"פ מתרת אפילו ביותר מד"א, דצוה"פ מערב הכל ועושה הכל כמבוי אחד וכמחיצה גמורה, ותדע לך דהפרש יש בין קורה לצוה"פ ואפילו למאן דאמר קורה משום מחיצה דהא רב כהנא אמר דלכו"ע והוא שלא יהא באלכסונו יותר מעשר וכדתנן והרחב מעשר אמות ימעט, ואילו בצורת הפתח אפילו יש באלכסונו יותר מעשר אי"צ למעט וכדתנן ואם יש לו צוה"פ אי"צ למעט" עכ"ל.

ד. הנה מבואר מדבריו דצוה"פ כמחיצה גמורה היא, אלא שהוכיח כן מהא דמהני צוה"פ ביותר מעשר, הרי שכל מאי דקאמר שהיא מחיצה גמורה היינו מהא דמהני ביותר מעשר, ומינה דלשיטת רב שלא מהני צוה"פ ברחב

מעשר, היינו משום דאינה מחיצה גמורה, ומוכח מזה דהבין הרשב"א שהיכא שמהני צוה"פ ביותר מי' היינו משום דהוי מחיצה גמורה ולכן מהני גם ביותר מי' אך היכא שלא מהני אלא בעשר היינו דלא הוה מחיצה גמורה אלא הצוה"פ מעלה את הפירצה לפתח וכפירצה פחותה מי' בעומ"ר דהיא כפתח אך אינה מחיצה גמורה.

גם מדברי תוס' נראה כן, דהגמ' (יא.) הביאה שרב תני דברחב מי' גם אם יש צוה"פ צריך למעט, וקאמר רב יוסף מדברי רבינו נלמוד חצר שרובה פתחים וחלונות אינה ניתרת בצוה"פ דהואיל ויותר מי' אוסר במבוי ופרוץ מרובה אוסר בחצר מה יותר מי' האוסר במבוי אינו ניתר בצוה"פ אף פרמ"ר האוסר בחצר אינו ניתר בצוה"פ. ותוס' (שם ד"ה חצר) הוכיחו שגם לרב מהני צוה"פ בב' רוחות, ודוקא בד' רוחות לא מהני צוה"פ שהרי כל מבוי מפולש הוא פרוץ בב' רוחות ואפ"ה מהני בו צוה"פ. והקשו כיון דמבנין אב יליף, מהאי בנין אב יש ללמוד אפילו לפרוץ מרובה ברוח רביעית כי היכי דלא מהני ביותר מעשר אפילו מרוח אחת. ותירצו דמה שאוסר ביותר מעשר משום דלא מיקרי פתח ולא מהני ליה צוה"פ, וא"כ גם לפרמ"ר מד' רוחות לא מהני צוה"פ דפתחא בד' רוחות לא עבדי אינשי, אבל אמחיצה אחת דעבדי פתח פשיטא דמהני צוה"פ.

הרי שפירשו בדעת רב דלא מהני צוה"פ ברחב מי' משום דלא עבדי אינשי פתחא הכי. וא"כ מתבאר מתוך דברי התוס' והרשב"א דאם צוה"פ מהניא ביותר מי' ע"כ היינו מכח ההלכתא, והויא כמחיצה וסתימה גמורה, ולרב שמהניא רק בי' אי"ז מכח ההלכתא אלא משום דעבדי אינשי פתחא הכי.

(ואע"פ שכתבו תוס' (ו. וכב.) דמדאורייתא מהני לרב צוה"פ אף ביותר מי' ורק מדרבנן לא מהני וא"כ יוצא שגם לרב איתא להלכתא דצוה"פ מהניא ביותר מי', איכ"ל דזה גופא תקנו רבנן דלא מהני צוה"פ מדין סתימה ומחיצה גמורה היכא שלא עבדי אינשי הכי, אלא מהני דוקא בפחות מי' ומשום דעבדי אינשי פתחא הכי).

ה. ולפי"ז אפשר לומר דלדידן דמהני צוה"פ גם ביותר מי' היינו מחמת ההל"מ דצוה"פ הוה כמחיצה, וזה מהני אפילו ביותר מי', אך בעשר אי"צ להלכתא ומהני מסברא משום דעבדי אינשי הכי.

עפי"ז ישוב דעת הרמב"ם

ו. ועפ"י זה יש לבאר את דעת הרמב"ם דס"ל שלא מהני צוה"פ ביותר מי' היכא שפרמ"ר, ולהאמור י"ל דבכל חד מהני צוה"פ מדין אחר, דהרמב"ם הבין שההל"מ בצוה"פ נאמרה דוקא בעומ"ר שאפילו אם הפירצה היא יותר מעשר מהני לשויא פתחא ע"י צוה"פ,

אבל היכא שפרמ"ר לא נאמרה ההל"מ להכשיר ע"י צוה"פ, אלא שמ"מ בפחות מי' מהני להכשיר ע"י צוה"פ מחמת שעבדי אינשי פתחא הכי, ואע"פ שפרמ"ר ובפרמ"ר אין שם פתח גם בפחות מי', מ"מ ע"י צוה"פ רגילות לעשות פתח ומעלה את הפירצה לפתח, אלא שכיון שמהני רק מחמת דעבדי הכי לא מהני אלא עד י' ולא ביותר מי' דלא עבדי הכי וכמ"ש תוס', ומעתה מובן הרמב"ם היטב דנהי שלכל חסרון בפנ"ע מהני צוה"פ, אך בהצטרף שניהם אי אפשר להכשיר ע"י צוה"פ דמחמת ההלכתא אי אפשר להתיר כיון שפרמ"ר, ומחמת דעבדי אינשי הכי אי אפשר להתיר משום דביותר מי' לא עבדי אינשי הכי.

ומיושבת ג"כ קושית הגר"ח גבי סוכה, דנהי שאין פסול דפרמ"ר בסוכה אפ"ה ל"מ בזה צוה"פ ביותר מי', והיינו משום דמה דל"מ בזה צוה"פ אי"ז משום דנצטרפו ב' פסולים שאז היה שייך להקשות דגבי סוכה אין כלל פסול בפרמ"ר, אלא לא נאמרה ההלכה דצוה"פ רק בעומ"ר אבל בפרמ"ר ליתא להלכתא וכל הכשירה רק משום דעבדי אינשי הכי, וביותר מי' דא"א להכשיר משום דעבדי הכי ע"כ צריך להלכתא דצוה"פ וההלכתא לא נאמרה היכא שפרוץ מרובה. [ונהי דבסוכה ליכא פסול דפרמ"ר וא"א לפסול משום כן, אך מ"מ א"א להכשיר בזה צוה"פ דדין צוה"פ נאמר דוקא בעומ"ר].

עיי"כ יש על הפירצה שם פתח, ואפ"ה מהני דוקא בי' אבל ביותר מי' לא מהני לתת לפירצה שם פתח. ולזה דימתה הגמ' צוה"פ, דנהי שאין הצוה"פ מעלה פירצת י' משם פירצה לשם פתח, אפ"ה בפרמ"ר מהני להעלות את הפירצה לפתח ע"י הצוה"פ ודמי ממש לענין פסי ביראות שע"י תחילת מחיצה הפירצה נעשית פתח דעבדי אינשי הכי.

אוריא דה"ג זח"ג בצוה"פ להרמב"ם

ט. והנה בתשובות חת"ס (או"ח סימן פ"ח) כתב אליבא דהרמב"ם דס"ל שלא מהני צוה"פ ביותר מי' היכא שפרמ"ר דיכול לתקן ע"י שיעמיד קנים בכל עשר אמות, ובחזו"א (סימן ע"ט סק"ו) דחה דבריו דאמרי' דאתי אוריא דה"ג ודה"ג ומבטל ליה. ולכאורה קשה הרי הרשב"א כתב שבצוה"פ ל"א דאוריא דה"ג וה"ג מבטלו. ברם להאמור ניחא דמה דל"א הכי היינו דוקא אי מהני צוה"פ גם ביותר מי' וכמו שנראה מדברי הרשב"א עצמו, משא"כ לרב, וה"ה דלהרמב"ם כיון שבפרמ"ר לא מהני צוה"פ ביותר מי' הרי שאינו סתימה גמורה [והיינו דאינו סתימה מחמת ההלכתא דא"כ היה מועיל גם ביותר מי' אלא מהני מחמת דעבדי הכי, ובוה אינו סתימה גמורה ולכן לא מהני ביותר מי'], הילכך אמרי' ביה דאוריא דה"ג וה"ג מבטלו. ובאמת מבואר כן בדברי החזו"א עצמו שכתב "דאמרי' אתי אוריא דה"ג וה"ג ומבטל ליה, וכדאמר (י:) בפירצה

ז. ומה שנתבאר דצוה"פ מהני אף שפרמ"ר מחמת דעבדי אינשי הכי אבל ביותר מעשר לא שייך להכשיר מחמת כן כיון דלא עבדי הכי, יש להוכיח כן מדברי הרשב"א עצמו שעליו בנוי כל היסוד, שהרי הוא הוכיח דצוה"פ מחיצה גמורה מהא דמהני ביותר מי' ולכאורה למה לא הוכיח כן מהא דמהני בפרמ"ר, וע"כ שמזה ליכא ראייה ומשום דאיכא למימר שמהני מחמת דעבדי הכי, ורק מהא דמהני ביותר מי' שבזה לא שייך לומר דעבדי הכי מזה הוכיח שצוה"פ מחיצה גמורה היא.

ביאור דחית דברי רב יוסף מכח פסי ביראות ת. ועפ"י חילוק זה יש לבאר היטב את דברי הגמ' שדחתה את דברי רב יוסף שדימה אליבא דרב פרמ"ר ליותר מי' ורצה ללמוד מדברי רב דלא מהני צוה"פ בפרמ"ר ודחתה מה ליותר מי' האוסר במבוי שכן לא התרת בו אצל פסי ביראות לר"מ תאמר בפרמ"ר על העומד שכן התרת אצל פסי ביראות לדברי הכל. ובפשטות ההוכחה מפסי ביראות דפירצת י' חמורה יותר ולכן א"א ללמוד פסול פרמ"ר מפסול יותר מי'. ברם להאמור יש לבאר היטב דהנה הראשונים הקשו היאך שרי בפסי ביראות הרי פרמ"ר, ותירצו תוס' והרשב"א דכיון שאיכא שם ד' מחיצות עיי"כ יש שם פתח על הפירצה ואע"פ שפרמ"ר הרי מבואר דאע"פ שבפרמ"ר אין שם פתח, אך מ"מ כ"ז בפירצה סתם אבל אם יש תחילת מחיצה

יותר מי' בלא צוה"פ לדידן, וה"ה לרב בצורת הפתח, ועיי"ש שהוכיח כן מדברי התוס' (ברך ב:).

ביאור החילוק בצוה"פ מן הצד בין י' ליותר מי'

י. ומעתה יש ליישב מה שהקשינו מתחילה גבי צוה"פ מן הצד מ"ט אליבא דר' יוחנן יש חילוק בין עשר ליותר מעשר. דהנה גבי צוה"פ מן הצד כתב הב"י דלא מהני משום דלא עבדי אינשי הכי, ומקורו מדברי הרא"ש שכתב שאז אין דומה לפתח.

ולכאורה היה מקום לדון ולומר באופ"א, דבאמת עבדי אינשי הכי לצוה"פ מן הצד, והפסול הוא מחמת ההל"מ, שהרי לשון הגמ' בע"ב אמרי' תנא צוה"פ שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן. ויתכן דכך נאמרה ההלכה, ומהאי טעמא צוה"פ מן הצד פסולה דמחמת ההלכתא בעינן קנה על גביהן. אלא שכל מה שצריך לגדרי ההלכתא היינו ביותר מעשר שאין להכשירו אלא מכח ההלכתא, אבל בעשר אי"צ להלכתא דגם בלא"ה הוה פתח משום דכך עבדי אינשי וכמשנ"ת, ולכן בזה ג"כ אי"צ לגדרי צוה"פ של ההלכתא, דסגי להכשירו מחמת דעבדי אינשי פתחא הכי וממילא מהני צוה"פ כדעבדי אינשי אף שאם נכשירו מחמת ההלכתא אינו נקרא צוה"פ, ולכן מהני גם אם הצוה"פ מן הצד שאע"פ שבהל"מ

נאמר דבעינן קנה על גביהן, אך מ"מ עבדי אינשי גם צוה"פ מן הצד, ומובן מה שחילקה הגמ' גבי צוה"פ מן הצד בין עשר ליותר מעשר.

[אלא שאם הצוה"פ היא ערטילאית ואינה מחוברת לעוד מחיצות יש מקום לומר דלא שייך לומר דעבדי אינשי הכי ואף בפחות מי', שהרי אין דרך לעשות פתחא אלא אצל מחיצות ולא כדי לחצוץ בין חיטים לגפנים שזה לא יועיל אלא מחמת ההלכתא דצוה"פ היא כמחיצה וכסתימה גמורה. ברם הכא בסוגין כתוב ומתח זמורה מאילן לאילן, דהיינו שהיה עכ"פ תחילת מחיצה ע"י האילנות מן הצדדין וא"כ איכא תחילת מחיצה ונותן את הצוה"פ במקום הפירצה וא"כ לא גרע עכ"פ מפסי ביראות, ויתכן דעבדי אינשי הכי. אלא שיצא מזה חידוש דמה שמהני צוה"פ מן הצד בעשר היינו דוקא היכא שהצוה"פ אצל מחיצה או עכ"פ תחילת מחיצה, אבל אם הצוה"פ עומדת בפנ"ע לחצוץ בין החיטין לגפנים לא יועיל צוה"פ מן הצד אף בפחות מעשר].

צוה"פ בקרן זוית

יא. **בגמ'** (לעיל ו.) אמרי' דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי הכי, וכתבו תוס' מיהו אם עשאה כעין פתח במזוזות ומשקוף הוי שפיר פתח כדאמר לעיל דפתח ליה בקרן זוית. ובפשטות

פתח ואף אי לא עבדי הכי, שהרי לא כתב אבל צוה"פ עבדי הכי.

ןואולי בזה יש לבאר את דיוק דבריהם, שתוס' כתבו דתיקנו במזוזות ומשקוף, והרשב"א כתב שעשה צוה"פ, ומדברי המשנ"ב (בסימן שס"א סק"ט) נראה שזה ב' דברים, ויתכן דתוס' פירשו דמהני משום דעבדי אינשי הכי ולכן הצריכו דוקא מזוזות ומשקוף, אך הרשב"א לא הצריך דעבדי הכי אלא התיר מחמת ההלכתא דע"י צוה"פ הוה כמחיצה ואף שלא עבדי הכי, ולכן סגי בצוה"פ כל שהוא ואף שאין בה עובין].

כוונתם דאם תיקנה במזוזות ומשקוף עבדי אינשי פתחא הכי ומהני, ברם למשנ"ת י"ל דאם עשה צוה"פ א"כ לא איכפ"ל אי לא עבדי אינשי הכי, ומשום דהוי מחיצה גמורה וכשם שמהני ביותר מי' אף שלא עבדי אינשי הכי.

ועיי' בחידושי הרשב"א שם (ד"ה ונראה) וז"ל "דבקרן זוית כיון שאין דרכן של בני אדם לעשות פתח בקרן זוית לא נדון זה כפתח, אבל בשעשה לו צוה"פ ודאי פתח הוי והיינו דרב יוסף דאמר לעיל (ה.) דפתח ליה בקרן זוית". קצת נראה מלשונו שצוה"פ מהני משום דהוי

סימן ב'

מחיצה העוברת תחת צוה"פ

דעת המקו"ח שקנה הרחב ד"א פסול לצוה"פ דבשיעור זה מיקרי כותל * דעת החזו"א שאין שיעור לקנה ובתנאי שלא יגיע לדופן אמצעי * משנה אחרונה של החזו"א דבקנה הנמשך פסול משום פיתחי שימאי * פס הנתון תחת הצוה"פ ואין בגובהו י' אך הוא בתוך ג"ט לכותל * צורת קביעת פסול פיתחי שימאי * כותל מחורר העובר תחת צוה"פ * שיעור אורך המחיצה המסלקת * קנה צוה"פ שאינו מונח ע"ג הקרקע אלא בתוך ג"ט * פסול פיתחי שימאי בחלק המזוזות הנמשכים לפנים מן המשקוף * מזוזת הנמשכת ג"ט לפנים אלא שבחלק הנמשך יש פסול דפיתחי שימאי * פיתחי שימאי בחלק המזוזת העליון העודף על גובה י"ט * דין דקנה צוה"פ צריך שיהא מונח ע"ג קרקע ולא ע"ג הכותל * פסול צוה"פ בקנה המונח אחורי הכותל * דין סילוק מחיצה ע"י עומ"ר וע"י צוה"פ * סילוק מחיצה ע"י צוה"פ מן הצד

צוה"פ אינו אלא מדרבנן, דהא מדאוריתא בג' מחיצות סגי. וסיים המג"א "ונראה לי דאי איכא עמוד בכותל בולט נידון משום קנה דלא גרע מלחי".

ובתיקון עירובין לבעל הנתה"מ כתב דכותל מיקרי דוקא בשיעור ד"א אבל בפחות מכאן כשר הכותל במקום קנה, ומיושב מה שהקשה המג"א מסוכה דהתם שהכותל הוא רק ז"ט מהני במקום קנה, וכל שהקנה רחב ד"א פסול לצוה"פ דנפק משם קנה ומיקרי כותל.

דעת החזו"א שאין שיעור לקנה ובתנאי שלא יגיע לדופן אמצעי

ב. החזו"א (סימן ו' סקט"ו וסקכ"ה) פליג וס"ל דאין חילוק אם הכתלים נמשכים ד"א או יותר בין בעובי

דעת המקו"ח שקנה הרחב ד"א פסול לצוה"פ דבשיעור זה מיקרי כותל

א. כתב הדרכי משה והביאו המג"א בסימן סס"ג (סקכ"ה) דבעינן דוקא ב' קנים לצוה"פ, אבל כותלי המבוי אין נחשבין במקום הקנים, דאלת"ה למה הצריכו קורה רחבה טפח הלא בכל שהוא איכא צוה"פ, אלא ע"כ צריך להעמיד קנים. והקשה המג"א מהא דסימן תר"ל (ס"ג) גבי סוכה דדיו שיתן קנה על הכתלים ואי"צ קנה מכאן, וכתב דשאני התם דחומרא בעלמא היא לעשות צוה"פ. ופירש המחמה"ש דמדין תורה סגי בשתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח. ולכאורה צ"ב דמ"מ כיון שחכמים הצריכו צוה"פ היאך מהני הנחת הקנה העליון על גבי כתלים כיון שכה"ג לא מיקרי צוה"פ, ועוד דגם גבי מבוי דין

כנגד אורך המבוי ובין באורך כנגד רוחב המבוי ובכל ענין נידון משום צוה"פ.

(ומחמיר טפי מהמקור"ח שפסל רק בשיעור ד"א).

עוד כתב החזו"א (בסקי"ח) גבי מבוי הרחב מי' ועשה צוה"פ לפתחו של מבוי והעמיד פס לאורכו של מבוי, דאם אינו גבוה י' לא מיקרי כותל ואינו פוסל, ואם הוא גבוה י' אם הוא מגיע עד כותל אמצעי של מבוי מיקרי כותל מבוי ופסול דהוי קנה ע"ג הכותל ואת הקנים שמעבר לכותל אי אפשר להחשיב לצוה"פ כיון שהוי קנה אחורי הכותל. ואם אינו מגיע עד כותל אמצעי כל שנשאר ד"ט (שזה שיעור פירצה) לא מיקרי כותל והוא עצמו יהא נידון כקנה.

ד. **ויש** להעיר למה ציין חזרה זו רק על סקט"ז וסקי"ח ולא כתב כן כבר על סקט"ו.

משנה אחרונה של החזו"א הבקנה הנמשך פסול משום פיתחי שימאי

ושמעתי מהגר"מ רוזנר שליט"א דהנה צריך לבאר במה שצייד החזו"א לפסול בנמשך לפני משום פיתחי שימאי, מה ענין פתחי שימאי להכא. והיה מקום לומר דמשום שאין דרך לעשות פתח רחב חשיב פיתחי שימאי, אך לכאורה א"א לומר כן שהרי דרך לעשות פתח רחב (ובכניה של הדור שלפנינו כן היו כל הפתחים והחלונות יותר מרוחב ד"ט), וגם לשונו הוא דכיון שהפצימין נמשכין יותר מג"ט מקנה העליון ולפנים, משמע שאם גם הקנה העליון רחב אין פסול אף אם רוחב הפתח נמשך ד"ט ויותר. לכן נראה דחשיב פיתחי שימאי משום שאין דרך להמשיך את המזוזות ממקום שכלה הפתח לתוך הרשות, ולכן דוקא אם נמשכים מקנה העליון ולפנים חשיב פיתחי שימאי אבל אם גם הקנה העליון נמשך לא חשיב פיתחי שימאי, וכן רק בכה"ג שהמזוזות נמשכות לתוך הרשות

ג. **ובהערה** חזר החזו"א וכתב "ומיהו אפשר דכיון שהפצימין נמשכין יותר מג"ט (או ד"ט דחשיב רשות) מקנה העליון ולפנים חשיב פיתחי שימאי ואפילו פצים אחד בולט ג' או ד' טפחים פסול" עכ"ל^א. מבואר דחזר בו ממ"ש שאין שיעור לקנה ואפילו רחב כמה אמות חשיב קנה, אלא ס"ל דיותר מג"ט (או ד"ט) פסול אך לא משום דמיקרי כותל אלא מדין פיתחי שימאי

א. יש לציין דבחזו"א במנחות (סימן מ' סק"ב ד"ה ואם) כתב גבי חצר קטנה שנפרצה לגדולה דאם נותן את הקנה העליון ע"ג סוף כותלי הקטנה הוה צוה"פ לגדולה, (וכע"ז כתב בהלכות עירובין (סימן ו' סקט"ז), וסיים "ואפשר דתוך ג"ט כשר, אבל אם הרחיק קנה עליון מסוף הכתלים ג"ט נראה דלא חשיב צורת הפתח", לכאורה מבואר בדבריו בספר דאם המזוזות בולטות מן הקנה יותר מג"ט הצוה"פ פסולה, ועוד מבואר כלפי ספקו בהלכות עירובין אם שיעור הבליטה ג"ט או ד"ט דשם כתב בפשיטות ג"ט.

אמנם אם אין הפס מגיע עד כותל אמצעי נראה דכשר דהוי הכל משקוף רחב למטה וקצר למעלה".

והיינו דאיירי בהעמיד את הקנה בין הכותל לפס, וכיון שהפס בתוך ג"ט לכותל ממילא אמרינן לבוד ונמצא שגם האויר שבין הכותל לפס הוא ככותל וממילא חשיב כהעמיד את הקנה ע"ג הכותל. והנ"מ בנמשך הפס עד הכותל האמצעי, אבל אם נשאר ד"ט בינו לכותל האמצעי לא אמרינן לבוד לכותל אלא אמרינן לבוד לקנה ונמצא דגם הפס הוא חלק מהמשקוף, דהוה כבליטה מן הכותל, משא"כ כשמגיע הפס עד כותל האמצעי הוה ככותל מבו.

ולכאורה גם בזה שייכא חזרתו שחזר בהערה בתחילת הס"ק דאם הפס נמשך יותר מד"ט פסול ואפילו אינו מגיע עד כותל האמצעי.

ו. **אמנם** י"ל שבסיפא לא חזר בו, דהנה יש להקשות בסיפא דאם אין הפס נמשך עד כותל האמצעי אמרינן לבוד והכל נידון קנה ולכאורה טעמא בעי הרי הוה פיתחי שימאי דלמטה הקנה רחב ואחר שעולה ג"ט (שזה גובה הפס) הוא מתקצר והוה כאבן נכנס ואבן יוצא.

חשיב פיתחי שימאי, אבל אם המזוזות נמשכות לבחוף לא מיקרי פיתחי שימאי, דדוקא לתוך הרשות אין דרך להמשיך את המזוזות אבל חוף לרשות לא איכפת להו לאינשי בהמשכתם. (ויש בזה חידוש דאע"פ שכבר כלה הפתח שהרי הקנה העליון אינו נמשך אפ"ה יש פסול דפיתחי שימאי על הפתח מחמת המשכת המזוזות מחוף לפתח).

וממילא מובן שלא ציין את החזרה על סקט"ו דשם לא פירש שהקנה העליון נפסק ויתכן שגם הוא ממשיך עם המזוזות ולכן אין פסול דפיתחי שימאי.

פס הנתון תחת הצוה"פ ואין בגובהו י' אך הוא בתוך ג"ט לכותל

ה. **בהמשך** (סקי"ח) כתב החזו"א דאם אין גובה הכותל י' טפחים אינו פוסל את הצוה"פ דלא מיקרי כותל, אך אם הוא גבוה ג"ט והוא בתוך ג"ט לכותלים הצדדים של המבוי, אמרינן לבוד, והרי הוא ככותלי המבוי "והוי ככותל עב למטה ומתקצר אחרי עלותו ג"ט מן הארץ, וצריך שיהא קנה צוה"פ בתוך חלל המבוי תוך ג"ט סמוך לקרקע מבוי, והכא הוי כהעמיד הקנה במקום המתקצר והוא גבוה מקרקע המבוי ג"ט.

ב. בגליון רע"א (סו"ס שס"ב) כתב בשם תשובת הרא"ם דטעמא דאי"צ הקנים של צוה"פ ליגע בקנה העליון מטעם דאמרי' גוד אסיק, ומטעם זה אפילו קנה אחד גבוה וקנה אחד נמוך לא הוי כפתח שימאי דהא אמרי' הקנה הנמוך עולה עד למעלה. ויל"ע דלפי"ז ה"ה דבלבוד נמי נימא דלא הוי פיתחי שימאי. ולכאורה מוכח עוד מדברי רע"א דיש פסול פיתחי שימאי אף למעלה מעשרה.

שירת

מחיצה העוברת תחת צוה"פ

שלמה

קעג

צורת קביעת פסול פיתחי שימאי

ז. וצריך לומר (יסוד זה מהגר"מ אטיק שליט"א) דגדרי פיתחי שימאי אינם נקבעים עפ"י דיני הגדרת פתח והקנה, אלא תלוי בראית בני אדם אם דרכם לעשות כזה פתח (וכלשונו, שלא הלמדן קובע מהו פיתחי שימאי אלא תלוי בראיה של נגר), וממילא אע"פ שאמרינן לבוד לקנה וגם הפס נידון כקנה (ולכן אינו פוסל דאם לא היינו מחשיבים אותו כקנה היה נידון ככותל כיון שהוא בתוך ג' לפתח, והיה פסול כדין העמידו ע"ג כותל), אפ"ה אינו נפסל כפיתחי שימאי כיון שמ"מ יש רווח בין הפס לקנה ובמציאות אינו נראה לאינשי כחלק מהקנה והפתח נראה ישר ולא נראה כאבן נכנס ואבן יוצא.

הפס כחלק מן הקנה דאל"כ ממילא יהא נידון כחלק מן הכותל, ואפ"ה לענין פיתחי שימאי דנים שאינו כחלק מן הקנה והוה כרתתי דסתרי.

עכ"פ אחר שזכינו ונתבאר שבנידון החזו"א גבי פס שדנים אותו כחלק מן הקנה אין פסול דפיתחי שימאי בפס, ממילא לא שייכא בזה הערת החזו"א דפצים הנמשך ד"ט פסול, דכיון שמה שפסל בזה החזו"א היינו משום פיתחי שימאי והרי נתבאר דאף אם ע"י הפס הוה כפיתחי שימאי מ"מ אינו פוסל מחמת כן את הקנה, ממילא אף אם הפס נמשך ד"ט הקנה לא נפסל כיון שלא פסלינן את הקנה מחמת שע"י הפס נעשה פיתחי שימאי.

כותל מחודר העובר תחת צוה"פ

ט. הנה נתבאר דדעת החזו"א שאפילו אם הלחי המשמש למזוזות הפתח הוא רחב מאד אין בו פסול לצוה"פ ולא מיקרי כותל מבו. אלא שבמשנ"א דן לפסול בזה מחמת פיתחי שימאי ולכן אם נמשך ג"ט או ד"ט לפני פסול משום פיתחי שימאי, אבל אם המשכתו לכוון חוץ אין בזה פסול כלל.

והנה במחיצה העשויה מחבלים וכיו"ב וביניהם פחות מג"ט דהוי מחיצה מעלייתא משום דין לבוד, אפ"ה פסולה לקנה דצוה"פ דלבוד הוה פיתחי שימאי כמבואר בחזו"א (סימן ט"ו), וא"כ אם מחיצה כזו עוברת תחת צוה"פ א"א לומר

ה. ויוצא לפי"ז שאם יש עציץ שמונח קרוב לקנה של הצוה"פ, אם אינו נראה כחלק ממנו וכגון שיש רווח כשתי ס"מ בין הקנה לעציץ אין פסול דפיתחי שימאי, (ואף אי אמרי' לבוד להחמיר). והגרי"ש אלישיב זצ"ל הורה בצמחיה סבוכה שאצל הקנה שאם כשמתקרבים אינה נראית כחלק מהקנה אלא כדבר נפרד אין בזה פסול דפיתחי שימאי.

אלא שבנידון החזו"א החידוש הוא גדול יותר, דבשלמא במקרים הנ"ל דנים שהעציץ והצמחיה אינם כחלק מן הקנה, אבל בנידון החזו"א ע"כ צריך לדון את

מבוי, דאם אורכו ד"א נפסלת הקורה, (אם אינה בתוך ג"ט לאותו פס), משום דאין הקורה ע"ג כותלי מבוי, ובסו"ס י"ג הוכיח החזו"א מדין זה לדין צוה"פ דאם יש הפסקה בין הקנה העליון למזוזות ע"י דבר ארעי דאינו עושה סילוק, (והיינו דכשם שחזינן שלא כל פס עושה סילוק אלא דוקא בשיעור חשוב דד"א, ה"ה דדבר ארעי אינו עושה עושה סילוק), וא"כ לכאורה חזינן דדוקא מחיצה בשיעור ד"א יכולה לעשות סילוק. (ובפרט שהחזו"א הוכיח מדין זה לדינא דצוה"פ).

והצעת את הדברים לפני הגר"מ רוזנר שליט"א ואמר לי שגם הוא טען כן לפני הגר"צ קרליץ והגר"י ברטלר זצ"ל ולא הסכימו עם זה, לפי שדוקא גבי קורת מבוי שזה פסול בהלכות מבוי בזה דנים לפי שיעור מבוי, ולכן דוקא פס ד' שהוא שיעור מבוי עושה סילוק, משא"כ גבי צוה"פ שאינו דין מדיני מבוי אלא הוי דין מחיצה שמהני בכל התורה (ואף מה שמהני במבוי היינו מחמת דהוה מחיצה גמורה ואי"ז הלכה בהלכות מבוי), בזה הגדרים אחרים וכוונת החזו"א בסימן י"ג רק להוכיח שלא כל דבר עושה סילוק.

והסכימו שניהם שהסילוק הוא בשיעור מחיצה והיינו ד"ט, ואף שגבי כלאים דנו הפוסקים אם שיעור המחיצה הוא ג"ט או ד"ט, כיון שנטית הפוסקים גבי כלאים דשיעורא ד"ט ובלא"ה אסור

שהמחיצה תשמש כקנה לצוה"פ שהרי היא פסולה לצוה"פ וא"כ שם מחיצה עליה ולא שם קנה, ולפיכך כשיש בה שיעור שעושה סילוק יפסל הצוה"פ, לא שנא אם המשכתה לפניו ולא שנא אם המשכתה לחוץ, דדוקא היכא שהפסול מחמת פיתחי שימאי בזה הצריך החזו"א שהמשכת הג"ט יהיו כלפי פנים.

וכן במחיצה העשויה ע"י גוד אסיק וכגון חריץ הרחב ד"ט שעובר תחת הצוה"פ, דלחי שדנים עליו מדין גו"א פסול לצוה"פ מדין פיתחי שימאי וכמבואר בחזו"א (סימן ט"ו), ולענין סילוק פליגי הראשונים בסוגיא דאמת המים ולשון ים הנכנס לחצר אי עביד סילוק ולדעת הראב"ד עושה סילוק אך לרשב"א והריטב"א אינו עושה סילוק, והמשנ"ב בסימן שנ"ה הביא רק את פירוש הרשב"א אלמא ס"ל דאינו עושה סילוק, אך החזו"א (סימן ק"ג וסימן קי"א) החמיר כהראב"ד דעושה סילוק (ונתבאר בארוכה לעיל בסימן י"א), וא"כ בחריץ העובר תחת צוה"פ א"א לדנו כלחי אלא דינו כמחיצה, וא"כ בכה"ג פוסל ומסלק את הצוה"פ אפילו אם אורכו הוא כלפי חוץ ואינו נכנס ג"ט לתוך הרשות.

שיעור אורך המחיצה המסלקת

י. אלא שיש לדון מה שיעור אורך המחיצה שתעשה סילוק.

והנה החזו"א (סימן ה' סק"ד) כתב גבי פס הנתון תחת קורת מבוי לאורכו של

לזרוע זרעים מכאן וגפנים מכאן, לפיכך גבי סילוק הסכימו לדינא דדוקא בד"ט יש לפסול^ג.

קנה צוה"פ שאינו מונח ע"ג הקרקע אלא בתוך ג"ט

יא. והנה החזו"א בסימן ט"ו (סקי"א) כתב בתוך דבריו דלא מהני לבוד בצוה"פ ומשום דהוה פיתחי שימאי.

וקשה לפי"ז היאך אפשר להכשיר קני צוה"פ הגבוהים מן הקרקע ואע"פ שהם בתוך ג"ט ואפשר לדונם כסתום מתורת לבוד, הא עכ"פ הוה כפיתחי שימאי.

וצריך לומר עפ"י היסוד הנ"ל דכיון שתוך ג"ט לקרקע דמי לארעא סמיכתא, גם לאינשי נראה כן, ולפיכך אף אם יהא אבן נכנס ואבן יוצא בג"ט התחתונים של הקנה, הפתח לא נראה לאינשי כפתח עקום, דאי"ז נראה כחלק מן הפתח אלא כקרקע, ולכן אף שלבוד הוה פיתחי שימאי הנ"מ בלבוד באמצע הקנה אבל בג"ט התחתונים אין חסרון דפיתחי שימאי דלא נראה כפתח עקום אלא כחלק מן הקרקע, (ואע"פ שאותו חלק נצרך לשיעור הקנה, וכגון דאין בקנה אלא שבעה ומשהו והוא בתוך ג"ט לקרקע, אפ"ה אין בו פסול דפיתחי שימאי).

פסול פיתחי שימאי בחלק המזוזות הנמשכים לפנים מן המשקוף

יב. לפי דברי החזו"א שפסל פצים הנמשך ג"ט (או ד"ט) מן הקנה העליון ולפנים מדין פיתחי שימאי, לכאורה יוצא דפסול פיתחי שימאי הוא אף בחלק הפצים העודף על הקנה העליון, (בחלק שהימנו ולפנים אבל בחלק שהימנו ולחוץ הרי גם החזו"א לא פסל בזה), וא"כ אם נתעקם הלחי בחלק הפנימי אף שאינו תחת החוט יפסל הצוה"פ. ובאמת הבינת שמחה לא היה שלם להכשיר בזה מחמת דברי החזו"א, ברם שאר גדולי ההוראה הכשירו בזה וצריך ביאור מ"ש מדברי החזו"א.

ושמעתי מהגר"מ רוזנר שליט"א דהנה זה פשוט שאם יהיו כותלי המבוי כפיתחי שימאי לא יהא זה פסול לצוה"פ, דדוקא בזה שהקנה עצמו הנמשך הוא נעשה שלא כדרך פתחים בכה"ג נפסל הצוה"פ. ומעתה י"ל דאם הפצים הוא אבן נכנס ואבן יוצא כה"ג לא חשיב כלל לחי, וממילא כיון שהוא מופקע משם לחי אינו יכול להוות פסול לצוה"פ, דדוקא מה שנחשב כחלק מהלחי הוא גורם לשם פיתחי שימאי ולפסול הפתח. והיינו דכיון שגדרי פיתחי שימאי הם תלויים בראית בנ"א וכנ"ל, א"כ במזוזה חלקה נראית כולה כהמשך הפתח, וכיון שאין דרך למשוך את המזוזה ג"ט

ג. וע"ע משנ"ת לקמן סו"ס מ"ד אם דבר ארעי המפסיק בין קני הצוה"פ עושה סילוק.

מן המשקוף ממילא נראה כפתח משונה, משא"כ אם החלק הבולט מן המשקוף הוא אבן נכנס אבן יוצא, א"כ אותו חלק אינו נראה כחלק מן הפתח דדרך פתח לעשותו חלק, וכיון שנראה לאינשי שהפתח הסתיים בחלק החלק ממילא אין שם פסול פיתחי שימאי מחמת מה שיש אבן נכנס אבן יוצא בתוך ג"ט לפתח, דאותו המשך הוא מופקע משם פתח כיון ששם כבר אין נראה כחלק מהפתח.

מוזזה הנמשכת ג"ט לפניו אלא שבחלק הנמשך יש פסול דפיתחי שימאי

יג. ומעתה יש לדון עוד היכא שתחת הצוה"פ יש כותל ובחלק שתחת הקנה העליון הוי לחי מעליא אלא שבהמשכתו כלפי פנים הוה פיתחי שימאי, (כגון אבן נכנס אבן יוצא או מחיצה מחוררת שצריך בה לדין לבוד), ויש לדון בזה ולהכשירה אפילו ביותר מד"ט, ומשום דהחלק שתחת החוט כשר ללחי וא"כ יש לדונו כלחי, אלא שבכה"ג היכא שנמשך ג"ט לפניו דן החזו"א לפסול משום פיתחי שימאי, אבל הכא כיון שהחלק הנמשך לפניו אינו יכול לשמש כפתח ואינו נראה כפתח ממילא לא יהא בו פסול דפיתחי שימאי אף שנמשך יותר מג"ט. ונמצא דממתיקים מר במר, דאם כל הכותל היה פיתחי שימאי היה עושה סילוק בד"ט (בין לפניו בין לחוץ) דהיה נידון כמחיצה, ואם היה כולו חלק היה פוסל בנמשך ג"ט לפניו מדין פיתחי שימאי, אבל השתא שתחת החוט הוא חלק

ובהמשך הוא פיתחי שימאי, אפילו אם נמשך טובא כשר, דהחלק שתחת החוט נידון כלחי ולא כמחיצה ולכן אינו עושה סילוק ואינו נפסל מחמת המשכתו כדין פיתחי שימאי, דכיון שהחלק הפנימי הוא מקלקל לפתח אינו פוסל במה שנמשך. והסכים עמי הגר"מ רוזנר שליט"א.

יד. ולפי"ז בכותל שתחת המזוזה שנמשך יותר מג"ט כלפי פנים שפסול החזו"א מדין פיתחי שימאי, יש תקנה לעשות חור או אבן נכנס ואבן יוצא בתוך ג"ט ועי"ז מופקע כל המשך הכותל משם פתח ואין פסול במה שנמשך משום פיתחי שימאי, וא"כ החלק שתחת קנה עליון לא יפסול דהרי הוא לחי ואף שנמשך אין בזה פסול דפיתחי שימאי. ואמר לי הגר"מ רוזנר שליט"א דהדעת נוטה להכשיר בזה אלא שאם יבוא הדבר למעשה צריך להתיישב בזה עוד.

טו. ולפי"ז יש לעיין עוד אם החלק שתחת הקנה גבוה י"ט שכשר ללחי אך החלק שנמשך כלפי פנים יותר מג"ט הוא מעט פחות מי"ט, דבפשטות יש להכשיר שהרי אין הלחי נמשך לפניו ג"ט דמה שפחות מגובה י"ט פסול ללחי. אך להמבואר יש לדון לפסול בזה שהרי פסול פיתחי שימאי נקבע לפי ראית נגר, ולכן אף שאליבא דאמת החלק שאינו גבוה י"ט אינו לחי, אך כיון שלעין אין ניכר שהוא נמוך אלא ע"י מדידה, א"כ עדיין נראה כחלק מהלחי וממילא

נראה כפתח מקולקל כיון שהפתח נראה משוך יותר מג"ט לפנים.

אך יעוין בחזו"א בסימן ח' (סקי"ד) גבי דין מבוי שצידו אחד ארוך, ובדין ב' פסין דבעינן שיהיו זה כנגד זה, דדעת המשנ"ב דא"צ שיהיו מכוונים בצמצום ע"י מדידה אלא תלוי בראית העין כיון שטעמא משום היכר, והחזו"א פליג וס"ל דבעינן שיהיו מכוונים ע"י מדידה בצמצום, וכל שיעורי חכמים כן הוא ואף שלא ניכר לעין שהוא פחות מכשיעור, והוכיח כן מהא דלחי המושך ד"א, דבד"א בצמצום ג"כ נפק מתורת לחי ואף שאין ניכר שהוא ד"א, ולפי"ז י"ל גם בענינו דכל שהוא פחות מגובה י"ט נפק מכלל פתח ואינו פוסל משום פיתחי שימאי, ואף שאין ניכר להדיא שהוא נמוך מי"ט אלא ע"י מדידה. ועוד י"ל באופ"א דגם דרך בני אדם כשעושים פתח שמודדים את מידותיו ולכן גם בהסתכלות מציאותית חשיב שאותו מקום שאין בגובהו י" ע"י מדידה נפק מתורת פתח.

פיתחי שימאי בחלק המזוזה העליון העודף על גובה י"ט

טז. ועפ"י משנ"ת י"ל גם לענין פסול פיתחי שימאי למעלה מי' דדעת גדולי ההוראה להקל בזה, ברם הגר"נ קופשיץ שליט"א מחמיר בזה עפ"י דברי רע"א בסוכה. דהנה משנה ערוכה היא (סוכה טז). דא"צ שדפנות הסוכה יגיעו לסכך ומשום דאמרינן גוד אסיק

א"נ חבוט רמי. ובחידושי רע"א (שם) דן אם זהו דוקא במפסיק אויר בין הדפנות לסכך, או דה"ה נמי אם מפסיק סכך פסול, וכגון שיש י' טפחים דופן כשרה ומעליה עד הסכך דופן פסולה [כגון עצים גזולים], אם נימא דכיון דיש כאן דופן אין שייך לומר גוד אסיק. (והנה יל"ע דלכאורה אין שייך כאן כלל גוד אסיק כדברי הט"ז בסימן שס"ג (סקי"ט) דבדבר המפסיק אין שייך גוד אסיק, אך רע"א לא דן מחמת כן דא"כ מאי מיבעיא ליה, אלא כוונתו להסתפק דהיכא שיש אויר אז בעינן לדון על המקום מתחת מחיצה התחתונה, אבל כשיש מחיצה פסולה א"כ המקום הוא גדור כבר ע"י מחיצה אחרת וא"כ אין שייך לדון ולומר שהמחיצה התחתונה תגדור את החלק העליון). עכ"פ לפי ספיקו של רע"א י"ל שהיכא שהקנה מעל י"ט הוא פיתחי שימאי פסול הצוה"פ, דא"צ לדון על החלק העליון כגדור מחמת הגדירה של התחתון שהרי יש לחלק זה מחיצה עצמית, וכיון שהמחיצה פסולה מחמת פיתחי שימאי ממילא נפסלה הצוה"פ, וגרע מהיכא דמפסיק אויר בין המזוזות למשקוף.

ולישב ראיה זו י"ל כמשנ"ת דשאני עצים גזולים שהם מחיצה פסולה, משא"כ בפסול דפיתחי שימאי הוא מופקע מלהיות כצוה"פ ואינו נידון כלל כלחי וממילא לא חשיב שהחלק העליון הוא כגדור ע"י מחיצה פסולה אלא אינו גדור כלל והוי כאין לו

מחיצה וצריך לדון מחמת המחיצה התחתונה, ולפיכך אין פסול דפיתחי שימאי למעלה מי'.

דין דקנה צוה"פ צריך שיהא מונח ע"ג קרקע ולא ע"ג הכותל

יז. בדברי החזו"א הנ"ל מבואר דצריך שיהא קנה צוה"פ בתוך חלל המבוי תוך ג"ט סמוך לקרקע המבוי¹⁷, והיינו דקני צוה"פ בעינן שיהיו מונחים ע"ג קרקע המבוי ולא ע"ג מקום גבוה ג"ט ואף שהוא בתוך הרשות, וטעם הדבר משום דכך הוא הדרך להניח את הפתח ע"ג קרקע הרשות¹⁸.

[אלא שיל"ע לפי מ"ש רע"א (סימן שס"ב הביאו המשנ"ב סקס"ב) וכן הוא בחידושי המאירי (יא:): דהא דאי"צ ליגע היינו מדין גוד אסיק¹⁷, א"כ הכא שיש דבר המפסיק אין שייך למעבד גו"א וכדברי הט"ז בסימן שס"ג סקי"ט].

ד. רע"א והמשנ"ב אזלי לשיטתם, וגם גבי מחיצות סוכה שאין מגיעות לסכך כתבו (חי' רע"א סוכה יז. ומשנ"ב סימן תר"ל סקמ"ג בשם הריטב"א) דהכשירים מדין גוד אסיק. אמנם החזו"א (גליונות לחידושי הגר"ח פ"ה מהל' סוכה הכ"א) נחלק על זה וסבירא ליה דאין שייך למיעבד גוד אסיק במחיצה דקה שאין בעוביה ד' אלא כיון דאיכא מחיצה גבוהה י"ט הרשות חלוק על ידיהם עד לרקיע, וא"כ ה"ה דגבי קני צוה"פ אין שייך לומר גוד אסיק וע"כ דפעולת הקנים שיש בגובהם י"ט נמשכת מצד עצמם עד לקנה העליון.

ד. ולכאורה היה מקום לבאר דבריו באופ"א, והיינו דלא הניח את הקנה בין הפס לכותל אלא הניחו מחוץ למבוי כנגד האויר שבין הפס לכותל, והנידון בזה אי חשיב שהקנה כנגד חלל מבוי וזה עפ"י שיטתו (בסקט"ז ובסקמ"ז) ובסקמ"א) דבעינן שקנה צוה"פ יהא נגד חלל המבוי אבל נראה מבחוץ פסול בזה, (ודלא כדעת השעה"צ בסימן שס"ג סקל"ז), ולכן אם הפס נידון ככותל נמצא שהקנה הוא כנגד הכותל, אך אם נידון כמשקוף נמצא שהפס אינו בכלל כותל המבוי וממילא הקנה הוא נגד חלל מבוי. ולפי"ז אין ראייה שבעינן שיהא הקנה ע"ג קרקע הרשות ולא כנגד הכותל, וגם לא קשה הקושיא הנ"ל דיפסל הקנה משום פיתחי שימאי כיון שבחלק שתחת הקנה העליון אכתי לא התחיל הפס וא"כ כנגד קנה העליון המזוזה ישרה. אלא שבתחילת הס"ק בדין פס גבוה י' ומולג ג"ט מן הכותל כתב שהפס עצמו יהא נדון כמשקוף, הרי שהפס עומד תחת קנה עליון וממילא ע"כ שהקנה הוא בין הכותל לפס. ה. יש לדון בדין לחי אם בעינן שיהא מונח ע"ג קרקע המבוי או שמהני להניחו ע"ג כותל המבוי, (היינו אם יש גיפופי ברוח רביעית שאינם משמשים כלחי ומניחו על גביהם, אבל במניחו ע"ג הכתלים שבצדדים זו אינה צריכה לפנים שהרי אינו שייך כלל לרוח רביעית). ונראה להוכיח מהגמ' בדף ה' דאמר רב הונא לחי המושך מדפנו של מבוי יותר מד' אמות אינו נידון משום לחי וצריך לחי אחר להתירו, והקשתה הגמ' "אותו לחי היכן מעמידו", ומדלא פירשה הגמ' שמעמידו ע"ג הכותל הנמשך מוכח דבעינן להעמיד את הלחי דוקא על קרקע המבוי. ואין להקשות על זה מהא דהוצרכה הגמ' (דף י"ד) לפסול לחי שהגביהו מן הקרקע ג"ט משום בקיעת גדיים תחתיו ולא פירשה דפסולו מחמת דאינו על גבי קרקע המבוי, שהרי בזה שאין כותל תחתיו אלא רק הפסק אויר, אי לאו בקיעת גדיים אמרינן גוד אחית וממילא חשיב מחיצה עד הקרקע, הלכך בעינן לטעמא דבקיעת גדיים.

ויל"פ הטעם לפסול לחי שאינו על גבי קרקע המבוי, דעיניו של לחי הוא היכר תחילת מחיצה ומסמן שכל הרוח היא כגדורה (וכמשנ"ת לעיל בסימן כ"ב בארוכה), והכא אין תחילת מחיצה לחלק שרואה

הצוה"פ. ולכן כתב שאם הפס נמשך עד כותל האמצעי הצוה"פ פסולה. וכן כתב בסקכ"ב דאם כותל מבווי מפסיק בין הקנים הרי הוא כמניח קנה ע"ג כותלי מבווי, וכן הוא בסימן ט"ו (סקי"א), ושם פירש דהוה כסילוק מחיצה דהכותל מסלק את הקנה שמאחריו ולכן דנים שהקנה העליון מונח ע"ג כותל ולא ע"ג הקנה שמאחריו. ולכן חלק על החת"ס (בתשובה צ"א) שהכשיר קנה שמאחורי הכותל. (אלא שהחת"ס הצריך היכר באחד מן הקנים וסגי בקנה העליון ומשום דבעינן צוה"פ כדעבדי אינשי ולא עבדי פתח שלא ניכר כלל, ולכן כתב שבכה"ג שהקנים מן הצד אחורי הכותל בעינן שהקנה העליון יהא למטה מכ' אמה).

דין סילוק מחיצה ע"י עומד וע"י צוה"פ

יט. עוד כתב (סקכ"ב) דצוה"פ עושה סילוק מחיצה אבל עומד אינו עושה סילוק מחיצה, וכן אם כנגד בין ב' הקנים של הצוה"פ עוברת מחיצה שבנויה מעומד אבל בפועל הפרוץ הוא בין הקנים ולא העומד, בזה הצוה"פ מסלקת את העומד ואין העומד שמכאן גודר את הפרוץ שמכאן, אבל הצוה"פ אינה מסלקת מחמת הפרוץ שנידון בעומד שפירצה שנידונת בעומד אינה עושה

ויש להוסיף עוד דבירושלמי בכלאים מבואר (עפ"י פירוש הגר"א) דצוה"פ כל הד' רוחות גודרים, והיינו הקנה מכאן ומכאן והקנה שעל גביהם וקרקע הרשות, וכיון שאף הקרקע סותמת ומשמשת כחלק מהצוה"פ לכן בעינן שתהא הצוה"פ ע"ג הקרקע.

נולכאוי היה מקום לבאר באופ"א דאף שהקנה אינו מחיצה תלויה אך מ"מ דוקא מקום שהוא חלק מהפתח הוא כסתום והיינו האויר שבין הקנים אבל מה שנגד הכותל שעל גביו הקנה דהאויר שכנגד אינו בתוך הצוה"פ, וממילא אם הקנה הוא ע"ג הכותל נמצא שהחלק הגדור שהוא רק כנגד הקנים הוא עומד באויר והחלק שתחת הקו של הצוה"פ אינו גדור כלל. ולפי"ז יש לדון שאם הקנים עומדים ע"ג קרקע המבווי וביניהם יש מדרון, ונמצא שתחת האויר שבין הקנין יש גומא שחללה יותר מגובה ג"ט תפסל הצוה"פ משום דהאויר שבין הקנים הרי הוא כמחיצה תלויה, ובעינן שקרקע המבווי שהקנים של הצוה"פ עומדים על גבה תמשך בשיעור ג' או ד' טפחים לתוך חלל הצוה"פ בין שני הקנים].

פסול צוה"פ בקנה המונח אהודי הכותל

יח. עוד מבואר מדברי החזו"א הנ"ל דאם כותל מפסיק בין הקנים נפסלה

סילוק מחיצה. והחילוק ביניהם דצוה"פ היא מחיצה מעלייתא ונתחלק המקום שנידון בעומ"ר זה מזה, משא"כ עומ"ר אינו מחיצה בפועל אלא רק דין על הרשות שהוא כגדור ולכן אין כאן מחיצה המסלקת את הצוה"פ.

וכן מבואר גם בדבריו בסימן ג' (סקכ"ד) דעומד מרובה אינו עושה סילוק מחיצה.

כ. ולפי מ"ש דצוה"פ עושה סילוק מחיצה, יוצא שאם יש צוה"פ ממזרח למערב ועוברת תחתיה צוה"פ מצפון לדרום, הצוה"פ השניה עושה סילוק מחיצה לצוה"פ שממזרח למערב ופסולה כדין קנה צוה"פ המונח אחורי הכותל.

סילוק מחיצה ע"י צוה"פ מן הצד **כא.** ואם צוה"פ עוברת מעל שער חשמלי שדומה לצוה"פ, השער עושה סילוק לצוה"פ. ואף אם הצוה"פ בשער היא מן הצד ג"כ י"ל דנדון כצוה"פ לחומרא. שהרי תוס' (בדף ו' ובדף כ"ב) הוכיחו דלרב שפוסל צוה"פ ביותר מ' הפסול רק מדרבנן מדמכשרינן לענין כלאים, ולפי"ז ה"ה גבי צוה"פ מן הצד דפסולה רק מדרבנן מדמכשרינן לענין כלאים, וא"כ לחומרא דנים שהוה צוה"פ ומסלק את הצוה"פ שעוברת מעליו, וכן נפק"מ לצוה"פ שעוברת מע"ג חוטי חשמל.

[ונפק"מ ג"כ לענין מזוזה שא"א לפטור צוה"פ מן הצד ממזוזה דאי"ז אלא לחומרא ולא לקולא].

סימן כ"א

דין ב' מחיצות כמין גאם ולהי

פלוגתת המשנ"ב והחזו"א בדין מבוי שעשוי כמין גאם ותיקנו בלחי * הוכחת החזו"א מדין מבוי שצידו אחד ארוך וצידו אחד קצר * סתירה לזה מהגמ' בדף י' גבי לחי המושך מדופנו של מבוי * ישוב הריטב"א דאיירי התם שע"י תיקון הלחי כתליו שוין * ביאור המג"א בדברי השו"ע כפירוש הריטב"א * דעת הגר"א דבב' מחיצות כמין גאם בלחי שרי להשתמש באלכסון * סיכום השיטות * הוכחה מדברי הראשונים בסוכה דלא הוי רה"י * מדברי הרא"ש בסוכה נראה דכה"ג הוי רה"י * ביאור מחלוקתם באופ"א דפליגי אי בדופן העשויה ע"י צוה"פ אמרי' דין פסל היוצא מן הסוכה

מיקרי רה"י מן התורה כיון שיש לו עוד לחי".

פלוגתת המשנ"ב והחזו"א בדין מבוי שעשוי כמין גאם ותיקנו בלחי

א. דעת רוב הראשונים דב' מחיצות ולחי הוו רה"י דאוריתא (ולשיטת הרמב"ם הוי כרמלית), וכתב הביה"ל (ריש סימן שס"ג) "ודע דאין נפק"מ לדעה זו אם שתי המחיצות היו כמין גאם או שתי המחיצות היו זו כנגד זו דגם בזה

אמנם החזו"א (סימן ח' סק"י) הביא את דברי הביה"ל וכתב דבכל ריבועו ודאי לא הוי רה"י, ואפילו באלכסון אינו רה"י. והיינו דס"ל שאף לסברת המשנ"ב אינו רה"י בכל ריבועו אלא רק באלכסון^א,

א. החזו"א אזיל לשיטתו (בס"ק א' ונתבאר לעיל בסימן י"ח) דס"ל דטעמא דפרצת קרן זוית כיון שאין בצד דרום כותל כנגד מזרח לא שייך לידון בעומ"ר, שהרי אם יאריך את כותל מזרח לדרום לא יפגע בכותל דרום, ועוד כתב דאף שפירצת קרן זוית אינה אוסרת בפחות מד"ט, אפ"ה אין לטלטל בהאי מקום בריבועו, אלא כחוט מתוח באלכסון מסוף כותל דרומי עד סוף כותל מזרחי, ורק מן החוט ולפנים הוי רה"י, וכן הא דבעי לטעמא דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, היינו לאסור אף מן חוט האלכסון ולפנים, אבל בכל שטח ריבועו אי"צ להאי טעמא, ועוד כתב דאף אי נימא דפירצת קרן זוית אינה אוסרת אלא מדרבנן מ"מ אינו רה"י מן התורה בכל ריבועו אלא בשטח האלכסון. ועפ"ז כתב דבב' מחיצות כמין גאם ולחי ודאי דלא הוי רה"י בכל ריבועו.

אמנם אלמלא דבריו היה מקום לומר דאף שאין למחיצה המזרחית מקבל ע"י כותל דרום, אפ"ה דנים את שטח המחיצות כפי הקו הדמיוני שהיו ראויות להמשיך עפ"י צורת הרשות, ולכן בפירצת קרן זוית היה ראוי שיהא רה"י בכל ריבועו, דאף שאין כותל בדרום כנגד כותל מזרח אפ"ה היה שייך לדון עומ"ר

לדופנו של מבוי נמצא דליכא כנגד הלחי
אלא ב' מחיצות ואינו רה"י אפילו
מדאוריתא, וא"כ איכא למימר דמשו"ה
אסור להשתמש אלא עם חודו הפנימי
וליכא ראייה דאסור להשתמש בין
הלחיים, ולכאורה חזינן מזה דכה"ג חשיב
ג' מחיצות.

ישוב הדיטב"א דאיירי התם שע"י תיקון הלחי
כתליו שוין

ד. ברם בחידושי הריטב"א (שם ד"ה לחי)
כתב דאיירי התם שהיה כותל
המבוי אחד ארוך וזה היה קצר והוסיף על
הקצר לחי זה עד שהוא נמשך כנגד כל
הכותל הארוך, וא"כ איכא ג' מחיצות אף
כנגד הלחי ושפיר מוכח מהא דאסור
להשתמש עם חודו הפנימי דבין הלחיים
אסור.

ביאור המג"א בדברי השו"ע כפירוש
הדיטב"א

ה. והנה השו"ע (סי"ג) פסק דאסור
להשתמש כנגד חודו הלחי
ושרי להשתמש רק עם חודו הפנימי,
והקשה המג"א (סקי"ג) שהרי מבואר בגמ'
דאסור להשתמש כנגד הלחי משום דבין
הלחיים אסור, וכיון שהשו"ע (סימן שס"ה
ס"ד) פסק דבין הלחיים שרי וא"כ מ"ט
אסר הכא להשתמש כנגד הלחי, וכתב

אלא שהוסיף לחלוק דאף באלכסון אינו
רה"י אלא רק כנגד הלחי (אם יש בו ד"ט
כשיעור מחיצה), ופירש דמאי דאמרי' דב'
מחיצות ולחי הוי רה"י מן התורה היינו
דוקא בב' כתלים זה כנגד זה דכיון שיש
מחיצה כנגד הלחי עדיף טפי.

הוכחת החזו"א מדין מבוי שצידו אחד ארוך
וצידו אחד קצר

ב. החזו"א הוכיח דלא כהמשנ"ב מדין
מבוי שצידו אחד ארוך
וצידו אחד קצר דהקשו תוס' (ח: ד"ה
מניח) למ"ד שמניח את הקורה באלכסון
ומשתמש בכל אלכסונו היאך קורה
מתרת והרי מדאוריתא הוי רה"ר כיון
דליכא אלא ב' מחיצות. ואילו לדברי
המשנ"ב נימא דהדופן הקצר הוא לחי
וא"כ איכא ב' מחיצות ולחי והוי רה"י
עכ"פ בשטח האלכסון, אלא מוכח
דכה"ג לא הוי רה"י דאוריתא.

סתירה לזה מהגמ' בדף י' גבי לחי המושך
מדופנו של מבוי

ג. ולעומת זאת מהגמ' בדף י'. נראה
דכה"ג שרי להשתמש אף
כנגד הארוך, דאמרי' התם "לחי המושך
עם דופנו של מבוי פחות מד' אמות נידון
משום לחי ומשתמש עם חודו הפנימי",
ואמרי' עלה "שמע מינה בין הלחיים
אסור", וקשה דכיון שהלחי מושך חוץ

סיכום השיטות

ז. ונמצא בדין ב' מחיצות כמין גאם שתיקנם בלחי; לדעת המשנ"ב הוי רה"י מדאוריתא, אלא שלא ביאר אם בכל ריבועו או רק באלכסון, והחזו"א כתב דאף לדבריו ליכא למימר דהוי רה"י בכל ריבועו. לדעת הגר"א כה"ג הוי רה"י דאוריתא באלכסון. ולדעת החזו"א לא הוי רה"י דאוריתא אלא רק כנגד הלחי (בכה"ג שיש בו ד' טפחים), והוכיח כן מתוס', וכן דעת הריטב"א והמג"א וכמשנ"ת.

הוכחה מדברי הראשונים בסוכה דלא הוי דה"י

ה. ולכאורה יש לתלות את מחלוקתם בדברי הראשונים בסוכה. דהנה איתא בגמ' בסוכה (ו:): דאף דהכשר סוכה בג' דפנות, סגי בשתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפת, ואיתא שם (ז): "אמר רבא וכן לשבת, מגו דהויא דופן לענין סוכה הויא דופן לענין שבת", והיינו דבשבת שבתוך החג היקף זה חשיב כרה"י. והקשה הר"ן (ג. ד"ה גרסינן וציין לו החזו"א שם) אמאי בעינן למגו והרי גבי סוכה בעינן בדופן שלישית טפח שוחק בתוך ג"ט וצוה"פ בשאר הדופן וא"כ איכא מחיצה מעלייתא אף לענין שבת, וכתב דנפק"מ כגון שדופן אחת ארוכה הרבה שהיא מותרת בסוכה כנגד כל אורכה כדאמרי' דפסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה ובשבת אינה מותרת

המג"א על דרך דברי הריטב"א, דבגמ' איירי שצידו אחד ארוך וצידו אחד קצר והעמיד את הלחי בצד הקצר כנגד הארוך ואיכא ג' מחיצות ולפיכך תלוי בנידון אי שרי להשתמש בין הלחיים, אבל השו"ע איירי במבוי שכתליו שוין, וא"כ ע"י העמדת הלחי הצד השני קצר ממנו ואין כנגד הלחי אלא ב' מחיצות ולכן אסור להשתמש כנגדו.

דעת הגר"א דבב' מחיצות כמין גאם בלחי שרי להשתמש באלכסון

ו. בביאור הגר"א מיאן בתירוץ המג"א משום דלשון השו"ע הוא כלשון הגמ', ועוד דגם פשטא דגמ' לא נראה כדברי הריטב"א והמג"א אלא משמע דאיירי שכתליו שוין. ולפיכך כתב הגר"א דמה דאיתא דמבוי שצידו אחד ארוך וצידו אחד קצר אין משתמש אלא כנגד הקצר היינו דוקא בתיקנו בקורה ומהטעם המבואר בגמ' דכיון דקורה משום היכירא באלכסון לא הוי היכר, אבל בלחי דקי"ל דהוא משום מחיצה מהני בכה"ג ומשתמש באלכסון.

ומה שאסר השו"ע להשתמש כנגד הלחי והתיר רק עם חודו הפנימי ולא שרינן כדין בין הלחיים, היינו משום דאיירי בפתוח לכרמלית ובכה"ג אמרי' דמצא מין את מינו וניעור ואסור להשתמש בין הלחיים, וכמו שפסק השו"ע (שם).

אלא שאין ראיה מדבריהם אלא דלא הוי רה"י בכל ריבועו, אבל אכתי איכא למימר דהוי רה"י באלכסון (כדעת הגר"א וכמו שציידד החזו"א אליבא דהמשנ"ב), ולפיכך בעינן למגו כדי שיהא רה"י בכל ריבועו, ולא רק בקו אלכסוני מהקצר שהוא כלחי.

מדברי הרא"ש בסוכה נראה דכה"ג הוי רה"י . ולעומת זאת מדברי הרא"ש (סימן ז) נראה דגם לענין שבת הוי רה"י בכולה, דהקשה למה השמיט הרי"ף את הדין דאמרי' מגו לענין שבת, וכתב דכיון שפסק בדופן שלישית שהיא טפח בעי נמי צורת הפתח מילתא דפשיטא היא שהרי איכא ג' מחיצות מעליתא, הרי דס"ל דכה"ג אף לענין שבת חשיב רה"י ולפי"ז מוכח מדברי הרא"ש דהוי רה"י אף בכל שטח ריבועו ולא רק באלכסונו דאל"ה בעינן למגו לענין שטח ריבועו. אלא שא"כ דברי הרא"ש תמוהים מן הסוגיא דמבוי שציידו אחד ארוך, וכמו שתמה החזו"א, ונקט שאין צד כלל להתיר להשתמש בכל שטח ריבועו.

ביאור מחלוקתם באופ"א דפליגי אי בדופן העשויה ע"י צוה"פ אמרי' דין פסל היוצא מן הסוכה

יא. ונראה דיש לדחות ולבאר את דברי הרא"ש שם באופ"א, דהנה קי"ל (עיי' סימן תרל"א ס"ז) דפסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה, דהיינו סוכה העשויה

אלא כנגד הקצר. הרי דלענין שבת הדופן הקצרה אינה מתרת אלא כנגדה, ולא אמרי' דע"י הדופן הארוכה חשיב כב' מחיצות כמין גאם והטפח שוחק יחשב כלחי.

ט. גם בדברי הריטב"א מוכח כן, דגם הוא הקשה (ד"ה אמר) למה לי מגו דהא מדאורייתא בג' מחיצות הוי רה"י גמורה, ואפילו האחד מהם כשלישית זו שיש לה טפח שוחק בפחות מג' וצורת הפתח. ותירץ דיש לומר דמהני מגו להכשיר ואע"פ שאין עומד מרובה על הפרוץ וכדלקמן. וכוונתו מבוארת עפ"י מה שביאר בהמשך דבריו (ד"ה גירסת) את מ"ש בביתא דיתירה סוכה על שבת שהסוכה ניתרת בפרוץ מרובה משא"כ בשבת, וז"ל "אלא בדופן שלישית קיימינן דמתכשר לענין סוכה אע"פ שיש בו מלבד צורת הפתח פרוץ מרובה על העומד, משא"כ בשבת דלא שרי אפילו מדאורייתא במחיצה שלישית עד שיהא עומד מרובה על הפרוץ דג' מחיצות שלמות בעינן, משא"כ בזו דליכא אלא טפח שוחק וצוה"פ והפרוץ מרובה על העומד". הרי מבואר דגם הוא ס"ל כהר"ן דבסוכה שרי כנגד כל הדופן הארוכה ואף שהדופן השלישית שעשויה ע"י טפח וצוה"פ קצרה ממנה, אבל בשבת אסור לטלטל כנגד הארוכה, ומוכח דב' מחיצות כמין גאם ולחי לא הוה רה"י לשבת בכולה.

מג' דפנות ודופן אחד ארוך מחבירו כל הסוכה כשרה אף כנגד הארוך ואע"פ שהעומד שם אינו נמצא אלא בתוך שתי דפנות. והשעה"צ (סימן תר"ל סק"ב), הביא דפליגי האחרונים בדין סוכה העשויה כדין שתיים כהלכתן ושלישית ע"י טפח שוחק שהעמידו בפחות מג' סמוך לדופן ועשה צוה"פ להשלים לז"ט, אם גם בזה אמרי' דהיכא שהדופן שכנגדה מושכת יותר דמדין פסל היוצא מן הסוכה יהא רשאי להשתמש כנגד הדופן הארוכה אף שנפיק מכנגד הדופן שכנגדה המתוקנת בטפח וצוה"פ, ודעת הלבוש לאסור בזה. וכן הסכים החזו"א (סימן י"א סק"ח).

ועפ"י"ז יש לומר דמה שמיאן הרא"ש בתירוצ' הר"ן והריטב"א דהנפק"מ במגו היא לענין היכא שצידה אחד ארוך טפי דשרי להשתמש בכולה,

אי"ז משום דס"ל דלא בעינן למגו מחמת שגם לענין שבת שרי להשתמש בכל ריבועו, אלא ס"ל להיפך דאף לענין סוכה אין כשרה כנגד הדופן הארוכה ולפיכך ליכא למימר דהנפקותא במגו לענין היתר השתמשות כנגד הארוך, דלזה לא יועיל המגו כיון שאף לענין סוכה אסור להשתמש אלא כנגד הקצר. ובאמת שהחזו"א (שם) דייק מדברי הרא"ש (סימן ו') דמדכתב כדברי רש"י (שם ז. ד"ה ונתרת וד"ה וצריכא) שהצורת הפתח היא עד סוף הכותל שכנגדה, אלמא ס"ל דאם הצורת הפתח אינה נמשכת כנגד כל אורך הדופן הארוכה אסור להשתמש בכולה אלא רק כנגד הצורת הפתח. ונמצא דפליגי הר"ן והריטב"א עם הרא"ש בפלוגתת האחרונים אם אמרי' דין פסל כשהדופן הקצרה עשויה ע"י צורת הפתח.

סימן כ"ב

ביאור ענין לחי משום מחיצה וגדר לחי הנראה מבחוץ והמסתעף לדין פסי חצר

דברי תוס' שאף למ"ד לחי משום מחיצה בעי היכר קצת * ביאור ענין לחי משום מחיצה * דברי תוס' דפס ד' המתיר בחצר הוה כמחיצה ממש ולא בעי היכירא כלל ופולגתת האחרונים בדעת רש"י בזה * יבואר אם ב' פסי חצר שוים לפס ד' או שבהו בעי היכר קצת כלחי * עפ"י משנ"ת בגדר לחי יבואר הטעם דמהני לחי הנראה מבחוץ * אי מהני פס ד' דחצר בנראה מבחוץ, והדין בפס שאורכו ד' אמות * יבואר דאף דעת הרשב"א כתוס' ופס ד"א העומד מאליו מהני בחצר * דעת רבותינו הצרפתים דמהני פס ד' הנראה מבחוץ * ביאור דברי הרא"ש בסוכה דנראה מבחוץ מהני משום היכירא * ביאור דברי החזו"א דלחי הנראה מבחוץ אינו מחיצה דאוריתא * עפ"י כל זה מבוארת סברת תוס' דנראה מבחוץ מהני רק כשמהני לרשות החיצונה * אם לדעת רבותינו הצרפתים מהני נראה מבחוץ בעומ"ר * ביאור סברת החזו"א בדעת הגר"א דנראה מבחוץ מהני מדאוריתא לקבוע את צורת הרשות * ישוב קושית רע"א בענין לא סמכו עליו מבעו"י * גוד אסיק בנראה מבחוץ

לחי אחר להתיר המבוי". ובתוס' כתבו "ארבע אמות נידון משום מבוי, אפילו למ"ד לחי משום מחיצה דהיה לו להועיל יותר אם סותמו מ"מ היכר קצת בעינן, ואע"ג דהיכא דהעמידוהו לשם לחי לפירוש הקונטרס מועיל אע"ג דאין היכירא מ"מ י"ל כשהועמד לשם לחי יש קול ואיכא היכירא".

וצריך לבאר כיון דלחי משום מחיצה א"כ מ"ט בעינן היכר קצת ומאי שנא מכל מחיצה דלא בעיא היכר קצת.

דברי תוס' שאף למ"ד לחי משום מחיצה בעי היכר קצת

א. גמ' (ה). "אמר רמי בר חמא אמר רב הונא לחי הבולט מדופו של מבוי פחות מארבע אמות נדון משום לחי ואי"צ לחי אחר להתירו, ד' אמות נידון משום מבוי וצריך לחי אחר להתירו". ופרש"י "אע"ג דאי עבדיה משום לחי הוי כשר דמשום דריבה בסתימתו לא גרע מלחי משהו, הכא כיון דלאו להכי איקבע אנן במחשבה לא מצינן לאפוקי מתורת כותל ולשויה לחי, דכיון דנפק ליה מתורת לחי ונמצא שאין תיקון למבוי זה וצריך

ביאור ענין לחי משום מחיצה

ב. בחזו"א (סימן ג' סק"ה) כתב וז"ל "ועיקר ענין המחיצות הוא לב' דברים למנוע דריסת הרבים ולהכיר את המקום למיוחד ומובדל מסביבותיו, ולענין ההכרה הזאת נאמר בגוד אסיק ואחית ולבוד כגון עמוד גבוה י' מסמן את כל האויר עד לרקיע כמובדל מסביבותיו, וסגי בהכי למחיצה, וזהו גם ענין הלחי שמראה על הבדלת המקום מחוצה לו וחולק את כל האויר שמצידו כמעמדו עכ"ל".

מבואר דהא דלחי משום מחיצה היינו דהלחי הוא מסמן את גבול הרשות דכנגד הלחי אמורה המחיצה להמשיך, וזה מהני כתורת מחיצה שענינה לסמן ולהגדיר את הרשות.

וע"ע בסימן ו' (סקט"ז) שדן שם אם מהני צוה"פ מחוץ לרשות, (כגון נראה מבחוץ ושוה מבפנים), ובתחילה סבר דמהני הצוה"פ, וחילק דאף שלחי לא מהני מה שהוא חוץ לרשות ואין אנו דנים להתיר בנראה מבחוץ רק משום דע"י כך שנראה מבחוץ חשיב שאית ליה לחי לרשות הפנימי, "משום דלחי אינו מחיצה בעצמותה אלא חשיבות מחיצה וזה לא מהני אלא לרשות שהלחי פועל בה משא"כ צוה"פ שהיא מחיצה מעלייתא

י"ל כל שנגמר צורתה לאיזה צד שיהיה כבר נבדל צד זה מצד זה, וחשיב גדור רשות הפנימי ע"י השלמת צורתה ברשות החיצונה", (ולבסוף חזר וכתב דל"מ צוה"פ הנראה מבחוץ). ומ"ש דמהני נראה מבחוץ כיון שע"כ חשיב דאית ליה לחי לרשות הפנימי היינו כמשנ"ת דע"י הלחי מסתמן מקום המחיצה וגם ע"י הלחי הנראה מבחוץ מסתמן המקום של קו המחיצה לרשות הפנימית, וגם מ"ש בהמשך דבריו "דאינו מחיצה בעצמותה אלא חשיבות מחיצה", היינו דאין כאן גדירה ע"י הלחי אלא רק מסתמן המקום ע"י תחילת המחיצה. וכוונת החזו"א בחילוק בין לחי לצוה"פ שלחי אינו מחיצה אלא כשהוא מתיחס לסמן איזו רשות ולכן כשאינו בתוך הרשות אלא רק מבחוץ אין כאן סימן של המחיצה וממילא אינו מחיצה, משא"כ בצוה"פ שזה מחיצה בעצם וכדאשכחן גבי כלאים דמהני צוה"פ באויר וככל כותל, ממילא מהני אפילו אם אינו בתוך הרשות דהוה כהעמיד כותל מחוץ לרשות דפשיטא דהוי מחיצה.

ולפי"ז מבוארים דברי תוס' דלחי בעי קצת היכר, דכיון שכל מהות הלחי שמהני כמחיצה אינו משום שמשמש כסתימה אלא משום שהלחי מבדיל את תוך הרשות מחוצה לו ע"י

א. וע"ע משנ"ת לקמן בסימן כ"ג דגם עינים של דיומדין וענין עומ"ר כן, אלא שמ"מ חלוקים הם, ולקמן בסימן כ"ו נתבאר שאף ענין קורה כן.

סימון המחיצה, הנ"מ כשיש קצת היכר וניכר שהועמד לשם מחיצה אז אמרי' שהוא פועל כמחיצה ומסמן את הבדלת הרשות, משא"כ כשאין היכר אין כאן כלל סימן שהוא אמור להמשיך ולהשתייך לכל הרוח ולסמן את הרוח רביעית להבדלת המקום², ושאני מכל מחיצה דלא בעי היכר כלל משום שהיא משמשת כמחיצה ע"י שסותמת את הרשות ולזה אי"צ היכר כלל [ואחר שיש סתימה ממילא יש גם את הענין השני במחיצה שהוא היכר של סימון הרשות, דמה שהמקום סתום וגדור בפועל זה עצמו היכר שהמקום מובדל מחוצה לו ואי"צ לזה היכר אחר].

מבוי שמונה אע"ג דבהאי ק"ו נמי מצי למשרייה דהא יותר מארבעה טפחים הוי האי פס, וחצר משתרייא בפס ד', כיון דלאו לשם לחי הוקבע שם ולא לשם תיקון פס הוקבע שם כי היכי דיצא מתורת לחי יצא מתורת פס ולא מינכרא מילתא ואמרינן זהו פתחו ולא נעשה תיקון אחר להתירו".

ולא נתבאר בדברי רש"י אם כוונתו דלא מהני האי פס ד' אמות דוקא במבוי, או שגם בחצר לא מהני האי פס. ובחידושי הריטב"א הביא את דברי רש"י וסיים דאף שבמבוי יצא מתורת פס מ"מ בחצר מתיר ואף שלא הועמד לשם פס.

תוס' הביאו את דברי רש"י ואח"כ כתבו "ור"י פירש דאין סברא ללמוד לענין תורת פס מחצר, דבחצר הפס מהני משום מחיצה משו"ה כל שכן דמהני היכא דסותמו טפי, אבל במבוי שהקילו חכמים בלחי אפילו למ"ד לחי משום מחיצה צריך שיהא שם לחי עליו, אבל לענין עומ"ר הוי ק"ו טוב משום דהוי מחיצה גמורה שמועיל בכל ד' דפנות,

דברי תוס' דפס ד' המתיר בחצר הוה כמחיצה ממש ולא בעי היכרא כלל ופלוגתת האחרונים בדעת רש"י בזה

ג. **בהמשך** למדה הגמ' דעומ"ר מהני במבוי ק"ו מחצר, "ומה חצר שאינה ניתרת בלחי וקורה ניתרת בעומד מרובה על הפרוץ מבוי שניתר בלחי וקורה אינו דין שניתר בעומד מרובה על הפרוץ", וכתב רש"י "ומיהו

ב. בגמ' (יד.) אמרינן "הניח קורה על גבי מבוי ופרס עליה מחצלת והגביה מן הקרקע שלשה, קורה אין כאן דהא מיכסיא, מחיצה אין כאן דהויא לה מחיצה שהגדיים בוקעים בה". ופירש הרא"ש דכיון שקורה משום היכר והכא מיכסיא ע"י מחצלת לא מהני.

ויש לדון דלכאורה למה שכתבו תוס' דלחי בעי היכר קצת, דה"ה בלחי אם הוא מכוסה בדבר שפסול ללחי (וכגון בדבר שאין יכול לעמוד ברוח בלי לנוע), יהא פסול דאין כאן היכר לחי. ברם למשנת בכוננת תוס' אין המכוון שלחי צריך היכר שבביל הרואים כהיכר דקורה שתהא נראית לבני מבוי, אלא צריך היכר מחיצה, והיינו שע"י שנראה שהוא תחילת מחיצה עי"ז מוגדר ומובדל המקום כאילו ממשיכה המחיצה, וממילא אף אם לא ניכר הלחי כגון שהוא מכוסה או שהוא מזכוכית שקופה כשר ללחי.

אבל לחי ופס לא מהני אלא במחיצה רביעית". הנה בדברי ר"י מבואר דבחצר מהני הפס אף שליכא היכירא כלל ודוקא במבוי לא מהני, (וכ"כ לקמן ט: ד"ה כותל, וציין לזה בגליון הש"ס), ונראה מדבריהם דר"י אתי לאפלוגי על רש"י ולרש"י גם בחצר לא מהני אי ליכא היכירא כלל.

ובאמת רע"א והבית מאיר נחלקן בדעת רש"י, דדעת רע"א (הובאו דבריו בב"מ סימן שס"ג סי"ג, וכ"כ בתשובה ל"ה) דלשיטת רש"י לא מהני פס בחצר אם הוא יותר מד' אמות דגם בפס בעי היכר קצת כלחי, והוסיף לומר בדברי רש"י דסבירא ליה שפסי חצר מהנו גם במבוי ולכן לחי שהוא יותר מד"ט מהני במבוי אף בעומד מאליו ולא סמכו עליה, ולפיכך הוצרך רש"י לומר דביתור מד"א לא מהני במבוי מדין פס כיון שבטל אף מדין פס. ברם הבית מאיר פירש בדברי רש"י דלפסי חצר מהני אף ביתור מד' אמות ואף שלא הועמד לשם פס דלא בעי היכר כלל וכשיטת תוס', ומ"ש רש"י דיצא מתורת פס היינו דלא מהני במבוי משום דבמבוי בעי היכר וכשם שלא מהני האי לחי במבוי ה"ה דלא מהני במבוי מדין פס כיון שצריך היכר קצת. ונמצא שרע"א והב"מ פליגי אליבא דרש"י בתרתי; א. אם בחצר מהני פס יותר מד' אמות דלית ביה היכירא כלל, דלרע"א לא מהני ולב"מ מהני. ב. בפסי חצר דלא סמכו עלייהו מאתמול גם רע"א מודה דמהני בחצר, אלא שפליגי אי בכה"ג

מהני במבוי מדין פסי חצר, דלרע"א מהני ולכן בהעמיד במבוי פס ד"ט לא בעינן סמכו עליה מאתמול, ולב"מ לא מהני.

והנה אף לשיטת ר"י בתוס' לא הוה הפס מחיצה גמורה, שהרי לא מהני בכל ד' רוחות. אלא יש ג' דרגות; א. לחי מהני מדין מחיצה והיינו משום שהוא מסמן ומבדיל את הרשות ומהני דוקא אי איכא היכירא קצת ולכן צריך שם לחי עליו. ב. פס ד"ט הוה כמחיצה ממש ומשום דמהני בתורת סתימה ולכן מהני אף בלי היכר (אלא שמהני דוקא ברוח רביעית). ג. עומ"ר הוה מחיצה גמורה (ומהני בכל הג' רוחות). וג' גדרים אלו הם אף מדאוריתא, שהרי למ"ד לחי משום מחיצה, אי איכא ב' מחיצות ולחי מיחשב רה"י מדאוריתא והזורק לתוכה חייב כדאיתא בגמ' (יב.), ומה שלא מהני פס במבוי אף שהוה כמחיצה, היינו משום דהכי תיקנו שתיקוני מבואות יהיו בצורה של מחיצה עם היכר, אבל בחצר תיקנו שיהינן דין מחיצה אף שליכא היכר לפס. ומה שלחי ופס הוה מחיצה היינו דוקא כשמצטרפים לב' דפנות שלמות ולכן לא מהני אלא ברוח רביעית, (ומדאוריתא ברוח שלישית), משא"כ עומ"ר היא מחיצה גמורה בעצמותה ומהני אף בפנ"ע.

ומה שבפס ד"ט הוה מחיצה אף בלא היכר, יש לומר דכיון שיש בו שיעור מחיצה וסותם כשיעור מחיצה, גדרו כמחיצה דמהני אף בלי היכר, [אלא

שבכל הרוחות לא מהני משום דבעינן עומ"ר, ודוקא ברוח רביעית מהני משום דאף אם פרוץ מרובה הרי גדרה כפתח], ומ"מ במבוי לא מהני אם הוא עומד מאליו והוא יותר מד"א ואף שגדרו כמחיצה, ומשום דכך היה גדר התקנה שבמבוי מהני דוקא אם יש היכר.

יבואר אם ב' פסי חצר שוים לפס ד' או שבהו בעי היכר קצת כלחי

ד. ונראה דמ"מ בחצר הניתרת בב' פסין גם לתוס' בעינן היכרא, שהרי מבואר בגמ' (בדף י.) גבי חצר גדולה שנפרצה לקטנה דבשיוור טפח מכל צד סגי לב' פסין, והקשו תוס' דמשמע שרוחב הפס טפח, והרי מבואר שחצר ניתרת בב' פסין משהו לכאן ומשהו לכאן ואי"צ טפח, ובתירוץ ראשון כתבו דב' טפחים לאו דוקא, ובתירוץ השני כתבו דבפס גמור סגי בשני משהוין אבל כותל עצמו לא חשיב פס אם לא ברוחב טפח דאין היכר כ"כ בכותל כמו בפס גמור, (ודלא כרש"י (ד"ה אי) דס"ל דאפילו בחצי טפח סגי).

ולכאורה מ"ט הוצרכו להיכר הרי ס"ל דבבב"ב מהני הפס משום מחיצה ואי"צ היכר כלל, וכמ"ש בשם ר"י דבבב"ב מהני פס הרחב ד' אמות ואף שלית ביה היכרא. לכן נראה דדוקא בפס הרחב ד"ט בזה מהני מדין מחיצה ממש הילכך מהני אף אם הוא יותר מד' אמות, משא"כ בב' פסין דינן כלחי דמהני רק

מתורת מחיצה (אבל לא הוי מחיצה ממש) ולכן בעינן היכר קצת, ולכן בכותל עצמו לא מהני במשהו עד דאיכא רוחב טפח שאז איכא היכרא, (ואף שגדרם של לחי וב' פסין שוה, מ"מ בחצר מהני ב' פסין ואף שלא מהני בה לחי, ומשום דיש מעליותא בב' פסין משום דכשיש גיפופי לצד זה ולצד זה נראה יותר כפתח, וכמ"ש תוס' י: ד"ה ואמאי).

והחילוק בין ב' פסין לפס רחב ד' היינו כמשנ"ת, דמה שמהני פס ד' מתורת מחיצה בלי היכר היינו משום שיש בו רוחב ד"ט שהוא שיעור תחילת מחיצה, משא"כ ב' פסי חצר שאין בהן שיעור מחיצה דינן כלחי דבעי היכר קצת.

ה. **אלא** שבדברי האחרונים נראה דלא פשיטא להו הא מילתא, דהנה קי"ל כאביי דלחי העומד מאליו הוי לחי ומשום דלחי משום מחיצה, אלא דמ"מ בעינן דסמכו עליו מבעו"י והטעם משום דבעי היכר קצת שהועמד לשם לחי, ורע"א (בגליון סימן שס"ג ס"א ובתשובה ל"ה) הסתפק דשמא בפסי חצר אי"צ סמכו מבעו"י, ולכאורה הטעם בזה משום דלא בעי היכר כלל אף בפסי חצר דומיא דפס ד' שכתבו תוס' דכשר אפילו ביותר מד' אמות. והבית מאיר (שם) פשיטא ליה דבפסי חצר אי"צ סמכו מבעו"י, וכתב כן עפ"י דברי התוס' בדף ה' הנ"ל דפסי חצר לא בעו היכרא הרי שהשוה חצר

שירת

ביאור ענין לחי משום מחיצה

שלמה

קצא

הב"מ בדעת רש"י, אכתי יקשה לרבא מחצר קטנה שנפרצה לגדולה).

עפ"י משנ"ת בגדר לחי יבואר הטעם דמהני לחי הנראה מבחוץ

ז. **בחידושי הרשב"א** (י.) גבי לחי הנראה מבחוץ כתב בשם הראב"ד דמסתברא דכי אמרינן נידון משום לחי דוקא כי לא הוי אותו הנראה מבחוץ ד' אמות דדינו כדין לחי, אבל אי הוי ד' אמות דאין דינו כלחי בזה לא מהני נראה מבחוץ, ואפילו הוה אותן ד' אמות עומ"ד עה"פ ואי הוה כנגד חלל המבוי הוי שרי, הכא שהם מבחוץ לא מהני למבוי, דנהי שמה שנראה מבחוץ הוי היכר למבוי כאילו נראה מבפנים, אבל לשוויה ככותלי המבוי למהוי נמי כעומ"ר עה"פ לא, דהיכר הוי מחיצה לא הוי, והוכיח כן מכל מבוי שבעי לחי ולא אמרי' דכותלי פני המבוי הנמשכים לרה"ר נחשוב אותן למחיצות המבוי אע"פ שאינן נראות לפנים, אלא ש"מ היכר הוי מחיצה לא הויא.

והקשה הרשב"א עליו דהגמ' הוכיחה מחצר קטנה שנפרצה לגדולה דנראה מבחוץ אינו נידון משום לחי מדלא מהני גיפופי הגדולה לקטנה, ואם כדברי הראב"ד הוה ליה לאוקמי בשגיפופי הגדולה רחבן ארבעה דאז אין נידונין משום לחי, וכתב די"ל דהו"מ לשנויי הכי אלא דניחא ליה לאוקמי אפילו בחצר שאינה גדולה כל כך.

הניתרת בב' פסין לפס ד'. הרי מבואר דלהבית מאיר אף בב' פסין משהו אי"צ היכירא כלל וכדין פס ד' בחצר, ורע"א הסתפק בזה.

ו. **והנה הגמ'** (טו.) הביאה את פלוגתת אביי ורבא בדין לחי העומד מאליו והביאה ראיות לכאן ולכאן, ויש לתמוה אמאי לא הביאה ראייה מהמשנה (צג.) דחצר קטנה שנפרצה לגדולה דגדולה מותרת משום דניתרת בגיפופי, ואע"פ שאותן גיפופי לא הועמדו לשם פסין.

ואי נימא דאליבא דאביי אף שס"ל שגם לחי משום מחיצה, אפ"ה פסי חצר עדיפי והוה מחיצה טפי מלחי ולא בעו היכירא כלל ולא בעינן סמכו מבעו"י, א"כ יש לומר כן אף בשיטת רבא דאע"ג דס"ל דלחי העומד מאליו פסול משום דלחי משום היכירא, אך מ"מ בפסי חצר י"ל דמהני משום מחיצה ולכן יודה בזה רבא לאביי דפסי חצר העומדין מאליהן כשרים.

ומ"מ אף אם נאמר דב' פסי חצר בעו היכר קצת ולא עדיפי מלחי, מ"מ יש ליישב על דרך זה דהגמ' לא הקשתה על רבא מחצר קטנה שנפרצה לגדולה משום דמצי לאוקמי שנתר לגדולה פס ד', ופס ד' ודאי עדיף מלחי והוי משום מחיצה וכמשנ"ת בדברי תוס'. (אלא שאם נאמר שרש"י חולק גם בזה וס"ל דפס ד' שוה ללחי ובעי היכר קצת, נוכחו שלמד

שתוך הרשות, (ומה שבעומ"ר לא אמרינן דיהני מדין לחי היינו משום דמהני דוקא בלחי שיש היכר קצת וכמשנ"ת משא"כ במקום דליכא להאי הכירא וכגון שהוא יותר מד' אמות לא מהני משום לחי, וכן נפק"מ באחד מג' רוחות שלא מהני בו לחי).

אי מהני פס ד' דחצר בנראה מבחוץ, והדין בפס שאורכו ד' אמות

ה. ואם כנים הדברים יש לדון ולחדש, דהנה לעיל נתבאר דבב' פסי חצר יש לדון ולומר דמהנו כתורת לחי ובעו היכר קצת, אבל פס ד' בחצר מהני מדין מחיצה ואע"פ דליכא היכרא כלל, ולכן גם אם הפס רחב מד' אמות מהני להכשירא דחצר, ולפי כל זה יוצא דלפי שיטת הראב"ד שבמחיצה לא מהני נראה מבחוץ, א"כ י"ל דה"ה פס ד' דחצר לא יהני ביה נראה מבחוץ ודומיא דעומ"ר, ומשום דבפס ד' לית ביה היכירא כלל אלא שמ"מ מהני דגדרו הוא כמחיצה גמורה דמהני אע"ג דליכא היכירא, ולפיכך מהני בנראה מבחוץ דבזה ליכא סתימה כלל, ושאני מלחי שגדר המחיצה בו אינו מתורת סתימה וזה שייך אפילו אם נראה מבחוץ, מיהו בפסי חצר תלי במשנ"ת לעיל אי גדרם כלחי דבעו היכר קצת, וא"כ אינם פועלים בתורת סתימה אלא כלחי ומהני בהו נראה מבחוץ.

והא דאיתא בסוגיא ברף ט: דגם בחצר מהני נראה מבחוץ ומבואר דגם אם

אח"כ הביא בשם רבותינו הצרפתים שחלקו וס"ל דגם בפס ד' מהני נראה מבחוץ, ואינו דומה לכותלי פני המבוי הנמשכין לרה"ר, מפני שאותן הכתלים כיון שאינן מועילין להתיר את רה"ר עצמו היאך יתירו את המבוי, אבל היכא שהגיפופין נעשו לשם דירה הגדולה ומצילין אותה, דין הוא שיצילו גם את הקטנה כאילו נראין מבפנים. וכן הוא בתוס' שלפנינו (כד: ד"ה ההיא) דבמבוי ושביל של כרמים הפתוח לרחבה לא מהנו גיפופי רחבה לשביל משום נראה מבחוץ דכיון דלא מהני לרחבה גופה כ"ש דלא מהני למבוי ולשביל.

הנה מ"ש הראב"ד דהיכר הוי מחיצה לא הוי, לכאורה יש להעיר הרי לחי משום מחיצה ולא משום היכר ואפ"ה מהני נראה מבחוץ וא"כ מאי שנא מעומ"ר.

ולמה שנתבאר לעיל בגדר לחי משום מחיצה יש לבאר היטב, דאף שלחי משום מחיצה מ"מ חלוק מכל מחיצה דענינה הוא סתימה לרשות וע"י נראה מבחוץ ליכא סתימה כלל לרשות הפנימית, וגם גבי עומ"ר, הפרוץ נידון כעומד דע"י שהרוב סתום גם הפרוץ נידון כעומד, משא"כ לחי דגדרו שמהני משום מחיצה הוא דע"י שהתחיל את המחיצה יש כאן סימון למקום הראוי להעמדת המחיצה, וזה מהני אפילו אם נראה מבחוץ דע"י מסומן גם החלק

סגי בפס אחד מהני נראה מבחוץ, היינו משום דשם איירי בפס דאין בו רוחב ד"ט, וא"כ דברי הגמ' שם הם בשיטת ת"ק דרבי (בברייתא יב.) דמהני בחצר פס אחד ואפילו אינו רחב ד' טפחים א"כ גדרו כלחי, אבל למאי דקי"ל דחצר הניתרת בפס אחד בעינן שיהא רוחבו ד' בזה לא מהני נראה מבחוץ וכמשנ"ת.

ואף את"ל דמהני פס ד' טפחים הנראה מבחוץ, (וכן משמע קצת בביה"ל סימן שע"ד ד"ה וכשכותלי), יש לבאר דהיינו משום דיש היכר ע"י מחיצה וכגדרו של לחי, אלא דבחצר לא מהני ע"י פס כל שהוא דחמירא טפי ובעינן שיהא בה ההיכר ע"י שיעור מחיצה, אך מ"מ בפס רחב ד' אמות שלית ביה היכירא כלל, לא שייך לומר שיועיל בנראה מבחוץ, דכל מה שמהני פס ד"א בחצר אף שליכא היכירא היינו מתורת מחיצה ומשום דסותם טפי, אבל היכא ששוה מבפנים ונראה מבחוץ הרי ליכא סתימה אלא שבלחי מהני משום היכירא אבל בפס שרוחבו ד' אמות דליכא היכירא כלל ומהני רק משום מחיצה ממ"נ לא יתכן שיועיל בנראה מבחוץ.

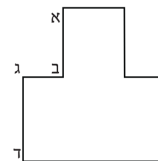
ט. ולכאורה הדברים מבוארים להדיא בראשונים, דמבואר בגמ' (כה:.) דין קרפף בית סאתיים שנפרץ במלואו לחצר דקרפף אסור וחצר מותרת, משום דאור מקום המחיצה מייתרו לקרפף ועושהו יותר על בית סאתים, אבל

חצר מותרת לפי שניתרת בגיפופי, והקשו הראשונים (חידושי הרשב"א והריטב"א ועבוה"ק והביאו המ"מ פט"ז ה"ז, הביאם המשנ"ב סימן שנ"ח סקצ"ו) מאי טעמא אין הקרפף מותר ע"י גיפופי החצר וכדין נראה מבחוץ, וכתבו דאיירי שכותלי הקרפף נכנסים לחצר, ואי נמי בשגיפופי החצר יתירם על ד' אמות. הרי מבואר דגיפוף שהוא יותר מד' אמות אינו נידון בנראה מבחוץ ושוה מבפנים, ואף לקרפף שאין דינו כמבוי ולא בעי היכירא קצת אפ"ה בנראה מבחוץ לא מהני בזה, ומשום דנראה מבחוץ לא מהני מתורת סתימה אלא מתורת היכירא ובוה ליכא היכירא, אבל להתיר את החצר מהני האי פס שהרי לחצר הפס נראה מבפנים ולפיכך מהני אף ביותר מד' אמות.

י. ומצאתי גם בדברי החזו"א (סימן ג' סק"ח) שדן בזה, ובתחילה הביא את דברי תוס' דפס יותר מד' אמות מהני בחצר משום דלא נפיק מתורת מחיצה, וכתב די"ל שכל דבריהם דוקא במושך לרוחבו של מבוי וסותמו (כההיא לחי דאיירי ביה רב הונא בדף ה.) ובוה מהני בחצר אפילו יותר מד"א משום דסותמו טפי וכשם שמהני במבוי אם העמידו לשם לחי דבוה יש היכר מחיצה בעצמותו, משא"כ במושך לאורכו של מבוי (כההיא דדף י.) שפסלינן ביה גם בהעמידו לשם לחי, בזה גם בפס פסול כיון שאין לו היכר מחיצה בעצמותו, ואף את"ל דמהני מ"מ בנראה מבחוץ לא יהני,

דדוקא בנראה מבפנים יש קצת סתימה ע"י הפס ברוח רביעית (היינו שחודה של הדופן סותם) משא"כ בנראה מבחוץ שאין כל סתימה ברוח רביעית אלא שמהני כיון שיש לו תורת מחיצה ע"י ההיכר שמיחד ומוקף מסביבותיו בזה י"ל כיון שנמשך ד' אמות שאינו נראה ליחוס מחיצות החצר בזה פסול גם בחצר. [ולכאורה סברא זו היא בכל נראה מבחוץ ואפילו בפס המושך לרוחבו של מבוי דגם בזה ליכא סתימה מבפנים ולא דוקא במושך לאורכו].

ודחה החזו"א דמתוס' מוכח שגם בכה"ג
מהני בחצר, שהרי תוס' (בדף ט:)
איירו בדין חצר קטנה שנפרצה לגדולה
שהגדולה ניתרת בגיפופין אע"פ
שהגיפופין אורכן ד' אמות, דהיינו כל
אורך החצר הקטנה, ועוד מבואר בגמ'
דלהצד דנראה מבחוץ מהני אף קטנה
ניתרת ואע"ג דאורך החצר הגדולה יותר
מד' אמות, הרי שאף פס המושך לאורכה
של חצר מהני בתורת פס ואפילו בנראה
מבחוץ, והיינו דהחזו"א הבין דבחצר
קטנה שנפרצה לגדולה
מחיצת הגדולה שהיא
כנגד אורכה של קטנה (קו
ג' - ד') היא המשמשת
ללחי לקטנה, ומחיצת הקטנה (קו א' - ב')
היא המשמשת ללחי לגדולה, ולכן הוכיח
דהאי אורכה של חצר (קו ג' - ד') הוא יותר
מד' אמות (דסתם חצר שיעורה יותר מד'
אמות) ומהני אפילו בנראה מבחוץ.

ברם לדעת המהרש"א (על התוס' בדף ט')
דהלחי של הגדולה הוא הגיפופי
שברוח רביעית של הקטנה לצד פתח
החצרות (קו ב' - ג') ואי נראה מבחוץ מהני
זה גם הלחי של הקטנה, ולפי דברי
המהרש"א ליתא להכרח החזו"א דבחצר
מהני פס ד' אמות בנראה מבחוץ, שהרי
י"ל שפס זה הוא פחות מד' אמות, וכיון
שאינן הכרח לומר כן הדרנא לסברא
הפשוטה (והרי גם החזו"א צידד כן
בפשיטות אילמלא שהוכיח להיפך) דאף
בחצר מה שמהני פס יותר מד' אמות,
היינו דוקא בנראה מבפנים אבל בנראה
מבחוץ לא מהני.

(ובחזו"א (סק"ט) הקשה על שיטת רש"י
(ה: דס"ל שפס יותר מד'
אמות לא מהני בחצר, מחצר קטנה
שנפרצה לגדולה דמבואר דמהני אפילו
יותר מד' אמות, ולמשנ"ת אליבא
דמהרש"א לא קשה).

ולכאורה יש להוכיח כדעת המהרש"א
דהלחי הוא הפס שלרוחב
החצרות (קו ב' - ג'), שהרי הנדון בדברי
הרשב"א בשם הראב"ד ורבותינו
הצרפתים כשהגיפוף שבחצר הגדולה
יותר מד' אמות אם הוא מתיר ע"י עומ"ר
בנראה מבחוץ, וכיון שדנו על עומ"ר
ע"כ זה הפס שבצד הפירצה, הרי דאותו
גיפוף שאצל הפתח הוא נדון משום לחי
ופס ולא הכותל שלאורכה של חצר (קו
ג' - ד').

שירת

ביאור ענין לחי משום מחיצה

שלמה

קצה

אחר שהוכיח החזו"א שמהני פס ד' אמות בחצר אפילו אם הוא לאורכו של חצר ואפילו בנראה מבחוץ, סיים בביאור הדבר "דצריך לומר דבד"א לא נפקא רק מתורת היכירא דסמכינן עליה בהיתרא דמבוי, שיהיה אות לגמרו בזה, אבל ענין היכר מחיצה איכא עליה אף ביותר מד' אמות".

יא. ונמצא בדין פס שיש בו ד' אמות בחצר, דלר"י מהני בחצר, ובדעת רש"י נחלקו רע"א והב"מ. ובפס ד' אמות הנראה מבחוץ, מדברי הרשב"א והריטב"א מבואר דלא מהני וכדבריהם סתם המשנ"ב, והחזו"א כתב שלפי תוס' בדף ט' מהני, ונתבאר דלדעת המהרש"א אין הכרח לזה מתוס'.

יבואר דאף דעת הרשב"א כתוס' ופס ד"א העומד מאליו מהני בחצר

יב. הנה לעיל נזכר מ"ש תוס' דפס ד' בחצר לא בעי היכירא כלל ואפילו פס יותר מד' אמות אע"פ שעומד מאליו מהני, ואף דבלחי לא מהני כה"ג שאני התם משום דבעי היכירא קצת. ולפום ריהטא היה נראה דהרשב"א הנ"ל פליג עלייהו שהרי הקשה על הראב"ד דסבר דלא מהני נראה מבחוץ בעומ"ר, דלדבריו מ"ט לא דחתה הגמ' את ההוכחה מחצר קטנה שנפרצה לגדולה לענין נראה מבחוץ דהב"ע כגון שגיפופי הגדולה עודפים ד' אמות דבזה לא מהני מתורת לחי ולפיכך לא מהני אף שנראה

מבחוץ, עכ"ד. משמע דס"ל שבחצר לא מהני פס יותר מד' בתורת פסי חצר וכשם שלא מהני פס ד' ללחי, ודלא כדעת תוס' (בדף ה: ובדף ט:).

ולמשנ"ת יש לדחות דבאמת גם הרשב"א ס"ל כתוס' שבחצר מהני אפילו אם הפס יותר מד' אמות ומשום דלא בעי היכירא ומהני מתורת מחיצה, וכמ"ש תוס' עצמם (ה:): שמהני כיון שסותם טפי, ומה שכתב בקושיתו על הראב"ד דלא מהני פס ד' אמות היינו דוקא לסברת הראב"ד דס"ל שמחיצה לא מהני בנראה מבחוץ ולכן עומ"ר לא מהני בנראה מבחוץ, ועל זה הקשה דא"כ גם האי פס המושך ד' אמות לא יועיל בנראה מבחוץ שהרי אין בו היכר וכל מה שמהני היינו מתורת מחיצה, ולהראב"ד נראה מבחוץ לא מהני מתורת מחיצה אלא רק בדבר שענינו משום היכר. אבל היכא שהפס כנגד חלל המבוי מודה הרשב"א לתוס' דמהני אפילו אם מושך יותר מד' אמות.

דעת רבותינו הצרפתים דמהני פס ד' הנראה מבחוץ

יג. ואכתי פש לן לברורי את סברת רבותינו הצרפתים, שהנה הרשב"א הביא דסבירא להו שאף בפס יותר מד' מהני נראה מבחוץ ואע"פ שאינו מועיל בתורת לחי, ודלא כסברת הראב"ד שנראה מבחוץ מהני דוקא בלחי, ולדבריהם קשיא מכותלי בתי המבוי

ושוה מבפנים דבהיכירא כל דהו סגי, אבל בסוכה דופן שלישי צריך להיות ליושבי בסוכה כמו שתי הדפנות".

הנה כתב הרא"ש דלחי הנראה מבחוץ הוא הכירא בעלמא, וצריך ביאור הרי קי"ל דלחי משום מחיצה וא"כ כשם שמהני נראה מבחוץ בלחי נימא דמהני למחיצות סוכה.

והיה מקום לומר דנהי שלחי מהני משום מחיצה, אך מ"מ היכא שאין בו דיני מחיצה מהני ג"כ משום היכר דלא גרע מקורה דמהני משום היכר, והכא נמי בלחי אף שאלבא דאמת דינו כמחיצה אך מ"מ להתיר רוח רביעית במבוי סגי בהיכר, ולכן נראה מבחוץ מהני אף שאינו אלא היכירא בעלמא.

ברם למשנ"ת א"ש היטב די"ל שלעולם לחי הנראה מבחוץ מהני משום מחיצה, אלא שמה שמהני ללחי אף שהוא משום מחיצה היינו משום דגדר המחיצה בו שאינו אלא להבדיל את הרשות מסביבותיו, וזה שייך אף בנראה מבחוץ ואע"פ שהאי לחי אינו משמש כסתימה, משא"כ בסוכה בעינן סתימה ע"י המחיצות ובעינן שישמש ליושבי הסוכה ולזה לא מהני נראה מבחוץ²,

שאינם מתירים את המבוי בעומ"ר וכמו שהוכיח הראב"ד, ועל זה חילקו דדוקא אם מועילים להתיר את החצר הגדולה מהני להתיר את הקטנה אבל כותל פני המבוי שאינו מתיר את רה"ר היאך יתירו את המבוי, ע"כ תורף דברי הרשב"א בשם, [ועיי' בחזו"א (סימן כ"ד סקי"א) שכתב דהא דהוצרכו למגו היינו דוקא כשהגיפופי רחבים ד' אמות אבל אם הם פחות מד' אמות אי"צ למגו, והראיה מהסוגיא בדף ט' גבי כותל שצידו אחד כנוס דנראה מבחוץ ונידון משום לחי], וצריך לבאר דבריהם מהי סברת המגו דאמרינן שאם מהני לרשות החיצונה מהני גם לפנימית ואם לא לא מהני. ונראה לבאר דבריהם בהקדים דברי הרא"ש בסוכה וביאור דבריו.

ביאור דברי הרא"ש בסוכה דנראה מבחוץ מהני משום היכירא

יד. בסוכה (י"ט) מבואר דרב כהנא הכשיר דופן סוכה בנראה מבחוץ ושוה מבפנים, דאתמר נראה מבחוץ ושוה מבפנים נידון משום לחי, והקשה הרא"ש (סימן ל"ד) "מה ענין מבוי לסוכה, במבוי איכא ג' מחיצות ולא בעינן לחי אלא להיכרא בעלמא הלכך סגי בנראה מבחוץ

ג. והנה אי נימא כפשטות לשון הרא"ש 'וצא שאף אם אין הלחי יכול להעיל משום מחיצה אפ"ה מהני משום היכר דלא גרע מקורה, אך לפי משנ"ת בדברי הרא"ש י"ל דהא דלמ"ד לחי משום מחיצה מהני דוקא בתורת מחיצה, אבל אם אינו יכול להועיל בתורת מחיצה אי אפשר להכשירו מדין היכר וגרע מקורה, וכן נראה מדברי רע"א (סימן שס"ג ס"א בסוף הענין), ובזה אתי שפיר כמה דברים, דהנה לפשטיות לשון

ומ"ש הרא"ש דמהני משום היכירא היינו היכר מחיצה.

ביאור דברי החזו"א דלחי הנראה מבחוץ אינו מחיצה דאודיתא

טו. והנה החזו"א למד בדברי הרא"ש בסוכה דנראה מבחוץ מהני רק מדרבנן, דהנה בגמ' (ח: פליגי גבי מבוי שצידו אחד ארוך וצידו אחד קצר דלרב כהנא מניח את הקורה באלכסון ולרבא אינו מניחה אלא כנגד הקצר, ומבואר בגמ' טעמיה דרבא דס"ל שקורה משום היכר ובאלכסון לא הוה היכירא, וקי"ל כרבא. ודעת הגר"א (סימן שס"ג סי"ג) דמ"מ לחי שהוא משום מחיצה מתיר

באלכסון, ובחזו"א האריך לתמוה עליו, ולבסוף כתב דדברי הגר"א הם היכא דאיכא ג' מחיצות מעלייתא ולדופן רביעית עשה לחי אז אמרינן דמתיר באלכסון ונעשה רה"י מהתורה באלכסון ומותר גם בטלטול, והוסיף דאף נראה מבחוץ מהני בזה, ואף דאינו נחשב מחיצה מהתורה וכמו שכתבו תוס' והרא"ש בסוכה י"ט, הכא עדיף דלאחר שנידון באלכסון הוי כג' מחיצות מעליות דמהני מהתורה.

הנה הבין החזו"א בכוונת הרא"ש בסוכה דלחי הנראה מבחוץ אינו מחיצה מהתורה ומהני רק מדרבנן¹, ואף

הרא"ש דנראה מבחוץ מהני משום היכירא היה מקום להעיר דהרי קי"ל כאביי דלחי העומד מאליו הוי לחי וטעמא דאביי כיון שלחי משום מחיצה, ואי נימא דנראה מבחוץ אינו משום מחיצה אלא משום היכר א"כ בנראה מבחוץ כשעומד מאליו לא יהא לחי, ברם למשנ"ת דלחי הנראה מבחוץ יש בו ג"כ גדר מחיצה ואינו רק בתורת היכר ממילא א"ש דאע"פ שעומד מאליו ג"כ יהא כשר ללחי.

וכן יש לבאר עוד דהנה בדף ח: - ט. פליגי אביי ורבא אי שרי להשתמש בין הלחיים, דלאביי אסור ולרבא מותר, והרז"ה פירש (הביאו הרא"ש בסימן י' והרשב"א בחידושו) דאביי ורבא פליגי לשיטתם דלאביי שלחי משום מחיצה חודה הפנימי יורד וסותם ולכן אסור להשתמש בין הלחיים, אבל לרבא שלחי משום היכר היכירא מלבר, וממילא פסק כאביי דאסור להשתמש בין הלחיים, ואע"ג דקי"ל הלכתא כרבא, מ"מ הכא שתלי בפלוגתייהו דלחי העומד מאליו וכבר איפסקה הלכתא כאביי דכשר ומשום דלחי משום מחיצה ממילא אסור להשתמש בין הלחיים, והרא"ש דחה דבריו. ויל"ע לשיטת הרז"ה אמאי אסור להשתמש בין הלחיים נהי דא"א להתיר בין הלחיים מדין מחיצה מ"מ הו"ל להתיר בהו מדין היכר והיכירא מלבר, ולהאמור א"ש דתקנת לחי היינו משום מחיצה דוקא, והיכא דאי אפשר להתיר משום מחיצה א"א להתיר בו מדין היכר.

ד. ונראה דיש להוכיח כן מהסוגיא (בדף יט:): גבי פסי ביראות, דדין פסי ביראות היינו שעושים מחיצה כמין גאם שבכל צד יש אמה אחת בכל הד' קרנות, וכל פס נידון כמחיצה בצירוף הפס אמה שכנגדו ועי"ז המקום מוקף בד' מחיצות, ומבואר בגמ' שם דאם היתה שם אבן מרובעת בעינן לדין רואין כאילו תחלק ויהא אמה לכל צד, ולכאורה קשה אמאי בעינן בזה לדין רואין, הרי אף בלי שתחלק יש אמה לכל צד, ואף שאין חלל הגאם כלפי פנים, מ"מ יש ב' פסי אמה זה כנגד זה בכל רוח, (והרי זה כעין גאם שגב הגאם כלפי פנים), ולכאורה מוכח מזה דלא מהני בפסי ביראות נראה מבחוץ, וכה"ג הרי חשיב נראה מבחוץ דהפסין הם מונחים מחוץ לרשות שהרי כל פס הוא גודר כנגדו וכיון שהפסים שגודרים

שביארנו בטוב טעם את כוונת הרא"ש דגם לחי הנראה מבחוץ אית ליה תורת מחיצה ולא רק הכירא, מ"מ למד החזו"א שכל זה רק מדרבנן אבל לא מהני מדאורייתא, ומשום דאינו סותם בחלל הרשות ומדאורייתא בעינן שהאי היכירא יהא ע"י מחיצה של רשות המבוי, ורק מדרבנן מהני כשיש היכר מחיצה ואף שההיכר ע"י מחיצה של רשות אחרת, והוכחתו מהרא"ש היא מ"ש הרא"ש במבוי איכא ג' מחיצות ולא בעינן לחי אלא להכירא בעלמא, משמע שהאי סברא דלחי הנראה מבחוץ לא מהניא למחיצה שלישית דאורייתא אלא רק מחמת שנשלמו מנין ג' מחיצות והוי רה"י מדאורייתא, ולא חסר אלא תיקון ברוח רביעית מדרבנן, לזה מהני האי לחי דנראה מבחוץ.⁷

ואף דלמאי שנתבאר עיקר ענינו של לחי אינו משום סתימה אלא משום שיש כאן תחילת מחיצה שקובעת ומבדלת את הרשות מחוצה לה, וגדר זה הרי שייך גם

בנראה מבחוץ, מ"מ י"ל דזה מהני לשויה ללחי דין מחיצה דוקא כשסימון והבדלה זו נעשית ע"י מחיצה דהיינו סתימה בגדרי מחיצה, אבל הבדלה והגדרת רשות כהאי גוונא אם אינה על ידי מחיצה לא מהניא, והראיה דבעינן שיעור בגובה הלחי ולא סגי במסיפס בעלמא, ומה"ט לחי הגבוה ג"ט פסול משום מחיצה תלויה, ואף שמ"מ יש כאן היכר והבדלה לרשות מ"מ בעינן שהבדלה זו תהא ע"י תחילת סתימה בגדרי מחיצה, ולפיכך דוקא לחי הנראה מבפנים הוי לחי מדאורייתא כיון שההיכר נעשה ע"י מחיצה של רשות זו, אבל לחי הנראה מבחוץ לא מהני מדאורייתא כיון שאינו סותם כלל את הרשות, אלא שמ"מ תקנ"ח דמהני גם בזה דמ"מ נעשה ההיכר ע"י מחיצה ואף שאינה מחיצה שמשמשת ברשות זו.

טז. ויש לבאר עוד דבזה פליגי בגמ' (ט:): אי לחי הנראה מבחוץ נדון משום לחי, דלדעת ר' יוחנן דלא מהני

את רוח דרומית הם מחוץ לגדירה שברוח מזרח ושברוח מערב, הרי אינם בתוך חלל הרשות. ומדלא מהני נראה מבחוץ, י"ל דפסי ביראות הם נצרכים למחיצה דאורייתא, שהרי אין סביב הבאר מחיצה כלל ואינם באים רק לתיקון רוח רביעית, וכיון שבעינן מחיצה דאורייתא לא מהני נראה מבחוץ דל"ח מחיצה אלא מדרבנן.

ה. דעת החזו"א (סימן ו' סקט"ז) דאף שמהני לחי הנראה מבחוץ מ"מ צוה"פ הנראית מבחוץ פסולה. [ועי"ש מה שביאר בטעם הדבר]. ויש לפרש עוד דכיון שאף כשמהני נראה מבחוץ מהני רק מדרבנן, א"כ צוה"פ הנראית מבחוץ לא חשיבא מחיצה לכל התורה, וכיון שצוה"פ היא מחיצה בכל מקום מדאורייתא א"כ אי"ז דין מתקוני מבואות אלא אמרו שאותה מחיצה שמהני בכל מקום תועיל גם במבוי ולכן בעינן בגדריה שתהא ככל גדרי צוה"פ ולא אמרי' דמבוי יועיל מדרבנן מה שנראית מבחוץ, משא"כ לחי שאינו אלא דין בתקוני מבואות בזה קבעו את גדרו כפי מה שראוי להועיל מבוי וכיון שדין תקוני המבואות מדרבנן ממילא מהני ביה לחי הנראה מבחוץ.

ויש להוסיף עוד דלשון הגמ' (יב.) "וכי לסותמו בלחיים אני צריך" (ואי"צ ב' לחיים וסגי בלחי אחד), לשון זה מורה דלחי ענינו כסתימה, ולמשנ"ת השתא א"ש היטב דגדרו של לחי מהני דוקא כשהוא פועל סתימה כמחיצה.

עפ"י כל זה מבוארת סברת תוס' דנראה מבחוץ מהני רק כשמהני לרשות החיצונה י. ומעתה יש לבאר היטב את סברת רבותינו הצרפתים שהביא בחידושי הרשב"א דנראה מבחוץ מהני דוקא אם משמש כמחיצה לרשות החיצונה, והיינו כמשנ"ת דלחי אין ענינו סתימה אלא הברדלת הרשות ע"י סימן תחילת מחיצה, אלא דבעינן שהאי היכירא יהא ע"י מחיצה, ובנראה מבחוץ מהני ואף שאינו מחיצה שהרי אינו סותם מ"מ סגי בזה שהוא בגדרי מחיצה, אך תוס' סברי דלא סגי שהוא בגדרי מחיצה אלא בעינן שהאי היכירא יהא ע"י מחיצה ממש אלא שאי"צ שיהא מחיצה לרשות זו, ולכן אם הוא משמש כמחיצה לרשות החיצונה מהני שהרי הלחי הוא מחיצה לרשות החיצונה וממילא יש כאן סתימה ע"י מחיצה של אותה רשות, אבל אם אינו משמש כלל כמחיצה ואף לרשות אחרת, לא סגי בזה, דלא סגי בזה שהוא כגדרי מחיצה אלא בעינן שישמש בפועל למחיצה ואז מהני היכר זה דלחי כיון דנעשה ע"י מחיצה.

היינו משום דס"ל דבעינן שהיכר זה הברדלת הרשות יהא דוקא ע"י מחיצה ממש שסותמת את הרשות, וכיון שאינו נראה מבפנים אינו מהוה סתימה לבפנים, ולפיכך לא מהני ואפילו מדרבנן, אבל למ"ד דמהני היינו כמשנ"ת דתקנו שיועיל היכר זה אף כשאינו מהוה סתימה לרשות.

וע"ע בחזו"א (סימן ה' סק"א) שהוכיח מהא דמהני לחי הנראה מבחוץ דאי"צ סתימה ע"י לחי, הרי מבואר כהנ"ל דהחילוק בין נראה מבחוץ לנראה מבפנים דנראה מבחוץ אינו סותם, (וכן מבואר בדבריו סימן ג' סק"ח), [ולכאורה כ"ז לשיטת הרא"ש בנראה מבפנים דהיינו שבולט כנגד חלל המבוי, אבל לשיטת רש"י דנראה מבפנים היינו שהכותל משוקע מבפנים אבל הלחי עצמו אינו נגד חלל הרשות, א"כ אף לחי הנראה מבפנים זימנין דאינו סותם כלל].

העולה מכל זה, דלחי ענינו דהוא מסמן ומבדיל את הרשות ולפיכך חשיב כמחיצה דזה ענינה של מחיצה, אלא שהברדלה והיכר זה מהני דוקא ע"י מחיצה ולא בהיכר בעלמא, ולפיכך מדאורייתא מהני דוקא ע"י לחי הנראה מבפנים שמהוה סתימה בחלל הרשות, אלא שמדרבנן מהני נראה מבחוץ ואף שנראה מבחוץ אינו סותם, (ומ"מ בעינן בו שאר דיני מחיצה כגובה י' ושלא יהא תלוי וכו').

אם לדעת רבותינו הצדפתים מהני נראה
מבחוץ בעומ"ר

יח. וצריך לבאר עוד בשיטת רבותינו
הצרפתים, דלכאורה נראה
דסברי דנראה מבחוץ מהני אפילו לדין
עומ"ר, שהרי הראב"ד הוכיח דאם הפס
שנראה מבחוץ יותר מד"א לא מהני
להתיר את המבוי מדין עומ"ר והוכיח
מכותלי פני המבוי שלא מהני להתיר את
המבוי, והם חלקו דמהני נראה מבחוץ
אפילו בפס יותר מד' והיינו מדין עומ"ר,
ומה שבעלמא בכל כותלי פני המבוי
החיצונים לא מהנו מדין עומ"ר הנראה
מבחוץ היינו משום דנראה מבחוץ מהני
להתיר את הפנימית דוקא אם מועיל
לרשות החיצונה וכמשנ"ת, ולכאורה
משמע דאם מהני לרשות החיצונה מהני
אף לרשות הפנימית מדין עומ"ר.

ויש לדחות בב' אופנים דבאמת גם הם
מודים שלא מהני עומ"ר אלא במה
שהוא כנגד חלל הרשות, ומה שמהני בפס
יותר מד' הנראה מבחוץ אי"ז מדין עומ"ר
אלא מדין לחי, ואע"ג דלחי שהוא יותר
מד' אמות לא מהני היינו משום דאין לו
היכר כלל, אבל הכא יש לו היכר לחי כיון
שמשמש להתיר את הרשות החיצונה,
וכעין סברא זו כתב המהרש"א (ט: בד"ה
בא"ד קשה), אלא שהסברא בזה צריכה
ביאור אמאי במה שגודר את החיצונה יש
היכר לפנימית טפי מאם היה עומד וסותם
כנגד חלל הרשות הפנימית שבזה מבואר
בסוגיא בדף ה' שביותר מד' אמות ליכא

היכירא. ולפי"ז היה מקום לפרש את כל
ענין המגו בדבריהם דלעולם בפס שהוא
פחות מד"א מהני לרשות הפנימית בנראה
מבחוץ אף שלא מהני לרשות החיצונה
וכמשנ"ת לעיל בשם החזו"א (סימן כ"ד
סקי"א), ודוקא ביותר מד"א שלית ביה
היכירא לא מהני א"כ משמש כמחיצה
לרשות החיצונה שעי"ז יש בו היכר ומהני
גם לרשות הפנימית וכדברי המהרש"א.

ועוד יש לומר דבאמת לדבריהם מהני
האי פס ד' אמות הנראה מבחוץ
משום עומ"ר, אלא דעומ"ר בעלמא לא
מהני בנראה מבחוץ כיון שאינו סותם את
חלל הרשות ובחלל הרשות רבה הפרוץ
ואין הפרוץ בטל לגבי העומד, ומה
שכתבו דמהני עומ"ר הנראה מבחוץ כל
זה דוקא גבי מבוי דענין התיקון ברוח
רביעית הוא כדי דלא ליתו לאחלופי
ברה"ר דעלמא, וכיון דבתיקון דלחי סגי,
מהני נמי בהא דנראה מבחוץ, והיינו דסגי
בהא דאיכא היכירא שעשו תיקון ברוח
רביעית לעומדים בחוץ ואף שאין התיקון
ניכר לעומדים בפנים, ומה"ט סגי במבוי
אם לעומדים בחוץ נראה דאיכא עומ"ר
ואע"פ שאין העומ"ר נראה לעומדים
בפנים, אלא שכל מה שמהני בזה היינו
דוקא אם העומד הוא משמש כמחיצה
לרשות החיצונה, והיינו כמו שנתבאר
לעיל בסברתם גבי פס ולחי, דהאי היכירא
בעינן שיהא היכר ע"י מחיצה ולכן רק
כשהעומד משמש למחיצה לרשות
החיצונה שיש לו שם מחיצה אז מהני

להיכירא לרשות הפנימית דמ"מ יש כאן היכר ע"י מחיצה.

ויש להוסיף ולבאר עוד דאין המכוון שהעומדים בחוץ טועים וסוברים שיש כאן עומ"ר המתיר אף שבאמת אין כלל תיקון דעומ"ר כיון שאינו נראה מבפנים, דבהא שטועים וסוברים שיש מחיצה לא סגי להתיר מבוי, אלא באמת יש כאן תיקון דעומ"ר, וזה עפ"י דברי החזו"א (הובאו דבריו בארוכה לקמן בסימן כ"ג) דגם יסוד דין עומ"ר הוא כיסוד דין לחי, דע"י העומד יש כאן גבול שמסמן את מקום גבול הרשות, אלא שהאי היכירא בעינן שיהא ע"י מחיצה ולפיכך לא מהני אא"כ העומד משמש כסתימה לרשות, אבל בנראה מבחוץ שאינו מחיצה לאותה רשות שהרי אינו סותם את הרשות שדנים עליה לא מהני. אבל גבי תיקון רוח רביעית דמבוי, כשם שמהני לחי הנראה מבחוץ אף שאינו כמחיצה לרשות הפנימית וסגי במה שמשמש כמחיצה לרשות החיצונה, כך מהני עומ"ר לתיקוני מבואות אף שאינו משמש כמחיצה לרשות הפנימית אלא רק לרשות החיצונה, ולכן דוקא גבי מבוי מהני עומ"ר הנראה מבחוץ.

ביאור סברת החזו"א בדעת הגר"א דנראה מבחוץ מהני מדאורייתא לקבוע את צורת הרשות

יט. משנ"ת לעיל בשם החזו"א שכתב בדעת הגר"א דאע"פ שלחי

הנראה מבחוץ לא מהני מדאורייתא, מ"מ במבוי שצידו אחד ארוך וצידו אחד קצר מהני האי לחי הנראה מבחוץ, ביאור סברתו בזה היא דכל מה שלא מהני האי גדר דמחיצה מדאורייתא הוא משום דמדאורייתא בעינן שיהא גם סתימה מכח מחיצת הלחי וכמשנ"ת ודוקא אז מהני היכירא דלחי, והאי מחיצה דלחי הנראה מבחוץ אינה מהוה סתימה לחלל המבוי אלא רק מסמנת את צורת הרשות, ברם היכא שיש ג' מחיצות מעליא מהצדדים ויש סתימה ע"י ג' מחיצות אלו אלא שאחד ארוך וצריך לקבוע את צורת הרשות שהרוח רביעית תהא באלכסון, א"כ בזה הצורך במחיצה ברוח רביעית היא רק כדי לסמן את צורת הרשות אבל אי"צ ליתן דין מחיצה ללחי שהרי כבר יש כאן ג' מחיצות, ולזה שפיר מהני האי לחי הנראה מבחוץ ואף מדאורייתא דהאי לחי עושה פעולה זו של מחיצה שהיא סימון צורת הרשות, והואי רה"י ע"י הג' מחיצות מעליות שבשאר הרוחות.

אלא שיש להעיר בזה דהחזו"א (שם סק"ח) כתב גבי קורה המונחת באלכסון דאם קורה משום מחיצה יש בכוחה להעמיד את רשות המוקף על תמונת אלכסון, אבל אם קורה משום היכר אין כאן צירוף מחיצות באלכסון, וא"כ קשה דגם לחי הנראה מבחוץ כיון שמדאורייתא לא מהני למחיצה א"כ נימא שאין בכוחו להעמיד את תמונת המבוי על אלכסון ודומיא דקורה. ולמשנ"ת א"ש

דלחי בעצם יש בו פעולת מחיצה דהיינו קביעת גבול הרשות, אלא שכשהוא מבחון לא מהני לשמש כמחיצה למבוי, אבל כשיש ג' רוחות ורק צריך לקבוע את צורת הרשות מהני לפעול כמחיצה, משא"כ קורה שבעצמותה אינה פועלת כלל כמחיצה לא מהני אף לקבוע את תמונת המבוי ברוח רביעית.

ישוב קושית דע"א בענין לא סמכו עליו מבעו"י

כ. קי"ל דלחי העומד מאליו הוא לחי והוא שסמכו עליו מבעו"י, ולכן כתב השו"ע (סימן שס"ג סי"א) דאם היה שם לחי אחר ונפל בשבת ובאים עכשיו לסמוך על זה לא מהני.

והקשה בגליון רע"א על השו"ע דדלמא לא מיקרי לא סמכו עליו אלא כשלא ידע מאתמול מהאי לחי או דלא טלטלו בשבת שעברה ע"י לחי זה, אבל בכה"ג שהיה שם לחי אחר ונפל בשבת יש לומר דכיון שקי"ל שבאיתנהו למחיצות אמרינן שבת הואיל והותרה הותרה, והכא נמי הרי אין כאן חסרון מחיצות שהרי איכא לחי, ורק יש חסרון היכר שכיון שלא סמכו עליו ליכא היכירא וכיון שאיתנהו למחיצות ורק ליכא היכירא נימא הואיל והותרה הותרה.

וכתב דיש לומר שבהך לחי באין לו היכר בטל שם מחיצה ממנו מדרבנן וצ"ע.

ולמשנ"ת בגדר לחי משום מחיצה אתי שפיר היטב, דכל ענין המחיצה בלחי נעשה ע"י ההיכר דמסמן ומגדיר את מקומו שזהו חלק מענין המחיצות, וכשאינן היכר ממילא אין ללחי כלל תורת מחיצה והוי כליתניהו למחיצות דלא אמרינן הואיל והותרה הותרה.

גוד אסיק בנראה מבחוץ

מבואר במשנה (צג.) בדין קטן שנפרץ במלואו לגדול דהקטן אסור והגדול מותר, וקשה למה הקטן לא הותר מחמת גיפופי הגדול וכדין נראה מבחוץ ושוה מבפנים שנידון משום לחי, ובחידושי הריטב"א (שם והובא בביה"ל סו"ס שע"ד) כתב דכי אמרינן גוד אסיק להתיר גדול עצמו אבל הקטן אינו נותר בגיפופי הגדול, דהיינו שאע"פ שלחי ופסי חצר מהנו היכא שהוי לחי ע"י גוד אסיק וכדמוכח מהא דגדול שרי משום דלא חשיב שנפרץ במלואו ואע"פ שאין לו גיפופין אלא ע"י גוד אסיק, ונדלא כרב יוסף בדף פט:, ועיין חזו"א סימן ל"ב סקמ"ג וסימן א' סק"ס], מ"מ בדין נראה מבחוץ לא מהני גוד אסיק.

סימן כ"ג

פרוץ מרובה גבי פסי ביראות

קושיית הראשונים היאך שרי פרוץ מרובה בפסי ביראות, ויבואר דפליגי אם האויר חשיב פתח או מחיצה * יבואר דטעם ההיתר ביותר מ"י תלי בהנ"ל * יבואר דאף דעת הרמב"ן דאוריא דפסי ביראות מיקרי כמחיצה * ביאור ענין חשיבות הדיומדין למחיצה * יבואר מדברי החזו"א דגם גדר עומ"ר כן * יבואר דאף שיסוד ענין המחיצה בדיומדין ועומ"ר ולחי שוים מ"מ שייך לחלק בפרטיהם * ישוב הראב"ד בהיתר פרמ"ר בפסי ביראות * הטעם דבפסי ביראות לא אמרי' דאוריא דה"ג וה"ג יבטל את הפשוטין העומדין

דפרמ"ר אסור "היינו היכא דליכא שם ד' מחיצות כי הכא דהואיל ואיכא בכל צד אמה מכאן ואמה מכאן חשיב פתח".

גם בחידושי הרשב"א (טו:) דייק מדאמרי' הכי אגמריה רחמנא למשה גדור רובה, דמשמע דלכו"ע פרוץ מרובה על העומד שכפרוץ דמי דבר תורה. והקשה דהא פסי ביראות פרוץ מרובה על העומד הוא ואפ"ה הוא מחיצה דאוריתא אלמא פרוץ מרובה על העומד כעומד דמי, וכתב בשם תוס' דכל היכא דהעמיד פסין בפאות ואיכא שם ד' מחיצות כי התם היא מחיצה, והכא בשלא העמיד בפאות וליכא שם ד' מחיצות.

משנה ר"פ שני "עושין פסין לביראות ארבעה דיומדין"^א נראין כשמונה וכו', וביניהן כמלא שתי רבקות של שלש שלש בקר, (היינו י' אמות), רבי יהודה אומר של ארבע", (היינו י"ג אמה ושליש).

קושיית הראשונים היאך שרי פרוץ מרובה בפסי ביראות, ויבואר דפליגי אם האויר חשיב פתח או מחיצה

א. תוס' שם הקשו מהא דאמרי' בדף ט"ו דהכי אגמריה רחמנא למשה לא תפרוץ רובה, והיאך מותר בדיומדין אע"פ שפרוץ מרובה על העומד. וכתבו דהא

א. מבואר בהמשך המשנה דרוחב הדיומדין ששה טפחים, ועיין ברש"י (ד"ה דיומדין) שכתב דהיינו אמה לכל צד. ויעויין ב"ר"ח (י. ד"ה פיסקא) שכתב דהדיומדין רוחבו ג"ט מכאן וג"ט מכאן, דהיינו שלמד שבס"ה רוחב כל דיומדין בב' צדיו הוא אמה. עוד יש לציין דבתוס' בסוכה (ד:): מבואר דהא דבעינן רוחב אמה היינו מדרבנן, אבל מדאוריתא אי"צ כלל, ואפילו רוחב טפח מהני מדאוריתא.

גם בריש פ"ב הביא הרשב"א את תירוץ התוס' וז"ל "אי נמי כל שיש מחיצה בפאות ואיכא שם ארבע מחיצות אפילו פרוץ מרובה הויין מחיצות, והתם בדליכא שם ארבע מחיצות וליכא דופן בפאות וכדברי רבותינו הצרפתים זכרונם לברכה".

הנה מדויק לשון תוס' שכתבו שע"י פסי ביראות הוי כפתח, ואילו לשון הרשב"א שע"י פסי ביראות הוי מחיצה.

יבואר דטעם ההיתר ביותר מו' תלי בהג"ל ב. בתורא"ש הקשה לשיטת רבי יהודה שמתיר בפסי ביראות יותר מי' אמות עד י"ג אמה ושליש, הרי פירצה י' אוסרת כל ההיקף אפילו הוא גדול הרבה. וכתב דהיינו רק מדרבנן.

ואילו בחידושי הרשב"א (יט:) כתב באופ"א דמתחילה האריך להוכיח שגם ר"י מודה בכ"מ דפירצת י' אוסרת, ולעומת זאת במבוי שפתחו רחב מי' פליג וס"ל דלחי וקורה מתירין אותו, וכן גבי פסי ביראות ס"ל שמותר עד י"ג אמה ושליש, וכתב "דמסתברא דר"י לא קאמר אלא במקום שיש שתי מחיצות גמורות כמבוי המפולש וכו', דכיון דאיכא שתי מחיצות גמורות הו"ל לר"י רה"י גמורה והלכך מכאן ומכאן דאינו צריך אלא לחי וקורה מדרבנן אפילו ביותר

מעשר נמי ואפילו עד י"ג אמה ושליש סגי ליה בלחי וקורה דומיא דפסי ביראות, אבל היכא דאיכא לשתי המחיצות פרצות ואתה צריך להתיר מצד עומ"ר על הפרוץ שאין אנו מתירין אלא פירצה כעין פתח, לעולם אין מתירין בהן פירצה יתירה על עשר^ב דכל שהיא יתירה על עשר נפקא לה לכו"ע מתורת פתח ואין עומ"ר מתיר נגד הפירצה".

מבואר בדבריו דכל היכא שהתירו משום פתח גם לר"י מותר רק עד עשר, ובמקום שמתירים מחמת עומ"ר ההיתר הוא משום פתח, אבל גבי לחי וקורה ההיתר משום מחיצה כדקו"ל לחי משום מחיצה, וכן גבי בפסי ביראות אין ההיתר משום פתח ולכן מתיר אפילו ביותר מעשר דאי"צ לדין פתח, והיינו כשיטתו דהיתר פסי ביראות אינו מדין פתח אלא מדין מחיצה.

והתורא"ש אזיל בשיטת תוס' שפירשו דבפסי ביראות ההיתר משום דחשיב כפתח, ולכן גבי קושיתו דהוי פירצה יותר מי' הוכרח לומר דפירצת י' אינו אסור אלא מדרבנן, ודלא כמש"כ הרשב"א לחלק דגבי פסי ביראות דהוי כמחיצה לא איכפ"ל בפירצת י'.

ג. ובעיקר דברי הרשב"א יש להעיר, דהנה בריש פירקין למדה הגמ' ששיעור פתח בי' אמות וטפי מהכי

ב. ועיין בגמ' לעיל (יא.) דמשווי' התם איסור פרמ"ר לאיסורו של הרחב מעשר.

שאינן הרבים מבטלין אלא המחיצה הפרוצה שלא נאמר בה לבוד מפני בקיעתן בפירצה, כגון דיומדין שאנו צריכין לומר בהן רואין המחיצות כאילו מאריכות וסותמות זו לזו ובקיעה דרבים מפסקת בהן, אבל שתי מחיצות זו כנגד זו במדינה וכו', שהרי שתי מחיצות גמורות הן ואין אנו צריכין לסתימת הפירצות" וכו'.

מבואר בדבריו דגבי דיומדין אנו מאריכין את המחיצה וכולה כסתומה, ולכן ארומ"מ דכיון שעוברים במקום המחיצה מבטלים את המחיצה, אבל גבי עומ"ר אין אנו מאריכין את המחיצה אלא הפירצה אינה אוסרת ומפני שהיא כפתח, ומה"ט בקיעת הרבים אינה סתירה למחיצה דמקום הפירצה הוא פתח ופתח עשוי לעבור בו.

הנה גם בדבריו מבואר כמשנ"ת בדברי הרשב"א דפסי ביראות היתרם משום מחיצה ולא משום פתח, והיינו דנידון כאילו מאריכים את הפסין בכל הפירצה.

ביאור ענין חשיבות הדיומדין למחיצה

ו. **וביאור** האי מילתא דמאריכין את הדיומדין ומחשיבים שכל הפירצה סתומה על ידיהם מבואר בחזו"א, דהנה לעיל (סימן כ"ב) נתבאר ענינו של לחי משום מחיצה, דענין המחיצות לב' דברים, למנוע דריסת הרבים, ולהכיר את המקום למיוחד

לא מיקרי פתח מפתחו של היכל, והקשתה הגמ' דנילף מפתח החצר שהיה רחב כ' אמה. והנה שם היו לפתח גיפופין מב' צידי הפתח שהרי הפתח היה כ' אמה והיה עומד קלעים ט"ו אמה מכל צד, וא"כ מה הקשתה הגמ' שנילף מחצר דשיעור פתח יותר מכ', הרי אה"נ ובאמת כשיש גיפופין מהצדדים שיעור הפתח גם יותר מי' ומה שנאמר דשיעור פתח בי' היינו כשליכא גיפופין דומיא דפתחו של היכל, ולא דמי לחצר המשכן שהיו לו גיפופין ולכן שרי אפילו ביותר י'.

ד. **בגמ'** לעיל (י:): גבי תיקון מבוי הרחב ט"ו אמה אמר רב יהודה מרחיק שתי אמות ועושה פס ג' אמות. והקשתה הגמ' ויעשה פס אמה ומחצה וירחיק שתי אמות ויעשה פס אמה ומחצה, וכתבו תוס' (ד"ה ואמאי) דהכי עדיף טפי דכשיש גיפופי לצד זה ולצד זה נראה יותר כפתח.

ובחידושי הרשב"א (ד"ה ויעשה) כתב דמשמע ליה שאין נראה כ"כ כפרוץ כשאינן כל הפרוץ לצד הכותל. הנה תוס' כתבו דמחמת גיפופי מב' הצדדים נראה כפתח, והיינו כשיטתם פסי ביראות גורמים שם פתח, אך לשיטת הרשב"א אי"ז גורם שם פתח ומדויק שגם הכא לא הזכיר כתוס' שנראה כפתח אלא רק כתב שאין נראה כ"כ כפרוץ.

יבואר דאף דעת הרמב"ן דאויורא דפסי ביראות מיקרי כמחיצה

ה. **הרמב"ן** במלחמות (כב:): בסוגיא דאתו רבים ומבטלי מחיצתא כתב

ומובדל מסביבותיו, וזהו גם ענין הלחי שמראה על המקום מחוצה לו וחולק את כל האויר כמעמדו (כדברי החזו"א בסימן ג' סק"ה), ועל דרך זה ביאר החזו"א (סימן מ"ד סק"ד וסק"י) את ענין פסי ביראות, "דאנו חושבים כל בין הפסין כמוגדר ומובדל מסביבותיהם, ואע"פ שלחי מהני רק ברוח רביעית, מ"מ ענין הדיומדין הוא לגודל ההיכר שבכל ד' הקרנות של מקום המוקף נעשה רה"י אף שפרמ"ר ולכן בעינן היכר שלם". ועפ"י יש ליתן טעם בהא דבעינן שעובי הדיומדין יהא אמה בכל צד ושאני מלחי דסגי בכל שהוא, דכיון שפרמ"ר מכל הרוחות לא סגי להיכר בכל שהוא ובעינן שיעור אמה.

יבואר מדברי החזו"א דגם גדר עומ"ר בן

ז. ובמכתב הנדפס בספר שלום יהודה (סימן כ"ה עמוד ס"ה ד"ה זה עתה) כתב כע"ז גבי עומ"ר, וז"ל "שאינן עומ"ר עושה כאילו גם הפירצה סתומה בבחינת מחיצה ממשית אלא שאינן הפירצה צריכה סתימה ואמנם הרשות המוקף הוא נבדל מסביבותיו בכל הקיפו, ומה שרשות זה רה"י וסביביו רשות אחר, קו הנרגש בשכל מבדיל בינו לבין חוצה לו קורא לו השכל מחיצה והשכל בורא

מחיצה בכל פרצותיו", וכ"כ בספרו (סימן א' סקמ"ה אות כ"א) "דלא דיינינן בעומ"ר לעשות מחיצה אלא לעשות רשות", ועפ"י כתב (סימן ו' סקכ"ב) גבי צוה"פ שחוצה פירצה הניתרת בעומ"ר ודן אם העומ"ר יסלק את הצוה"פ או שהצוה"פ תסלק את גדירת העומ"ר, וכתב דהצוה"פ שהיא מסלקת את העומ"ר וז"ל "אמנם עומ"ר אינו דין על הפירצה כסתום אלא הוא דין על המקום שלפני המחיצה שהוא כגדור וצוה"פ היא מחיצה בפועל וכיון שצוה"פ מפסיק בין המחיצות שפיר הוי הפסקה ובדין הוא שיחשב צוה"פ".³

יבואר דאף שיסוד ענין המחיצה בדיומדין ועומ"ר ולחי שוים מ"מ שייך לחלק בפרטיהם

ה. והנה יל"ע דהרמב"ן חילק דבדיומדין צריכין אנו לומר בהן רואין המחיצות כאילו מאריכות וסותמות זו ולכן ארומ"מ, אבל גבי עומ"ר אין אנו צריכין לסתימת הפירצות ולפיכך לא אמרינן דארומ"מ, והרי כפי מה שביאר החזו"א תרוויהו גדרם שוה וא"כ היאך אפשר לחלק ביניהם.

ונראה דגבי עומ"ר כיון שהעומד רב על הפרוץ העומד שמסמן את

ג. ובזה יש לבאר עוד, דהנה כתב החזו"א (סימן מ"ג סק"ה) דלא שייך לדון עומ"ר אלא אי העומד יעשה רה"י לעצמו, אבל אם אינו עושה לעצמו אינו עושה לאחרים, עיי"ש בארוכה. ולהמבואר יש לבאר את הסברא בזה, שהרי אין דנים שע"י העומ"ר נעשית מחיצה אלא הרשות שלפניו נחשבת כגדורה, הלכך אם אין העומ"ר עושה רה"ר לעצמו ואין הרשות כגדורה אין שייך להתיר את המקום הרחוק מהעומד, ודוקא אם היה עושה לעצמו רה"י היה אפשר להתיר גם את המקום הרחוק כיון שנחשב כגדור ע"י הרשות שלפניו.

ישוב הראב"ד בהיתר פרמ"ד בפסי בידאות
 י. הרשב"א הביא עוד בשם הראב"ד
 דפסול פרוץ מרובה על
 העומד הוא רק מדבריהם, ודבר תורה
 אפילו פרוץ מרובה מחיצה היא, ולכן
 התיירו בפסי ביראות.

והנה זה פשוט שגם להראב"ד הא
 דאמרי' דפרוץ מרובה מדאורייתא
 מחיצה היא היינו היכא שמסומן ומוגדר
 הרשות שצריך לגדור ע"י המחיצות, וכגון
 שיש מקבל ממחיצה צפונית כנגד העומד
 דמחיצה מזרחית ומערבית, דאל"ה וכי
 ע"י עומד טפח נימא שכל ארץ ישראל
 תהא גדורה ותהא רה"י.

הרשב"א (בדף טו:) הביא את דעת תוס'
 ואת דעת הראב"ד, ודייק
 כתוס' מהא דאמרי' הכי אגמריה רחמנא
 למשה גדור רובא, הכי אגמריה לא תפרוץ
 רובה, אלמא בין למר ובין למר פרוץ
 מרובה על העומד כפרוץ דמי דבר תורה,
 אלא שהראב"ד פירש דכל הגזירות
 שעתידים חכמים לגזור נתגלו למשה
 בסיני משו"ה אמרינן הכי אגמריה רחמנא
 למשה. וסיים על דברי הראב"ד ואפשר
 שהדבר אמת. ובדף טז: הביא שוב את
 דברי הראב"ד כדי לבאר את הטעם דפרוץ
 כעומד מותר, אע"פ שגבי שחיטה קי"ל
 לאיסור, משום דהתם דאורייתא אבל גבי
 מחיצות דרבנן הלכו לקולא, וסיים על
 דבריו "אבל כבר כתבנו למעלה שאין
 הדברים נראין כן". משמע דלא ס"ל
 כוותיה, וקצת סותר למ"ש בדף טו:

המחיצה במקום הפרוץ אינו צריך
 לסותמה אלא לתת עלה שם פתח דכן דרך
 שבכל מחיצה יש פתח שבו נכנסים
 ויוצאים וזוהי צורת מחיצה, משא"כ גבי
 פסי ביראות שהפרוץ מרובה אין דרך
 לעשות פתח כן ואי אפשר לומר
 שהדיומדין מגדירים את המקום הפרוץ
 כפתח אלא צריך לומר שע"י העומד דנים
 על המקום הפרוץ שהוא מסומן ומובדל
 מסביבותיו וכאילו יש שם מחיצה, וזהו
 שכתב הרמב"ן שאנו רואין המחיצות
 כאילו מאריכות וסותמות זו לזו. ולכן גבי
 דיומדין ארומ"מ כיון שעוברים במקום
 המחיצה דהמקום הפרוץ מוגדר כמחיצה,
 משא"כ גבי עומ"ר דהמקום הפרוץ מוגדר
 כפתח של המחיצה לא ארומ"מ.

ט. ובזה יש לבאר עוד דגם גבי לחי
 משום מחיצה ביאר החזו"א
 בגדרו כמו שביאר בדיומדין ובעומ"ר
 דע"י הלחי המקום מסומן ומובדל
 מסביבותיו וכמשנ"ת לעיל (סימן כ"ב),
 ויל"ע כיון שגדרם שוה מ"ט לחי מהני רק
 ברוח רביעית ואילו עומ"ר ודיומדין מהנו
 בכל ד' רוחות, ולמשנ"ת י"ל דכשהעומד
 רב ע"י העומד הפרוץ מסומן כהמשך
 המחיצה אלא שהוא נידון כפתחי
 המחיצה וכי האי פתח שהעומד רב עליו
 עבדינן בכל הד' רוחות, משא"כ בלחי
 דהפרוץ באותו רוח פרוץ במלואו מלבד
 הלחי משהו, אין דרך לעשות כי האי פתח
 אלא ברוח רביעית אבל לא בכל הד'
 רוחות וכיון שאין דרך לעשות כן אין זה
 צורה של מחיצה.

"דאפשר שהדבר אמת". ובר"פ עושין פסין הביא בראשונה את תירוץ הראב"ד ואח"כ בתירוץ שני הביא את דברי התוס' ולא כתב היאך ס"ל.

דדין אתי אורא דה"ג וה"ג היינו דין דרבנן.

וכן הוא בחידושי הרשב"א (יט:): דאע"פ שאורא דהאי גיסא וה"ג רבה על

הפשוטין שעומדין, אפ"ה ביטולו רק מדבריהם, ובפסי ביראות העמידו אותו על דין תורה והתירו, ואח"כ צידד דדוקא פשוטין רחבין ארבעה שהן חשובין בזה ל"א דמיבטלי מחמת אור וכדרך שאמרו לענין כלאים, אבל פחות מכאן לא חשיבי ואפילו לגבי פסי ביראות מיבטלי מחמת האור. וסיים

הטעם דנפסי ביראות לא אמרי' דאורא דה"ג וה"ג יבטל את הפשוטין העומדין

יא. **תוס'** (יז: ד"ה וארבעה פשוטין) הקשו גבי פשוטין דפסי ביראות דנימא דאתי אורא דה"ג וה"ג ומבטלי להו. וכתבו דלגבי עולי רגלים הקילו¹ ואוקמוה אדאורייתא². ומבואר דס"ל

ד. תוס' בשבת (צט: ד"ה אלא) כתבו דאע"פ שדין פסי ביראות הוא דוקא לבאר מים חיים או לבור הרבים, הנ"מ כשהבור עמוק עשרה אבל אם אינו עמוק עשרה הוא כרמלית ושוי אף בבור היחיד, והנה כיון שלמ"ש תוס' היתר פסי ביראות הוא קולא בדין אתי אורא דה"ג נמצא לפי"ז שבכרמלית יש קולא בדין אורא דה"ג וה"ג (ונפק"מ להפוסקים לדדין לית לן רה"ר דאורייתא, דלא יהא נוהג דין אתי אורא דה"ג וה"ג), אלא דמ"מ אף למ"ש תוס' דהקילו בדין פסי ביראות בכרמלית, יש לומר דהיינו דוקא לצורך מצוה כעולי רגלים ולצורך מים, והקולא בכרמלית היא דוקא לענין בור היחיד. ויש לציין דבחיידושי הרשב"א (כא. ד"ה בעינן) מבואר דלא כתוס' שדן דאע"פ שהיתר פסי ביראות הוא דוקא לבהמת עולי רגלים אך מ"מ הותר למלאות מהם גם לשאר הבהמות לשתות "כדי שלא יאמרו לזו רה"י ולזו רה"ר או כרמלית וכיון שהותרו לעולי רגלים והותרו לכל מי שאינו יכול לטפס ולירד", הרי שהעמיד את דין פסי ביראות אף בכרמלית, אך למשנ"ת דאף למ"ש תוס' גם בכרמלית היתר פסי ביראות הוא דוקא לעולי רגלים, א"כ אין הכרח מדברי הרשב"א דלא כדבריהם. ה. ובתו"י כתבו "ואפשר דדוקא בפשוטין דרחבים אמה לא אמרי' מדאורייתא דאתי אורא ומבטל ליה, דהא גבי עמודי החצר פירש בריש מכילתין דאתי אורא ומבטל להו מדאורייתא" עכ"ל. וכוונתם למש"כ תוס' (בדף ב:): אהא דילפי' מפתחו של היכל דשיעור פתח י' אמות, והקשתה הגמ' דלילף מפתח שער החצר דהיה רחב כ' אמה. וכתבו תוס' "אף על גב דג' עמודים היו עומדים ברוחב הפתח כדמוכחי קראי, מ"מ אתי אורא דה"ג וה"ג ומבטל ליה כדאמר לקמן" עכ"ל. ומדברי התו"י לכאורה מוכח דשיעור י' אמות היינו מדאורייתא, דאל"כ ליכא ראיא דאורא דה"ג היינו דאורייתא, דכיון שכל הנושא בשיעור הפתח היינו כלפי הדין דרבנן, א"כ גם מה שהקשו תוס' דאתי אורא דה"ג י"ל דהיינו מדרבנן, וכיון שהוכיח התו"י שע"כ צ"ל דהיינו דאורייתא דאל"ה לא היתה קשה קושית הגמ' דשיעור פתח יהא מדאורייתא כ' אמה מוכח דס"ל שפירצת עשר היינו מדאורייתא. (ואגב אורחיה יש לציין דמדברי התו"י מבואר דעובי עמודי החצר היה פחות מאמה, וכ"כ בחזו"א (סימן קי"ב סק"ה) דלא אמרה בהם תורה שיעור. ובשפתי חכמים פרשת תרומה (פכ"ז אות ש') כתב שרוחב העמוד היה אמה).

שירת פרוץ מדונה גבי פסי ביראות שלמה דט

ועיי' בחידושי הר"ן (ר"פ שני) שכתב
דה"ט דבפסי ביראות ל"א דאורא
דה"ג וה"ג יבטלו את העומד, דכיון
שהתרנו בו פרוץ מרובה ממילא הוי כדין
פרוץ כעומד דבזה ל"א דאורא דה"ג
וה"ג יבטלו את העומד, (ועיי' משנ"ת בדבריו
לקמן סימן כ"ט).

דמהא דלא נתנה משנתינו שיעור
לפשוטין משמע שבכל ענין לא בטלי
עכ"ד. ונראה מדבריו דאף למה שצידד
לחלק בין אם יש חשיבות בעומד או לא,
אי"ז חילוק שבזה ביטולו מדאוריתא
ובזה מדרבנן, אלא זה חילוק בתוך הדין
דרבנן שהקילו דוקא בעומד חשוב.

סימן כ"ד

עניני לבוד בקורת מבוי

אם אמרינן לבוד למקום שאין בו מחיצה אך נידון כסתום * קושית הראשונים אמאי לא אמרי' לבוד לחודה החיצון * תירוץ תוס' בדין לבוד כשיש דבר המפסיק, קושית הרשב"א על דבריהם, ויבואר שפליגי אם שייך לבוד לחלק מן הקורה * ישוב נוסף בדעת תוס' * ישוב הרשב"א בטעם דלא עבדינן לבוד לחודה החיצון של הקורה * לבוד לחלק מן הקורה * ביאור בדברי הב"י בטעמא דלא עבדינן לבוד בצוה"פ מן הצד * סתירה בדברי הרשב"א אי אמרינן לבוד בתרתי דסתרי * לבוד בקורה המשוכה מן הכותל, ואף שאין ראויה לקבל אריח

אמרינן רק במחיצה ואותו אויר לאו מחיצה ממש הוא להכשיר ע"י לבוד, דאף שהוא נידון כסתום אך אכתי אינו מחיצה.

ב. **הקהלות** יעקב העיר על דברי רש"י מהגמ' לקמן (ט.) גבי נעץ שתי יתדות על שני כותלי מבוי ואמרינן לבוד וחבוט, הרי שאע"פ שאין כאן מחיצה ודבר ממשי אלא רק דנים כאילו היתדות הושפלו מחמת דין חבוט אפ"ה אמרינן לבוד.

ונראה דיש לפרש כוונת רש"י באופ"א דהנה נתבאר בארוכה (לעיל בסימן כ"ב ובסימן כ"ו) ענין לחי וקורה משום מחיצה דבמחיצה יש ב' ענינים, ענין סתימה, והכרת המקום והבדלתו מחוצה לו וזה נעשה ע"י סימון המחיצה שמבדלתו מסביבותיו, ולחי וקורה אינם סותמים ומה שחשיבי כמחיצה היינו רק משום שמראים על הבדלת המקום מחוצה

אם אמרינן לבוד למקום שאין בו מחיצה אך נידון כסתום

א. **בגמ'** (ח:) פליגי אמוראי אם מותר להשתמש תחת הקורה, ובהמשך הביאה הגמ' "בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא נעץ שתי יתדות בשני כותלי מבוי מבחוץ והניח קורה על גביהן מהו, אמר ליה לדברי המתיר אסור לדברי האוסר מותר". ופרש"י "לדברי המתיר אסור, דכיון שמתיר להשתמש תחת הקורה אלמא חודה החיצון יורד וסותם ואין הסתימה מחוברת לכתלים ויש אויר ביניהם, והכא לאו מחיצה ממש הוא להכשיר הפסק אויר שמכאן ומכאן ע"י לבוד".

כוונת רש"י לפרש אמאי לא אמרינן לבוד לאויר שתחת הקורה דנדונו כסתום ע"י חודה החיצון של הקורה שעליו וממילא נימא לבוד מן המבוי לאותו אויר, ועל זה כתב רש"י דלבוד

שירת

עניני לבוד בקורת מבוי

שלמה

דיא

לו. ועפ"ז יש לפרש בכוונת רש"י שמש"כ דליכא למימר לבוד משום דלאו מחיצה ממש הוא, אין כוונתו בגלל שאין כאן מציאות של מחיצה, דזה אין מעכב מלדון בתורת לבוד וכדמוכח מדין חבוט שכיון שנידון שיש מחיצה אמרינן לבוד, אך כל זה דוקא אם מה שנידון שיש מחיצה היינו כגדר מחיצה הסותמת, משא"כ בקורה אף שמהניא בתורת מחיצה אי"ז תורת מחיצה הסותמת אלא מחיצה המסמנת את הרשות וכיון שאותו מקום לא נידון שיש שם סתימה, לא שייך לדון כלבוד שהרי לא דנים את המקום כסתום ולהיכן נחברם בתורת לבוד, משא"כ בדין חבוט י"ל שדנים את המקום שאמרינן ביה חבוט כסתום וכיון שנידון שיש שם סתימה בזה שייך לומר לבוד, ואף שאין שם סתימה בפועל.

קושית הראשונים אמאי לא אמרי' לבוד לחודה החיצון

ג. אלא שאכתי קשיא דנימא לבוד לחודה החיצון של הקורה ונדונה כאילו היא סמוכה למבוי, שהרי לקורה עצמה ודאי שאמרינן לבוד וכדאיתא לקמן (דף ט).

תירוץ תוס' בדין לבוד כשיש דבר המפסיק, קושית הרשב"א על דבריהם, ויבואר שפליגי אם שייך לבוד לחלק מן הקורה

ד. בחידושי הרשב"א הביא בשם רבותינו הצרפתים שתירצו "דשאני הכא שהקורה מפסקת

ולא אמרו לבוד אלא בשאין דבר מפסיק בינתים". ועיי' בשעה"צ סימן תרל"ב (סקי"ב) שהביא מהפמ"ג (שם משב"ז סק"ג) שכתב בדעת הט"ז כן דלא אמרינן לבוד כשאיכא דבר מפסיק. ועיי' עוד בפמ"ג סימן שס"ג (א"א סקי"ח ובמשב"ז סק"א וסקט"ז, ובסימן תרל"ג א"א סק"ח ובמשב"ז סק"י).

הרשב"א הקשה על ישוב רבותינו הצרפתים וז"ל "ואינו מחוור בעיני דהא מוקי רב אשי בסמוך תלויה ומשוכה בעומדת על שתי יתידות עקומות, (שנעץ בשני כותלי מבוי שאיו בגובהן ג' ואין בעקמומיתן ג'), ואמרינן חבוט ולבוד, ואע"ג דאפילו כי אמרת חביט היכי אמרת לבוד והא מפסקי הנך יתידות בין קורה לכותל".

הנה בקושיתו על תוס' לכאורה יש לומר דאה"נ ובמונחת ע"ג יתידות לא עושים לבוד לכל עובי הקורה, והיינו דלחלק שכנגד היתידות לא עבדינן לבוד אלא רק לחלק העודף על היתידות, ועובי היתידות גם הוא מצטרף לעובי הקורה שהרי בעצם הם עצמם יכולים לשמש כקורה אלא שהחסרון בהם שאין בעובין טפח וא"כ נעשה לבוד לחלק מן הקורה שאינו כנגד היתד ויצטרף בהדי הדדי לשיעור טפח, (שו"ר שבחידושי הריטב"א כתב כן בישוב התוס'), ומהא דהקשה הרשב"א כן נראה דסבר דלא שייך לעשות לבוד לחלק מן הקורה אלא רק לכולה, ואם לחלק ממנה אי אפשר

לעשות לבוד לא עושים כלל לבוד. וכן יבואר לקמן מהמשך דבריו.

ישוב נוסף בדעת תוס'

ה. עוד יש ליישב את קושית הרשב"א על ישוב רבותינו הצרפתים באופ"א, דהנה בההיא דרב אשי אמרינן חבוט ולבוד, וממילא י"ל דכיון שאמרינן חבוט לקורה ואילו ליתידות אי"צ לומר חבוט, ממילא דנים שאין דבר מפסיק בין היתידות והכותל וממילא שייך לומר לבוד.

ובזה יש ליישב מה שהעיר הרשב"א (ט. ד"ה מהו) על דינא דרב אשי כיון שבפחות מג' איירי למה לי חבוט רמי תיפו"ל משום לבוד לחוד, וכתב ליישב דהאלכסון הוא יותר מג'. ולהאמור י"ל דאפילו אם אין האלכסון יותר מג' אפ"ה בעינן לתרי הלכתא, ומשום דאי אפשר לעשות לבוד לבד שהרי יש את היתידות המפסיקות, וא"כ בעינן לדין חבוט כדי שלא יפסיקו היתידות בין הקורה לכותל ורק מכח דין חבוט אפשר לדון לבוד.

ולפי"ז יצא דאע"פ שדעת תוס' דהיכא שיש דבר המפסיק לא אמרינן לבוד, מ"מ אם אפשר לומר חבוט וממילא לא יהא דבר המפסיק אמרינן לבוד, וא"כ במפסיק סכך פסול בין הסכך הכשר לדופני הסוכה גם לתוס' שייך לומר לבוד, דנימא חבוט את הסכך הכשר לחודיה וליכא דבר המפסיק ואמרינן לבוד, (אם לא שהסכך בגובה י' בצמצום

שאו אין שייך לעשות חבוט), [ואין להקשות דא"כ גם בישוב התוס' נימא חבוט רק על חודה החיצון וממילא לא יהא דבר המפסיק ונימא לבוד, שהרי אי נימא חבוט רק לחודה החיצון לא יהא ברוחב הקורה טפח, ועל כרחך בעינן לכל עובי הקורה וממילא יש דבר המפסיק בין חודה החיצון לכותלי מבוי].

ולפי"ז יוצא שהנך תרי הלכתא צריכי להדדי וא"א למיעבד לבוד אא"כ אמרינן חבוט, ועיי' בזה בתשובות רע"א (סימן י"ב).

ישוב הרשב"א בטעם דלא עבדינן לבוד לחודה החיצון של הקורה

ו. הרשב"א תירץ באופ"א וז"ל "ומסתברא דהכא אי אפשר משום דטעמא דלבוד בכל מקום הוא שאנו רואין מה שבנתים שנתמלאו ונתארכו הזויות ומלאו את הכל, הלכך כשאתה רואה כאן את המבוי שנתארך על חודו החיצון של קורה הרי אתה רואה את הקורה כאילו אינה, ואי אפשר דעל כרחך קורה רחבה טפח בעינן וא"א לומר שנראה את הקורה כאילו אינה ואינה מפסקת ונראה אותה כאילו היא וחוד של קורת טפח יורד וסותם דאי אפשר להתקבץ שני הפכים במקום אחד".

לבוד להלק מן הקורה

ז. ויש להעיר אמאי אי אפשר להאריך את המבוי ונאמר שחלק הקורה שכנגד כותלי המבוי ממש כאילו אינה,

אבל שאר אורך הקורה שכנגד חללו של מבוי הרי היא קימת שהרי שם אי"צ להאריך את המבוי ונמצא דאיכא קורה בתוך חלל המבוי.

וחזינן דהרשב"א למד דאי עבדינן לבוד אי אפשר לדון ולחלק את הקורה כדי לעשות לבוד לחלקה, אלא מתיחסים או שכולה קימת או שכולה כמי שאינה, וזה כמו שהוכחנו מדבריו בקושיתו על ישוב התוס'. ונמצא דהרשב"א הלך באותה שיטה בקושיתו על התוס' ובביאור שביאר הוא, ותוס' לכאורה לא ס"ל כסברא זו אלא אפשר לחלק את הקורה לחצאין ובחלקה לעשות לבוד ובחלקה להשאירה במקומה, ולכן לא קשה קושית הרשב"א על פירושם, ומה"ט ניידו מפירוש הרשב"א דלסברתם אפשר לחלק את הקורה ועל חלקה נדון כמי שאינה וחלקה ישאר במקומו ויכשיר את המבוי כדין קורה טפח.

ביאור בדברי הב"י בטעמא דלא עבדינן לבוד בצוה"פ מן הצד

ה. בדין צורת הפתח פליגי (בגמ' יא: ר"נ ורב ששת אם צריך המשקוף ליגע במזוזות, לרב נחמן אי"צ ליגע ולרב ששת צריכין ליגע.

וכתב הב"י (סו"ס ס"ב) דאף לרב ששת שצריכין ליגע מ"מ אם המשקוף הוא בתוך ג"ט למזוזות מהני מדין לבוד. אח"כ הביא הב"י את דינא דצוה"פ שעשאה מן הצד דפסלינן, ופירש הרא"ש

משום דאין דרך פתח להיות כן, והיינו דלא עבדי אינשי פתחא הכי (וכעי"ז כתב המרדכי רמז תע"ז), וכתב הב"י דאפילו אם המשקוף הוא בתוך ג"ט למזוזות ג"כ לא מהני מן הצד משום דפתחא כי האי לא עבדי אינשי.

והקשה התו"ש דדבריו סתרי אהדדי, דכיון שפירש דלא מהני לבוד כיון שמ"מ לא עבדי אינשי הכי, א"כ מ"ט בדינא דצריכין ליגע כתב שבתוך ג' מהני מדין לבוד, הרי מ"מ לא עבדי אינשי הכי ובכה"ג הא כתב הב"י דלא מהני לבוד.

ולכאורה יש להעיר מנא ליה לתו"ש לומר שפסולא דאין נוגעין אליבא דרב ששת היינו משום דלא עבדי אינשי פתחא הכי, דלא מצינו ביאור זה בראשונים, ולכאורה הפסול הוא משום דבהלכתא דצוה"פ נאמר דכך צורתה קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן ולדעת רב ששת על גביהן היינו על גביהן ממש, ורב נחמן ס"ל דהיינו מלמעלה מכיון כנגדן ואע"פ שאין נוגעין.

ועזי"ל עפ"י דברי תוס' והרשב"א הנ"ל, דלעולם אמרי' לבוד אף אי נימא דהחסרון היכא דלא נגעו הוא משום דלא עבדי הכי, דמ"מ מהני לבוד להכשיר דע"י לבוד מקבל שם פתח ומיקרי שנוגע בהן, ומה שכתב הב"י דצוה"פ מן הצד לא אמרי' לבוד היינו משום דאפילו אי נימא לבוד ונדון את האויר כסתום אכתי

הצוה"פ דבוקה מן הצד ולא נפתרה הבעיה דלא עבדי אינשי הכי. ומה שלא אמרי' מחמת לבוד דנדון כאילו הקנה על גביהן, היינו משום דקני המזוזות מונעים מלדון דין לבוד שע"כ יהא נידון שהקנה העליון נמשך לצידו מע"ג קני המזוזות, אי משום תוס' דכיון שיש מידי שמפסיק לא אמרינן לבוד, ואי משום סברת הרשב"א דא"א לדון שהקנה העליון ממשיך והקנים שמן הצדדים כאילו אינם דא"כ אין כאן צוה"פ דאין מזוזות מן הצדדים, ולומר שנדון שרק חלק העליון של הקנים כמי שאינו אבל כל החלק התחתון ישאר זה אי אפשר לומר וכמו שמוכח מדברי הרשב"א גופיה גבי קורה דלא מחלקינן את הקורה ולא אמרי' שחלקה ישאר וחלקה יבטל.

סתירה בדברי הרשב"א אי אמדינן לבוד בתרתי דסתרי

ט. סברת הרשב"א כאן היא דלא אמרינן לבוד בתרתי דסתרי, שהרי ביאר דא"א לומר כאן לבוד דאם נדון שהארכנו את כותלי המבוי נמצא שאין קורה טפח, ואם הקורה קיימת לשיעור טפח נמצא שלא הארכנו את כותלי המבוי ואינה סמוכה לחודה החיצון. לאפוקי דלא נימא שכשדנים על סמיכות הקורה למבוי נימא שמאריכים את הכותל

וכשנדון על שיעור טפח נאמר שלא נאריך את הכותל, והיינו דלא נימא לבוד רק להקל ולא להחמיר - דהיינו שלא נימא דבטל שיעור טפח, ומשום דהוה תרתי דסתרי.

ולכאורה סותר לדבריו בדף טז: דשם בשמעתא דמקיפין בג' חבלים הסתפקה הגמ' בדין עומ"ר בערב, ודנה היכי דמי אם יש בין חבל תחתון לארץ ג' ובאמצע ד' ובין חבל אמצעי לעליון ג' הוה עומ"ר מב' צדדים ולא מהני, והקשה הרשב"א דתיפוק ליה דלא מהני משום דאוריא דה"ג וה"ג מבטל את החבל האמצעי. וכתב "דבכי האי גוונא לא אמרינן אתי אוריא דה"ג וה"ג משום דלבוד להקל אמרינן ולא להחמיר והלכך כל שאתה בא לומר אתי אוריא דלמעלה מן החבל העליון דהיינו אוריא דעלמא ומבטל ליה לא אמרינן לבוד והרי החבל העליון מפסיק בינו ובין אוריא דעלמא וכי אמרת מ"מ אוריא דבינו בינו מבטל ליה אמרינן לבוד". ושוב חזר בו הרשב"א משום דאמרי' לבוד להחמיר כדמוכח בשמעתא דמבוי שרצפו בלחיים*. עכ"פ מבואר דאי לא אמרי' לבוד להחמיר היו אומרים לבוד אף בתרתי דסתרי. וקשה מאי שנא ממה שכתב בסוגין דלא שייך לומר לבוד משום דהוה תרתי דסתרי. וצל"ע בזה.

א. גם הפמ"ג (סימן שס"ג א"א סק"ב) הוכיח מדין זה דאמרינן לבוד להחמיר.

אם הקורה היא י' אמות בעינן שתהא בריאה לקבל כ' אריחין לאורכן, (שאורך כל אריח ג"ט שזה חצי אמה). וכתב הרשב"א שכדבריו מצא מפורש בירושלמי, וסיים הרשב"א "אלא שאני מסתפק מעט והלא אמרינן לבוד בקורה ואפילו משתי רוחות וא"כ אם היא חלשה באמצעה ואינה יכולה לקבל אריח בכל חלקיה למה תיפסל בכך ומי גרע מאויר גמור, ואפילו תאמר כיון דישנה ואינה בריאה גרועה ממי שאינה, והלא בעקומה התירו כל שאילו תינטל עקמומיתה ולא יהא בין זה לזה שלשה וצריך עיון". מבואר שסברתו כמשנ"ת דסגי שעיקר הקורה תהא ראויה לקבל אריח והוכיח כן מדאמרינן לבוד בקורה.

ומה שצידד ליישב דכיון שישנה ואינה ראויה לקבל אריח גרועה ממי שאינה, יש לבאר דהא דלבוד כסתום דמי היינו שדנים כאילו אותו דבר הקיים ממשיך וסותם, וממילא כשאינה ומכשירים משום לבוד בגדרי לבוד דנים שיש כאן קורה בריאה כדי לקבל אריח. ועוד דאף מצד הסברא י"ל, שהרי מה שבעינן קורה הראויה לקבל אריח זהו כדי שתהא הקורה נראית כתקרה שעל הפתח, וממילא כשיש אויר ג"ט ודנים כלבוד, אף לפי מה שנראה לבני אדם כן הוא שיש כאן קורה שכולה ראויה לבנין אלא שיש אויר מועט וכדרך כל הארץ שיש חורים בכתלים וכיו"ב, אבל כשיש קורה שאינה ראויה אף בחלקה לקבל

לבוד בקורה המשוכה מן הכותל, ואף שאין ראויה לקבל אריח

י. בהמשך הסוגיא (ט). מבואר דקורה המשוכה מכותלי המבוי אם היא בתוך ג"ט כשרה דאמרינן לבוד. וקשה היאך שייך לומר בזה לבוד, נהי דכסתום דמיא מ"מ באותו חלק אין הקורה בריאה כדי לקבל אריח והרי בעינן קורה בריאה כדי לקבל אריח. והיה אפשר לומר שאי"צ שכל רוחבה של הקורה תהא בריאה והעיקר שבין הכל תהא ראויה לקבל אריח וכיון שעיקר הקורה יכולה לקבל אריח לא איכפ"ל שבצדדים (שנידונת כקורה ע"י לבוד) אינה ראויה לקבל אריח.

אלא שבראשונים לקמן מבואר שכולה צריכה להיות בריאה דעל מתני' (יג:) שהקורה צריכה להיות בריאה כדי לקבל אריח כתב רבינו יהונתן דבריאה לקבל אריח היינו אריחים הרבה כשיעור רוחב פתח המבוי, דאל"כ לא תהא בה היכירא דסבורים בני רה"ר דלפי שעה ניתנה שם, וא"כ קשה כדלעיל למה באין ראויה לקבל אריח בכולה פסולה ומי גרעה ממפסיק אויר שלשה שג"כ אינה ראויה לקבל אריח באותו חלק ואפ"ה מכשירינן מדין לבוד.

ובאמת בחידושי הרשב"א (יד.) כתב בשם הראב"ד דבעינן קורה בריאה כדי לקבל אריחין בשיעור כל הקורה כי בריאות קבלת אריח כדי שתהא הקורה נראית כתקרה שעל הפתח, ולכן

אריח גרע דחלק זה אינו ראוי לבנין ומצד שני הוא משמש כחלק מן התקרה ושאני מהניח אויר אצל הקורה.

ומה שהקשה על זה מקורה עקומה, לכאורה יש ליישב אליבא דהראב"ד, דהנה הרשב"א (יג:) כתב דמאי דאמרינן במשנה עקומה רואין אותה כאילו היא פשוטה עגולה רואין אותה כאילו היא מרובעת, דמסתברא שאפילו רבנן דפליגי על ר' יהודה בקורה של קש ושל קנין וסברי דלא אמרינן רואין כאילו היא בריאה, מודו בזה, ומשום דשל קש וקנים אי אפשר לומר בהן רואין אלא לענין הדין, כלומר עושין אותן לענין הדין כאילו הן בריאות, אבל בעקומה ומרובעת כן דרך בני אדם לרבע ולתקן ולישר את העגול והעקום. והיינו על דרך הסברא הנ"ל דכיון דמאי דבעינן בריאות היינו משום שאז דמי לתקרה שעשויה לקבל אריח, א"כ בעקום ועגול אכתי דמי לתקרה שכן דרך בני אדם שלוקחים קורה עקומה ואח"כ מישרים אותה וא"כ דמי לתחילת בנין. ומעתה יש ליישב את קושית הרשב"א הנ"ל, דבאמת היכא שיש קורה גרועה גרע מהיכא שאין כלל קורה והכשירא מדין לבוד, לפי שכשיש קורה גרועה לא דמי לבנין, משא"כ כשיש קצת אויר, והיכא שיש קורה שגרועותה מחמת עקמומיתה, בזה לא אמרינן דגרע מאילו היה שם רק אויר, דבכהאי חסרון אכתי

דמי לבנין דכן דרך בני אדם להניח קורה כזו ואח"כ לישרה ולתקנה.

הרשב"א בעבוה"ק (ש"א פ"ה ה"א) כתב "הרי שהקורה ארוכה עשר אמות בשיעור רחבו של מבוי צריכה שתהא בריאה לקבל עשרים אריחין שוכבין אורכם לאורך הקורה ונמצא אורכן אוכל עשר אמות שהאריח ארכו שלשה טפחים שהם חצי אמה, ויראה לי דדי אם יכולה לקבל י"ח אריחין שקורת תשעה אמות ושני משהוין מתרת מבוי רחב עשר אמות" עכ"ל. דבריו אלו צ"ב שהרי בחידושיו הוכיח דא"צ שכל חלקי הקורה יהיו ראויין לקבל אריח מהא דמהני לבוד בקורה, והוכחה זו אינה דוקא על שיעור ג"ט בכל צד שזהו השיעור שמתיר לבוד אלא על עיקר הענין שא"צ שהקורה תהא כולה ראויה לקבל אריח, ויתכן שגם יותר משיעור זה ג"כ א"צ שיהא ראוי לקבל אריח. וממ"ש בעבוה"ק נראה שיליף מהא דמהני לבוד שבשיעור זה א"צ שתהא בריאה לקבל אריח. ויתכן דאה"נ וההוכחה היא לאו דוקא על שיעור זה ואפשר שאף ביותר מזה א"צ שתהא ראויה בכל חלקיה לקבל אריח, אלא שאין הכרע לומר עד כמה שיעור חלקי הקורה שא"צ שיהיו ראויים לקבל אריח, אך בשיעור זה דלבוד מב' רוחות בו מצאנו הוכחה שא"צ שיהא ראוי לקבל אריח, וא"כ בשיעור זה פשוט דא"צ שיהא ראוי לקבל אריח.

סימן כ"ה

שתי קורות המתאימות

שיטת הטור והראשונים דבעינן שיהיו סמוכות בתוך שיעור קורה * ביאור טעמם דלא מהני הכא דין לבוד * הטעם בדברי הטור דמהני סמוכות זל"ז עד טפח ומחצה * שיטת המ"מ בדעת הרמב"ם דכל שהם תוך ג"ט כשרות * יבואר עפ"י דברי המג"א דהטור והרמב"ם פליגי בדין רואין * ביאור דברי רשב"ג אליבא דהרמב"ם * שיטת המרדכי דבעינן שיגעו זה בזה * בשיטת רש"י אם ס"ל דבעינן דבוקות * תמיהה בדין קורה מעצי אשירה

ג. הב"י הקשה על דברי הטור אמאי הצריך שיהיו קרובות זו לזו, ומה נשתנה דין זה מכל דוכתי דכל דהוי פחות מג"ט אמרינן לבוד, ואמאי בעינן דהכא יהיו קרובות זל"ז בתוך טפח.

ביאור טעמם דלא מהני הכא דין לבוד

ד. ויש ליישב דהנה בדין קורה נאמרו שתי הלכות, דין שיעור שתהא רחבה טפח, וגם בעינן שתהא בריאה לקבל אריח דבעינן שתהא ראויה בפועל לקבל אריח לרוחבו, וכל שאינן קרובות אלא יש ביניהם אויר יותר מטפח ומחצה אף שאין חסרון בשיעור טפח כיון דאמרי' לבוד, אך מ"מ לא מהני מחמת דין בריאות שבעינן שיהיו ראויות לקבל אריח בפועל, ובזה אף אם הן בריאות אך מ"מ אין יכולות לקבל אריח לפי שיפול באויר שביניהם, הילכך בעינן שיהיו סמוכות בתוך טפח ומחצה שעי"כ ראויות לקבל בפועל אריח לרוחבו.

א. איתא כברייתא (יד). "וכן שתי קורות המתאימות לא בזו כדי לקבל אריח ולא בזו כדי לקבל אריח אם מקבלות אריח לרוחבו טפח אי"צ להביא קורה אחרת ואם לאו צריך להביא קורה אחרת, רשב"ג אומר אם מקבלות אריח לאורכו שלשה אי"צ להביא קורה אחרת ואם לאו צריך להביא קורה אחרת". ומצינו כמה שיטות בסוגיא זו וכמו שיבואר.

שיטת הטור והראשונים דבעינן שיהיו סמוכות בתוך שיעור קורה

ב. הטור (סימן שס"ג סכ"ב) כתב "אם הם קרובות זו לזו שבין שתיהן יכולות לקבל חצי לבינה שהוא טפח ומחצה אין צריך לעשות אחרת". גם הראב"ד בהשגות (פ"ז הכ"ה) כתב "א"א לשון הגמ' אם מקבלות אריח לרוחבו פירוש דבעינן שיהיו סמוכות זו לזו בתוך טפח ומחצה".

וכן כתבו תוס' (סוד"ה ובלבד) "ושתי קורות המתאימות אפילו בפחות משלשה משום דבעי קורה ראויה לקבל אריח".

וכן מבואר בחידושי הרשב"א דבעינן שלא ירחיקם זו מזו יותר מטפח ומחצה ולא מהני לזה לבוד, וז"ל "מסתברא דה"פ כגון שאין בזו אלא רובע טפח ולא בזו אלא רובע טפח ולא הרחיקן זו מזו אלא טפח כדי שיקבלו בין שניהן ובין אורין אריח טפח ומחצה שהוא אריח ורוחבו אין צריך להביא קורה אחרת ואם לאו אלא שהרחיקן יותר צריך להביא קורה אחרת דאע"ג דבעלמא אמרי' לבוד בפחות משלשה הכא לא אמרי' ביותר מכאן ולפיכך צריך הוא לקורה אחרת".

וכע"ז כתב בחידושי הריטב"א (בפירוש שני) וז"ל "אי נמי בא לומר שיקבלו אריח ורוחבו באויר שביניהן טפח, כלומר שיתפוס חצי טפח של האריח בשתי הקורות אצבע בזו ואצבע בזו וישאר רוחב טפח ביניהם על האויר".

והוסיף הרשב"א "וכן מצאתי בירושלמי דגרסי' התם שני קורות בזו חצי טפח ובזו חצי טפח ר' זעירא אומר חצי טפח", (מבואר דאע"פ שיש בקורות עצמן שיעור טפח אף בלי צירוף האויר אפ"ה בעינן שלא יהא ביניהם יותר מחצי טפח והיינו כמשנ"ת דאף אם יש בהם שיעור מ"מ אם הם רחוקות זו מזו

א"כ בפועל א"א לתת להן אריח וחסר בדין בריאות).

ה. ולשיטת הראשונים הא דפליג רשב"ג וס"ל דאם מקבלות אריח לאורכו אין צריך להביא קורה אחרת, לקולא פליג, דאף שבעלמא מודה דשיעור קורה טפח משום שמקבלת אריח לרוחבו היינו משום דמקלינן בעלמא דסגי לרוחבו אבל הכא דיכולים לקבלו לאורכו אף שאין יכולים לקבלו לרוחבו אפ"ה מהני דסו"ס ראויות לקבל אריח, וכ"ה בחידושי הרשב"א והריטב"א.

הטעם בדברי הטור דמהני שסמוכות זל"ז עד טפח ומחצה

ו. והנה לשון הטור שבין שניהן יכולים לקבל חצי לבינה שהוא טפח ומחצה, וגם הראב"ד שפירש כהטור כתב שיהיו סמוכות בתוך טפח ומחצה, ולכאורה יש להעיר שהרי שיעור קורה היינו טפח שע"כ יכול להניח אריח טפח ומחצה ואידך מלבין ליה בטינא וכמבואר בגמ', וא"כ אמאי הזכיר כאן הטור שיעור טפח ומחצה, ויש לבאר דבעצם שיעור אריח הוא טפח ומחצה אלא שמקלינן דסגי בקורה טפח מטעמא דאידך פלגא מלבין ליה בטינא ולכן קורה טפח ראויה לקבל אריח טפח ומחצה, אבל הכא שאדרבה ככל שנרחיב את השיעור תצא קולא דעד שיעור זה אין האויר שביניהם פוסל א"כ דנים כפי שיעור אריח עצמו בלי שמלבין ליה

שירת

שתי קורות המתאימות

שלמה

דיט

בטינא דמ"מ ראויה הקורה לקבל אריח
אף שיש אויר טפח ומחצה.

ז. **ובכ"י** כתב ואע"פ שבברייתא אמרו
אם מקבלות אריח לרחבו טפח
ומחצה כתבו הרמב"ם והטור טפח משום
דשיעור קורה טפח כדאיתא במשנה
ובהכי חשיב שמקבלות אריח טפח
ומחצה משום דאיך טפח מלבין ליה
בטינא כדאמרי' בגמ', ועפ"ז כתב בשו"ע
"וי"א שצריך שיהיו קרובות זו לזו בתוך
טפח". וגירסתו הפוכה מגירסתינו
דלגירסא שלפנינו בדברי הטור גרסי' טפח
ומחצה ובברייתא הגירסא טפח, ונתבאר
בטוב טעם טעמא דהטור דהכא מקילינן
עד טפח ומחצה.

שיטת המ"מ בדעת הרמב"ם דכל שהם תוך
ג"ט כשרות

ה. **הב"י** כתב שיותר נראין דברי הרמב"ם
(שם) שכתב "אם יש בשתיהן
כדי לקבל אריח אינו צריך להביא קורה
אחרת", ופירש המ"מ דהיינו שיש בין
שתיהן רוחב טפח ובשאינן בין זו לזו ג'
טפחים.

והנה מה שהביא הב"י שהרמב"ם לא
פירש כהטור יש להעיר שהרי
מלשון הרמב"ם אין הכרע יותר מבלשון
הגמ' דלא פירש מידי, וא"כ איכא למימר
שפירושו כהטור. הן אמת שבדברי המ"מ
מבואר דלא כהטור, אך מהרמב"ם אין
הכרע לזה. (אלא שמ"ש המ"מ בדעת
הרמב"ם דבעינן שיהיה בהם עצמם טפח

ואין האויר מצטרף, יש לומר דהיינו
מדכתב יש בשתיהן לקבל אריח משמע
דהיינו בהם עצמם בלי האויר שביניהם,
אך אכתי לא שמענו שמהני אפילו אם הם
מופלגות זו מזו עד ג"ט).

ט. **אלא** שיל"ע בדעת המ"מ כיון
שבפועל אין ראויות לקבל
אריח א"כ היאך מהני הכא דין לבוד
דנהי דחשיב דאיכא בקורה שיעור טפח
אך מ"מ כיון שאין ראויות בפועל לקבל
אריח מחמת החלל שביניהם א"כ חסר
בדין בריאות שבעינן ראויות לקבל
קורה בפועל.

יבואר עפ"י דברי המג"א דהטור והרמב"ם
פליגי בדין רואין

י. ונראה דמתוך דברי המג"א יש לבאר
זאת, דהנה בהמשך הברייתא
דב' קורות המתאימות איתא "היו אחת
למעלה ואחת למטה רבי יוסי ברבי יהודה
אומר רואין את העליונה כאילו היא
למטה ואת התחתונה כאילו היא למעלה
ובלבד שלא תהא עליונה למעלה מכ'
אמה ותחתונה למטה מעשרה" וכו',
ופירשה הגמ' דסבר לה כאבוה דאית ליה
רואין, וכדאמרי' במשנה גבי היתה של
קש ושל קנים דלחכמים פסולה ולרבי
יהודה כשרה דרואין כאילו היא של
מתכת. ופליגי הראשונים אי קי"ל כר"י
בר"י, דלדעת הרא"ש אין הלכה כמותו
ופסולה שהרי אין הלכה כר"י בקורה של
קש דלית לן רואין, ודעת הרמב"ם דהלכה

כמותו ופירש הב"י דאע"ג דקי"ל דהיתה של קש פסולה משום דלית לן רואין לא דמי דהתם פסולה מחמת עצמה שא"כ הכא שאין פסולה מחמת עצמה אלא מחמת מקומה.

ג', ומטעמא דאין ראיות לקבל אריח, אלא שבסברת הרמב"ם ביאר דמהני מדין רואין. ולשיטת הב"י צ"ב כנ"ל אמאי פשיטא ליה דמהני הכא דין לבוד והרי אין ראיות לקבל אריח, וצ"ע.

ובשו"ע (סעיף כ"ב) הביא את המחלוקת בב' קורות המתאימות אי מהני אפילו סמוכות בפחות מג"ט או שבעינן שיהיו סמוכות זו לזו בתוך טפח ובסתם כתב שכשרות והביא שיש פוסלים, ובסכ"ג הביא את המחלוקת בב' קורות זו למעלה מזו דכתב שכשרות ויש פוסלים. וכתב על זה המג"א (סקי"ט) "ויש פוסלין, דס"ל כהי"א שבסכ"ב". הנה מתוך דברי המג"א נתבארה סברת הרמב"ם בסכ"ב דב' קורות המתאימות וסמוכות בתוך ג"ט כשרות ואע"פ שבפועל אין ראיות לקבל אריח, דהיינו מטעמא דאמר' רואין כאילו הן סמוכות זו לזו בתוך טפח ומחצה, וכשיטתו בהיתה אחת למעלה ואחת למטה דאמר' רואין, וזהו שכתב המג"א דהפוסלים בהיתה אחת למטה ואחת למעלה היינו משום דלית להו רואין וכשיטת היש פוסלין בב' קורות המתאימות ומופלגות יותר מטפח ומחצה.

ביאור דברי רשב"ג אליבא דהרמב"ם
יא. **ויל"ע** לשיטת הרמב"ם דס"ל שגם לת"ק מהני אף אם מופלגות זו מזו ג' טפחים ומדין לבוד א"כ במאי פליג רשב"ג דאמר אם מקבלות אריח לאורכו שלשה אי"צ להביא קורה אחרת, הרי גם לת"ק מהני אף שמופלגות שלשה.

ונראה דהנה המ"מ כתב דיש ברוחב שתי הקורות טפח ומופלגות זו מזו עד ג"ט, והיינו דאף שאמר' הכא לבוד לא מהני להשלים את שיעור הקורה אלא מהני רק שלא יחשב כהפסק בקורה [וטעמא דלא מהני להשלים את השיעור כבעלמא, יש לומר דכיון שבעינן קורה טפח כדי שיהא היכר דעי"כ שראויה לבנין נראה שלקביעות הונחה שם, לפיכך בעינן שבמציאות יהא בשיעורה טפח ולא מהני לבוד להשלים]. ומעתה יש לומר דרשב"ג לחומרא פליג וס"ל דשיעור קורה בעלמא ג' טפחים כדי שתקבל אריח לאורכו, ולפיכך גם גבי שתי קורות המתאימות הצריך שיהא בשיעורן ג' טפחים ואם יש בהם כשיעור הזה אף שמופלגות זו מזו אמר' לבוד כדי שלא להפסיקם.

וכל זה דלא כהב"י שפשיטא ליה כסברת הרמב"ם דמהני ב' קורות המתאימות כל שאין ביניהם יותר מג' מדין לבוד עד שהקשה על הטור אמאי לא אמר' לבוד, ולהמג"א איפכא דפשיטא ליה דלא מהני לבוד ב' קורות המתאימות ומופלגות עד

ועיי' ברבינו יהונתן שכתב וז"ל "ויש שגורסין לארכו דהיינו שיעור

דאמרי' בעלמא דפחות משלשה אמרי' לבוד, ולא נהירא שהרי מצינו שרשב"ג לא פליג במתני' דס"ל במתני' דסגי לקורה ברוחב טפח וכשהן חלוקות בעי שלשה טפחים".

וכוונתו מבוארת כמשנ"ת, דהביא שיש גורסים לארכו דהיינו שמהני אף מפסיק אויר ביניהם עד ג"ט, ולפי"ז ע"כ הא דפליג רשב"ג היינו דבעינן שהקורות עצמן יהא רוחב עובין שלשה, ומשום דאף בעלמא ס"ל דשיעור קורה ג"ט, ועל זה כתב דלא נהירא שהרי רשב"ג לא פליג במתני' בשיעור קורה, וא"כ ע"כ מודה דשיעורא טפח וממילא אף בב' קורות המתאימות לא בעינן עובין שלשה וא"כ במאי פליג הכא על ת"ק, וע"כ דפליגי הכא בהפסק אויר שביניהם דלת"ק מהני רק עד טפח ורשב"ג מיקל דאפילו בהפסק אויר עד שלשה כשרות.

יב. ובביה"ל (ד"ה שצריך) צידד גבי ב' קורות המתאימות דאף לדעה דמהני דוקא אם הן קרובות בתוך טפח, מ"מ בעינן ג"כ שבשתי הקורות עצמן יהיה בין שניהם שיעור טפח, וכתב "וכן מוכח להמעין בדברי רבינו יהונתן עיין שם". ולכאורה כוונתו ממה שתמה על היש שגורסין דלרשב"ג בעינן עובי הקורה ג"ט וא"כ לת"ק עוביה טפח (שהרי בזה לא פליגי אי מהני לבוד להשלים את שיעור הקורה), אך למה שביארנו דבריו אין כלל ראייה, דכל מה

שתמה כן היינו על שיטה זו דאף לת"ק מהני הפסק אויר עד ג"ט, וא"כ ע"כ פלוגתת ת"ק ורשב"ג בשיעור עובי הקורות עצמן וא"כ מוכרחים לומר דאין הלבוד משלים את שיעור הקורה, אבל לשיטת רבינו יהונתן שהסכים לביאור הראשונים דפליגי בשיעור הפסק האויר שביניהם א"כ איכ"ל דכל שהאויר פחות מכשיעור הפוסל לכל חד כדאית ליה הוא אף מצטרף להשלים שיעור עובי הקורה ואי"צ שיהא בעובין טפח.

שיטת המרדכי דבעינן שיעור זה בזה

יג. המרדכי (סימן תפ"ב וצ"ח לו הב"ח) כתב "ב' קורות המתאימות, נראה לרבינו מאיר דוקא כשנוגעות זו בזו אבל אין נוגעות זו בזו אפילו יש ביניהם פחות משלשה טפחים אין מצטרפין דהא דבעינן קורה טפח היינו משום היכר, וכן פרש"י הכא מתאימות כמו תאומים".

גם הריטב"א הביא פירוש זה אלא שדחאו, וז"ל "פירוש הא ודאי לא אתא לאשמועינן ששתיהן סמוכות ושיעלו שתיהן לאחת, דהא אפילו מחיצה של קש ושל קנים הרבה הויא מחיצה ובלבד שתהא מחיצה בריאה".

ויש ליישב את הוכחתו שהוכיח ממחיצה של קש ושל קנים, דהתם כך היא צורתם שעשויים מהרבה קנים, משא"כ בקורה של בנין שדרכה להיות אחת היכא שמחולקת לשתיים שאין דרך בנין כן חסר בהיכר.

בשיטת דש"י אם ס"ל דבעינן דבוקות יד. אך במה שדייק המרדכי שגם דעת רש"י כן לכאורה יש לדון בזה, דרש"י לא אתא אלא לפרש לישנא דמתאימות שנגזר מלשון תאומים אבל אין הכרח שצריך שיהיו דבוקים זה לזה.

הב"ח כתב שרש"י בסוכה פירש כן להדיא שצריך שיגעו זה בזה, והיינו דכתב שם (כב: ד"ה שתי) "ונתן שתים זו בצד זו דהיינו מתאימות כעין תאומים, אם מקבלות אריח לרוחבו טפת, כשהן סמוכות זו לזו אין צריך להביא קורה אחרת, ואם לאו שאין שתיהם רחבות טפת צריך להביא קורה אחרת". ולכאורה גם מדבריו שם אין הכרע לזה דיש לומר שמ"ש סמוכות היינו בתוך טפת אך אי"צ שיהיו דבוקות.

ואדרבה נראה להוכיח מדברי רש"י שם להיפך, דהנה נתבאר שלשיטת הטור רשב"ג דפליג בסיפא פליג לקולא דאף אי איכא אויר ג"ט מצטרפות, ולשיטת הרמב"ם פליג לחומרא וס"ל דשיעור קורה בעלמא ג"ט. ואף להמרדכי מוכרחים לפרש כן שהרי לדבריו ליכא הכא הפסק אויר כלל שהרי נוגעות זו בזו, ואף רשב"ג דפליג לא פליג על זה שהרי בהא לא פליגי אם לבוד מהני כדי שהאור יצטרף להשלים את השיעור וע"כ דפליג לחומרא וס"ל לרשב"ג דשיעור קורה ג"ט. ורש"י (שם בסוכה) כתב "רשב"ג להקל בא כלומר אפילו אין

בהם טפח ואם מושיב על שתיהם אריח לרחבו אינו עומד מרחיקן זו מזו ומושיב עליהן לאורכו ובלבד שיהו בריאות לקבל כוברו ואורכו של אריח שלשה". הנה מבואר בדבריו להדיא דלרשב"ג סגי אפילו שאינם דבוקות זו בזו אלא מרוחקין ובלבד שלא יהיו רחוקות יותר מהשיעור ודלא כהמרדכי, ואף שהמרדכי כתב כן בדעת ת"ק מ"מ בהא לא פליגי וכמשנ"ת, וגם כתב דרשב"ג לאקולי אתא וכשיטת הראשונים דפליגי בשיעור האויר המפסיק.

תמיהה בדיון קורה מעצי אשירה

טו. לקמץ בגמ' (פ:) איכא מ"ד דעושין לחי מעצי אשירה ואין עושין קורה מעצי אשירה משום דכיתותי מכתת שיעוריה. וכתבו תוס' "אע"ג דלחי נמי בעי שיעור גובה וגם רוחב משהו מיהא בעי, מ"מ כיון דלא בעי אלא שיעור זוטא לא התמירו בו, וה"ר אברהם פירש דלחי אם היה מדבק הכתיתים בכותל הוי לחי ובלבד שלא יהו ניטלות ברוח".

ויש לעיין דכיון דמבואר בסוגין דגבי שיעור קורה טפח אי"צ שכל הטפח יהא בקורה אחת אלא אפילו שתי קורות הסמוכות זו לזו מצטרפות לשיעור טפח ע"י דין לבוד או כשנוגעות זו בזו, א"כ לא דמי לשופר ולולב דדיבק שברי שופרות פסול ולא מהני דיבוק הכתיתים, כיון דאשירה מיכתת שיעוריה ונעשה כאפר, אבל גבי קורה

שירת

שתי קורות המתאימות

שלמה

דבג

שאינה צריכה להיות גוף אחד א"כ אף אי מיכתת שיעורה מ"מ הכתיתים עומדים זה אצל זה ובין הכל איכא שיעור טפח ובריאות לקבל אריח, ואע"ג דאי מיכתתה חסר דיבוק שיעמדו על ידו, מ"מ הוי כלחי שכתבו תוס' דכיון דיכול לדבוק לכותל מהני וה"נ יכול לדבוקם זה לזה או לסמוך כל חתיכה ביתידות וכיון שיכול לעשות כן לא אמרי' דמיכתת שיעורא.

סימן כ"ז

מיעוט מבוי הגבוה יותר מעשרים וביאור ענין קורה משום מחיצה

יבואר דאף למ"ד קורה משום מחיצה בעינן היכר * קושיא כיון דמהני משום מחיצה אמאי בעינן היכר ומאי שנא מקורה רחבה ד"ט * לשיטת תוס' בפרק שמיני דקורה טפח מהני רק מדרבנן ניחא * לדעת תוס' בפירקין דקורה טפח מהני מדאורייתא קשה כנ"ל * ביאור ענין קורה משום מחיצה * ביאור אוקימתת הגמ' אליבא דאביי דשיעור רוחב המיעוט ד"ט משום דקסבר קורה משום מחיצה * אי מהני מיעוט גובהו מכ' בתוך משך המבוי לפניו מן הפתח * אם מודה רב יוסף לאביי דבממעט בעפר חיישינן שמא יפחות

שימשך לתוך המבוי שתהא הקורה ניכרת להם כשישמשו באותו גובה וכיון דאפיקתיה מתחת הקורה צריך שיהא מקום הניכר וחשוב".

תוס' כתבו עפ"י הגמ' לקמן (ח:) שהאי סברא דפליגי אם חודו הפנימי יורד וסותם או חודו החיצון היינו כמ"ד קורה משום מחיצה, וא"כ לדברי רש"י כאן הכא איירי כמ"ד קורה משום מחיצה, ולפי"ז יש להעיר על מה שפירש רש"י דשיעור כ' אמה משום היכר הוא, דכיון שהכא קאי כמ"ד משום מחיצה וכמו שכתבו תוס' א"כ אמאי בעי היכר.

ונראה מזה דאף אי קורה משום מחיצה מ"מ בעינן גם היכר ושיעור הפסול למעלה מכ' אמה היינו מטעם היכר.

יבואר דאף למ"ד קורה משום מחיצה בעינן היכר

א. גמ' (ד:) "היה גבוה למעלה מעשרים אמה ובא למעטו כמה ממעט וכו', רב יוסף אמר טפח אביי אמר ארבעה, לימא בהא קמיפלגי דמאן דאמר טפח קסבר מותר להשתמש תחת הקורה ומאן דאמר ארבעה קסבר אסור להשתמש תחת הקורה", ופרש"י "מאן דאמר טפח קסבר מותר להשתמש תחת הקורה, דאמר חודו החיצון יורד וסותם כדמשמע לקמן והלכך כיון דשיעור עשרים אמה משום היכר הוא הרי יש היכר לעומד על אותו טפח שנגבה תחת הקורה, ומאן דאמר ארבעה קסבר אסור להשתמש תחת הקורה דחודה הפנימי יורד וסותם ורוחב הקורה הוי חוץ לסתימה ולמשתמשים במבוי אין להם היכר בקורה שהרי בנמוך הן, הלכך צריך

שידת מיעוט מבוי הגבוה יותר מעשרים שלמה רכה

קורה דוקא, (ועיין לקמן יד. פרס מחצלת ע"ג קורה וכו'), ויש גדרים בדיני הקורה וכמ"ש שבעינן שתהא למעלה מי"ט, וחזינן שלכו"ע יש לקורה גדרי מחיצה, וא"כ צריך לבאר היכן נקודת המחלוקת שהרי לדברי שניהם יסוד דין לחי קורה הוא משום דבעינן היכר ברוח רביעית היכר, וגם למ"ד משום היכר יש כאן גדרי מחיצה.

ועוד דבחיודשי הרשב"א (ג.) ובעבוה"ק כתב דאע"פ שקורה למעלה מכ' פסולה ואפילו רחבה ד', מ"מ אם היא רחבה ד' ובריאה אפילו הניחה למעלה מכ' כשרה דיש כאן מחיצה גמורה דפי תקרה יורד וסותם, הרי שקורה שפסולה למעלה מכ' אמה אינה מחיצה גמורה, וצריך לבאר א"כ היאך מהניא מדין מחיצה.

לשיטת תוס' בפרק שמיני דקורה טפח מהני דק מדרבנן ניחא

ג. ובאמת תוס' לקמן (פו. ד"ה קורה) הביאו את שיטת רש"י שאמרינן פי תקרה אפילו בתקרה שאין ברוחבה ארבעה, וחלקו עליו והוכיחו שלא אמרינן פי תקרה אם אין ברוחבה ד"ט מהא דקי"ל כרבא דאמר קורה משום היכר ואמאי לא מהניא משום

וכן נראה ברש"י לעיל (ג.) דשם דנה הגמ' בטעם הפסול למעלה מכ' אמה, ואמרי' דלרב טעמא משום דילפינן מפתחו של היכל דלמעלה מכ' אין שם פתח, ורב נחמן בר יצחק פירש דקורה טעמא מאי משום היכרא, ופרש"י "קורה לרבנן טעמא מאי בעו תוך כ' אמה משום היכר דליחזו אינשי ולידעו דתקנתא עבוד ולא ליתו לאחלופי ברשות הרבים". הנה דאין מוכרחים לפרש ברנב"י שטעמא דקורה משום היכר אלא טעמא דבעינן קורה תוך כ' אמה היינו משום היכר ולעולם איכ"ל שקורה משום מחיצה.

ובאמת כן נראה מיסוד תקנת לחי וקורה שפירש רש"י ריש מכלתין דהצריכום כי היכי דלא ליתי לאחלופי ברה"ר, ואם ליכא היכרא כלל אכתי יבואו להחליפם ברה"ר, אלא ע"כ דמ"מ גם למ"ד משום מחיצה בעי היכרא. וכמו שכתבו תוס' (בדף ה: ד"ה ארבע) גבי לחי שאפילו למ"ד לחי משום מחיצה מ"מ היכר קצת בעינן.

קושיא כיון דמהני משום מחיצה אמאי בעינן היכר ומאי שנא מקורה רחבה ד"ט

ב. אלא שצריך לבאר, דהנה הא פשיטא דאף למ"ד קורה משום היכר אי"ז היכר סתם ולא מהני היכר ע"י סודרים וכו"ב, אלא בעינן היכר ע"י

מחיצה צריך לומר דהתקראות אינם שוות מזאת המחיצה למחיצות דעלמא שהרי תקרה בעלמא אינה אלא בארבעה וכאן סגי בקורה דטפח, אלא ודאי צריך לומר דהתקראות אינם שוות".

מבואר שגם הוא התקשה היאך מהני תקרה טפח להחשב כמחיצה, ולכן כתב דלא הוי מחיצה אלא כיון דבעו חכמים היכר עשאוה לקורה כאילו היא מחיצה וכמו שכתבו תוס' בדף פ"ו, ולדבריהם ניחא כל מה שהקשינו לעיל, ומשום דגם למ"ד קורה משום מחיצה אי"ז מחיצה ממש אלא תקנתם שיעשו היכר, אלא שהתקנה שיהא היכר ע"י מחיצה וקורה היא מעין מחיצה, והיכא שרוחב הקורה ד' טפחים שבזה הויא מחיצה גמורה אי"צ היכר כלל ומהני אפילו למעלה מכ' אמה.

לדעת תוס' בפירקין דקורה טפח מהני מדאורייתא קשה כנ"ל

ד. **אלא** שדעת תוס' בפירקין (ח: ד"ה מניח) דמאן דאית ליה קורה משום מחיצה הוי אפילו מדאורייתא, ולפי"ז קשה כמו שהקשינו דכיון שהיא מחיצה דאורייתא אמאי בעי היכר קצת, ואת"ל שאף שהרשות גדורה ע"י ד' מחיצות גמורות אפ"ה הצריכו חכמים שיהיו המחיצות ניכרות כי היכי דלא ליתו לאחלופי ברה"ר, א"כ מאי טעמא כתב הרשב"א שאם רוחב הקורה ד' טפחים שהיא מחיצה גמורה אי"צ היכר כלל.

מחיצה, וע"כ דכיון שאין ברוחבה כי אם טפח לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם עד שיהא רוחבה ארבעה, והמשיכו "ולאביי נמי דקאמר קורה משום מחיצה נראה לר"י דלא הוי אלא מדרבנן כמו למ"ד משום היכר אלא דסבר אביי דמשום היכר לא היו מתירין חכמים את המבוי אלא שעשאוה כמחיצה דפי תקרה, ולא הוי קורה משום מחיצה פירושו כמו לחי משום מחיצה דהוי דאורייתא" וכו'. מבואר דתוס' שם סברי דענין קורה משום מחיצה אי"ז דאורייתא אלא ששויה רבנן כמחיצה.

וכן הוא בתור"פ בסוגין, שהקשה כיון דכולהו סברי קורה משום מחיצה א"כ היכי קאמר רב יוסף דסגי בטפח משום דקסבר מותר להשתמש תחת הקורה, הא קאמר בתר הכי דכו"ע סברי מותר להשתמש תחת הקורה והכא בהא קמיפלגי דמ"ד בארבעה קסבר קורה משום מחיצה אלמא דלמ"ד קורה משום מחיצה אע"ג דמותר להשתמש תחת הקורה מ"מ לא סגי בטפח, ויש לומר דהאי ל"ק פליג מזה על לישנא בתרא וסבר דלמ"ד מותר להשתמש תחת הקורה דסגי בטפח אע"ג דקורה משום מחיצה ואע"ג דאין מחיצה בפחות מארבעה היינו דוקא היכי שיש חסרון מחיצה, אבל הכא דהם מחיצות גמורות חוץ מן הקורה אלא מדרבנן אצרכוה קורה משום היכרא וא"כ די לנו בטפח וכו', ותדע דאין להשוותם דאפילו למ"ד קורה משום

ביאור ענין קורה משום מחיצה

ה. ונראה דביאור ענין קורה משום מחיצה היינו על דרך שנתבאר לעיל (בסימן כ"ב) עפ"י דברי החזו"א (סימן ג' סק"ה) ענינו של לחי משום מחיצה, והיינו דיש כאן תחילת מחיצה, ואף שאין כאן גדירה ע"י המחיצה מ"מ יש את הענין של מחיצה שהיא מסמנת ומגדרת את המקום כמובדל מסביבותיו, וכיון שיש את ההיכר הזה ע"י תחילת מחיצה לפיכך מיקרי מחיצה, ולכן בעינין היכר קצת שע"כ יש את ענין ההכרה וההבדלה של חוצה לו ממעמדו, ודומיא דלחי, ולפיכך לא בעינין רוחבה של קורה ד' טפחים אף שבעלמא לא חשיבא תקרה בפחות מד' טפחים ולא אמרינן פי תקרה בפחות, מ"מ הכא ברוח רביעית לא בעינין מחיצה גמורה אלא היכר ע"י תחילת מחיצה ועי"ז חשיב מחיצה, ודומיא דלחי שבהיכר משהו מיקרי מחיצה, אבל למ"ד קורה משום היכר אין כלל דין מחיצה אלא היכר בעלמא ומ"מ בעינין שההיכר יעשה בגדרי מחיצה, וכשם שלרבא לחי משום היכר ולא משום מחיצה ואפ"ה אם הגביהו מן הקרקע ג"ט פסול משום דאיכא בקיעת גדיים. וכל זה כשאין בקורה אלא רוחב טפח, אבל אם רוחבה ארבעה בזה כתב הרשב"א דהיא מחיצה גמורה ואי"צ היכירא כלל, דדוקא היכא שאינה מחיצה גמורה אלא שמהני מדין מחיצה משום הבדלת המקום סביבותיו בעינין היכירא קצת דרק ע"י היכר זה יש

לה תורת מחיצה, אבל ביש בה ד' טפחים היא מחיצה גם בלי היכר זה, ולכן לא בעינין היכר למחיצה.

ביאור אוקימתת הגמ' אליבא דאבוי דשיעור רוחב המיעוט ד"ט משום דקסבר קורה משום מחיצה

ו. בהמשך העמידה הגמ' את מחלוקת אבוי ורב יוסף אי קורה משום היכר או משום מחיצה, ופרש"י "דכיון דלא הוה מיעוט בגובה ד"ט הוה מחיצה העשויה לפחות מד' ולא הוי מחיצה". ורש"י לפי שיטתו הוצרך לפרש כן, שהרי לקמן (פו.) סבר רש"י דאמרינן פי תקרה אף בתקרה שאין בה ד"ט ובתנאי שתשמש לרשות שהיא ד' טפחים, ותוס' שם פליגי וסברי שתקרה שאין ברוחבה ד"ט לא אמרינן בה פי תקרה ואע"פ שמשמשת לרשות שיש בה ד"ט, ולפי תוס' פירוש הגמ' כפשוטו דכיון שקורה משום מחיצה בעינין שיהא רוחבה ד"ט, ורש"י לשיטתו הוצרך לפרש שהקורה אינה משמשת לד' טפחים, כיון שאין רוחב ד' טפחים בתוך כ' אמה לקורה.

אלא שפירושו צריך ביאור שהרי נתבאר דהא דקורה פסולה למעלה מכ' אי"ז משום דחסר בשם מחיצה למעלה מכ', אלא הפסול למעלה מכ' הוא משום חסרון היכר, ואף למאן דסבר קורה משום מחיצה, וא"כ אין חסרון של מחיצה

העשויה לפחות מד' שהרי יש עלה שם מחיצה גם לחלק הנמוך.

ז. ונראה שרש"י כוון ליישב זאת, שכתב "קורה המתרת במבוי טעמא מאי משום מחיצה דאמרינן חודו החיצון יורד וסותם ואמרו רבנן דבטפי מעשרים לא אמרינן יורד וסותם וכיון דלא הוי מיעוט ד' הוי מחיצה העשויה לפחות מארבעה" וכו'. ונראה כוונתו דנהי דבהניחה למעלה מכ' הפסול משום היכר, מ"מ מחמת כן ביטלו חכמים ממנה שם מחיצה כל שאין בה היכר, ולפיכך אף שיסוד הטעם שפסולה היינו משום דליכא היכר, מ"מ גדר הפסול היה שיתבטל הימנה שם מחיצה ולפיכך הוי מחיצה העשויה לפחות מד'.

ה. ולמשנ"ת ביסוד ענין קורה משום מחיצה היה אפשר לבאר עוד, דכל מה שחשיבא כמחיצה היינו משום ההיכר שבה שמבדלת ומסמנת את המקום המוגדר, וכל שליכא היכירא ממילא אין עלה שם מחיצה כלל, דההיכר הוא הנותן לה שם מחיצה, ולפיכך אם אין ההיכר בשיעור ד' טפחים במבוי נמצא שהמחיצה לא פעלה לד' טפחים אלא רק לשיעור טפח וממילא הויא מחיצה העשויה לפחות מד' טפחים ולא שמה מחיצה. אמנם בשיטת רש"י עצמו יש לדון בזה, שהרי נתבאר דבמחיצה בשיעור ד' טפחים שהיא מחיצה בעצם, אי"צ ליסוד זה דהמחיצה נעשית ע"י

הכרת הרשות, וכיון שלרש"י אמרינן פי תקרה אף בתקרה טפח א"כ בכל קורה הויא כמחיצה גמורה וכקורה שיש בה ד' טפחים וממילא אף בלי הכרה זו יש לה שם מחיצה.

אי מהני מיעוט גובהו מכ' בתוך משך המבוי לפנים מן הפתח

ט. בדין מיעוט חלל המבוי מכ' אמה שנתבאר דממעטו ע"י הגבהת קרקע המבוי, יש לדון היכא שהגבהת קרקע המבוי אינה בפתח המבוי תחת הקורה אלא בהמשך המבוי אם מהני להיכר כיון שבאותו מקום שהגביה אין חלל כ' אמה לפי הקו של הנחת הקורה.

ונראה להוכיח דמהני מהא דהעמידה הגמ' בסוף הסוגיא את מחלוקת אביי ורב יוסף בשיעור רוחב מיעוט המבוי, דבגזירה שמא יפחות קמיפלגי, ופרש"י "על ידי דריסת רגלים יפחת המיעוט ויעמוד על פחות מטפח הלכך בעינן טפי", וכן הוא בר"ח "ואביי אמר פעמים שיפחת הלכך מצרכינן ליה ד' טפחים שאם יפחת יעמוד על טפח", ולכאורה יש להעיר מה יועיל אכתי יש לחוש שמא החלק שתחת הקורה יפחת וישאר שאר משך הגובה שאינו תחת הקורה ונמצא שתחת חלל הקורה איכא חלל טפי מכ' אמה, ומוכח מזה דאף שמה שהגבהה אינו תחת הקורה מהני כדי למעט את החלל מכ' אמה. נוכ"ז לפרש"י ור"ח, אך המאירי פירש דכיון שהוא רחב

ד"ט לא דרסי עליו ולא גזרינן שיפחת, ולדבריו ליכא ראייה שהרי גם ההגבהה שתחת הקורה תשאר במקומה].

י. ונראה דאף שאלבא דרב יוסף סגי בהגבהה טפח, מ"מ הכא שאין ההגבהה תחת הקורה ממש, לכו"ע בעי שיגביה במשך ד"ט, שהרי בתחילה פירשה הגמ' בפלוגתת רב יוסף ואביי "לימא בהא קמיפלגי דמאן דאמר טפח קסבר מותר להשתמש תחת הקורה ומאן דאמר ארבעה קסבר אסור להשתמש תחת הקורה", ופירש"י "ולמשתמשים במבוי אין להם היכר בקורה שהרי בנמוך הם משתמשים הלכך צריך שימשך לתוך המבוי, וכיון דאפיקתיה מתחת הקורה צריך שיהא מקום הניכר וחשוב". הנה בהא אין פלוגתא ביניהו שאם ההיכר אינו תחת הקורה לא סגי בטפח, אלא שרב יוסף ס"ל דשרי להשתמש תחת הקורה, ואף באוקימתות הבאות לא נשתנית סברא זו שהרי הגמ' פירשה "לא דכו"ע מותר להשתמש תחת הקורה ובהא קמיפלגי" וכו', משמע דא"א לומר דלכו"ע אסור להשתמש תחת הקורה דא"כ א"א לומר דסגי בטפח, וממילא אף שנתבאר דאי"צ להגביה תחת הקורה ממש מ"מ בכה"ג בעינן שתהא ההגבהה ד' טפחים.

ולפי"ז יש להעיר למאי דחשש אביי שמא יפחות ולכן הצריך להגביה ד"ט, א"כ אכתי לא יועיל שמשכו ד"ט, דאכתי יש לחוש שיפחת החלק שתחת הקורה וישאר רק שאר המשך ובכה"ג לא מהני שיעור טפח מדינא ולא רק בגלל גזירה, שהרי הנותר אינו תחת הקורה, ובעי ד"ט, וכיון שנפחת ליכא ד"ט.

אם מודה רב יוסף לאביי דבמעט בעפר הישינן שמא יפחות

יא. מבואר בגמ' דאביי ורב יוסף פליגי אי גזרינן שמא יפחות ולרב יוסף לא גזרינן. והנה הרמב"ם והרי"ף כתבו שממעט בקורה, ופירש רבינו יהונתן דדוקא בקורה אבל לא בעפר לפי שבוה יש לחוש שמא יפחות. ויש לתמוה שהרי בגמ' מבואר דלרב יוסף לא גזרינן שמא יפחות. ויש שפירשו (עיי' מג"א ופמ"ג) דלא מדינא הצריכו אלא טוב לעשות כן. והביה"ל צידד שבעפר גם רב יוסף מודה דגזרינן שמא יפחות ופליגי באיצטבא מעץ וכיו"ב אי גזרינן שמא תרקיב ותתליע, ולבסוף הסיק דמדוברי כמה ראשונים (רש"י תור"פ) חזינן שרב יוסף התיר אף בעפר ולכן גם בזה סגי במיעוט טפח.

סימן כ"ז

סוגיא דחקק במבוי

שיטת הפסקי רי"ד * ביאור האבן העוזר * שיטת הבית מאיר * מלשון רש"י
נראה כהפסקי רי"ד, ומלשון הריטב"א נראה כהב"מ * מדברי הב"מ והגאון"י
מוכרח שמצדדים מחיצות אף חוץ לג"ט * ביאור הגר"א והחזו"א * סיכום
השיטות * שיעור רוחב החקק * דעת הרמב"ם שמהני צוה"פ במבוי הנמוך
מ"ט

נראה כוונתו דהכא במאי עסקינן שברוח הרביעית אינה פרוצה לגמרי אלא שיש כותל ברוח הרביעית ובאמצע הכותל יש פתח וכל הכותל אינו נצרך כלל להכשר המבוי, (וכגון שאין רוחבו יותר מ' אמות, שהרי אם היה רוחבו יותר מ' אמות והמיעוט היה ע"י הכותל לא היה מועיל שהרי הוא נמוך מ"ט), ולכן לא איכפ"ל שהכותל נמוך מ"ט ואין כלל חסרון משום רשות המבוי, אלא החסרון משום הקורה שעומדת על גביו וכיון שהיא פחותה מ' טפחים פסולה וצריך למיעוט שע"י החקק כדי להכשיר את הקורה.

ג. **והנה** בגאון"י (ד"ה עד כאן) כתב דדברי רב יוסף ואביי שצריך לחוק שיעור אורך מבוי היינו דוקא כשאין כותלי המבוי גבוהין י', אבל אם אין חסרון בכתלים לפי שהם גבוהים י' אלא שהניח את הקורה למטה מ' דאיכא מבוי

גמ' (ה.) "היה פחות מעשרה טפחים וחקק בו להשלימו כמה חוקק וכו', אלא משכו בכמה רב יוסף אמר בארבעה אביי אמר בארבע אמות". ומבואר בגמ' דרש' מחלוקתם מהו שיעור משך מבוי.
א. **ויש** לתמוה אמאי דנה הגמ' רק כלפי תיקון רוח רביעית הרי כיון שאינו גבוה י"ט אינו רה"י אלא כרמלית ותיקון דלחי וקורה לא מהני בכרמלית.

שיטת הפסקי רי"ד

ב. **בפסקי** הרי"ד נראה שהוקשה לו כן, וכתב "פירוש אם היו כותלי פתחו של מבוי נמוכין ולא היו גבוהין עשרה והקורה עומדת על גביהן וכגון שהיו בתים מכאן ומכאן חוץ למבוי שהיו עושין אותו רה"י דאל"ה היה אסור לטלטל בתוך המבוי מפני שאין לו מחיצות".

שירת

סוגיא דחקק במבוי

שלמה

דלא

ואיכא דפנות, בזה שיעור החקיקה הוא כבגבוה למעלה מכ' אמה, ולכן לרב יוסף סגי בטפח דאיכא היכרא^א לעומד בתוך החקק, ולאביי חוקק ד"ט.

ולכאורה בפסקי רי"ד הנ"ל מבואר דלא כדבריו, שהרי לדבריו אין חסרון בכותלי מבוי שהרי הכותל הרביעי אינו נצרך כלל להכשר המבוי וא"כ כל החסרון הוא מחמת כן שהקורה מונחת למטה מי' ואפ"ה צריך לחוק כשיעור אורך מבוי.

הכשר דופן לכן סגי לחוק כשיעור חקיקה דבעי להכירא.

ד. **ולדברי** הרי"ד נחא היטב הא דבעי ששיעור החקיקה יהא לכל רוחב המבוי וכמ"ש השו"ע עפ"י הרא"ש והטור, דאם לא יחקוק עד צידי המבוי נמצא שבצדדים אין על הכותל שם דופן שהרי נמוך מי' ובאותו מקום הקורה אינה מונחת על כותלי מבוי.

ביאור האבן העוזר

ה. **באבן** העוזר (סימן שס"ג סקכ"ו) התקשה ג"כ כנ"ל, דכיון שאין המבוי גבוה י' טפחים א"כ אין החסרון רק משום שהקורה למטה מי"ט אלא כל המבוי אינו רה"י, אלא שהוא העמיד את הקושיא בדרך זו, דמשמע שתיקון החקיקה מועיל לכל המבוי דומיא דגבוה מכ' שממעטו שודאי מהני לכל המבוי, ותו דאל"כ היה נפרץ במלואו למקום האסור, אלא ע"כ דכל המבוי ניתר בתיקון זה, וקשה כיון שאין מחיצה עשרה בין שאר המבוי לרה"ר ליתסר כיון שנפרץ

ברם י"ל דכיון שהקורה מונחת על גבי אותו כותל ובעינן קורה מונחת על גבי כותלי מבוי, ממילא בעינן לשוויה להאי כותל דופן מבוי דאל"ה אין הקורה מונחת על כותל מבוי, וכיון דבעינן לשוויה להאי דופן כדופן מבוי לכן בעינן חקיקה כשיעור אורך מבוי, משא"כ בדברי הגאון^י שהקורה מונחת אצל ב' הכתלים שבצידי המבוי ובהם יש גובה עשרה ממילא אין חסרון של כותלי מבוי, וכיון דלא בעינן לשוויה ע"י החקיקה

א. נראה מדבריו דהחסרון בקורה למטה מי' טפחים היינו משום היכרא, וזהו שסיים דאיכא היכרא לעומד בתוך החקק, ויעוי' ברש"י (ג: ד"ה הא) שכתב "דמניחה משפת עשרה ולמעלה, דפחות מעשרה לא הוי מבוי", וכן בדברי הגאון^י עצמו (בד"ה הקודם) מבואר דהפסול למטה מי"ט משום דבעינן שיעור פתח.

ויש לבאר דהנה זה פשוט שאף למ"ד קורה משום היכרא מ"מ לא מהני אם יעשה היכר בצורה אחרת וכגון ע"י סודרין וכיו"ב אלא קבעו שהיכר ע"י קורה שהיא מעין פתח או מחיצה, ולפיכך יש בה קצת גדרי מחיצה, וזהו שכתב דלמטה מי' פסולה משום דחסר בשם פתח, ואפ"ה אי"ז סתירה למ"ש דסגי בחקיקה טפח דאיכא היכרא לעומד בחקק, והיינו דיש לו היכר ע"י הקורה שהיא בגדרי פתח.

במלואו לרה"ר וכיון דשלא במקום החקיקה נאסר גם מקום החקיקה נפרץ למקום האסור².

הכשר מבוי, שהרי במקום שלא חקק אין כלל גובה מבוי ורק ע"י החקיקה נעשה שיעור גובה המבוי הניתר בלחי וקורה.

וביאר האה"ע דע"כ צ"ל דמיירי שחוץ למבוי סביב, מחיצות המבוי גבוהות י"ט, אך תוך המבוי קרקעו של המבוי גבוה יותר מרה"ר באופן שתוך המבוי אין מחיצות המבוי גובהן עשרה וע"כ ל"מ תיקון בלחי וקורה, והטעם דלא התירו חז"ל בלחי וקורה אלא היכא דתוך המבוי יש ג' מחיצות הניכרות דגובהן עשרה דאז מצטרפים הלחי וקורה להיות בצירופן ד' מחיצות, אבל כשאין תוכו י' ל"מ לחי וקורה, דהא ודאי אם היה הר גבוה שמג' צדדיו הוא גבוה מרה"ר י"ט וצידו הרביעי שוה לרה"ר, דודאי דהר זה לא ניתן בלחי וקורה ה"ע כאילו אין שם מחיצות תוך המבוי.

אלא שצריך לבאר דהאבה"ע הקשה שכיון שחוץ לחקק אינו גבוה י' טפחים ממילא גם החקק פרוץ במלואו למקום האסור לו, שהרי אין מחיצה י' בינו לבין חלק המבוי שחוץ לחקק, וא"כ צריך ביאור מה הועיל בתירוצו הרי כיון שהחלק שחוץ לחקק אינו ניתן בלחי וקורה, א"כ נהי דאין לו דין רה"ר כיון שיש גידוד עשרה בינו לרה"ר, אך מ"מ הוא מבוי אסור דכיון שאין גובהו י"ט מבפנים אינו ניתן בלחי וקורה, וממילא גם מקום החקק פרוץ במלואו למקום האסור לו ולא יהא המבוי ניתן בלחי וקורה.

ונראה בביאור תירוצו דסברתו "שלא התירו חז"ל בלחי וקורה אלא היכא דתוך המבוי יש שלש מחיצות

ולדבריו מבואר היטב הטעם דבעינן שאורך החקיקה יהא כשיעור

ב. משמע דעל מקום החקיקה עצמו ניחא ליה דהוה רה"י אי לאו דנפרץ למקום האסור לו, והיינו משום דס"ל שאין חסרון מצד צירוף מחיצות אף שהם חוץ לג' אלא שמ"מ הוקשה לו שהחקק לא יהא רה"י משום דפרוץ במלואו למקום האסור לו.

אלא שצ"ע דכיון שהחקק הוא רה"י ממילא יהא אף החלק שחוץ לחקק רה"י, וא"כ אינו מקום האסור דהכל רה"י. ונראה דהאבן העוזר אזיל לשיטתו בחידושים (דף פ"ט) דס"ל שדין חורין היינו דוקא היכא שאי אפשר לאסור את הרשות כהחורין, אבל היכא שהרשות פרוצה למקום האסור לו שאז יש לדון דאינה רה"י כלל משום שפרוצה במלואה למקום האסור לה, אינה רה"י כלל, (ומה"ט כתב גבי גג הבולט דכל הגג אסור כיון שפרוץ במלואו למקום הבליטה שהיא כרמלית, ולא אמרינן להיפך דגם הבליטה תהא רה"י מדין חורין), וממילא ה"ה הכא כיון שפרוצה במלואה אינה רה"י ואין לחלק שחוץ לחקק דין חורין.

אלא שדבריו צריכים עיון מאי שנא מחקק בבית דאמרינן שמקום החקק רה"י והשאר דינו כחורין, ולא אמרינן שכיון שכל החקק פרוץ במלואו יהא הכל נידון ככרמלית.

הניכרות גבוהין עשרה אז נצטרפו הלחי והקורה להיות בצירופן ארבע מחיצות", אין זה דין במבוי שמבוי שאינו גבוה י' מבפנים אינו נותר בלחי וקורה, אלא זהו דין בקורה שצריך שהקורה תהא מונחת במקום שהמחיצה מבפנים גבוהה עשרה, (וכן נראה ממה שכתב דצוה"פ מהני בזה), וממילא אם במקום הקורה המבוי גבוה עשרה מבפנים, שאר המבוי אינו מקום אסור כלל, דסברא זו אינה במבוי אלא במקום הנחת הקורה.

שמאחוריו יותר מג' טפחים, וכיון שאין המחיצות מצטרפים כשרחוקות יותר מג' טפחים א"כ במה יוכשר המבוי הרי אין לו אלא שתי מחיצות, וכתב דמוכח מזה שמצטרפים, ולכן ע"י החקק נעשה רה"י גמור וממילא אף שאר אורך המבוי שחוץ לחקק נעשה רה"י מדין חורי רה"י, ודלא כהאבן העוזר הנ"ל שהוקשה לו במה נותר שאר אורך המבוי, וכתב שנעלם ממנו דין דחקק בבית ששאר הבית נעשה חורי רה"י.

ו. **הבית מאיר** (סימן שמ"ה סט"ו) כתב שדברי האבן העוזר אינם עולים להלכה. גם החזו"א (סימן א' סקנ"ז) חלק וכתב דנראה פשוט דאין חילוק במחיצות המבוי אם המחיצות הם בגידוד, או בגידוד חמשה ומחיצה חמשה, דבכל הנך הוי מחיצות וניתר בלחי וקורה.³

שיטת הבית מאיר

ז. **הבית מאיר** (סימן שמ"ה) הביא את דברי הרא"ש והמג"א דלא מהני צירוף חקק למחיצה שהיא פחותה מי' היכא שהם מופלגים יותר מג"ט, (הובאו דבריהם בארוכה לעיל בסימן ד'), והקשה מדין חקק במבוי שחוקק רק שיעור הכשר מבוי ונמצא שהחקק רחוק מהמחיצות

מבואר דהבית מאיר הבין בישוב הקושיא דלעיל שהרי אין המבוי הנמוך רה"י כלל, דאין הכי נמי וטרם שחקק אינו רה"י, ומה שהצריכה הגמ' חקק במבוי אי"ז רק לתיקון הקורה גרידא אלא כדי להכשיר את כל המבוי ולהופכו לרה"י ולמבוי כשר, ולדבריו ניחא בפשיטות הטעם שצריך לחוק שיעור הכשר מבוי דכל זמן שלא חקק אין כאן שיעור מבוי ורק ע"י החקיקה נעשה שיעור מבוי.

ח. **גם** הגאון פירש שע"י החקק נעשה שיעור מבוי ונעשו המחיצות מחיצות ואידך חורי רה"י וחורי מבוי, וא"כ מבואר דגם דעתו דהחקק מצטרף להשלים שיעור י' במחיצות ואע"פ שרחוק הימנה יותר מג"ט.

ג. ויתרה מזו ס"ל לחזו"א (סימן א' סק"ט) דאפילו אם הלחי הוא בגידוד מהני ע"י גוד אסיק, (ועיין עוד משנ"ת בזה בסו"ס כ"א).

(ולדעת הרא"ש שסבר שאין צירוף מחיצות חוץ לג"ט, צ"ל דיפרש כהפסקי הרי"ד או כהאבן העזר או כהחזו"א דלקמן).

אך צ"ע שהרי מג' רוחות יש מחיצות שמונעות את הכניסה לחקק וא"כ מה איכפ"ל שמרוח רביעית אפשר ליכנס לחקק מ"מ הרי הוא מוקף ג' מחיצות.

ט. השו"ע כתב "צריך לחוק ארבע אמות לתוך המבוי על פני כל רוחבו". והקשה הבית מאיר (סימן שס"ג) מ"ט הצריך השו"ע שתהא החקיקה לכל רוחב המבוי, הרי כיון שחקק רוחב ד"ט א"כ החקיקה משוי ליה מקום וממילא אף שאר הרוחב הרי הוא בכלל הכשר המבוי וסגי שיניח את הקורה ע"ג הכתלים החיצונים, וכתב שלדברי הרא"ש דלא מצטרפים הכתלים עם החקק ניחא, ויתכן דהרא"ש לשיטתו דהוא מקור האי דינא דבעינן שימשך החקק לכל רוחבו של מבוי, אך על הרא"ש קשיא, דלדבריו שאין צירוף א"כ נמצא שאין לחקק מחיצה מרוח האחורית שהרי אינו מגיע עד סוף המבוי, אלא ע"כ מוכח דלא כהרא"ש אלא מצרפים את המחיצות לחקק וא"כ מ"ט בצדדים לא מצרפינן להו.

י. גם הגאון"י כתב דכיון שכלפי אורך המבוי מצרפים את החקק למחיצה, (וכשיטתו שביאר כהב"מ וכנ"ל), ה"ה דלגבי רוחב המבוי מצרפינן את החקק למחיצה, ולכן אי"צ שהחקק ימשך על פני כל רוחב המבוי, אלא שחזר והקשה מדברי הרא"ש והטור שכתבו דחוקק על פני כל רוחבו, לפיכך פירש דמ"מ בעינן שיהא החקק עד הכתלים, דאל"ה הו"ל האי דמחקק לכותל פחות מגובה עשרה והרי הקורה באותו מקום כמאן דליתא דכיון שאין באותו מקום גובה י' הרי אין שם שיעור פתח, וא"כ נמצא שאין הקורה מונחת ע"ג כותלי מבוי, והרי היא כמשוכה ג' טפחים מכותלי המבוי שפסולה.

ובאמת יש להעיר מדוע נייד הבית מאיר מסברא זו, ולכאורה מבואר דפליגי בקורה שמונחת למטה מ"ט דלהגאון"י אין עלה שם קורה כלל ולכן מקום הנמוך מ"ט הרי הוא כמי שאינו וא"כ הקורה מתחלת רק ממקום שגבוהה עשרה, וממילא חשיב שאין הקורה מונחת ע"ג כותלי מבוי, אבל להב"מ יש עלה שם קורה אלא שיש בה פסול שהיא למטה מ"י, וכיון שיש עלה שם קורה מהניא להיות המשך לחלק הקורה הגבוהה,

וכתב די"ל שאף אי נימא שמצרפים את המחיצות לחקק מ"מ אם אינו ברוחב כל המבוי לא מהני דאף החקק אינו משומר כלל ע"ג ג' מחיצות דפתוח בראשו. ולכאורה כוונתו דכיון שבראשו מרוח רביעית אין מחיצה א"כ אפשר להכנס מרוח רביעית בין המחיצה לחקק ונמצא שאין מחיצה גובה י' סביב החקק.

שירת

סוגיא דחקק במבוי

שלמה

דלה

ולפיכך מיקרי שפיר שהקורה נתונה ע"ג כותלי מבוי.

יא. ולביאורו של האבן העוזר נחא היטב הא דבעינן לחוק כלל רוחב המבוי, דכל החסרון במבוי שאין גובהו עשרה מבפנים היינו משום דבעינן מחיצות ניכרות גבוהות י' מפנים ואז הלחי והקורה מצטרפים להחשב כמחיצה רביעית, ומשו"ה בעינן שהלחי והקורה יהיו סמוכים למחיצות שבצידי המבוי שניכר גובהן עשרה מבפנים.

מלשון רש"י נראה כהפסקי רי"ד, ומלשון הריטב"א נראה כהב"מ

יב. ולכאורה דברי רש"י נוטים יותר כהפסקי רי"ד שהרי פירש דהא דבעי לחוק כשיעור אורך מבוי "דהשתא הוא דמשוי ליה דופן", ולא כתב בפשיטות דמשוי ליה רשות, משמע שרשות היחיד ומבוי כבר איתא אלא יש כאן רק חסרון של דופן. ועוד דנקט משוי ליה דופן ולא בלשון רבים דפנות, משמע שהחסרון רק בדופן אחת ולא בכל הדפנות.

והריטב"א כתב וז"ל "וכתב רש"י ז"ל טעמא דמילתא דלעיל הא איכא מבוי והא איכא דפנות אלא שאנו באים למעטן ובהיכר כל דהו סגי וכו', אבל הכא שאין לזו גובה מבוי ולא גובה דפנות והשתא משוינן ליה מבוי ודפנות בחקק זה צריך לעשות בו משך ראוי כשיעור אורך מבוי".

ומדברי הריטב"א אדרבה נראה כפירוש הבית מאיר דקודם החקיקה אין כלל שיעור גובה דפנות ורק ע"י צירוף החקק יש שיעור דפנות ומבוי. [ומה שאי אפשר לפרש בדברי הריטב"א כדעת האבן העוזר, היינו משום דלמשנ"ת לעיל בהבנת דברי האבה"ע אף קודם החקק אין חסרון במבוי אלא במקום הנחת הקורה וא"כ א"א לומר דע"י החקק משוי ליה מבוי].

מדברי הב"מ והגאון"י מוכרח שמצטרפים מחיצות אף חוץ לג"ט

יג. ומהאמור מבואר דמצינו כמה חמורי עולם דס"ל שמהני צירוף מחיצות אף חוץ לג', הלא הם הבית מאיר והגאון"י [וכפי שנתבאר אף דעת האבן העוזר כן, אלא שלדעתו יש בזה איסור משום דפרוץ במלואו] ונתבאר דאף מהריטב"א נראה כדבריהם.

והנה המשנ"ב (סקק"א) פירש "דצריך חקיקה על פני כל רוחבו של המבוי, דאם ישאר הפסק בין החקיקה ובין הכתלים לא יוכלו הכתלים להצטרף להם וכאין כתלים להמבוי דמי" עכ"ל.

מבואר דס"ל דבעינן צירוף בין הכתלים לחקק וכהסברו של הבית מאיר [או כביאור האבן העוזר], ומבואר דבעינן שתהא החקיקה ברוחבה סמוכה לכותלי המבוי דאל"ה ליכא צירוף בין החקק לכתלים, וזה כשיטתו בסימן שמ"ה (סט"ו) שפסק כהמג"א שכתב עפ"י הרא"ש

י"ט, ומשו"ה לא מהני ביה לחי וקורה. ובזה ביאר את מ"ש הרמב"ם דצוה"פ מהני במבוי שאין בגובהו עשרה והיינו בכה"ג שכולו גבוה עשרה ורק אצל פתחו אין גובה עשרה ולכן מהני צוה"פ.

טו. **החזו"א** (סימן א' סקנ"ז) ביאר בדעת הגר"א, דהב"ע במבוי שכתליו מבחוץ גבוהין עשרה אלא שקיריהו וקירוי מפתית חללו מגובה עשרה ולפיכך תוכו כרמלית וע"י החקק נעשה רה"י ומבוי ולפיכך בעי לחוק שיעור מבוי דאין כלל שם מבוי על החלק שפחות מ"ט, (ובכה"ג שכולו מקורה, לא מהני גם צוה"פ, וישוב הגר"א על הרמב"ם איירי בחלקו מקורה וכמו שיבואר).

ולפי"ז ענין החקק הוא כדברי הב"מ דהיינו כדי לעשות את המבוי כרה"י דבלא"ה דינו ככרמלית. אלא שלהב"מ אף אם אין מבחוץ גובה י' מהני צירוף החקק, ולחזו"א לא מצרפים את החקק למחיצות לגובה י' דמ"מ לא נמנעת דריסת הרבים, ורק מחמת שמבחוץ יש גובה י' מהני מחיצות החיצונות, אלא שבעי גם אויר י' ולזה מהניא החקיקה, (ודומיא דחקק בבית דאיתא בגמ' בשבת (ז.) ובשו"ע סימן שמ"ה).

טז. **שוב** כתב החזו"א דאפשר שאף אם אין הקירוי בכל המבוי אלא רק אצל פתחו ששם מקום הנחת הלחי

דהיכא דבעינן לצירוף לא מצטרפי אם הם רחוקים ג"ט, ולפי"ז תקשי עליו קושית הבית מאיר בסימן שמ"ה שהקשה על הרא"ש היאך מצטרף החקק לכותל שמאחורי המבוי הרי מופלג הימנו יותר מג"ט, ובשלמא על הרא"ש אינה תיובתא כמשנ"ת די"ל דיפרש הכא דאי"צ צירוף בין החקק למחיצה, אלא ענין החקק הוא כהפסקי רי"ד, אך המשנ"ב שפירש דבעינן לצירוף ברוחב כותלי המבוי ולא מהני אם הם החקק מופלג מהכתלים יותר מג"ט א"כ גם באחורי המבוי בעינן לצירוף ולא יהני אם הם מופלגים.

ולכאורה מוכרח מזה שהמשנ"ב פירש בדינא דהיה נמוך וחוקק בו על דרך מ"ש הגר"א ומה שפירש החזו"א [ויבואר לקמן בעז"ה] דבמשך המבוי היה גובהו של המבוי י"ט אלא שאצל פתחו לא היה גבוה עשרה ולכן צריך לחוק כדי להשלים בפתחו שיעור עשרה והחקק מצטרף עם המחיצות שבצדדים ולכן צריך שימשך החקק בסמוך לכתלים, אבל כלפי הכותל האחורי אי"צ שהחקק יגיע בסמוך אליו כיון שבכותל ההוא שבהמשך המבוי בלא"ה יש גובה י"ט ואין הכותל צריך לצירוף החקק.

ביאור הגר"א והחזו"א

יד. **בביאור** הגר"א פירש דהאי מבוי לא איירי שכולו פחות מ"י טפחים דא"כ כולו כרמלית, אלא כולו גבוה מ"ט ורק בפתח המבוי אינו גבוה

וקורה, מ"מ בעינן לחוק אצל הקורה ולא מצטרף מה שבהמשך המבוי שאינו מקורה ואף שיש שם שיעור מבוי כיון דהמקום הנמוך מפסיק ביניהם וצריך שיהא שיעור מבוי גבוה י' אצל הקורה. ובכה"ג איירי הרמב"ם שכתב דצוה"פ מהניא, משום דכל המבוי רה"י ואף החלק שאצל הפתח ומשום שהוא כחורי רה"י, אלא שתיוקן דלחי וקורה לא מהני משום דצריך שיהא כנגדם שיעור מבוי בגובה ד' אמות.

ולפי"ז החקיקה אינה כדי לעשות את אותו מקום רה"י, דאף בלא החקיקה דינו כרה"י מחמת החלק שאינו מקורה והשאר נידון כחורי רה"י, אלא החקיקה היא לפי שצריך שהקורה תהא מונחת במקום שיש בו שיעור מבוי.

ויל"ע לדברי החזו"א בכה"ג שמשך הקירוי הוא פחות מד"ט, היאך הדין בחקק את כל החלק שתחת הקירוי שעיי"כ יוצא שאין כאן כלל חלק שאין בו אויר י"ט אם סגי בהכי כיון שמקום החקק הוא כהמשך של המבוי, (ודברי החזו"א שצריך לחוק שיעור משך מבוי היינו דוקא בכה"ג שגם אחר החקק נותר חלק מקורה שאין בו אויר י"ט וא"כ יש הפסק בין מקום החקק שתחת הקורה למשך המבוי), או שנאמר דכיון שאינם הולכים בקו ישר אלא בדירוג לא מצטרפים ולא חשיב שיש שיעור משך מבוי תחת הקירוי.

והנה בהמשך דבריו הוסיף החזו"א בסוגרים דאף אם רק הקורה למטה מ', ג"כ צריך ד' אמות חקיקה לפניו, ומזה נראה דאע"פ שהקורה שרחבה רק טפח היא עושה את הקירוי בפתח המבוי ורק בשיעור זה אין גובה המבוי י"ט אפ"ה לא סגי לחקוק רק תחת הקירוי אלא צריך לחקוק במשך ד"א כדי שיהא משך שיעור מבוי ביושר. ובאמת סיים החזו"א "ואפשר דאף מדרון לא מהני כל שבד' אמות יתמעט מגובה י' טפחים".

יז. ומה שהוצרך החזו"א להדחק לפרש דאיירי במקורה בפתחו ועיי"ז נתמעט מ', וזה דבר שלא הוזכר כלל בגמ' דאיירי במקורה, וגם הגר"א לא הזכיר כלל קירוי אלא רק כתב שבפתחו הוא נמוך מ'ט, ונייד מלפרש את דברי הגר"א בפשיטות שהכתלים שאצל ראשו נתמעטו מגובה י' טפחים ונמצא שאצל הקורה אין המבוי גבוה י"ט כדי שיהא המבוי בחלק שאצל הקורה גבוה י"ט. הדבר מבואר בהמשך דברי החזו"א (סקנ"ח) שמה שכתב כן היינו משום דאם הכותל עצמו נמוך מ'ט יש לחוש בזה לדיני פרצות, הן מצד פירצת קרן זוית, הן מצד פירצה שבראשו של מבוי, ואם ב' הכת לים נמוכים מ'ט זה כנגד זה יש לחוש בזה למפולש היכא דבקעי רבים וליכא גידודי. אלא שיש להקשות דא"כ גם שכשאצל פתחו מקורה ונמוך מ'ט נימא דחשיב פירצה שהרי באותו

מקום אין מחיצה גובה י"ט, ואף שמבחוץ גבוה י"ט אך מ"מ כיון שלתוכו של מבוי לא מהני המחיצה החיצונית אמאי לא חשיב פירצה. ונראה דכיון שבפנים אין החסרון משום העדר מחיצה אלא רק מחמת שאין בתוכו אויר עשרה ממילא אין על זה שם פירצה. ועוד דכיון שאינו פרוץ לרה"ר הרי דינו כחורי רה"י וממילא לא חשיב פירצה.

סיכום השיטות

יח. **ונמצא** דאיכא ד' שיטות בסוגיא זו; א. לדברי הפסקי רי"ד לא מצינו כלל פסול במבוי הנמוך מי"ט אלא הפסול מחמת הקורה המונחת למטה מי'.

ב. לדברי האבן העזר יש פסול במבוי הנמוך מי"ט מבפנים (ואע"פ שהוא רה"י מחמת גידוד) ולא מצינו בסוגין פסול מחמת קורה המונחת למטה מי"ט, (וזה איכא למילף מהגמ' ג: ומהסוגיא בדף יד.), וכדלקמן.

ג. לדברי הבית מאיר והגאון"י לא הוזכר בסוגין פסול בקורה הנמוכה מי"ט ובמבוי נמוך מי"ט, וענין החקק שהוזכר הוא כדי לשוויה רה"י, וכן לדעת החזו"א בפירושו הראשון האי חקק היינו לשוויה רה"י.

ד. לדברי החזו"א בפירושו השני אין הפסול אלא מחמת שהקורה אינה אצל שיעור המבוי.

שיעור רוחב החקק

יט. **בענין** שיעור רוחב החקק הרא"ש ואחריו נמשך הטור כתבו דבעינן שהחקק יהא על פני כל רוחבו של מבוי, לעומת זאת הרמב"ם והרי"ף כתבו שחקק שיעור ד"א על ד"א.

והנה הבית מאיר והגאון"י תמהו מה ענין חקק רוחב ד"א הרי זהו שיעור אורכו של מבוי ולא שיעור רוחבו, ובשלמא שיעור ד"ט שייך, דזהו שיעור מקום חשוב, אך מה ענין שיעור ד"א ברוחבו של מבוי. לכן כתב הבית מאיר שמש"כ הרמב"ם ארבע על ארבע כוונתו ד' אמות על ד' טפחים, ובגאון"י כתב שנוסחא מוטעית נפלה בספרי הרי"ף והרמב"ם וצריך לגרוס חוקק ד"א ולא גרסינן על ד"א, אלא ברוחבו שיעורו על פני כל הרוחב, והוכיח כן גם ממה שפסק השו"ע על פני כל רוחבו נגד הרי"ף והרמב"ם, וע"כ שלא היתה גירסא זאת לפניו.

לעומת זאת בביאור הגר"א על מ"ש השו"ע שחקק על פני כל רוחבו כתב הגר"א רא"ש דלא כהרי"ף והרמב"ם. הרי שהגר"א למד שדעת הרי"ף והרמב"ם דבעינן ד"א על ד"א כגירסא שלפנינו.

בקרבן נתנאל על הרא"ש הקשה הרי בעינן אורכו יותר על רוחבו, ואם חוקק כנגד כל רוחבו ומשך אורך החקק הוא רק ד"ט או ד"א א"כ זימנין

שירת

סוגיא דחקק במבוי

שלמה

דלט

דרוחבו יותר על אורכו, ולכן העמיד שאירי במבוי שרוחב פתחו פחות מד"א ולכן אף אם יחוק את כל רוחבו אכתי יהא אורכו שחוקק משך ד"א יותר על רוחבו, והקשה על הרי"ף שסובר דבעינן לחוקק ד"א על ד"א דנמצא שאין אורכו יותר על רוחבו, אלא הוא כחצר מרובעת ואין נותר בלחי אלא בשתי פסין.

ותמוה דלדבריו יקשה מדעת רב יוסף שס"ל שחוקק לאורך המבוי שיעור ד"ט וכיון שרוחבו לא פחות מד"ט א"כ אין אורכו יותר על רוחבו, וע"כ צ"ל כמ"ש הריטב"א (ד"ה והא) דשאר המבוי אע"פ שהוא נמוך נכנס הוא בשיעורו, [ולכאורה היינו משום דעכ"פ גם החלק הנמוך מיקרי מבוי ועכ"פ משום חורי מבוי], וא"כ גם בדעת אביי י"ל כן דאף שאין אורך החקק יותר על רוחב החקק מ"מ מצרפינן גם את שאר משך המבוי.

דעת הרמב"ם שמהני צוה"פ במבוי הנמוך מי"ט

כ. דעת הרמב"ם (פי"ז הי"ד) שבנמוך מי"ט מהני צוה"פ, וז"ל "כמה יהא פתח המבוי ויהיה די להכשירו בלחי או קורה, גובהו אין פחות מעשרה טפחים וכו', אבל אם היה לו צוה"פ נותר בלחי", ובחידושי הרשב"א (יא. הביאו המ"מ שם) האריך לתמוה עליו דפתח כמחיצה דמי וכאילו נסתם הכל וצוה"פ לא עדיפא ממחיצה גמורה וכל מחיצה שאינה גבוהה

עשרה לא היא מחיצה וכ"ש צורת הפתח דלא היא מחיצה.

כא. השו"ע פסק כהרמב"ם, ובביאור הגר"א הביא את קושית המ"מ בשם הרשב"א, ועוד תמה הרי צוה"פ צריך שיהא גובהה י"ט, ועוד תמה דאם אין בגובהה של מחיצה י"ט הרי כל המבוי כרמלית וכסתום דמי ול"מ ביה לחי וקורה. לכן פירש הגר"א בדברי הרמב"ם דכל המבוי גובהו י' ורק פתח המבוי נמוך מי', ולכן לא מהני לחי דכיון שאין שם שיעור מבוי הלחי כמאן דליתא משא"כ צוה"פ. וכל זה ניחא בדברי הרמב"ם, אך בדעת השו"ע התמיה עומדת על כנה שהרי השו"ע איירי שהמבוי נמוך מעשרה ולא רק שפתחו פחות מי'.

וכבר נזכר ביאור החזו"א בדברי הגר"א. דאיירי שבפתחו מקורה ועובי הקירווי ממעט חללו מי"ט, ועיי' בחזו"א שכתב שגם בכה"ג פליג הרשב"א דל"מ צוה"פ כיון שאצל הצוה"פ אין חללו י'.

כב. האבן העזר עפ"י שיטתו פירש גם את דברי הרמב"ם, דאיירי שכותלי המבוי מבחוץ גבוהים י' ולכן הוה רה"י, אלא שבפנים גבוה קרקע המבוי מקרקע רה"י וכיון שאין בתוכו גובה עשרה ל"מ ביה לחי וקורה, דתיקון זה לא תיקנו חכמים דיהני אלא דוקא ביש בו שיעור מבוי מבפנים, אך צוה"פ מהני בו.

סימן כ"ח

בדין מבוי הנמוך מעשרה

מקור לפסול מבוי שחללו נמוך מעשרה ❖ אם יש פסול בקורה שמשך גובהה עשרה, ודין קורה הנמשכת לתוך חלל עשרה שבמבוי ❖ דעת הגר"א והפמ"ג להכשיר קורה שמקצתה נמשכת לתוך עשרה ❖ ביאור החילוק בין חלל מבוי לחלל סוכה

הב"י (סי"ז) הביא מרבינו יהונתן "דקורה שהניחה למטה מעשרה טפחים צריך להגביהה וכן משמע בגמ", ולקמן (בסכ"ד) כתב שאם הקורה מונחת למטה מי"ט פסולה כמו שכתבתי בשם רבינו יהונתן, וכן משמע מדאמר רבי זירא וכו' (בדף י"ד) היא בתוך המבוי ועקמומיתה חוץ למבוי וכו'.

ד. ועיי"ש ברבינו יהונתן שכתב "דהא דלא תני במתני' שקורה למטה מי"ט פסולה כדתני בגבוה למעלה מעשרים, משום דקא סמיך על משנה זו (יד:) של לחי דשיעור גובהה עשרה כשיעור מבוי". מבואר מדבריו דיש עוד מקור לפסול קורה למטה מי"ט, דומיא דלחי שפסול בנמוך מי"ט.

ב. ויש לתמוה מ"ט כשהביא הב"י את המקור לפסול קורה שהניחה למטה מי"ט, בנה יסודותיו מרבינו יהונתן והביא ראיה מהגמ' בדף י"ד, ולא ציין לסוגיא בדף ג' ובדף ה'.

מקור לפסול מבוי שחללו נמוך מעשרה
א. דין מבוי שחללו נמוך מעשרה וקורה שהניחה למטה מי' לא נזכר בפירוש במשנה אלא מכללא איתמר, ומצינו ארבע סוגיות שנוגעות לדין זה; **א.** בגמ' (ג:) "הא קמ"ל דלמטה כלמעלה מה למעלה חללה עשרים אף למטה חללה עשרה", ופרש"י "מניח את הקורה משפת עשרים ולמעלה, וכן למטה אם בא לעשותו נמוך מניחה משפת עשרה טפחים ולמעלה, דפחות מעשרה טפחים לא הוי מבוי".

ב. בגמ' (ה.) "היה פחות מעשרה טפחים וחקק בו להשלימו כמה חוקק" וכו'.

ג. בגמ' (יד.) "אמר ר' זירא היא למעלה מעשרה ועקמומיתה למטה מעשרה רואין כל שאילו ינטל עקמומיתה ואין בין זה לזה שלשה אין צריך להביא קורה אחרת ואם לאו צריך להביא קורה אחרת". מבואר דאיכא פסול אם הקורה נתונה למטה מי"ט.

והנה כלפי הגמ' בדף ה' יש לומר בפשיטות דאין ראייה דאיכ"ל דלא בפסול קורה איירי אלא שהמבוי נמוך מי"ט והפסול בגלל גובה המבוי אבל אם במבוי יהא שיעור ורק הקורה נמוכה אין בזה פסול.

אלא שמהגמ' בדף ג' קשה, ובנשמ"א (כלל ע"א סק"יב) כתב דגם בסוגיא זו איכ"ל דאיירי בפסול מבוי נמוך אבל אם יש שיעור במבוי ורק נתן את הקורה בגובה פחות מי"ט לא מיפסלא. ברם בגמ' לא נראה כן שהרי השוותה למטה כלמעלה, ולמעלה בגובה מכו' ודאי שאין הפסול אם המבוי גבוה כ' אלא רק בהנחת הקורה למעלה מכו'.

אם יש פסול בקורה שמשך גובהה עשרה, ודין קורה הנמשכת לתוך הלל עשרה שבמבוי

ג. בגמ' (יד.) "אמר רב ששת הניח קורה על גבי מבוי ופרס עליה מחצלת והגביה מן הקרקע שלשה, קורה אין כאן מחיצה אין כאן, קורה אין כאן דהא מיכסיא, מחיצה אין כאן דהויא לה מחיצה שהגדיים בוקעין בה".

והקשה הרשב"א "תמיהא לי ותיפוק ליה משום קורה, דאטו קורה אם היתה משוכה למטה אינה נידונת משום קורה, לחי מצינו לו שיעור וכו' אבל קורה לא שמענו לה שיעור, ושמא נאמר דקורה נמי צריכה שלא תהא

משוכה למטה עשרה טפחים כשיעור מחיצה דא"כ נפקא לה מתורת קורה והויא לה מחיצה תלויה ומחיצה תלויה אינה מתרת, וזה נראה לי אמת, אבל מ"מ אינו ענין כאן שא"כ היה לו לומר ומשוכה עשרה וגבוהה מן הקרקע שלשה טפחים, ואפשר לומר דמחצלת דנקט דוקא מפני שאינה ראויה לקורה שאינה בריאה לקבל אריח".

פשטות דברי הרשב"א בתירוצו הראשון נראה דכיון שיש בגובה הקורה משך י"ט שזה שיעור מחיצה נפקא משם קורה, ופסולה להכשר קורה.

וכן הוא בעבוה"ק (סוף ש"ג) דשם הביא להאי דינא דבבור שבין שתי חצרות בעינן לעשות מחיצה ביניהם באמצע הבור ועי"ז כל הותרו למלאות לחצירם, וכתב הרשב"א דאם נתן קורה רחבה ארבעה תוך אוגנו של בור לדברי כולם מתרת, שפי תקרה יורד וסותם, ועוד שאין הדלי הולך יותר מד' טפחים, וסיים הרשב"א "ויראה לי שהמחיצה עשרה בזמן שהיא רחבה ארבעה מתרת לדברי הכל ומן הטעם הזה שאין הדלי הולך יותר מד"ט ולפיכך מותר ואע"פ שאין אומרים במחיצה פי תקרה יורד וסותם". וזה כשיטתו כאן שאם גובהה של הקורה י"ט כיון שיש בה שיעור מחיצה נפקא מתורת קורה, והיתר מבוי ע"י קורה הוא מתורת פי תקרה כמבואר בתוס' (פ"ו.), וא"כ כשם שחזינן שלא מהניא מדין

קורה, ה"ה דברחבה ארבעה לא אמרינן בה פי תקרה, דשתיהם ענין אחד.

הרא"ש (סימן י"ח) הביא את דברי הרשב"א וכתב על זה "וליתא דהכא דוקא אמר קורה אין כאן משום דמכסיא ואינה נראית וסבורים דבמחצלת המבוי ניתר, אבל כשהקורה נראית, בשביל גודלה לא נפקא מתורת קורה". והיינו כביאורו השני של הרשב"א דכיון שאין המחצלת ראויה לקורה והקורה אינה נראית ממילא אין כאן היכר קורה*.

כשהרא"ש הביא את דברי הרשב"א כתב בהאי לישנא "כתב הרשב"א דקורה שהיא משוכה למטה מעשרה טפחים פסולה דכיון שיש בה שיעור מחיצה נפקא מתורת קורה" וכו'. וכתב על זה הרא"ש וליתא, והנה פשוט שמ"ש היא משוכה למטה מעשרה אין המכוון שמשוכה לתוך חלל המבוי למטה מעשרה, אלא המכוון שמשך גובה הקורה יותר מעשרה אבל לא איירי כלל שנכנסת לתוך חלל עשרה במבוי, וכמו שסיים הרא"ש דהנושא משום שיש שיעור מחיצה, ובזה הכשיר הרא"ש ולא איירי בנכנסה הקורה לתוך י"ט ומיעטה את חללו של המבוי.

גם הטור אחר שהביא את דין פירס עליה מחצלת ופירוש הרא"ש על זה סיים

"אבל עשה קורה רחבה ונמשכת עד למטה מעשרה טפחים כשרה", וכתב על זה הב"י דאיירי כשהקורה מונחת למעלה מעשרה, דאי במונחת למטה מעשרה אפילו אין רחבה יותר מהראוי פסולה.

גם הב"ח הבין בכוונת הרא"ש והטור דהנידון הוא בקורה שאורכה יותר מי"ט, ולכן הגיה בדבריהם "שהיא משוכה למטה עשרה טפחים", (מחק אות מ"ם מתיבת מעשרה), והיינו דלא איירי שנמשכת לתוך עשרה אלא בשיעור משך הקורה איירי.

אלא שהב"ח הוסיף דאם מקצתה נמשכת לחלל המבוי למטה מעשרה טפחים כשרה ואע"פ שאין חלל המבוי עשרה, ובזה נחלק על הב"י דסבר שאם הקורה נמשכת לתוך י"ט מחלל המבוי פסולה לפי שאין חללו של המבוי עשרה וחלל מבוי תנן שיהא עשרה וכמבואר בגמ' (ג:).

ד. **השו"ע** (סכ"ד) פסק כדברי הרא"ש "אבל אם הניח קורה רחבה ונמשכת קצת למטה מעשרה כשרה". והמג"א הבין בדברי השו"ע כמו שפירש הב"י דכל הקורה למעלה מי' אלא שמשך גובהה יותר מי"ט ובזה הכשיר השו"ע דלא אמרינן שנפקא מתורת קורה מחמת שיש בה שיעור מחיצה.

א. ועיין משנ"ת לעיל בסימן כ"ב בהערה ב', דגבי לחי אפילו אם אינו ניכר מהני, ואף שבעינן היכירא קצת. עיי"ש.

דעת הגר"א והפמ"ג להכשיר קורה שמקצתה נמשכת לתוך עשרה

ה. אך הגר"א כתב על השו"ע שדבריו הם כדברי הרא"ש שדחה דברי הרשב"א, וסיים הגר"א "ולי נראה כדברי הרשב"א שפסק דאם נמשך פסול כמ"ש בגמ' (ג:) בהדיא חללה עשרה", נראה שהגר"א הבין בכוונת הרשב"א דפסולה משום קורה כיון שאין תחתיה חלל עשרה, ולא כפשטות דברי הרשב"א דכיון שמשך גובהה עשרה נפקא משם קורה והרי היא מחיצה, ועל זה פליג הרא"ש וס"ל דמה שקורה למטה מי"ט פסולה היינו אם כולה בתוך עשרה, אבל אם חלקה למעלה מעשרה לא איכפ"ל שחלקה למטה מי"ט ומתכשרה בחלקה העליון, ודעת השו"ע כהרא"ש אלא שהגר"א עצמו הסכים בזה לשיטת הרשב"א.

גם הפמ"ג (א"א סק"כ) הבין בדעת השו"ע כהבנת הגר"א, שכתב "והנה קורה כשכולה למטה מי"ט פסולה, וכל ששפתה העליונה למעלה מי"ט אע"פ שנמשכת הרחב שלה למטה מי"ט כשרה".

ביאור החילוק בין חלל מבוי לחלל סוכה

ו. אלא דיש להעיר על סברא זו דגבי סוכה מבואר (סוכה ד.) דאם הוציין יורדין לתוך חלל עשרה וחמתן מרובה מצילתן פסולה ומשום דליכא במחיצות שיעור עשרה, ורבא הוסיף שם

דאפילו אם חמתן מרובה מצילתן פסולה משום דירה סרוחה, ואביי שלא אסיק אדעתיה פסול דדירה סרוחה איירי בפסול מחמת חסרון מחיצה כיון שאין גובהה עשרה (ועיין בר"ן שם), ואפ"ה לא אמרי' דל מינה את החלק שבתוך עשרה וליתכשר בחלק שמעל עשרה.

ונראה דיש לחלק דגבי סוכה אין שייך לומר כן, לפי שהסכך הוא תקרה, וממילא איכא סילוק מחיצות לחלק שכנגדו ורק מה שתחתיו הוא בהכשר סוכה ונמצא שליכא שיעור מחיצה, משא"כ גבי מבוי אף דבעינן חלל עשרה מ"מ שייך לומר דל מינה את חלק הקורה שבתוך עשרה וכמי שאינו שהרי אין בקורה שיעור תקרה ואינה עושה סילוק, ונמצא שאיכא שיעור עשרה בכתלי המבוי ומיתכשר בחלק הקורה שמעל עשרה וחשיב שפיר דאיכא חלל עשרה.

אמנם אכתי יש להעיר דלשון הגמ' (ג:) "חלל סוכה תנן חלל מבוי תנן", ומשמע שהשוותה אותם הגמ' וכיון שגבי סוכה פסולה אפילו אם רק חלק מהסכך בתוך י"ט, משמע דה"ה גבי מבוי. אם לא שנאמר דגבי מבוי מיקרי שפיר חלל עשרה משום דאין החלק שבתוך י"ט ממצט מגובהה לפי שאינו עושה סילוק וכמשנ"ת.

ז. והיוצא מכל זה דפליגי רבוותא אי בעינן שהחלל שתחת הקורה יהיה עשרה, או שדין עשרה היינו שחלק

תהא למעלה מעשרה ולכן אף אם מקצתה
נמשך לתוך עשרה כשרה, ופליגי בפירוש
דברי הגמ' "אף למטה חללה עשרה" אם
זה דין שיוותר תחת הקורה אויר עשרה
או שהקורה תהא למעלה מגובה עשרה.

מן הקורה יהא בתוך עשרה, דלב"י
והמג"א בעינן שיהא האויר שתחת הקורה
פנוי בגובה עשרה וכן דעת הגר"א, אך
לדעת הב"ח ולהבנת הגר"א בדעת השו"ע
ולפמ"ג אי"צ אויר י' אלא בעינן שהקורה

סימן כ"ט

בענין אתי אוירא דהאי גיסא והאי גיסא ומבטל ליה

קושיא בענין צירוף אויר של חלל הפתח לאוירא דה"ג וה"ג שמבטל את העומד * דין אוירא דה"ג וה"ג בפרוץ כעומד * ביאור יסוד ענין ביטול העומד ע"י אוירא דה"ג וה"ג * עפ"י משנ"ת ביאור פרטי הדין בסוגין * ביאור דברי הר"ן בענין אוירא דה"ג וה"ג גבי פסי ביראות * ביאור סברות הראשונים בטעמא דמהני פס ד"א לאורכו של מבוי * הערה בדברי הריטב"א והר"ן שחילקו בין שבת לכלאים לענין ביטול פס ד"ט ע"י אוירא דה"ג וה"ג * ביאור הקולא בסוף מבוי * אוירא דה"ג וה"ג ועומ"ר גבי טלית

קושיא בענין צירוף אויר של חלל הפתח לאוירא דה"ג וה"ג שמבטל את העומד

א. "והרחב מעשר ימעט". ובגמ' (י.) "אלא היכי עביד וכו', אי

נמי כדרב יהודה דאמר רב יהודה מבוי שהוא רחב חמש עשרה אמה מרחיק שתי אמות ועושה פס שלש אמות. ואמאי יעשה פס אמה ומחצה וירחיק שתי אמות ויעשה פס אמה ומחצה, ש"מ עומ"ר על הפרוץ משתי רוחות לא הוי עומד, לעולם אימא לך הוי עומד ושאני הכא דאתי אוירא דהאי גיסא והאי גיסא ומבטל ליה". וצריך ביאור כיון שאויר הפתח לא נמנה לחשבון פרוץ מרובה וכדאמרינן שסגי בפס ג' אמות כנגד השתי אמות שהרחיק וחשיב עומ"ר אף שפתח המבוי הוא עשר אמות, א"כ מ"ט לענין אוירא דה"ג חשיב אויר הפתח להצטרף לאויר השני שאצל הפס ומבטלים את העומד.

דין אוירא דה"ג וה"ג בפרוץ כעומד

ב. עוד הקשתה הגמ' "ויעשה פס אמה וירחיק אמה ויעשה פס אמה וירחיק אמה ויעשה פס אמה, ש"מ עומד כפרוץ אסור, לעולם אימא לך מותר ושאני הכא דאתי אוירא דה"ג ודה"ג ומבטל ליה". ופירש רש"י "דהאי גיסא, פתח גדול. ודהאי גיסא, אמה הפרוץ ומבטל ליה לאמה העומד שאצל הפתח". מבוואר דרק אותה אמה בטלה אבל שאר האמות אינם בטלות ומשום דליכא פרוץ מרובה אפילו מצד אחד. ודברי הגמ' הללו צ"ב דכיון שפרוץ כעומד מותר א"כ לידון האי גיסא כעומד מרובה עה"פ שביה לא אמרינן דאתי אוירא דה"ג וה"ג ומבטל לעומד ואף אם מן הצד השני של העומד פרוץ מרובה, וה"נ כיון שמצד אחד עומד כפרוץ ודינו כעומ"ר עה"פ א"כ לא נימא דאתי אוירא דה"ג וה"ג

דיחשבו כפרוץ ונימא דיבטלו את העומד ואמאי בעינן שמצד אחד יהא פרוץ מרובה. ואם נאמר שפרוץ כעומד דינו כעומד^ר ולכן לא יבטלו את העומד, א"כ קשה מ"ט כשמצד אחד פרוץ מרובה חשיב כאויר משתי הצדדים ומאי שנא מהיכא שצידו אחד עומד^ר וצידו אחד פרמ^ר דאין האוירים מבטלים את העומד.

ג. עוד יל"ע דלענין עומד מרובה מצרפים את העומד שבכל הרוח ולא דנים על כל עומד שבצידי כל פירצה ופירצה בפנ"ע, ואילו לענין אוירא דה"ג וה"ג כתב החזו"א (סימן ד' סק"ב) דאין מצרפים את העומד מכל הרוח אלא אם יש עומד בין שתי פרצות שרבים עליו אע"ג שבהמשך הדופן יש עומד רב מ"מ אותו עומד שבין הפרצות נידון כפרוץ² [ודלא כגאו"י (טז): והאגר"מ (ח"ב סימן פ"ט)],

ואע"פ שבצידו השני פרוץ מרובה. וכבר עמדו בזה הרש"ש והגר"ח (בחידושי הגר"ז בכורות) ופירשו דבעומד מרובה עה"פ הרי העומד מבטל את הפרוץ והפרוץ נידון כעומד מדין רובו ככולו, משא"כ בעומד כפרוץ אינו נידון כעומד אלא שמ"מ אינו אוסר את ההיקף דבדיני המחיצות נאמר שפירצה כזו אינו אוסרת³, ומדויק הלשון שגבי עומד^ר מב' רוחות הלשון בגמ' הוא 'הוי עומד' וגבי פרוץ כעומד הלשון 'מותר', והיינו דאינו כעומד אלא שמ"מ מותר, ועפ"י² כתבו דכיון שבפרוץ כעומד יש כאן את הפירצה לכן מיחשב אויר לענין אוירא דה"ג ומבטל לעומד.

ומעתה יל"ע כיון שכשמצד אחד פרוץ מרובה ומצד שני פרוץ כעומד גם הצד שהוא פרוץ כעומד נידון כפרוץ לענין אוירא דה"ג, א"כ מ"ט כששני האוירים הם פרוץ כעומד לא אמרינן

א. ומ"מ אף שאין דינה כעומד מצטרפת אפילו להשלים שיעור מחיצה, וכגון שיש מחיצה ששיעורה ד"ט בצירוף הפרוץ כעומד, ומוכח כן בעור האסלא (י: שבפרוץ כעומד מצטרף החלל להשלים שיעור טפח, והיינו משום דזה נאמר בהלכתא של מחיצות שפרוץ כעומד ג"כ מצטרף. החזו"א (סימן ד' סק"ב) כתב שבכותל י"ב שהוא חמש ומשהו עומד וחמש פחות משהו פרוץ וב' עומד, מיקרי עומד מצד אחד, ואע"פ שאין בכל עומד בפני עצמו רוב של כל הכותל אפ"ה מיקרי רוב עומד, דאי"צ שיהא מרובה מצד אחד רוב כל הרוח אלא סגי שרבה על הפירצה. (ולכאורה מוכח כן בעור האסלא שמבואר בגמ' דאי איכא אצבע ומחצה עומד ואצבע פרוץ ואצבע ומחצה עומד מיקרי עומד מצד אחד). והנה נקט החזו"א עומד חמש ומשהו ופרוץ חמש פחות משהו, ולכאורה היה יכול לנקוט עומד חמש ופרוץ חמש ולומר שמיקרי פרוץ כעומד, ואולי משום דבפרוץ כעומד הפרוץ אינו נידון כעומד ממש (אלא רק אינו אוסר), א"כ בכה"ג לא 'ותרו הב' אמות שמצד הפרוץ כיון שהפרוץ אינו כעומד והוא רבה עליהם.

ב. עיי"ש בדוגמא של החזו"א שנקט כגון שנפרץ כותל דרום ב' אמות ועומד ב' אמות ונפרץ ב' אמות ועומד ב' אמות ונפרץ ב' אמות דלא חשיב אלא עומד ה' אמות ומשום דאותם ב' אמות עומד הם בין ב' פרצות, ולכאורה בדוגמא זו הפרצות הם כעומד ואין מצידו השני של העומד פרוץ

וצ"ב מ"ש דלענין עומ"ר מצרפים את כל העומדים ולענין אורא דה"ג לא מצרפים את שאר העומד שברופן.

ביאור יסוד ענין ביטול העומד ע"י אורא דה"ג וה"ג

ד. וליישב כל זה צריך לבאר תחילה את יסוד דינא דאורא דה"ג וה"ג, [עיקרי הדברים הם עפ"י דברי מרן החזו"א במכתב הנדפס בספר שלום יהודה, מכתב ג' בענין אורא דה"ג וה"ג], והוא דדין אורא דה"ג וה"ג חלוק ביסודו מדינא דפרוץ מרובה על העומד, דבפרוץ מרובה על העומד דנים את הכל כפרוץ מדינא דרובו ככולו והוי כעין ביטול לעומד מחמת רוב הפרוץ, משא"כ לענין אורא דה"ג וה"ג אין זה ביטול מציאות העומד מכח הפרצות שמן הצדדים, אלא כיון שהעומד נתון בין ב' פרצות אין לו חשיבות (החזו"א השתמש בביטוי 'העומד היתום' 'העומד הגלמוד'), וממילא דנים אותו כמי שאינו, ואין בכוחו להצטרף לשאר העומד שבאותו הרוח.

ה. ולהמחיש היטב יש להקדים את דברי האגר"מ (שם) שדן בפירצה יותר מעשר שיש באמצעה ביתן של שומר שמחלק את הפתח ונמצא א"כ שכל פתח

הוא פחות מעשר, וטען השואל שלא מהני משום דאתי אורא דה"ג וה"ג ומבטלו ונמצא שלא נתמעט הפתח, והשיב האגר"מ דכיון שרוב הרוח בצירוף הצדדים הוא עומד לא אמרי' בזה דאורא דה"ג וה"ג יבטלו, דס"ל שמצרפים את העומד שבכל הרוח והוי עומ"ר (וזה דלא כדעת החזו"א בסימן ד' סק"א), והעיר על זה מדברי התוס' ריש מכלתין (כ: ד"ה בין) דשם רצתה הגמ' למילף מפתח חצר המשכן דשיעור פתח הוא עד כ' אמה, והקשו תוס' הרי היו שלשה עמודים ברוחב הפתח וא"כ כל חלל הוא רק ה' אמות, ותירצו דאתי אורא דה"ג וה"ג מבטלם, הרי שאע"ג שהיה בחצר עומד שלושים מן הצדדים וא"כ העומד שבכל הרוח רבה על האויר ואפ"ה אמרו תוס' דאורא שמב' צידי העמוד מבטלו, וכתב דמ"ש תוס' היינו משום שהעומד שבצדדין הוא משמש למחיצה והעמודים אינם בשביל מחיצה אלא לתלית המסך, משא"כ בנידו"ד שהביתן של השומר הוא בשביל למנוע ולמעט כניסת בני אדם א"כ הוא משמש לאותו תשמיש של העומד ולפיכך מצטרף לעומד של כל הרוח, ולא אמרינן ביה דאורא דה"ג וה"ג מבטלו, וממילא הוא מחלק את הפתח וממעטו ול"ח כפירצה היתירה על י'.

מרובה ואפ"ה ס"ל דאמרי' דאורא דה"ג וה"ג מבטלו, ודלא כמו שמדויק מרש"י בסוגין ד"ה דהאי גיסא שפירש פתח גדול. ועיי' בחזו"א (סימן י"ג סוס"ק א') שכתב בפירוש שחזר בו מזה ומשום דבעינן שלכה"פ בצד אחד יהא הפרוץ מרובה מן העומד.

ולכן גם כשדנים אם מצרפים את העומדים והפרצות שבכל הרוח כדי למוד אם העומד רב, אף להצד שלדין עומ"ר מצרפים את העומדים מכל הרוח, אפ"ה לענין דין אורא דה"ג וה"ג דעת החזו"א דלא איכפ"ל בעומ"ר של כל הרוח וכנ"ל, והיינו משום דמ"מ כיון שהוא בין שתי פרצות שרבות עליו בטלה חשיבותו וממילא בטל.

ז. ועפ"י"ז יש לבאר את ענין פרוץ כעומד, שאם מצד אחד פרוץ כעומד ומצד שני פרמ"ר נידון כאויר אבל אם משתי הצדדים פרוץ כעומד אינו נידון כאויר, והיינו דכשהעומד הוא כשיעור הפרוץ שקולים הם בחשיבותם [מחמת ששום בגודלם ומשום דאין אותו פרוץ אוסר לפיכך דמי לעומד] ואין אחד גובר על השני, אבל כשמצידו השני הפרוץ רב, הרי אותו פרוץ מחזק את כח הפרוץ שבצד השני ומצטרף אליו ומיבטלה חשיבות העומד, משא"כ היכא שמשתי הצדדים הפרוץ כעומד, וכ"ש היכא שמצד אחד הפרוץ מועט מן העומד א"כ אין כאן מהצד השני פרוץ שכוחו רב מן העומד, ואין כח ביד הפרוץ שמצידו השני להצטרף אליו ולבטל את העומד. שו"ר בחזו"א (סימן י"ג סוס"ק א' במוקף בסוגרים) שביאר כן, וז"ל "דענין פרוץ כעומד הוא דוקא כשהן על ערך ומשקל אחד, בזה חשיב רה"י, אבל הכא ערך הפרוץ יותר חשיב משום

ולכאורה צ"ב דלסברתו שתלוי אם יש רוב עומד על הפרוץ בכל הרוח א"כ מה נפק"מ מה מטרת העומד שבצדדין והעומד שבפירצה, הרי מ"מ יש רוב העומד ומבטל את האויר. אמנם להסברא הנ"ל מבואר היטב דכיון שדינא דאורא דה"ג וה"ג שמבטל את העומד אינו ענין של ביטול מחמת דינא דרובו ככולו אלא זה סברא של חשיבות שהעומד שבין הפרצות אינו חשוב וממילא בטל, לפיכך היכא שיש רוב עומד ברוח הרי אותו עומד מצטרף לעומד שבין הפרצות ומסייעו, משא"כ כשהעומד שבצדדין אינו משמש לאותה מטרה של העומד שבאמצע א"כ העומד שבאמצע נותר 'עומד יתום וגלמוד', ומשו"ה הפרצות מן הצדדים מבטלים אותו.

עפ"י משנ"ת ביאור פרטי הדין בסוגין

ו. ומעתה מובנים היטב פרטי הדין שבסוגין, דאויר הפתח נחשב אורא דה"ג כדי לבטל את העומד, ואע"ג דאינו מצטרף כדי לידון בפרוץ מרובה וכמשנ"ת דלדין עומ"ר דנים רק לפי מידת הפס והאויר שבינו לכותל, והיינו משום דהכא לא תלי ברוב עומד או פרוץ שנדון אם הוא מכלל חשבון הרוב או לא, אלא תלי כיון שהעומד נתון בתוך מציאות של שתי פרצות הרי הוא כגלמוד ולא איכפ"ל אם אותו הפרוץ אינו מצטרף לשיעור ביטול של עומד ביחס לפרצות.

שנסתייע ביתר הפרוץ", וכע"ז כתב במכתב (בספר שלום יהודה מלואים למכתב ג.).

אין הפרוץ אוסר) ובכה"ג ל"א דאורא דה"ג וה"ג יבטל את העומד.

ביאור דברי הר"ן בענין אורא דה"ג וה"ג גבי פסי ביראות

ביאור סברות הראשונים בטעמא דמהני פס ד"א לאורכו של מבוי

ה. הנה הראשונים הקשו על הא דאיתא במשנה בר"פ שני (יז:) דאם הרחיק את הדיומדין יותר מ' אמות צריך ליתן פשוטין באמצע, ואמאי לא אמרינן דאתי אורא דה"ג וה"ג ומבטל לפשוטין. ותוס' פירשו דהאי דינא אינו מדאוריתא ומשו"ה גבי עולי רגלים הקילו, וכ"כ בחידושי הרשב"א (ר"פ עושין פסין ובדף יט:), אך הר"ן כתב באופ"א דכל היכא שאין הפרוץ אוסר אפילו כשהוא מרובה על העומד, הרי הוא כדין פרוץ כעומד ולא חשיב כאויר לבטל את העומד.

ט. ולהבנה הנ"ל בדין אורא דה"ג, דהיינו שבטלה חשיבות העומד, מבוארים היטב סברות הרשב"א גבי תיקון פס ד"א שמעמידו לאורכו של מבוי, ול"א ביה דאורא דה"ג וה"ג יבטלו אותו, משום דכותל מבוי לא מיבטל, וכן מה שביאר דאורא שחוץ למבוי אינו מבטל, (ביאור הרשב"א גבי פס ד"א לאורכו של מבוי), וכן סברת ריצב"א דאויר שאינו נחשב כסתום אינו מבטל, משום דהכל ענין של חשיבות, ולכן כותל יש לו חשיבות רבה ביחס לפירצה ואין בפירצה כח לבטלו, וכן אוירים שחוץ למבוי או שאין דנים עליהם להחשיבם כסתומים אין להם חשיבות ביחס לכותל המבוי ולכן אין בהם כח לבטל חשיבותו.

ונראה ביאור דבריו, דהנה כבר נתבאר דפרוץ כעומד אין הפרוץ נידון כעומד אלא אע"פ שהוא פרוץ אינו אוסר, ואף שאין דינו כעומד מ"מ לא חשיב כאורא דה"ג וה"ג לבטל את העומד, דפרוץ זה שאינו אסור אין מבטל את חשיבות העומד, (ודוקא אם בצד אחד הפרוץ רב על העומד אז אע"פ שבצד השני הפרוץ כעומד אפ"ה אמרי' בהו דחשיבי כאורא דה"ג וה"ג), ולכן כתב הר"ן דגבי דיומדין כיון שאף שהפרוץ הוא מרובה אינו אוסר, לא אמרי' ביה שיבטל את חשיבות העומד מדינא דאורא דה"ג וה"ג, והכא הוי כפרוץ כעומד משני צדדים (שהרי בשני הצדדים

הערה בדברי הריטב"א והר"ן שחילקו בין שבת לכלאים לענין ביטול פס ד"ט ע"י אורא דה"ג וה"ג

י. והנה גבי מחיצת כלאים מבואר בברייתא (טז:) דאם העומד הוא פס ד' טפחים ל"א ביה דאורא דה"ג וה"ג מבטלים אותו, וכתב בחידושי הרשב"א דלא שנו אלא לענין מחיצות כלאים אבל לשבת לא דאפילו במחיצה אמה וחצי אמרי' בגמ' דאוירים מבטלים אותו, והלכך לעולם [היינו כיון דאפילו

ביש בה חשיבות, דהיינו בד"ט, אמרי' דאיריים מבטלים את העומד, תו ליכא לחלק וליתן קצבה, ואפילו גדולה כמה תבטל ע"י אויריים], אמרי' לענין שבת דאתי אוירא דה"ג וה"ג ומבטלא ליה. וביתר ביאור כתב בדף יט: דמה שיש חילוק בין שבת לכלאים היינו משום דכל האי דינא הוא מדבריהם, ובשבת החמורה החמירו יותר^ג.

והריטב"א כתב "וזה הדין הוא בכלאים מפני שאנו הולכים אחר ערבוביא מה שאין כן לענין שבת דפירצה ביותר מעשר או פרוץ מרובה על העומד אוסר כל המבוי וכל החצר מפני שמוציאו מרה"י ועושהו כרמלית" עכ"ל. הנה הריטב"א איירי לענין טלטול כנגד העומד וכתב דאסור מפני הפרצות שבצדדין, ויש להעיר דהרשב"א סבר שהעומד בטל אפילו היכא דלא שייך טעם הריטב"א, דהרי גבי פס אמה וחצי לא באנו להתיר טלטול כנגד העומד, אלא העומד הוא מחלק את הפירצה שבצדדין וממילא נתקנו כל הפרצות בתיקוני מבוי, ובזה לא סגי בטעמא דהריטב"א שהעומד בטל מחמת הפרצות, ואפ"ה אמרי' דהעומד בטל, ולדברי הריטב"א דהוצרך גבי שבת

לטעמא דכנגד העומד אסור מפני שהפירצות אוסרות את כל הרשות, יל"ע דהיאך יישב את מ"ש בסוגין שהפס אמה ומחצה בטל ואף שאם לא נבטלו הפירצות שמן הצדדים אינם גורמות לאסור את המבוי.

יא. **וכעי"ז** יש להעיר בדברי הר"ן שכתב וז"ל "דבשבת אסור לטלטל אפילו כנגד העומד, וטעמא דגבי שבת דבעינן מחיצות שלמות כנגד כל החצר או כנגד כל המבוי כל שהפרוץ מרובה על העומד אפילו עומד מיבטיל, אבל גבי כלאים אין אנו צריכין אלא להפריש בין הזרוע לנטוע ולפיכך כל שהעומד חשוב דהיינו ארבעה מותר לזרוע כנגדו אע"פ שהפרוץ מרובה". ולכאורה על דבריו קשה כמו שהקשינו על דברי הריטב"א, דהרי אפילו היכא שלא איכפ"ל בפירצה שבצידי העומד ג"כ אמרי' דלא מיבטל העומד. ויתכן בכוננתו דכיון שצריך את כל ההיקף לכן יש חשיבות לפירצה שבצד לבטל את העומד דגם היא חלק מתחום ההיקף, משא"כ גבי כלאים אין לפירצה חשיבות כלפי העומד ולכן אינה מבטלת אותו, וכעין הסברא דאור שחוץ למבוי אינו מבטל כותלי המבוי. (ובאמת יש

ג. וסיים וכיון שזה מדבריהם הקילו בפשוטין של פסי ביראות, (וכדעת תוס' ר"פ שני). ובהמשך דבריו צידד עוד דדוקא בעומד שיש בו חשיבות בזה לא בטיל בפסי ביראות וכמו גבי כלאים, משא"כ בעומד שהוא פחות מג"ט בזה גם בפסי ביראות לא מהני, וסיים שאין נראה כן, ויש לציין דגם כשצידד לחלק בזה אי"ז סברא לחלק בדאורייתא שהעומד שאין חשוב ביטולו מדאורייתא אלא גם סברא זו היא בדרבנן עד כמה הקילו בדין פסי ביראות.

הריטב"א ס"ל דלא כמסקנת הרשב"א אלא גבי פסי ביראות תלי בשיעור העומד.

להעיר בכל מחיצת כלאים מה שייך ביה אורא דה"ג, ולכאורה כל מקום נידון בפנ"ע והוה כאויר שחוץ למחיצה, דבשלמא גבי שבת הכל נצרך להיקף והכל הוא אחד, משא"כ גבי כלאים כל מקום מתיר כנגדו ואין צריך חיבור למחיצה שבצידו).

ביאור הקולא בסוף מבוי

יב. עפ"י האמור יש לבאר עוד, דהנה תוס' (סוד"ה ואצבעיים) צידדו דגבי אורא דה"ג וה"ג יש מקום לחלק בין תחילת מבוי לסוף מבוי, (אלא שכתב בחזו"א סימן ד' סק"ט ובמכתבים בספר שלום יהודה מכתב ג' דהעיקר בדעת תוס' שלא ס"ל חילוק זה), והרשב"א ס"ל כחילוק זה והכריח כן מדינא דמבוי שנפרץ בראשו, ולכאורה טעמא בעי כיון שלגבי דינא דפרוץ מרובה על העומד אין חילוק בין תחילת מבוי לסוף מבוי א"כ מ"ט לענין אורא דה"ג וה"ג יש חילוק בזה.

ולהנ"ל מבואר היטב דכיון דענין אורא דה"ג וה"ג היינו דמיבטל העומד מחמת שאינו חשוב, א"כ היכא שהפירצה בסוף מבוי בזה אדרבה צורת המבוי היא שיש בה דופן עומד והפירצה היא אינה מצורת המבוי, ולכן חשיבותו של העומד גוברת ואינה מתבטלת מחמת הפרוץ שבצידו.

יג. ויש להוסיף עוד דהנה הרשב"א הקשה מ"ט במבוי שנפרץ בעשר מראשו לא אמרינן דליתי אורא דהאי גיסא והאי גיסא ויבטל את העומד, ותירץ דהתם שרי משום דסוף מבוי הוא, אבל בסוגין תחילת מבוי הוא שאנו באים עכשיו לתקנו כדי להכשירו, וחזר הרשב"א והקשה וא"ת א"כ דרב אמי ורב אסי דמבוי שנפרץ מצידו ונשתייר פס ד"ט כלפי ראשו דפירצתו בעשר היכי משכח"ל נימא דאתי אורא דהאי גיסא וה"ג ומבטל לפס, ותירץ דהתם עומ"ר וא"נ התם סוף מבוי הוא וכמו שאמרנו למעלה. ולכאורה תמוה מאחר שתירץ דבסוף מבוי לא אמרינן דאורא דה"ג וה"ג מבטלו א"כ למה חזר להקשות מרב אמי ורב אסי הרי פשוט דאותו ישוב שייך גם על זה, ולמה המתין מליישב זאת עד תירוץ שני.

ולמשנ"ת דטעם הדבר דבסוף מבוי לא אמרינן דהאורים מבטלים את העומד כיון שהעומד חשוב יותר, יתכן דדוקא בעומד מראשו שאין תועלת למבוי בפירצה, בזה אמרי' שאין לאויר חשיבות, אבל בנפרץ מצידו שיש תועלת בפירצה שבצידו לקצר דרכם, וכמ"ש בגמ' (י:) ממילא יש חשיבות למקום הפרוץ ואע"ג שהוא סוף מבוי, וא"כ יש בכוחו לבטל את העומד, ולכן הקשה הרשב"א דהתם נימא אורא דה"ג וה"ג וכתחילת מבוי ורק בתירוץ השני תירץ

דגם בזה דינו כסוף מבוי שאין האויר הפרוץ חשוב לבטל את העומד.

יה. ועפ"ז יש לבאר עוד, דהנה תוס' הוכיחו מדינא דרב אמי ורב אסי דל"א בזה דאוירים מבטלים את הפס כדעת ריצב"א דאויר שאינו כסתום אינו מצטרף לאוירא דה"ג וה"ג, וסיימו אם לא שנחלק בין תחילת מבוי לסוף מבוי, נראה שאי"ז ברור להם לחלק בין תחילת מבוי לסוף מבוי, ובחזו"א (סימן ד' סק"ט) כתב שהעיקר בדעתם דלא ס"ל חילוק זה אלא כסברת ריצב"א, ולכאורה יש להעיר נהי דמדינא דרב אמי ורב אסי אין הכרח לחילוק זה, אך מ"מ יש להכריח כן מדינא דמבוי שנפרץ בראשו, וכמו שהוכיח הרשב"א [אם לא שנדחק דאיירי שפתחו היה ל' ונותר פס יותר מהפירצה, אך זה דוחק, וכמו שרמז הרשב"א לכל זה בתוך דבריו], ולהאמור יתכן לחלק דאע"פ שבנפרץ מצידו לא ברירא להו אם יש בזה קולא מטעמא דסוף מבוי, היינו משום שיש חשיבות לפירצה, אך בנפרץ מראשו כיון שאין חשיבות לפירצה פשיטא דאמרינן לסברא זו דמשום דהוה סוף מבוי לא יבטל העומד ע"י האוירים.

אוירא דה"ג וה"ג ועומ"ד גבי טלית

טו. המג"א בהלכות ציצית (ריש סימן ט"ז) הביא מהמהרי"ל דיש לעשות הכתפים של הטלית רחבים דלא ליתי אוירא דהאי גיסא והאי גיסא ויבטל ליה. והביא רע"א שם מהת"ש (סימן

שס"ב) שתמה דהרי מבואר בתוס' דבאוירא דעלמא לא אמרינן דמבטל לעומד, אלא באויר שאני חושבו כסתום, וה"נ אמאי האויר שחוץ לטלית יבטל את העומד. ובמחה"ש שם פירש (והביאו המשנ"ב) דאין כוונתו לדין אוירא דה"ג וה"ג ממש, אלא לשון מושאל הוא זה, ועיקר הטעם הוא שלא יהא על הבגד שם רצועות בעלמא דבעי' שיהא חשוב ויהא עליו תורת בגד.

החזו"א (סימן ב' סק"ט) הביא את השגת האחרונים על דברי המהרי"ל דלא שייך בזה אוירא דה"ג וה"ג, והמשיך דמ"מ היה לאחרונים לבאר דבעינן שלא יהא הנקב יותר מן העומד כדי שלא יהא עומ"ד עה"פ, דעיקר דברי המהרי"ל שגם בטלית שייך דין עומ"ד נראין, עיי"ש שהאריך בפרטי הדין בזה.

ולמשנ"ת יש לדון דאין ראייה כלל מדברי המהרי"ל דבטלית בעינן עומ"ד, דיש לומר שענין עומ"ד אינו שייך אלא במחיצות ולא בבגד, ודברי המהרי"ל הם דוקא לענין אוירא דה"ג וה"ג ובזה יש לדון גם לענין טלית, דענין אוירא דה"ג וה"ג היינו סברא שאין חשיבות לעומד בפנ"ע וא"כ אין זה ענין דוקא במחיצות דגם בטלית יש לדון דאין לו חשיבות ובטל לגבי הפרוץ שאצלו, אבל דין עומ"ד שהוא הלכה במחיצות אי"ז שייך לגבי טלית.

ןויש שהעירו על דברי המהרי"ל דגם אם הנקב מרובה על העומד שבצידו

שידת בענין אתי אוידא דה"ג זה"ג שלמה דנג

דכיון שאין כותל נגדו אין שייך לדונו בעומ"ר דהוה כפרוץ מרובה. אך יש לדחות דבגמ' מבואר דל"א עומ"ר בקרן זוית משום דפירצה בקרן זוית לא עבדי אינשי, וביאר החזו"א דהיינו ליתן טעם למה לא מחשיבים את הרשות המוקף באלכסון ויהא עומ"ר, ולזה קאמר דלא עבדי הכי, אך גבי טלית ודאי דעבדי נקב במקום הלבישה וא"כ הקושיא במקומה עומדת דהיה לנו לדון בזה עומ"ר גם ע"י העומד של אורך הבגד].

אכתי העומד באורך הטלית מרובה על הנקב, ובשלמא להבנת המח"ש ניחא דאין כוונת המהרי"ל לגדרי עומ"ר אלא הצריך חשיבות בגד, אך לפשטות דבריו ולהבנת החזו"א קשה.

ואולי י"ל דלא מהני עומד שבאורך הטלית כדי שיחשב הנקב כסתום דכיון שמקום הנקב הוא מקום קיפול הטלית הוה כפירצה בקרן זוית דלא שייך בזה עומ"ר וכביאור החזו"א (סימן ח')

ד. והארכנו בזה לעיל בסימן י"ח, ושם הוכחנו מהחזו"א דלא כסברא זו, אלא אף היכא דשייך לומר שעבדי הכי אפ"ה פירצת קרן זוית אוסרת.

סימן ל'

אורא דהאי גיסא זהאי גיסא בלחי המופלג ג' טפחים

דברי רבינו יהונתן דטעם פסול לחי שהרחיקו מן הכותל ג"ט משום דאתי אורא ומבטלו ❖ הוכחת המג"א דלתוס' לא סגי בהאי טעמא מדפסלי אפילו בלחי רחב ❖ יבואר דתוס' הוכרחו למינד מטעמא דרבינו יהונתן דא"כ אפילו במופלג פחות מג"ט פסול ❖ יבואר דתוס' סברי דלא שייך פסול דאתי אורא גבי לחי

לא אמרי' כן דאור פחות מג"ט הוא כסתום ואינו מבטל את העומד*.

הוכחת המג"א דלתוס' לא סגי בהאי טעמא מדפסלי אפילו בלחי רחב

ב. וכתב המג"א (סק"ה) שלפי"ז אם הלחי רחב מג' טפחים כשר אפילו אם הפליגו, דהואיל והעומד מרובה על הפרוץ לא אמרי' דהאור מבטל את העומד.

ועפי"ז הוכיח דתוס' לא ס"ל כטעמא דרבינו יהונתן, דגבי תיקון דרב

דברי רבינו יהונתן דטעם פסול לחי שהרחיקו מן הכותל ג"ט משום דאתי אורא ומבטלו

א. אמרי' בגמ' (יד:) "אמר רבא עשה לחי למבוי והפליגו מן הכותל שלשה לא עשה ולא כלום, אפילו לרשב"ג דאמר אמרינן לבוד, הני מילי למעלה אבל למטה כיון דהויא מחיצה שהגדיין בוקעין בה לא קאמר".

ובדברי רבינו יהונתן (ד. ד"ה רבי יוסי) מבואר דטעמא דלחי שהפליגו

ג' טפחים פסול משום דאתי אורא דהאי גיסא והאי גיסא ומבטלו, ובפחות מג"ט

א. רבנו יהונתן ביאר את טעמו דרבי יוסי דס"ל שרוחבו של לחי הוא ג"ט, וז"ל "רבי יוסי אומר רחבן שלשה, י"ל דדעתיה דרבי יוסי דבעי דבר חשוב במחיצה שאפילו יפליגו מן הכותל בשלשה לא ליתי אורא דה"ג וה"ג וליבטליה, כדאשכחן במדה אמצעית של שלש מדות במחיצות כלאים כל שהוא שלשה צריך שלא יהא בין זה לזה כמילואו ומוקמינן לה במילואו נכנס ויוצא, ומשום הכי מחמיר רבי יוסי, ואפילו בסמכו לגמרי בכותל בעי שלשה טפחים ברוחבו". וסברתו צריכה ביאור שהרי החילוק בין שלשה לפחות משלשה אינו חילוק בחשיבות העומד שמשום שיש בעומד ג' אינו ראוי להתבטל, אלא מה שאינו מתבטל כשמפליגו ג' היינו משום דהוא רב על הפרוץ, משא"כ בעומד פחות מג' הפרוץ רבה עליו ומבטלנו, ואף עומד ג' מתבטל כשהאור שרבה עליו, וא"כ אין מעלה יתירה בעומד שיש בו שיעור ג' טפחים.

שידת אוירא דה"ג וה"ג בלחי המופלג ג"ט שלמה דנה

העומד, וכדמוכח במשנה (טז:) דמקיפין בחבלים ובקנים ובלבד שלא יהא בין אחד לחבירו יותר מג"ט, הרי דבפחות מג"ט לא אמרי' דהאזיר מבטל את העומד, וכן מוכח בגמ' בסוגיא דעומ"ר בערב, דמבואר שכשיש בין החבל האמצעי לעליון יותר מג"ט אמרי' דאזירא דה"ג וה"ג מבטל את החבל העליון אבל אזיר פחות מג"ט אינו מבטל את העומד.

אמנם מדברי תוס' בסוכה (ו. ד"ה עושה) נראה דאף באזיר פחות מג"ט אמרי' דמבטל את העומד, דשם מבואר דדין דפנות הסוכה בשתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח, ורב סימון אמר דעושה טפח שוחק ומעמידו בפחות מג', והקשו תוס' אמאי בעינן טפח שוחק ולא סגי בקנה פחות מג' כדי שיחשב כטפח, [תוס' הבינו בקושיהם דהא דאמרי' ומעמידו בפחות מג' אין המכוון דבעינן להרחיקו בדוקא כדי שהלבוד ישלים לשיעור ד"ט וכדפרש"י שם, אלא היינו דיכול להרחיקו עד ג"ט וע"י הלבוד נחשב שהטפח צמוד לדופן, ועיין במלחמות שם], ותירצו דלא סגי בקנה משום דמבטל ליה אזירא. ויש להקשות הא באזיר פחות מג' לא אמרי' דמבטל האזיר לעומד לפי שהאזיר נידון כסתום וכמשנ"ת. ועמד בזה המהרש"א (יז. ד"ה ד"ה בא"ד דהכא) וכתב "ויש לחלק דגבי ההוא טפח קאמרינן התם דאזירא דה"ג וכו' ולא הוי כלבוד אבל במחיצה שלימה הוי שפיר כלבוד ולא אתי אזירא" וכו'.

יהודה למבוי הרחב ט"ו אמה וצריך להעמידו על עשר דמרחיק ב' אמות ועושה פס ג' אמות כתבו (י: ד"ה ועושה) "וצריך לחי אחר דהאי פס לא מהני דהואיל ומופלג מן הכותל ג' לא הוי לחי". הרי דאע"ג דלא שייך לבטלו מחמת אזירא דה"ג וה"ג שהרי העומד רב על האזיר, אפ"ה לא מהני לשמש כלחי, (ועיין בשו"ת רע"א (סימן י"ח) שהאריך בזה).

וצריך לבאר אליבא דתוס' מהו טעם הפסול בהרחיקו מן הכותל, וכתב במחזה"ש "והטעם צריך לומר דאע"ג דלחי משום מחיצה מ"מ היכר קצת בעינן, ואם הוא רחוק מן הכותל ליכא היכר כלל".

יבאר דתוס' הוכיחו למינד מטעמא דרבינו יהונתן דא"ב אפילו במופלג פחות מג"ט פסול ג. אלא שיש להעיר מנא להו להתוס' לחדש טעם נוסף בפסול לחי המופלג ופסלו אף בלחי הרחב, הרי אין הכרח לזה מהגמ' דיש לומר שהפסול הוא דוקא בלחי שאין רחב ג' טפחים ומטעמא דאזירא דה"ג וה"ג מבטלו, ומנ"ל להוסיף עוד טעם ולפסול אף לחי רחב.

ונראה דתוס' הוכיחו למינד מטעמא דרבינו יהונתן ואין יכולים לפרש כן אף בלחי הקצר מג"ט. דהנה הטעם שבהפליגו פחות מג' טפחים לא אמרי' דהאזיר יבטלנו היינו משום דאזיר שחושבים אותו כלבוד אינו מבטל את

העומד הרי דינו כדין פרוץ כעומד דלא
חשיב כאויר לבטל את העומד.

ומעתה ניחא סברת התוס' גבי לחי,
דכיון שמתיר ברוח רביעית

אע"פ שהפרוץ מרובה ממילא דינו כפרוץ
כעומד ולא אמרי' ביה דיבטל את העומד,
ולכן אף בהפליג את הלחי יותר מג"ט
אינו בטל מחמת האויר, וא"כ ע"כ רבא
פסל בזה מטעמא אחרינא (והיינו משום
חסרון היכר), ומעתה פסלינן גם בלחי
הרחב יותר מג"ט ואף שרבה על הפרוץ.

ה. **אלא** שבדעת תוס' במכילתין אי אפשר
לומר כן, שהרי גם הם הקשו גבי

פשוטין דפסי ביראות אמאי לא אמרי'
דאוריא דה"ג וה"ג יבטלנו, ותירצו דגבי
עולי רגלים הקילו ואוקמוה אדאורייתא,
הרי דניידי מסברת הר"ן דפרוץ שאינו
אוסר לא חשיב כאוריא כדי לבטל את
העומד, וא"כ לשיטתם אי אפשר ליישב
דגבי לחי לא אמרי' דהאוריא יבטלנו כיון
שנידון כפרוץ כעומד ואינו מבטל את
העומד, שהרי גבי פשוטין דביראות ניידי
מסברא זו מדלא תירצו כדברי הר"ן. וא"כ
יש להעיר כדלעיל דמנא להו לחדותי
טעמא בדין לחי שהפליגו מן הכותל
ולפסול אפילו בלחי רחב, הרי איכ"ל
דטעם הפסול משום דהאוריא מבטלו
ופסול זה שייך דוקא בלחי שרוחבו מועט
מן האויר שבינו לכותל.

עכ"ל. ולפי"ז לכאורה גם גבי לחי לא
יועיל לבוד שהרי גם לחי אינו מחיצה
שלמה ודומיא דטפה דסוכה, ואפילו
באויר פחות מג' אמרי' דאותו אויר
מבטל לעומד.

ולפי"ז ניחא שתוס' אינם יכולים לפרש
דטעמא דלחי שהפליגו ג"ט
פסול משום דאוריא דה"ג מבטלו, דא"כ
אפילו הפליגו פחות מג"ט נמי יפסל,
דלענין זה לא מהני דין לבוד כיון שאינו
מחיצה שלימה וכשיטתם בסוכה גבי טפח
דמחיצה שלישית, אלא ע"כ דגבי לחי לא
אמרי' כלל דהאוריא יבטלנו ואפילו
כשמופלא ג"ט.

**יבואר התוס' סבדי דלא שייך פסול דאתי
אוריא גבי לחי**

ד. **אלא** שהיא גופא צריך ביאור מדוע
באמת לא אמרי' גבי לחי
דאוריא דה"ג וה"ג יבטלנו.

ונראה דיש לבאר זאת עפ"י דברי הר"ן
בר"פ עושין פסין (הובאו דבריו
בסימן הקודם), דאמרי' התם גבי פסי
ביראות שאם האויר שבין הדיומדין יותר
מי' צריך להעמיד פשוטין כדי לחלק את
האויר שלא תהא פירצת עשר, והקשו
תוס' (יז: ד"ה וארבעה) אמאי לא אמרי'
דאוריא דה"ג וה"ג יבטל את הפשוטין,
ובחידושי הר"ן תירץ דכל היכא שאין
הפרוץ אוסר אפילו כשהוא מרובה על

סימן ל"א

דעת הבבלי והירושלמי בתיקון מבוי שהוא רחב עשרים אמה ע"י נעיצת קנה באמצעותו

טעם הבבלי דלא מהני האי תיקון * תמיהה על דברי רע"א בהבנת ענין המיעוט ע"י הקנה * דעת הירושלמי שמהני נעיצת קנה לחלק את הפתח בכה"ג שמניח קורה מכותל לכותל * תמיהה על הירושלמי מה תועלת בהנחת הקורה, ומה טעם דבעינן קורה מכותל לכותל * מו"מ בדברי הירושלמי דשמא טעם הנחת הקורה מכותל לכותל משום חששא ד'שבקי', ועפ"ז ישוב דברי הירושלמי * ישוב נוסף על הירושלמי בהקדים ביאור הטעם דס"ל שקורה מהניא למיחשב את הפתח כסתום, ודעת הבבלי בזה, והדין בתקנו ע"י לחי * טעם הירושלמי דבעינן שיניח את הקורה מכותל לכותל * ישוב דברי הרשב"א שהוכיח דין נעץ קנה מדברי הירושלמי דאיירי בפס ד"ט * תיקון למבוי הרחב עשרים אמה ע"י העמדת שתי קנים סמוכים זל"ז בתוך ג"ט

הלכה כאותה משנה, דאתי אורא דה"ג וה"ג ומבטל ליה לקנה", וכן הוא בחידושי הרשב"א, ובמאירי^א.

תמיהה על דברי רע"א

בהבנת ענין המיעוט ע"י הקנה

ב. בחידושי רע"א תמה וז"ל "תמוה לי דלמאי צריך לזה הא בלא"ה כיון דלא נעשה ב' מבואות לו יהיה דמקום הפס ממעט להאור מ"מ הא עדיין המבוי רחב יותר מ' אמות ע"י ב' "

טעם הבבלי דלא מהני האי תיקון

א. בגמ' (י.) "תני לוי מבוי שהוא רחב עשרים אמה נועץ קנה באמצעותו ודיו".

בפשטות ענין נעיצת הקנה היינו שע"ז מחלק את הפתח הרחב לב' פתחים ובכל פתח אין יותר מעשר, וכן הוא להדיא בחידושי המאירי.

"הוא תני לה והוא אמר לה דאין הלכה כאותה משנה". ופרש"י "אין

א. ולפי הברייתא שמהני תיקון דקנה באמצעותו ע"כ היינו משום דל"א דאורא דה"ג וה"ג יבטלנו. ולפי"ז יש לבאר דהלשון נועץ קנה באמצעותו ודיו מדוקדק מאד דהנה בדף י"ד אמר רבא דבעינן שהלחי יהא בתוך ג"ט לכותלי מבוי, ופירש רבינו יהונתן דהיינו משום דאל"ה אתי אורא דה"ג וה"ג ומבטלו, וא"כ לברייתא דתני לוי שלא ס"ל דאורא דה"ג וה"ג מבטל לעומד לפי"ז יוצא דמכשיר בלחי המופלג מכותלי המבוי, וממילא אותו קנה שחולק את המבוי הרי הוא גם כלחי ולא איכפ"ל שמופלג מן הכתלים ויל"פ שזה מ"ש ודיו שאי"צ אפילו לחי וקורה.

אוריים, דהאוריים הם כ' אמה פחות מקום הפס ורק ע"י הפס נתחלק המבוי ונעשה ב' מבואות, והרי במה דפרכינן אח"כ ויעשה פס אמה ולא ידע מהסברא דאתי אורא דהאי גיסא וכו' ואעפ"כ לא היה מהני פס כ"ש באמצע אלא ודאי כנ"ל וצריך לי עיון" עכ"ל.

לכאורה נראה שרע"א למד דנועץ קנה היינו שעיי"ז מתמעט הפתח מעשר כיון שמקום הקנה הוא כסתום תו לא נשתייר בפתח חלל עשר, ולכן תמה דא"כ בפשיטות אין הלכה כאותה משנה שהרי גם אם נמעט את מקום הקנה אכתי יש אויר יותר מ'י, ותמוה דודאי הנידון הוא לחלק את הפתח לב' פתחים, שהרי אם משום מיעוט הקנה א"א לומר דיהני שהרי נשתייר יותר מ'י וכתמיהתו, והיאך הביא לוי ברייתא שמהני וע"כ שהנידון הוא מצד חלוקת הפתח לשנים והברייתא סברה דמהני ולוי ס"ל דלא מהני משום דאתי אורא דהאי גיסא וכו'.

ואין להקשות דהשתא אכתי לא אסיק אדעתיה דאתי אורא דהאי גיסא וה"ג ומבטל, שהרי רק בישוב על הקושיא ויעשה פס אמה ומחצה וכו' תירצה הגמ' כן, הרי דהשתא אכתי לא אסיק אדעתיה דהאוריים מבטלים לעומד. די"ל שודאי ידענו דהאוריים מבטלים לעומד, אלא שס"ד דהיכא דאיכא עומד"ר מב' צדדים אין האויר מבטל עומד של אחד מהם, וע"ז משני שגם בזה אמרי'

דאורא דהאי גיסא וה"ג מבטל לעומד וממילא ליכא עומד"ר מב' צדדים. וכן בהמשך כשהקשתה הגמ' ויעשה פס אמה וכו', ג"כ ס"ד דכיון שעומד כפרוץ מותר לא נימא בזה אתי אורא דה"ג וה"ג, ותירצה הגמ' דגם בזה אמרי' דהאוריים מבטלים לעומד, וכעיי"ז נראה בחידושי המאירי (ד"ה הדר קא שקיל) שענין זה התחדש בתירוץ הגמ'.

דעת הידושלמי שמהני נעיצת קנה לחלק את הפתח בכה"ג שמניח קורה מכותל לכותל

ג. **בחידושי** הרשב"א כתב "ונראה מן הירושלמי דדוקא בשאין מניח קורה אלא לצד אחד כלומר מן הקנה לכותל האחד, אבל אם היה מניח את הקורה מכותל לכותל בכי הא לא אמרינן דליבטיל קנה, דגרסינן התם היה רחב חמש עשרה אמה ר' אבא בשם רב עושה פס של שלש אמות וכל שהוא ומרחיקו מן הכותל שתי אמות, אותו כל שהוא נדון משום לחי והשאר [מותר], והוא שיהא העומד רבה על החלל, ויעשה פס של ארבעה טפחים ולא כן תני עושה פס של ארבעה טפחים, א"ר אבא כדי להתיר שניהם בלא קורה ע"כ, ונראה פירושו כדי להתיר שניהם בלא קורה על שניהם ואילו עשה פס ד' היה צריך ליתן קורה על שניהם אבל עכשיו שעשה פס של שלש אמות אינו צריך ליתן קורה על שניהם אלא דיו על אחד מהן, אבל על אחד מהן מיהא צריך דאף עכשיו שהוא

עושה פס של שלש אמות הרי צריך קורה
מן הפס לכותל או לחי משהו".

בסוף דבריו הביא הרשב"א את המשך
דברי הירושלמי שהביא ברייתא
"תניא רשב"ג אומר מבוי שיש לו שני
פתחים נותן את הקורה על אחת מהן
ומתיר, ר' אחא בשם ר' לוי אמר אין
הלכה כרשב"ג, א"ר אבא והוא שמעמיד
קנה ודוקרן, אבל אם עשה פס של ארבעה
טפחים הלכה כרשב"ג, ותני כן מבוי שיש
לו ארבעה [פתחים] נותן את הקורה על
אחד מהן ומתיר".

הנה בדברי הירושלמי מבואר דאיכא בזה
פלוגתא דבתחילת דברי הירושלמי
מבואר דיכול לחלק את הפתח ע"י פס
ארבעה טפחים, אלא שבעינן קורה בשתי
הפתחים. ובהמשך בברייתא שהביא
הירושלמי מבואר דדעת רשב"ג במבוי
שיש לו שני פתחים שנותן קורה בפתח
אחד ומתיר, ועל זה חילק הירושלמי דאין
הלכה כרשב"ג ודוקא אם חילק את הפתח
ע"י קנה ודוקרן, אבל אם העמיד פס ד"ט
הלכה כרשב"ג וסגי בקורה בפתח אחד.

ויש להעיר בדברי הרשב"א שכתב גם
אליבא דהברייתא הראשונה
בירושלמי דמהני לחלק את הפתח ע"י
נעיצת קנה והוא שיתן את הקורה מכותל
לכותל. ולכאורה קשה דכיון שלשון
הברייתא "עושה פס של ארבעה טפחים"
ומצינו בסו"ד הירושלמי שיש חילוק בין
קנה ודוקרן לפס ד"ט לענין אירא דה"ג,

(דחילק שם הירושלמי ביניהם אם סגי
בקורה באחד מן הפתחים או שצריך קורה
בשני האוירים), א"כ מנ"ל להרשב"א
לומר לפי הברייתא הראשונה דמהני גם
ע"י נעיצת קנה, דלכאורה נימא כיון
שהברייתא נקטה פס ארבעה טפחים
בעינן דוקא ד"ט ולא סגי בכל שהוא.

ובעיקר דברי הירושלמי שחילק בין קנה
לפס ד"ט, כבר מצינו חילוק זה
בבבלי לענין אירא דה"ג גבי כלאים,
דהגמ' בדף טו. הביאה ברייתא דאם יש
פס מג' ועד ד' טפחים ופרוץ רבה עליו
אסור לזרוע אף כנגד העומד, אבל אם
הפס ד' טפחים כנגד הפרוץ אסור כנגד
העומד מותר, דבפחות מד"ט אמרי' דאתי
אירא דה"ג וה"ג ומבטל לעומד אבל
בד"ט שהוא שיעור חשוב ל"א שמבטל
לעומד, ולמד הירושלמי דכשם שלענין
כלאים בפס ד' לא אמרינן דאירא דה"ג
וה"ג יבטלו ה"ה לענין שבת, ובזה פליג
על הבבלי, וכמו שהוכיח בחידושי
הרשב"א מסוגין שלענין שבת אף בפס
ד"ט אמרינן דאירא דה"ג וה"ג מבטלו,
שהרי הקשתה הגמ' ויעשה פס אמה
ומחצה וכו' ותרצה דאתי אירא דה"ג
וכו', הרי דאף בפס אמה ומחצה אמרי'
דמבטל ליה.

עוד יש לציין שעפ"י סוגית הבבלי בדף
ט"ו גם בעומד ג"ט ל"א אתי אירא
דה"ג לענין כלאים, ודוקא לרשב"ג בעינן
ד"ט (וכ"ה בחידושי הרשב"א שם להדיא) אבל

לרבנן בג' טפחים יש לו חשיבות ומותר לזרוע כנגדו, וא"כ לכאורה היה לירושלמי לחלק בין קנה לפס ג' טפחים ולא תלי בפס ד' טפחים.

תמיהה על הירושלמי מזה תועלת בהנחת הקורה, ומה טעם דבעינן קורה מכותל לכותל ד. בעיקר דברי הירושלמי צריך ביאור היאך מהני ע"י שמניח את הקורה הרי כיון דאמרי' דהקנה מתבטל מחמת האוירים נמצא שהפתח רחב מ' ולא מהני בו קורה. ואי נימא דע"י הקורה חשוב כסתום ולא נידון כאויר, לכאורה אין די בכך שהרי ק"ל דקורה משום היכר וא"כ אין אותו מקום כסתום אלא הרי הוא פרוץ ורק מחמת ההיכר אין אותה פירצה אוסרתו, וא"כ היאך מהני האי תיקון לאוירים שלא יבטלו את העומד.

עוד צ"ב מאחר שלדעת הירושלמי ע"י תיקון קורה לא מיחשב כאוירא דה"ג וה"ג ואין העומד מתבטל, א"כ מ"ט בעינן תיקון קורה מב' הצדדים, דלכאורה סגי בתיקון מצד אחד דכיון שאותו צד הרי הוא כסתום א"כ לא נותר אויר אלא מצד אחד וכיון דליכא אוירא מב' הצדדים לא מיבטל העומד.

מו"מ בדברי הירושלמי דשמוא טעם הנחת הקורה מכותל לכותל משום חששא ד'שבקי', ועפ"ז ישוב דברי הירושלמי ה. ובזה היה אפשר לומר דאה"נ ומחמת דין אוירא דה"ג וה"ג סגי

בתיקון מצד אחד, ומה שהצריך הירושלמי תיקון מב' הצדדים היינו מחמת דין 'שבקי', שהרי בהמשך הסוגיא הקשתה הגמ' על תיקון דרב יהודה דעושה פס ג' אמות ומעמידו בריחוק ב' אמות, וליחוש דלמא שבקי פתחא רבה ומעיילי בפתחא זוטא, ותירצה דחזקה לא שבקי פתחא רבה ומעיילי בפתחא זוטא. אבל הכא שנעץ קנה באמצעו וב' הפתחים שוים איכא חששא דשבקי ולכן בעינן שיתן קורה בב' הפתחים דאם יתן רק באחד חיישינן שילכו באותו פתח שאין בו קורה ובטל שם פתח המתוקן בקורה.

אמנם כ"ז א"ש בתחילת דברי הירושלמי (בברייתא הראשונה) שבין אם נעץ קנה לחלק את הפתח ובין אם חלקו ע"י פס ד' בעינן שתהא הקורה מכותל לכותל, דבזה איכ"ל שהטעם שבעינן קורה גם בפתח השני משום חששא דשבקי, אבל לפי מ"ש בהמשך דברי הירושלמי לחלק בין נעץ קנה שבזה בעינן קורה מכותל לכותל להיכא דהעמיד פס ד"ט שבזה סגי בקורה באחד מן האוירים, א"כ א"א לומר שהטעם שבנעץ קנה בעינן קורה מכותל לכותל משום חששא דשבקי דא"כ גם בחלקו ע"י פס ד"ט ג"כ איכא למיחש לשבקי.

ו. אלא שיתכן לומר שהאי פס ד"ט דאיירי ביה הירושלמי אין המכוון שהניחו לרוחב המבוי אלא הניחו

מהני פס ד"ט כדי שאוריא דה"ג וה"ג לא יבטלו, (ומה שחילק הירושלמי בסו"ד בין אם הפס ד"ט או קנה לענין הנחת הקורה מכותל לכותל, אי"ז מדין אוריא דה"ג וה"ג אלא מחששא דשבקי), וא"כ ע"כ מה שאין האוירים מבטלים את הפס ד"ט היינו משום דהניח קורה מכותל לכותל, וא"כ ה"ה דאם חילקו ע"י קנה מהני הנחת הקורה מכותל לכותל כדי שהאור לא יבטל את הקנה.

ולפי"ז א"ש מה שהערנו על הירושלמי תלה בפס ד"ט, והרי מהבבלי נראה דשיעור ד"ט לענין אוריא דה"ג היינו דוקא לרשב"ג אבל לרבנן גם פס ג"ט לא מיבטל ע"י אוריא דה"ג וה"ג, ולמשנ"ת א"ש דענין פס ד"ט אי"ז כדי שלא יבטלו האוריא אלא כדי שיהא שיעור מבוי שלא נחוש לחששא דשבקי, וזה ודאי גם לחכמים תלי בשיעור ד"ט.

אלא שקשה על זה שהרי הגמ' הסיקה דאליבא דאביי שיעור מבוי בד"א ומה שאמרי רב אמי ורב אסי דסגי בנשתייר פס ד"ט היינו משום דסוף מבוי שאני, והרי בדברי הירושלמי שנותן פס מתחילה הוה כתחילת מבוי, (עכ"פ לפירוש תוס' בדף ה. דפליגי על רש"י שם בגדר תחילת מבוי), וא"כ היאך סגי בפס ד"ט היה לנו להצריכו פס ד"א, ועוד דתוס' (ה. ד"ה אמר) כתבו שאף אליבא דרב יוסף דשיעור מבוי בד"ט מ"מ כדי לחלק מבוי לב' מבואות ר"י נמי מודה דבעינן

לאורכו של מבוי באמצע הפתח, ומה של"א אתי אוריא דה"ג היינו משום דצד אחד מתוקן בקורה ואינו נידון כאוריא, וס"ל להירושלמי דסגי לתקן רק אחד מפתחי מבוי, ובנעץ קנה צריך להניח את הקורה מכותל לכותל משום חששא דשבקי, ומה שבחלקו ע"י פס ד"ט אי"צ לתקן גם את הצד השני מחשש דלמא שבקי וכבקה, משום דלזה מהני מה שרוחבו ד"ט וכדאמרי' (בדף ה., י:) בההיא דרב אמי ורב אסי דאם נשתייר פס ד"ט לא חיישינן לשבקי כיון שהפתח משמש לאותן ד"ט הסמוכין לראשו של מבוי ויש באותן ד"ט שיעור הכשר מבוי, וה"נ כיון שחילק את הפתח בפס שאורכו ד"ט א"כ הפתח המתוקן בקורה הרי הוא משמש את אותן ד"ט שכנגד הפס דהם לא ילכו בפתח השני, וממילא לא בטלה תורת פתח מן הפתח המתוקן בקורה ונמצא שאחד מפתחי המבוי מתוקן בקורה ולכן אי"צ תיקון בב' צידי הפס.

ולפי"ז אין ראייה מהירושלמי דגבי שבת בפס ד"ט ל"א אתי אוריא דה"ג, דמה של"א בפס אתי אוריא היינו משום תיקון הקורה שבציודו האחד וכמשנ"ת, וממילא לא קשה מה שהקשינו על הרשב"א היאך למד מתחילת דברי הירושלמי דאיתא שאם חילקו בפס ד"ט מהני ולמד הרשב"א דה"ה בחלקו ע"י קנה מהני והוא שניח את הקורה מכותל לכותל, ומשום דהבין הרשב"א שגם שיטת הירושלמי כהבבלי שלגבי שבת לא

ד' אמות, ולכן הצריכה הגמ' שיעמיד פס ד' אמות כדי לחלק את המבוי לב' מבואות, אלא שאי"ז מוכרח שהירושלמי סובר בזה כהבבלי.

ישוב נוסף על הירושלמי בהקדים ביאור הטעם דס"ל שקורה מהניא למיחשב את הפתח כסתום, ודעת הבבלי בזה, והדין בתקנו ע"י להי ז. ונראה דלפי משנת ביסוד ענין אורא דה"ג וה"ג דמיבטל העומד ע"י האוירים מחמת שאין לעומד חשיבות כשהוא בין האוירים, עפ"י יש לבאר היטב את סברת הירושלמי, דהיכא שהניח קורה בחלל הפתח ל"א דאורא דה"ג וה"ג יבטלו ואע"ג שקורה אינה סתימה אלא היכירא בעלמא וא"כ אותו מקום הרי הוא כאויר, והיינו משום דמ"מ כיון שאותו מקום הוא מוכשר ע"י הקורה נהי דאינו סתום מ"מ כיון שאותה פירצה אין בה חסרון ופסול במה שהיא פרוצה, הרי חשיבותה שוה לחשיבות הקנה שבאמצע הפירצה וממילא אין הפירצה מבטלת חשיבותה אלא אדרבה מחזקים זא"ז. (וזה כעין סברת האגר"מ שבב' עומדים דכ"א למטרה אחרת אמרי' דאינם מצטרפים, והכא להיפך דאע"ג שאחד פרוץ ואחד עומד מ"מ כיון ששניהם משמשים למטרה אחת - דהיינו להיתר המבוי, הרי הם מצטרפים זל"ז).

אלא שהבבלי פליג וסובר שגם באויר שתחת הקורה אמרינן ביה דהרי הוא כאויר ומבטל את העומד, וכמו

שהוכיח הרשב"א מהמשך הסוגיא דפריך ויעשה פס אמה ומחצה וירחיק ב' אמות ויעשה פס אמה ומחצה, ומשני דאתי אורא דה"ג וה"ג ומבטל ליה, (היינו האויר ב' אמות והאויר י' אמות שבפתח המבוי), הרי דאף האויר שתחת הקורה אמרי' ביה דמבטל לעומד. והיינו משום דסבר הבבלי דמ"מ כיון שמקום הקורה אינו סתום נידון כאויר ומבטל את העומד.

ועיי' בחידושי ריטב"א שגם הוא הביא את הירושלמי שפליג בזה על הבבלי, והוסיף "דאנן לית לן אלא גמרא דילן, ואפשר דאי עביד לחיים מהני וכי היכי דמהני בצוה"פ לדברי הכל". והיינו דכיון שקי"ל דלחי משום מחיצה, אי עביד בב' הפתחים תיקון של לחי לא אמרי' אתי אורא דה"ג וה"ג אף לשיטת הבבלי, ומשום דאותו פתח כסתום ואינו נידון כאויר. (ומה שלא הוזכר בגמ' דמהני תיקון דלחיים, היינו משום דהכא קיימינן על מתני' קמייתא דאינה עוסקת אלא בתיקון דקורה, ורק במשנה בדף י"א הוזכר גם תיקון דלחיים).

ובחידושי הרשב"א מבואר דס"ל שגם תיקון דלחיים לא מהני ואמרינן דאורא דה"ג וה"ג מבטל את הקנה, וז"ל (בד"ה ונראין הדברים) "דלא אמרו דאתי אורא ומבטל ליה אלא בלחי וקורה שאינם פתחים גמורים" וכו', והיינו משום דאע"פ שלחי משום מחיצה מ"מ אינו סתום כמחיצה אלא רק מסמן את

המקום ומבדילו מסביבותיו כמחיצה (ונתבאר לעיל בסימן כ"ב), ולכן ס"ל דמיקרי כאויר לבטל העומד.

טעם הירושלמי דבעינן שיניח את הקורה
מכותל לכותל

ה. ופש לן לפרושי מ"ט בעינן אליבא דהירושלמי להניח קורה בב' האוירים שמב' צידי הקנה. ונראה לבאר זה עפ"י מה שנתבאר לעיל בדברי הר"ן (בר"פ עושין פסין גבי פשוטין דפסי ביראות) דכל אויר שאינו אוסר הרי הוא כדין פרוץ כעומד, שהרי גם פרוץ כעומד אינו נידון כסתום אלא רק אינו אוסר, ולכן אם מב' הצדדים יש אויר שלא אוסר הרי הוא כאיכא פרוץ כעומד מב' צדדים דלא אמרינן ביה אתי אוירא דה"ג וה"ג, אבל אם מצד אחד יש אויר שאינו אוסר ומצד שני יש אויר שאוסר הרי הוא כפרוץ כעומד מצד אחד וכפרוץ מרובה מצד שני שמצטרפים זה לזה והאוירים מבטלים את העומד.

ועפ"י ז' מובן הירושלמי היטב דהיכא שתיקן את הפתח בקורה הרי אינו כסתום דקורה אינה סתימה ומ"מ האויר נתקן ואינו אוסר וממילא דינו כפרוץ כעומד, ולכן אם לא יתקן את הצד השני בקורה יצטרף האויר שבצד השני לאויר המתקן בקורה ומיבטיל העומד, ולפיכך בעי' שיתן את הקורה מכותל לכותל, וכיון שכל האוירים נתקנו בקורה ממילא נידון מב' צידי הקנה כדין פרוץ

כעומד ובה לא אמרינן דהאוירים יבטלו את העומד.

אבל בחילק את הפתח ע"י פס ד"ט י"ל דבשיעור זה לא אמרי' כלל דהאוירים מבטלים אותו וכדאשכחן בכלאים, ולכן סגי להניח קורה בצד אחד של הפס והצד השני אי"צ תיקון, דס"ל להירושלמי דמבוי שיש לו פתחים הרבה אי"צ תיקון אלא בפתח אחד.

ישוב דברי הרשב"א שהוכיח דין נעץ קנה
מדברי הירושלמי דאיירי בפס ד"ט

ט. ומעתה יש ליישב ג"כ מה שהקשינו בתחילת הדברים על דברי הרשב"א שלמד עפ"י הברייתא בירושלמי שאמרה דמהני לחלק את הפתח ע"י פס ד"ט דה"ה שאפשר לחלקו ע"י קנה, וקשה דלמא דוקא פס מהני לחלקו כדאשכחן גבי כלאים דלא אמרי' ביה דאוירא דה"ג וה"ג יבטל את העומד אך אין מזה ראייה דאפשר לחלק את הפתח ע"י קנה. (וכשם שהירושלמי עצמו בסו"ד חילק ביניהם בכרייתא השניה לענין אי בעי' שיניח את הקורה מכותל לכותל). ולהאמור י"ל דאם אף בלעדי הקורה לא היינו אומרים ביה דבטל מחמת האוירים א"כ לא היה צריך להניח קורה מכותל לכותל אלא סגי בקורה באחד מצידי הפס, אבל כיון שהצריך הירושלמי קורה מב' צידי הפס ע"כ דהקורה היא הגורמת דלא נימא דהאוירים יבטלו את הפס וא"כ מה שלא בטל העומד אי"ז משום חשיבותו

שהוא ד' טפחים וממילא אין חילוק בין פס ד"ט לקנה כל שהוא.

דהוי כפירצה, וא"כ הדרינן לקושיא אמאי הצריך הירושלמי קורה מב' צידי הקנה.

י. אלא שאכתי יש להעיר על מה שנתבאר בטעם דצריך קורה מב' צידי הפס כדי שיהא דין שתי האוירים כסתום ועי"כ לא יבטל העומד, דכיון שדעת הירושלמי דמבוי שיש לו פתחים הרבה מתקן אחד מן הפתחים ע"י לחי וקורה ודיו, א"כ מדיני מבוי אי"צ ליתן קורה בב' הצדדים, וא"כ אחר שתיקן צד אחד בקורה אי"צ תיקון של קורה בצד השני ואותה קורה אינה מוסיפה כלל בתיקון והרי היא כמי שאינה וממילא אותו מקום חשיב כפרוץ לגמרי וכאילו לא ניתנה בו הקורה כלל, ואת"ל דמ"מ כיון שאותו פתח אי"צ תיקון הרי הוא כסתום אף בלי קורה וכיון שאין אותה פירצה אוסרת (אף שהיא מרובה), א"כ גם לענין אוריא דה"ג וה"ג לא נימא

תיקון למבוי הרחב עשרים אמה ע"י העמדת שתי קנים סמוכים ול"ז בתוך ג"ט יא. אגב אורחיה יש להוסיף בהאי סוגיא, דאע"פ שס"ל ללוי דאין הלכה כאותה משנה ולא מהני חלוקת הפתח ע"י נעיצת קנה אך מ"מ יש סברא דיועיל לחלק את הפתח ע"י העמדת ב' קנים. דהנה הגמ' (דף טז:) דנה בדין עומ"ר בערב, ומבואר שם דאם יש למטה אור פחות מג"ט וחבל משהו, ובאמצע אור ד"ט, ולמעלה אור פחות מג"ט וחבל משהו, לא מיבעיא לן אם מהני עומ"ר בערב ומשום דבלא"ה לא מהני לעומ"ר כיון דהוה עומ"ר משתי רוחות, והקשה בחידושי הרשב"א דתיפול"ל דלא מהני משום דאתי אוריא דה"ג וה"ג ומבטלי לג"ט העליונים², וכתב דאה"נ והו"מ

ב. הנה תוס' הקשו עוד דהרי בגמ' (י:): נראה דעומ"ר מב' צדדין הוי עומד, ותירצו דמה שכתוב כאן דלא מהני מחמת דהוה עומ"ר מב' צדדין היינו משום דאתי אוריא דה"ג וה"ג אבל לדינא עומ"ר מב' צדדין מהני. והרשב"א כתב דהעיקר כהסוגיא בדף ט"ו דלא מהני ומ"ש בדף י' דחויא בעלמא הוא, והיינו דהבין דלא כתוס' אלא מה שכתוב בדף טו הו"ל עומ"ר עה"פ מב' רוחות היינו כפשוטו דהחטרון משום עומ"ר מב' צדדין, ועפ"י שיטתו הקשה הכא אמאי לא אתינן מטעמא דאתי אוריא דה"ג וה"ג, אבל לתוס' אי"ז שאלה דוו גופא כוונת הגמ' מום אוריא דה"ג וה"ג.

ובהג"א בשם האו"ז כתב באופ"א דעומ"ר מב' צדדין מהני וכמ"ש בסוגיא בדף י' ומ"ש בסוגיא בדף ט"ו דלא מהני היינו משום דהעומד הוא ע"י לבוד, ונהי דע"י לבוד מיחשב עומ"ר ואי רבה עה"פ שרי, אך מ"מ אם העומ"ר ע"י לבוד הוא מב' צדדין לא מהני. והדבר צ"ב דכיון דלבוד מהני לעומ"ר, ועומ"ר מב' צדדין מהני, א"כ מה מה טעם לא יועיל לבוד לעומ"ר מב' צדדין.

עוד יש להעיר דבסוף הסוגיא בדף י: נראה דמסקנת הסוגיא דל"מ עומ"ר מב' רוחות, דבגמ' שם בדין עור העסלא וחלל שלו שמצטרפין לשיעור טפח, פליגי רבין ורב דימי בשיעור העומד, ולמסקנא שם לד"ה עומ"ר מב' רוחות לא הוי עומד ופליגי בפרוץ כעומד, ולפלא שהרשב"א לא הביא סיעתא משם לדבריו, ומצאתי בחזו"א (הלכות ציצית סימן ב' סק"ט) שהביא הוכחה זו.

דאזירא דה"ג וה"ג מבטלו, הרי שלא ס"ל כסברת הרשב"א, אם לא שנאמר דגם הם כתבו כן מטעם דאמרי' לבוד להחמיר.

והנה לפי סברת הרשב"א יוצא שבכל ב' קנים שיש ביניהם פחות מג"ט לא אמרינן דהאזירים יבטלו את העומד ומשום דלבוד להקל אמרינן להחמיר לא אמרינן, וא"כ אע"ג שלוי אמר דאין הלכה כאותה משנה דנועץ קנה באמצעיתו ומשום דאתי אזירא דה"ג, אך מ"מ יועיל לנעוץ ב' קנים שביניהם פחות מג' ובזה לא שייך לומר דאזירא דה"ג וה"ג יבטלו, וא"כ יש להעיר בטעמא דהוצרכה הגמ' בסוגין לתיקון פס ג' אמות או ד' אמות הא בכל שהוא סגי, ולכאורה מזה מוכח דל"מ האי תיקון, (אלא שלמסקנא הרשב"א חזר בו מזה משום דאמרינן לבוד אף להחמיר).

למימר כן, ועוד תירץ "דבכי האי גוונא לא אמרי' אתי אזירא דהאי גיסא ודהאי גיסא, משום דלבוד להקל אמרי' ולא להחמיר, והלכך כל שאתה בא לומר אתי אזירא דלמעלה מן החבל העליון דהיינו אזירא דעלמא ומבטל ליה לא אמרי' לבוד, והרי החבל העליון מפסיק בינו ובין אזירא דעלמא וכי אמרת מ"מ אזירא דבינו בינו מבטל ליה אמרי' לבוד". [והיה מקום לדון בדבריו דנהי דלבוד להקל אמרי' ולא להחמיר אך מ"מ הכא הוה תרתי דסתרי ממש]. וכתב שזה נראה לו עיקר, אלא שסיים דמוכח משמעטא דמבוי שרצפו בלחיים דאפילו להחמיר אמרי' לבוד, ולפיכך נראה כתירון ראשון.

תוס' (ז:) ס"ל דגם בכה"ג אמרינן בזה דאתי אזירא דה"ג וה"ג ופירשו שזה כוונת הגמ' דל"ה עומד משום

ולדינא דעת המשנ"ב (בשעה"צ סק"ל) דעומ"ר מב' רוחות הוי עומד, אלא שלא היקל בזה היכא דהעומ"ר ע"י לבוד.

ומדברי החזו"א (סימן ד') נראה דלא הכריע בזה דבכמה מקומות בסימן (סק"ד ה' ו' ז') בחשבונות של עומ"ר נקט כפי שתי האפשרויות בעומ"ר, דצייר עומ"ר משתי רוחות וכתב דלמ"ד דלא מהני עומ"ר מב' רוחות משכח"ל בעומ"ר מרוח אחת, הרי שלא ברירא ליה מסקנת דין זה ובהלכות ציצית (שם) נראה שהכריע דלא מהני.

סימן ל"ב

תיקון מבוי הרחב מעשר ע"י העמדת פס במשך ד"א לאורכו של מבוי

יבואר דפליגי הראשונים אם ע"י העמדת הפס הוו ב' מבואות ממש * שיעור גובה הפס * היכא שפרוץ מרובה אי מיבטל העומד * הטעם דל"א אתי אורא בפס ד"א * הטעם דל"א אתי אורא בנפרץ מראשו ובנפרץ מצידו

שניהם" וכו'. נראה מלשונו שע"י הפס נעשו ב' מבואות ממש, וכן ממ"ש ובודאי שכיון שהם ב' מבואות צריך תיקון לכל אחד (ואם אינם אלא מבוי אחד א"כ עכ"פ אי"ז ודאי שצריך תיקון לכל אחד).

וכן בהמשך דבריו (בד"ה אלא) כתב "ומעמיד את הקורה מכותל לכותל כדי להתיר את שני המבואות הא לאו הכי אינו ניתר אלא אותו צד שהניח עליו הקורה דשני מבואות הן, ודוקא נמי שהקורה מגעת לפס או בסמוך לו תוך שלשה דהויא לה כמונחת ממש על גביה הא לאו הכי לא דבעינן קורה על גבי כותלי מבוי וליכא".

ואילו אם נאמר שאינם ב' מבואות ממש יתכן דאי"צ תיקון לכל פתח אלא סגי בלחי אחד, וכן יתכן דאי"צ שתהא הקורה מונחת ע"ג הפס דהפס אינו מכותלי המבוי דבאמת אי"ז אלא מבוי אחד אלא שע"י הפס נעשה כב' מבואות,

גמ' (י.) "והרחב מעשר ימעט וכו', אלא היכי עביד אמר שמואל משמיה דלוי עושה פס גבוה עשרה ומעמידו לאורכו של מבוי". ופרש"י "באמצע הפתח דכיון דאיכא הכשר מבוי באורכו של פס הוה להו כשתי מבואות ונעשה הפתח האחד למבוי זה והפתח השני למבוי השני".

יבואר דפליגי הראשונים אם ע"י העמדת הפס הוו ב' מבואות ממש

א. לשון רש"י מדויק שאי"ז ב' מבואות ממש אלא 'כשתי מבואות', וכן בסוף דבריו האריך לפרש "ונעשה הפתח למבוי זה והפתח השני למבוי השני", ואם הם ב' מבואות ממש הרי פשוט שממילא כל פתח הוא למבוי שלו, ומזה נראה דאי"ז ממש ב' מבואות.

ובחידושי הרשב"א (בד"ה הוא תני) כתב וז"ל "או בפס גבוה עשרה במשך ד' אמות כדי שיהו שתי מבואות, ובודאי כיון שאנו מחלקים אותו לשתי מבואות ע"כ אנו צריכין להכשיר את

להכשר לחי וקורה, וזה צ"ע כנ"ל דממ"נ אם היה ב' מבואות ממש מ"ט אי"צ תיקון במבוי השני וכסברת הרשב"א, ואם לא היה ממש כב' מבואות א"כ היאך מהני הנחת הקורה ע"ג הפס הרי אין הפס כותל מבוי).

ב. **בביאור** הענין דל"א דאתי אורא דה"ג וה"ג ויבטל את אותו הפס שהניח לאורכו של מבוי, כתב הרשב"א (בד"ה הוא) "וכותל מעליא דמבוי לא מיבטיל באוריא דה"ג וה"ג, ועוד אורא דחוץ למבוי לא מיבטיל וכדבעינן למימר קמן". ובנוסח אחר כתב בהמשך דבריו (ד"ה אלא) "א"נ באור שאחורי הפס אור של מבוי אחר הוא ואין אור של מבוי אחר חשוב לגביה דידיה לבטל יתיה". הנה נוסח זה כשיטתו שממש נידון כמבוי אחר, ולרש"י י"ל דכיון שדנים אותו כאילו הוא מבוי אחר ממילא לא מיבטל.

ובביאור שיטת רש"י יתכן דבאמת אין הפס מחלקו לב' מבואות ומשום דפרוץ בין הפס לכותל האמצעי של המבוי, ומה שמהני הפס, י"ל דזה על דרך דאמרי רב אמי ורב אסי (ה.) דמבוי שנפרץ מצידו כלפי ראשו ולא נשתייר פס ד"ט, פחות משלשה מתיר שלשה אינו מתיר ומשום חששא דשבקי, ואם נשתייר פס ד"ט מצידו כלפי ראשו, פירצתו בעשר, לפי שאף אי שבקי כיון שנשתייר בראשו שיעור מבוי אין בטל שם פתח מקמא, ומשום דלעולם הוה פתח לאותם

וכותלי המבוי הם ב' הכתלים המרוחקים, ואם נימא כן אף אם נצדד שמהני תיקון לחי רק לאחד מן הצדדים מ"מ בקורה ע"כ יצטרכו מכותל לכותל ומשום דאם יתן מן הכותל לפס נמצא שאין הקורה מונחת ע"ג כותלי המבוי שהרי הפס אינו ככותל המבוי.

וכן יתכן שיש עוד נפק"מ לענין אי בעי בכל צד בתים וחצרות פתוחים לתוכו, דלרש"י י"ל שאי"צ וסגי שבין שניהם פתוחים בתים וחצרות, אך להרשב"א שע"י הפס הם ב' מבואות ממש יתכן דבעינן בתים וחצרות בכל אחד.

גם לשון המאירי בחידושו כלשון רש"י שכתב "דהוה כשני מבואות", ובסוף דבריו כתב "ובודאי יש לכל אחד דין מבוי אע"פ שאין לו בתים וחצרות לידון כהכשר מבוי, מיהו הרשב"א חולק בזה לומר דלא מהני לידון בתורת מבוי אא"כ יש בתים וחצרות לכל אחד ואחד".

הרי מדויק כמשנ"ת דהמאירי שכתב דהוה כב' מבואות ס"ל דאי"צ בתים וחצרות פתוחין לכל אחד, ואילו בשם הרשב"א הביא דבעינן בתים וחצרות לכל אחד מהם ומשום דהרשב"א ס"ל דהוה ב' מבואות ממש. (ולגבי הנחת קורה בב' צידי הפס הביא בזה המאירי מחלוקת, והביא י"א דאי"צ להניח קורה מכותל לכותל אלא מכותל לפס לצד אחד והשאר הוי פתח ואי"צ

היותר ח' אמות ונמצא א"כ שרוחבו יותר על אורכו, וע"כ שאורכו יותר מי' אמות וא"כ נמצא שפרוץ מרובה ואפ"ה מהני.

שיעור גובה הפס

ד. **בחידושי המאירי עמד על הלשון עושה פס גבוה עשרה,** דלכאורה אי בעינן שתהא הקורה מונחת ע"ג הפס א"כ בעינן שגובה הפס יהא כגובה כותלי המבוי דאל"ה אין הקורה מונחת ע"ג כותלי המבוי, ואמאי אמרינן דבגובה עשרה סגי, (ולאשיטות שהביא המאירי בסו"ד דאי"צ שהקורה תגע בפס אתי שפיר), וכתב דבאמת אה"נ ובעי' שהפס יהא כשיעור גובה הכתלים, והא דאמר גבוה עשרה היינו משום דשיעור כותלי מבוי אינו בפחות מגובה עשרה טפחים.

ה. **ועי' בחזו"א (סימן א' סקמ"ו, וסקמ"ט) שצידד דמבוי שאין לו מחיצות כלל ופרוץ לחצרות נמי שרי בלחי וסגי דמינכר שהוא מבוי לפי תשמישיו דכל ב' בתים משתמשים בחלק המיוחד להם לתשמישי חצר ומקום שכל הד' בתים משתמשים בו להילוך לרה"ר הוא נקרא מבוי, (אלא שבמסקנתו לא נשאר בסברא זו). ולסברא זו יל"ע אמאי צריך בפס שיעור כותל, הרי אין דין כותל כלל לצורך הגדרת המבוי וסגי בהיכר בעלמא עד היכן מטי רשותו של כל אחד וא"כ סגי במסיפס בעלמא להיכר חלוקתו לב' מבואות.**

ד"ט שיש בהו שיעור מבוי. וה"נ י"ל דכיון שיש פס ד' אמות נמצא שיש שיעור מבוי בב' צידי הפס שאצל הקורה ולכן נידון ככותל מבוי לענין דלא נימא אתי אורא דה"ג וכן דנדון את האויר השני כאוירא דעלמא, ואף שאלבא דאמת הכל מבוי אחד, (ומה שבעינן פס ד' אמות ולא סגי בד"ט כבדרב אמי ורב אסי, היינו משום דשאני סוף מבוי מתחילת מבוי, כדלעיל בגמ' ה.), ובאמת גם בדינא דר"א ור"א מבואר דאי"צ בתים וחצרות פתוחים לאותו פס ד"ט (עי' חזו"א סימן א' סקע"א וסקע"ב), והיינו משום דאין אותו הפס כמבוי בפני עצמו אלא כיון שיש בו שיעור מבוי מהני להכשיר את הפתח וה"נ בענין דידן.

ג. **ויתכן שיש עוד נפק"מ בין רש"י לרשב"א, היכא דפרוץ מרובה על הפס, דלרש"י לא איכפ"ל בזה ומשום דאי"ז ב' מבואות ממש אלא בעינן שיהיו חלוקים כשיעור הכשר מבוי, אך לרשב"א יש לדון בזה דכיון שבעינן לחלקם ממש לב' מבואות יתכן דבפרוץ מרובה לא מהני דכיון שיש פירצה שאינה נידונת כפתח א"כ אין חיבור בין המחיצות, ולא חשיב שיש ג' מחיצות לכל מבוי (אלא רק ע"י ההיקף החיצון והוא רחב מכ' אמה).**

אלא שא"כ יקשה דכיון שרוחב פתחו כ' אמה ומחלקם לשתיים נמצא שכל אחד רוחבו י' אמות, ואם עושה פס ד"א ובעי עומ"ר נמצא דשיעור המבוי לכל

איכא פרוץ מרובה כנגד הפרוץ אסור כנגד העומד מותר, דכיון דאיכא שיעור חשוב לא מבטל האויר את העומד, וְלמסקנת הגמ' אליבא דרשב"ג לא תלי בשיעור ד' טפחים אלא בג"ט, רשב"א שם], (ואם הפירצה יותר מ' אמות דעת רש"י שם (בד"ה ועד עשר) דאף כנגד העומד אסור, ודעת התו"י שם דגם בזה כנגד העומד מותר ורק במקום הפירצה אסור).

וכתב בחידושי הרשב"א שם דהא דאמרי' דכנגד העומד מותר לא שנו אלא לענין מחיצות כלאים אבל לשבת לא, דאפילו במחיצה אמה וחצי אמר למעלה (בגמ' י:): דאתי אוירא דה"ג וה"ג ומבטלא ליה, והלכך לעולם לענין שבת אמרי' דאתי אוירא דה"ג וה"ג ומבטלא ליה.

והנה זה פשוט דלא היה לרשב"א הו"א דהיכא דאיכא פרוץ מרובה דיהא מותר לטלטל בשבת כנגד העומד, דכיון שיש פירצה בהיקף אין המקום מוגדר כמוקף מחיצות כיון שאין קשר בין המחיצות, אלא כוונתו רק לענין היכא דאיכא עומד"ר אלא שעדיין צריך לדון שלא יתבטל העומד ע"י אוירא דה"ג וה"ג, ונפק"מ להא דאמרי' בסוגין שהעומד יחלק את הפתח לשני פתחים, (שבזה לא איכפ"ל שפרוץ מצידו בפירצה שרבה על העומד שהרי פירצה ברוח רביעית ניתרת בלחי וקורה ואף שאין עומד"ר).

ולפי מה שכתבו הראשונים דבעינן שהקורה תהא מונחת ע"ג הפס י"ל דלכך בעינן שיהא הפס גבוה דאל"ה אין הקורה מונחת ע"ג הפס, אלא שאכתי יש לעיין דסגי בפס שבעה ומשהו ואז תהא הקורה בתוך ג' לפס. ועוד דאי"צ שיהא גובהו עשרה במשך כל הכותל וסגי שיהא גבוה במקום הנחת הקורה. ברם י"ל דאם אין גובהו עשרה אין לו שם כותל מבוי ולא חשיב דהקורה מונחת ע"ג כותל מבוי.

ולפי מה שכתב הרשב"א דבפס ד"א לא אמרי' אוירא דה"ג משום דכותל מעליא לא מתבטל ע"י אוירא, אתי שפיר דלכך בעינן שיהא עליו שם כותל, אך לפי מה שביאר דאויר שחוץ למבוי אינו מבטל את הכותל אכתי תקשי דגם בהיכר בעלמא לא יבטל מחמת אוירא דעלמא.

היכא שפרוץ מדובה אי מובטל העומד

ו. **ובמשנ"ת** שאם הפרוץ מרובה לא מהני ומשום דכיון שיש פירצה אין חיבור בין המחיצות ולא חשיב שיש היקף פנימי של ג' מחיצות לכל מבוי, יש לדון בזה.

דהנה הגמ' (טז.) הביאה ברייתא גבי כלאים דאי איכא עומד מג"ט ועד ד"ט בעינן שלא יהא פרוץ מרובה על העומד ואי פרוץ מרובה אף כנגד העומד אסור, ופרש"י דהיינו טעמא דאסור אף נגד העומד דאתי אוירא דה"ג וה"ג ומבטל לעומד, ומד"ט ועד עשר אמות אי

שבת גם העומד בטיל אלא שתלה זאת משום דבעינן מחיצות שלמות, והיינו דבעינן היקף מחיצות וכל שאין המחיצות מחוברות לא חשיב מקום המוקף מחיצות. וגם לדבריו יל"ע דא"כ בסוגין גבי מיעוט בראשו של המבוי לא נימא אתי אורא לבטל את העומד שהרי אי"צ שהפס יתחבר לכותלי המבוי דאינו משמש כמחיצה אלא מחלק את הפתח.

הטעם דל"א אתי אורא בפס ד"א

ז. **בחדושי הרשב"א** (ד"ה הוא תני לה) ביאר את הטעם דמהני פס גבוה עשרה שמשכו ד"א לאורכו של מבוי ולא אמרי' ביה אתי אורא דהאי גיסא, וז"ל "וכותל מעליא דמבוי לא מיבטל באורא דהאי גיסא והאי גיסא ועוד אורא דחוץ למבוי לא מבטיל כדבעינן למימר קמן".

והזר ושנה דבריו אלו (בד"ה אלא) וז"ל "וכיון דפס זה הוי כותל המבוי תו לא מיבטיל מחמת אויר דהאי גיסא והאי גיסא, א"נ באויר שאחורי הפס אויר של מבוי אחר הוא ואין אויר של מבוי אחר חשוב לגביה דידיה לבטל יתיה".

ולכאורה מחמת ב' טעמים אלו ג"כ לא נימא דאורא דבין הפס לכותל האמצעי ואורא דחוץ למבוי אחורי ראשו כנגד רוח רביעית יבטל את הפס, משום דכותל מבוי לא בטיל ומשום דאורא שחוץ למבוי אינו מבטל.

ובחדושי הריטב"א (טז. ד"ה שלש) כתב "וזה הדין הוא בכלאים מה שאין כן לענין שבת דפירצה ביותר מעשר או פרוץ מרובה על העומד אוסר כל המבוי וכל החצר מפני שמוציאו מרה"י ועושה אותו כרמלית, וזה ברור וכן הסכימו כל המפרשים ז"ל".

משמע מדברי הריטב"א דגם לענין שבת לא מתבטל העומד מחמת אורא דה"ג, אלא שמ"מ נהי דהעומד קיים אסור לטלטל גם כנגד העומד דכיון שפרוץ למקום האסור לו (או שנידון שנתבטל ההיקף) הרי הוא כרמלית, וזה צ"ע דהרי הרשב"א הוכיח שפיר מסוגין שגם היכא שלא איכפ"ל בפירצה וכגון בראשו של המבוי אפ"ה העומד מתבטל מחמת דאתי אורא דה"ג, (ונפק"מ דלא מהני לחלוקת פתח המבוי ולמעטו), ואילו מדברי הריטב"א משמע דלא בטיל העומד אלא טעמו מחמת דאפילו שלא בטיל העומד אסור לטלטל כנגדו כיון שיש פירצה, אך מסוגין קשה.

ובחדושי הר"ן (טז. ד"ה ת"ש) כתב וז"ל "דבשבת אסור לטלטל אף

כנגד העומד וטעמא משום דגבי שבת דבעינן מחיצות שלמות כנגד כל החצר או כנגד כל המבוי כל שהפרוץ מרובה על העומד אפילו עומד מיבטיל, אבל גבי כלאים אין אנו צריכין אלא להפריש בין הזרוע להנטוע". הנה הר"ן כתב שגבי

שידור תיקון מבוי רחב ע"י העמדת פס שלמה דעא

את דברי הבי"י שכתב שגם בערב אמרי' פרוץ כעומד מותר. וכתב החזו"א דלפי מה שכתבו תוס' (י: ד"ה ואצבעיים) דבסוף מבוי לא אמרינן אתי אורא דה"ג וה"ג, א"כ משכחת לה שנפרצה המחיצה כשיעור העומד וכיון שזה סוף מבוי לא איכפ"ל באורא דה"ג, אלא שסיים דמדברי תוס' משמע שיעקר התירוץ גבי דינא דר"א ור"א הוא כריצב"א ובאמת לא איכפ"ל בין סוף מבוי לתחילת מבוי. אלא שצ"ב כנ"ל מה יענו על קושית הרשב"א בדינא דמבוי שנפרץ מראשו, (ועיין משנ"ת בזה בסימן כ"ט דאיכ"ל שבנפרץ בראשו של מבוי אף תוס' מודו דאמרינן שסוף מבוי שאני וגרע מפירצה בצידו של מבוי דהתם האויר חשוב יותר משום דמשמש לפתח לבני מבוי שמקצרים דרכם משא"כ בפירצה בראשו דלא שבקי לא חשיב ואין בכוחו לבטל את העומד, עיי"ש).

ט. עוד הקשה הרשב"א גבי דינא דרב אמי ורב אסי דנפרץ מצידו אם נשתתיר שם פס ד' מתיר פירצה עד עשר, ולשון מתיר בפירצה משמע שהקורה היא מתירה את הפירצה, והיכי דמי אם עומ"ר אי"צ להתירה של קורה ואם פרוץ מרובה לא מהניא הקורה להתיר כיון דאמרינן אתי אורא דהאי גיסא ומבטל לעומד.

ותירץ דהתם בשהעומד מרובה ואי"צ להכשירה דקורה אלא כל אותו כותל נותר בעומ"ר, והלשון מתיר אין

הטעם דל"א אתי אורא בנפרץ מראשו ובנפרץ מצידו

ה. הרשב"א הקשה מ"ט במבוי שנפרץ מראשו ששיעור פירצתו בעשר (וכדלעיל ו). לא אמרינן דאתי אורא דהאי גיסא והאי גיסא ויבטל את מה שנשתתיר מן הכותל, ואטו מי נימא דאיירי דוקא שנשתתיר עומד יותר מי' (ועיי' ברש"י שם שפירש דהיה רוחב במבוי כ' אמה וסתמו עשר אמות), וכתב דהתם אפילו בפרוץ מרובה על העומד שרי ומשום דסוף מבוי הוא.

ויל"ע דהפוסקים לא הזכירו כלל דין זה דבסוף מבוי לא אמרי' דאורא דה"ג וה"ג מבטלו אף שלכאורה דברי הרשב"א מוכרחים מכח קושיתו ממבוי שנפרץ בראשו, והנה המג"א הקשה על ההגהות אשרי דס"ל שעומ"ר מב' צדדים הוה עומד, דמאי נפק"מ בזה נימא שאורא דה"ג וה"ג מבטלו, ותירץ דאיירי שהעומד בב' צידי המבוי, עכ"ד, ולפי מ"ש הרשב"א היה אפשר ל עוד דנפק"מ בסוף מבוי.

אמנם החזו"א הזכיר זאת, דהנה הביה"ל (סעיף ט') הקשה דלא משכח"ל פרוץ כעומד בערב, דאם העומד אינו בסוף הגובה כלפי מעלה א"כ אתי אורא דה"ג וה"ג ומבטל לחבל, ואם הפרוץ הוא כלפי מטה והעומד כלפי מעלה א"כ כיון שאין העומד רבה על הפרוץ אמרי' דאורא הגבוה מעשרה והאויר הפרוץ מלמטה מבטלים לעומד, והניח בצע"ג

הכוונה שהקורה מתרת אלא לומר שנשאר עדיין שיעור מבוי מוכשר וכיון שכן כל המבוי מוכשר. א"נ התם סוף מבוי הוא^א. א"נ ל"א דאתי אורא דהאי גיסא אלא באויר דמבוי גופיה. ובשם ריצב"א הביא כעין זה דל"א אתי אורא דה"ג אלא באויר שאני חושבו כסתום.

[מבואר דלג' התירוצים ברשב"א בדינא דר"א ור"א איירי בפרוץ מרובה. ואי אפשר לומר כן דא"כ כל פירצה שהיא יותר מג' אוסרת, וע"כ כוונת הרשב"א דאיכא עומ"ר באותה הרוח אלא שפרוץ שבצידי הפס רבה על הפס ולכן אמרי' דאתי אורא דה"ג, וכגון שיש עומד ה' אמות ופרוץ ב' אמות ועומד פס ד"ט ואורא דעלמא, ומה שתירץ בתירוץ קמא דעומ"ר עה"פ, היינו שהפס רבה על הפירצה שנפרצה. ואם כנים הדברים יהא מוכח מזה דאף שיש עומ"ר על הפירצה מצידה האחד מ"מ כיון שמצידה השני של הפירצה יש עומד מועט שאורא שמב' צידיו רבה עליו אמרי' דהאורא מבטל לעומד, ולא איכפ"ל שבכל הרוח העומד מרובה^ב].

י. תוס' (ד"ה ואצבעיים) תירצו גבי דינא דר"א ור"א כתירוץ ריצב"א דל"א אתי אורא אלא באויר שאני חושבו כסתום ומזה הוכיחו כריצב"א וסיימו אם לא שנחלק דסוף מבוי שאני.

ויל"ע אמאי לא תירצו דאותו פס ד"ט הרי הוא כותל מבוי, (כיון דלענין סוף מבוי סגי בשיעור ד' טפחים וא"כ מחמת דהוי סוף מבוי ממילא מיקרי כותל מבוי), ולפיכך לא מיבטיל באורא דה"ג וה"ג. ואולי זה גופא כוונת תוס' דסוף מבוי שאני, דאין כוונתם כהרשב"א דבסוף מבוי ל"א לדינא דאורא דה"ג וה"ג, אלא כיון דהוא סוף מבוי לכן מיקרי כותל מבוי וממילא לא מיבטיל.

יא. לעיל בתחילת הסימן נתבאר בשם החזו"א (סימן א' סקמ"ו) שצידד דמבוי לאבעי כתלים ואף בלא"ה חשיב מבוי לפי ענין תשמישו, ויל"ע אם שייך לומר לפי דבריו כתירוץ הרשב"א דכותל מבוי לא מיבטיל (שהרי לדבריו יתכן דאין משמעות לכותל מבוי).

א. ויש להעיר מאחר שכבר תירץ (גבי הקושיא דמבוי שנפרץ מראשו) דסוף מבוי שאני, א"כ מה חזר להקשות מדינא דר"א ור"א הרי כבר תירץ דסוף מבוי שאני, וגם למה המתין מלתרץ כן רק בתירוץ שני, גם יש להעיר אליבא דתוס' שלא ברירא להו דאמרי' סוף מבוי שאני היאך יתצו את הקושיא ממבוי שנפרץ מראשו. ועיין לעיל בסימן כ"ט מה שנתבאר בזה.

ב. גם יש להעיר בלשונו בקושיא דאין קורה מתרת ב' פתחים משום דאתי אורא דה"ג, והיה לו להקשות בפשיטות דכיון שאתי אורא דה"ג יש כאן ב' אוירים בלי קורה שהם מבטלי לעומד, (ומה שצריך לבטל הכשר קורה היינו דוקא כשאחד מן האוירים הוא עם קורה, וכגון בההיא דרב יהודה). גם יש שינוי לשון בישבו על ההיא דחבלים שלא יסתור תירוץ למה שתירץ בריצב"א.

שירת תיקון מבוי רחב ע"י העמדת פס שלמה דעג

יב. לפי דברי הר"ן הנ"ל שכתב דדוקא היכא שצריכים מחיצות שלמות אז מיבטיל העומד ומה"ט חילק בין שבת לכלאים, י"ל בפשיטות דהיינו טעמא דלא מיבטיל הכותל מאויר דב' צידיו, משום דאויר שמב' צידיו אינו צריך להיות שלם עם הסתום, ודוקא אויר שבקו המחיצה הוא מבטל את העומד, וקרובים הדברים לדברי ריצב"א.

■ סימן שס"ד ■

סימן ל"ג

שיטות הראשונים בדין תיקון מבוי עקום בעקמומיותו

שיטת רש"י בענין תיקון בעקמומית * שיטת ר"י * ביאור הראשונים לרש"י
 דהתיקון בעקמומית מפני מראית העין * הערה בהא דלא הוכיחה הגמ' דאין
 העקמומית י' מדבעי רב תיקון בעקמומית * יבואר דא"א לפרש דהא דבעי רב
 תיקון באמצע משום דהוה ב' מבואות וביאור דברי הרא"ש * ביאור טעם
 המרדכי שמהני תיקון דלחי וקורה ביש בעקמומית יותר מעשר * דברי
 הריטב"א שנראה דס"ל דחשיבי כב' מבואות ממש * ביאור דברי הריטב"א דגדר
 התקנ"ח שתקנו מפני הרואין היינו דהוה כב' מבואות ממש * ביאור נוסף בדברי
 הריטב"א דגזירת הרואין היינו דנראה שהם כב' מבואות * תיקון לחי וקורה
 בעקמומית של מבוי כמין ח' * תיקון בעקמומית היכא שיש חומה בראשיו *
 העולה לדינא

והקשתה הגמ' "במאי עסקינן אילמא
 ביותר מעשר בהא לימא
 שמואל תורתו כסתום", ופרש"י דלמוה"ז
 הקושיא היאך סגי בלחי אטו לחי ביותר
 מעשר מי מהני.

ולפירוש קמא פרש"י את קושית הגמ',
 "כיון דיותר מעשר הוא כחד
 מבוי וכי האי גוונא לא לימא שמואל
 דלאו מפולש הוא".

והנה בשיטת שמואל הביא רש"י ב'
 פירושים אי בעי תיקון
 בעקמומיתו, אבל בשיטת רב לא הביא ב'
 פירושים אלא פירש בפשיטות דבעי
 תיקון בעקמומית, ונראה לכאורה דאף
 לפירוש קמא שס"ל דלשמואל לא בעי
 תיקון בעקמומית, היינו דוקא לשמואל

שיטת רש"י בענין תיקון בעקמומית

א. **בגמ'** (ו.) "איתמר מבוי עקום רב
 אמר תורתו כמפולש ושמואל
 אמר תורתו כסתום". ופרש"י אליבא
 דרב "צריך לשתי פתחיו לצד רה"ר לחי
 לכל רוח ובעקמומיתו צריך צוה"פ
 דפילוש שהוא מפולש לחבירו הוא
 כמפולש לרה"ר".

ואליבא דשמואל כתב "ואין צריך
 בעקמומיתו כלום אלא אלו
 עושין לחי לפתחן ואלו עושין לחי לפתחן
 דלא מצרכינן צוה"פ אלא בפתחים שהם
 מפולשים זה כנגד זה לרה"ר. לישנא
 אחרינא תורתו כסתום תורת מבוי סתום
 וצריך לעשות לחי לעקמומיתו והיינו לחי
 שעושין במבוי סתום. וזה קיבלתי ממורי
 הזקן ז"ל".

שירת דין תיקון מבוי עקום בעקמומיותו שלמה עדה

דרב דאם עקמומיתו יותר מעשר הוי כחד מבוי ולא בעי תיקון בעקמומית וככל מבוי מפולש. והיה אפשר לדחות בפשיטות דאה"נ והיה אפשר להקשות כן, אלא שעל זה היה אפשר לדחות שאליבא דרב אי"צ תיקון בעקמומית וכמו שפירש מוה"ז, לכן מקשה הגמ' משמואל. אלא שלפי"ז יצא נפק"מ דלהלכה שקי"ל כרב וכרש"י שבעי תיקון אף בעקמומית, אם העקמומית תהא רחבה יותר מעשר לא נצריך תיקון בעקמומית שהרי הוה כחד מבוי, והרי בפוסקים מבואר היפך זה שהרי דנו הראשונים (הובא בב"י וד"מ ובביה"ל) אם העקמומית היא יותר מעשר אם מהני תיקון דלחי (כ"ה דעת מהר"ם במדכ"י) או שלא מהני לחי כיון שהוא רחב מעשר, הרי שאע"פ שהעקמומית היא יותר מעשר בעי תיקון בעקמומית ולא אמרי' דהוה כחד מבוי.

ה. ולמשנ"ת לעיל דהא דבעי תיקון בעקמומית היינו מפני הרואין, לפי"ז יש ליישב דאע"פ שיש בעקמומית יותר מעשר והוה כחד מבוי אפ"ה בעי תיקון בעקמומית משום התקנת חכמים לעשות תיקון באמצע כדי שיהא נראה התיקון לכל בני המבוי.

יבואר דא"א לפרש דהא דבעי רב תיקון באמצע משום דהוה ב' מבואות וביאור דברי הדא"ש

ו. הרא"ש הביא את פרש"י שגם לרב צריך תיקון בעקמומית, ואת

שהוא כסתום בעקמומית, משא"כ לרב כיון שנידון כמפולש ואין העקמומית נידונת כסתומה בזה פשיטא ליה שצריך תיקון בעקמומית.

שיטת ר"י

ב. הראשונים הביאו בשם ר"י, דפליג על רש"י וס"ל דאליבא דרב שתורתו כמפולש אי"צ תיקון בעקמומית אלא סגי בלחי מכאן וצוה"פ מכאן וככל מבוי מפולש ביושר.

ביאור הראשונים לרש"י דהתיקון בעקמומית מפני מראית העין

ג. והקשו כל הראשונים על שיטת רש"י דס"ל שאליבא דרב בעינן תיקון בעקמומית, מ"ט גרע ממבוי מפולש ביושר שסגי בתיקון בב' ראשו, ואילו במפולש בעקמומית לרב בעי תיקון אף באמצעו, ובפרט דחזינן דאליבא דשמואל קיל טפי.

ד. תוס' (ד"ה רב) תירצו דהא דבעי תיקון בעקמומית היינו משום דבעינן שיראו צוה"פ כל בני המבוי, וכ"כ הרא"ש דבעינן שיראו צוה"פ בני מבוי זה ובני מבוי זה.

הערה בהא דלא הוכיחה הגמ' דאין

העקמומית י' מדבעי רב תיקון בעקמומית

ד. בקושית הגמ' "אילימא ביותר מעשר בהא לימא רב תורתו

כסתום", יש להעיר אמאי הקשתה הגמ' מדברי שמואל ולא הקשתה גם אליבא

שיטת ר"י דס"ל דאליבא דרב אי"צ תיקון בעקמומית, וסיים הרא"ש "ואומר אני דהלשון מוכיח כפרש"י, דכי היכי דלשמאל תורתו כסתום היינו שכל אחד מהמבואות תרתו כסתום, דאי אפשר לפרש דמבוי זה דינו כסתום בלא עקמומית דאותו אינו צריך אלא לחי אחד, ה"נ תורתו כמפולש דקאמר רב היינו שכל אחד מן המבואות דינו כמבוי מפולש".

ובפשטות כונת הרא"ש לפרש ביאור נוסף בטעמו של רב דלכך בעי תיקון בעקמומית כיון שהיה כב' מבואות וכל אחד מן המבואות טעון תיקון בשני ראשיו. אלא שלכאורה אי אפשר לומר כן שהרי אם כל אחד חשיב מבוי בפנ"ע, א"כ חזינן דהפירצה שביניהם לא חשיבא פירצה כדי לחברם ולהחשיבם כאחד, (והא דל"ח פירצה היינו מחמת דאיכא עומ"ר וכמו שיבואר), ואם אינה פירצה ממילא הוי כסתום וכמחיצה שמחלקת לתרי, וא"כ מאי טעמא דינו כמפולש. [ועיין בחזו"א (סימן א' סק"ה) שפירש בדברי הרא"ש גופיה דאין העקמומית נידונת בעומ"ר דהוה כמבוי עקום, ויבואר לקמן אי"ה].

וביותר דהרי מוכח שאף היכא דהוה כחד מבוי בעי תיקון בעקמומית, שהרי מבואר להדיא בדברי רש"י שכשהעקמומית יותר מעשר הוה כחד מבוי שהרי כך פירש את שאלת הגמ' אילימא ביותר מעשר בהא לימא שמואל תורתו כסתום, ואפ"ה קאמר הרא"ש

עצמו בתשובה (הביאו הדרכי משה) דאף אי העקמומית יותר מעשר בעי תיקון בעקמומית, ואי כל הטעם דבעינן תיקון בעקמומית משום דהוה כב' מבואות, א"כ ביותר מעשר שהוא כחד מבוי קמה וגם נצבה שאלת הראשונים מ"ט בעי תיקון בעקמומית, שהרי לא שייך תירוץ הרא"ש דהוה ב' מבואות, וע"כ שאין התיקון אלא משום דבעינן שיהא נראה התיקון בכל המבוי וכדבריו הראשונים.

ויש לדחות עפ"י התורא"ש שהוא פירש לפירוש רש"י את שאלת הגמ' אילימא ביותר מעשר וכו', דהכי פריך אחרי שהוא רחב כל כך בעקמומית נראה כמבוי שאינו מעוקם וצריך צוה"פ מצד אחד. נראה מדבריו דכל קושית הגמ' היא דרק נראה כמבוי אחד, אבל לא שבאמת הוה כחד מבוי, ולפי"ז י"ל שאף שהעקמומית יותר מעשר לא הוה כחד מבוי ולכן לרב בעי תיקון בעקמומית. אלא שיש להעיר בדברי התורא"ש דבכל מקום פירצה עשר אוסרת, ומ"ט הכא דן רק משום שנראה כמבוי אחד ולא החשיבם באמת כמבוי אחד דכיון שיש פירצה ביניהם נעשו כאחד, וכשתי חצרות שאם יש ביניהם פירצה יותר מעשר מערבים אחד אין מערבין שתיים].

וע"כ לומר שהרא"ש לא כוון בדבריו האחרונים ליישב את הקושיא למה לרש"י הצריך תיקון בעקמומית, אלא רק בא להוכיח כדעת רש"י דבעי

לחי וקורה, וקשה הרי לא מהני לחי ביותר מעשר, (וכמו שפירש רש"י את קושית הגמ' לדעת מוה"ז), וביאר הד"מ כיון שמעיקר הדין אי"צ תיקון בעקמומית אלא משום שיהא נראה שיש תיקון סגי בתיקון כל דהו ומהני הכא אף ביותר מי' ואע"פ שבעלמא לא מהני לחי ביותר מי'.

הביה"ל היקל כהמרדכי משום שצירף את שיטת ר"י דלא בעי כלל תיקון בעקמומית.

דברי הריטב"א שנראה דס"ל דחשיבוי כב' מבואות ממש

ה. **אולם** בדברי הריטב"א לכאורה מבואר שנקט סברא זו כתירוץ על שיטת רש"י, וז"ל הריטב"א, "וכשתאמר לרב למה עושין צוה"פ בעקמומית ואין עושין אותו באחד מראשיו, י"ל מפני שיהא צוה"פ שעושין שם משמש לשני ראשיו ויראו אותו, כי הפתח ההוא משמש לכאן ולכאן ואם אתה עושה צוה"פ באחד מן הראשים בלבד לא הכשרת השני בצוה"פ באחד מראשיו כי אין זה הראש שבו צוה"פ חשוב ראשו של זה כלל" עכ"ל.

אלא שתמוה כנ"ל דא"א לומר אליבא דרב דהוה כב' מבואות (דאם חשוב שיש מחיצה ביניהם לחלקם לשתיים א"כ גם יהא ניתר ע"י העומ"ר, ועוד דאם הפירצה יותר מעשר ודאי הוה כחד מבוי).

תיקון בעקמומית, והיינו דההנהגה בכל מבוי היא כהנהגה של מבוי בפנ"ע שבעי תיקון בב' ראשיו, אבל באמת אינם ב' מבואות, אלא הם מבוי אחד, ורק דנים אותם כאילו הם ב' מבואות, שהרי כל אחד צריך תיקון בב' ראשיו ומטעם דבעינן שיראו כל בני המבוי את התיקון, וזה הוכיח ממ"ש תורתו כמפולש ומשמע דכל אחד דינו כאילו היה מפולש בפנ"ע ודומיא דמאי דאמר שמואל תורתו כסתום, (וכע"ז פירש רש"י בדעת מוה"ז מ"ש תורתו כסתום היינו שההנהגה במבוי זה הוא כמבוי סתום אף שאינו סתום בפועל שהרי צריך תיקון בעקמומית, וה"נ בדברי הרא"ש בעי כל אחד תיקון של מבוי מפולש בפנ"ע).

וממילא ניחא מה שהערנו בטעמא דבמפולש יותר מעשר בעי תיקון בעקמומית, דהתם ליכא למימר שהוי כב' מבואות, ברם למשנ"ת א"ש דאין הטעם ברא"ש משום דהוי כב' מבואות אלא הכל מבוי אחד ורק דנים אותם כב' מבואות, ובמפולש יותר מי' אף שודאי הכל כחד מבוי מ"מ בעי תיקון בעקמומית דבינן שיהא התיקון נראה בב' ראשיו וכמשנ"ת.

ביאור טעם המרדכי שמהני תיקון דלחי וקורה ביש בעקמומית יותר מעשר

ז. דעת המרדכי בשם מהר"ם שאפילו אם העקמומית היא יותר מי' מהני

בתשובה דלא מהני, ודעת מהר"ם במרדכי דמהני, וביאר הדרכי משה טעמו כיון שאין התיקון שם אלא מפני הרואין, ובדעת הרא"ש נראה דס"ל שכיון שתקנו חכמים מפני הרואין דבעי תיקון בכל אחד מראשיו, ממילא מכח התקנת חכמים בעינן תיקון גמור. ואי נימא דהריטב"א ס"ל כתשובת הרא"ש אתי שפיר טפי לשון לא הכשרת, דכיון שיש כאן תקנ"ח ממילא בעי תיקון גמור וכל שלא נעשה תיקון גמור לא הוכשר המבוי לטלטול.

ביאור נוסף בדברי הריטב"א גזירת הדואין היינו דנראה שהם כב' מבואות

י. ואולי י"ל עוד דהנה במבוי אחד שמתעגל לא הוזכר שצריך תיקון באמצעו ואף שלא רואים את התיקון, וע"כ דוקא היכא שנראה כמחולק לב' מבואות בזה נראה שלא הוכשר השני כלל, אבל היכא שנראה הכל כמבוי אחד הכל יודעים שתיקון מבוי הוא בראשו ולכן אין חסרון במה שלא רואים את התיקון מכל שטחו של המבוי, ודוקא היכא שנראה לאינשי כב' מבואות בזה נראה להו כאילו אין תיקון בראשו ולכן צריך שיראה התיקון בכל המבוי, והיינו דזה גופא גזירת הרואין שיטעו ויאמרו שהם ב' מבואות וממילא יאמרו שלא הוכשרו המבואות כדיון, אבל אין החשש שיחשדו שלא תיקנו את המבוי בראשו, ולכן במבוי שמתעגל שהוא ודאי לא נראה כב' מבואות לא שייך גזירת הרואין וסגי בתיקון כב' ראשיו. וא"כ יש לומר

ביאור דברי הריטב"א דגדר התקנ"ח שתקנו מפני הרואין היינו דהוה כב' מבואות ממש ט. ואולי גם בדברי הריטב"א צריך לדחוק כמשנ"ת ברא"ש, וזה בהקדים דהנה הריטב"א לכאורה ארכביה אתרי ריכשי שהרי כלל יחד את ב' התירוצים, שמתחילה הזכיר "ויראו אותו" משמע כסברת תוס' דגרע ממפולש ביושר משום דבעינן שיראה לכל בני מבוי, ואח"כ סיים "כי אין זה הראש שבו צוה"פ חשוב ראשו של זה כלל" משמע דהוי ממש כב' מבואות ולכן בעינן תיקון לכ"א בפנ"ע, ואולי כוונתו ג"כ כתוס' והרא"ש שמעיקר הדין סגי בתיקון בב' הראשים, אלא שמפני הרואים בעי תיקון בעקמומית כדי שיראוהו כל בני המבואות, וזהו שסיים דאם יעמיד את הצוה"פ בראשו שכלפי רה"ר אף שאליבא דאמת מהני מ"מ אינו נראה לבני המבוי השני ונראה שאין שם תיקון בראשו שכלפי העקמומית ולכן בעינן תיקון בעקמומית.

ויש להוסיף עוד דהלשון לא הכשרת השני בצוה"פ באחד מראשיו, אין כוונתו שרק נראה שלא הכשרת, אלא אליבא דאמת לא הוכשר אלא שאי"ז מעיקר הדין אלא מכח התקנ"ח לעשות תיקון בעקמומית מטעם הרואין, ומאחר שתיקנו כן כל שלא עשה תיקון זה לא הוכשר כלל. ולכאורה זה תלי בפלוגתת הראשונים הנ"ל היכא דאיכא בעקמומיתו יותר מעשר אי מהני לחי, דדעת הרא"ש

שירת דין תיקון מבוי עקום בעקמומיותו שלמה דעט

אינו מדינא אלא רק מפני הרואים אי"צ בעקמומית תיקון גמור כדין במפולש, וראיה מדעת מהר"ם במרדכי שמהני לחי בעקמימותו אף אם באותו מקום איכא יותר מעשר, (והביה"ל היקל כוותיה משום שצירף את שיטת ר"י ודעימיה דאי"צ כלל תיקון בעקמומית, וכ"ש הכא שיש לצרף עוד את שיטת הראשונים שבעקום כמין ח' אין דינו כמבוי עקום).

תיקון בעקמומית היכא שיש חומה בראשו יב. במג"א (סימן שס"ג סק"ז) נראה שאם תיקן את ראשי המבוי בחומה אי"צ תיקון בעקמומית, ולכאורה כן מוכח מדברי השו"ע, דבס"ב (דאיירי בדין רה"ר שניתרת ע"י דלתות) כתב "ואחר שעשה לה תיקון דלתות חשובה כולה כחצר אחת ואין מבואותיה צריכים תיקון", מבואר שאין צריך כלל תיקון למבואות ומשמע דאפילו בעקמומית אי"צ תיקון כיון שההיקף מתוקן בדלתות, וכדברי המג"א דאם העיר מוקפת חומה אי"צ תיקון בעקמומית. אלא שיש להעיר מאי שנא היכא שתיקנו בחומה מהיכא שתיקנו בצוה"פ שבזה מבואר (כן הוא להדיא ברא"ש סימן ו' והביאו השו"ע בס"ג) דאף אם תיקן ב' ראשיו בצוה"פ צריך תיקון דלחי וקורה בעקמומית, והרי בתרווייהו כבר ליכא פילוש לרה"ר, ומצאתי בבית מאיר שהקשה כן והניח בצ"ע, עד כדי שבזה רצה ליישב את מנהג העולם שלא עושים תיקון בעקמומית דכיון שמתקנים ראשיהם בצוה"פ לא בעו תיקון

דזו כוונת הריטב"א שסיים דאם אתה עושה צורת הפתח באחד מראשו לא הכשרת ראשו השני כי אין זה הראש שבו צוה"פ חשוב ראשו של זה השני, והיינו דכל זה טעות דאינשי שיראה שהוא ראש אחר ולא הכשרת ראשו של זה השני.

ובזה יש ליישב את קושית הקרבן נתנאל שהקשה דגם במבוי ארוך מאד לא נראה בו התיקון בכל שטחו של המבוי ומאי שנא ממבוי עקום דבעינן שיראה התיקון בכל המבוי, ולמשנ"ת אתי שפיר דדוקא כשנראה כב' מבואות אז נאמרה הסברא דבעינן שיראה התיקון בכל מבוי אבל היכא שנראה הכל כמבוי אחד אי"צ שיראה התיקון בכולו.

תיקון לחי וקורה בעקמומית של מבוי כמין ח' יא. נחלקו הראשונים במבוי העשוי כמין ח' אם גדרו כמבוי סתום או כמבוי עקום שנידון כמפולש (ויבואר לקמן), ולדעת רש"י (ו): דינו כמפולש ובעי תיקון בב' עקמומיותו, ולכן עושה צוה"פ בב' עקמומיותו ובב' ראשיו לחי וקורה, וכתב המשנ"ב דה"ה שיכול לעשות לחי וקורה בב' עקמומיותו וצוה"פ בב' ראשיו, ובחזו"א (סימן א' סק"ז) חלק על זה דבכה"ג הרי אין תיקון הצוה"פ ניכר לבני המבוי שבגג הח', והרי הא דבעי תיקון בעקמומית היינו כדי שיראה לכל בני מבוי.

ולכאורה יש ליישב את דעת המשנ"ב, דכיון שהתיקון בעקמומית

בעקמומית דהוה כעיר המוקפת חומה
שאי"צ תיקון בעקמומית, אלא שכתב
דבטלה דעתו נגד דעת הראשונים.

שפילושו לכרמלית. גם דעת המג"א (שם
בסימן שס"ג) דאף במפולש לכרמלית בעי
תיקון בעקמומית.

ואולי עפ"י הנ"ל אפשר לתת קצת טעם
דבעשה חומה אין כלל פילוש ולא
מיחזי לאינשי שבעי תיקון, אבל בליכא
חומה שבעי תיקון ותיקנו בצוה"פ אכתי
נראה לאינשי דראשי המבוי בעו תיקון
אלא שאת ראשו תיקנו בצוה"פ
ובעקמומית לא נראה התיקון לכן צריך
לתקנו גם בעקמומית, וצ"ע.

המג"א (סימן שס"ג סקכ"ז) כתב לבאר את
טעם המנהג עפ"י דברי הרמ"א
שכל מבואות שלנו דינם כחצרות, ובחצר
ליכא דין חצר עקום לכן אי"צ תיקון
בעקמומית, ומה שבראשו נהגו בצוה"פ
אף שהוא חצר ואי בעקום לא נידון
כמפולש גם בראשו אי"צ תיקון דמפולש,
היינו משום דסמוך לרה"ר, (ואולי כוונתו
שלגבי ראש החצר שסמוך לרה"ר דנים
אותו כדין מבוי - עפ"י סברת תוס' יב.),
ובביה"ל סמך על דברי המג"א בצירוף
דעת ר"י ודעימיה שאף במבוי עקום אי"צ
תיקון בעקמומית.

העולה לדינא

יג. השו"ע פסק כדעת רש"י שבעי תיקון
בעקמומית, ותמהו הפוסקים
למה לא נהגו בתיקון בעקמומית.

החזו"א (סימן א' סקי"ז) תמה מפני מה
מבואות דידן לא יהא דינם
כמבוי הרי בתים וחצרות פתוחים לתוכן.

וע"ע במנחת שלמה (תנינא סימן ל"ט) מה
שטרח ליישב את מנהג ירושלים
שלא נהגו לעשות תיקון בעקמומית.

הט"ז (סק"ג) דייק מרש"י שדוקא
במפולש לרה"ר בעי תיקון
בעקמומית משא"כ במפולש לכרמלית
והביא כן מהמשאת בנימין בשם מהר"י
וויל, אלא שהקשה הט"ז מ"ש מכל
מבוי מפולש שדינו כמפולש אף

סימן ל"ד

ביאור סוגית מבוי העשוי כנדל לפי שיטות הראשונים בסוגית מבוי עקום

ביאור הסוגיא לשיטת רש"י ❖ ביאור הסוגיא למוה"ז ❖ ביאור הסוגיא לר"י ❖
בעשוי כנדל ומכוונים הקטנים זה כנגד זה ❖ ראייה לשיטת מוה"ז מדאמר' כרוך
בודיא אותיבו בעקמומיתה

ביאור הסוגיא לשיטת רש"י

ב. לשיטת רש"י דס"ל גבי מבוי עקום
דאליבא דשמואל אי"צ תיקון
בעקמומית אלא עושה לחי וקורה בב'
ראשיו, ואליבא דרב בעינן תיקון
בעקמומית ולכן עושה צוה"פ באמצע
ולחי וקורה בב' ראשיו, פירוש המו"מ
בסוגיא, דהב"ע דהמבוי הגדול לא היה
מפולש בב' ראשיו אלא ראשו אחד פתוח
לרה"ר וראשו השני סתום, אלא שבצידו
אחד היו לו מבואות קטנים (שיטת רש"י
שרק בצידו אחד היו לו מבואות קטנים
שהרי לא הזכיר כלל שהיו לו מב' צדדים,
ויבואר עוד לקמן) והם היו פתוחים
לרה"ר ונמצא דעקמומיתו של המבוי
הגדול עם כל אחד מהמבואות הקטנים
הוא כמין ד' ומפולש בעקמומית לרה"ר.

ואב"י אמר שעושה צוה"פ בראשו של
הגדול ובראשי הקטנים עושה
לחי וקורה, ואמר ליה רבא כמאן
כשמואל דאמר תורתו כסתום, והיינו
דמהא דלא הצריך תיקון בעקמומית מוכח

בגמ' (ח:) "איתמר מבוי העשוי כנדל
אמר אב"י עושה צוה"פ לגדול
והנך כולהו משתרו בלחי וקורה, א"ל
רבא כמאן כשמואל דאמר תורתו כסתום
למה לי צוה"פ, ועוד הא ההוא מבוי עקום
דהוה בנהרדעא וחסו לה לדרב, אלא אמר
רבא עושה צוה"פ לכולהו להאי גיסא
ואידך גיסא משתרי בלחי וקורה".

א. מצינו ג' שיטות בראשונים בדין מבוי
עקום; א. שיטת רש"י דאליבא
דרב בעי תיקון בב' ראשיו ובעקמומית,
ואליבא דשמואל אי"צ תיקון בעקמומית
אלא בשני ראשיו. ב. שיטת מוה"ז דבין
לרב ובין לשמואל בעי תיקון בעקמומית,
אלא שפליגי דלרב בעי תיקון דמפולש
דהיינו שבעינן בעקמומית צוה"פ
ולשמואל תיקון דלחי וקורה. ג. שיטת ר"י
דבין לרב ובין לשמואל אי"צ תיקון
בעקמומית אלא שפליגי בתיקון שבב'
ראשיו אי בעי צוה"פ או לחי מכאן ומכאן.
וצריך לבאר את סוגית מבוי העשוי כנדל
לפי ג' השיטות.

הרי חשו לדרב וא"כ גם הקטנים בעו צוה"פ בראשיהם, אלא אמר רבא עושה צוה"פ לכל הקטנים מצד אחד ומצד שני לחי וקורה.

ביאור הסוגיא לר"י

ד. אך לשיטת ר"י דס"ל שבמבוי עקום בין לרב ובין לשמואל אי"צ תיקון, הסוגיא מוקשית, דכיון דאמר אביי עושה צוה"פ לגדול והנך כולהו מישתרו בלחי וקורה, הרי זה ממש כדברי רב שבעקום כמין ד' עושה בראשו אחד צוה"פ ובראשו אחר לחי, וא"כ מה הקשתה הגמ'.

הרא"ש (סימן ו') הקשה כן על ר"י, והניח בקושיא.

תוס' (בדף ו.) הקשו על שיטת ר"י דלשון אידך גיסא לא משמע כפירושו דאידך גיסא משמע הצד השני של הקטנים - דהיינו העקמומית, ולא ראש הגדול, ולכאורה שיטת ר"י תמוהה ביותר מעצם מהלך הסוגיא, ולא רק מהלשון אידך גיסא.

ה. **ויש** לבאר את שיטת ר"י עפ"י מ"ש הרא"ש בהמשך דבריו, דעל מסקנת רבא כתב "והא ליכא לאקשו"י לר"י למה ליה למיעבד צוה"פ לכולהו ליעבד צוה"פ במבוי הגדול ואידך כולהו לישתרי בלחי וקורה, משום דמבואות הקטנים מפולשים כל אחד לחבירו כמין ח' וצריך אחד מהן צוה"פ".

דס"ל כשמואל, ולכן הקשה למה בראש הגדול צריך צוה"פ, ועוד הרי חשו לדרב וא"כ בעי תיקון גם בעקמומית, אלא אמר רבא עושה צוה"פ לכולהו - היינו לכל הקטנים במקום העקמומית לגדול, ואידך גיסא היינו צידם השני שפונה לרה"ר ניתרים בלחי וקורה. וה"ה דאם ירצה להתיר את הגדול עושה לחי וקורה בראשו שכלפי רה"ר. (ויכול ג"כ לעשות להיפך דהיינו בראש הקטנים שכלפי רה"ר צוה"פ ובראשם שכלפי הגדול לחי וקורה, אלא שא"כ יצטרך לעשות צוה"פ נוספת בשביל להתיר את הגדול בפתחו הפונה לרה"ר).

ביאור הסוגיא למוה"ז

ג. **ולדעת** מוה"ז דס"ל דבמבוי עקום בין לרב ובין לשמואל בעי תיקון בעקמומית אלא שפליגי אם עושה בעקמומית תיקון של מפולש דהיינו צוה"פ, או תיקון דסתום דהיינו לחי וקורה, יש לפרש את הסוגיא בפשיטות, דלדעת אביי עושה צוה"פ לגדול - היינו בראשו שפונה כלפי רה"ר והנך כולהו מישתרו בלחי וקורה, היינו שלקטנים עושה בראשיהם רק לחי וקורה ואף בעקמומית בעי תיקון אלא שסגי בלחי וקורה אך אי"צ לעשות צוה"פ לקטנים, וא"ל רבא כמאן כשמואל, מהא דלא בעו הקטנים צוה"פ באחד מראשיהם אלמא ס"ל כשמואל דתורתו כסתום, א"כ למה הגדול צריך צוה"פ בראשו האחד, ועוד

מבוי עקום העשוי כמין ח', דהנה תוס' (בדף י:) סברו שגם זה מיקרי מבוי עקום, אך הביאו שדעת ריצב"א שכה"ג לא מיקרי מבוי עקום, ובחידושי הרשב"א (שם) הסכים ג"כ לדעת ריצב"א, ולפי"ז א"א ליישב דהוּו מבוי עקום ומשום דעשוין כמין ח', וא"כ הדרא הקושיא על שיטת ר"י לדוכתא.

ז. וכתב בחידושי הרשב"א (ו.) וכ"כ הריטב"א דבשמעתא דמבוי העשוי כנדל איירי שהיו מבואות קטנים מב' צידי המבוי הגדול אלא שאינם מכוונים זה כנגד זה, [דאם היו מכוונים היו מפולשים ביושר, וכדברי תוס' ח:], ונמצא שכל המבואות הקטנים הם מפולשים עם המבוי הגדול כמין ד' ועם הקטנים שבצידים כמין ח' ועם הקטנים שכנגדם כמין ל', ומחמת שמפולשים כח' אי"צ תיקון וכדעת ריצב"א שפילוש כמין ח' לא נידון כמפולש, אך מחמת שמפולשים כמין ל' וכמין ד' בעו תיקון בעקמומית, לכן עושה צוה"פ לכל הקטנים שבצד אחד ולמבוי הגדול ובקטנים שבצד השני עושה לחי וקורה ואז נמצא שאין פילוש כמין ל' וכמין ד' שאין באחד מראשיו צוה"פ, ורק הפילוש שכמין ח' הוא לא ניתקן באחד מראשיו בצוה"פ ומ"מ מחמת כן לא מיקרי מפולש אפילו כדין מבוי עקום וכנ"ל.

רע"א (תשובה ל"ג) ג"כ כתב כן מדעתיה, שהקשה מסוגיא דמבוי העשוי

ולפי זה יש לפרש את מהלך הגמ' גם לפר"י, דמתחילה אמר אביי שיעשו צוה"פ לגדול ולכל הקטנים עושה לחי וקורה בראשיהם שכלפי רה"ר, והקשתה הגמ' דכרב לא אתיא דאף שהפילוש של הקטנים עם הגדולים שעקומים כמין ד' נתקנו, אך אכתי יש בין הקטנים עצמם פילוש כמין ח' - שהרי המבואות הקטנים כל אחד מפולש לחבירו כמין ח', וא"כ ב' ראשי הפילוש לא נתקנו אלא בלחי וקורה ולא בצוה"פ וזה כשיטת שמואל דתורתו כסתום, וא"כ קשה למה בראשו של הגדול שהוא ראש העקמומית כמין ד' בעי צוה"פ הרי אינו מפולש ביושר אלא עקום, ולשמואל אי"צ בראשו אלא לחי וקורה.

אלא אמר רבא עושה צוה"פ בראשי הקטנים ובראשו של הגדול עושה לחי וקורה ונמצא דאין ב' ראשי פילוש שלא נתקן עכ"פ אחד מהם ע"י צוה"פ, ואתי שפיר לרב דבאחד מראשי הפילוש בעי צוה"פ.

אלא שיש להעיר דכיון שעפ"י המשך דברי הרא"ש מיושבת שיטת ר"י, א"כ למה בתחילת דבריו הקשה הרא"ש על ר"י מקושיית רבא והניחו בקושיא. ובקרבן נתנאל עמד בזה, ובשו"ת רע"א (סימן ל"ג) דחה את ישוב הק"נ והניח בקושיא.

ו. והנה עיקר ישוב הרא"ש בישוב שיטת ר"י תלי בפלוגתא דרבוותא בדין

כנדל על הרשב"א דס"ל כר"י שמבוי עקום אי"צ תיקון בעקמומית וגם ס"ל כריצב"א דכמין ח' לא מיקרי מפולש וא"כ א"א לבאר את הסוגיא כמ"ש הרא"ש, וכתב ליישב דיש כאן פילוש כמין ל' וכתב דמצא כן בריטב"א, ובאמת הדברים מפורשים גם בחידושי הרשב"א וכן"ל.

בעשוי כנדל ומכוונים הקטנים זה כנגד זה ה. כתבו הראשונים (ותוס' בראשם) דבמבוי העשוי כנדל איירי שאין הקטנים הפתוחים לגדול זה כנגד זה דא"כ הווי מפולשין. ובפשטות כוונתם דבזה לא הוה פליג שמואל ומודה שמואל דבעי צוה"פ. אך הב"י השיא כוונתם באופ"א. דבסוף הסימן דן הב"י לדעת רש"י דס"ל שאליבא דרב במבוי עקום בעי תיקון בעקמומית, אם במבוי העשוי כנדל והקטנים מכוונים זה נגד זה אי בעי תיקון בעקמומית, ומדברי הטור שכתב דאפילו אינם מכוונים זה כנגד זה בעו תיקון בעקמומית משמע דכ"ש שאם מכוונים זה כנגד זה בעו תיקון בעקמומית, וכתב דכן נראה מהרמב"ם שכתב "מבוי שהיו לו שבילים מצד זה ושבילים מצד האחר שנמצאו מפולשין לרה"ר אע"פ שאינן מכוונין זה כנגד זה הרי כל אחד מהן מבוי מפולש, כיצד מכשירין אותו עושה צורת פתח לכל אחד ואחד מן השבילים שבצד האחד, וכן לפתח הגדול ועושה לכל השבילים שבצד

השני לחי או קורה". ודייק הב"י דמשמע שכשהם מכוונים זה כנגד זה ג"כ צריכין תיקון במקום פתיחתן למבוי הגדול.

ורע"א (כתשובה שם) כתב די"ל שכוונתם הרמב"ם כדברי הרשב"א והריטב"א דאי"צ תיקון בעקמומית כדעת ר"י, ובעשוי כנדל צריך צוה"פ לכל מבואות שבצד אחד משום שנידון כעקום כמין ד' ובאלו שבצד שני סגי בלחי וקורה דלא איכפ"ל במפולשין כמין ח'. וכתב שלפי"ז יוצא שגם הרמב"ם דעתו כשיטת ר"י שאי"צ תיקון בעקמומית, ודעתו שבעקום כמין ח' אין תורתו כמפולש.

וסיים הב"י דמדברי תוס' שכתבו דאם מכוונים הווי מפולשין משמע שאי"צ תיקון בעקמומית, דבזה הווי כמפולשין ביושר, ורע"א שם דחה שאין מדברי תוס' ראייה דכוונתם שאם הם מפולשים זה כנגד זה גם לשמואל בעי צוה"פ.

אך באמת יל"ע בדברי הראשונים אמאי במכוונים זה כנגד זה נידון כמפולש ביושר, הרי יש בין ב' המבואות פירצה [שבה עובר המבוי הגדול], וכיון שיש פירצה נמצא שכלו מחיצות כל מבוי לפני הפירצה, ואי"ז כמבוי חד אלא מופסק ע"י הפירצה, ואינו אלא כמבוי עקום כמין ד' מחמת שעקום למבוי הגדול, (ואם רוחב המבוי הגדול הוא פחות מ' ניחא דאין כאן פירצת י').

עוד יל"ע בסברת הב"י שצייד דאף במכוונים המבואות זה כנגד זה בעי תיקון בעקמומית, דהנה לעיל בסימן הקודם נתבאר בדין מבוי עקום דהא דבעי תיקון בעקמומית היינו מחמת שאין כל בני המבוי רואים את התיקון שבעקמומית, וא"כ מ"ט במכוונים זה כנגד זה בעי תיקון בעקמומית, הרי כל בני המבוי רואים את התיקון שבב' ראשי הקטנים, ואי משום שיסברו שמתעקם ע"י הגדול, א"כ גם יבינו שהתיקון הוא בראשו של הגדול. ואם רוצה לתקן גם את המבוי הגדול (שהוא אינו מפולש ביושר) ניחא שבעי תיקון בעקמומית.

כרב ולא כשמואל לרב צוה"פ בעי לשמואל הנ"מ לחי מעליא".

מסוגיא זו מוכח לכאורה כדעת מוה"ז, דבין לרב ובין לשמואל בעי תיקון בעקמומית, שהרי פירשה הגמ' דהאי דלא כרב ודלא כשמואל משום דאין הלחי עומד, משמע דאף לשמואל בעי בעקמומית לחי שראוי לעמוד ברוח מצויה. ברם ר"ח גרס 'בשפתיה', דס"ל שאי"צ תיקון בעקמומית. ואף רש"י ישב זאת שכתב דאיירי שרק בני מבוי אחד רצו לתקן ובני המבוי השני לא רצו לתקן, ולכן אותיבו בעקמומית כדי להתיר ראש מבוי אחד מן העקמומית.

אלא שהקשו הר"ן והגאון"י וכן נראה שהוקשה לר"פ, כיון שרק בני מבוי אחד רצו לתקן אכתי אמאי בעי תיקון בעקמומית כיון שתורתו כסתום. ולכן כתבו שנראה כגירסת ר"ח שגרס 'בשפתיה'. (ותירוץ ר"פ צ"ב).

ובחזו"א (סימן א' סק"ח) כתב דאע"פ ששמואל ס"ל דאמרינן עומ"ר בעקמומית ומהני במקום לחי, הנ"מ במתקן את ב' ראשי המבואות אך במתקן רק מבוי אחד גם שמואל מודה לסברת רב דלא שייך עומ"ר דדמי למבוי עגול שלא שייך בו עומ"ר, וכתב שלזה כוון רש"י בד"ה הנ"מ, (ודברי החזו"א יבוארו בסימן הבא בהרחבה).

ט. **במבוי** שהוא מפולש גמור ועקום באמצע ופתוח בג' ראשים לרה"ר, כמין קמץ, (וכמו הצורה שבתוס' ד"ה רב אמר), אם צריך תיקון בעקמומית בשביל להתיר את שתי המבואות שבראש הצורה שהם מכוונים זה כנגד זה, תלוי בנידון הנ"ל בדין מבוי העשוי כנדל וראשי המבואות מכוונים זה כנגד זה.

דאיה לשיטת מוה"ז מודאמרי' כרוך בודיא
אותיבו בעקמומיתיה

י. **בגמ'** (ח.) "ההוא מבוי עקום דהוה בסורא כרוך בודיא ואותיבו בעקמומיתיה. אמר רב חסדא הא דלא

סימן ל"ה

ביאור תורף הסוגיא בדף ו. שהשוזתה פירצה בצידו של מבוי לדין מבוי עקום

הסוגיא בדף ה' בדין עומ"ר בראשו של מבוי, ויבואר טעמא דלא מהני לחי וקורה ועומ"ר בשתי רוחות המבוי משום שנידון כמבוי מפולש * יסוד המחלוקת אי פירצה מצידו אוסרת היינו אם ע"י הפירצה נידון כמפולש * הוכחת הגמ' ממבוי עקום היינו משום דחשיב כפירצה מצידו ופליגי אי דינו כמפולש ומסתעף מזה אם מהני עומ"ר בעקמומית * דחית הגמ' דדוקא בבקעי רבים (או בליכא גידודי) נידון כמפולש, ודעת שמואל שגם בזה אינו כמפולש * עפ"ז ישוב שיטת מוה"ז מקושית תור"פ * בדברי החזו"א אליבא דהרא"ש דמבוי עקום שתיקנו בצוה"פ בשני ראשיו בעי תיקון בעקמיותו, וצידד דמבוי עקום ליכא עומ"ר * בפירצת צדדין ומבוי עקום, אם מחמת דאיכא עומ"ר אין דינו כמפולש, או שמחמת דאינו כמפולש מהני עומ"ר * תמיהה על קושית הגמ' שדנה דע"י פירצה יותר מעשר יהא כמפולש אף שהפירצה מצידו * ביאור בעיקר הנידון אי בנפרץ מצידו (ומבוי עקום) מיקרי מפולש * יבואר דטעם איסור פירצה מצידו משום דחשיב כמפולש * ביאור התו"ש והבנת השעה"צ בדבריו דהפירצה אוסרת מחששא דשבקי * לדברי השעה"צ בדברי התו"ש צ"ע מדימוי הגמ' למבוי עקום * הערה על משנ"ת דאיסור פירצת מבוי משום דחשיב כמפולש, מפירכת הגמ' בדף ה' על הק"ו מחצר

א. בגמ' (ה:) פליגי בדין מבוי שנפרץ מצידו, רב חנין בר רבא אמר רב פירצתו בעשר, ורב הונא אמר רב פירצתו בארבעה, ואמר רב נחמן בר יצחק כוותיה דרב הונא מסתברא מהא דפליגי רב ושמואל במבוי עקום דלרב תורתו כמפולש ולשמואל תורתו כסתום, ואי ביותר עשר בהא לימא שמואל תורתו כסתום, אלא לאו בעשר וקאמר רב תורתו כמפולש, ודחתה הגמ' דבזה גם רב חנין מודה שפירצתו

בד' ומשום דבמבוי עקום קא בקעי רבים.
וצריך לבאר את דימוי הגמ' בין מבוי שנפרץ מצידו למבוי עקום.
הסוגיא בדף ה' בדין עומ"ר בראשו של מבוי, ויבואר טעמא דלא מהני לחי וקורה ועומ"ר בשתי רוחות המבוי משום שנידון כמבוי מפולש *
ב. בגמ' (ה:) אמרינן דמבוי ניתר בעומ"ר מק"ו, ומה חצר שאין ניתרת

שידת דימוי פירצת מבוי מצדו למבוי עקום שלמה דפו

רבים או דליכא גידודי, שבזה אע"פ שאיכא עומ"ר אסור, וה"ה דלא מהני לחי בפירצת מבוי אי בקעי רבים או דליכא גידודי. אבל אי לא בקעי רבים ואיכא גידודי דאין הפירצה אוסרת באיכא עומ"ר, א"כ על כרחך דמהני תיקון דלחי להתיר את הפירצה, דמה"ט מהני עומ"ר דילפינן בק"ו מלחי וקורה.

ואין להקשות דאי ליכא עומ"ר בשתי מחיצות נמצא שאין כאן ג' מחיצות גמורות והאיך יהני לחי להתיר היכא דליכא ג' מחיצות גמורות הרי לא הוי כלל רה"י, די"ל עפ"י המבואר בגמ' (יב:) שלחי משום מחיצה ומהני כמחיצה אפילו מדאוריתא, ולכן במקום דליכא אלא ב' מחיצות ותיקנו בלחי הזורק לתוכו חייב, (ועיי' בביה"ל ריש סימן שס"ג). והא דלא מהני לחי אלא היכא דאיכא ג' מחיצות גמורות היינו משום דבמבוי מפולש לא מהני לחי משני ראשיו (מטעם דדומה טפי לרה"ר), ולכן כל היכא שבאים לתקן מבוי בשתי רוחות ע"י לחי וקורה צריך לדון אם דינו כמפולש ואז לא מהני בשתי מחיצות, או דדינו כסתום דאז אף שמתקנו בשתי רוחות בלחי וקורה מהני, ולכן צריך לדון על כל פירצה אם על ידה נעשה כמפולש, ולפיכך כל דברי תוס' שבשאר רוחות לא

בלחי וקורה ניתרת בעומ"ר, מבוי שניתר בלחי וקורה אינו דין שניתר בעומ"ר. הנה מבואר דאי אפשר להתיר במבוי ע"י עומ"ר אלא רק מכח הק"ו מלחי".

וכתבו תוס' דאמחיצה רביעית הוא דעביד ק"ו דליהני עומ"ר, אבל שיועיל עומ"ר בכל ד' מחיצות ליכא למילף דדיו לבא מן הדין להיות כנדון כמו לחי.

מבואר דדוקא במקום שמהני לחי, והיינו ברוח רביעית, מהני עומ"ר, כיון שמדין לחי ילפינן לעומ"ר, אבל במקום דלא מהני לחי, דהיינו בשאר רוחות המבוי, כיון דליכא למילף בק"ו מלחי לא מהני עומ"ר.

וקשה דהרי מפורש להדיא בהמשך הסוגיא שמהני עומ"ר שהרי אין פירצת עשר מצידו של מבוי אוסרת לכל חד כדאית ליה, (דהיינו היכא דלא בקעי רבים או היכא דאיכא גידודי), וע"כ היינו ע"י דין עומ"ר, (דבלא"ה כל פירצה שהיא יותר מג' אוסרת).

ג. **וכתב** החזו"א (סימן א' סק"ד) דדברי תוס' הם לס"ד דלרב הונא כל פירצת מבוי מצידו בד', אבל למסקנא שתלי בבקעי רבים או בגידודי דברי תוס' הם דוקא על פירצה שאוסרת וכגון דבקעי

א. וכבר עמדו האחרונים בטעמא דבעינן ק"ו, ומאי שנא מכל דוכתי דמהני עומ"ר, עיי' בזה בגאו"י ובחזו"א ריש ערובין (סימן א' סק"א), ובחידושי הגר"י (סטנטל) עמ"ס בכורות כתב בשם הגר"ח כדברי החזו"א.

מהני עומ"ר היינו דוקא היכא שע"י הפירצה נידון כמפולש ובזה לא מהני לחי וקורה ולכן לא מהני עומ"ר, אבל בפירצה שאינה אוסרת ע"כ היינו משום דניתרת בעומ"ר ומה שניתרת בעומ"ר היינו משום דיפינן בק"ו מלחי וקורה וא"כ ע"כ דמהני לחי וקורה².

והנה במבוי מפולש לא מהני לחי מב' רוחות אלא עושה לחי וקורה מכאן וצוה"פ מכאן, וכיון שלא מהני לחי מב' צדדים ה"ה דלא מהני עומ"ר מב' צדדים וה"ה דלא מהני לחי מצד זה ועומ"ר מצד זה, דמאחר שתיקן צד אחד בלחי שוב לא מהני לחי בצידו השני וממילא לא מהני עומ"ר בצידו השני כיון שלחי לא מועיל שם. (ועיי' בזה בחזו"א שם).

והטעם שפירצה מצידו אוסרת היינו משום דע"י הפירצה מצידו דבקעי בה רבים הוה כמבוי מפולש דל"מ ביה תיקון דלחי וקורה ודעומ"ר. (ותוס') (ו.) כתבו דבפירצה מצידו אסור דממעט בהילוכא אבל מראשו לא ממעט בהילוכא דלא שבקי פתחא רבה ועיילי בזוטא, ובאבן העזר פירש גם לדבריהם דמחמת דממעטי בהילוכא הוה פירצה דבקעי רבים, ויבואר לקמן בסוף סימן זה).

יסוד המחלוקת אי פירצה מצידו אוסרת היינו אם ע"י הפירצה נידון כמפולש

ד. **ופליגי** רב חנין בר רבא אמר רב ורב הונא אי בנפרץ מצידו של מבוי אוסרת פירצה פחות מעשר, והיינו אי מהני עומ"ר בפירצות מבוי מצידו, דרב חנין ס"ל דאע"ג דבפילוש ברוחות נגדיות ל"מ עומ"ר מ"מ אם הפירצה מצידו שאז אין הפילוש ברוחות נגדיות מהני עומ"ר, ורב הונא ס"ל שאף כשהפירצה מצידו ל"מ עומ"ר כדין מבוי מפולש, ואף פירצה שאין בה עשר אוסרת. והיינו דפליגי אם כה"ג שאין הפירצה מכוונת נגד הפתח אי הוי עי"ז כמבוי מפולש.

הוכחת הגמ' ממבוי עקום היינו משום דחשיב כפירצה מצידו ופליגי אי דינו כמפולש ומסתעף מזה אם מהני עומ"ר בעקמומית

ה. **"ואמר** רב נחמן בר יצחק כוותיה דרב הונא מסתברא דאיתמר מבוי עקום רב אמר תורתו כמפולש ושמואל אמר תורתו כסתום, במאי עסקינן אילמא ביותר מעשר בהא לימא שמואל תורתו כסתום, אלא לאו בעשר וקאמר רב תורתו כמפולש אלמא פירצת מבוי מצידו בארבע". והיינו דמבוי עקום אם נחלקו ונדונו כב' מבואות יש במקום העקמומית עומ"ר ופירצה פחותה מעשר, וס"ל לרב

ב. ותו דאף אי נימא דל"מ לחי כיון דליכא מחיצה גמורה ברוח שלישית, מ"מ י"ל דעומ"ר עדיף ויועיל, ואף שילפינן לעומ"ר בק"ו מלחי ליכא למימר דיו, שהרי בעצם מדין תיקון המבוי מהני לחי וממילא גם עומ"ר, ומה שלא מהני לחי אי"ז מדין תיקון המבוי אלא מחמת דיש כאן חסרון במחיצות דבר תורה, וממילא כיון שהמניעה בתיקון לחי אינו מדיני תיקון המבוי משו"ה ליכא למימר דיו שהרי מדין תיקון המבוי גם לחי היה לו להועיל.

שידור דיומי פירצת מבוי מצדו למבוי עקום שלמה רפט

בפתח זה לכניסה ויציאה, דלכאורה מהותו של פילוש במבוי היינו שנכנסים בזו ויוצאים בזו).

ולפי"ז עולה דשמואל מיקל טפי וסבר דאפילו בפירצת מבוי מצידו שבקעי בה רבים ג"כ אינה אוסרת, שהרי לשמואל מבוי עקום אע"פ שבקעי בה רבים דינו כסתום וניתר בעומ"ר ואין דינו כמפולש, וממילא שמעינן דפירצת מבוי מצידו ניתרת בעומ"ר ואפילו אי בקעי רבים באותה פירצה, שהרי הגמ' השוותה אותם זל"ז וכמשנ"ת.

והקשתה הגמ' "מכלל דרב הונא סבר דאע"ג דלא בקעי בה רבים אוסרת הפירצה מצידו ונידון כמפולש, מ"ש מדרב אמי רב אסי", דאמרי שבנפרץ מצידו כלפי ראשו אי איכא פס ד' אין פירצה שמצידו אוסרת, ומשום דמבוי ניתר בפתחים הרבה, (כפרשי ה. ד"ה מתיר), והיינו דפתחים שמצידו ניתרים בעומ"ר. ותירצה "התם איכא גידודי הכא דליכא גידודי", והיינו דאי ליכא גידודי מיקרי מפולש ופירצה אוסרת בו, ואי איכא גידודי לא מיקרי מפולש וניתר בעומ"ר. (ונתבאר לעיל דכשינו שניתר בעומ"ר ה"ה שניתר בתיקון דלחי וקורה).

וכל ביאור זה כלול בקצרה בדברי תור"פ שכתב וז"ל "מבוי עקום, והשתא יש בכל אחד ואחד ג' מחיצות דאע"ג דהוא פרוץ כנגד חבריו מ"מ עומ"ר על הפרוץ ואפ"ה אמר רב דתורתו כמפולש" עכ"ל.

דתורתו כמפולש, אלמא לא אמרי' דע"י עומ"ר נדון את הפירצה כאילו היא סתומה, אלא הרי היא פירצה שאוסרת וממילא הכל כחד מבוי, ועל כרחק מה שאינה ניתרת בעומ"ר היינו משום דנידון כמבוי מפולש דל"מ בה עומ"ר או לחי מב' רוחות, ומזה מוכח שדעת רב דפירצה מצידו הפחותה מעשר אוסרת ולא ניתרת בעומ"ר ומשום דגם בזה חשיב כמפולש. אבל לשמואל דס"ל שתורתו כסתום ע"כ היינו משום דדנים את מקום העקמומית כאילו הוא סתום והיינו ע"י עומ"ר, ומדמהני עומ"ר ע"כ דס"ל דע"י פירצה מרוח צדדית אינו נעשה כמפולש ודוקא בפתוח מב' רוחות זו כנגד זו מיקרי מפולש, וממילא פירצה שהיא מצידו של מבוי ניתרת בעומ"ר ולא אוסרת בפחות מעשר.

דחית הגמ' דדוקא בבקעי רבים (או בליכא גידודי) נידון כמפולש, ודעת שמואל שגם בזה אינו כמפולש

ו. ודחתה הגמ' אליבא דרב חנין, "שאני התם דקא בקעי בה רבים", והיינו דדוקא בבקעי רבים נידון כמבוי מפולש מחמת דהוי דרך שנכנסים בפתח זה ויוצאים בזה, אבל אם לא בקעי בה רבים אינו נידון כמפולש ולכן בזה ניתרת הפירצה בעומ"ר. (ולפי"ז לכאורה בקעי רבים היינו בני רה"ר שמשמשים ע"י ב' פתחי המבוי לקצר דרכם דרך המבוי שנכנסים בזה ויוצאים בזה, אבל לא סגי בהא דבני מבוי משמשים

ז. כבר נתבאר שלמ"ד דאין פירצה מצידו אוסרת בפחות מעשר והיינו דניתרת בעומ"ר, היכא שליכא עומ"ר ניתר בלחי, שהרי הא דעומ"ר מהני במבוי היינו בכ"ש מלחי, ואי לחי לא מהני גם עומ"ר לא יועיל, ומ"ש הריטב"א (ו). "וכל שהוא נדון כפירצה בין מיותר מעשרה הן בד' טפחים לא סגי ליה בלחי וקורה אלא בעי צוה"פ שאין לחי וקורה מתירין את הפירצה", היינו דוקא היכא דלא מהני עומ"ר, שהרי הריטב"א איירי אליבא דמ"ד שפירצה מצידו אוסרת, והיינו דלא מהני עומ"ר, אך למאן דס"ל שעומ"ר מהני י"ל דבפרוץ מרובה מהני לחי, (ואע"פ שנמצא דלחי מתיר בשתי רוחות אין בכך כלום, כיון שאין תורתו כמפולש, וכמשנ"ת).

עפ"ז ישוב שיטת מוה"ז מקושית תור"פ

ה. ואולי בזה יש לבאר את דעת מוה"ז, [שהיא הל"א ברש"י], דאיהו ס"ל שלשמואל דאמר תורתו כסתום בעי תיקון בעקמימותו אלא שסגי בתיקון של מבוי סתום דהיינו בתיקון של לחי, והקשה בתור"פ (ד"ה ושמואל וכע"ז בשאר

הראשונים) וז"ל "ולא נראה דמה נפשך אי הוי כסתום משום דכיון דעומ"ר על הפרוץ א"כ הוי לכל מבוי ג' מחיצות א"כ אינו צריך כלל בעקמומית, ואי לא הוי כסתום א"כ הוי כמפולש א"כ לא סגי בלחי אלא צריך צוה"פ בעקמומיתו"², לפיכך הסכים לפירושו של רש"י דאליבא דשמואל אי"צ כלל תיקון בעקמימותו.

ולמשנ"ת יש ליישב דלשיטת מוה"ז איירי בכה"ג שפרוץ מרובה ולכן בעי תיקון בעקמומיתו, והקשתה הגמ' אי ביותר מעשר ודאי דלא מהני לחי לשמואל דהא אין לחי מועיל ביותר מעשר, וא"כ ע"כ איירי בפחות מעשר, וכיון שאיירי בפרוץ מרובה בעי תיקון בעקמומית לד"ה שהרי העקמומית שהיא פתח של כל אחד מהראשים אינה מתוקנת, אלא דלרב ל"מ לחי אלא צריך צוה"פ ולשמואל סגי בלחי. ומהא דלרב לא סגי בלחי מוכח דאף לו יהי שיהא בו עומ"ר לא מהני, שהרי עומ"ר נלמד בק"ו מלחי ואם לחי לא מועיל גם עומ"ר לא מועיל, א"כ מבואר שלדעת רב פירצה מצידו אוסרת אף בפחות מעשר ואע"ג שעומ"ר.

ג. פשוט לשונו נראה שהעומ"ר הוא גורם שיהא דין המבוי כמבוי סתום, אך א"א לומר כן שהרי מבוי המפולש אינו נידון כסתום אי איכא עומ"ר באחד מראשיו, וע"כ כוונתו דפשיטא ליה שלשמואל דינו כסתום כיון שהפירצה מצידו, ומ"ש משום דכיון דעומ"ר וכו', קאי אדלקמיה והיינו דמשום דאיכא עומ"ר ממילא חשיב כג' מחיצות גמורות ואי"צ תיקון בעקמומית דהעומ"ר הוא מתיר כלחי, ואי לא הוי כסתום והיינו דלכן לא מהני העומ"ר אלא הוי כמפולש א"כ לא סגי בלחי בעקמומית אלא בעי צוה"פ, אלא שאין לשונו מחזור.

שירת דימוי פירצת מבוי מצדו למבוי עקום שלמה רצא

סגי בתיקון דלחי וקורה בראשו ובפירצה, אבל אם פירצה בעקמומיתו אינה הופכתו למפולש ממילא סגי לתקן את הפירצה ע"י לחי וקורה, ולכן לשמואל דמבוי עקום דינו כסתום ממילא אף אם בעקמומיתו פרוץ מרובה אפ"ה מהני ביה תיקון דלחי וקורה בראשו ובעקמימותו.

בדברי החזו"א אליבא דהרא"ש דמבוי עקום שתקנו בצוה"פ בשני ראשיו בעי תיקון בעקמימותו, וצידד דמבוי עקום ליבא עומ"ד ט. ועפ"י"ז יש לדון גם בדברי החזו"א בדעת הרא"ש, דהנה דעת רש"י דאליבא דרב שדינו כמפולש בעי תיקון בעקמומית ולא סגי בלחי מכאן וצוה"פ מכאן אלא בעינן לחי מכאן ומכאן בב' ראשי המבוי וצוה"פ בעקמומית ונמצא שבזה יש לכל מבוי לחי וצוה"פ. וכתב החזו"א (סק"ה) דאם עשה צוה"פ בב' ראשי המבוי לא יצטרך תיקון בעקמומית שהרי בעקמומית יש עומ"ר ונמצא שיש לכל מבוי צוה"פ בראשו ועומ"ר שדינו כלחי בצידו השני וסגי בזה אף שדינו כמפולש. אלא שהרא"ש כתב אליבא דרש"י שעושה לחי מכאן ומכאן וצוה"פ בעקמימותו או צוה"פ מכאן ומכאן ולחי בעקמימותו, הרי שאע"פ דאיכא צוה"פ בב' ראשיו אפ"ה אינו נותר בעומ"ר שבעקמומית, ותמה החזו"א כיון שלחי מהני גם עומ"ר יש לו להועיל, ובסקי"ט כתב דהרא"ש איירי בפרוץ מרובה וכוונתו שבעי בעקמומית תיקון דלחי או תיקון דעומ"ר.

והנה בפשטות לדעת מוה"ז גם מדברי שמואל מוכח שפירצה הפחותה מעשר אוסרת מצידו של מבוי, ולכן אין העקמומית ניתרת בלי תיקון ועכ"פ תיקון של לחי, ברם להאמור י"ל דלעולם אליבא דשמואל פירצה מצידו אינה אוסרת משום דהפירצה ניתרת בעומ"ר, ומה שבעי הכא תיקון היינו משום דפרוץ על העומד, ובכה"ג הרי לא חשיב כפתח אע"פ שאין בפירצה עשר, אבל מוכח שאם יהא עומ"ר הפירצה מצידו אינה אוסרת, דכיון שס"ל שמהני לחי א"כ מוכח דגם עומ"ר מהני ואין פירצה פחות מעשר אוסרת.

ואף שבכה"ג אין למבוי ג' מחיצות, שהרי רוח רביעית פרוצה במלואה ובעוד אחת מג' הרוחות איכא פרוץ מרובה, (עיי' חזו"א סימן א' סקמ"ה אות כ'), אפ"ה מהני ביה לחי וקורה בראשו ובעקמומיתו, ואף שדין תיקון מבוי נאמר רק אחר שיש לו ג' מחיצות מעלייתא, יש לומר כמשנ"ת בתחילת הדברים, דכיון דמדאוריתא הוי רה"י בב' מחיצות ולחי, (כמבואר בגמ' יב: ועיי' בביה"ל ריש סימן שס"ג), לפיכך גם אחר התקנ"ח מהני ב' מחיצות גמורות ובשתי המחיצות האחרות תקון דלחי, דכל מה שלא מהני לחי ברוח שלישית היינו דוקא מחמת תקנת מבוי מפולש, דלא מהני ביה לחי וקורה בשתי רוחות אלא בעי צוה"פ ברוח שלישית וברוח רביעית סגי בלחי, ולפיכך אם ע"י פירצה מצידו נידון כמפולש ממילא לא

ממילא מהני תיקון דלחי וקורה מב' רוחות ואף שהפרוץ רבה על העומד.

(ובדברי החזו"א שאירי בדעת רב, אי"צ לכל זה, דלרב שמתקן ב' ראשיו בצוה"פ ממילא רוח רביעית היא מתוקנת במחיצה מעלייתא ובעי תיקון רק בעקמומית, ולפיכך מהני בעקמומית לחי וקורה ואע"פ שפרוץ מרובה, אך מ"מ כיון שרב איירי בפרוץ מרובה בעקמומית מינה נשמע דאף לשמואל איירי בפרוץ מרובה, וא"כ קשיא היאך מהני לשמואל תיקון דלחי וקורה משני ראשיו, וע"כ צ"ל כמשנ"ת).

בפירצת צדדין ומבוי עקום, אם מחמת דאיכא עומ"ד אין דינו כמפולש, או שמחמת דאינו כמפולש מהני עומ"ד

יב. הנה נתבאר דלרב חנין בדעת רב בפירצה מצידו מהני עומ"ר וא"כ ע"כ אינו כמפולש, ולכן קשיא מרב דס"ל שלא מהני עומ"ר וא"כ ע"כ דינו כמפולש, אבל לשמואל שתורתו כסתום ע"כ אינו נידון מפולש ע"י פירצה מן הצד ולכן מבוי עקום הוא כסתום, וה"ה דפירצה מצידו של מבוי אינה אוסרת בד'.

תמיהה על קושית הגמ' שדנה דע"י פירצה יותר מעשר יהא כמפולש אף שהפירצה מצידו

יג. והנה הגמ' הקשתה "אילימא ביותר מעשר בהא לימא שמואל תורתו כסתום", ופרש"י "וללישנא קמא כיון דיותר מעשר הוי כחד מבוי וכי

י. עוד כתב החזו"א (בסק"ה) ליישב קושייתו על הרא"ש אמאי בעשה צוה"פ בשני ראשיו לא ניתרת העקמומית בעומ"ר, ונראה דהכא נידון האי מבוי כחד מבוי עגול ולא חל עליה שם עומד מרובה", מבואר דפשיטא ליה שמחיצה עגולה אינה מתרת בעומ"ר, והיינו משום דכיון שאין זוית במחיצה לא ניכר היכן סיום העומד שמשם נמשך לדון ולהאריך את המחיצה כנגד הפירצה כדי להתירה בעומ"ר, ולמד החזו"א דגדר תקנ"ח במבוי עקום היינו לדונו כמבוי אחד עגול דאין ניתר בעומ"ר.

יא. וגם בדבריו היה מקום להקשות דכיון שליכא הכא עומ"ר א"כ מאי ראייה דפירצת מבוי אוסרת מצידו אפילו בפחות מעשר, הרי הכא שליכא עומ"ר כל פירצה אוסרת, וכבכל דוכתי דפירצה הפחותה מעשר מותרת דוקא אי איכא עומ"ר (כמבואר להדיא בבביתא טז.).

ולמשנ"ת לעיל יש לומר, דהא ודאי שבעי תיקון בהאי פירצה כיון דליכא עומ"ר, אך מוכח מהא דבעי תיקון דצוה"פ ולא סגי בתיקון דלחי, דאף עומ"ר לא מהני, דכיון דלא מהני לחי א"א להתיר ע"י עומ"ר דאיכא דיו וכמ"ש תוס' (לעיל ה:), ושפיר מוכח דפירצת מבוי מצידו בד' לפי שאינה ניתרת בעומ"ר.

ואע"פ שאם שפרוץ מרובה בעקמומית ממילא אין לו ג' מחיצות, מ"מ י"ל כמשנ"ת דכיון שאינו נידון כמפולש

שירת דימוי פירצת מבוי מצדו למבוי עקום שלמה דצג

עקום אלא הוא כעין מבוי שמתעגל, ועוד דכיון שכמשתמשים במבוי לא ניכר להדיא שמתעקם בהילוכו וניחא תשמישתיה כמפולש ביושר, ממילא לא נדון את הראש השני כפירצה מצידו של מבוי שאינו נעשה עיי"כ כמפולש, אלא הרי זה כשני פתחים בשתי רוחות זו כנגד זו שבזה ודאי הוי כמפולש ובעי צוה"פ באחד מראשיו.

ואולי זה כוונת רש"י שכתב "הוי כחד מבוי", דכיון שפתיחתו גדולה נראה הכל כחד מבוי וכהמשך ולא נראה כמחולק לב' מבואות, והיינו דלא ניכרת העקמומית, לפיכך דומה למפולש ביושר ולכן לא נדונה כפירצה מצידו, וכהאי גוונא לא לימא שמואל דלאו מפולש הוא.

ביאוד בעיקד הנידון אי בנפרץ מצידו (ומבוי עקום) מיקרי מפולש

יד. **הנה** מבואר בסוגין דמבוי שנפרץ מצידו ומבוי עקום דינו כמפולש רק היכא דבקעי רבים, והנה גבי מבוי מפולש ביושר דעת החזו"א (סימן א' סוף סקל"א) דאיי"צ לתנאי דבקעי ביה רבים ואע"פ דלא בקעי ביה רבים ג"כ דינו כמפולש [ודלא כדעת האבן העוזר ר"ס שס"ה], וצ"ב דכיון שאע"פ שהפתח בצידו מ"מ הוה מפולש, א"כ אמאי בעינן לבקיעת רבים, ומ"ש ממפולש ביושר.

בחידושי הרשב"א (ו). ביאר גבי סוגית מבוי העשוי כנדל, דמבוי עקום כמין ח' לא נידון כמפולש (וכדעת

האי גוונא לא לימא שמואל דלאו מפולש הוא".

ולמשנ"ת צריך ביאור טובא דהרי מה שאינו מפולש היינו משום דפירצה ופתח מצידו אינה הופכתו למפולש, דדוקא ע"י שני פתחים ברוחות נגדיות נידון כמפולש, וא"כ מה הקשתה הגמ' דאם הפירצה יותר מעשר בהא ודאי הוא כמפולש אף לשמואל, הרי מ"מ הטעם שאינו מפולש משום שפירצה מן הצד אינה הופכתו למפולש ובוה אין טעם לחלק בין עשר ליותר מעשר, דהחילוק בין יותר מעשר לפחות מעשר הוא אם נידון כפתח או כפירצה ובפירצה לא מהני עומ"ר, וכל זה אינו ענין סוגין שהרי מה שהוא כסתום אי"ז מחמת שאיכא עומ"ר, אלא אדרבה הנידון אם מהני עומ"ר תלוי אם נדונו כסתום או כמפולש וכמשנ"ת. וממילא אף אם נדון שהפירצה אינה ניתרת בעומ"ר וממילא הכל כחד מבוי, אי"ז סיבה שנצריך בו תיקון דמבוי המפולש, כיון שהפתח בראש השני הוא מצידו, ומה בכך דהוה כחד מבוי הרי אפילו מבוי אחד ממש שנפרץ מצידו אינו נידון כמפולש, וצ"ע בזה.

ולדברי התורא"ש אתי שפיר, דהוא פירש את קושית הגמ' באופ"א וז"ל "לפירושא קמא פריך הכי אחרי שהוא רחב כל כך בעקמומית נראה כמבוי שאינו מעוקם וצריך צוה"פ מצד אחד", והיינו דקושית הגמ' שאינו נראה כמבוי

תוס' י:), וז"ל "לפי שאין מבוי עקום כמין ח' כמפולש, ואפילו לרב, דכיון דשני ראשו יוצאים לרשות אחד אין דרך בני אדם לסבב המבוי מתוכו כדי לצאת אל רשות הסמוך לראש השני וכו', אבל כשהוא פתוח לשתי הרשויות הוא צריך לסבב ועל כן נראה כמפולש מפני שהעוברין בתוכו עוברין משער לשער". ובהמשך כתב גבי מבוי עקום דנהרדעא שהצריכהו דלתות, "ולאפוקי מדרב דאפילו במפולש גמור אינו מצריך דלת".

נראה מדבריו שלכו"ע מבוי עקום בעצם אין דינו כמפולש, והיינו משום דאין הפתחים מכוונים זה כנגד זה, אלא שמחמת שמשמש לדרך הרבים ע"י כן נראה המבוי כמפולש אבל באמת אינו מפולש גמור, ולפי"ז ה"ה במבוי שנפרץ מצידו בעצם אינו מפולש כיון שב' ראשי הפילוש אינם מכוונים זה כנגד זה, אלא שמחמת דבקעי ביה רבים נראה כמפולש.

ולפי"ז ניהא דמבוי המפולש ביושר שהוא בעצם מבוי מפולש אי"צ לתנאי דבקעי רבים, אך כשהפילוש לצדדין בעצם אינו מפולש וכל מה שדינו כמפולש היינו רק מחמת בקיעת הרבים, ושמואל פליג גם בזה וס"ל דאפילו בקעי רבים אינו כמפולש.

טו. ונראה עוד דאפילו לס"ד בגמ' (דלרב הונא פירצה מצידו אוסרת בכל ענין ולא תלי בבקיעת רבים ובגידודי), אין צד שבנפרץ מצידו יהא

כמפולש אי לאו מחמת דבקעי ביה רבים, שהרי אחר שתירצה הגמ' את הקושיא על רב חנין מדברי רב במבוי עקום דשאני התם בדברי רב דקא בקעי ביה רבים ופלוגתא דרב חנין ורב הונא בלא בקעי רבים, חזרה להקשות "מכלל דרב הונא סבר אע"ג דלא בקעי בה רבים מ"ש מדרב אמי ורב אסי" ותירצה "שאני התם דאיכא גידודי". ומשמע דעד השתא לא קשיא על רב הונא מר"א ור"א, ורק מחמת שהעמדנו את רב חנין בלא בקעי רבים הקשתה על רב הונא. והיינו דגם להו"א פירצה מצידו אוסרת אליבא דרב הונא רק מחמת שבקעי בה רבים, דרק מחמת כן הוה כמפולש ובלא"ה לא הוי כמפולש, וסברה דלדעת רב חנין אליבא דרב גם בבקעי רבים אין הפירצה אוסרת ול"ח מפולש מחמת כן, ולכן הקשתה מדברי רב במבוי עקום, וחילקה דרב חנין איירי בלא בקעי רבים, והשתא דאוקמינא פלוגתייהו בלא בקעי רבים וא"כ ע"כ לרב הונא בכל ענין דינו כמפולש, הקשתה על רב הונא מרב אמי ורב אסי, ותירצה דגם לרב הונא אין פירצה מצידו גורמת שיהא כמפולש, אלא רק מחמת בקיעת הרבים, אלא דאיהו לא בעי בקיעת רבים בפועל, אלא כל דליכא גידודי שמעכבים את הרבים דמי למפולש ורב אמי איירי באיכא גידודי.

וכל זה מפורש בהדיא בחידושי הרשב"א (ד"ה ורב הונא) וז"ל "דעד השתא דהוה קס"ד דאפילו רב הונא לא קאמר

שידור דיומוי פירצת מבוי מצדו למבוי עקום שלמה רצה

הדבר מבואר כבר בראשונים, וכן היא פשטות הסוגיא שדימתה למבוי עקום).

וכתב הביה"ל "והנה לפי דבריו אם עשו בצד שהפתח בו צוה"פ סגי במקום הפירצה בלחי או קורה", ואח"כ הביא מהאה"ע (סימן שס"ה ס"א ד"ה כתב מ"א) שהיקל יותר ולדעתו אם יש בצד פתח המבוי צוה"פ שוב אי"צ במקום הפירצה אפילו לחי או קורה.

והנה לכאורה אין כלל ראייה מדברי הגר"ז דפליג על האה"ע, דאיהו איירי דוקא בתיקן את ראש המבוי בלחי וע"ז כתב דאם נפרץ הרי הוא כמפולש ובעינן צוה"פ בפירצה, דעומ"ר לא יתיר כיון שאין עומ"ר מתיר במבוי מפולש, אבל היכא שתיקן את ראש המבוי בצוה"פ י"ל דבמקום הפירצה אי"צ כלל תיקון ומשום דניתרת הפירצה בעומ"ר דלא גרע מלחי שמהני באחד מראשיו של מבוי מפולש, וכסברת האה"ע שאם תיקן ראשו בצוה"פ אי"צ תיקון בפירצה ומשום דניתרת בעומ"ר.

ביאור התו"ש והבנת השעה"צ בדבריו
דהפירצה אוסרת מחששא דשבקי

יז. ועיי"ש בשעה"צ שכתב וז"ל "ובתו"ש ראיתי שכשבקעי רבים בדרך הזה חיישינן שיקצרו דרכם ולא ילכו בפתח המבוי שבו הלחי והקורה, ולא אבין דהלא כשנשארו בראשו פס ד"ט לא חיישינן לזה".

אלא בדבקעי ביה רבים דוקא איכא למימר דמוקי לה לדרב אמי ורב אסי בדלא בקעי וכו', אבל השתא דקאמר דאפילו בדלא בקעי בה רבים קאמר רב הונא א"כ דרב הונא פליגא אדרב אמי ורב אסי וכו', ואוקימנא בדאיתא בה גידודי דכיון שאית בה גידודי שמעכבין הילוך הרבים אי"ז כמפולש". (ובבית מאיר סימן שס"ה מבואר שלמד דלס"ד אסרינן בנפרץ מצידו אע"ג דלא בקעי רבים, שכתב דהסוגיא בדף ה: היא לס"ד דלא נחתינן להשקלא וטריא דסוגיא בדף ו. ואסרינן מבוי שנפרץ מצידו בכל ענין אע"ג דלא בקעי רבים ואיכא גידודי, וזה דלא כדברי הרשב"א).

יבואר דטעם איסור פירצה מצידו משום
דחשיב כמפולש

זז. ולפי כל זה פשטות הסוגיא היא שפירצה מצידו אוסרת מחמת שנידון כמפולש, וכמו שהשוותה הגמ' דין זה למבוי עקום, וכן הוא לשון הרשב"א הנ"ל שבאית גידודי אינו כמפולש, אלמא בנפרץ מצידו וליכא גידודי איסורו משום דנראה כמפולש.

ועיי' בביאור הלכה (סימן שס"ה ד"ה צריך) שהביא כן משו"ע הגר"ז שדינו כמבוי מפולש שצריך צוה"פ מצד אחד ולחי או קורה מצד השני. (ובשעה"צ (שם סק"ח) כתב שראה באיזה אחרונים הטעם דאז הוי בכלל מבוי מפולש, ולהאמור

והנה זה לשון התו"ש (סימן שס"ה סק"ז),
 "ומשמע אם אינו מקום מטונף
 ואין בה גידודין המעכבים חיישינן שמא
 יהא בקעי בה רבים לקצר דרכם כיון
 שהוא מן הצד, אבל בסימן שס"ג ליכא
 למיחש להא כיון ששניהם הם מצד אחד
 כמש"ל" עכ"ל.

ולכאורה י"ל שלא כוון כלל לחששא
 דשבקי, שהרי הכא לא שייך
 האי חששא וכמו שהקשה השעה"צ
 דבאיכא פס ד' לא חיישינן לשבקי, אלא
 כוונתו דחיישינן לבקעי רבים לקצר דרכם
 וממילא יהא כמבוי מפולש מחמת דבקעי
 רבים, ומה שחילק מסימן שס"ג היינו
 דהוקשה לו דשם מבואר דלא חיישינן
 לדלמא שבקי ומשום דלא חיישינן שמא
 יקצרו דרכם, וא"כ מהאי טעמא ג"כ היה
 לנו לומר דלא חיישינן דלמא בקעי רבים
 בפירצה, ועל זה חילק דמצידו איכא
 למיחש שמא יקצרו דרכם אבל מראשו
 ששניהם מצד אחד ליכא למיחש שמא
 יקצרו דרכם, אבל אין כוונתו ששניהם דין
 אחד אלא הא כדאיתא והא כדאיתא,
 דהכא איירי לענין חשש בקיעת רבים
 שיהא עי"כ כמפולש וזה אפילו בנשתייר
 פס ד', ובסימן שס"ג איירי לענין חשש
 דדלמא שבקי. ומה שכתב דבראשו ליכא
 למיחש לבקיעת רבים היינו כסברת
 האה"ע בביאור דברי תוס' (ו. ד"ה אחד)
 שכתבו דגם לרב הונא אם נפרץ בראשו
 פירצתו בעשר משום דלא ממעטי

בהילוכא, וביאר האה"ע דהיינו שמחמת
 כן לא בקעי רבים, כיון שאין מקצרינן
 דרכן בנפרץ מראשו.

יח. **המשנ"ב** (סק"י) הביא מהלבוש שכתב
 בטעם האיטור בבקעי
 רבים, דאי בקעי בה רבים אינו נקרא פתח
 רק דרך הרבים, ואולי גם הלבוש כוונתו
 דכיון שזה דרך הרבים לפיכך הוה
 כמפולש וכסברת הרשב"א.

יט. **ולפי** כל זה ברור דבקעי רבים היינו
 בקעי בני רה"ר לקצר דרכם,
 וכמ"ש הרשב"א, ולכן כתב שבב'
 הפרצות ברוח אחת, כמבוי עקום כמין ח',
 לא מיקרי מפולש.

הלכך אם יש מבוי שנפרץ מצידו ודרך
 הפירצה נכנסים ויוצאים מרה"ר
 למבוי, לא חשיב בקעי רבים דעי"כ לא
 הוי כמפולש וכדרך הרבים, ודוקא אם
 נכנסים מרה"ר זו ויוצאים לרה"ר אחרת
 דרך המבוי אז הוי כמפולש וכדרך
 הרבים, (ועיי' בפמ"ג סימן שס"ה משב"ז סק"א
 מ"ש בזה, ועיין עוד לקמן סימן ל"ו משנ"ת בזה).

(ועיי' בבית מאיר (סימן שס"ה ס"א)
 שצידד דבעיר גדולה גם
 בפירצה שבראשו שייך שבקי, ומשום
 דמקצרים דרכם הרבה אם יוצאים מן
 הפירצה במקום מן הפתח, ולפי"ז גם
 בפירצה שבראשו בכה"ג שייך לומר
 דעי" שבקעי רבים הרי הוא נידון
 כמפולש ואוסרת בד').

שידור דיומוי פירצת מבוי מצדו למבוי עקום שלמה דצו

שכן פירצתו בי' תאמר במבוי שכן פירצתו בד', ודחתה קסבר רב הונא בריה דרב יהושע מבוי נמי פירצתו בעשר. והנה אי נימא דפירצה מצידו אוסרת בד' היינו דעי"ז נידון כמבוי מפולש, א"כ לא היה צריך להקשות מפירצה בצידו אלא היה אפשר לפרוך בפשיטות מכל פילוש דבמבוי אוסר ובעי צוה"פ באחד מראשי הפילוש ואילו בחצר אין בה איסור במפולש וגם בחצר מפולשת סגי בתיקון דפס בב' ראשיה, (וכמו שפסק הרמ"א בסימן שס"ד ס"א וכ"ד הב"מ בסימן שס"ה, ודלא כאבן העוזר סימן שס"ה דס"ל שחצר מפולשת בעיא תיקון דצוה"פ), וגם למסקנא אע"ג דאמרי' דקסבר דמבוי נמי פירצתו בי', אכתי היה אפשר לפרוך מדין מפולש דאוסר במבוי ולא בחצר.

ואין לדחות דדוקא לפי המסקנא שהאיסור הוא בבקעי רבים רק בזה אמרינן דהטעם משום דע"י בקיעת הרבים הוה כמפולש אבל לס"ד אין הטעם משום פילוש אלא החמירו יותר בפירצות במבוי, שהרי נתבאר לעיל עפ"י דברי הרשב"א בחידושו דגם לס"ד האיסור במבוי הוא דוקא בבקעי רבים, וא"כ גם בס"ד טעם האיסור הוא משום פילוש.

כב. ואגב אורחיה יש להעיר בסוגיא שם, דהנה תוס' (ד"ה קל וחומר) כתבו דאמחיצה רביעית הוא דעביד ק"ו אבל

לדברי השעה"צ בדברי התו"ש צ"ע מדימוי הגמ' למבוי עקום

כ. ולהבנת השעה"צ בדברי התו"ש שפירצה אוסרת משום דחיישינן דלמא שבקי ובטל תורת פתח מקמא, צריך לבאר מאי האי דתלתתה הגמ' דין פירצה מצידו בדברי רב שאמר גבי מבוי עקום דתורתו כמפולש, והרי בפירצה מצידו אין הנידון משום פילוש. ואין ליישב דגם בדברי רב שאמר תורתו כמפולש אין המכוון שהוא מפולש, אלא דינו כדין מפולש והיינו דבעי צוה"פ באחד מראשיו מחששא דשבקי שבזה לא מהני לחי וקורה בפתח המבוי משום דבטל מיניה שם פתח ובטל תיקון מבוי, שהרי חלוקים הם בדין דהיכא שהחשש משום דלמא שבקי בעי תיקון צוה"פ בב' ראשיו ולא סגי בצוה"פ בפירצה ולחי בראשו כיון דחיישינן שמא יבטל מהפתח המתוקן בלחי שם פתח ונמצא דבטל מיניה תיקון דלחי, אך במבוי מפולש שתרוויהו פתחים נינהו מהני לחי באחד מראשיו באיזה מהם שירצה דתרוויהו פתחים נינהו.

הערה על משנ"ת דאיסור פירצת מבוי משום דחשיב כמפולש, מפירכת הגמ' בדף ה' על הק"ו מחצר

כא. אלא שאם כדברינו דהא דפירצת מבוי אוסרת בד' היינו משום דמחמת הפירצה נידון כמפולש, יש לעיין בדגמ' (ה:): ילפי' דעומ"ר מהני בראשו של מבוי בק"ו מחצר, והקשתה מה לחצר

הקשו דהיא גופא נילף מק"ו מחצר שיהא פירצתו בי' ומ"ט דרב הונא דאמר בד'. ולכאורה יש לתמוה דהכשר פירצת ד' היינו ע"י עומ"ר, וא"כ היינו ממש קושיתם דלעיל שהקשו דנילף שמהני עומ"ר בכל ד' רוחות וכתבו דאמרי' דיו, א"כ מהו שחזרו להקשות דנילף מחצר שיהא פירצתו בד', הרי כבר תירצו דא"א למילף על שאר הרוחות משום דיו, וצל"ע בזה.

שיועיל עומ"ר בכל ד' מחיצות ליכא למילף דדיו לבא מן הדין להיות כנדון כמו לחי. ולמאי דבעו למילף שיועיל עומ"ר בכל ד' מחיצות לכאורה היינו שיועיל עומ"ר גם במבוי מפולש, שהרי פירצה ברוח נוספת הופכתו למפולש, ואף בזה רצו לומר שיועיל עומ"ר, וכתבו דלא מהני משום דיו.

ובהמשך (בד"ה תאמר), אהא דאמרי' תאמר במבוי שפירצתו בד',

■ סימן שס"ה ■

סימן ל"ז

פרצות במבוי

טעם הפסול בנפרץ מראשו ולא נשתייר פס ד' לשיטת רש"י משום חששא שבקי ❖ סוגית הגמ' בדף י' לשיטת רש"י ❖ שיטת הרשב"א בסוגיא שם דבפירצה מן הצד ליכא דין שבקי ❖ הסוגיא בדף ו' ❖ קושית הראשונים גבי פירצה בקרן זוית דכיון דליכא פס ד' מ"ט בעינן לטעמא דפתחא בקרן זוית לא עבדי ❖ קושיא על שיטת הרשב"א דפירצת מבוי פוסלת משום דאין הקורה ע"ג כותלי מבוי מהסוגיא בדף י' ❖ מחלוקת הראשונים אם אליבא דרב הונא פירצה מראשו חשיבא כגיודי ושיעורה בעשר ❖ שיטת הטור בדין פירצה בראשו ❖ דברי הראשונים בשיעורי פרצות שאוסרות ד' אמאי לא נאסר בפירצת ג' ❖ סתירת הסוגיות גבי פתחא בקרן זוית ❖ גדר בקעי רבים ❖ תיקון גיודי בפירצה דבקעי בה רבים ❖ אי מהני צוה"פ בזוטא ❖ צוה"פ בפתחא רבה (ודין עומ"ר) ❖ שיטת הרשב"א שהסוגיא גבי מבוי שנפרץ מצידו איירי בפרוץ מרובה

א. גמ' (ה.) "מבוי שנפרץ מצידו כלפי ורב אסי אם יש שם פס ד' מתיר בפירצה ראשו איתמר משמיה דרב אמי עד עשר ואם לאו פחות משלשה מתיר

א. מכאן הוכיחה הגמ' כרב יוסף דשיעור מבוי בארבעה, ודחתה דתחילת מבוי בעי ד' אמות וסוף מבוי שיעורו בד' טפחים. תוס' כתבו דסוף מבוי היינו אם נשתייר שם הפס ד' וכתבו ופרש"י אינו נראה, והיינו מה שפרש"י אם יש פס ד' אם נשתייר מן הכותל או עשה פס במקום הפירצה סמוך לקורה. משמע דאף אי מעמיד את הפס אחר שנפרץ ג"כ מיקרי סוף מבוי והיינו דלרש"י סוף מבוי היינו תוספת על מבוי קיים שיש בו שיעור ד"א ולתוס' סוף מבוי היינו שאותו פס נותר מן המבוי.

ונראה לדייק דגם רש"י לא פליג לגמרי ואילו היה נפרץ כל המבוי עד סוף הכותל לא היה מועיל אם היה מעמיד עכשו פס ד' אלא דוקא אם נשאר מקצת מן הכותל אז מהני אם יוסיף עליו להשלים לשיעור ד', שכתב "או עשה פס ד' במקום הפירצה", משמע שיש פירצה ובפירצה העמיד את הפס אבל לא שחסר כל הכותל עד סופו שזה לא מיקרי פירצה, אלא המבוי נתקצר.

הב"ח דייק מדברי הטור שס"ל כתוס' שכתב אם נשתייר פס ד', ולכאורה יש לדחות דהנה ז"ל הטור "עד פירצת עשר אי"צ תיקון, והני מילי שנשאר ממנו ד"ט כלפי ראשו, אבל לא נשאר ד"ט אפילו לא נפרץ אלא שלשה צריך תיקון" וכו', וכיון שכתב צריך תיקון יתכן דס"ל כרש"י שהרי גם העמדת פס היא בכלל תיקון.

[יש לדון בגדר החילוק בין סוף מבוי לתחילת מבוי, ויש לדון דגם בתחילת מבוי יהא תקנה דאם לא

שלשה אינו מתיר", ובגמ' לקמן (ו).
מבואר דלרב חנין בר רבא אמר רב היינו
דוקא בלא בקעי רבים אבל אי בקעי רבים
אף אי איכא פס ד' פירצתו בארבעה.
ולרב הונא אמר רב תלי אי איכא גידודי
דדוקא בזה פירצתו בעשר אבל אי ליכא
גידודי פירצתו בארבעה.

ג. **בחידושי הריטב"א** בסוגין הקשה
דתיפול"ל דבעינן קורה
על גבי כותלי מבוי וליכא, שהרי אין
בכותל הסמוך לקורה שיעור אורך כותלי
מבוי וא"כ אפילו אי לא שבקי פתחא
דמבוי ועיילי ונפקי בהאי פירצה, אין
כאן תורת קורה.

טעם הפסול בנפדץ מראשו ולא נשתייר פס
ד' לשיטת דש"י משום חששא שבקי
ב. **ובטעם** הדבר דבליכא פס ד' פירצתו
אוסרת בשלשה, פרש"י (עפ"י
הגמ' לקמן י:): "דכיון דממעטין בני המבוי
בהילוכן ומקצרין את דרכן דרך אותה
פירצה חיישינן דלמא שבקי פתחא רבה
ועיילי ונפקי בההיא פירצה ובטיל ליה
פתחא קמא ובטלה קורה ידידה ואין קורה
למבוי זה", ובטעם דכשהפירצה פחות
מג' אינה אוסרת פירש ד"כלבד דמי ואין
כאן פירצה", וגבי נשתייר פס ד' פירש
"ואי נמי שבקי בני מבוי פתחא קמא
ונפקו ועיילי בההיא פירצה משום דדרך
קצרה היא להם אפ"ה לא בטלה תורת
פתח וקורה מן הראשון משום דהוי פתח
לד' הסמוכין לו הואיל וד' אורך ראוין
לקורה דיש בהן הכשר מבוי".

ובאמת בחידושי הרשב"א (י:): כתב
דטעמייהו דר"א ור"א משום
דלא נשתייר פס ד', וכיון שאיכא פירצה
ג' לא אמרינן לבוד ואין כאן קורת מבוי.

והנה בעבוה"ק (שער שני פ"א אות י"ב)
העתיק הרשב"א את כל סוגין
במבוי שהכשירו בלחי או בקורה,
ולכאורה בשלמא בקורה שייך לדון
מחמת דליכא קורה ע"ג כותלי מבוי, אבל
בהכשירו בלחי הרי אין בלחי חסרון אם
אינו ע"ג כותלי מבוי, וכמ"ש הרשב"א
והריטב"א (דף ח:), ופירש הרשב"א בטעם
הדבר וז"ל "ונראה לחלק משום שהקורה
שהיא למעלה כל שאינה עומדת ממש
לפנים מחלל המבוי אינה נכרת שתהא
להכשיר את המבוי, אבל לחי שהוא
למטה ונראה להדיא כל שהוא סמוך
למבוי ניכר הוא שהוא משום לחי ובא
להתיר", והריטב"א כתב "וטעמא
דמילתא משום דלחי לעולם עביד הכירא

שיטת הרשב"א דטעמא דאוסרת משום
דליכא קורה ע"ג כותלי מבוי

נשתייר פס ד"א עד הפירצה, יעמיד בני אדם בפירצה ועי"כ תעשה מחיצה בלי פירצה (וכמבואר בסימן
שס"ב שעושים מחיצה מבנ"א) ואח"כ יתקן לחי וקורה ואז גם אם ילכו אותם שסתמו את הפירצה שוב
הוה סוף מבוי, או שאולי כיון שאי"ז מחיצה קבועה אי"ז צורת המבוי ואף שהשתא הוה מחיצה מ"מ
אין נידון כתחילת מבוי].

שבא להכשיר את המבוי, אבל קורה אינה נראית שבאה להכשיר את המבוי שאין דרך שום תקרה ושום קורה ליתנה אלא ע"ג הכתלים", ברם י"ל בפשיטות דנהי דלא בעינן לחי בתוך חלל המבוי, מ"מ בעינן שיהא סמוך לכותלי המבוי, והכא שאין הפס נידון ככותלי המבוי ה"ה שלחי שאצלו פסול כיון שאינו אצל כותלי המבוי.

דלא שבקי ליה לא הוה פסלינן ליה כיון שהוא סוף מבוי והיתה פירצה ניכרת בגידודי וכו', אבל השתא דחיישינן דלמא שבקי פתחא קמא ועיילי באידך משום הכי פסלינן ליה דהשתא לא נשתייר בו שום היכר לא בגופו ולא בהיכר כניסת הנכנסין והיוצאין", וסיים על זה הריטב"א והוא הנכון.

סוגית הגמ' בדף י' לשיטת רש"י

ה. והנה מקור דברי רש"י דבפתח מן הצד חיישינן דלמא שבקי, הוא מהגמ' בדף י': דאמר רב יהודה מבוי שהוא רחב חמש עשרה אמה מרחיק שתי אמות ועושה פס שלש אמות, והקשתה הגמ' "ולייחוש דלמא שביק פתחא רבה ועייל בפתחא זוטא, אמר רב אדא בא מתנה חזקה אין אדם מניח פתח גדול ונכנס בפתח קטן, ומאי שנא מדרב אמי ורב אסי התם קא ממעט בהילוכא הכא לא קא ממעט בהילוכא".

ורש"י פירש כפשוטו ששאלת ההגמ' מהיכא דליכא פס ד' אמות דאוסר בפירצה פחות מעשר משום דדלמא עיילי ונפקי בהווא פירצה שלשה ובטל מקמא שם פתח ובטיל תיקונו, ועל זה תירצה שבצידו שממעטי בהילוכא חיישינן שמא ילכו מהפתח הקטן², משא"כ בראשו דלא ממעט בהילוכא.

[וקצת יש להעיר אמאי רש"י והרשב"א בחידושו והריטב"א פירשו בכל מהלך הסוגיא שתיקנו את המבוי בקורה ולא הזכירו דאיירי גם כשתיקנו בלחי].

ד. ובישוב דעת רש"י שס"ל דבלא נשתייר פס ד' ליכא חסרון דאין קורה ע"ג כותלי מבוי, כתב הריטב"א "דכיון דסוף מבוי הוא, אילו הוו עיילי ונפקי בה בני מבוי כדמעיקרא מקיימי הכשרא דידיה בתשמישם ולא מיבטיל תורת קורה מינה, אבל השתא דאיכא תרתי לגריעותא מיבטיל תורת קורה מיניה". וכע"ז כתב ביתר ביאור בדף י': "דלעולם לא פסלינן הכשר קורה בסוף מבוי אלא היכא דאיכא תרתי לגריעותא שלא נשאר שם היכר קורה ע"ג מבוי ודשבקי פתחא רבה ועיילי באידך פתחא וכו', אבל כשאין בו פס ד' ולא נשאר לנו היכירא עכשיו אילו ידעינן

אך בחידושי הרשב"א הקשה דטעמא דר"א ור"א דכיון דלא נשתייר פס ד' אין כאן קורת מבוי, ועוד דבפירצה פחות מד' לאו פתח הוא בשום מקום ולא עיילי בה אינשי, ועוד דא"כ אפילו נשתייר שם פס ארבעה ניחוש להכי.

ומה שהקשה דא"כ אפילו נשתייר פס ד' ניחוש לשבקי, כבר יישב זה רש"י לעיל (ה. ד"ה מתיר) דאם נשתייר פס ד' אפילו ניחוש דשבקי פתחא קמא ונפקי ועיילי בההיא פירצה אפ"ה לא בטלה תורת פתח וקורה מן הראשון משום דהוי פתח לד' הסמוכין לו הואיל וד' אורך ראוין לקורה דיש בהן הכשר מבוי. וכבר נזכר מה שביאר הריטב"א דתיתי לריעותא בעינן, ולכן אי איכא פס ד' איכא רק חדא לריעותא דהיינו חששא דשבקי, אבל את הריעותא השניה אין שהרי איכא קורה ע"ג כותלי מבוי.

שיטת הרשב"א בסוגיא שם דבפירצה מן הצד
ליכא דין שבקי

ו. הרשב"א עצמו כתב דמתוך הדחק יש לפרש דקושית הגמ' ומ"ש מדר"א ור"א אינה על התירוץ דלא שבקי פתחא רבה ועיילי בזוטא, ואין הקושיא מדבריהם מדין נפרץ ולא נשתייר פס ד', אלא הקושיא על המקשן אמאי אסיק אדעתיה דחיישינן דלמא שבקי פתחא רבה, הרי מדברי ר"א ור"א חזינן דלא חיישינן לזה שהרי באיכא פס ד' דליכא למיפסל משום חסרון דבעינן קורה ע"ג

כתלי מבוי אין הפירצה פוסלת עד י' ולא חיישינן לשבקי, (ומה שבלא נשתייר פס ד' הפירצה פוסלת אי"ז מחמת חששא דדלמא שבקי, אלא משום דליכא קורה ע"ג כותלי מבוי), ועל זה תירצה הגמ' "התם דמן הצד וקא ממעט בהלוכה לאותן הבאים דרך שם אינו נראה כמבטלין פתחא קמא מתורת פתחא אלא דמשום דצריכין השתא למיעל ביה למעט בהלוכן דאורחא דמלתא הכי אפילו כי איכא פתחא מעליא ואיכא פירצה בצידה אחרנא דכל היכא דממעטי בהלוכה דעיילי בה הלכך לא מבטיל קמא בהא מתורת פתחא, אבל הכא דמראשו איכא למיחש דאי שבקי ליה ועיילי באידך מבטלי ליה ודאי מתורת פתחא דאי לאו דמגלו בדעתיהו דמבטלי ליה לא הוו שבקי ליה ועיילי באידך דהא לא ממעט בהלוכה", והוסיף הרשב"א להקשות דבר"א ור"א ליכא למיחש דהא אוקימנא ליה בלא בקעי רבים, א"נ באיכא גידודי, ואפש"ל דהוה מצי לתרוצי ליה הכין. ומסתברא נמי דהוא הדין דהו"מ לתרוצי התם סוף מבוי הכא תחילת מבוי, דאל"ה אכתי תקשי לן (על המקשן דסבר דחיישינן לדלמא שבקי) מהא דקי"ל כרב חנן בר רבא שמבוי שנפרץ בראשו בעשר ולא חיישינן לשבקי, וע"כ דהמקשה יחלק דסוף מבוי שאני.

ז. מבואר מדבריו דס"ל שאם הפירצה בראשו לא חיישינן לשבקי משום דלא שביק פתחא רבה ומעייל

בוטא, אלא שאם באמת שבקי נפסלה הקורה. אבל בפירצה מן הצד אף לו יהי שבאמת שבקי אין פתח שבראשו נפסל מחמת כן.

ועוד מבואר דאע"פ שבראשו אם באמת יניחו פתחא רבה וילכו בוטא יפסל פתחא רבה, מ"מ הנ"מ בתחילת מבוי וכהיא דרב יהודה (בדף י:), אבל בסוף מבוי אין כלל פסול אף בשבקי, [וכ"ה בדבריו בד"ה וליחוש].

ה. ועל מ"ש דבפתח מן הצד לא חיישינן לשבקי, יש לדון עפ"י דברי החזו"א (סימן א' סקנ"ו) בגדר שבקי פתחא ועיילי בפירצה דאין המכוון דשבקי ברוב תשמישיהו דא"כ גם בנשתתיר פס ד' לא מהני מה שהוי פתח לאותן ד' דכיון שרוב תשמיש הפנימים הוא מן הצד הוי המבוי לאותן ד' רוחבו יותר על אורכו, אלא שבקי היינו שמשתמשין גם בפתח השני ועי"ז מגרע כח פתחא רבה. והנה השעה"צ הביא מהתו"ש שמה שבבקעי רבים פירצתו בד' היינו מטעם שבקי, והקשה השעה"צ הרי כיון שנשאר פס ד' לא איכפ"ל אף אם שבקי, ולדברי החזו"א י"ל דהתו"ש חשש לשבקי לגמרי ובזה לא מהני אף אם נשתתיר פס ד'.

ולפי"ז יתכן לדון גם בשיטת הרשב"א שאע"פ שדעתו דאם שבקי ואזלי מן הצד לא מיבטיל פתחא רבה, ומטעמא דאע"ג דשבקי מ"מ אי"ז משום שקבעו שהפירצה היא פתח אלא עושין

כן לקיצור דרכן, י"ל שכ"ז דוקא אי לא שבקי לגמרי אלא משתמשים בשניהם, אבל אם שבקי לגמרי בזה בטל שם פתח מן הראשון, אלא שמ"מ לזה לא חיישינן ולכן לא פסלינן בד"א ור"א מטעם דלמא שבקי לגמרי, (וכשם שלדידן לא פסלינן בנשתתיר פס ד' מטעם דלמא שבקי לגמרי).

הסוגיא בדף ו'

ט. בגמ' (ה: - ו.) "אמר רב חנין בר רבא אמר רב מבוי שנפרץ מצידו בעשר מראשו בארבעה", ופרש"י דאיירי שנשאר פס ד' כלפי ראשו דאל"ה פירצתו בג' וכמבואר בדברי ר"א ור"א, והקשתה הגמ', "מאי שנא מצידו בעשר דאמר פתחא הוא מראשו נמי נימא פתחא הוא, אמר רב הונא בריה דרב יהושע כגון שנפרץ בקרן זוית דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי. ורב הונא אמר אחד זה ואחד זה בארבעה", והקשתה הגמ' על רב חנן דמדין מבוי עקום מוכח דדעת רב דפירצתו בד', וחילקה הגמ' דהתם בקעי רבים ולכן פירצתו בד' אבל בדברי רב חנין לא בקעי רבים ולכן פירצתו בעשר. והקשתה מכלל דרב הונא סבר אע"ג דלא בקעי רבים פירצתו בד', ומ"ש מדרב אמי ורב אסי דאמרי שפירצתו בעשר, ותירצה התם איכא גידודי אבל בדברי רב הונא ליכא גידודי לכן פירצתו בד'.

העולה מהסוגיא דבבקעי רבים לדברי הכל פירצתו בארבעה, ובאיכא

גידודי לדברי הכל פירצתו בעשר, ונחלקו בלא בקעי רבים אבל ליכא גידודי, דלרב חנין אליבא דרב פירצתו בעשר וכך העמיד את דברי ר"א ור"א, ולרב הונא אליבא דרב בזה פירצתו בד' ואת דברי ר"א ור"א העמיד באיכא גידודי.

קושית הראשונים גבי פירצה בקרן זוית דכיון דליכא פס ד' מ"ט בעינן לטעמא דפתחא בקרן זוית לא עבדי

י. **בחידושי הרשב"א** והריטב"א הקשו בהא דאמרינן דבנפרץ מקרן זוית פירצתו בד', "ואם תאמר מאי שנא מדר"א ור"א דאמרי מבוי שנפרץ מצידו כלפי ראשו דאי ליכא פס ד' שלשה אינו מתיר, והכא נמי כיון דנפרץ מקרן זוית היאך הוא מתיר פירצת שלשה", ותירץ הרשב"א "לא היא דהתם הוא שנפרץ מצידו במקום הנחת הקורה והלכך כל שלא נשאר שם פס ארבעה כשיעור מבוי לאו כלום הוא דבעינן הנחה על גבי מבוי וליכא, אבל כאן ששני ראשי הקורה על גבי כותל המבוי אע"פ שנפרץ בקרן אם אין הפירצה ארבעה אין בכך כלום".

והריטב"א כתב "ויש לומר דהתם הוא שהקורה נתונה על שיוור ראש הכותל הארוך וכיון שאין באותו שיוור ד"ט לא חשיב ובעינן קורה על גבי מבוי וליכא, אבל הכא הרי הקורה נתונה קיימת מתחילתה במה שנשאר מן הכותל שברוחב המבוי".

והיינו דגם כותל רביעי הוא מכלל כותלי המבוי, ולכן במונחת הקורה על גבי כותל רביעי שהוא לרוחבו של מבוי ג"כ מיקרי קורה ע"ג כותלי מבוי, וגם אם תיקנו בלחי כה"ג חשיב שהלחי אצל כותל המבוי, ולכאורה זה גם הביאור בדברי הרשב"א. ברם היה אפשר לפרש בכוונת הרשב"א באופ"א, דאיירי שהכתלים שלאורך המבוי אינם ישרים אלא מדורגים שבתחילתם הם רחבים ובאמצע יש כניסה בכותל כלפי פנים כך שהמבוי מתקצר ויש זוית באמצע אורך הכותל, ובאמת איירי שהקורה מונחת ע"ג הכותל הארוך שבצידי המבוי אלא שנפרץ באותה הזוית שבאמצע הכותל ופתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, ומ"מ נשתייר פס ד' אחר הקרן זוית בכותל הארוך של המבוי (כזה).

יא. **והנה** למ"ש הריטב"א בשיטת רש"י דמיפסיל דוקא היכא דאיכא תרתי לריעותא דהיינו כשאיכא חששא דשבקי וליכא קורה ע"ג כותלי מבוי, לפי"ז לכאורה לא קשה כלל קושית הראשונים שהקשו גבי פירצת קרן זוית דתיפו"ל שליכא פס ד', דנהי שליכא פס ד' וליכא קורה ע"ג כותלי מבוי אך מ"מ ליכא חששא דשבקי משום דתרוויהו בראשו של מבוי, וכיון דלא חיישינן דלמא שבקי לא מיפסל אף אי ליכא פס ד'. וא"כ צ"ב למה הריטב"א הקשה כן הרי הסכים עם מה שפירש ברש"י וכמו שסיים שם והוא הנכון.

ולכאורה מוכח מזה דבקרן זוית גם שייך חשש דשבקי, ומשום שהפירצה אוכלת מעט מן הכותל שבצידי המבוי איכא למיחש שאזלי בפירצה לקצר מעט את דרכם ואף שהוא דבר מועט מאד, ולכן הקשה הריטב"א דכיון שליכא פס ד' ושבקי היה לנו לפסול, ותירץ הריטב"א דאיכא פס ד' לרוחבו של מבוי.

ולפי דברי הריטב"א דהפירצה פוסלת דוקא באיכא תרתי לריעותא וכמשנ"ת, יוצא שבפירצה בראשו של מבוי בזה אף אם לא נשתייר פס ד' דמחמת הפס ליכא לאחשובי כקורה ע"ג כותלי מבוי אפ"ה אין פירצה אוסרת עד עשר, ומשום דליכא חששא דדלמא שבקי שהרי שניהם בראשו וכיון דלא מקצרי בהילוכם לא חיישינן דלמא שבקי פתחא רבה ועיילי בזוטא, וממילא אין עלה שם פירצה וא"כ חשיב שהפס מחובר לכותלי המבוי וחשיב שפיר דהקורה מונחת ע"ג כותלי מבוי.

[ואם בפועל שבקי, דאז יש תרתי לריעותא, בזה בעינן פס ד' להריטב"א שע"כ יהא רק חדא לריעותא, שהרי חשיב שפיר קורה ע"ג כותלי מבוי מחמת הפס ובחדא לריעותא אין הפירצה אוסרת עד עשר, אבל להרשב"א לא יועיל פס ד' דבמקום שבקי בפועל אם הפתח מראשו מיפסל אף אי איכא פס ד', (שהרי הרשב"א לא ס"ל דבעינן תרתי לריעותא אלא פירש דמן הצד ליכא שבקי), מיהו גם להרשב"א לא מיפסיל שהרי שיטתו

דדוקא בתחילת מבוי מיפסל מטעם דשבקי ולא בסוף מבוי וכנ"ל].

קושיא על שיטת הרשב"א דפירצת מבוי פוסלת משום דאין הקורה ע"ג כותלי מבוי מהסוגיא בדף י'

יב. והנה הרשב"א (בחיידושים י: ובעבוה"ק שער שני פ"ב אות ד') והריטב"א כתבו גבי ההיא דרב יהודה דעושה פס ג' אמות ומרחיקו ב' אמות, דנותן את הקורה מן הכותל עד ראש הפס, ובהכי מיקרי ע"ג כותלי מבוי כיון שמונחים על הכותל שברוחבו.

ויש להקשות דהנה קי"ל כאביי דבנמוך מ"ט חוקק משך ד"א ומשום דשיעור אורך מבוי ד"א, אלא דבההיא דר"א ור"א סגי בפס ד"ט משום דסוף מבוי שאני. והנה בההיא דרב יהודה אמר רב הרי זה תחילת מבוי דהשתא עושה את תיקון פתחו ומעמיד פס, (ובהדיא מבואר בחידושי הרשב"א דמיקרי תחילת מבוי דפירש שלכן בזה איכא חששא דשבקי וחלוק מדברי רב חנין שפירצת מבוי בראשו בעשר דהתם סוף מבוי ולא מיפסל מחמת דשבקי, הרי להדיא שבההיא דרב יהודה חשיב תחילת מבוי), ומבואר שם דעושה פס ג' אמות, וקשה כיון שאין פס ד"א א"כ היאך כתב הרשב"א שמעמיד את הקורה על גבי הפס הרי ליכא שיעור כותלי מבוי דבתחילת מבוי בעינן ד"א. וגם לשיטת הריטב"א קשה כן שהרי כל מה שהיקל דבעי תרתי לריעותא היינו דוקא בסוף

מבוי, וכמבואר להדיא בדבריו (ו. ד"ה שלשה), אבל בתחילת מבוי בעינן שיעור מבוי בפס ולא מהני הא דלא שבקי ולא מהלכים בפירצה.

וצריך לומר דנהי דשיעור אורכו של מבוי הוא ד' אמות, מ"מ ברוחבו סגי בד' טפחים, [נותלוי בפלוגתא בסוגיא דחקק אם חוקק ד"א על ד"א או שסגי בד"א על ד"ט, ונתבאר בארוכה לעיל בסימן כ"ז], ולכן הכא דמונח ע"ג כותל ורוחבו של המבוי סגי בשיעור ד"ט וגם בזה חשיבא קורה ע"ג כותלי מבוי ואי"צ שיעור ד"א.

אלא שא"כ יקשה מהמשך הסוגיא בדף ה' בפלוגתא דאביי ורב יוסף במשך מבוי, דאמרינן "אמר אביי מנא אמינא לה דאמר רמי בר חמא אמר רב הונא לחי הבולט מדופנו של מבוי פחות מד"א נידון משום לחי ואי"צ לחי אחר להתירו, ד"א נידון משום מבוי וצריך לחי אחר להתירו". והרי התם הוא בולט לרוחבו של מבוי וכמ"ש רש"י ותוס' שם, וא"כ היאך הוכיח אביי דלא כרב יוסף הרי לטעמיה נמי תיקשי דכיון שהוא לרוחב המבוי הרי שיעורו בד"ט דלגבי הרוחב ליכא פלוגתא ביניהו, וצ"ע.

מהלוקת הראשונים אם אליבא דרב הונא פירצה מראשו חשיבא כגידודי ושיעורה בעשר

יג. בגמ' אמרינן "מבוי שנפרץ מצידו בעשר מראשו בארבעה",

והקשתה הגמ' "מאי שנא מצידו בעשר דאמר פתחא הוא מראשו נמי נימא פתחא הוא", ותירצה הגמ' "כגון שנפרץ בקרן זוית". מבואר דמראשו אין פירצת ד"ט אוסרת אלא רק פירצת עשר, והגדילו תוס' לומר דאפילו לרב הונא דאמר אחד זה ואחד זה בד' לא קאי על פירצה שבראשו ממש אלא היינו בנפרץ בקרן זוית אבל מראשו ממש פירצתו בעשר, והוכיחו כן מהגמ' בדף י' דאמר רב יהודה מבוי שהוא רחב ט"ו אמה עושה פס ג' אמות ומעמידו בריחוק ב' אמות מן הכותל הרי שאין פירצת ד' טפחים אוסרת, וביארו דמצידו דהוי בד' היינו משום דקא ממעט בהילוכא אבל כשהפירצה בראשו לא ממעט בהילוכא דלא שבקי פתחא רבה ועיילי בפתחא זוטא.

וביאר האבן העזר בדבריהם דמאותה סברא דליכא למיחש לשבקי, לא בקעי רבים בפתח, וצריך להוסיף דהאי מניעת בקיעת הרבים מחמת סברא דלא שבקי עדיף מלא בקעי רבים דרב חנין וחשיב כגידודי, ולכן גם לדעת רב הונא אין פירצתו בד' ואע"פ שלדידיה לא סגי בלא בקעי רבים ובעינן גידודי, (ויש להטעים דהמעלה בגידודי היינו דמה שלא בקעי רבים היינו משום דיש מניעה בצורה של הפירצה שמונעת את בקיעתם, וה"ה בנפרץ מראשו יש מניעה לבקיעת הרבים מחמת עצמותה של הפירצה ולא רק מחמת הסכמת בני אדם שלא לבקוע שם). ועיין בבית מאיר (ס"א) שגם הלך

גם בחידושי הרשב"א מדויק דס"ל שלרב הונא גם פירצה מראשו ממש אוסרת אפילו פחותה מעשר, שכתב גבי פירצה מראשו של מבוי (י: ד"ה וליחוש, ובד"ה מאי שנא) דקי"ל כרב חנין שפירצתו בעשר, הרי שלמד שלרב הונא פירצתו בד'.

ולכאורה היה אפשר ליישב עוד את קושיית הריטב"א על תוס', דדבריהם היינו לפום מסקנת הסוגיא בדף י' שבראשו אין חשש דשבקי, אבל קודם שידענו האי סברא באמת ראשו דרב הונא היינו אפילו ראשו ממש ואע"פ שאינו בקרן זוית.

אלא שיל"ע בדברי הריטב"א דלמסקנא בדף י' שחילקה הגמ' דבראשו ליכא חששא דשבקי, א"כ ממילא אין הרבים הולכים בפירצה שבראשו, ואמאי הפירצה אוסרת אליבא דרב הונא.

ויתכן דס"ל לריטב"א שאף שלא אזלי בפתח שבראשו אך מ"מ לא חשיב כגידודי ולכן אליבא דרב הונא שס"ל דאף בלא בקעי רבים בפירצה אוסרת ה"ה דבנפרץ מראשו אוסרת בד', אלא שתוס' סברי דפירצה מראשו חשיבא כגידודי וכמשנ"ת.

שיטת הטור בדין פירצה בראשו

טז. והנה הטור כתב דמראשו נפסל בפירצת ד', והקשה הב"י הרי מסקינן דמראשו בעשר א"כ נפרץ בקרן זוית ולמה הטור פסל סתמא בנפרץ

בסברא זו וסיים דלפי"ז לבו מהסס דשמא כל זה במבוי שסתמא אינו רחב הרבה אלא כרוחב כ' אמה ואין כ"כ תועלת ביציאה מפתחא זוטא, משא"כ בעיר גדולה ונפרץ בראשה פירצה י"ל דשם לא יהא נידון כפירצת מבוי בראשו ומשום דלא שייך בזה לא שבקי דכיון שרחבה הרבה א"כ לפעמים אותן הדורים מול הפירצה מרויחים הרבה בהא דנפקי מהזוטא והוי כפתח מן הצד.

יד. **וצריך** להוסיף עוד דפירצה שבראשו של המבוי שאינה אוסרת היינו דוקא אם העומד בפס שנשתייר מרובה על הפירצה, דאל"ה הפירצה אסורה אע"פ שהיא פחותה מעשר, (וכדאיתא במימרא דרב יהודה בדף י' שעושה פס ד' ומרחיקו ב' אמות), וכן ביאר להדיא במשנ"ב בס"ב.

טו. **והנה** הריטב"א (י:) נחלק על תוס' וס"ל דאף שאמרי' דלא שנא ראשו מצידו ותרוויהו פירצתם בעשר, היינו דוקא לרב חנין שגם מצידו בעשר, אבל לרב הונא שמצידו בד' גם ראשו בד' דאל"ה יקשה מ"ש צידו מראשו כיון דאכתי לא מסקינן לסברת החילוק דהאי ממעט בהילוכא והאי לא קממעט בהילוכא וליכא חששא דשבקי, וליישוב את דעת תוס' כתב דטעמא רבה איכא, דמראשו בעשר דפתחא הוא, אבל בצידו לא הוי פתח דאין דרך מבוי לעשות פתח בצידו, (והיינו למאי דאכתי לא אסיק אדעתיה חששא דשבקי).

מראשו ולא חילק שהפסול דוקא בקרן זוית, ועוד הקשה מהא דמבוי רחב ט"ו אמה עושה פס ג' ומעמידו בריחוק ב' אמות הרי שאף בראשו אין פירצת ב' אמות אוסרת, (וכהוכחת תוס').

יז. ה"ט"ז (סק"א) כתב שלמאי דמסקינן שאי בקעי רבים פירצתו בד', א"כ בראשו סתמא הוה כבקעי רבים שהרי אין אדם עושה פתח מבוי במקום טינוף. ולפי"ז אין הבדל בין מראשו לצידו וכל הענין בראשו שסתמא אינו במקום טינוף אבל אה"נ ואם יהא מקום טינוף בפירצה שבראשו לא יהא נפסל בפירצת ד', ובטור לא משמע כן אלא משמע שזה חילוק בעצם בין צידו לראשו דאל"ה לא הוה לחלק אחר שכבר חילק בצידו בין אי בקעי רבים או לא.

באבה"ע הקשה על ה"ט"ז דבפירצה בראשו לא בקעי רבים מחמת דלא שבקי פתחא רבה וכמ"ש תוס' וכדלעיל.

ויתכן דמה שהט"ז נייד מסברת האה"ע עפ"י התוס', היינו משום דס"ל דלא בקעי רבים היינו דוקא מחמת שהמקום מטונף וכמו שכתב רש"י (ו. ד"ה מכלל), (ואולי תוס' שפירשו דבפירצה מראשו לא בקעי רבים פליגי על רש"י דסבר שבעינן לא בקעי מחמת טינוף וכיו"ב), משא"כ אם יש אפשרות לעבור אלא שמניעת הרבים היא מבחינה רצונית,

ולפי"ז גם אם הא דנמנעת דריסת הרבים היינו משום דלא שבקי פתחא רבה ועיילי בזוטא לא מיקרי לא בקעי רבים, ובפמ"ג (א"א סק"ג) כתב דבעינן ג"כ גידודי בפירצה שבראשו, ולהנ"ל ניחא דמיקרי בקעי רבים, ואע"פ שבפועל לא עוברים מחמת דלא שבקי פתחא רבה, ולכן הצריך גידודי.

יח. במג"א (סק"ג) כתב לישיב בדעת הטור דבנפרץ מראשו יש חסרון דבעינן קורה ע"ג כותלי מבוי, ומ"ש בגמ' שפירצתו בעשר היינו במונחת הקורה מכותל לכותל ולכן ליכא חסרון דקורה ע"ג כותלי מבוי, והטור איירי במונחת הקורה על הפס והאי פס לא חשיב ככותלי מבוי ולכן בעינן שלא תהא הפירצה יותר מד' דאל"ה ליכא קורה ע"ג כותלי מבוי, אלא שהקשה דא"כ תהא פירצתו בג' וכבדר"א ור"א, וכתב דמראשו שאני כיון שבאין פתחו של מבוי ד' אי"צ כלל תיקון, (וכמ"ש בסימן שס"ג סכ"ח), לפיכך לא חשיבא פירצה לאסור בפחות מד'. ודבריו צריכים ביאור שהרי לא אסרינן מחמת הפירצה אלא מחמת דליכא קורה ע"ג כותלי מבוי, וא"כ כל שליכא לבוד אין קורה ע"ג כותלי מבוי ומה איכפ"ל שאין בה שיעור פתח המצריך תיקון, (ובפמ"ג הקשה מהא דסימן שס"ג סכ"ה גבי נעץ יתידות בכותלי מבוי דדוקא בתוך ג' מיקרי קורה ע"ג כותלי מבוי ולא אמרי' דאף אם רחוקים ד"ט מהני להחשב כמונחת

שירת

פרצות במבוי

שלמה

שט

הקורה ע"ג כותלי מבוי וכדברי המג"א
הכא גבי הרחיק את הפס מן הכותל).

וסיים המג"א לפי"ז שכל דברי הטור
במתקנו בקורה, אבל אם מתקנו
בלחי שליכא חסרון דבעינן ע"ג כותלי
מבוי אין פירצתו בד' אלא בעשר.

ובפמ"ג כתב שגם המג"א דעתו כהט"ז
שפירצה בראשו אוסרת בד'
משום דבקעי רבים, וצריך לומר שמ"ש
בסל"ד שמרחיק את הפס ב' אמות היינו
באיכא גידודי, ומה שפירש המג"א בדעת
הטור דפירצת ד' אוסרת מטעם דאין קורה
ע"ג מבוי, הו"מ למימר משום דליכא
גידודי אלא ניחא ליה לשנויי אפילו איכא
גידודי, ויל"ע מנין לפמ"ג לומר כן בדעת
המג"א דיש ב' חסרונות, הרי י"ל דס"ל
שכל החסרון מחמת הנחת הקורה על גבי
כותלי מבוי אבל מחמת עצם הפירצה
אינה אוסרת כלל בראשו של מבוי.

ונמצא שדעת המג"א דדין קורה ע"ג
כותלי מבוי היינו דוקא על ב'
הכתלים הארוכים של המבוי, אבל אם יש

כותל ברוח רביעי והניח על גבה את
הקורה לא מיקרי קורה ע"ג כותלי מבוי,
(אא"כ הכותל הרביעי סמוך לכתלים
שבצד המבוי בתוך ד"ט), וזה דלא כדעת
הרשב"א והריטב"א הנ"ל.

דברי הראשונים בשיעורי פרצות שאוסרות ד'
אמאי לא נאסד בפירצת ג'

יט. בהא דתירצה הגמ' דפירצה מראשו
בד' כגון שנפרץ בקרן זזית
דפתחא בקרן זזית לא עבדי אינשי, תמה
הרשב"א א"כ פירצה היא ואפילו שלשה
דנפקא ליה מתורת לבוד לא תתיר דאין
קורה מתרת את הפירצה, וכתב "דכיון
שבעלמא לא הוה מקום חשוב בפחות
מארבעה^ג לא החמירו עליו כ"כ
להצריכו צורת פתח כיון דאיכא קורת
מבוי מעליא".

וכעיי"ז כתב בחידושי הריטב"א בתחילת
הסוגיא על דברי רב חנין דקאמר
מראשו ד' וז"ל "דכל דהוי הפירצה דבר
חשוב כשיעור הראוי לפתח קטן אוסרת
שם, שאין טעם לחלק בזה בין ד"ט ליותר
מד"ט דכל דאפיקתיה להכשר פירצה

ג. בגמ' בדף נ"א מבואר דהמעביר ד' אמות ברה"ר אינו חייב עד שיעביר הן ואלכסונו, וכן עמוד ברה"ר
גבוה י' ורחב ארבעה שדינו כרה"י צריך שיעור ד' טפחים ואלכסונו, ובתוס' שם כתבו דלשיטת רשב"ם
מה שנותנים אלכסונו היינו דוקא לאלכסון העולם, ושיטת ר"ת דלכל צד נותנין האלכסון ולפיכך שיעור
עמוד שהוא רה"י היינו ששה טפחים פחות ב' חומשין [והא דמזכיר בכל דוכתא שיעור ד' משום דמינייהו
נפיק האלכסון]. ויל"ע לפי"ז אם בכ"מ שנאמר שיעור ד' טפחים כגון דפירצת קרן זזית ובשיעור מבוי
ד' טפחים, ובמבוי שנפרץ מצידו כלפי ראשו דבעינן שיעור פס ד' טפחים וכיו"ב אי נימא דהאי ד' היינו
הן ואלכסונו שזה שיעור רה"י, עכ"פ לדעת ר"ת.

ברם יש לדחות דהא דנותנים שיעור אלכסון היינו בשטח של ד' דהיינו ד' על ד' דשם איכא אלכסון
משא"כ במקום שהשיעור ד' ולא בעינן ביה ד' על ד' דבזה ליכא אלכסון.

בעומ"ר וכמבואר בגמ' (ה:), אבל אי פתחו פחות מד' טפחים אי"צ תיקון אפילו פרוץ במלואו ואפילו ליכא עומ"ר על הפרוץ.

ומעתה יש לדון בהנך פירצות מבוי המבוארות הכא שאין אוסרות בג"ט אלא רק בד"ט אם נפרצו ביותר מג' וליכא עומ"ר על הפרוץ אי אוסרות כדין פירצה פחות מעשר שאע"פ שאין בה שיעור פירצה מ"מ אי פרוץ מרובה אוסרת. והנה לפי דברי המג"א והרש"ש שדימו לדרב אחלי וכתבו דמה"ט אי"צ תיקון, דפחות מד"ט אינו שיעור שאוסר במבוי, א"כ גם אם ליכא עומ"ר אין הפירצה אוסרת שהרי בדרב אחלי אין פירצת ג' אוסרת אפילו ליכא עומ"ר, אבל לפי מה שכתבו הרשב"א והריטב"א דאינה אוסרת מסברא ומשום דליכא חשיבות בפחות מד' וכשם דליכא חשיבות פתח, א"כ י"ל דזהו רק לענין שיעור הפירצה אך מ"מ בעי עומ"ר. (ויתכן שזהו שכתב הרשב"א "דלא החמירו עליו כ"כ כיון דאיכא קורת מבוי מעליא", והיינו דהפתח שבו הקורה אינו נידון כפרוץ ומשום דאיכא ביה קורה וממילא ליכא פרמ"ר).

סתירת הסוגיות גבי פתחא בקרן זווית

כא. בהא דאמר' דפתחא בקרן זווית לא עבדי אינשי הקשו תוס' מהגמ' (ה.) שהקשתה על רב יוסף דס"ל ששיעור מבוי בד' טפחים מהא דתניא אין מבוי

מתורת פתח דלא נימא פתחא הוא אוקמיה על ד"ט שהוא דבר חשוב וכו', וכל שיש ד"ט כשיעור פתח שהוא דבר חשוב אוסרת". וכע"ז כתב על דברי רב הונא דאמר אחד זה ואחד זה בד' טפחים וז"ל "פירוש דבכל ענין הפירצה אוסרת בד' טפחים בין מצידו בין מראשו כיון דהוי מידי דחשיב".

ובפשטות סברת הראשונים דדוקא פירצת ד' שהיא שיעור חשוב אוסרת, אי"ז אלא סברא דרבנן, ועיין לעיל במאמר בסימן י"ח משנ"ת בשם החזו"א דדין פירצת קרן זווית זהו דין דאורייתא, ושם נתבאר הטעם שלפי שיטתו אין פירצת קרן זווית אוסרת בג'.

וכבר נזכר מה שכתב המג"א בדעת הטור דאע"פ שאיכא חסרון דליכא קורה ע"ג כותלי מבוי אפ"ה אין פירצת ג' אוסרת אלא פירצת ד' ומשום דאם אין פתוח מראשו בד' אי"צ תיקון כלל וכדינא דרב אחלי. (וכע"ז כתב הרש"ש גבי פירצה בקרן זווית דטעם שיעור ד"ט הוא כדרב אחלי שפחות מד"ט אי"צ כלל תיקון במבוי).

כ. ולכאורה יש נפק"מ גדולה מאד בהנך טעמי, דהנה זה פשוט בגמ' (טו.) דהא דפירצת עשר אינה אוסרת היינו דוקא אי עומד מרובה על הפירצה. ואילו גבי פתח מבוי שהוא רחב עד י' אמות שצריך תיקון, היינו דוקא אי נפרץ במלואו, אבל אם איכא שם עומ"ר נותר

שירת

פרצות במבוי

שלמה

שיא

ניתר בלחי וקורה עד שיהו בתים וחצרות פתוחין לתוכו, ואי בד' היכי משכח"ל. ורב יוסף תירץ כגון דפתח ליה בקרן זוית, הרי שאף בקרן זוית מיקרי פתחא.

ותירצו בזה ד' תירוצים; א. תוס' (ו. ד"ה דפתחא) תירצו דאם עשאה כעין פתח במזוזות ומשקוף הוי שפיר פתח. והרשב"א והריטב"א כתבו כעין זה שאי עבד צוה"פ מהני, ויל"ע אם לתוס' מהני צוה"פ או שבעי דוקא מזוזות ומשקוף כעין פתח, (ועיין משנ"ב סימן שס"א סק"ט שכתב "אבל אם עשה צורת פתח וכ"ש אם עשה שתי מזוזות ומשקוף ממש בודאי שם פתח עלה", משמע מלשונו דשתי מזוזות ומשקוף עדיפי מצוה"פ, וא"כ יתכן דלתוס' שתירצו דעשה מזוזות ומשקוף לא מהני צוה"פ).

ב. הריטב"א תירץ עוד דדוקא בפתח המבוי לא עבדי פתחא בקרן זוית אבל בתוכו עבדי פתח בקרן זוית, (ולכאורה החילוק בזה פשוט דבראשו אי עבדי בקרן זוית א"כ נפסד משטח המבוי דאין באותה קרן זוית הבדלה מרה"ר ובני רה"ר יהלכו שם, משא"כ אם הפתח בתוכו).

ג. החזו"א (סימן ה' סק"ד) כתב "האי קרן זוית אינו לפי רוחות העולם אלא לפי בנין שאר הכתלים", ולפי"ז יש ליישב דמה שתירצה הגמ' בדף ה' כגון דפתח בקרן זוית, אין המכוון שעשה את פתח החצר בקרן זוית לפי בנין החצר אלא רק

כלפי המבוי הפתח הוא בקרן זוית, והיינו דכל החצר אינה באותה זוית של המבוי אלא כולה באלכסון יחסית למבוי וממילא הפתח שהוא קרן זוית היינו קרן זוית של המבוי, אבל לפי תמונת החצר אין הפתח בקרן זוית, ולכן אין חסרון של פתחא בקרן זוית.

ד. החזו"א (סימן ט' סק"ח) הקשה על הסוגיא בדף ה' דאי עבד במבוי שהוא ד"ט את פתח החצר בקרן זוית, נהי דשיעור הפתח הוא ד"ט אך מ"מ נתמעט המבוי משיעור ד' על ד' והרי הוא מקום פטור, (וכבר הקשה כן המהרש"א וכתב דסגי בהא דרוחבו ד' אצל פתחו ואורכו ד' באמצעו, ולדברי המהרש"א שיעור מבוי אי"צ דע"ד בכל משך המבוי, ולפי"ז גם במבוי שהוא נמוך מ"ט אי"צ לחוק מרובע של דע"ד אלא סגי בהא דהוא רוחב ד' אצל פתחו ושאורכו ד' אף שרק באמצעו הוא ד', ועיין רש"ש מה שיישב בזה). עוד הקשה החזו"א על הגמ' שם מה הקשה אביי ואי בד' היכי משכח"ל בתים וחצרות פתוחין, הרי יש לומר דאה"נ ובעי יתיר מד' בשביל פתח החצר אלא שאי"ז מדין שיעור אורכו של מבוי, ונפק"מ היכא שאין חסרון דבתים וחצרות פתוחין לו וכגון בבא לחוק במבוי שצריך לחוק שיעור מבוי אך אי"צ שיהיו בתים וחצרות פתוחים לחקק, וכתב החזו"א דיל"פ שאין שאלת אביי משום דלא משכחת בפועל בתים וחצרות פתוחין לתוכו, אלא סבר אביי שאין שיעור מבוי

פחות משיעור פתח ופצימיו ולכן הקשה בדב' לא משכח"ל פתח, (ויל"ע דא"כ אין הקושיא מהא דבעי בתים וחצרות פתוחין לתוכו אלא מסברא שבעי שיעור פתח), ומשני רב יוסף דיש בחלל דע"ד מקום להעמיד פתח באלכסון ולכן הוה שיעור חשוב, ובאמת אין כוונת הגמ' שפתח בפועל, ולפי"ז מיושבת קושית תוס' גבי פתחא בקרן זוית דבאמת לא פתח בפועל. ובאמת החזו"א סיים שמדברי תוס' (ו. ד"ה פתחא) שהקשו דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי לא משמע הכי, דמשמע מקושייתם דפתח בפועל. אלא שיש לדחות שאין סתירה מתוס', די"ל שכיון שאין שיעור מבוי אם אינו ראוי לפתח א"כ כיון שלא עבדי פתחא בקרן זוית אין עליו שם פתח ובעינן שיהא המבוי ראוי להעמיד בו פתח כדעבדי אינשי.

כג. והנה בטעם דבבקעי רבים פירצתו אוסרת הביא המשנ"ב מהלבוש דשוב אינו נקרא פתח רק דרך הרבים, ובשעה"צ הביא מהשו"ע הרב דאז הוי בכלל מבוי מפולש ובתו"ש כתב שכשבקעי רבים בדרך הזה חיישינן שיקצרו דרכם ולא ילכו בפתח המבוי שבו הלחי והקורה, ותמה עליו השעה"צ דכשנשתיר בראשו פס ד' לא חיישינן לזה, ועיין מ"ש לעיל ישוב על התו"ש עפ"י החזו"א דהיכא ששבקי לגמרי לא מהני מה ששנשתיר בראשו פס כשיעור מבוי. אלא שיש לתמוה על התו"ש דאם הפסול משום דשבקי א"כ מ"ט פירצתו בד' הרי היה לנו לפסול בפירצת ג"ט שהרי כשאיכא חשש שבקי וכגון בלא נשתייר פס ד' בראשו הפסול בג"ט.

ועיין עוד משנ"ת לעיל בסימן ל"ה) בדברי התו"ש די"ל שאין כוונתו משום שבקי אלא גם הוא ס"ל דכיון שבקעי רבים הוה כמפולש, עיי"ש.

כד. ובביאור הלכה הביא מהפמ"ג (משב"ז סק"א) שכתב בדעת הלבוש דאפילו אין שם רפש וטיט כל שאין דרך הרבים לעבור שם מיקרי לא בקעי רבים, שהרי מ"מ אינה דרך הרבים, ועיין עוד בפמ"ג שהביא מהלבוש (וזה לפום טעמו) דהיינו דוקא אי בקעי בני רה"ר במבוי לקצר דרכם אז מיקרי דרך הרבים, לאפוקי אי בקעי בו בני מבוי אין הפירצה אוסרת כדין בקעי רבים, (וברור דאם בני

גדר בקעי רבים

כב. אמרי' בגמ' אליבא דרב חנין (ונפסק בשו"ע ס"ב) דאי בקעי רבים פירצתו בד' טפחים ואי לא בקעי רבים פירצתו בעשר אמות, ובגדר לא בקעי רבים כתב רש"י "כגון שפרוצה למקום מטונף או למקום מקולקל בפחתים וטיט ואין דרך רבים מצוים לעבור באותה פירצה". והרשב"א (עבוה"ק ש"ב פ"א אות י"ב, וכע"ז כתב בחידושי בסוגין) פירש דלא בקעי רבים היינו "שבעלי המבוי דעתם לגדור אותה פירצה ומונעין רגלי הרבים משם". ובתור"פ כתב דהיינו שעוברים דרך המבוי ואין להם דרך אחרת.

רה"ר בקעי כדי להכנס למבוי מוגדר כבני מבוי שמחמתם לא חשיב כבקעי רבים, ודוקא אם נכנסים בזו ויוצאים בזו בכה"ג מיקרי בקעי בני רה"ר דעי"כ הוה כמפולש וחשיבא דרך הרבים ולא פתח (למבוי), ונראה דאף דעת הרשב"א שבקעי רבים היינו בני רה"ר שכתב דבעלי המבוי מונעים רגלי הרבים משם, משמע שבני המבוי מונעים את בני רה"ר מלעבור, (ואולי כדי שלא יהא מיצר שהחזיקו בו רבים), אבל לא איכפ"ל בבקיעת בני המבוי בפירצה.

ולפי סברא זו יש ג"כ לדחות את מה שזכר לעיל בשם הב"מ דדין פירצה שבראשו שאינה אוסרת בד' היינו משום סברת תוס' דחשיב לא בקעי רבים משום דלא שבקי וכו', וכתב שכ"ז שייך במבוי שהוא קצר משא"כ בעיר רחבה ודאי דשייך נמי קיצור דרך לאותן הדורים מול הפירצה ורחוק הרבה האלכסון של השער, ולהסברא דבעינן דוקא בקעי בני רה"ר א"כ גם בעיר רחבה אם הפירצה בצד הפתח לא בקעי בני רה"ר שהרי אין להם אלכסון לקצר דרכם ודוקא בפירצה מן הצד שמקצרים דרכם שנכנסים בזו ויוצאים בזו דוקא בזה מיקרי בקעי רבים. הפמ"ג סיים דהט"ז ומג"א העתיקו את דברי רש"י וכתב שלפי"ז אפילו אי בקעי בני מבוי מיקרי בקעי רבים, (ויל"ע מה ענין זה לדברי רש"י ומנ"ל ברש"י שאף אם בקעי בני המבוי מיקרי בקעי רבים).

ודעת הביה"ל נוטה כדברי הלבוש, וכתב שי"ל דאף דעת רש"י כן, אך שרש"י כלל בזה אפילו היכא שהפירצה היא במקום שדרך הרבים ללכת שם אלא שכעת יש עיכוב מחמת רפש וטיט אפ"ה מיקרי לא בקעי רבים. (והנה הט"ז כתב שמה שהטור כתב סתם שפירצה בראשו של מבוי אוסרת בד' היינו משום דסתמא בקעי רבים שם דאין דרך לעשות פתח מבוי במקום מטונף, והיינו כשיטתו שהעתיק בגדר בקעי רבים כרש"י, [ולכן אין יכול לפרש כתוס' דמיקרי לא בקעי רבים מחמת דלא שבקי], ולדברי הביה"ל אזדא סברת הט"ז שהרי אף אם דרך הרבים לעבור שם אלא שעכשיו יש שם טינוף ולכן לע"ע אין הרבים עוברים מיקרי לא בקעי רבים, ואילו מהט"ז נראה שדוקא אם בקביעות יש שם מקום טינוף חשיב לא בקעי רבים).

עכ"פ לדינא נראה שדעת הביה"ל כהלבוש וא"כ אין פירצה אוסרת מחמת דבקעי רבים אא"כ בקעי רבים בפועל, ודוקא אי בקעי בני רה"ר ולא סגי שבקעי בני מבוי באותה פירצה, (ואף שהביה"ל לא הזכיר את ענין בני רה"ר, מ"מ אי"ז ענין נוסף אלא זה תלי בטעמו של הלבוש דרק בזה מיקרי דרך הרבים).

כה. **מדברי** הבית מאיר (ס"א) נראה דבקעי רבים היינו ענין על דרך ארומ"מ, דהוא החזיק בשיטת

המג"א והט"ז דבחצר אין פירצה פחותה מעשר אוסרת אע"ג דבקעי רבים, והקשה על זה דהיה לנו לאסור מחמת דארומ"מ, וכתב ליישב דבחצר קי"ל דל"א ארומ"מ דאינו דרך סלולה, אך במבוי החמירו בזה, ויש לדון אם כוונתו שהחמירו דנדון כאן ארומ"מ כקושיתו על חצר או שהחמירו בעצם הענין של פירצה אך לא מטעם ארומ"מ.

תיקון גידודי בפירצה דבקעי בה רבים

כו. בגמ' אמרינן דלרב הונא אע"ג דלא בקעי רבים פירצתו בד', ולפי שיטתו העמידה הגמ' את דברי רב אמי ורב אסי באיכא גידודי ולכן פירצתו בעשר, וכתב הרשב"א שלדידן דקי"ל כרב חנין דתלי בבקיעת רבים, ה"ה דאי איכא גידודי פירצתו בעשר, ולכאורה נראה מזה דדין גידודי היינו אפילו היכא דבקעי רבים ע"ג הגידודי, דאל"ה פשיטא דתיפו"ל שאין פירצת ד' אוסרת מחמת שלא בקעי רבים, (והטעם דמהני בזה גידודי, משום שהגידודי מעכבים את בקיעת הרבים להדיא), וכן נראה דעת החזו"א (סימן א' סק"ס בתו"ד).

אמנם הב"ח כתב שגידודי לא מהני אי בקעי רבים באותן גידודי, וכן נראה רהיטת לשון המרדכי (סימן תע"ה) שכתב וז"ל "מבוי שנפרץ מצדו כלפי ראשו כו' בתלמודא אוקי רב הונא בדלא בקעי רבים ואיכא נמי גידודי למטה" וכו',

משמע דרב הונא דאוקי באית ליה גידודי איירי דוקא בדלא בקעי רבים.

והנה לפי מה שהעמידה הגמ' את דינא דר"א ור"א (אליבא דר"ה) באיכא גידודי והרי טעמייהו מחשש שבקי, מוכח ששבקי שייך גם באיכא גידודי ואע"פ שלחששא דבקעי רבים לא חיישינן היכא דאיכא גידודי, וא"כ אחד משתי הדברים מוכח מזה, או דכלפי בקעי רבים שיעור הרבים היינו יותר משיעור העוברים שם בחששא דשבקי ולפיכך אף שבאיכא גידודי אכתי חיישינן לדלמא שבקי מ"מ לשיעור העוברים הנצרך לאסור משום בקעי רבים לא חיישינן, או שמוכח דגידודי מהנו להתיר פירצה יותר מד' אע"ג שבקעי רבים בגידודי, (וא"כ ממ"נ אי אפשר לדון ולאסור פירצת מבוי במקום גידודי מחמת דבקעי רבים שם בשיעור מועט של רבים, והיינו עכ"פ בשני אנשים, דלשיעור שבקי בעינן ע"כ לכה"פ שני אנשים, [ובודאי שאף יותר מכך], ושיעור בקעי רבים הוא יותר מזה).

ולדברי הלבוש שכוותיה הכריע המשנ"ב י"ל דבקעי רבים היינו בני רה"ר,

ושבקי היינו אפילו בני המבוי, וא"כ י"ל דהגידודי מנעו את בני רה"ר ואפ"ה איכא חשש דשבקי בני המבוי, (אלא שדוחק לומר כן דאם יש תועלת לבני רה"ר לקצר את דרכם בפירצה, אין טעם שהגידודי יעכבו את הילוכם טפי מלבני המבוי).

כו. ובגדר גידודי כתב רש"י דהיינו שנשתייר מן הכותל ביסוד ג' או ד' טפחים, ויש להעיר דהיה לו לכתוב ג' וכ"ש שה"ה ד', ויתכן דהנה הגמ' העמידה את דברי רב אמי ורב אסי באיכא גידודי ואפ"ה חיישינן לדלמא שבקי, וא"כ י"ל שכוונת רש"י דהאי גידודי היינו ג' או ד' דפחות מג' לא מיקרו גידודי לענין עיכוב הרבים, וביותר מד' ליכא למיחש לשבקי, וא"כ האי גידודי דבהו איירו ר"א ור"א שמעכבים את הרבים ואפ"ה איכא למיחש לשבקי, היינו יותר מג' ופחות מד'.

אי מהני צוה"פ בזוטא

כה. **בביאור** הלכה דן בדברי ר"א ור"א דאמרי שאי לא נשתייר פס ד"ט כלפי ראשו שיעור פירצתו בג', אי מהני צוה"פ בפירצה כדי שלא תאסור, וכתב דמהא דמבואר בדברי הרשב"א והריטב"א דמהני צוה"פ בראשו ליכא ראייה דאפשר דשם שאני דלא שייך דלמא שבקי כדאיתא בגמ'. ולכאורה כוונתו לדבריהם בדף ו. שכתבו דבנפרץ מצידו בעשר או מראשו בד' לא מהני לחי וקורה דאין תיקון זה מועיל בפירצה א"כ עשה צוה"פ, הרי שצוה"פ מהני בפירצה שבראשו, ועל זה דחה דבראשו לא חיישינן לשבקי, וכמבואר בגמ' (י:).

והנה האי ראשו למסקנת הגמ' היינו קרן זוית, וא"כ יש לדון בזה דיתכן שקרן זוית דמי למן הצד דאיכא חששא

דלמא שבקי לדעת הריטב"א, (ברם להרשב"א שבקי מן הצד אינו אוסר ולא מבטל תורת פתח מקמא וכדלעיל), וא"כ מוכח עכ"פ מדברי הריטב"א שאף היכא דאיכא חששא דשבקי מהני צוה"פ בפירצה. ואולי כוונת הביה"ל מדבריהם בדף י' שכתבו גבי מה שדנה הגמ' בחששא דאתי אורא דהאי גיסא במיעוט פתח שיותר מ"ט, דאי תקנו בצוה"פ דמהני, והוקשה לביה"ל דאכתי יש לאסור מחמת שאין תיקון בפירצה וע"ז כתב דכיון שהיא בראשו ליכא חששא דשבקי, אך עכ"פ מדברי הריטב"א בדף ו' יהא ראייה שבנפרץ בקרן זוית מהני צוה"פ בפירצה ואע"ג דאיכא חששא דשבקי.

כט. **והנה** בענין אי מהני תיקון צוה"פ בזוטא לחששא דשבקי, בשו"ע (סימן שס"ג סל"ד) כתב את דינא דרב יהודה אמר רב דמבוי שפתחו ט"ו אמה מרחיק ב' אמות ועושה פס ג' אמות, וסיים השו"ע "וצריך ליהזר דלא לישבוק פתחא רבה ועייל בזוטא שאם עשה כן בטל כל תיקון המבוי א"כ עשה צוה"פ לזוטא", ובחידושי רע"א תמה מאד מה טעם בזה דמהני צוה"פ לזוטא הרי מ"מ שבקי פתחא רבה, וכתב שהלבוש נתן טעם לזה ועדיין צ"ע, והנה טעמו של הלבוש הוא "שבעשיית צוה"פ לזוטא עשהו ג"כ לפתח וא"כ תרוויהו פתחים נינהו ומבוי אינו נפסל בפתחים הרבה, וכי הדר עייל ונפיק לא מיחזי דמבטל פתח הגדולה דתרוויהו חשובים לו זו משום

גודלה וזו משום צורתה, אבל כשלא עשה צוה"פ לזוטא ואעפ"כ עייל ונפיק בה א"כ אין טעם שיניח את הגדולה אם לא שביטלה מתורת פתח", וזה על דרך סברת הרשב"א הנ"ל דס"ל דלא שייך שבקי במן הצד, דכיון שיש טעם למה הולכים מן הצד אין בזה משום ביטול פתחא רבה.

ובמשנ"ב הביא מהתפארת שמואל על ההגהות אשרי (שהם מקור דברי השו"ע שם) דגרס "אא"כ עשה צוה"פ לרבה".

ובביה"ל (סימן שס"ה) כתב שבגירסאות אלו תלוי אי מהני צוה"פ בפירצה מן הצד בלא נשתייר פס ד'. וסיים הביה"ל "ואפשר דכיון שעשה צוה"פ נחשב כסתום והוי כאילו פס ארבעה בראשו". ולכאורה סברא זו היא גם ישוב על הגירסא בסימן שס"ג דמהני צוה"פ לזוטא דכיון שסתמו הוי כאילו הכל סתום וכל זה חשיב ככותל רביעי של מבוי והרי הקורה כמונחת ע"ג כותלי מבוי.

ובחזו"א (סימן א' סקנ"ה) תמה על סברא זו דמ"מ איכא שבקי ובטל פתחא רבה ומה איכפ"ל דחשיב כסתום. שוב חזר (בסקע"ד) וכתב דמהני צוה"פ בפירצה, ומשום דאזיל על דרך שיטת הריטב"א דבעינן תרתי לריעותא, דהקשה על מ"ש רש"י (ה. ד"ה מתיר) דאי ליכא פס ד' אם יש פירצה ג' אוסרת משום דשבקי ופחות מג' שרי משום לבוד, והקשה

דמ"מ מה שייך לבוד הרי למעשה שבקי ובטל פתחא רבה ומה איכפ"ל שהפירצה כסתומה, וכתב ע"ז "ונראה דפירצה (היינו פתח שבראש המבוי) בלא צוה"פ היא קלה לאבד שם פתח מינה והלכך כל שאין גודר מצידיה וגם הולכים דרך פרצות שמן הצד היא מאבדת שם פתח, משא"כ בפחות מג' דחשיב כגודר ולפי"ז י"ל דגם צוה"פ חשיב כגודר".

צוה"פ בפתחא רבה (ודין עומ"ד)

ל. **ולענין** אי מהני בתיקן את פתח המבוי בצוה"פ שבכה"ג לא תאסור הפירצה שמצידו, במשנ"ב כתב דלגירסא בסימן שס"ג אא"כ עשה צוה"פ לרבה, א"כ מהני צוה"פ בפתח המבוי, וכן דעת האה"ע, אך הביא שהב"מ הוכיח מהריטב"א דל"מ ואפילו אי עבד בפתחא רבה.

והנה האה"ע כתב שמהני, דדוקא אם נתקן בלחי וקורה לא הותרה הפירצה דכיון שיש כבר פתח אחד אסור, דחד פתחא התירו ולא שנים, אך בנתקן בצוה"פ מותרת הפירצה שבצידו בלי שום תיקון מטעם דעומ"ר, (ועומ"ר נידון כלחי וקורה וכמבואר בגמ' ה:).

והבית מאיר כתב דמהריטב"א מוכח דלא מהני, שכתב דכל שהוא נידון כפירצה "לא סגי בלחי וקורה אלא בעי צוה"פ שאין לחי וקורה מתירין את הפירצה", וביאר הב"מ דדוקא מבוי דאית ליה שני פתחים ניתר בפתח אחד בצוה"פ

שירת

פרצות במבוי

שלמה

שיי

ובשני בלחי וקורה משא"כ הכא שהשני הוא פירצה לא סגי בלחי וקורה, (ולכאורה ההגדרה מה חשיב פתח ומה חשיב פירצה, דאם עשאו מתחילה לשמש כפתח המבוי מיקרי פתח משא"כ בנפרץ לאחמ"כ ולא נעשה לשם פתח), וכתב דכיון שלא מהני לחי וקורה ממילא ליכא ק"ו להתירו בעומד מרובה על הפרוץ, ולכן אפילו שיש בראשו צוה"פ, הפירצה שמצידו אוסרתו.

וכתב שבדברי הריטב"א (בדף י:) מבואר כן יותר להדיא, שהקשה על פירוש הראב"ד בפירוש שאלת הגמ' ומ"ש מדר"א ור"א, בהאי לישנא, "ואפילו תהא פתח גדול יותר מעשר בצוה"פ מכל מקום" וכו', וזה קאי על דין דר"א ור"א, ולדברי האה"ע לא שייך להעמיד את ר"א ור"א באיכא צוה"פ ברבה דא"כ למה תאסר ע"י פירצה ג' שבצידה בלא נשאר פס ד' ולמה לא תותר בעומ"ר, אלא ודאי שאפילו איכא בראשו צוה"פ אסור.

דעת החזו"א (סימן א' סקנ"ה) דאם בפתחא רבה איכא צוה"פ אינו נפסל מחמת דשבקי, ודוקא בניתר בראשו בלחי וקורה נפסל משום שבקי, ומשום דתקנ"ה היא לענין תיקון לחי וקורה שיהא עיקר הילוכם באותו הפתח באופן שלא ימצא פתח אחר במשך המבוי, אבל לענין צוה"פ שהיא מחיצה מעלייתא ככל מחיצות אי"צ לתנאי ההילוך בפתח.

לא. **ונמצא** דלהמשנ"ב לא ברירא האי מילתא אי מהני צוה"פ בזוטא, אך מסקנת החזו"א (סקע"ד) דמהני צוה"פ בזוטא או בפירצה אף אי שבקי דרכה את הפתחא רבה.

ולענין אי עבד צוה"פ בפתחא רבה המשנ"ב הניח בצ"ע למעשה. ודעת החזו"א (סקנ"ה) דמהני.

אך מ"מ כתב החזו"א (סימן א' סקל"א וסקל"ה וסק"ס) דאף אם תיקן את ראש המבוי בצוה"פ אם יש ב' פרצות בשתי רוחות זה כנגד זה נפסל אף בפירצת ד' דהוה כמבוי מפולש מחמת שתי הפירצות, והסתפק אי מהני בזה גידודי, ובסימן כ"ב (סק"ד) הוכיח דמהני גידודי.

לב. **והיכא** שראש המבוי מתוקן ע"י עומ"ר, מבואר בחזו"א (סימן א' סק"ד) דגם בזה אוסרת פירצה שבצידו אי בקעי רבים, ומשום דתיקון עומ"ר במבוי לא עדיף מלחי.

מיהו בפירצה מצידו שלא בקעי בה רבים אלא אוסרת מחמת שלא נשתייר פס ד' וכדינא דר"א ור"א, לענין זה מבואר בחזו"א (שם סקנ"ו) דאם ראשו של המבוי ניתקן בעומ"ר לא בעינן שיור פס ד' ואין הפירצה אוסרת. ויל"פ הטעם בזה, אליבא דהרשב"א דפירצה מן הצד פוסלת משום דאין הקורה ע"ג כותלי מבוי דטעם זה שייך דוקא בתיקנו בלחי וקורה משא"כ בעומ"ר, וגם לפירוש רש"י

דבטל תורת פתח מקמא י"ל דהיינו דוקא בתיקון דלחי וקורה ומשום דלא ניתקן אלא בפתחו העיקרי של המבוי וכיון שבטל הפתח ממילא בטל תיקון הלחי, משא"כ בעומ"ר שבפועל אתו צד הוא גדור ומה בכך שבטל תורת פתח מקמא, וממילא לא איכפ"ל בפירצה מן הצד.

שיטת הרשב"א שהסוגיא גבי מבוי שנפרץ מצידו איירי בפרוץ מרובה

לג. עוד יש להוסיף בהאי סוגיא דפרצות במבוי דאע"פ שבפשטות איירי בעומ"ר על הפירצה דעי"כ ניתרת הפרצה אך בדברי הרשב"א נראה דאיירי אפילו בפרוץ מרובה, דהנהגה (י:) בסוגיא דאתי אוריא דה"ג וה"ג ומבטל לעומד, הקשה "וא"ת א"כ דרב אמי ורב אסי היכי משכחת לה דהא אמרינן מבוי שנפרץ מצידו אם נשתייר שם פס ד' מתיר פירצה עד עשר כלומר דעדיין מבוי הוא וקורה מונחת ע"ג מבוי איכא והיא מתרת כל הפתחים. ולפום מאי דאמרינן בשמעתיך היכי דמי אי בשנשאר עדיין באותו כותל שנפרץ עומ"ר על הפרוץ אין אנו צריכין להכשירה של קורה לצד זה דמעצמו הוא מכושר בעומד מרובה עה"פ, ואי פרוץ מרובה על העומד היאך קורה זו מתרת והלא אין קורה מתרת שני פתחים דאתי אוריא דהאי גיסא והאי גיסא ומבטל ליה", וכתב על קושיא זו ארבעה תירוצים, בישוב ראשון כתב "וי"ל דהתם בשהעומד מרובה על הפרוץ וכיון שכן כל אותו כותל נכשר בכך, והא דאמרי

אם נשתייר שם פס ד' מתיר פירצה עד עשר לאו למימר שתהא קורה מתרת ממש אותה פירצה דהא אינה צריכה היתר, אלא לומר שעדיין נשאר שם כשיעור מבוי מוכשר וכיון שכן כל המבוי מוכשר ובלבד שלא תהא שם פירצה רחבה מעשר". ואח"כ כתב עוד ג' תירוצים דאיירי בפרוץ מרובה אלא שמחמת טעמים אחרים לא אמרי' דאוריא דה"ג וה"ג יבטלו, עד כאן תורף דבריו בסוגיא שם.

ודבריו צריכים עיון טובא, דהיאך אפשר להעמיד את הסוגיא בפרוץ מרובה הרי בזה כל פירצה שהיא יותר מג' אוסרת, ואם דנה הגמ' על הכשר הפירצה ע"כ צריך לומר דאיירי בעומ"ר דבלא"ה אין שייך הכשר ושם פתח לפרצות. ויתירה מזו כיון שהפירצה ברוח שלישית נמצא שאין כאן כלל רה"י דאוריתא דליכא ג' מחיצות.

עוד יל"ע מהו שאמר ושנה, "דהקורה מתרת כל הפתחים", היאך תתיר פתח שאינה בו. ומהו שסיים בקושייתו "דאין קורה מתרת שני פתחים דאתי אוריא דה"ג וה"ג ומבטל ליה", וכי משום אתי אוריא דה"ג לכן אין קורה מתרת את הפתח השני, הרי אף בלאו האי דינא לא תתירנו הקורה, דמאחר שאינה עומדת בו והיאך תתירנו.

גם בסוגין כתב בדרך זו וז"ל (בד"ה מבוי שנפרץ) "וארבעה ועשר דאמרינן הכא

וכיון שבטל לגבי מבוי לא גזרו ביה רבנן, ולכן לא קשיא היאך מהני היתר קורה ואף שליכא אלא שתי מחיצות.

ומ"ש "דקורה מתרת את כל הפתחים", היינו דנהי שאותה פירצה אינה אוסרת כרה"ר, אך מ"מ לא עדיפא מפתח מבוי שבעי תיקון כתיקוני מבואות, וכיון שאין עומ"ר נמצא שאין בה כלל תיקון מבוי, ולזה כתב דקורה מתרת את כל הפתחים, והיינו על דרך הירושלמי שהביא הרשב"א (בדף י:) שמבוי שיש בו כמה פתחים אי"צ תיקון אלא בפתח אחד ואף שאיירי שב' הפתחים בראשו וא"כ ליכא עומ"ר בפתח השני, אפ"ה תיקון באחד מן הפתחים מהני לכל הפתחים כאילו בהם יש תיקון, ומשום דע"י שניתקן פתח אחד כבר איכא היכר דלא מיחלף ברה"ר כיון שעשו תיקון במבוי זה. ואף שהרשב"א שם ביאר דהבבלי פליג על הירושלמי, יש לומר דמה שהבבלי חולק אי"ז משום דס"ל דל"מ תיקון קורה באחד מן הפתחים, אלא מטעמא אחרינא דאתי אורא דהאי גיסא והאי גיסא, והיינו דשם איירי בפתח רחב מעשר אמות שלהירושלמי מהני לחלקו ע"י נעיצת פס באמצעו ולתקן את אחד מן הפתחים בקורה ועי"ז מתוקן גם הצד השני, ולבבלי לא מהני משום דאתי אורא דה"ג וה"ג ומבטל את הפס אף במתקן את הפתחים בקורה, אבל כשלא שייך לומר אורא דה"ג ס"ל לרשב"א דגם הבבלי מודה דסגי בתיקון באחד מן

דצריך תיקון ואין קורת המבוי מתרתן לא סגי להו באותה פירצה בלחי או קורה אחרת שאין קורה מתרת את הפירצה אלא צריכין צורת הפתח". הרי שפירש דהנידון בפרצות אם הקורה מתרת את הפירצה, וא"כ ע"כ איירי דליכא עומ"ר, דאם העומד מרובה אי"צ להיתר קורה וכמו שכתב בקושיתו בסוגיא (בדף י:) וכדלעיל. ומה שהניאו לפרש דאיירי בפרמ"ר, מבואר בדבריו שם דהבין בפשטות דמ"ש מתיר בפירצה עד י' היינו דהקורה מתרת, וא"כ ע"כ איירי בפרמ"ר מדבעי להיתר קורה, אלא שדבריו צריכים עיון וכנ"ל.

ד. ונראה דאזיל לשיטתו (ח:) בסוגיא דמבוי שצידו אחד ארוך וצידו אחד קצר, דכהני סבירא להו פחות מד"א מניח את הקורה באלכסון ומשום דקורה משום מחיצה ובאלכסון נמי הוי מחיצה, והקשו תוס' (שם ד"ה מניח) היכי שרי להשתמש כנגד הארוך הא אין שם אלא ב' מחיצות, ובתירוצם השני כתבו דכיון דצידו אחד ארוך מסתמא לא בקעי בה רבים ולא גזרו ביה רבנן הואיל ובטל לגבי מבוי אע"ג דאית ביה ד' על ד'. וכתירוץ זה תירץ הרשב"א.

ועפי"ז י"ל דגבי פירצת מבוי מצידו כיון שיש דופן כנגדו מסתמא לא בקעי ביה רבים, ולכן אע"פ שבאותו דופן פרוץ מרובה ואין הפירצה מותרת אך מ"מ כיון שלא בקעי רבים שם לא הוי רה"ר דאוריתא אלא כרמלית מדבריהם,

הפתחים. ולכן כשיש פירצה במבוי מצידו אף שפרוץ מרובה מ"מ הקורה שבראשו של מבוי מתרת את כל הפתחים. ובדינא דר"א ור"א הבין הרשב"א דע"י הפירצה מצידו הוי פרוץ מרובה על העומד אלא שהקורה היא מתרת את כל הפתחים, אך הקשה דנימא דאתי אורא דה"ג וה"ג, ועל זה כתב ג' תירוצים בטעם דלא אמרינן דאתי אורא דה"ג וה"ג ומבטל ליה.

לה. ויש להוסיף עוד דהנה הראשונים (בדף ו.) התקשו בטעם דשיעור פירצת מבוי בד' ומ"ט אין אוסר בג' דנפק מתורת לבוד. אלא שהריטב"א הקשה כן כבר בתחילת הסוגיא אהא דאמרי' בנפרץ מראשו בד', אך הרשב"א הקשה כן רק על מאי דמשני כגון שנפרץ בקרן זוית ופתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, ועל זה הקשה כיון שס"ל דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי א"כ פירצה היא ואפילו שלשה דנפקא ליה מתורת לבוד לא תתיר דאין קורה מתרת את הפירצה. ולכאורה אמאי לא הקשה כן כבר בתחילת הסוגיא דאמרי' נפרץ מראשו בד', ולמה המתין מלהקשות כן עד דמשני שנפרץ בקרן זוית.

ולהאמור יש לומר דבנפרץ מצידו ס"ל להרשב"א דחשיב פתח ולא מיקרי פירצה, ולכן מותר אף שנפיק מתורת לבוד, אלא שביותר מד' אסור משום דהוה כמפולש ואדרבא מה שהוא

פתח ולא פירצה זה גורם איסורו ביותר מד' לפי דחשיב שיש לו ב' פתחים והוה מפולש. אבל גבי קרן זוית שפיר הקשה הרשב"א דכיון שאיסורו משום דמיקרי פירצה א"כ כל דנפיק מתורת לבוד חשיב פירצה.

ותירץ הרשב"א דכיון דבעלמא לא הוה מקום חשוב בפחות מארבעה לא החמירו עליו כ"כ להצריכו צוה"פ כיון דאיכא קורת מבוי מעליא". משמע שגם כאן הוזקק הרשב"א להיתר קורת המבוי, ויש לבאר דהבין שמה שלא החמירו בפחות מד' בקרן זוית היינו דאין דנים אותו כפירצה אלא כפתח, אך אף אם דינו כפתח מ"מ אכתי צריך להיתר קורה והיינו משום דאין כאן עומד, וא"כ בעי תיקון מבוי, וס"ל דאף בפרמ"ר מיקרי פתח ומהני ביה תיקון קורה באחד מן הפתחים וכשיטתו בכל מבוי שנפרץ מצידו וכמשנ"ת.

ועיין בחידושי הרשב"א לקמן (צד.) אהא דפליגי תנאי שם בדין חצר שנפרצה מב' רוחותיה, והקשתה הגמ' "במאי עסקינן אילימא בעשר מ"ש מרוח אחת דאמר פתחא הוא מב' רוחות נמי נימא פתחא הוא, אלא ביותר מעשר אי הכי אפילו מרוח אחת נמי", והקשה הרשב"א (כקושיית תוס' שם) דלמא בי' וכשפרוץ מרובה על העומד, והלכך מרוח אחת שרי בגיפופי אבל מב' רוחות כיון

שירת

פרצות במבוי

שלמה

שכא

דבזה אין מניעה כ"כ להילוך הרבים, דמה
שנתבאר בדבריו דבנפרץ מצידו אפילו
בפרמ"ר לא נאסר אי"ז אלא מצידו
ומשום דלא בקעי רבים להדיא כיון שיש
כנגד הפירצה כותל, וכסברתו גבי מבוי
שצידו אחד ארוך וצידו אחד קצר דמהאי
טעמא לא הוה רה"ר דאוריתא.

שהפרוץ מרובה על העומד אסור כיון דג'
מחיצות דאוריתא אא"כ יש לפחות
צוה"פ. ולכאורה מבואר בדבריו שם היפך
ממה שצידדנו בדבריו כאן דבנפרץ מצידו
מהני אפילו אי פרמ"ר. ברם י"ל דכוונת
הרשב"א בקושיתו שאפשר להעמיד את
המשנה בנפרצה מב' רוחות זה כנגד זה,

סימן ל"ז

מבוי שכלה לחצר

הטעם שאין המבוי נידון כמפולש * אם לס"ד איסור המבוי רק משום דמיחזי כמפולש * צ"ב טעם החילוק בין כלה לאמצע רחבה לכלה לצידי רחבה * אם מהני לחי במקום שכלה המבוי לחצר * נראה מבחוץ במבוי מפולש * הטעם שהחצר לא נאסרה משום פילושה למבוי דאין חומר בחצר מפולשת מבסתומה * שיטת הרשב"א והאבן העוזר דחצר מפולשת בעיא תיקון דצוה"פ * דחית האבה"ע על הראיה מס"ג * הוכחת האה"ע מהק"ו בדף ה' * הוכחה מדברי התוס' לקמן צ"ד * דחית הב"מ ויבואר דפליג עם המשנ"ב בדין חצר מפולשת אי מהני בה תיקוני חצר כשליכא עומ"ר * קושית האבה"ע מהברייתא בדף כ"ב ויבואר דפליגי אי מהני גידודי במבוי מפולש

כמפולש מאחר שאיכא פירצה בדופני החצר וא"כ אין המבוי גדור כדבעי ע"י החצר. ואף לסלקא דעתך של הגמ' (ז): שסברה דפליגי בכל מבוי שכלה לרחבה אם דינו כמפולש צריך לבאר זאת, שהרי פירש רש"י (ד"ה ומבוי) "קס"ד מדנקט ונפרצה חצר כנגדו משום דמיחזי כמפולש קאסר ליה". הרי שלא היה כלל צד דמחמת פירצתו לחצר או לרחבה חשיב כמפולש וכל הסוגיא היא לענין מיחזי כמפולש.

ועוד מה הטעם שהחצר מותרת, ובין לס"ד ובין למסקנא אינה נאסרת מחמת פילושה.

הטעם שאין המבוי נידון כמפולש

ב. דעת החזו"א בספרו (סימן א' סקמ"ה וסימן מ"ג סק"ה) שרה"י היא

א. בגמ' (ז) "ומסיים בה משמיה דרב יהודה אם היה מבוי כלה לרחבה אי"צ כלום", ובגמ' בע"ב "אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב מבוי שנפרץ במלואו לחצר ונפרצה חצר כנגדו חצר מותרת ומבוי אסור", ולס"ד פליגי בדין מבוי מפולש היכא דכלה לרחבה או לחצר אם דין המבוי כדין מבוי מפולש, ולמסקנא לכו"ע אין דינו כמפולש (ומה שרב אסר את המבוי היינו מדיני חצרות שהרי לא עירבו בני המבוי עם בני החצר), ורב יוסף אמר דהא דאין המבוי דינו כמפולש הנ"מ שכלה לאמצע רחבה אבל כלה לצידי רחבה אסור, ורבה הוסיף דהא דשרי בכלה לאמצע רחבה לא אמרן אלא זה שלא כנגד זה אבל זה כנגד זה אסור משום מפולש.

והנה צריך לברר כמה ענינים בסוגיא, ראשית מ"ט אין דין המבוי

שירת

מבוי שכלה לחצר

שלמה

שכג

גודרת כמחיצה, ולכן מקום שיש לו שתי מחיצות וברוח שלישיית שלו עוברת רה"י הרי דינו כרה"י דמה שהוא מוקף ברה"י הרי זה כמוקף במחיצות. ובמכתבים (בסוף ספר שלום יהודה) הוכיח כן מסוגיין דכיון שהחצר דינה כרה"י ובה אין הפירצה אוסרת שהרי דין פילוש הוא רק במבוי ולא בחצר, לכן גם המבוי נידון כסתום דהחצר שהיא רה"י גודרת אותו מרוח השלישיית ולא איכפ"ל בהא דאיכא פירצה (בשיעור האוסר במבוי) במחיצת החצר.

ובנוסח אחר כתב שם דמחיצת החצר החיצונה מועילה גם למבוי ומשום שדנים את הכל כהיקף אחד גדול, ובמקום ההיקף החיצון הוי מחיצה מעלייתא מחמת ששם היא מחיצת חצר שאין הפירצה אוסרת בה, לפיכך מהני ג"כ להחשב מחיצה כלפי המבוי.

ובספר מאיר נתיבות ציין שמדברי הרשב"א בחידושיו (ז. ד"ה ומסיים) נראה כמ"ש החזו"א, שכתב וז"ל "וקא אתא לאשמעינן דאע"ג דנפרצה רחבה כנגדו לא חשבינן ליה כאילו מבוי זה נפרץ לרה"ר אלא איהו לרחבה הוא דכלה ולמקום המותר לו נפרץ והלכך אינו צריך תיקון כלל". ועיי' עוד בדבריו בד"ה וקשיא לי וז"ל "ולאו פילוש גמור הוא שהרי החצר שנפרץ לתוכה מותר לטלטל בכולה". (ולקמן יבואר עוד בדברי הרשב"א).

ג. ומ"מ אף שאין דין המבוי כמפולש משום שהחצר גודרת את המבוי, אפ"ה בכלה לצידי רחבה אף שאינו מפולש מעיקר הדין אסור משום דמיחזי כמפולש, וכמ"ש רש"י (ד"ה אבל כלה) "מיחזי כמפולש ואסור", ובד"ה אבל זה "ובצידי רחבה אפילו זה שלא כנגד זה אסור משום דכותל רחבה מאריך המבוי והוי כמבוי ארוך עד כותל שכנגדו ואסור, מידי דהוה אמבוי עקום שיש יותר מעשר בעקמומיתו דלכולי עלמא אסור ואע"פ שאין פתחיו מכוונים, הכא נמי משנכנס לרחבה הרי כל רוחב הרחבה הוי עקמומית גדולה ורחבה הרבה ודמי כמבוי המפולש דרך עקמומית".

אם לס"ד איסור המבוי דק משום דמיחזי כמפולש

ד. ולס"ד שרב אסר את המבוי משום מפולש והעמידה הגמ' שנחלקו בדבר יוסף שהתיר בכלה לאמצע רחבה, לכאורה פליגי ג"כ בסברא זו אם בכלה לאמצע רחבה נראה כמפולש, וז"ל רש"י (ד"ה ובשעירבו) "דכיון דרוחבה של רחבה עודף על המבוי מכל צד נראה שהמבוי לרחבה כלה ואינו מושך עד רה"ר שכנגדו ולא אתי למישרי מפולש, ורב סבר אפ"ה כיון דהעומד במבוי רואה לשני ראשי רשות הרבים ובקעי רבים מרשות הרבים זו לרשות הרבים זו דרך מבוי ורחבה אסור". הנה פירש דלרב יוסף לא נראה כמפולש ומשמע דלרבה

טעם האיסור בכלה לאמצע רחבה משום שנראה כמפולש ואתי למישרי מפולש.

המבואות כלים לצידי המבוי הגדול אלא לאמצעו אפ"ה אסור משום מפולש.

צ"ב טעם החילוק בין כלה לאמצע רחבה לכלה לצידי רחבה

ה. ובהא דמפלגינן במסקנא בין כלה לאמצע רחבה יל"ע, דהנה בכלה לצידי רחבה אין חילוק, ואפילו נפרץ המבוי שלא כנגד פירצת החצר אסור, הרי שגם בזה שהפירצה אינו כנגדו ג"כ מיחזי כמפולש, ואילו בכלה לאמצע רחבה מפלגינן בין נפרץ כנגדו או שלא כנגדו, ולכאורה קשה כיון שבנפרץ כנגדו נראה כמפולש א"כ גם בנפרץ זה שלא כנגד זה נימא דמיחזי כמפולש, ודומיא דכלה לצידי רחבה שמיחזי כמפולש גם שלא כנגד זה, דכיון שכל אחד בפנ"ע אינו גורם מניעה שלא יהא מיחזי כמפולש א"כ מ"ט הצטרפותם גורמת שלא יהא נראה כמפולש.

ועוד דהנה רש"י פירש דבכלה לצידי רחבה אסור משום דנראה כמבוי מפולש, ולכאורה קשה דא"כ אף בכלה לצידי רחבה ופירצתו ופירצת החצר שכנגדו הם זה שלא כנגד זה אפ"ה יש לאסור, שהרי במבוי עקום אסור אף כה"ג וכדמוכח בדין מבוי העשוי כנדל שפירשו הרשב"א והריטב"א דהעקמומית שם היא מחמת המבואות שבב' הצדדים ואינם מכוונים זה כנגד זה ונמצא שצורתם כעין ל' ואסור משום מפולש, הרי דאע"פ שאין שני הפתחים מכוונים זה כנגד זה ואין

ו. ונראה לבאר עפ"י מ"ש בחידושי הרשב"א (ד"ה וקשיא לי), דהקשה לפי הס"ד שרב אסור את המבוי משום פילוש, למה נקט מבוי שנפרץ במלואו הרי אפילו לא נפרץ במלואו אסור, והראיה דאי נימא שגיפופי מבוי מצלי ליה דלא לידון כמפולש, א"כ אפילו לא נפרץ במלואו נימא הכי, שהרי גיפופי חצר כגיפופיו של מבוי וכאילו לא נפרץ במלואו שהרי השתא ס"ל לרב דנראה מבחוץ נידון משום לחי, ותירץ דנקט כן לרבותא דטעמא דנפרצה חצר כנגדו אסור אבל בלא"ה שרי ואע"פ שלא עירבו ואע"פ שנפרץ במלואו ומשום דנראה מבחוץ, ועוד תירץ הרשב"א "דדוקא נקט נפרץ במלואו הא לאו הכי מבוי נמי שרי דכיון דאית ליה גיפופי ממש הנראין מבפנים אינו נראה לעומדין בין מבפנים בין מבחוץ ככלה לפירצת החצר וכמפולש לרה"ר אלא נראה לכל שהוא פתוח לחצר והחצר היא שנפרצה לרה"ר, וכשם שאין פירצת החצר למבוי נידון לחצר משום פירצה אלא משום פתח לגבי מבוי נמי פתח הוא ולא הוי מפולש, ואינו דומה לנפרץ במלואו דהתם אע"ג דקושטא דמילתא אינו כנפרץ גמור דגיפופי החצר נידונין ליה משום לחי ולא פילוש גמור הוא שהרי החצר שנפרץ לתוכה מותר לטלטל בכלה אפ"ה כיון דלעומדין בפנים נראה

שירת

מבוי שכלה לחצר

שלמה

שכה

כמפולש לרה"ר וכאילו כלה לפירצת החצר אנו מחמירים עליו לדון אותו משום מפולש וכו', אלא דכי כלה באמצע רחבה אינו נראה כנמשך וכלה לפירצה ואע"ג הנפרץ במלואו וכשנמשך מצידי רחבה נראה כנמשך וכלה לפירצה, וה"נ דכוותיה וכש"כ כיון שאינו נפרץ במלואו ונראה לכל שאינו נמשך עד הפירצה אלא כלה לחצר".

מבואר בדבריו דגם לס"ד הא דמבוי אסור אי"ז פילוש גמור אלא רק מחמת הנראה כמפולש, וכמשנ"ת לעיל עפ"י דברי רש"י. (ויתכן שלתירוצו הראשון שלא מהני לחי הוה מפולש גמור ואי"ז מוכרח).

ועוד מבואר בסוף דבריו דזה טעם החילוק בין כלה לאמצע הרחבה לכלה לצידי רחבה, והיינו דהכא לא דנים בגדרי פילוש כפי שהם באמת, אלא הכל תלוי לפי מה שנראה לאינשי, ולכן בכלה לצידי רחבה שנראה כמפולש אסור אבל בכלה לאמצע רחבה ופירצת החצר אינה מכוונת כנגד פירצת המבוי מותר, ולפיכך לא קשה מה שהקשינו מדין מבוי העשוי כנדל דאף כה"ג נידון כמפולש, דהתם הכל מבוי ומדינא האוסר בו פילוש לפיכך אין חילוק בין כלה לאמצע או לצידו, משא"כ הכא שהמבוי כלה לחצר וא"כ אין דינו כמבוי עקום אלא רק נראה כמפולש, בזה יש חילוק, ומשו"ה בכלה לאמצע שרי משום דלא מיחזי כמפולש.

אם מהני לחי במקום שכלה המבוי לחצר ז. ומהאי טעמא כתב הרשב"א עוד דאע"פ שלס"ד איסור המבוי משום מפולש, אפ"ה מהני לחי בפתח המבוי שפונה לחצר, [ופליגי בזה תירוצי הרשב"א ולתירוץ קמא ברשב"א לא מהני], וגם דין זה תלאו הרשב"א בטעם הנ"ל, שהרי בכל מבוי מפולש לא מהני לחי משני ראשו ובעינין באחד מראשו תיקון דצוה"פ ואפ"ה מהני הכא לחי משני ראשו, והיינו משום דכל איסור המבוי הכא משום שנראה כמפולש לרה"ר, וע"י העמדת הלחי ממילא נראה לכל שאינו פילוש ממשך עד רה"ר אלא פתחו הוא לחצר, ולפיכך מהני ביה לחי ואף שבמפולש גמור לא מהני, ומה"ט דוקא לחי הנראה מפנים מהני אבל לא מהני נראה מבחוץ, ואף שבעלמא נראה מבחוץ נידון משום לחי, דהכא שבעינין את הלחי להכירא שלא יהא נראה כמפולש בעינין שיהא נראה לכל שאינו מפולש.

בהשגות הראב"ד על הרי"ף מבואר דעתו שלא מהני לחי בפתח המבוי לחצר, דהקשה למה המבוי אסור משום מפולש כיון שנראה מבחוץ יהא נידון כלחי. וכתב דבזה גם לחי לא מהני שהרי למבוי מפולש לא מהני תיקון לחי מב' ראשו. (וכדבריו נראה גם בביאור הלכה ד"ה משום לחי).

ועיין בגליון הש"ס על דברי תוס' שכתבו דלאו דוקא נפרץ המבוי במלואו

תוס' והרא"ש דגרע טפי דהכא בעינן שיראו ככל בני המבוי את התיקון. ולכאורה יש להעיר למה לא מהני מה שנראה מבחוץ למ"ד דנראה מבחוץ ושוה מבפנים נידון משום לחי.

ולכאורה י"ל עפ"י דברי הרשב"א כאן, דהיכא שנראה לעומדים בפנים כמבוי מפולש לא מהני נראה מבחוץ, שהרי זהו שכתב כאן דאע"ג דלחי מהני אך מ"מ נראה מבחוץ לא מהני ואע"ג דקושטא דמילתא דהוא כלחי, ומשום דלעומדים בפנים נראה כמפולש, ולכאורה מה בכך שנראה להו כמפולש מ"מ נראה מבחוץ שאינו כמפולש, אלא נראה דדוקא היכא שנראה מבפנים כמבוי סתום (אלא שאין נראה התיקון של הרוח רביעית) אז מהני מה שלעומדים בחוץ נראה התיקון, משא"כ היכא שנראה לעומדים בפנים כמפולש לא מהני תיקון של נראה מבחוץ.

הטעם שהחצר לא נאסרה משום פילוש למבוי דאין חומד בחצר מפולשת מבסתומה י. ועדיין צריך לבאר מאי טעמא אין החצר אסורה משום פילוש.

והנה מבואר בגמ' (ו.) גבי פירצת מבוי מצידו דהיכא דבקעי רבים פירצתו בד'. ובפשטות הטעם בזה דמחמת דבקעי רבים הוי כמבוי מפולש (וכמשנ"ת בארוכה לעיל בסימן ל"ה) ומבוי מפולש אינו ניתר בתיקון לחי או עומ"ר אלא בעי בצידו אחד תיקון דצוה"פ.

אלא אפילו נשאר גיפוף מכאן ומכאן לא מהני, והקשה רע"א כשם שהחצר לא הוה כמפולש מכח הגיפופין שלהן, ה"נ המבוי בלא נפרץ במלואו. והיינו כסברת הרשב"א דהיתר החצר מחמת הגיפוף, וה"ה שהמבוי מותר ע"י גיפופין.

ומ"ש הרשב"א דלחי מהני, לכאורה אף למסקנא דהמבוי לא נאסר משום פילוש אא"כ כלה לצדי רחבה ג"כ הדין כן דמהני לחי.

ה. **באבן** העוזר בתו"ד כתב דכיון שכותל אחד מושך בצדי רחבה יסברו שגם מצד שני הוא שוה לצדי רחבה והוי מפולש לרה"ר לכן אסור. ותמוה דאם יסברו כן שהוא מושך גם מצידו השני, א"כ לא הוי מפולש אלא סתום ע"י ב' הכתלים שבב' צדדיו ולא נראה כמפולש, אם לא שנאמר שהפתח שבצידו הוא בכותל שבצידו המושך בשוה עם הרחבה וא"כ הכל נראה כהמשך הכותל אלא שיש בו פתח לרה"ר. אך א"כ אי"ז כדברי רש"י שכתב שנראה כמבוי עקום שהרי למשנ"ת סברי שהוא מבוי ישר אלא שנפרץ מצידו, ויסברו שסתום מצד הרחבה, ובצידו השני דהיינו בכותל ששוה לרחבה ששם הכותל גובל עם רה"ר יש בו פתח לרה"ר.

נראה מבחוץ במבוי מפולש

ט. **הנה** בשמעתא דמבוי עקום דעת רש"י דבעי תיקון בעקמומיתו, והקשה ר"י מי גרע ממבוי מפולש ביושר, וכתבו

שירת

מבוי שכלה לחצר

שלמה

שבו

וכתבו הט"ז (סק"ב) והמג"א (סק"ד) דבחצר אין פירצה מצידו אוסרת אע"ג דבקעי בה רבים, והביאו מקור לזה מדברי השו"ע (בס"ג) שפסק את דין מבוי שכלה לחצר, וכתב דהחצר מותרת ואפילו בקעי בה רבים ובלבד שלא יהא יותר מעשר. ויל"פ הטעם בזה דכיון שבחצר אין דין פילוש ואף בחצר מפולשת סגי בתקוני חצר מב' רוחותיה וכמו שפסק הרמ"א בסימן שס"ד (ס"א), ומקורו מהא דאיתא (דף כב:) "חצר שהרבים נכנסין לה בזו ויוצאין בזו רה"י לשבת", מהאי טעמא כתבו דאין פירצה דבקעי בה רבים אוסרת בחצר, שהרי ענינה של הפירצה שע"כ נידונת כמפולש, וכיון דפילוש לא אסר בחצר מה"ט נמי האי פירצה אינה אוסרת בחצר.

במג"א (סימן שס"ג סקכ"ז) תמה בטעם דאין נוהגין לתקן את המבואות בעקמומית כדין מבוי עקום דבעי תיקון בעקמומיתו, וכתב שמבואות שלנו יש להם דין חצרות ובחצר אין חילוק בין חצר שוה לחצר עקום דאף בעקום אין דינו כמפולש ואי"צ תיקון בעקמומית. ולכאורה טעמו דכל ענין תיקון בעקמומית היינו משום דנראה כמפולש ובחצר שאין פילוש אוסר בה ה"ה דלא בעינן תיקון בעקמומית.

שיטת הרשב"א והאבן העזר דחצר מפולשת בעיא תיקון דצוה"פ

יא. האבן העזר חלק על הט"ז והמג"א וס"ל דגם בחצר יש דין פילוש

ובמפולשת לרה"ר בעי צוה"פ באחד מראשיה, והביא שכן כתב הרשב"א בעבוה"ק (ש"א פי"ד א') וז"ל "היתה החצר פרוצה משתי רוחותיה לרשות הרבים אפילו זו כנגד זו ורבים בוקעין בה נכנסין בזו ויוצאין בזו, אם יש לה צורת פתח מכאן ולחיים או פס ארבעה מכאן מותרת ואי"ל בשיש לה צורת פתח מכאן ומכאן או עומ"ר מכאן וצורת פתח מכאן שאין רגלי הרבים אוסרת במבואות וחצרות ככענין זה".

דחית האבה"ע על הדאיה מס"ג

יב. האבה"ע דחה את ראית הט"ז והמג"א מס"ג דאיירי בדין מבוי שכלה לחצר ומבואר דחצר מותרת ואע"ג דבקעי בה רבים, דהתם אין הפירצה לרה"ר אלא לחצר והרי אף המבוי אין נאסר מחמת פירצתו לחצר וכמבואר שבכלה לאמצע חצר אין נאסר, ומה שבכלה לצדי חצר נאסר היינו משום שנראה כמפולש לרה"ר אבל בלא"ה אין פירצתו לחצר אוסרתו, ומה"ט אין פירצת החצר למבוי אוסרתו דאין איסורה א"כ נפרצה לרה"ר, אבל היכא דנפרצה לרה"ר אסורה ודינה כמבוי.

החזו"א (סימן ס"ה סקל"א) דחה דבריו דכל הטעם שאין המבוי נאסר מחמת פירצתו לחצר היינו משום שהחצר דינה כסתומה וחשיב שנפרץ המבוי למקום סתום (וכמשנ"ת לעיל), אבל אם גם בדיני חצר אוסר פילוש א"כ יש לאסור את המבוי אם נפרץ לחצר.

דהטעם שהכא אינה כמפולש היינו משום שמפולשת למבוי ולא לרה"ר.

ולפי"ז צ"ב מה שכתב בהמשך דבריו "דאין המבוי נידון כמפולש משום שנפרץ למקום המותר לו", והרי גם החצר אינו מקום המותר לו שהרי גם חצר מפולשת אסורה והיתירא הכא משום שנפרצה למבוי ואינה פרוצה לרה"ר, וא"כ מה עדיפותא מן המבוי שנקראת מקום המותר טפי ממנו. וצריך לבאר דהכא כתב הרשב"א שהמבוי אסור כיון שאין לו גפופין הנראין מבפנים ונראה כמפולש לעומדין בפנים, אבל החצר שגפופיה נראין בפנים היא מותרת דאינה נראית כמפולשת וא"כ נמצא דמחמת הגיפופי עדיפא על המבוי ואין נידונת כמפולשת ולכן כתב שהחצר היא מקום המותר לטלטל בכלה ואין המבוי שנפרץ לתוכה פרוץ למקום האסור.

הוכחת האה"ע מהק"ז בדרך ה'

יג. עוד הוכיח האה"ע כדבריו דפירצת חצר מצידו אוסרת, מהגמ' (ה:): שלמדה דעומ"ר מהני במבוי מק"ו מחצר ודחתה דשאני מבוי שפירצתו בד' תאמר בחצר שפירצתה בעשר, ותירצה הגמ' דרב הונא בריה דרב יהושע סבר דמבוי נמי פירצתו בעשר. ואם נאמר דיש חילוק ביניהם ובחצר לא אסרה בקיעת רבים, א"כ אכתי איכא למיפרך מה למבוי שכן פירצתו בד' היכא דבקעי

והנה לעיל הובאו דברי הרשב"א בסוגין שהקשה למאי דס"ד שאין איסור המבוי משום שנפרץ לחצר במלואו אלא מחמת שנפרצה חצר כנגדו חשיב כמפולש לרה"ר, א"כ מאי טעמא נקט שנפרץ במלואו והרי אפילו אית ליה גיפופי לא מהני במקום שנידון כמפולש, ובתירוץ השני כתב "דדוקא נקט נפרץ במלואו דאל"ה כיון דאית ליה גיפופי ממש הנראין מפנים אינו נראה ככלה לפירצת החצר וכמפולש לרה"ר אלא הרי הוא נראה לכל שהוא פתוח לחצר והחצר היא שנפרצה לרה"ר וכשם שאין פירצת החצר למבוי נידון למבוי משום פירצה אלא משום פתח לגבי מבוי נמי פתח הוא ולא הוי מפולש, ואינו דומה לנפרץ במלואו דהתם אע"ג דקושטא דמילתא אינו כנפרץ גמור דגיפופי החצר נידונין ליה משום לחי ולאו פילוש גמור הוא שהרי החצר שנפרץ לתוכה מותר לטלטל בכלה אפ"ה כיון דלעומדים בפנים נראה כמפולש לרה"ר וכאילו כלה לפירצת החצר אנו מחמירין עליו לדון אותו כמפולש" עכ"ל. הנה בתירוץ השני השווה הרשב"א את המבוי לחצר וכתב דהחצר אינה אסורה משום שהיא מפולשת למבוי ולא לרה"ר, ומהאי טעמא היכא שניכר שהמבוי מפולש לרה"ר ולא לחצר אין דינו כמפולש. מבואר כדברי האבן העזר בתרתי, חדא דפילוש בחצר לרה"ר אוסר (וכמו שהביא האה"ע מדבריו בעבוה"ק). ועוד

שירת

מבוי שכלה לחצר

שלמה

שכט

בה רבים תאמר בחצר שאפילו אי בקעי
בה רבים פירצתו בעשר.

הבית מאיר דחה ראייה זו, וכתב דכל מה
שפרכה הגמ' "מה למבוי שכן
פירצתו בארבעה" וכו', היינו קודם
דנחתה הגמ' לחילוקים שבסוגיא בדף ו'
בדין גידודי ובקעי רבים וסברה דפירצתו
בד' משום דבמבוי לא מהני עומ"ר לגדור
את הפירצה, ומה"ט פרכה דא"כ גם
בראשו של מבוי לא מהני עומ"ר לגדור
את הפירצה, אבל אחרי שחילקה הגמ'
דהא דפירצתו בד' היינו משום דליכא
גידודי או משום דבקעי רבים, וא"כ
דטעמא דפירצתו בד' משום דחשיב
כמפולש, שוב ליכא למיפרך הכי, שהרי
יש לומר דבאמת בתיקון מבוי מפולש לא
מהני עומ"ר ולכן פירצתו בד' ואי"ז ענין
לתיקון מבוי סתום שביה איכא למילף
מחצר שמהני ביה עומ"ר.

הוכחה מדברי התוס' לקמן צ"ד

יד. עוד הוכיח האה"ע דפילוש אוסר
בחצר מדברי תוס' לקמן (דף צד.
ד"ה מאי), דבמשנה שם מבואר דחצר
שנפרצה מב' רוחותיה אסורה, (אלא
שפליגי בנפרצה בשבת אי אמרינן הואיל
והותרה הותרה), וכתבו תוס' "ואע"ג
דהשתא כשנפרצה הוי מפולש ואמרינן
בפ"ק דבעי לכה"פ צוה"פ, היינו דוקא
כשנפרצה לרה"ר או לבקעה, אבל הכא
איירי כשנפרצה למבוי או לחצר אחרת
דהא לא קתני שנפרצה לרה"ר".

דחית הב"מ זיבואר דפליג עם המשנ"ב בדין
חצר מפולשת אי מהני בה תיקוני חצר
כשליכא עומ"ר

טו. **הבית** מאיר דחה ראייה זו "דכי סלקא
דעתך דחצר מפולש משני
צדדין ואין לכל המקום יותר משני
מחיצות יהא מוכשר לטלטל ע"י שני פסין
או פס ארבע שהוא פרוץ מרובה על
העומד, הא לא קיימא לן כר"י דשני
מחיצות דאורייתא, ופשיטא דצריך צוה"פ
ברוח שלישית שאז לא נשאר אלא צד
שהחמירו חכמים והם אמרו והתירו בחצר
בפרוץ מרובה ע"י פס ד' או שני
משהויין", והיינו דפירש מ"ש תוס' דבעי
בחצר תיקון דצוה"פ היינו דוקא היכא
שפרוץ מרובה משתי רוחות אאבל אם
עומ"ר שבזה מדאורייתא חשיב מחיצה
בזה אין אוסר בה פילוש ולא מצרכינן
תיקון דצוה"פ כדין מבוי מפולש דל"מ
ביה עומ"ר ובעינן דוקא צוה"פ עכ"פ
באחד מראשיו.

ונמצא שגם הב"מ מודה שחצר מפולשת
לרה"ר אסורה ולא מהני בה
תיקון דפסי חצר, אלא דס"ל דמ"מ לא
אמרינן בפירצת חצר שבקעי בה רבים
דנדונה ע"כ כמפולש, וכן לא מחמרינן
לדון חצר עקומה כמפולשת ולהצריכה
תיקון בעקמומיתה.

טז. **ולכאורה** יש לתמוה על מאי
דפשיטא ליה להב"מ
דאם החצר מפולשת מב' רוחותיה משני
צדדין דלא מהני בה תיקוני חצר כיון

שהיא רה"ר דאורייתא משום דאין לה ג' מחיצות דעומ"ר. דהנה בגמ' (יב.) מבואר דלמ"ד דלחי משום מחיצה מהני אפילו מדאורייתא ואי איכא ב' מחיצות ולחי הוי רה"י, וא"כ אף אם יש לחצר ב' מחיצות ולחי הוי רה"י דאורייתא, ומעתה י"ל שבחצר המפולשת לרה"ר ובב' ראשיה תיקוני חצר לא הוי רה"ר מדאורייתא, (ומה שלדעת חכמים מי שיש לו ב' בתים משני צידי רה"ר לא מהני להעמיד לחי בב' ראשיו, פירש הרשב"א (בדף כ"ב) דסברה האי ברייתא דלחי משום היכר, א"נ גבי לחי סברי רבנן דארומ"מ, אבל היכא דלא מפסקת דרך הרבים אי"ז רה"ר דאורייתא). ועוד יש לדחות את דברי הב"מ דאיירי בחצר שאין רוחבה ט"ז אמה ולפיכך אינה רה"ר דאורייתא, ואינה נידונת כרה"ר מדין מבוי שאורכו לאורך רה"ר דהוי רה"ר דחשיב כרה"ר המתקצרת (כסברת תוס' בדף ו: וכמ"ש בשו"ע סימן שמ"ה ס"ח) משום דאיירי שהיא לרוחב רה"ר או שאין רבים עוברים דרכה.

יז. והנה על מה שכתב הרמ"א (ריש סימן שס"ד) דאין פילוש אוסר בחצר וסגי בתיקון חצר משני צדדיו, כתב המשנ"ב (סק"ד) "וע"כ אפילו אם היה מפולש משני צדדיו לרה"ר ורבים נכנסים דרך אותה החצר לרה"ר אין צריך רק

תיקון חצר משני צדדין דהיינו מכל צד שני פסין או פס רחב ארבעה", ובחזו"א (סימן ס"ה סקל"ג) הניח דבריו בצלע"ג ומשום דלא מצינו שהקילו חכמים בחצר אלא היכא דאיכא ג' דפנות שלימות של עומ"ר ולא מצינו שהקילו בחצר בלא מחיצות, אבל הא לא הקשה דכיון דליכא ג' מחיצות דעומ"ר הוי רה"ר דאורייתא ולא מהני תיקוני חצר, והיינו כמשנ"ת דכיון דאיכא ב' מחיצות שלימות ורוח שלישית נתקנה בתיקוני חצר ממילא הוי רה"י דאורייתא. ואולי גם כוונת הבית מאיר בקושייתו כהחזו"א, דלא התירו חכמים תיקוני חצרות אלא היכא שבלא"ה הוי רה"י כיון דאיכא ג' מחיצות, אבל היכא דבלאו האי תיקון הוי רה"ר דאורייתא לא התירו חכמים לתקנה בתיקוני חצרות כל דליכא ג' מחיצות גמורות דעומ"ר^א.

קושיית האבה"ע מהברייתא בדף כ"ב זיבואר דפליגי אי מהני גידודי במבוי מפולש

יח. באבן העזר הקשה על שיטתו מהא דתניא (לקמן כב:) "חצר שהרבים נכנסין לה בזו ויוצאין בזו וכו', רה"י לשבת", הרי שפילוש לא אסר בחצר. וכתב דאיירי איכא גידודי וכמ"ש רש"י (ד"ה דלא) ולפיכך אינה אסורה משום פילוש.

א. וע"ע משנ"ת לעיל בסוף הסימן הקודם בדעת הרשב"א דפירצת מבוי מצידו שאינה אוסרת היינו אפילו אם באותה הרוח איכא פרוץ מרובה.

שירת

מבוי שכלה לחצר

שלמה

שלא

נראה דעתו דמבוי המפולש לרה"ר אי
איכא גידודי באחד מראשיו מהני
ביה תיקוני מבוי בשתי ראשיו ואי"צ
תיקון דצוה"פ, שהרי לדידיה אין חילוק
בין חצר מפולשת למבוי מפולש, ואעפ"כ
כתב דבחצר מפולשת מהני גידודי,
ובחזו"א (שם סקל"א) פליג וס"ל דבמפולש

ביושר לא בעינן לתנאי דבקעי ביה רבים,
וה"ה דאי איכא גידודי דינו כמפולש.

יט. **המשנ"ב** (סקי"ז) פסק כהאחרונים
דגבי חצר לא משגיחין
בבקעי רבים, ודלא כאבן העוזר, וכן דעת
החזו"א לדינא (שם סקל"א).

חצרות

■ סימן ש"ע ■

סימן ל"ה

דין בית שער

הסוגיא בדף פ"ה * טעם החילוק בבית שער דיחיד בין היתר נתינת העירוב בו להא דהדר שם אינו אוסר * סתירת הסוגיות מדברי רבי יוחנן גבי י' בתים זה לפנים מזה ותירוצי הראשונים * דין בית שער של בית דלא עביד לדירה וטעם החילוק מבית שער דחצר * סברת החזו"א דמהני נתינת עירוב בבית שער אף שהדר שם אינו אוסר * סברת החזו"א לחלק בין בית שער דבית לבית שער דחצר * הברייתא דבית שער אינו אוסר * שיטת הרמב"ם בדין בית שער דיחיד * שיטת הטור בזה * פסק השו"ע והמשנ"ב * שיטת הגר"א * סיכום השיטות

הסוגיא בדף פ"ה

ומחמת כן נחשב כמקום דירה ולא מחמת עצמו, ולכן הדר שם אינו אוסר, דמה שבאים לאסור ע"י הדיורין שבו אינו מחמת טפילותו לבית היחיד, אלא אדרבה מחמת שנחלק מבית היחיד דנחשיבנו כדירה בפני עצמו והרי לא חשיב דירה, משא"כ לגבי נתינת עירוב בו חשיב בית מחמת טפילותו לבית היחיד, ושפיר מיחשב דירה לענין זה.

א. **משנה** (פה:): "הנותן את עירובו בבית שער אכסדרה ומרפסת אינו עירוב והדר שם אינו אוסר עליו". ובגמ' "אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת כל מקום שאמרו הדר שם אינו אוסר הנותן את עירובו אינו עירוב חוץ מבית שער דיחיד". מבואר דהדר בבית שער דיחיד אינו אוסר, ומ"מ הנותן עירובו שם הוי עירוב.

סתירת הסוגיות מדברי רבי יוחנן גבי י' בתים זה לפנים מזה ותירוצי הראשונים

ג. **לעיל** בגמ' (עה:): אמרי' "אמר רב יהודה אמר שמואל י' בתים זה לפנים מזה פנימי נותן את עירובו ודין, ור' יוחנן אמר אפילו חיצון, חיצון בית שער הוא, חיצון של פנימי. במאי קמיפלגי מר סבר בית שער דיחיד שמה,

טעם החילוק בבית שער דיחיד בין היתר נתינת העירוב בו להא דהדר שם אינו אוסר
ב. **ולכאורה** אפשר לבאר את החילוק, דלעולם דירה אף בבית שער דיחיד לא שמה דירה ולכן אין הדירה שם אוסרת, אך מ"מ יש על הבית שער שם דירה מחמת טפילותו לבית היחיד שהרי הוא מתשמישי הבית,

בית שער, ומר סבר לא שמיה בית שער". והקשו הראשונים על דברי רבי יוחנן דס"ל שהדר בבית שער דיחיד אוסר מהגמ' הנ"ל בדף פ"ה דמבואר דהדר בבית שער דיחיד אינו אוסר. וכתבו תוס' (ד"ה ורבי יוחנן) "דהתם איירי בבית שער דחצר כדפירש שם בקונטרס שאינו עשוי לדירה אבל הכא העשוי לדירה אוסר".

הרא"ש (סימן כ"ב) כתב דההיא פליגא, וכן דעת הראב"ד (הביאו הרשב"א בחידושיו עה: ד"ה מר), והלכה כרבי יוחנן דאוסר. ובתירוץ שני כתב כדברי תוס' וז"ל "אי נמי התם בבית שער חצר דיחיד דלא עביד לדירה, אבל הכא בית דעביד לדירה אמרינן בית שער דיחיד לא שמיה בית שער", וכן הוא בחידושי הרשב"א (שם) בשם התוס'.

דין בית שער של בית דלא עביד לדירה
וטעם החילוק מבית שער דחצר

ד. הנה כתבו תוס' והרא"ש דבית שער דחצר שאינו עשוי לדירה אינו אוסר, אבל בההיא די' בתים הבית השני נעשה לשם דירה שהרי בית הוא אלא שהוא כבית שער משום שעוברים בו, הילכך היכא שמשמש כב"ש רק ליחיד אין דינו כב"ש, אך לא פירשו תוס' מה

דין בית שער שאינו עשוי לדירה אלא הוא ב"ש לבית, ובפשטות דבריהם נראה דתלי אי עביד לדירה וממילא גם בב"ש דבית יהא נידון כב"ש.

אך מדברי רש"י שממנו דייקו כדבריהם נראה דדוקא ב"ש של חצר ל"ח דירה, שהרי רש"י כתב (פה:): "והדר שם, בבית שער שבחצר", "חוץ מבית שער דיחיד, דחצר של יחיד", ולא הזכיר כלל את החילוק דתלי בעביד לדירה, א"כ משמע דעיקר החילוק הוא אם הב"ש דחצר או דבית.

ומצאתי בפמ"ג (א"א סק"א) שהסתפק בזה דאחר שביאר דב"ש דחצר של יחיד אפ"ה הואיל ולא עביד לדירה בטלה דעתו^א לענין זה סיים "וי"ל ה"ה בית שער של בית כה"ג, וצ"ע". והיינו דהסתפק כנ"ל דשמה דוקא בית דעביד לדירה אין דינו כבית שער אבל ב"ש דלא עביד לדירה איכ"ל דאפילו אם הוא של בית אהדר שם אינו אוסר.

הן אמת שכבר הביא בשעה"צ (סקכ"ה) את דברי הפמ"ג, אך הביאו בשינוי לשון וז"ל "ועיין בפמ"ג דמסתפק בב"ש הסמוכה לבית מבחוץ אולי הוי בכלל ב"ש דחצר, וכן משמע בעולת שבת".

א. כעין סברא זו דאף שדר שם בפועל אפ"ה אם אין דרך לדור שם בטלה דעתו, כתב החזו"א גבי בית שבים דאמרי' בגמ' (נה:): שמתעבר עם העיר, והקשתה הגמ' "בית שבים למאי חזי, אמר רב פפא בית שעשוי לפנות בו כלים שבספינה", ובחזו"א בנגעים (סימן ט' סק"ט) התקשה הרי בעינן שיהא דיורין בבתיים שמתעברים עמה, וכתב דיש שם דירה אלא דאי לאו לאפנויי כלים אין דרך לקבוע שם דירה ואף אם קבע בטלה דעתו ולא דירה הוא.

שירת

דין בית שער

שלמה

שלז

משום טפילותו לבית, אבל בבית שער דחצר אין דרך להשתמש תשמישי דירה ולא לדירה עבד הילכך אף אם ישתמש בו לדירה בטלה דעתו (וכמ"ש הפמ"ג), ומ"מ יש עליו שם דירה מחמת טפילותו לבית, אך כל זה מהני דוקא לענין הנחת עירוב, אבל לענין לאסור שבזה אוסר מחמת שהוא מחולק מן הבית א"כ אינו אוסר דאדרבה כל מה שיש לו שם דירה היינו מחמת טפילותו לבית וא"א לדונו שיאסור משום שדירתו חלוקה מן הבית.

סברת החזו"א דמהני נתינת עירוב בבית שער אף שהדרד שם אינו אוסר

ו. בחזו"א (סימן ל"ב סק"ג) כתב "וצריך טעם אמאי עירובו עירוב כיון דלא חזי לדירה (והיינו מאי טעמא אליבא דרב יהודה יש חילוק דהדר שם אינו אוסר ואעפ"כ אפשר ליתן שם את עירובו), ואפשר משום דע"י עירוב עקרו דירתן להאי בית שער, ותו לא הוי בית שער, ומיהו בבית שער דרבים לא מהני עירוב דע"כ בטלה דירתו טובא."

הנה דבריו צריכים ביאור, דמה בכך דנחשב שעקרו דירתן לשם, הרי בפועל מתגוררים בבתי גואי ונכנסים ויוצאים דרך הבית שער ולא חזי לדירה. וגם קשה מה שכתב דבב"ש דיחיד שלא מהני להחשיבו דירה אף שדר שם משום שבטלה דעתו אפ"ה אם עקרו דירתו לשם מהני ומ"מ בשל רבים לא מהני משום דבטלה דעתן טובא.

ובחזו"א כתב על זה "ולא ידענא מאי מבחוץ ומאי מבפנים, ועוד כיון דבליכא דירין בחצר גם בית שער דחצר מיקרי דירה ורק דיורי החצר העוברין עליו כניסה ויציאה מבטלין דירתה, ובית שאין תשמישו רב כל כך אין כניסה ויציאה של יחיד מבטלים הדירה ומה לי מבחוץ ומה לי מבפנים". אך אחר העיון בתו"ד הפמ"ג נראה ברור שאין כוונתו לחלק בין חוץ לפנים, אלא החילוק הוא אם הב"ש עשוי לשם דירה או שאינו עשוי לשם דירה אלא לשם כניסה ויציאה לבית.

ה. והנה אף שנראה שהכרעת המשנ"ב דלא חשיב דירה, אך עכ"פ מבואר שיש צד לפמ"ג (ולכאורה כן דעת החזו"א שנחלק על הפמ"ג דמה לי פנים ומה לי חוץ) דבית שער של בית אף דעביד לשם בית שער אפ"ה חשיב דירה, וצ"ב מאי שנא של בית משל חצר.

וצריך לבאר בדבריהם על דרך שנתבאר, דבית שער דבית של יחיד עביד לדירה, והיינו דדרך לפעמים להשתמש בו תשמישי דירה כיון שהוא סמוך לבית של יחיד, וכשיש ריבוי אוכלוסין בתוך הבית וכיו"ב משתמשים גם בו, ועוד דכיון שהוא משמש את הבית חשיב כחלק ממקום הפיתא, (עיי' לקמן בסימן מ"ג שנתבאר כן בסברת המשנ"ב דמה"ט בית הכסא חשיב כבית, אך החזו"א פליג על זה וס"ל דביה"כ דינו כחצר), ולכן יש עליו שם דירה אף מחמת עצמו ולא רק

ונראה דמה שנייד החזו"א ממה שביארנו דב"ש של יחיד חשיב דירה אלא שאי"ז מחמת עצמו אלא משום שמשמש את הבית ועפי"ז נתבאר החילוק בין הא דהדר שם או אוסר להא דשרי להניח שם עירוב, משום דהחזו"א לשיטתו (ויבואר לקמן בסימן מ"ג) דס"ל דשאר חדרי הבית כגון ביה"כ דינם כחצר ולא כבית, משום דאינם מקום פיתא ולא אמרי' דהם משמשים ונטפלים למקום פיתא ויהא דינם כבית, ומה"ט לא החשיב בית שער כדירה משום דנטפל לבית.

סבדת החזו"א לחלק בין בית שער דבית לבית שער דחצר

ז. גם בסק"ד כתב בכיאוור החילוק בין בית שער דבית של יחיד לבית שער דחצר של יחיד, "דגבי חצר דיוורי החצר העוברין עליו כניסה ויציאה מבטלין דירתה, ובית שאין תשמישו רב כל כך אין כניסה ויציאה של יחיד מבטלים הדירה". הנה למשנ"ת אי"צ לפרש דהטעם דגבי חצר לא חשיב דירה משום שהעוברים ושבים שם מבטלים דירתה, אלא החילוק בין בית לחצר משום דגבי בית חשיב דירה מחמת עצמו משא"כ גבי חצר לא חשיב דירה אלא מחמת טפילותו לבית, וכשדר שם לעצמו אינו טפל לבית, אך החזו"א נייד מזה משום דלשיטתו אינו יכול לפרש בטעמא דב"ש דחצר חשיב דירה משום שנטפל לבית כיון שמועיל לבית, שהרי לשיטתו אין חדר שמשמש לבית נידון מחמת כן כמקום פיתא, וע"כ הוצרך

לפרש דבין בב"ש דבית ובין בב"ש דחצר הצד שיהא נידון כדירה היינו מחמת שדרים בו, והוצרך לפרש שאם עוברים בו לכניסה וליציאה מחמת כן מתבטלת הימנו שם דירה, ודוקא אם עוברים הרבה בשיעור כניסה ויציאה של חצר, והוקשה לו דאם בטל שם דירה על ידי שעוברים שם א"כ מאי טעמא אפשר ליתן שם עירוב, וכתב דכיון שעירבו שם הוי כעקרו דירתם לשם ולא הוי בית שער.

הברייתא דבית שער אינו אוסר

ה. עוד איתא בגמ' (עב:) "ת"ר מי שיש לו בית שער אכסדרה ומרפסת בחצר חבריו הרי זה אינו אוסר עליו".

והאי בית שער דאינו אוסר איירי בבית שער דרבים, ואליבא דשמואל (שפליג על רבי יוחנן בדין י' בתים) איירי אף בבית שער דיחיד, וכן אליבא דרב יהודה שס"ל דהדר שם אינו אוסר, אבל לדעת רבי יוחנן א"א לאוקמי בבית שער דיחיד. ברם לפי תירוץ התוס' והרא"ש דרבי יוחנן איירי דוקא בדעביד לדירה אבל בית שער דחצר אוסר, איכא לאוקמי גם אליבא דרבי יוחנן בבית שער דיחיד ובדחצר שבזה מודה רבי יוחנן דאינו אוסר.

שיטת הרמב"ם בדין בית שער דיחיד

ט. הרמב"ם (פ"ד ה"ח) כתב "מי שיש לו בחצר חבריו בית שער שרבים דורסים בו וכו', הרי זה אינו אוסר עליו עד שיהיה לו עמו בחצר מקום דירה

שידה

דין בית שער

שלמה

שלט

שהוא סומך עליו לאכול בו פיתו וכו', לפיכך אם קבע לו מקום לאכול בו בבית שער וכו' אינו אוסר עליו לפי שאינו מקום דירה". משמע דס"ל שדוקא בית שער דרבים אינו אוסר אבל אם קבע מקום פיתא בבית שער דיחיד הרי זה אוסר עליו.

וגבי מקום הנחת העירוב כתב (פ"א הט"ז) "אבל אם נתנו בבית שער אפילו בית שער של יחיד וכו' אינו עירוב". הרי סס"ל דא"א ליתן עירוב אפילו בב"ש של יחיד. והקשה המ"מ דזה היפך מסוגית הגמ' דאמרי' גבי ב"ש דיחיד דאע"פ שהדר שם אינו אוסר הנותן את עירובו שם הוי עירוב, וכתב דאין ספק שגירסתו היתה להיפך 'כל מקום שאמרו חכמים הנותן את עירובו אינו עירוב הדר שם אינו אוסר עליו חוץ מבית שער דיחיד'.

י. הב"י הביא את דברי המ"מ, ונטה מדבריו וכתב בדברי הרמב"ם באופ"א, דהרמב"ם לא חילק בין בית שער דיחיד לשל רבים, ובתרווייהו ס"ל דהדר בו אינו אוסר והנותן שם את עירובו אינו עירוב, ומה שכתב בית שער שרבים דורסים בו, לרבנותא נקט הכי דאע"פ שהוא של רבים אינו אוסר וכ"ש של יחיד. א"נ לא בית שער של רבים קאמר, אלא ב"ש שרבים דורסים בו, וב"ש של יחיד נמי במשמע שהרי בב"ש של יחיד ג"כ דורסים בו רבים כשבאים ליכנס בביתו. וסיים הב"י (ד"ה אבל) והכי נקטינן.

ודבריו תמוהים שכתב דהרמב"ם נקט רבותא היפך מהמבואר בגמ' דשל יחיד אוסר טפי, וגם מה שהאריך לפרש דלא קי"ל כרב יהודה משום דרבי יוחנן פליג תמוה וכמו שהאריכו הב"ח והפרישה, ועוד תמוה שהרי הרמב"ם (פ"ט ה"ד) פסק כרבי יוחנן דבי' בתים זה לפנים מזה הבית התשיעי אוסר, ומבואר בגמ' טעמא משום שהוא כבית שער של יחיד, הרי שב"ש של יחיד אוסר. וצ"ע.

שיטת הטור בזה

יא. הטור כתב "הדר בבית שער אכסדרה ומרפסת שבחצר אינו אוסר על בני החצר שאינן חשובין דירה".

גם בדבריו פירש הב"י דמדלא חילק בין ב"ש דרבים לב"ש דיחיד נראה דס"ל דבכל ענין אינו אוסר, וכן גבי דין הנחת עירוב דייק מהא דכתב הטור "שאינ מניחין אלא בבית הראוי לדירה", דמשמע דר"ל לאפוקי בית שער, ומדלא חילק בין דרבים ליחיד משמע דבכל ענין אין מניחין שם עירוב, וזה כמו שפירש בדעת הרמב"ם.

וגם בזה יש להקשות כנ"ל שהרי בסוף הסימן פסק הטור כרבי יוחנן, וז"ל "עשרה בתים זה לפנים מזה וכולם עוברים מזה לזה ויוצאין דרך החיצון לחצר, שנים הפנימיים לכד צריכין ליתן בעירוב והשאר פטורין שחשובין כולן כבית השער", הרי דס"ל שבית שער דיחיד אוסר.

וטפי היה נראה לומר בדעת הטור דס"ל כתוס' וכהתירוקן השני ברא"ש דדוקא ב"ש דחצר אינו אוסר בשל יחיד, אבל בדעביד לדירה אף שמשמש לכניסה ויציאה ונעשה ב"ש של יחיד אוסר, ולפיכך בסוף הסימן פסק כרבי יוחנן, והכא שכתב דאינו אוסר ולא חילק בין של יחיד לשל רבים איירי בב"ש דחצר וכמ"ש 'הדר בבית שער שבחצר' (אלא שאין דיוק זה מוכרח דאיכ"ל דאיירי בב"ש של בית שנמצא בחצר ואינו אוסר על בני החצר).

פסק השו"ע והמשנ"ב

יב. השו"ע (ס"א) פסק כלשון הטור "הדר בבית שער אכסדרה ומרפסת שבחצר אינו אוסר על בני החצר שאינם חשובים דירה"². ולהמבואר בב"י היינו בין של יחיד ובין של רבים, וכן כתב המשנ"ב.

אלא שבס"ז פסק כרבי יוחנן דבי' בתים זה לפנים מזה שנים הפנימים צריכים ליתן בעירוב, ופירש המשנ"ב "דאע"ג דהשני הוי בית שער לפנימי

שעובר דרך עליו לא מתבטל מתורת בית עי"ז כיון דהוי רק בית שער ליחיד". וכתב בשעה"צ (סקכ"ה) "דאע"ג דפירש בריש הסימן דאף בית שער של יחיד אינו אוסר, היינו דוקא התם בב"ש דחצר דלא עביד לדירה משא"כ הכא דעביד לדירה".

וזה כחילוק התוס' והרא"ש, אולם בדברי השו"ע א"א לומר כן שהרי כתב דהרמב"ם והטור פליגי על דברי תוס' שחילקו בזה וסיים הב"י דהכי נקטינן שאין חילוק בזה, וצ"ע כנ"ל היאך יפרנס לדינא דב' בתים הפנימים אוסרים וצריכים ליתן בעירוב.

יג. לעיל (סימן שס"ו ס"ג) פסק השו"ע "ואין מניחין אותו אלא בבית שראוי לדירה לאפוקי בית שער אכסדרה ומרפסת". וכתב הביה"ל דהמחבר לא חילק בין ב"ש דרבים לשל יחיד משום דנמשך אחר דברי הרי"ף והרמב"ם דסברי שאין מניחין אותו אפילו בב"ש של יחיד וכמו שפסק בב"י בסימן ש"ע, אכן כמה פוסקים חולקים על זה ודעתם דלענין הנחת העירוב מניחין בבית שער דיחיד וכגירסא דילן בש"ס (דף פה:).

ב. כתב המג"א (סק"ב) "והוא הדין סוכת החג בחג" (ועיי' בגליון רע"א (סימן שס"ו) מ"ש בזה. ויש להעיר דהפמ"ג בהלכות סוכה (סו"ס תרל"ד הביאו המשנ"ב שם) כתב "וכן שני סוכות בחצר אחד שלא עירבו עירובי חצרות אסור לטלטל מזו לזו", וצ"ב כיון שסוכה לא חשיבא דירה ואין לה דין בית אמאי אסור להוציא מזו לזו הרי כל חצרות רשות אחת הן. ויש ליישב עפ"י מ"ש בשעה"צ (סקכ"ו) דלשיטת רש"י בדין חורבה דס"ל דאע"פ שדירה בלא בעלים אינה אוסרת היינו לענין שאי"צ ליתן בעירוב אך מ"מ אסור להוציא הימנה לחצר וכתב השעה"צ דה"ה גבי בית שער אף שאינו אוסר אך מ"מ אסור להוציא ממנו, ולפי"ז ניחא די"ל דה"ה גבי סוכה אף שאינה אוסרת אך מ"מ לענין להוציא הימנה חשיבא דירה.

שיטת

דין בית שער

שלמה

שמה

שיטת הגר"א

יד. הבינה"ל סיים מדברי הגר"א משמע דדעת המחבר ג"כ הכי דשם ב"ש אינו רק בב"ש דרבים אבל דיחיד אינו בכלל ב"ש, וז"ל הגר"א "בבית שראוי לדירה, כמ"ש (פה:) כל מקום שאמרו הדר כו'. ואף דאמרו חוץ, היינו לשמואל (שם עה:) ואנן קי"ל כר' יוחנן, ולכן השמיטו הרי"ף. ודלא כתוס' ד"ה ור' יוחנן סבר כו'. אלא כתירוץ ראשון של הרא"ש שם".

וכוונתו דלתירוץ ראשון של הרא"ש רב יהודה חולק על רבי יוחנן וס"ל דהדר בב"ש דיחיד אינו אוסר, ולכן חילק דאע"פ שאינו אוסר הנותן עירובו שם הוא עירוב, אבל לרבי יוחנן הדר שם אוסר, ואם אוסר פשוט דה"ה דאפשר להניח שם עירוב שהרי יש עליו שם דירה, וממילא מה שכתב השו"ע דאין מניחין עירוב בב"ש היינו דוקא בב"ש דיחיד.

ונמצא דהגר"א החזיק בתירוץ קמא של הרא"ש, וממילא אין חילוק כלל בין בית שער דחצר של יחיד להיכא דעביד לדירה ובכל ענין יש עליו שם דירה כיון שהוא של יחיד, ולפי"ז א"א לומר כדברי השעה"צ בס"מ ש"ע, וע"כ צריך לומר לדבריו דמ"ש בס"א דהדר בבית שער אינו אוסר היינו בית שער של רבים דוקא, (ודלא כמ"ש בב"י ובמשנ"ב דבין בשל יחיד ובין בשל רבים עסקי'), ומ"ש בס"ז דב' בתים

הפנימים אסורים היינו משום דהוי בית שער של יחיד. (ובסימן ש"ע לא פירש הגר"א דבר על בית שער, וכנראה שסמך על מ"ש בס"מ ש"ע).

סיכום השיטות

טו. ולסיכום, בבית שער דרבים בכל ענין הדר שם אינו אוסר והנותן את עירובו שם אינו עירוב, וכלפי בית שער דיחיד מצינו כמה סוגיות וכמה שיטות בראשונים;

א. שיטת תוס' והרא"ש בתירוץ השני, דאי עביד לדירה אוסר, (אליבא דרב יהודה ורבי יוחנן ודלא כשמואל שפליג על רבי יוחנן), ואם הוא בית שער של חצר הדר שם אינו אוסר והנותן את עירובו שם הוי עירוב, וכן נקט המשנ"ב לדינא.

ב. לתירוץ ראשון ברא"ש רבי יוחנן פליג על רב יהודה וס"ל דהדר שם אוסר והנותן את עירובו שם הוי עירוב, וכן נקט הגר"א דבית שער דיחיד בכל ענין דינו כדירה גמורה.

ג. שיטת הרמב"ם (כפשטות דבריו וכהבנת המ"מ) דהדר שם אוסר והנותן את עירובו שם אינו עירוב.

ד. הבנת הב"י ברמב"ם אין חילוק בין בית שער דיחיד לבית שער דרבים ובכל ענין הדר שם אינו אוסר והנותן את עירובו לא הוי עירוב.

סימן ל"ט

בדין תפיסת יד

טעמא דמהניא תפיסת יד ✦ שיטת רש"י והרמב"ם דע"י תפיסת יד חשיבי כאורחין ✦ שיטת ריב"א דאף בדאיכא תפיסת יד אסור להוציא מאותו בית לחצר ✦ לדעת ריב"א דין תפיסת יד היינו שע"כ חסר בשם דירה ✦ אם הא דכלים הניטלים לא חשיב תפיסת יד היינו מחמת הבעה"ב או מחמת השואל ✦ סתירת המרדכי בהיתר אורח שא"צ לערב אי שרי להוציא מבית האורח לחצר ✦ ישוב דבריו דתלוי אם הוא אורח בחצר או בבית ✦ שיטת רבינו יהונתן דתפיסת יד מהני דוקא באין דירין אחרים בחצר ✦ יבואר דדעת רבנו יהונתן דע"י תפיסת יד הוו כשותפין ✦ יבואר דאף שקי"ל דמקום פיתא גרים באין עמהן דירין אחרים מהני שותפתן במקום לינה ✦ עפי"ז יש ליישב את קושית הרשב"א היאך מהני עירוב בפת למ"ד דמקום לינה גרים ✦ **טעמא דבעינן תפיסת יד ולא חשיב כאורח** ✦ הא דבעינן לתפיסת יד ולא סגי להתירו בלא"ה מדין אורח ✦ פלוגתת הראשונים בדין אורח לזמן מרובה ✦ חילוק הביה"ל דאף אם אורח אינו אוסר לעולם היינו דוקא במצי לסלקו ✦ עפי"ז ישוב קושית רע"א על המג"א בדין הוצאה מבית האורח ✦ ישוב נוסף בדעת הרמב"ם דדין אורח לא נאמר בשוכר ובזה בעינן תפיסת יד ✦ שיטת הרשב"א דדין תפיסת יד נצרך בין בשאלה ובין בשכירות ✦ דברי רש"י שהזכיר דין תפיסת יד רק בשאלה ✦ **בעה"ב שדר עם השואל** ✦ אם בעה"ב שדר עם השואל חשיב כתפיסת יד ✦ דעת החזו"א דעדיף מתפיסת יד ✦ הוכחה לזה מתוס' ✦ שיטת הרשב"א בעבה"ק דלא חשיב תפיסת יד וביאור סברתו ✦ מדברי הרשב"א בחידושו ינראה דחשיב כתפיסת יד ✦ אם סגי ברשות בעה"ב לדור או להניח כליו דע"כ חשיב כתפיסת יד ✦ דעת הנו"ב דדירי בעה"ב לא חשיב כתפיסת יד

מעירוב. ב. אמאי בעינן לתפיסת יד של בעה"ב אצל הדר שם ולא אמרי' דאף בלא"ה אין הדר שם אוסר עליו משום דחשיב אורח ואין אורח אוסר על בעה"ב. ג. אם בכהאי גוונא שבעה"ב דר עם השואל באותו בית חשיב ע"י כן כמי שיש לו תפיסת יד ע"י הנחת כליו.

א. משנה (פה): "בית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצרות הרי זה עירוב והדר שם אוסר רבי יהודה אומר אם יש שם תפיסת יד של בעה"ב אינו אוסר."

וצריך לברר כמה ענינים בהאי דינא דתפיסת יד; א. מאי טעמא מהניא תפיסת ידו של בעה"ב לפוטרו

טעמא דמהניא תפיסת יד

בדין חורבה, דהנה מבואר בגמ' (פ"ה) דחורבה שאצל החצר אי"צ עירוב ומותר להוציא הימנה לחצר, ופרש"י שאין לחורבות בעלים, ודייקו תוס' מדבריו דאם יש לחורבות בעלים אע"פ שאינן אוסרות על החצר דהוי דירה בלא בעלים, מ"מ בתוכה מיהא אסור לטלטל, ותוס' שם פליגי. ובשעה"צ (סקכ"ו) דימה לזה דין בית שער דאע"פ שהדר שם אינו אוסר ואי"צ לתת בעירוב, מ"מ לפרש"י אסור להוציא ממנו לחצר. והנה בר"פ הדר אמרי' דהדר בבית העכו"ם ויש עוד בית יחידי של ישראל בחצר אין הדר בבית העכו"ם אוסר על בית ישראל ואי"צ לערב ומ"מ ישראל אוסר על הדר בבית העכו"ם להוציא ממנו לחצר, ופירש האבן העוזר על דרך שיטת רש"י גבי חורבה, דה"ג דירה בבית העכו"ם לא חשיבא דירה ומ"מ אסור להוציא מבית העכו"ם לחצר.

ועפ"י"ז ס"ל ריב"א דאע"פ שאין הדר בבית התבן אוסר בכה"ג שיש לבעה"ב תפיסת יד, אך מ"מ אסור להוציא מאותו בית לחצר. והיינו משום דס"ל דטעמא דמהני תפיסת יד משום שמחסרת בבעלות השואל ודיריו ולפיכך אינה אוסרת, ומה שחשיב דחסר בדיריו היינו משום דחושש שמא יכנס בעה"ב שהניח שם כליו בכל עת לביתו, והוה כעין בית שער דהואיל ועוברים דרכו

שיטת רש"י והרמב"ם דע"י תפיסת יד חשיבי כאורחין

ב. מציינו כמה ביאורים בראשונים בטעמא שמהני תפיסת יד דע"י כן אין הדר שם אוסר וכדלקמן; רש"י פירש "דכל רשותא דחצר דידיה היא כאילו דר עמו בבית", וכע"ז פירש הרמב"ם (פ"ד הי"ד) וז"ל "הואיל ויש לו תפיסת יד בכל בית מהן נעשו הכל כאורחין אצלו".

שיטת ריב"א דאף בדאיכא תפיסת יד אסור להוציא מאותו בית לחצר

ג. הב"י הביא מהמרדכי (סימן תקכ"ו) דלפי מה שפרש"י והרמב"ם דטעמא דתפיסת יד משום דהם כאורחים אצלו, גם הם מותרים להוציא מבית התבן לחצר אע"פ שלא נתנו עירוב כיון דאורחים ניהו, אבל דעת ריב"א דאע"פ שכל שיש לבעה"ב תפיסה מהני שהדר בבית התבן לא יאסור עליו, אבל אכתי אסור לדר שם להוציא מבית התבן לחצר. ומבואר במרדכי דלטעמא דפירש רש"י דחשיב כאורח על כרחך מותר להוציא אף מביתו לחצר, וא"כ על כרחך שריב"א פירש את ענין תפיסת יד באופ"א וצריך לבאר סברתו בזה.

לדעת ריב"א דין תפיסת יד היינו שע"כ חסר בשם דירה

ד. מדברי המרדכי נראה שיסוד דברי ריב"א הם עפ"י סברת רש"י

לכניסה ויציאה חסר בשם דירה, אלא שכ"ז דוקא אם בעה"ב יכול ליכנס שם אבל אם אחר הניח שם חפציו לא חשיב תפיסת יד דלא עדיף ממ"ש תוס' גבי בית שער דיחיד דעביד לדירה דאין דינו כבית שער, והיינו משום דכניסת בעה"ב מהוה הפרעה יותר מכניסת אדם אחר.

ומעתה כיון שע"י התפיסת יד חסר בשם דירה, דמי ממש לחורבה ובית שער דאף שאין אוסרים משום דלא חשיבי דירה מ"מ אסור להוציא מהם לחצר.

אם הא דכלים הניטלים לא חשיב תפיסת יד היינו מחמת הבעה"ב או מחמת השואל

ה. **אלא** שא"כ צ"ב מדוע דוקא אם יש בחצר כלים שאין ניטלים בשבת חשיב תפיסת יד, דלכאורה אדרבה להיפך בכלים הניטלים יש יותר לחוש לכניסת בעה"ב בשבת עצמה. ויתכן לומר דהנה רש"י פירש "דבר הניטל בשבת אינו תפיסת יד ואוסר דאי בעי שקיל ושדי ליה אבראי", ונחלקו האחרונים בכוונתו אם קאי על השוכר שהוא יכול להוציאם או על המשכיר (עיין בזה בשעה"צ סק"ח) ויש לומר דקאי על השוכר, וממילא בכלים הניטלים דיכול השוכר להשליכם חשיב שפיר שאין לבעה"ב תפיסת יד, משא"כ בכלים שאין ניטלים בשבת שאינו יכול להשליכם בשבת א"כ אכתי לא נסתלקה מכאן שליטת הבעה"ב, ואינו אוסר.

סתידת המרדכי בהיתר אודה שאי"צ לערב אי שרי להוציא מבית האודה לחצר
 ו. **על** מה שכתב המרדכי דלטעמא דפירש רש"י דע"י תפיסת יד חשיב כאורח ע"כ מותר להוציא אף מאותו בית לחצר, יש להעיר דהנה גבי דין אורח הביא המג"א (סימן שצ"א סק"ב וצ"יין לו הביה"ל בסו"ס ש"ע) הביא מהמרדכי (סימן תק"ז) דאם האורח מתאכסן בבית בפנ"ע בחצר, נהי דמותר לטלטל בכל החצר וכן להוציא מבית בעה"ב הדר בחצר לחצר דאין האורח אוסר על בני החצר משום שאין לו חלק בה, אך מ"מ אסור להוציא מבית האורח לחצר, אבל הישראל שהוא בעה"ב בחצר מותר להוציא מבית שלו לחצר, ולפי"ז קשה דכיון שהמרדכי עצמו סבר דאף שאורח אינו אוסר מ"מ אסור להוציא מביתו א"כ מאי טעמא כתב הכא דלפרש"י שע"י תפיסת יד הוא כאורח מותר להוציא מביתו לחצר, והרי המרדכי עצמו ס"ל בדין אורח דאסור להוציא מבית האורח לחצר.

ישוב דבריו דתלוי אם הוא אודה בחצר או בבית

ז. **ויש** ליישב עפ"י מה שסיים המג"א שם על דברי המרדכי "נראה לי שהדין עמו, דהרי החצר מיוחד להבעה"ב והבית מיוחד לאורח דשכירות ליומיה ממכר הוא וא"כ מוציא מרשות לרשות". ועפ"י נראה דהחילוק ברור, דהתם איירי שהאורח מתארח בבית בפנ"ע בחצר בעה"ב וא"כ בבית זה הרשות היא רק של

שירת

בדין תפיסת יד

שלמה

שמה

האורח ואין שם רשות לבעה"ב, אולם החצר היא של בעה"ב והוא אורח בחצר ואין לו חלק בה לכן חשיב כמוציא מרשות לרשות, דהיינו מרשות הבית שהוא מיוחד רק לאורח לחצר שהיא רשות בעה"ב, משא"כ הכא גבי תפיסת יד שגם הבית נחשב של בעה"ב והשואל נחשב כאורח בבית, ממילא אי"ז כמוציא מרשות לרשות שהרי רשות הבית אינה נחשבת של האורח אלא הכל על שם בעה"ב והשואל אורח בין בבית ובין בחצר, ולפיכך לשיטת רש"י שע"י תפיסת יד חשיב אורח מותר להוציא אף מביתו לחצר, ואף אם בעלמא נימא כשיטת המרדכי שאסר להוציא מבית האורח לחצר.

בו, דיקא נמי דקתני אינו אוסר עליו, עליו הוא דאינו אוסר אבל על האחרים אוסר, הא למדנו שאם יש שם דיורין אחרים אוסר עליהן וצריך לערב עמהן ואע"פ שבעל הבית [עירב] עמהם נמצא שכולם צריכין לערב בזמן שיש שם אחרים בחצר", (וכן פסק הרמ"א בשם י"א).

ונראה דאף דעת הרמב"ם (פ"ד הי"ד) כן, שכתב "בעל הבית שהניח מבתי חצרו לאחרים והניח לו כלים או מיני סחורה בכל בית ובית מהן אינן אוסרין עליו הואיל ויש לו תפיסת יד בכל בית מהן נעשו הכל כאורחין אצלו".

יבואר דדעת רבנו יהונתן דע"י תפיסת יד
הוה כשותפין

ט. **וביאור** טעמם בזה, דחזינן שאע"פ שאין הדרים בחצר משותפים לגמרי במקום פיתא, מ"מ סגי להחשיבם כחד כדי שלא יאסרו אלו על אלו, ואף ע"י שמשותפים במילתא אחרת סגי, ולא בעינן שיתוף גמור אלא היכא שיש דיורין אחרים עמהם בחצר דמגו דאסרי עלייהו ומזקיקים אותן לעירוב אסרי נמי אהדדי.

והיינו דאמרי' גבי אחין שהם מקבלי פרס מאביהם דאף דאינם משותפים במקום פיתא אפ"ה כיון שמשותפים ע"י קבלת הפרס אי"צ לערב אא"כ יש דיורין אחרים שאוסרים עלייהו. ומה"ט כתבו תוס' גבי חמשה ששבתו

שיטת רבינו יהונתן דתפיסת יד מהני דוקא
באין דיורין אחרים בחצר

ה. **רבינו** יהונתן (כת. ד"ה רבי יהודה, והביאו הב"י) כתב וז"ל "ויש מן הרבנים שאומרים כי מה שאמרנו שאינו אוסר, ה"מ כגון חצר שהיא כולה שלו ומשכיר הבתים שבה לאחרים והוא שוכן באחד מהן ויש לו תפיסת יד בכלן שאינן אוסרין עליו משום דדמו לאחין השותפין שאוכלין על שלחן אביהם וישנים בבתיהם שאין צריכין עירוב כל אחד ואחד, וה"מ בזמן שאין עמהן דיורין אחרים בחצר אבל אם יש שם דיורין בחצר ומוליכין עירובן אצל אחרים צריכין עירוב בכל אחד ואחד מגו דאסרי הני הני נמי אסרי, והכא נמי כך אנו דנין

בטרקלין וחלקוהו במחיצות של יריעות
דאע"פ שצריכים עירוב לכל אחד ואחד
כיון שהמחיצות מגיעות לתקרה, מ"מ
אינם חלוקים לגמרי כיון שאין המחיצות
אלא של יריעות וסגי בזה להחשיבם כחד
אא"כ עירוב בא אצלן.

ומכל זה נראה דאותם ראשונים שהביא
רבינו יהונתן סברי דגדר ההיתר
בתפיסת יד אי"ז משום שחשיב כאורח
אצל בעה"ב, אלא מהני משום שע"כ
חשיבי כמשותפין יחד, אלא דהאי שותפות
שאינה שותפות במקום פיתא מהניא דוקא
כשאין עמהם דיריין אחרים בחצר, אבל
אם יש עמהן דיריין בחצר לא מהני.

אלא דאם כנים דברינו שדייקנו דגם דעת
הרמב"ם כרבינו יהונתן, אי אפשר
לומר כן, שהרי הרמב"ם פירש להדיא
דטעמא דתפיסת יד משום דע"כ חשיבי
כאורחין אצלו, ולא משום שע"כ חשיבי
כמשותפין יחד.

י. **בשו"ת** מהרי"ל (סימן קנ"ו אות ב) כתב
וז"ל "דתפיסת יד גורם לו
שותפות בההוא בית, כמו בעה"ב שהיה
שותף עם שכינו ביין או בשמן", נראה
מדבריו על דרך שנתבאר בדעת רבינו
יהונתן דע"י התפיסת יד חשיבי
כמשותפין. (ומה שהביא מבעה"ב שהיה
שותף בשמן, לכאורה חזינן מדבריו
דהא דמהני בזה אי"ז כדין עירוב
שמניחים פת, אלא מהני מחמת
ששותפים בהדי הדדי).

יבואר דאף שקי"ל דמקום פיתא גרים
באין עמהן דיריין אחרים מהני שותפתן
במקום לינה
יא. **אגב** אורחיה יש להוסיף במשנ"ת
דשיתוף ע"י דבר שאינו גורם
נחשב שיתוף כשאין עמהם דיריין אחרים,
דכן צריך לבאר גם בס"ד של הגמ' גבי
אחין השותפין, דאמרי' התם "האחין
שהיו אוכלין על שולחן אביהם וישנים
בבתיהם צריכין עירוב לכל אחד ואחד
וכו', אימתי בזמן שמוליכין עירובן
למקום אחר אבל אם היה עירוב בא אצלן
או שאין עמהן דיריין בחצר אין צריכין
לערב", ואמרי' בגמ' "ש"מ מקום לינה
גורם, אמר רב יהודה אמר רב במקבלי
פרס שנו". ולמאי דס"ד שמקום לינה
גורם ולא מקום פיתא, קשה דא"כ מ"ט
בעירוב בא אצלן אי"צ לערב, וע"כ דנהי
שמקום פיתא אינו גורם אך מ"מ חשיבי
ע"כ כמשותפין שאם אין אחרים
דאוסרים עליהם אי"צ לערב.

ולפי"ז יוצא שאף למ"ד דמקום לינה
גורם מ"מ מהני שותפתן במקום
פיתא דאם אין עמהן דיריין אחרים דאי"צ
לערב. ומינה נשמע דאף לדידן דקי"ל
דמקום פיתא גרים, מ"מ אם משותפים
במקום לינה ואין עמהן דיריין אחרים
אי"צ לערב ואף שחלוקים במקום פיתא.

עפ"ז יש ליישב את קושית הרשב"א היאך
מהני עירוב בפת למ"ד דמקום לינה גרים
יב. **והנה** הרשב"א (עג). הקשה אליבא
דשמואל דסבר מקום לינה

גרים מאי מהני עירוב חצירות בפת, ותירץ דמהני משום דאנן סהדי דניחא להו למיגני התם. ולמשנ"ת יש ליישב בפשיטות דכיון שבעירוב כל בני החצר נותנים פת, א"כ הם משותפים ע"י פיתא ואין עמהם דירורין אחרים דאסרי עלייהו משום חסרון שיתוף עמהם, ובכה"ג שאין עמהם דירורין אחרים מהני שיתוף בפת אע"פ שלאו מקום פיתא גרים.

יג. ולסיכום מצינו שלשה ג' ביאורים בדברי הראשונים בטעמא דכשיש לבעה"ב תפיסת יד אין הדר שם אוסר עליו; א. לשיטת רש"י והרמב"ם עי"כ חשיב כאורח. ב. למשנ"ת בדעת ריב"א ע"י התפיסת יד חסר בשם דירה. ג. למשנ"ת בדעת רבנו יהונתן ע"י התפיסת יד הרי הם כאחין השותפין דחשיבי כחד ואינם אוסרים זה על זה.

טעמא דבעינן תפיסת יד ולא חשיב כאורח

הא דבעינן לתפיסת יד ולא סגי להתירו בלא"ה מדין אורח יד. יש לברר גבי דין תפיסת יד דהנה קי"ל דהמתארח בחצר אינו אוסר וכמבואר בסוף הסימן עפ"י התה"ד (סימן ע"ו)^ט, וא"כ מאי טעמא בעינן לתפיסת יד והרי אף בלי תפיסת יד אינו אוסר דהרי הוא כאורח.

פלוגתת הראשונים בדין אורח לזמן מרובה טו. במשנ"ב (סק"ז) כתב עפ"י דברי הרשב"א בעבוה"ק דדוקא כשהשאלין לזמן מרובה בעינן לתפיסת יד, אבל אם השאלין לפי שעה אין אוסר בכל ענין.

טז. אך הרמב"ם כתב (פ"ד הי"ב) "אבל האורח אינו אוסר לעולם", הרי

דאף ביותר מל' יום אינו אוסר וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי בעינן להיתר תפיסת יד הרי אף בלא"ה אינו אוסר וכדין אורח.

גם שיטת התוס' להבנת הרשב"א בדבריהם כדעת הרמב"ם שאינו אוסר לעולם, דהנה כתבו תוס' (עב. ד"ה ומודין) דאם יש לבעה"ב סופר או מלמד בביתו אע"פ שחלוקין מבעה"ב בפתו אין אוסרין עליו ולא בעו עירוב ואפילו אוכלין וישנין כל אחד בחדרו, "כיון שכולן משתמשין בתוך הבית בכל עיסקי תשמישתיה באפיה ובבישול ובכל דבר חשיבי כאלו כולם אוכלים וישנים במקום אחד וכו', ועוד דאין משאיל להם רשותו לאוסר עליו ולא על זה ומצי לסלוקינהו", משמע דבעינן שלשה

א. ומקורו מדין ביטול רשות דמותרים עי"כ משום דנעשה כאורח לגבייהו וכמבואר בגמ' (סט:).

טעמים להתיר; א. משום שמשותפין באפיה ובישול. ב. משום דאין משאיל על דעת שיאסור עליו. ג. משום דמצי לסלוקינהו², אמנם הרשב"א בעבוה"ק (ש"ד פ"ב אות ה') הביא את שיטת ר"י והזכיר בדבריו רק את הטעם דלא השאיל ביתו על דעת שיאסרו עליו, וז"ל "בעל הבית שהשאיל חדרים בביתו לאחרים ואוכלין שם לעצמן יש מגדולי המורים שהורה שאינן אוסרין עליו שלא עלה על דעת שישאיל בעה"ב את ביתו לאסור עליו אלא הרי הן כלקיטיו ושכיריו, ויראה לי שהן אוסרין עליו"ג וכו'.

ולשיטה זו דסברי שאין שואל אוסר על בעה"ב קשה כנ"ל אמאי בעינן לתפיסת יד הרי אף בלא"ה אין שואל בית אוסר על בעה"ב.

והט"ז והמג"א כתבו עפ"י דברי הב"י דאינם אוסרים דוקא בכה"ג דשייכי שני הטעמים, דהיינו שמשותפים באפיה ובישול ושלא השאיל על דעת שיאסרו עליו, אבל לא סגי בטעם אחד, אמנם דעת הביאור הלכה דהיכא שמצי לסלוקינהו סגי בטעמא דלא השאיל רשותו על דעת שיאסרו עליו, והוכיח כן מדברי הגר"א דהביא רק את הטעם השני של תוס'. וכתב הביה"ל דעל כרחק דוקא במצי לסלקינהו סגי בטעמא דלא השאיל רשותו על דעת שיאסרו עליו, דאל"ה יקשה מאי טעמא פסק השו"ע בס"א דבמשאיל בעינן תפיסת יד ולא אמרי' דאינו אוסר משום דלא השאיל רשותו על דעת כן, וע"כ דבס"א איירי בלא מצי לסלקינהו ובזה לא סגי בחד טעמא, ודוקא במצי לסלקינהו אמרי' דמשום שלא השאיל רשותו על דעת לאסור אינם אוסרים.

ובזה מיושב טעמא דבעינן תפיסת יד אף להשיטות דסברי ששואל אינו אוסר אפילו במשאיל לזמן מרובה, דבלא מצי לסלקינהו אוסר ודוקא בכה"ג בעינן לתפיסת יד.

חילוק הביה"ל דאף אם אודה אינו אוסר לעולם היינו דוקא במצי לסלקו יז. **בבה"ל** מצינו דרך ליישב שיטה זאת, דהנה השו"ע (ס"ג) פסק כתוס' דמלמד השרוי בבית בעה"ב אינו אוסר,

ב. לכאורה המקור לסברא זו, מהגמ' בדף סה: גבי גוי הדר בחצר בשכירות ואי אפשר לשכור ממנו לפי אינו לפנינו, ומבואר בגמ' דאם המשכיר לא מצי לסלקו אי אפשר לשכור ממנו אבל אם מצי לסלקו אפשר לשכור גם מבעה"ב.

ג. ויעו"י בב"י (ריש סימן שפ"ב) שהביא מהרשב"א (עבוה"ק ש"ד פ"ג) גבי משאיל ביתו לנכרי דאין הנכרי אוסר משום דלא השאיל לו ביתו כדי שיאסור עליו, ולכאורה זוהי סברת ר"י הכא גבי ישראל, אבל הרשב"א לא הסכים לזה, וא"כ מ"ט גבי נכרי התיר עפ"י סברא זו. ועיי' בשעה"צ (שם סק"ו) שכתב דעיקר הטעם של הרשב"א משום דלא שכיח שישאל ישראל ישאיל ביתו לנכרי ובמילתא דלא שכיחא לא גזור רבנן, כדאמרי' שאין הנכרי אוסר על ישראל יחידי משום דהוה מילתא דלא שכיחא, עיי"ש.

שירת

בדין תפיסת יד

שלמה

שמיט

וכע"ז כתב גם בישוב דעת הרמב"ם דהנה לעיל הקשינו על שיטת הרמב"ם דס"ל דאורח אינו אוסר לעולם, לדבריו אמאי בעינן לדין תפיסת יד, ובשעה"צ (סקכ"ט) כתב ליישב עפ"י דרכו, דמה שאורח אינו אוסר לעולם היינו במצי לסלוקי, אבל בלא מצי לסלוקי אוסר ובזה בעינן לדין תפיסת יד.

ובאמת שהדברים מפורשים בביאור הגר"א לקמן (סימן שפ"ב סק"ב) דחילק שם גבי דברי הרשב"א במשאל ביתו לנכרי דאין הנכרי אוסר משום דלא השאיל לו על דעת שיאסור עליו, וכתב הגר"א דכל זה במצי לסלקו אבל אם אינו יכול לסלקו אוסר עליו וסיים "וה"ה ישראל מישראל החילוק הוא ג"כ בזה, וכמ"ש תוס' ועוד דאין משאיל להם רשותו לאסור עליו וכו' ומצי לסלוקינהו והו"ל כה' שכירים וכמש"ל סימן ש"ע ס"ג, ואם אינו יכול לסלק צריך שיהיה שם תפיסת יד כמ"ש שם ס"ב". גם בסימן שפ"ד כתב הגר"א כסברא זו דתלוי אם מצי לסלוקינהו.

עפ"ז ישוב קושית דע"א על המג"א בדין הוצאה מבית האורח

יה. ונראה דעפ"י חילוק זה יש ליישב את דברי המג"א (בסימן שצ"א) הנ"ל, דהסכים עם דברי המרדכי שנהי דאורח אינו אוסר על בעה"ב אך מ"מ אסור להוציא מבית האורח לחצר ומשום דהבית מיוחד לאורח והחצר היא של

בעה"ב והוה כמוציא מרשות לרשות, ובגליון רע"א תמה על דבריו היאך כתב בפשיטות דהדין עם המרדכי מאחר שבשו"ע סו"ס ש"ע מבואר להדיא דלא כהמרדכי שכתב "והוא והם מותרים בין בביתו בין בביתם" והניח בצ"ע. ויש לציין דמצינו בדרכי משה כסברת רע"א בקושיתו, דהב"י (בסו"ס שפ"ב) הביא שהתה"ד דן בדברי המרדכי דס"ל שאסור להוציא מבית האורח לחצר ופריא בידיה, וכבר על זה הדרכ"מ דכבר כתב הטור בסו"ס ש"ע"א דאורח אינו אוסר.

ולמשנ"ת יש לומר דסברת המג"א דוקא בלא מצי לסלק את האורח ומשו"ה נחשב שהבית רשות מיוחדת לאורח ודמי למוציא מרשות לרשות, אבל דברי השו"ע הם במצי לסלק את האורח וממילא לא חשיב שהרשות מיוחדת לאורח ואינו אוסר.

ישוב נוסף בדעת הרמב"ם דדין אורח לא נאמר בשוכר ובזה בעינן תפיסת יד

יט. עוד יש ליישב את דעת הרמב"ם, דהנה יש לרדן בהא דקי"ל דאורח אינו אוסר אם היינו דוקא בשואל או דדין אורח נאמר אף בשוכר, והנה ממשמעות לשון הרשב"א בעבוה"ק (ש"ד פ"ב ה') נראה דאיירי בשואל, וז"ל "במה דברים אמורים במשאיל להם לזמן מרובה, [היינו יותר מל' יום וכמו שכתב בחידושו בדף עג. וציין לזה הביה"ל], אבל השאיל להם לשעה אינן אצלו אלא

אך למבואר א"ש דהרמב"ם לשיטתו דאורח אין אוסר לעולם ס"ל דדינא דתפיסת יד נאמר דוקא לענין שכירות.

כ. **ובזה יש להעיר על השעה"צ**, דהנה המשנ"ב כתב (סקנ"ג) דהמתארח בחצר שאינו אוסר היינו אפילו היתה הדירה בשכירות, ובשעה"צ (סקכ"ח) הוכיח כן מדין תפיסת יד שכתב השו"ע דאיירי גם במשכיר בית שיש לו בחצר והרי טעמא דתפיסת יד לפי שנעשה אצלו כאורח.

ולמשנ"ת יש לרזן על ראיתו מתפיסת יד, שהרי ע"כ תפיסת יד עדיפא דמהניא לתת לו דין אורח אף ביותר מל' יום, וא"כ י"ל דמה"ט מהניא לתת דין אורח גם לשוכר, ואף אי נימא שבעלמא אם היה הבית בשכירות אין דינו כאורח.

שיטת הרשב"א דדין תפיסת יד נצרך בין בשאלה ובין בשכירות

כא. **הרשב"א** פירש דדינא דתפיסת יד הוא בין בשאלה ובין בשכירות וז"ל (שם אות ט') "ישראל שהשאל ביתו או שהשכירו לאחר, אם יש לבעה"ב תפיסת יד אינו אוסר עליו", (וכן הוא ברבינו ירוחם דף צ"א ע"ג), ומשום דהרשב"א לשיטתו דס"ל שבמשאל ביתו לזמן מרובה אוסר השואל על בעה"ב, ולפיכך פירש דדינא דתפיסת יד נצרך אף בשאלה.

כאורחין", ומפשטות לשונו נראה דדין אורח שאינו אוסר היינו דוקא בשאלה ולא בשכירות, ומסתבר כן דשכירות היא קניה גמורה ודמי לאחד שקנה בית ועתיד למוכרו בתוך ל' יום דלכאורה פשוט שאוסר.

ועפי"ז יש ליישב דס"ל להרמב"ם ולתוס' דהא דבעי' לתפיסת יד היינו בשוכר דלא חשיב כאורח ואוסר, ולפיכך בעינן שיהיה לבעה"ב תפיסת יד דעי"כ גם שוכר חשיב כאורח ואינו אוסר. ואין לדחות דאם בשוכר אין דין אורח א"כ גם תפיסת יד שמהניא מדין אורח לא תועיל בשוכר, דמ"מ יש לומר דתפיסת יד עדיפא, דעי"כ שבעה"ב משתמש אתו באותו חדר ששוכר הוי אורח טפי ואפילו שוכר נידון כאורח ע"י התפיסת יד. וסברא זו מוכרחת גם לדעת הרשב"א, שהרי נתבאר דלשיטתו בעינן לתפיסת יד היכא ששואל ליותר מל' יום דלא חשיב אורח, וקשה דכיון דביותר מל' יום לא חשיב אורח א"כ גם תפיסת יד לא תועיל בו שע"כ נדונו כאורח, וע"כ דתפיסת יד גורמת יותר להחשיבו כאורח ואפילו ביותר מל' יום, ומה"ט י"ל דאף שוכר חשיב כאורח ע"י תפיסת יד.

ומדויק כן בדברי הרמב"ם שכתב גבי דין תפיסת יד, "בעל הבית שהשכיר מבתי חצרו לאחרים והניח לו כלים וכו', ולכאורה מאי טעמא העמיד להאי דינא דוקא בשכירות ולא בשאלה,

שירות

בדין תפיסת יד

שלמה

שנא

דברי רש"י שהזכיר דין תפיסת יד דק בשאלה כג. **ובדעת רש"י יש להעיר דכתב וז"ל "אם השאיל בעל הבית בית התבן שלו לאחר", וצ"ב מאי טעמא פירש דוקא בשאלה ולא פירש בין לענין שאלה ובין לענין שכירות.**

ונראה דיש ליישב דסבירא ליה שדין אורח שאינו אוסר היינו דוקא בשאלה אבל בשכירות לא חשיב כאורח, ומה"ט ס"ל דלא מהניא תפיסת יד בשוכר משום דתפיסת יד מהניא שע"כ חשיב

כאורח, ולכן פירש דאירי דוקא בשאלה אבל לא בשכירות לפי שבשוכר לא נאמר דין אורח שאינו אוסר.

כג. **ולסיכום**, מצינו ג' סיבות דבעינן לתפיסת יד ואין היתר בלא"ה מחמת שאין אורח אוסר; א. לדעת הרשב"א אירי אפילו ביותר מל' יום שבזה אין דין אורח. ב. הביה"ל ביאר דאע"פ שלא מצי לסלוקי מהני תפיסת יד. ג. עוד נתבאר דמהני תפיסת יד אפילו בשכירות ואף אי נימא שאין בשכירות דין אורח.

בעה"ב שדר עם השואל

אם בעה"ב שדר עם השואל חשיב כתפיסת יד

כד. **הרשב"א** בעבוה"ק (שם) הוסיף "ועוד יראה לי שאפילו קבע בעה"ב לדור לאכול ולישן שם עם השואל באותו בית שיחד לו הרי זה אוסר עליו כעבד אצל רבו, בד"א במשאיל להם זמן מרובה, אבל השאיל להם לשעה אינן אצלו אלא כאורחין".

שאינם אוסרים זה על זה דהא איכא טעמא דלא השאיל לו רשותו כדי שיאסור עליו, אלא אפילו אם הבית של שניהם דלא שייך האי טעמא אפילו הכי אינם אוסרים זה על זה, וטעמא משום דכיון שאין לכל אחד מקום חלוק במחיצות לאכול בו פיתא לא חשיבי אלא כאנשי בית אחד".

ועל מה שכתב הב"י דאם הבית של אחד פשיטא דאינו אוסר העיר החזו"א (סימן כ"ט סק"ז) "צ"ע דהא בכל משכיר בעינן תפיסת יד ואם אין לו תפיסת יד אוסר עליו, ונראה דה"נ משום תפיסת יד קאמר דאם המשכיר דר עמו אין לך תפיסת יד גדול מזה", וכן כתב בסימן כ"ו (סקל"ז).

דעת החזו"א דעדיף מתפיסת יד

כה. **והנה** הב"י (ס"ד) הביא מרבינו ירוחם שכתב "כמה אנשים שדרים בבית אחד אפילו הבית שלהם אינם אוסרים זה על זה, ונראה דהכי קאמר לא מבעיא אם הבית של אחד מהם לבד

הוכחה לזה מתוס'

כו. ולכאורה בתוס' (פה: ד"ה בית) מוכח כדעת החזו"א, דאהא דאמרי' שהדר בבית התבן אוסר כתבו דאיירי דוקא כשיש שם תבן דמחמת כן חשיב דירה, והוסיפו דאיירי כשאין לבעה"ב שם תבן דאם יש לו שם תבן א"כ אליבא דר"מ דחשיב בית התבן כמקום דירה הוי כאילו דר עמו שם בבית ולא אסרי אהדדי.

שיטת הרשב"א בעבוה"ק דלא חשיב תפיסת יד וביאור סברתו

כו. אך בדברי הרשב"א מבואר להדיא דס"ל שכה"ג לא חשיב תפיסת יד, שהרי כתב דאפילו קבע בעה"ב לאכול ולישן עם השואל באותו בית הרי זה אוסר עליו. אלא שצריך ביאור בסברת הרשב"א מ"ט גרע ממניח כלים בבית שהשאל דחשיב מחמת כן תפיסת יד ואינו אוסר עליו.

והיה מקום לומר, שהרי דין תפיסת יד הוא דוקא בכלים שאין ניטלין בשבת (כמבואר בגמ' פו). לפי שאין יכול להוציאן בשבת, אבל כלים הניטלין בשבת לא חשיבי תפיסת יד, ואדם דמי לכלים הניטלין בשבת שהרי יכול לצאת בשבת, הלכך לא חשיב תפיסת יד.

מדברי הרשב"א בחידושו נראה דחשיב

כתפיסת יד

כת. ויש לציין דבחידושי הרשב"א (עג. ד"ה ומסתברא) אחר שנחלק על סברת ר"י דבחורים הדרים בבית רבן אי"צ עירוב, הוסיף "ומסתברא דאפילו יכול בעה"ב לדור שם ולאכול ולישן באותו בית שייחד להן אפילו כן אוסרין עליו, דמ"מ מיוחד הוא אצלן למקום פיתן, והראיה עבדים דמסתמא האדון יכול לדור ולהשתמש בכל עת שירצה באותו בית המיוחד להן ואפ"ה אוסרין עליו", הנה נראה שנטה ממה שכתב בעבוה"ק¹, דבעבוה"ק כתב דאפילו אם בעה"ב קבע לדור עם השואל הרי זה אוסר עליו דלא גרע מעבד אצל רבו, ואילו בחידושים כתב דאפילו שיש לבעה"ב רשות לדור עם השואל הרי זה אוסר, אך לא כתב דהשואל אוסר אפילו אם בעה"ב דר עמו בפועל, ובאמת שהראיה מעבד אצל רבו לכאורה אינה אלא רק כלפי היכא שיש לו רשות לדור עמו וכמ"ש דמסתמא האדון יכול לדור ולהשתמש בכל עת שירצה, אבל אין ראיה שאפילו בדר עמו בפועל אוסר.

אם סגי ברשות בעה"ב לדור או להניח כליו דעי"ב חשיב כתפיסת יד

כט. ובכה"ג שאינו דר בפועל אלא רק יש לו רשות לדור ליתא

ד. (עיין בשעה"צ סימן תט"ז סק"א שכתב דנראה דדבריו בעבוה"ק שעשה להלכה הם עיקר לגבי חידושו).

לטענת החזו"א דאין לך תפיסת יד גדול מזה, שהרי תפיסת יד היינו דוקא אם הניח שם כליו בפועל, אבל אם רק יש לו רשות להניח שם כליו אכתי לא חשיב תפיסת יד, וכמ"ש המשנ"ב (סק"י ובשעה"צ כתב שהוציא כן מדברי הרשב"א), [ובסקי"א כתב דהא דחשיב תפיסת יד בכלים שאין ניטלין היינו דוקא ביש לבעה"ב רשות להניחם שם], וא"כ ביש לו רשות לדור יש לומר דלא חשיב תפיסת יד.

אלא שהפמ"ג (א"א סק"ג וציין לו בשעה"צ סק"ז וסק"ח) כתב "וכל זה שאין רשות לבעה"ב להניח בחדריהם חפציו, אבל התנה עמהם שיהא מונח בחדריהם חפציו אף ניטלין בשבת אין אוסרין", מבואר דהפמ"ג ס"ל דדין תפיסת יד היינו או ברשות להניח כלים הניטלין (לפי שיכול ליתנם בשבת) או במניח כלים שאין ניטלין אפילו בלי שיש לו רשות להניחם שם, והמשנ"ב פליג בתרוויהו וס"ל דתרתני בעינן שיניח בפועל כלים שאין ניטלין ודוקא שיש לו רשות להניחם שם. ולפי סברת הפמ"ג אי אפשר לומר כשתי האפשרויות שצידדנו בדברי הרשב"א, דליכא למימר שמה שבעה"ב דר לא חשיב תפיסת יד לפי שהוא דמי לדבר הניטל בשבת, שהרי להפמ"ג תפיסת יד היינו אפילו בדבר הניטל בשבת, ואדרבה עדיף טפי מדבר שאין ניטל, דבדבר הניטל סגי ברשות להניחו

שם. וגם את דבריו בחידושים ליכא ליישב כמשנ"ת דאיירי באין דר שם בפועל, דמ"מ כיון שיש לו רשות לדור שם והוא ניטל בשבת סגי בהכי.

ל. **עוד** יש לציין למ"ש הרשב"א (שם ד"ה כתבו) בדחייתו את סברת ר"י דס"ל שבעה"ב שהכניס לביתו תלמידים או סופרים דאינם אוסרים, דכתב וז"ל "וחמשה שכירו ולקיטו דלעיל אינה ראייה דהתם העכו"ם דר שם וכל כליו שם ואין לך תפיסת יד גדול מזה". הנה הרשב"א לא הסתפק בכך שהעכו"ם דר שם, אלא הוסיף דגם כל כליו שם ויתכן שדוקא מה"ט אין לך תפיסת יד גדול מזה, והיינו עפ"י דרכו בעבוה"ק דדירוי בעה"ב עם השואל לא חשיב כתפיסת יד ומשו"ה הוצרך לומר שגם כליו שם, אמנם נראה שאין דיוק זה נכון דא"כ אמאי הוצרך להוסיף שהעכו"ם דר שם, ונראה מזה דאין כוונתו לגדרי הדינים של תפיסת יד דכלים, אלא המכוון דכזו צורה של דירין עדיפא טפי מתפיסת יד ויש בה את המהות של הענין דתפיסת יד, וזו גם סברת החזו"א שכתב דאם בעה"ב דר שם אין לך תפיסת יד גדול מזה, ואף שהוא דבר הניטל מ"מ כה"ג עדיף טפי, שהרי טעמא דתפיסת יד דעי"כ חשיב כאורח וכ"ש דכשבעה"ב עצמו דר שם דהוי השוכר כאורח.

ועוד דאי נימא בכוונת הרשב"א דלא סגי שבעה"ב דר שם ובעינן שיניח שם

דעת הנו"ב דדיוורי בעה"ב לא חשיב
כתפיסת יד

לא. מדברי הנו"ב (תנינא סימן ל"ב ציין
לדבריו בספר בחכמת הלב)
נראה דס"ל כהרשב"א דאף אם בעה"ב
דר עם השואל לא חשיב כתפיסת יד, שדן
שם בחיל הקיסר שעומדים באכסניא אם
אוסרים הטלטול בשבת, וכתב "אם יש
לבעה"ב היהודי שם בחדר ההוא דבר
שאסור לטלטלו בשבת מועיל וא"צ
לשכור רשות כמבואר בסימן שפ"ד, וק"ו
אם היהודי דר עמו בחדר ההוא וכל
חפציו שם שיש בזה דברים שאסורים
בטלטול בשבת", הרי שאף שבעה"ב דר
עמהם בחדר לא סגי בזה והצריך שיהיו
שם דברים שאין ניטלים בשבת, ודוקא
ע"כ חשיב תפיסת יד.

כליו משום דבעינן שיהא שם דבר שאינו
ניטל בשבת, יש לדון דגבי עכו"ם לא
יועיל אפילו אם הכלי אינו ניטל בשבת
כיון דבעה"ב אינו מצווה על השבת, וזה
תלוי במה שדנו הפוסקים בדברי רש"י
שפירש "דבר הניטל בשבת, אינו תפיסת
יד דאי בעי שקיל ושדי ליה אבראי",
ופליגי הב"ח והתוי"ט (הביאם בשעה"צ
סק"ח) אי קאי על בעה"ב או על השוכר,
ואי נימא דקאי על השוכר ניהא דאף
היכא שבעה"ב עכו"ם מהני הא דאינן
ניטלין בשבת דע"כ חשיב תפיסת יד כיון
שהשוכר שהוא ישראל לא מצי שדינהו
אבראי, אבל אי נימא דבעינן שבעה"ב לא
יוכל להוציאם א"כ היכא שבעה"ב עכו"ם
לא יועיל מה שאינן ניטלין בשבת כדי
להחשיב ע"כ כתפיסת יד.

סימן מ'

מקום פיתא ביוהכ"פ

מקום פיתא אוסר ❖ תמיהה מ"ט בעינן עירוב חצירות ביוהכ"פ והרי הוי כהניח ביתו ❖ ישוב עפ"י דברי החזו"א דדין הניח ביתו נאמר דוקא אם שבת בחצר אחרת ❖ עוד יש לבאר דאוסר משום סברת אנן סהדי ❖ עוד יתכן דבאין לו אלא מקום לינה אוסר ❖ נפק"מ בזה איזה חדר נחשב בית

מקום פיתא אוסר

א. **ברייתא** (עב:) "ת"ר מי שיש לו בית שער אכסדרה ומרפסת בחצר חבירו הרי זה אינו אוסר עליו, בית התבן בית הבקר בית העצים בית האוצרות הרי זה אוסר עליו, רבי יהודה אומר אינו אוסר אלא מקום דירה בלבד וכו'. מאי מקום דירה, רב אמר מקום פיתא, ושמואל אמר מקום לינה".

ובפלוגתא דרב ושמואל קי"ל כרב דאמר מקום פיתא גורם.

תמיהה מ"ט בעינן עירוב חצירות ביוהכ"פ והרי הוי כהניח ביתו

ב. **כתב** השו"ע (סימן תט"ז ס"ד) "יוהכ"פ כשבת בין לענין עירובי חצירות בין לענין עירובי תחומין".

והנה קי"ל (סימן שע"א) "אחד מבני חצר שהניח ביתו והלך ושבת בחצר אחרת אפילו היתה סמוכה לחצרו אם הסיח מלבו ואין דעתו לחזור באותה שבת אין אוסר עליהם". ולפי"ז קשה היכי משכח"ל דין עירובי חצרות ביוהכ"פ, הרי ליכא מקום פיתא, ואף שכולי שתא חשיב

מבואר דפליגי ת"ק ורבי יהודה דלת"ק בית הראוי לדירה אוסר^א ולרבי יהודה אינו אוסר אא"כ איכא תרתי שיהא בית הראוי לדירה ושיקבע לאכול בו פיתו, וקי"ל כרבי יהודה כמבואר ברמב"ם (פ"ד ה"ח) ובשו"ע (ס"ה),

א. ובטעמא דת"ק יש לדון אי ס"ל כרבי יהודה דדירה האוסרת היינו מקום פיתא או מקום לינה אלא דס"ל שסגי בראוי לכך, או דגם לת"ק בעינן שימוש בבית בפועל אלא דסבר שלא מקום פיתא ולינה גורם אלא גם בית שמייוחד לשאר תשמישין אוסר. ובתוס' (פה: ד"ה בית) כתבו "אבל הא דבית התבן אוסר (לת"ק) היינו דוקא כשיש שם תבן, כמו שלר' יהודה אינו אוסר אלא מקום דירה, והיינו דוקא כשדר שם בשבת דבעינן מקום פיתא או מקום לינה", מבואר דס"ל לתוס' דגם ת"ק מודה דלא סגי בראוי לדירה אלא סברי דגם שאר תשמישין אסורין. וכתב החזו"א (סימן ל"ב סק"ב) שלפי"ז בית שאין בו כלים אינו אוסר אף לת"ק דלא סגי במה שהוא ראוי לדירה, ואם יש בו כלים אוסר כדין בית התבן.

מקום פיתא, מ"מ כיון שבאותו יום ליכא
מקום פיתא לכאורה הוי כהניח ביתו
מלשבות באותה שבת דאינו אוסר, וה"נ
באותו יום דליכא מקום פיתא הוי כהניח
ביתו שבחצר.

אלא שלפי"ז יוצא דאם שכר דירה רק
ליוהכ"פ ואינו שרוי בחצר שדר בה
כולי שתא דלא יאסור על בני החצר,
וכמו"כ המקום שמתארח בו לא יהא דינו
כבית לענין כלים ששבתו בבית.

ישׁוב עפ"י דברי החזו"א דדין הניח ביתו
נאמר דוקא אם שבת בחצר אחרת

ג. ויש ליישב עפ"י דברי החזו"א (סימן כ"ז
סק"א) שכתב דאע"ג דהמניח ביתו
והלך לשבות בחצר אחרת אינו אוסר,
מ"מ אם שבת בבית אחר באותה חצר
נראה דאוסר, וזה עפ"י דברי תוס' (דף ע.
ד"ה יורש) שכתבו גבי מת האב בשבת
וירשו בנו דאם לא בא היורש לדור שם
בשבת אינו אוסר דקי"ל כר"ש דאמר
שאפילו הלך לשבות אצל בתו באותה
העיר אינו אוסר, "ומיהו אם היה היורש
דר באותה חצר שמא היה אוסר להם בית
אביו כשירשה בשבת אע"פ שלא בא
לדור שם", וכתב החזו"א דלא נסתפקו
אלא מפני שאינו רגיל עדיין בפיתו בבית
הזה אבל המניח ביתו ויצא לבית אחר
באותה חצר עדיין אוסר.

עוד יש לבאר דאוסר משום סברת אגן סהדי
ד. ועוד יש לומר דהנה מבואר בגמ' (עג).
גבי רועים ותלמידים דלפעמים
אזלינן בתר מקום לינה היכא דאגן סהדי
דאי ממטי להו ריפתא למקום לינתם טפי
ניחא להו, והסברא בזה משום דהא
דאזלינן בתר מקום פיתא היינו משום דזה
עיקר מקומו, אבל בכה"ג שאינו חפץ
במקום זה אלא אדרכה היה חפץ לאכול
במקום הלינה א"כ שם עיקר מקומו ומה
שאוכל במקום אחר היינו משום דלא
אפשר ליה.

ואף שבגמ' איירי לענין תחומין כבר
כתבו הרשב"א (עבוה"ק ש"ד פ"ג א')
והמג"א (סק"י) דה"ה לענין חצירות, אלא
שהמג"א סיים וצ"ע ופירש הפמ"ג
דבגמ' איירי לענין תחומין לפיכך לא
ברירא ליה כ"כ, ומה"ט גם הרשב"א כתב
כן בלשון יראה ל". אלא שיעוין
בחידושי הרשב"א (עב: ד"ה מאי) שהקשה
"וא"ת לשמואל מאי מהני עירוב חצירות
בפת הא לאו מקום פיתא גורם, דהתם נמי
אגן סהדי דאי מיתדיר להו לכולהו התם
ניחא להו טפי דליגנו"ב, ולפי"ז לכאורה

ועפ"י"ז יש לומר דכיון שנמצא
ביוהכ"פ באותו בית שבכולי
שתא הוא מקום פיתא דידיה, אע"פ
שהיום אינו מקום פיתא מ"מ חשיב
מקום פיתא ובעי לערב.

ב. סברא זו צריכה ביאור, שהרי ודאי דניח"ל למיגני בביתו ובמקום שבו עיקר אכילתו ולא בבית חבירו
שהניח בו עירובו.

מוכרח דאמרי' להאי סברא דאנן סהדי גם גבי חצירות.

ולפי"ז יש לומר דמי שאין לו מקום פיתא כלל וכגון ביוהכ"פ או שניזון באינפוזיה, הקובע זה עפ"י אנן סהדי היכן היה חפץ לאכול, ולפיכך אם יש לו דירה שבה ישן אנן סהדי שאם היה אוכל מקום פיתא ידידה היה באותה דירה, ולפיכך שם מיקרי מקום פיתא.

עוד יתכן דבאין לו אלא מקום לינה אוסר ה. ועוי"ל דהכא אי"צ לטעמא דאנן סהדי אלא הכא לכו"ע מקום לינה גורם, דאיכ"ל שדוקא היכא שיש לו גם מקום לינה וגם מקום פיתא בזה אמרי' דמקום פיתא עיקר, אבל היכא שאינו אוכל כלל ואין לו אלא מקום לינה בזה מקום הלינה הוא מקומו ושם אוסר.

נפק"מ בזה איזה חדר נחשב בית

ו. **ונפק"מ** בזה היכא שהאנן סהדי דאי הוו ממטי ליה ריפתא אינו

על מקום שלן בו, וכגון שיש בדירה חדר שינה ומטבח וסלון, דאם היה אוכל מקום פיתא היה בסלון או במטבח אבל מקום לינה הוא בחדר שינה, דלפי מה שציידדנו דאוסר משום דאנן סהדי דאי ממטו ליה ריפתא הוה אכיל התם, א"כ לסלון יש דין בית ולחדר שינה יש דין חצר, אך להצד דהיכא שאין לו מקום פיתא כלל אלא רק מקום לינה בכה"ג מקומו נקבע לפי מקום לינתו, א"כ החדר שינה נידון כבית והסלון והמטבח כחצר, ונפק"מ לענין דין כלים ששבתו בבית ובחצר אם החדר שינה נחשב בית והסלון חצר או איפכא, [ואף שכל החדרים בבית אחד אפ"ה דינם חלוק לענין הגדרת בית וחצר, עכ"פ לדעת החזו"א, וכמשנ"ת לקמן בסימן מ"ג].

ולנהנך טעמי אף אם שכר דירה לאותו יום ואינו בחצר ששרוי בה כל השנה אפ"ה נידון כבית ולא כחצר, שהרי שם עיקר מקומו.

ובחזו"א (סימן כ"ו סקמ"א) הקשה מדין בעה"ב שהיה שותף לשכיניו דמבואר במשנה (עא.) שאי"צ לערב.

ועיי"ש שביאר עפ"י דברי הרשב"א את הטעם דלענין הנחת עירוב אי"צ בית דירה וסגי בבית הראוי לדירה (וכמ"ש תוס' פה: ד"ה בית התבן), משום דאנן סהדי דאי מיתדר ליה התם טפי ניחא ליה. [וכתב דמה"ט יש לומר דאותו חדר שהניח בו את העירוב אע"פ שאינו מקום פיתא ולא מקום לינה אפ"ה יש לו דין בית, וכלים ששבתו בו דינם ככלים ששבתו בבית].

סימן מ"א

בדין עירוב חצרות בפנימיה של ישיבה

מקום לינה * בסברת און סהדי דאי ממטי להו ריפתא להתם * מקום פיתא המחייב * מקום פיתא של חול * מקום פיתא שאינו קבוע * דין חילוק דיורים בתלמידים אצל הרב * תפיסת יד * מקבלי פרס * אם כשאוכל בשכר טרחו מיקרי קבלת פרס * מקום הנחת העירוב

בסברת און סהדי דאי ממטי להו ריפתא להתם

ג. אמנם יתכן לדון גם בזה לאסור (ואפילו אם אין באותו בנין חדר אוכל כלל), שהרי מבואר בגמ' (עג.) גבי רועים ותלמידים דלפעמים אזלינן בתר מקום לינה היכא דאנן סהדי דאי ממטי להו ריפתא למקום לינתם טפי ניחא להו, (ונתבאר לעיל בסימן הקודם דה"ה לענין חצרות), וא"כ יש לדון דבישיבה שיש בה ריבוי בחורים, (ובפרט אם אין אוריא נינוחא ומלכותית בסעודות), לא ימלט דיהא בחור או שנים שטפי ניחא להו גם בשבת לאכול בחדרם אי ממטי להו ריפתא להתם, וא"כ מקום הלינה דינו כמקום פיתא, ואם יש שני בחורים כאלו הרי יש שנים שנחשבים שחלוקים במקום פיתא וא"כ יש לדון דנאסר כל הבנין מחמתם.

מקום פיתא המחייב

ד. אם יש שני חדרי אוכל ויש לכל אחד מקום מיוחד בחדר אוכל מסוים

בסימן ש"ע נתבארו דיני דיורין המצריכין עירוב חצרות ודיני חלוקי הדיורין אימתי כ"א נותן בעירוב ואימתי סגי בעירוב אחד לכולן. ולאור זאת יש לדון בכמה אופנים גבי בחורי ישיבה אם צריכים לערב עירוב חצרות ופרטי דינים בזה. ותחילה נבאר אם יש כלל שם חצר המצריכה עירוב, ואח"כ צריך לבאר אם חשיבי כמעורבין.

מקום לינה

א. אם יש בנין פנימיה ואין באותו בנין חדר אוכל ואין אוכלים בחדרים אי"צ כלל לעשות עירוב חצרות, שהרי בפנימיה איכא רק מקום לינה ומקום לינה אינו אוסר. וכמ"ש בס"ה דאחין שאוכלין על שולחן אביהן וישנים בבתיהם אינם אוסרים מחמת שחלוקין במקום הלינה, ומשום דקי"ל כרב דאמר מקום פיתא גורם.

ב. אם יש באותו בנין חדר אוכל אחד אי"צ לערב שהרי הם משותפים במקום פיתא.

שידת עירוב הצרות בפנימיה של ישיבה שלמה שנט

פשוט דאם אינו אוכל שם בשבת הרי זה כהניח ביתו והלך ושבת בחצר אחרת דקי"ל (בסימן שע"א) שאינו אוסר, אמנם לפי מה שציידד החזו"א (שם בסימן כ"ז) דאם הניח ביתו לשבת אחת ועדיין שרוי בחצר הרי זה אוסר אא"כ אינו אוכל שם בקביעות, א"כ בשרוי בחצר אי אפשר לומר דאין מקום פיתא של חול אוסר מטעם דהוי כהניח ביתו, וע"כ צריך לומר דבאין רגילות לאכול שם בשבתות חשיב שתמיד אינו מקום פיתא דדוקא מקום פיתא של שבת נחשב כבית.

מקום פיתא שאינו קבוע

ז. **ובאוכלים** דרך ארעי בחדרים ועיקר הקביעות בחדר אוכל יש לדון אי תלי במקום עיקר האכילה או שחשיב שיש לכל אחד ב' מקום פיתא. ולפום ריהטא היה נראה תלוי במש"כ השעה"צ (סקל"ג) דפחות מל' יום חשיב אורח ואינו אוסר ודוקא בל' יום אוסר.

ברם יש לחלק דהתם הוא אורח בחצר ונטפל לבעה"ב שבחצר, אבל הכא הרי אינו אורח בחצר והוה כבעה"ב שיש לו ב' בתים בחצר ובית אחד הוא משותף למקום פיתא לכל אנשי החצר ובית אחד הוא מיועד רק לו ולפעמים אוכל שם, ובזה אע"פ שאינו אוכל שם בקביעות ל' יום אין ראייה מדברי השעה"צ להתיר, דהשעה"צ התיר משום שהאורח נטפל לבעה"ב, אבל הכא שהוא גם בעה"ב אין שייך לומר שנטפל לשאר הדירורים

הרי יש כאן ב' מקום פיתא וא"כ יש ב' בתים וצריך לדון משום עירוב.

ה. **ואם** יש כאלו שבקביעות אוכלים בנפרד אחת מן הסעודות, (וכגון שיש בקביעות מנין נץ שאחריו אוכלים סעודת שבת בחדר שיעורים וכיו"ב), בזה יש לדון שהרי משותפים בסעודת ליל שבת וסעודה שלישית וא"כ יש גם מקום פיתא אחד לכולם, או דלמא כיון שיש כאן בית שאינו משותף לכולם א"כ אע"פ שאותם שאוכלים באותו מקום הם משותפים עם כולם בבית אחר אך מ"מ י"ל שכיון שאין השאר משותפים עמהם במקום פיתא שלהם הוי כב' בתים של פיתא בחצר ובית אחד הוא של כולם ובית אחד רק של חלקם ויש לדון בזה, (אך עכ"פ זה ברור שאותו חדר שאוכלים בו נחשב כבית ולא כחצר, לענין דין כלים ששבתו בבית).

מקום פיתא של חול

ו. **אם** אוכלים בחדרים יש לדון דכל חדר הוא גם מקום פיתא. ואם אוכלים בקביעות ביום חול יש לדון אי מקום פיתא נקבע לפי חול או לפי שבת.

ובחכמת הלב (פ"ב ס"א) הביא בזה [מתור"פ עב. ומהמאירי ומהחזו"א סימן כ"ו סקמ"א, וסימן כ"ז סק"א] דמקום פיתא נקבע לפי אכילה בשבת ולא תלוי כלל באכילה בימות החול. והיה מקום לומר דהטעם בזה

שבחצר, וא"כ אף שאינו אוכל בקביעות
בחצר י"ל דאוסר.

דין חילוק דיורים בתלמידים אצל הרב

ה. והנה אם ראש הישיבה גר ג"כ באותה
חצר בזה אף אם חלוקים במקום
פיתא אינם אסורים, וכדין המבואר בס"ג
(עפ"י דברי התוס' בדף ע"ב) דמי שיש לו
מלמד או סופר בביתו דאינו אוסר משום
דמקום אפיה ובישול משותף, ועוד דלא
השאל להם רשותו כדי לאסור עליו ומצי
לסלוקינהו, וה"נ כולם טפלים לרה"י
מהני טעמי ואינם אוסרים.

אך אם רה"י אינו גר באותה חצר בכה"ג
שייך רק הטעם ראשון דמקום אפיה
ובישול משותף, אבל הטעם השני דלא
השאל להם רשותו כדי לאסור עליו לא
שייך בזה שהרי אינו שרוי באותה חצר.^א
ועפ"י הטעם הראשון לבד לא מתירים
וכמ"ש הב"י גבי אנשי מצרים שהיו דרים
ב' וג' בעלי בתים כ"א בבית בפנ"ע
ומקום אפיה ובישול משותף, דאוסרים
זע"ז ומשום דאין מתירין בטעם אחד אלא
רק בצירוף ב' הטעמים.

אלא שאם יוצאים כולם בפתח אחד
לרה"ר לדעת הב"י סגי בעירוב

אחד לכולן, דמבואר בדבריו שם דאם
אותם בעלי בתים המשותפים באפיה
ובישול יוצאים בפתח אחד לרה"ר, בזה
אי"צ אלא עירוב אחד לכולן. והביה"ל
(ס"ד סוד"ה אינם) הביאו וסיים בצ"ע.
והחזו"א (סימן כ"ח) נחלק על הב"י וס"ל
דטעם דאפיה ובישול היינו רק היכא שהם
טפלים לבעה"ב כמלמד וסופר אבל
בלא"ה אף שמשותפים באפיה ובישול לא
שייך להחשיבם כאחד משום כן.

תפיסת יד

ט. ואין להתיר מטעם תפיסת יד שנתבאר
בס"ב דאם יש לבעה"ב ב' בתים
והשאל אחד מהם ויש לו תפיסת יד בבית
שהשאל דהיינו שיש לו שם כלים שאינם
ניטלים בשבת מחמת איסור או מחמת
כובדם, וה"נ יש בחדרי הבחורים ארונות
כבדים ומיטות וכיו"ב, שהרי כתב
החזו"א (סימן כ"ח) דמטה ושולחן לא
חשיב תפיסת יד של בעה"ב כיון שהם
שאלים לשוכר.

ועוד דכיון שגדר תפיסת יד הוא דעי"כ
נעשו כאורחים אצל בעה"ב וכמ"ש
הרמב"ם והשו"ע בס"ב, א"כ תפיסת יד

א. כ"כ הביה"ל (סימן שפ"ב ס"א ד"ה אינו), ועיי"ש שהביא מהחיי"א דאפילו אם בעה"ב לא גר עמהם
בחצר ג"כ אינו אוסר, דגם בזה אמרי' דלא השאל להם ע"ד שיאסרו זה מזה. אלא דשם איירי במשאל
לגוי, ובחיי"א כתב דהתם שייכא טפי סברא זו שהרי א"א לערב עמו ואם לא ירצה הגוי להשכיר אין
תקנה ולפיכך אמרינן טפי דלא השאל ע"ד שיאסרו, וסיים החיי"א לפיכך אפילו אם אין בעה"ב עמהם
בחצר ג"כ אמרי' דאינו משאל על דעת שיאסרו, משמע (מדכתב לפיכך) שדוקא במשאל לגוי אמרינן
כן. (אלא שבהמשך דייק מתוס' בדף ע"ב גבי סופר ומלמד שכתבו ולא זה על זה, ודיוק זה הוא אף
במשאל לישראל דבהכי איירי תוס').

שירת עירוב הצרות בפנימיה של ישיבה שלמה

עפ"י דברי הרשב"א (חכמת הלב). ולפי"ז אלו שאינם שומעים שיעורים מרה"י, (וכגון שרה"י אינו מוסר שיעורים לכל בני הישיבה) אינם נידונים כמקבלי פרס, וצריך לדון בזה. (וכמו"כ אם ניתן רשות לאחד שאינו מבני הישיבה לשהות בישיבה במשך יותר מל' יום, (שעי"ז נפק מתורת אורח), כיון שאינו מבני הישיבה א"כ לא יועיל בו דינא דמקבלי פרס).

ויש לדון במקרה שיש בעלות בישיבה גם לרה"י וגם למנהל דנמצא שקבלת הפרס היא גם מרבם וגם מאחר אם יועיל בזה מקבלי פרס, ולכאורה פשוט דיועיל דהחלק שמקבלים מרה"י הוא מאחד אותם ונעשה כעירבו.

יב. ואם במקרה הנ"ל רה"י גר בחצר הישיבה והמנהל אינו גר בחצר הישיבה, [ויש שני חדרי אוכל חלוקים, או שרה"י אינו אוכל בחדר אוכל], א"כ יצטרכו עירוב, דטעם דלא השאיל להם רשותם לאסור עליו אינו שייך כאן שהרי המנהל הוא משאיל את הרשות והוא לא גר כאן, וטעם דמקבלי פרס לא שייך שהרי קבלת הפרס אינה מרבם.

אם כשאוכל בשכר טרחו מיקדי קבלת פרס יג. **אם יש אב בית שגר בישיבה (ואוכל בביתו שבבנין הישיבה) אע"פ** שהוא אוכל ממטבח הישיבה לכאורה פשוט שאין שייך טעם דמקבלי פרס, שהרי אי"ז קבלת פרס אלא האוכל שנוטל

מהני דוקא אם בעה"ב בחצר שאז אורחים אינם אוסרים אבל אם אין בעה"ב בחצר שאז אורחים אוסרים זה על זה (וכמ"ש הרמ"א בסוף הסימן) לא מהני מה שיש לבעה"ב תפיסת יד, וכן הוא בלשון רבינו יהונתן (כח. ד"ה מתני', הביאו הב"י) "כי מה שאמרנו שאינו אוסר הני מילי כגון חצר שהיא כולה שלו ומשכיר הבתים שבה לאחרים והוא שוכן באחד מהם".

מקבלי פרס

י. עוד יש לדון ולהתיר מטעם מקבלי פרס, שהרי מבואר (בגמ' עב: ובשו"ע ס"ה) דאחין שמקבלים פרס מאביהן אע"פ שאוכלין וישנים בבתיהם עירוב אחד לכולן היכא שעירוב בא אצלן או שאין דיווין אחרים בחצר, וא"כ בנידון זה דכל בני הישיבה הם מקבלי פרס מרה"י א"כ אף אם חלוקין ויש להם ב' חדרי אוכל אי"צ עירוב.

ובזה יש לדון שיועיל אפילו אם רה"י אינו שרוי באותה חצר וכמו שהסתפק הביה"ל בס"ג (ד"ה וה"מ).

יא. וטעם דמקבלי פרס יועיל דוקא אם עול החזקת הישיבה מוטל על כתפי רה"י, משא"כ אם רה"י הוא שכיר ועול כלכלת הישיבה אינו מוטל עליו א"כ י"ל דלא יועיל טעם דמקבלי פרס, שהרי מקבלי פרס מהני דוקא באב ובנו הרב ותלמידו ואשה ועבד, וכמ"ש הרשב"א בחידושים ובעבוה"ק, וכמו שפסקו המשנ"ב (סק"ג) והחזו"א (סימן כ"ו סקל"א)

מקום הנחת העירוב

יד. **והיכא** שצריך עירוב (וכגון שיש שומר או אב בית שאוכלים בחדרם וכו"ל), אם העירוב בא לחדר האוכל או לבית רה"י סגי שאותו אחד יתן פת ויניח אותו בחדר אוכל או בבית רה"י וזה מהני לכל בני הישיבה שהרי כולם חשיבי כאחד וכדין מקבלי פרס, וכיון שעירוב בא אצלן אי"צ ליתן פת, (וכמבואר במשנה עב: ובשו"ע ס"ה), אבל אם מניחים את העירוב בבית האב בית וכיו"ב בזה כל מקום פיתא צריך ליתן פת בפנ"ע, ולכן אם יש שני חדרי אוכל צריך ליתן ב' גרוגרות בעירוב, גרוגרת בשביל כל חדר אוכל, (ואם רה"י גר באותה חצר צריך גם הוא לתת לעירוב), וכמ"ש גבי אחין השותפין מקבלי פרס שאם מוליכין עירובן למקום אחר כל אחד צריך ליתן בעירוב.

הוא חלק מהמשכורת והרי הוא כקונה את האוכל ומשלם עליו בשכר טרחו, [ומ"ש המשנ"ב (סקמ"ט) דגם במשרתים שייך טעם דמקבלי פרס י"ל דהיינו כשאינו מחויב ליתן להם אבל אם מחויב ליתן להם וזה חלק משכר פעולתם לא חשיב מקבלי פרס]. וכן אם יש שומר שאוכל בקביעות בביתן שלו ואינו אוכל בחדר אוכל, (דאם אוכל בחדר אוכל הרי הם משותפים במקום פיתא), אע"פ שאוכל ממטבח הישיבה י"ל דלא חשיב מקבלי פרס ומהטעם הנ"ל.²

אמנם מטעם שמשותף במקום אפיה ובישול ולא השאיל רשותו כדי לאסור עליו יש לדון להתיר, (למשנ"ב אף אי לא מצו לסלקו, ולחזו"א דוקא היכא שמצו לסלקו), וזה שייך דוקא אם רה"י או המנהל גרים באותה חצר וכמשנ"ת.

ב. ומה שכתב הרמ"א (סימן שפ"ב ס"ב) לשון קבלת פרס על מה שאוכל בשכרו, אינו ענין לכאן דיתכן לשון קבלת פרס על זה אבל אין ראייה שיהא נחשב כדין מקבלי פרס להחשיבם כאחד, ועוד דגם שם יתכן שאי"ז בשכר טרחם דכבר אינם משרתים את המלך אלא בגלל ששירתוהו בעבר הם מאוכלי שולחנו וכמו שנראה בביה"ל שם.

סימן מ"ב

כלים ששבתו בבית אסורים בחצר

חילוק חצרות לענין כלים ששבתו בבית ❖ דעת הגאון"י דלקולא לא אזלינן בתר שביתה ❖ דעת המשנ"ב דקניית שביתה תלויה רק בבין השמשות ❖ דעת החזו"א דקניית שביתה אינה תלויה כלל בבין השמשות (ואפילו קנה לפני כן שביתה אחרת) ❖ אופנים שונים בהוצאה מחצר לחצר

בהמשך דבריהם הקשו מאי קמ"ל שמואל דפשיטא שאסור להוליך לביתו, ולא כתבו דקמ"ל שאסור להכניס מחצר לבית, והיינו דכיון שיש כאן חילוק רשות אין חילוק אם מוציא מבית לחצר או שמכניס (מחצר לבית).

ג. **ובדברי המשנה ורש"י** דלעיל מבואר דאע"פ שהוציא את כלי הבית לחצר אפ"ה אסור להוציאם לחצר אחרת, ולפי דאזלינן בתר שביתה והרי שבתו בבית. אלא שרש"י איירי בכה"ג דהוציאם ע"י עירבו ובזה יש לומר דכיון שעירבו הרי יש שייכות בין הבית והחצר שלו וכחדא הם, אבל בלא עירבו והוציאם דרך מלבוש לחצר לא נתבאר ברש"י לאיסור להוציאם לחצר אחרת.

ובגאון"י כתב "דפשיטא בכלים ששבתו בבית ראובן והוציאם דרך מלבוש לחצר שלא עירבו א"נ הוציאם לחצר של שמעון דאסור להוציאם לחצר

חילוק חצרות לענין כלים ששבתו בבית
א. **משנה** (ר"פ כל גגות), "רבי שמעון אומר אחד גגות ואחד חצרות ואחד קרפיפות רשות אחת הן לכלים ששבתו לתוכן ולא לכלים ששבתו בתוך הבית".

ופרש"י "לכלים ששבתו בתוכן, כלים ששבתו באחד מהן מוציאין אותן מזה לזה, אבל לא לכלים ששבתו בתוך הבית והביאום לחצרן ע"י שעירבו בני החצר אסור להוציאן מחצרו לחצר האחרת אם לא עירבו בני החצרות יחד".

ב. **וה"ה** דכלים ששבתו בחצר אסור להביאם לבית. וכמ"ש תוס'

(צא. ד"ה ושמואל) מההיא דגיטין דקאמר שמואל לא יעמוד אדם בגג זה ויקלוט מי גשמים בגגו של חבירו ופירשו דהיינו לקלוט ולהביאם לביתו, דכמו שאסור לטלטל כלים ששבתו בכבית לגג וחצר שלא עירבו, כן אסור מגג וחצר לבית, וכ"ה בחידושי הרשב"א בגיטין. (וסברא זו פשיטא להו אף בלא ראייה שהרי

של לוי, אע"ג דבחצר של שמעון שרי לטלטוליה בכלה והכא הא בחצר דלאו מקום שביתתו קיימו וחצרות כולן רשות אחת מ"מ כיון דבתר שביתה אזלינן כמאן דמפיק להו מביתו של ראובן לחצר של שמעון דמי". וצריך לבאר את הסברא בזה.

ד. בהמשך דבריו הסתפק בכלים ששבתו בבית ראובן והוציאם דרך מלבוש לחצרו של שמעון שעירבה עם בתים שלה אם שרי להכניסם לבתי שמעון דכיון דעירבה חצר ובתים חדא נינהו וכמאן דמטלטל להו בחצר גופה דמי ושרי, או דלמא מ"מ חלוק תשמישתיה, דהא אע"ג דעירבה, כלים ששבתו בבית אסור להוציאם לחצר וכלים ששבתו בחצר מותר להוציאם לחצר אחרת, (כדעת ר' יוחנן ואף רב דאסר בעירבו בתים עם החצרות אי"ז אלא משום גזירה דלמא אתי לאפוקי מני דבתים).

ובב"מ (סו"ס שמ"ט) פשיטא ליה בזה לקולא דכיון שעירבו הכל אחד ושרי להכניס מן החצר לבית.

ה. יל"ע בכלים ששבתו בבית ראובן והוציאם לחצר שמעון אי שרי להוציאם מחצר של שמעון לחצר אחרת דידיה^כ, וכן בשבת בחצר והכניסם לבית שלא עירב עם החצר אי שרי להוציאם מבית לבית כששני הבתים של שמעון^כ.

שו"ר שבחכמת הלב דן בזה והביא מכמה ראשונים (תור"פ כג: ותורי"ד צא.) להיתר בזה, וגם הוכיח מדברי הגאון^י שהסתפק אם שרי להכניסם מחצר שמעון לביתו משמע דמחצר לחצר ותרוויהו של שמעון פשיטא דשרי.

דעת הגאון^י דלקולא לא אזלינן בתר שביתה ו. עוד כתב הגאון^י דהא דאזלינן בתר שביתה היינו לחומרא, אבל לקולא לא, כגון כלים ששבתו בחצר שלא עירבו והכניסם דרך מלבוש לבית אסור להוציאם מבית לחצר, וכן להיפך כלים ששבתו בבית והוציאם לחצר אסור להחזירם לבית מחצר שלא עירבו.

הנה הא דלא נקט בחצר שעירבו והכניסם לבית כדרכו, משום

א. ונפק"מ שכיחא בזה לדעת החזו"א שכל חדרי הבית שלא אוכלים בהם דינם כחצר, אם העגלה היתה בבית (בחדר שאוכלים בו), ואח"כ הביאה לביתו (כגון ע"י קטן או ע"י מי שסומך על העירוב). אם רשאי לטלטלה מחדר לחדר, וכן אם היה בגדו בבית חברו ואח"כ חזר ולבשו ובה לביתו אם רשאי לטלטלו מחדר שינה לחדר שינה אחר.

ב. ובזה נפק"מ מצויה בהוריד את הכובע בביהכנ"ס (שנידון כחצר) בזמן כניסת שבת ואח"כ בא לביתו, אם רשאי לטלטלו בידו (שלא בדרך מלבוש) מהסלון למטבח וכיו"ב. [והיכא שהיה לבוש בכובע הרי צידד הביה"ל בשם הב"מ והסכים לזה החזו"א דלא מיקרי ככלים ששבתו בבית או בחצר עד שיפשטם, אבל כ"ז שלובשם בטלים לגבי גופו].

שידור כלים ששבתו נבנית אסודים בחצר שלמה שסה

ובסק"ד כתב דכלים ששבתו בחצרות היינו שהיו מונחים שם מבעוד יום, משמע דזמן השביתה תלוי בביה"ש ואם שבתו בבית מבעו"י אף שיצאו לחצר אינם נקראים גם בשם כלי חצר וכן להיפך.

וכן נראה במשנ"ב (סימן שנ"ג סקי"א) גבי ב' זיזין של שני בנ"א שאסור לטלטל מזה לזה, וכתב ע"ז המשנ"ב "דוקא בכלים ששבתו בתוך הבית, אבל אם שבתו בין השמשות על גבי הזיז מותר לטלטל מזיז לחבירו".

ובביאור הלכה (ד"ה לחצר אחרת) כתב בשם הב"מ וספר תפארת ירושלים גבי כומתא וסודרא, דזהו דוקא אם בתחילת קדושת היום לא היה הבגד עליו אלא שלבשו אח"כ, אבל אם היה לבוש בו בכיתו בתחילת קדושת השבת לא נחשב כלים ששבתו בבית דכיון שהיה לבוש בהם בטלים לגבי גופו. הרי מבואר שהכל תלוי בזמן תחילת קדושת היום ולכן אם היה לבוש בהם בביה"ש אף אם אח"כ פשטן בבית לא מיקרי כלים ששבתו בבית ואפילו לקולא אמרינן כן, מבואר מזה יותר דאע"פ שלא קנו כלל שביתה מבעו"י אינם קונים שביתה בשבת, [ולשון הב"מ עצמו ג"כ כלים שהיה לבוש בהן בכניסת שבת], ודלא כמ"ש בגאו"י.

שבזה פשיטא שהיה אפשר לחזור ולהוציאם לחצר, דכיון שעירבו אין כלל איסור הוצאה מבתיים לחצרות וכן להיפך. מיהו הומ"ל דאיירי שעירבו ונפק"מ שאם היו בחצר והכניסם לבית וחזר והוציאם לחצר שוב אסור להוציאם לחצר אחרת דכיון שהיו שעה אחת בבית מיקרו כלי הבית, ונראה שמה שלא כתב כן היינו משום דבזה באמת אזלינן בתר שביתה לקולא, דכיון שבשעת שביתה היו כלי חצר והשתא נמי הם כלי החצר משו"ה לא איכפ"ל שהיו שעה אחת בינתים בבית, דהא שעת שביתה ליכא והשתא נמי אינם כלי בית², ודוקא היכא דהשתא הם כלי בית אע"פ שבשעת שביתה לא היו בבית בזה לא איכפ"ל בשעת שביתה. (ולקמן יבואר עוד די"ל שגם מ"ש הגאו"י בכלים ששבתו בבית והוציאום לחצר דאסור להכניסם לבית, דאי"ז משום שקיבלו שם חצר אלא האיסור הוא משום הוצאה מבית לחצר ואף בלי הגדרתם לפי מקום שביתתם).

דעת המשנ"ב דקניית שביתה תלויה רק בבין השמשות

ז. אך מהמשנ"ב נראה דלא ס"ל כן, שכתב (בסק"ג) "ולא הצריכו חכמים עירוב חצרות אלא משום שיהיה מותר להוציא לתוכה כלי הבית ששבתו בבית מבעוד יום וכן מחצר לבית",

ג. ולכן אם היתה עגלה וכיו"ב בחדר מדרגות בזמן כניסת שבת, ואח"כ הכניסה לבית (בעירבו בתים עם החצר), ושוב חזר והוציאה לחדר מדרגות, דרשאי לחזור ולהוציאה לחצר אחרת.

דעת החזו"א דקנית שביתה אינה תלויה כלל בבין השמשות (ואפילו קנה לפני כן שביתה אחרת)

ת. החזו"א (סימן מ' סק"ה) הביא את דברי הביה"ל דלעיל בשם הב"מ שהסתפק בבגדים שהיה לבוש כשקידש היום ופשטן בחצר אי שרי להוציאן לחצר אחרת, [ומשום דבטלי לגביה ולא מיקרי ששבתו בבית], ומצדד להיתר. וכתב ע"ז החזו"א דזהו דוקא כשלא פשטן כשקידש היום אבל אם פשטן אחר שקידש היום וחזר ולבשן והוציאן לחצר ופשטן שם ודאי אסור, ואע"ג דלא שבתו בבית כשקידש היום, ומשום דלא בקידוש היום תליא מילתא, והוכיח כן מהא דאמרי' דלא יקלוט מי גשמים מגגו של חבירו ויכניסם לבית ואע"ג דירדו בשבת וא"כ כ"ש שבית לחצר אסור כה"ג.^ד

ואי"ז סתירה למה שציידנו לעיל בדברי הגאון"י שבקנו שביתה בחצר והכניסם לבית וחזר והוציאן לחצר דלא מיקרי כלל כלי הבית ומשום דלא שביתה איכא והשתא נמי אינם בבית, דשאני התם שקנו שביתה בחצר ולפיכך אם עכשיו אינם בבית אין כאן צד דכלי הבית,

משא"כ בדברי החזו"א שהבגדים לא קנו שביתה במקום אחר ממילא בפשטם בשבת בבית קנו אז שביתה וקיבלו שם כלי הבית כיון שלא שבתו לפני כן במקום אחר, (ואע"פ שהשביתה בבית אינה בביה"ש לא איכפ"ל בזה), ולכן אף שיצאו מן הבית מיקרי כלי בית ואסור להוציאם לחצר אחרת.^ה

ויש להוסיף עוד על עצם ראית החזו"א ממי גשמים שאי"ז ראייה לדברי הגאון"י דלעיל שאם הכניס כלים ששבתו בחצר לבית שאסור לחזור ולהוציאם לבית, שהרי במי גשמים לא קנו כלל שביתה קודם לזה במקום אחר וא"כ בשבת מקבלים שם כלי חצר ואסור להכניסם לבית, משא"כ בכלים ששבתו בחצר י"ל דאף בהכניסם לבית שרי להוציאם לחצר שהרי מקום שביתתם הוא בחצר וכלי חצר מיקרו ולכן י"ל שאין איסור להוציאם לחצר.

ט. אלא שבזה יש לומר דאסור דיתכן שכיון שבית וחצר ב' רשויות הן אסור להחליף מרשות לרשות ואף בלי ההגדרה של קנית שביתה, וממילא בכלי

ד. תוס' והרשב"א (בדף צא.) כתבו דהאיסור במי גשמים אע"פ שקולט מן האויר ועדיין לא נגעו מי הגשמים בגג והיינו חידושיה דשמואל. ובדף צט: כתבו דדוקא בששבתו בגג דבלא שבתו שרי.
ה. ולפי"ז אם טייל עם עגלה שבתוכה תינוק בחצר בזמן ביה"ש ואח"כ הכניסה לבית והריד את התינוק י"ל דמיקרי כלי הבית ואסור להוציאה לחצר אחרת, דבזמן שהיתה בחצר היתה טפילה לתינוק (כדין מוציא את החי במטה) ולא קנתה שביתה, ושביתה הראשונה היתה בבית ולכן מיקרי כלי הבית, משא"כ אם הוריד את התינוק בחצר ואח"כ הכניס את העגלה לבית (ע"י שעירוב) מקרי כלים ששבתו בחצר ואף שהכניסה לבית כיון שחזר והוציאה לא מיקרי כלי הבית, וכמשנת.

שידור כלים ששבתו נבית אסודים בחצר שלמה שסז

מאיר שהזכיר בריש דבריו), ואע"ג דשמעון לא קנה החפץ בשביתת בית אלא בחצר מ"מ לא מיקרי כלים ששבתו בחצר, ואפשר שהאיסור לחצר לוי הוא ג"כ מחמת ראובן ולא מחמת שמעון, וסברא זו היא כדברי הגאון. וסברתו הראשונה שכתב דאסור משום שהחפץ לא שבת בחצר שמעון צ"ב דמה בכך הרי אי"צ שביתה חיובית בחצר אלא העיקר שלא ישבות בבית, (וראיה ממי גשמים שכתבו תוס' שמותר להוציאם מגגו של חבירו לגגו ואע"פ שהחפץ לא שבת בגג של חבירו), ואולי כוונתו שכיון שכבר קנה שביתה בבית שוב אינו יכול לקבוע בחצר וממילא מתייחסת אליו השביתה הראשונית, וכעין מה שצידדנו לעיל דחפץ שכבר קנה שביתה אינו יכול לקנות שביתה אחרת באותה שבת, ומה שסיים החזו"א דאפשר דהאיסור הוא מחמת ראובן ולא מחמת שמעון, היינו כעין סברא זו אלא שאי"צ להוספה דאין חפץ קונה שביתה בב' מקומות ואף בלא"ה אסור מחמת שנקרא כלי ביתו של ראובן.

יא. **והסתפק** החזו"א בחצרו של שמעון מפסקת בין ב' חצרות של ראובן אי מותר להוציא מחצרו של שמעון כלים ששבתו בכיתו של ראובן לחצרו של ראובן, ולכאורה ספיקו תלי בב' הצדדים שכתב לפני כן אם האיסור להוציא מחצרו של שמעון לחצר של לוי היא מחמת ראובן ולפי"ז שרי להוציא לחצרו השנית של ראובן, או שהאיסור

חצר שהכניסם לבית אף דהשתא לא מיקרו כלי בית אסור להוציאם לחצר, והנפק"מ בקנית שביתה היא רק לענין הוצאה מחצר לחצר דבכלי הבית אסור ובכלי החצר שרי. ולכן הגאון"י לא הוצרך לנידון דיליה לראיה ממי גשמים דפשיטא שאסור להעבירם מחצר לבית. (אלא שלשונו הוא, "הא דאזלינן בתר שביתה לחומרא אבל לקולא לא" וכו', וקצת יש להעיר דדין זה אינו ענין כלל למקום שביתה וכמשנ"ת שזהו ענין אחר).

(ולפי"ז אין ראייה ליסוד של החזו"א מהכנסת מי גשמים מגג של חבירו לביתו דבזה י"ל שעצם ההכנסה אסורה אף אי לא מיקרו כלי חצר, אלא הראיה היא מחמת שמעבירם דרך גגו שהרי עומד בגגו וקולט מגגו של חבירו ומכניסם לבית, ובזה אין לאסור משום הכנסה מגג לבית שהרי תחילה העבירם לגגו ובזה ליכא איסורא שהרי גגות רשות אחת הן, ואחר שהם בגגו אין איסור להכניסם לבית מגג שלו וע"כ האיסור משום דמיקרי כלים ששבתו בחצר ואסור להכניסם לבית ושפיר הוכיח החזו"א דשביתה לא תליא בביה"ש).

אופנים שונים בהוצאה מחצר לחצר

י. **אח"כ** המש"ך החזו"א וכתב "ונראה דכי היכי דאסור להוציא מחצר ראובן לחצר שמעון ה"נ אסור להוציא מחצר שמעון לחצר לוי, (ולכאורה דבריו הם ענין בפנ"ע ולא קאי על דברי הבית

הוא מחמת שחסר בשביתה בחצרו של שמעון ולפי"ז יתכן שגם לחצרו של ראובן יהא אסור.

יב. והמשיך החזו"א "ולענין להחזיר מחצרו של שמעון לחצרו של ראובן נראה דאסור דכיון דב' החצרות הן רשויות חלוקות לענין כלים ששבתו בבית אסור הכנסה והוצאה". וצריך ביאור מ"ט לענין להעביר מחצר של שמעון לחצר של ראובן השניה הסתפק, ולענין להחזיר לחצרו הראשונה של ראובן פשיטא ליה לאיסור. ומ"ש דהן רשויות חלוקות לענין כלים ששבתו בבית, לכאורה כל חצר היא חלוקה מחברתה לענין כלים ששבתו בבית דכלים שבכל חצר מותרים בה ולא בחברתה, וא"כ גם לענין העברה מחצר שמעון לחצרו השניה של ראובן יש חילוק בין החצרות לענין כלים ששבתו בבית. ונראה כוונתו דלענין אותו כלי ששבת בחצר ראובן יש חילוק בין החצרות דכיון שמותר להוציאו מביתו של ראובן לחצרו דמיא כל החצר לבית, (וע"ד סברת הגאון"י שהסתפק בעירבה חצר שמעון עם הבתים אם רשאי להכניס כלים ששבתו

בבית ראובן מן החצר לבית), וכשמוציאו מחצר שמעון לחצר ראובן הוה כאילו מכניס את הכלי מן החצר לבית כיון דחצר ראובן חדא היא עם בתי החצר. אלא שאכתי צ"ב דא"כ גם לענין הוצאה מחצר שמעון לחצרו השניה של ראובן נימא כן.

יג. וסיים החזו"א "ואם החזיר מחצרו של שמעון לחצרו של ראובן אסור אח"כ להביאם לבית, דלא גרע ממי גשמים, ואסור להוציאם לחצר שמעון דלא גרע מאילו הוציאם דרך מלבוש לחצר ופשטן". והיינו דלבית אסור להכניסם מחמת שביתתם החדשה בחצר של שמעון, ולחצר של שמעון אסור להוציאם מחמת שביתתם הראשונה ששבתו בבית'.

וצ"ע בזה כנ"ל דליכא ראייה ממי גשמים דהתם אין להם שביתה אחרת שהרי לא שבתו כלל במקום אחר ולפיכך קונים שביתה באמצע השבת, משא"כ הכא דשבתו בבית ראובן מהיכי תיתי שיקנו אח"כ שביתה נוספת ושיהיו נידונים לחומרא גם ככלי הבית וגם ככלי החצר וצ"ע.

1. וה"ה להיפך דאם שבת בביה"ש בחצר ואח"כ הכניסו לבית יש לכלי ב' שביתות ונידון ככלי בית וככלי חצר. ולפי"ז אם הניח את העגלה בביה"ש בחצר ואח"כ הכניסם לבית (ע"י עירוב), יש לכלי ב' שביתות ונידון גם ככלי הבית ולפיכך אם חזר והוציאה לחצר אסור אח"כ להעבירה לחצר אחרת שלא

סימן מ"ג

גדר בית וחצר

דברי המג"א דרעי דינו ככלים ששבתו בבית ❖ דעת רע"א באיסור טלטול מביה"כ לחצר ביה"כ ❖ דעת הב"מ דרעי בטל לגוף ולא מיקרי שבתו בבית, ויבואר שכ"ד המשנ"ב והחזו"א ❖ דעת החזו"א דביה"כ דינו כחצר, וכן שאר חדרי הבית, ויבואר שכן סבר המ"א ❖ דעת המשנ"ב בגדר ביה"כ ושאר חדרי הבית (ומרפסת) ❖ ארון שבבית

וכמשנ"ת בארוכה בסימן הקודם), אבל אם גם מקום המושב הוא דתרוויהו ליכא איסורא כלל ליפנות שם ואע"פ שהצואה מיקרי כלים ששבתו בבית אך מ"מ אינו מוציאה מרשות לרשות שהרי מקום המושב והחפירה חד רשות נינהו, והטלטול הוא רק ממקום המושב ושם כבר הוי דשותפין ודמי ליצא מביתו לבוש בבגדיו והגיע לחצר השותפין דליכא איסורא לפושטן שם, וגם אינה מתגלגלת ד"א ואין איסור לטלטל כלים ששבתו בבית פחות מד"א.

אלא שכתב דמ"מ צריכין לדברי המג"א דמיקרי שבתו בבית, לענין ביה"כ שבין ב' חצרות ומקום המושב הוא שלו לבדו והחפירה דתרוויהו, וא"כ נמצא שמוציא מחצר לחצר ובזה ליכא איסורא אלא בכלים ששבתו בבית. וכתב בשעה"צ (סימן שע"ו סק"ט) דאף שלדינא צריכים אנו

דברי המג"א דרעי דינו ככלים ששבתו בבית **א. כתב** הרמ"א בסימן שנ"ה (סעיף ג') "בית הכסא העומד בין שני בתים אסור לפנות שם אם לא עירבו יחד וכו', ועיי' לקמן סימן שע"ו ס"ד". ושם כתב השו"ע "בית הכסא שבין שני בתים רשות שניהם שולטת בו ואסורים", וכתב ע"ז המג"א (סק"ט) דדמי לכלים ששבתו בבית.

דעת רע"א באיסור טלטול מביה"כ לחצר ביה"כ

ב. וכתב בגליון רע"א (סימן שנ"ה) דמה שאסר הרמ"א היינו דוקא כשמושב ביה"כ הוא לו לבדו והחפירה היא של שותפים ולכן אסור ליפנות שם דמוציא מרשות לרשות, (ובזה אי"צ לדברי המג"א דהוה כשבתו בבית ומשום דהשתא מוציאם מביתו לחצר השותפין ואסור גם אם לפני כן לא שבתו בבית,

לסברת המג"א וכמו שסיים רע"א, אך מ"מ בסימן שע"ו שאירי בביה"כ שבין ב' בתים אי"צ לדברי המג"א וכמשנ"ת דמבית לחצר השותפין אף בלא"ה אסור שהרי מוציא מבית לחצר.

דעת הב"מ דרעי בטל לגוף ולא מיקרי שבתו בבית, ויבואר שב"ד המשנ"ב והחזו"א

ג. בב"מ (סימן שמ"ט וסימן שנה"ה והביאו השעה"צ שם בסימן שע"ו) מצדד דלא כמג"א ומשום דהצואה בטילה לגבי הגוף ולא מיקרי כלל ששבתה בבית וממילא מותר לטלטלה מחצר לחצר, והיינו כסברתו (כסו"ס שמ"ט והובא בביה"ל סימן שע"ב ס"א) דבגדים שהוא לבוש בהם בביתו לא מיקרו כלי הבית אא"כ פשטן בביתו.

דעת החזו"א דביה"כ דינו כחצר, וכן שאר חדרי הבית, ויבואר שכן סבר המ"א

ד. ובחזו"א (סימן ל"ב סק"ה) תמה על דברי רע"א והמשנ"ב שכתבו גבי ביה"כ דב' בתים והחפירה דתרוויהו דמיקרי שמוציא מרשות לרשות ואי"צ לזה לדברי המג"א דמיקרי כלים ששבתו בבית דאף בלא"ה אסור, דהחזו"א ס"ל שביה"כ אף אם הוא בבית גדרו הוא כחצר דאינו מקום פיתא ולינה וממילא אין בזה איסור הוצאה לחצר השותפין דהוה כמוציא מחצר לחצר, וא"כ ע"כ צריכים לזה לדברי המג"א דהאיסור הוא משום דהוה כלים ששבתו בבית. אלא שהחזו"א פליג גם על זה

וס"ל דלא מיקרי כלים ששבתו בבית כיון דלא חל על הצואה שם חפץ עד אחר היציאה מהגוף ולא הוי כלים ששבתו בבית, וכסברת הבית מאיר הנ"ל, (ובסימן מ' סק"ה נראה שהסכים עמו גם גבי בגדים שלבוש בהן).

ה. אלא שאת דברי המג"א יש ליישב דס"ל כסברת החזו"א שאף ביה"כ שבבית דינו כחצר ולכן ס"ל דביה"כ שבין ב' בתים אף שהחפירה דתרוויהו אין איסור ליפנות שם, ורק מטעם דהוה כלים ששבתו בבית אסור דמחמת טעם זה אסור הטלטול אף מחצר לחצר.

ו. והנה המשנ"ב (בסימן שנה"ה ובסימן שע"ב) לא איירי אלא בביה"כ שבין ב' בתים, אבל אם הוא בין ב' חצרות לא איירי מזה, ורק בשעה"צ בסימן שע"ו הביא את דברי רע"א שלדברי המג"א שאסר עפ"י דברי המג"א דמיקרי כלים ששבתו בבית והביא דבב"מ חולק על עיקר סברת המג"א ולא כתב הכרעה בזה, ולכאורה דעתו להקל בזה, דבביה"ל (ר"ס שע"ב ד"ה לחצר) נראה שצידד להקל כדעת הב"מ דס"ל שכלים שלבושם בביתו ולא פשטן בביתו בטילי לגביה ואין דינם ככלים ששבתו בבית, ונראה שם שהסכים עמו, וא"כ ה"ה דצואה אין דינה ככלים ששבתו בבית וכהב"מ שהרי חד טעמא נינהו, וכ"ש הוא דהכא מעולם לא חל עליה שם חפץ טרם יציאתו מן הגוף.

שירת

גדר בית וחצר

שלמה

שעא

ז. ולסיכום, דעת המג"א ורע"א דצואה מיקרי כלים ששבתו בבית, ולכן אסור להוציאה מחצר לחצר. (ומבית לחצר אסור אף בלאו האי טעמא). ודעת הב"מ והחזו"א (ולכאורה כן דעת המשנ"ב) דאין דינה ככלים ששבתו בבית ולכן מותר לטלטלה מחצר לחצר.

וגבי ביה"כ שבבית דעת רע"א והמשנ"ב דדינו כבית, ודעת החזו"א (ולכאורה כן דעת המג"א) דדינו כחצר.

ה. ומ"ש החזו"א דביה"כ שבבית דינו כחצר זה עפ"י שיטתו בסימן כ"ו (סקמ"א) דכיון שקי"ל דאין אוסר אלא מקום פיתא, אם יש כמה חדרים בבית וחדר אחד מיוחד לשולחנו בשבת לא חשיב דירתו אלא חדר שהוא אוכל ושאר החדרים הן כבית התבן ודינם כחצר ולכן כלים ששבתו בתוכם מוציאים אותן לחצר, וה"ה דכלים ששבתו בחצר משותפת מותר להכניסם לחדרים אלו.

דעת המשנ"ב בגדר ביה"כ ושאר חדרי הבית (ומרפסת)

ט. ורע"א והמשנ"ב שחלקו עליו בביה"כ לכאורה חלקו עליו גם בענין זה וס"ל דכל חדרי הבית מיקרו כמקום פיתא דחד בית הם עם החדר שאוכל בו". אמנם יש לדון דשמא ביה"כ מיקרי טפי תשמיש הבית משאר החדרים דביה"כ הוא נטפל לחדר שהוא אוכל בו שהוא גם צורך חדר זה, (וכמו שבצמוד לכל אולם שמחות יש חדרי שירותים), ולפיכך דנים אותו כמקום פיתא, משא"כ חדר כביסה וה"ה חדרי שנה שאין להם ענין כלל לחדר שאוכל בהם יש לדון דגם להמשנ"ב וסייעתו לא יהא דינם כבית אלא כחצר.

אלא שבמשנ"ב (סק"א) כתב עפ"י המג"א דגג היינו שאין עוד קירוי על הגג למעלה, ופירש המשנ"ב (וכע"ז כתב בשו"ע הרב) "דאילו על התקרה שהוא תחת הגג בכלל עלית הבית הוא וכבית

א. כ"כ בחכמת הלב, וביאר דלהמשנ"ב כולו חשיבי כמקום פיתא כיון שהכל בבית אחד בטלים חדרים אלו כלפי הבית. ובפ"א (סקס"ו) כתב גבי מרפסת דגם להמשנ"ב דינה כחצר, וזה עפ"י מ"ש החזו"א בהלכות מזוזה (יו"ד סימן קס"ח סוס"ק ו') דמרפסת הרי היא כחצר, ואע"פ שגבי מזוזה לא תלי במקום פיתא, וא"כ גם למשנ"ב י"ל דמרפסת גרע טפי ולא חשיב כבית.

ויש לדחות דבריו דכיון שטעמו של המשנ"ב שכל החדרים חשיבי כבית משום ששאר חדרי הבית הם משפרים את שימוש המקום פיתא, א"כ ה"ה דמרפסת תהא נחשבת כבית משום שבטלה כלפי מקום הפיתא שבבית, ואדרבה עדיפא טפי מחדר שינה וכיו"ב שאין לשינה כ"כ שייכות לאכילה משא"כ מרפסת שכן הוא הדרך לצאת ולהתאוורר באמצע האוכל וכיו"ב, וכעין הסברא שכתבתי בדעת המשנ"ב בביה"כ, וא"כ יוצא די"ל בדעת המשנ"ב דביה"כ דינו כבית ושאר חדרים שבבית הם כחצר, ומרפסת היא כבית וכמקום פיתא מאותו טעם שביה"כ חשיב כבית.

וע"ע בשעה"צ (סימן שע"ג סק"ד) גבי גזוזטרא דאין דינה כבית אלא כחצר. אלא שהכל לפי הענין ויתכן דבזמנם לא היו משתמשים בגזוזטרא כשימושי מרפסת דידן.

דמיא". משמע מזה דאף שאר חדרים
שבבית מוגדרים כבית.

ארון שבבית

י. יש לדון בארון שבחדר שאוכלין בו אי
חשיב כחדר בפנ"ע וכלים ששבתו
בתוכו יהא דינם ככלים ששבתו בחצר
(עכ"פ לדעת החזו"א), שהרי הארון אינו
מקום פיתא.

ולכאורה יש להוכיח כן מדברי מהרי"ל,
דהנה דעת המהרי"ל (הלכות
ערובי חצרות עמוד רכ"ו, הביאו המג"א סימן שס"ז
סק"י) דביהכנ"ס דינו כבית, וכתב שם

בעובדא שלא עירבו דמתחילה סבר
שיקראו בתורה על גבי העמוד של החזן
ולא ע"ג התיבה לפי שמקום החזן הוא
בתוך ד"א למקום הס"ת, ושוב חזר בו
דמותר לטלטלו יותר מד"א כדין כלים
ששבתו בתוכו. ולכאורה הס"ת היה מונח
בתוך הארון קודש ולא דן המהרי"ל אלא
מצד העברת ד"א בחצר אבל מצד
ההוצאה מארה"ק (שלית ביה דיורין)
לביהכנ"ס לא דן לאסור דלהוי כמוציא
מחצר לביהכנ"ס שדינו כבית, הרי
דהארון דינו כחדר שמונח בתוכו ואינו
חולק שם לעצמו.

סימן מ"ד

דין העברת ד"א לכלים ששבתו בבית והוציאם לחצר

- ❖ בדעת רש"י בשבת ❖ הוכחת רע"א מהגמ' בדף עו: ובדף פז. ❖ דעת הרשב"א ❖
 דברי הבית מאיר בזה ❖ דעת תוס' בדף צ"א ❖ סיכום דעת הפוסקים לדינא ❖
 כלים ששבתו בחצר והכניסם לבית

ובעלמא אין איסור הוצאה מרה"י לרה"י
 דכוותה, כ"ש דאסור לטלטל ד"א בחצר,
 ולכן תמה על רש"י (ובחידושו ביאר
 דבריו להדיא דתמה מכח כל שכן).

הוכחת רע"א מהגמ' בדף עו: ובדף פז.

ג. ובחידושו הוכיח רע"א מהגמ'
 בעירובין ע"ו גבי כותל

שבין שני חצרות שאין בו רוחב ד'
 דקאמר רב אויר שתי רשויות שולטת בו
 ולא יזיז בו אפילו כמלא נימא, (ואף רבי
 יוחנן שפליג שם היינו משום דס"ל דאותו
 כותל דינו כמקום פטור), ופירש הריטב"א
 "דכל פורתא הוה ליה כמי שמוציא מחצר
 לחצר". ולפי"ז נראה דאיסור הטלטול
 בחצר הוא אפילו בכל שהוא ולא רק
 בשיעור ד' אמות.

ד. אלא שמהגמ' בדף פ"ז הוכיח
 שהאיסור הוא דוקא טלטול

ד"א, דהגמ' שם הוכיחה מדברי ר' יוחנן
 שאסור להחליף דרך מקום פטור אף
 ברשויות דרבנן מהא דכותל שבין ב'
 חצרות שאין בו ד' אלו מעלין מכאן

א. בגמ' בשבת (קל:): מבואר דבחצר שלא
 עירבו מותר לטלטל ד"א.
 ונחלקו הראשונים והאחרונים אם היתר
 זה הוא דוקא בשבתו בחצר אבל בכלים
 ששבתו בבית והוציאם לחצר שלא עירבו
 (ע"י נכרי או בכומתא וסודרא או
 באיסור), יש איסור טלטול בחצר, או שגם
 אותם רשאי להעביר בחצר.

בדעת רש"י בשבת

ב. אהא דאמרינן דחצר אע"ג דלא עירבו
 מותר לטלטל בכולו פרש"י "מה
 שנמצא בתוכו או בגדיו שהוציאן מן
 הבית לתוכו דרך מלבוש פושטן ומטלטלן
 בכולו לדברי הכל". מבואר ברש"י דאף
 כלים ששבתו בבית מותר לטלטל ד"א
 בחצר. ובגליון הש"ס כתב "תמיה לי הא
 מ"מ כיון ששבתו בבית אסור לטלטלן
 וכדאיתא להדיא עירובין דף צ"א בכומתא
 וסודרא וצריך עיון גדול". והנה בגמ' בדף
 צ"א לא איירי לענין העברת ד"א אלא
 לענין טלטול מחצר לחצר, אלא שלמד
 רע"א שאם אסורה ההוצאה מרשות
 לרשות ואע"פ שהם רשויות שוות

ואוכלין ואלו מעלין מכאן ובלבד שלא יורידו למטה, הרי שאסור להחליף דרך מקום פטור, והקשה רע"א מג"ל דהאיסור משום דמחליף דלמא אסור כיון שאחר שיורידם א"א שלא יטלטל בחצר פורתא, וע"כ דליכא איסור טלטול פחות מד"א ולכן אי לאו משום דאסור מחמת שמחליפין א"א לפרש שיש איסור להוריד למטה משום טלטול בחצר.

דעת הרשב"א

ה. **והביא** רע"א שכ"ה באבן העזר (סימן שס"ו) שאסור לטלטל בחצר ד"א היכא ששבתו בבית, ועיי"ש באבה"ע שהביא שכ"כ הרשב"א בעבוה"ק (ש"ג פ"ב הט"ו ט"ז) להדיא וז"ל "חצרות של רבים ומבואות שאינן מפולשין מותר לטלטל בכולן וכו', ולא אמרו חכמים אלא בכלים ששבתו בחצר או במבוי אבל כלים ששבתו בתוך הבית ויצאו בחצר או במבוי אין מטלטלין אותן אלא בארבע אמות עד שיערבו וישתתפו".

ו. **עוד** הביא האבה"ע שם גם מדברי מהרי"ל שכתב דאסור לטלטל תוך ביהכנ"ס אלא כלים ששבתו בתוכו, משמע הא כלים ששבתו בבית והכניסו לתוכו אין מטלטלין בו אלא בד"א.

דברי הבית מאיר בזה

ז. **בבית** מאיר (סימן שמ"ט) הביא שדן עם רע"א בנידון זה, והב"מ הוכיח לאיסור כהוכחת רע"א מהא דדף עו: גבי כותל שבין ב' חצרות דאסור לטלטל

אפילו כמלא נימא, והקשה משם על דברי רש"י בשבת שהתיר לטלטל כלים שהוציאם לחצר דרך מלבוש, ועוד הקשה על דברי הרשב"א שאסר לטלטל ד' אמות דמשמע דפחות מכאן שרי, והרי בגמ' בדף ע"ו מוכח דאפילו כמלא נימא אסור.

ח. **ובדעת** רש"י כתב די"ל דרש"י איירי בכלים שהיה לבוש בהם וכשהגיע לחצר פשטן, וכיון שקודם ביאתו לחצר לא פשטן כלל י"ל דכל זמן שעודו לבוש בהן בטילי לגביה הילכך לא מיקרי כלל כלים ששבתו בבית ולכן רשאי לטלטלם בחצר, והגמ' בדף צ"א נקטה דוגמא של כומתא וסודרא שאותן דרך לפשוט מיד שמגיע לביתו ודוקא בכה"ג שפשטן מיקרו כלים ששבתו בבית.

ט. **וליישב** את דעת הרשב"א דאסור דוקא ד"א ולא אסר אפילו כמלא נימא, כתב דשמא אינו סובר כטעם הריטב"א במה שפירש את הגמ' בדף ע"ו דבכל פורתא הוה כמוציא מרשות לרשות, אלא ס"ל דכיון שדומה לרה"ר אסרו בו דוקא טלטול בשיעור ד"א וכמו ברה"ר, ומה שאמר רב אפילו כמלא נימא לאו דוקא הוא, וצ"ע.

דעת תוס' בדף צ"א

י. **אלא** שהביא מדברי תוס' בדף צ"א שכתבו דלענין טלטול באותה חצר אפילו שבתו בבית שרי, וכל החילוק בין שבתו בבית לשבתו בחצר אינו אלא לענין הוצאה מחצר לחצר, הרי מבואר

שירת

דין העבדת ד"א בחצר

שלמה

שעה

להדיא דשרי לטלטל בכל החצר, ונשאר עליהם בתמיהה מהגמ' בדף ע"ו.

סיכום דעת הפוסקים לדינא

יא. ונמצא, דפשטות דברי רש"י להתיר, אלא שהב"מ דחה את הראיה מרש"י. ובעבוה"ק מבואר בפירוש לאיסור טלטול בד"א, ובתוס' מפורש להיתר.

ובדברי האחרונים, דעת האבן העוזר ורע"א לאסור טלטול ד"א, וכ"ד הב"מ לאיסור, אלא שכתב דלדעת הריטב"א אסור לטלטל אפילו מלא נימא, וסיים הב"מ בצ"ע.

יב. הביה"ל (ר"ס שע"ב) הוסיף שמשמעות הרמב"ם לאיסור, שכתב בריש הלכות ערובין "חצר שיש בה שכנים הרבה כל אחד מהם בבית לעצמו, דין תורה הוא שיהיו כולן מותרין לטלטל בכל החצר ומבתים לחצר ומהחצר לבתים מפני שכל החצר רשות היחיד אחת ומותר לטלטל בכולה וכו', אבל מד"ס אסור לשכנים לטלטל ברה"י שיש בה חלוקה בדיוורין עד שיערבו".

יג. הביה"ל עצמו נראה שלא הכריע בזה, ובמשנ"ב כתב דאינו מבואר להדיא ויש בזה מחלוקת בין הפוסקים.

החזו"א (סימן מ' סקכ"ב) הכריע להקל בזה, ומשום דלא מצאנו מפורש בפוסקים מי שיאסור בזה מלבד

הרשב"א, וכיון שהפוסקים סתמו דבריהם ולא הזכירו דין זה אלמא לא ס"ל כהרשב"א.

כלים ששבתו בחצר והכניסם לבית

יד. והנה האבה"ע (והביאו רע"א) כתב דלפ"ז ה"ה דאם הכניס לבית כלים ששבתו בחצר דאין מטלטלין אותן אלא בד"א, (ואם שבתו בבית גוי ואין ב' ישראלים בחצר לא מיקרי שבתו בבית, דדירת עכו"ם לא שמה דירה).

הבית מאיר פקפק מאד בדבריו דהכא לא דמי כלל לרה"ר דאינו מקום של שנים, וא"כ לא שייך כלל לאוסרו בטלטול ד' אמות, ועפ"ז דחה את ראית רע"א מדף פ"ז שהוכיח להתיר טלטול פחות מד"א מהא דלא מפרשינן שהאיסור להוריד למטה משום דקא מטלטל פורתא, והנה להריטב"א עדיין לא א"ש שהרי לפי"ד הריטב"א בדף ע"ו יוצא שאפילו פורתא אסור לטלטל, ודחה הב"מ דליכא משם ראיה, דכיון ששם עירבה החצר עם הבתים א"כ כל החצר היא כרה"י ושרי לטלטל בכולה אפילו יותר מד' אמות דכל החצר היא כבית, וסיים בסו"ד דרע"א הודה לו בזה, (והיינו דבהכניס כלים ששבתו בחצר לבית שרי לטלטל אף יותר מד"א, אך לא מבואר אם הודה לו גם במה שדחה עפ"ז את הראיה מדף פ"ז ואסר לטלטל אפילו כמלא נימא).

טו. גם במשנ"ב ובביה"ל הכריע דיכול לטלטל בכל הבית לכו"ע.

סימן מ"ה

גדר האיסור בפרוץ במלואו למקום האסור לו

גגין הפרוצים במלואם זל"ז אסורים בטלטול ד"א משום דין נפרץ במלואו למקום האסור לו * תמיהה על הא דאסורים בטלטול ד"א והרי הרשות שפרוצים אליה אינה אסורה בטלטול ד' אמות * הוכחה מזה דכלי הבית אסורים בטלטול ד"א בחצר שלא עירבה עמה ולפיכך חשיב פרוץ למקום האסור לו * ביאור גדר האיסור בפרוץ במלואו ועפ"ז ישוב התמיהות הנ"ל * פלוגתת רש"י ותוס' בר"פ מי שהוציאוהו ויבואר דפליגי בסברת מהר"ח והחזו"א

וא"כ אמאי חשיב פרוץ במלואו למקום האסור. וביאר הגאון דמ"מ להכי אהני חילוק רשויות דלמטה דחשיבי כב' רשויות ולא הוה כחדא רשותא, ואף לרבנן דלא ס"ל כר"מ דאמר שכשם שדיוורין חלוקין למטה כך דיוורין חלוקים למעלה מ"מ לזה אהני האי חילוק רשות].

ב. וכתבו תוס' דאף לדידן שקי"ל כר"ש איכא בזה נפק"מ לענין כלים ששבתו בבית, דאע"ג דלענין כלים ששבתו בתוכו הוי נפרץ במלואו למקום המותר לו, מ"מ חשיב שפיר נפרץ במלואו למקום האסור לו לענין כלים ששבתו בבית. ובפשטות י"ל דהיינו דוקא לענין להוציא מבית לגג דידיה אבל אין איסור לטלטלם ד' אמות בגגו, אמנם הריטב"א כתב כדברי תוס' וכתב דאסור לטלטלם בגגו אלא ד' אמות מפני שהוא פרוץ במלואו לגגו של חברו שהוא אסור לו לענין כלים אלו ששבתו בבית.

גגין הפרוצים במלואם זל"ז אסורים בטלטול ד"א משום דין נפרץ במלואו למקום האסור לו

א. משנה (פ.ט.) "כל גגות העיר וכו', וחכמים אומרים כל אחד ואחד רשות בפני עצמו". ובגמ' "איתמר רב אמר אין מטלטלין בו אלא בד"א, ושמואל אמר מותר לטלטל בכולו", ופליגי אי במחיצות שאינן ניכרות אמרינן גוד אסיק מחיצתא. עכ"פ מבואר דהכל מודים דאילמלא דינא דגוד אסיק אין מטלטלין בו אלא בד"א, ומשום דכל גג פרוץ במלואו לגג חברו שהוא מקום האסור לו.

[בגאון"י הקשה מ"ש מדין חמש חבורות ששבתו בטרקלין אי"צ עירוב ביניהם דכחדא חשיבי כיון שאין חילוק מחיצה ביניהם, וא"כ קשה דה"נ בגגין הסמוכין זל"ז כיון דליכא חילוק מחיצה ביניהם חשיבי כחדא ואי"צ עירוב כלל

החזו"א (בסימן כ"ד סק"ד) נחלק עליו, וביתר ביאור כתב במכתב (הנדפס בספר שלום יהודה סימן כ"ח) "דדין פרוץ במלואו הוא יסוד פשוט בחזו"ל דאין ליחד שום דין על רשות בלתי הגדור מסביביו כמחיצות של רה"י, וכל שהוא פרוץ אין מיחדין אותו אא"כ אפשר לחול הדין על ב' הרשויות ביחד", ומהאי טעמא כתב שם שבחצר הפרוצה לקרפף (שאין בהם יותר מב"ס) אסורה כל החצר בהוצאה מחצר לבית, דלענין זה היא פרוצה במלואה למקום האסור לה. והמשיך שם (בספרו ובמכתב הנדפס) דמהאי טעמא הכלים ששבתו בבית אסורים בטלול ד"א בחצר כדין פרוץ במלואו למקום האסור לו.

ה. ומעתה יל"ע במה שמבואר דאיכא דין פרוץ למקום האסור גם לענין טלול ד"א כלים ששבתו בבית, דבשלמא לענין איסור הוצאה מבית לגג וחצר ניחא דכיון שאסור להוציא לחצר האסורה ה"ה דאסור לחצר הפרוצה לה כיון שאין ביניהם מחיצה א"א לחלוק דין לחלק אחד מבלעדי חברו, אבל מ"ט נאסרים הכלים ששבתו בבית בטלול ד"א בחצר, שהרי גם בגג ובחצר שנאסרו בכלי הבית אפ"ה מותר לטלול בהם כלים ששבתו בבית יותר מד"א והאיסור הוא דוקא בהוצאה מבית לחצר, וא"כ היאך אפשר לאסור את החצר או הגג המתירים מחמת שפרוצים לגג האסור, והרי גם הגג האסור אינו אסור בטלול

ג. וכעיי"ז מבואר בגמ' (צג:) דאמרי' שם "איתמר כותל שבין שתי חצרות שנפל, רב אמר אין מטלטלין בו אלא בד"א, ושמואל אמר זה מטלטל עד עיקר מחיצה וזה מטלטל עד עיקר מחיצה", ופרש"י בדעת רב "וכחד חצר לא משוינן לה דקי"ל חצר שלא עירבה דברי הכל מטלטלין כלים ששבתו באוירא דהיא כולה חדא רשותא היא, אבל הכא ב' רשויות האסורות זו עם זו היו ונמצאת כל אחת פרוצה במלואה למקום האסור לה, אע"ג דקי"ל חצרות רשות אחת הן, הכא בשעירבה כל אחת לעצמה עסקינן". ובתוס' שם "אין מטלטלין בה אלא בארבע, בכלים ששבתו בבית לרבי שמעון". מבואר דכיון שכלים ששבתו בבית אסורין להוציאן מבית לחצר השניה, ה"ה דאסורין בחצר שעירבה עם הבית ומשום דפרוצה לחצר השניה, ותוס' הוסיפו דאסורים אף בטלול ד"א באותה חצר.

תמיהה על הא דאסורים בטלול ד"א והרי הרשות שפרוצים אליה אינה אסורה בטלול ד' אמות

ד. והדברים צריכים עיון רב, דהנה בפרוץ למקום האסור לו מצינו ב' ביאורים בדברי האחרונים, הרלב"ח (בהגהות הטור סימן שנ"ח אות ב') כתב דכיון שאין חילוק מחיצה ביניהם חיישינן שאם יטלטל בחלק המותר יבוא לטלטל גם בחלק האסור.

ד"א, וא"כ אין כאן כלל חסרון מחיצה ולא שייך הסבר החזו"א בזה, שהרי הכא אנו מיחדים את ב' הגגין או החצרות יחד ועל שתיהם חל דין רה"י ודין חצר שמותר לטלטל בו אפילו כלים ששבתו בבית יותר מד' אמות.

ואי"צ לומר שהדברים תמוהים לביאורו של מהרל"ח דכל האיסור בפרוץ במלואו שמא יבוא לטלטל במקום האסור והרי הכא מותר לטלטל ד' אמות במקום האסור.

ו. וכן יל"ע בדברי רש"י גבי זרע ב"ס בקרפף שהוקף לדירה דמבואר בגמ' (כד.) דלרבנן אסור ולר"ש מותר, ופרש"י דאע"ג דאילו הוי בית סאתים באנפי נפשיה לא מיתסר הכא דנפרץ לחצר וחצר נפרצה לו לרבנן דאסור לטלטל מקרפף לחצר הוי רשות הנפרצה למקום האסור לה ואוסרין הרשויות זה לזה ואין מטלטלין לא בזה ולא בזה^א. וגם כאן יל"ע דכיון דבחצר אין איסור לטלטל ד' אמות נהי דאסור לטלטל מזה לזה אך מאי טעמא מה שפרוץ לחצר גורם איסור לטלטל ד' אמות דבר שאינו אסור בחצר מצד עצמה.

ז. גם בחידושי הרשב"א (עב. ד"ה אמר רב נחמן) כתב גבי חמשה חבורות

ששבתו בטרקלין אחד וחילקוהו במסיפס דעל כרחך הם עצמן לענין לטלטל מחבורה לחבורה כמעורבין דמו, שאם אי אתה אומר כן הרי הן אוסרין זה על זה ואסורין לטלטל כל חבורה וחבורה בתוך דירתו אלא בד"א בלבד לפי שכל אחד ואחד נפרץ במלואו למקום האסור לו, (שהרי אין ביניהם מחיצה עשרה), וגם בזה צריך ביאור מדוע חסרון המחיצה ביניהם יגרום איסור לטלטל ד' אמות דבר שאינו אסור בכל רשות מחמת עצמה.

הוכחה מזה דכלי הבית אסורים בטלטול ד"א בחצר שלא עירבה עמה ולפיכך חשיב פרוץ למקום האסור לו

ח. והנה מצינו פלוגתא דרבוותא אם כלים ששבתו בבית מותרים בטלטול ד' אמות בחצר, ולכאורה ראייה גדולה מכאן להאוסרים, וכיון שבגג האסור אסור לטלטלם ד"א, מהאי טעמא אסור לטלטלם ד"א במקום המותר שנפרץ למקום האסור, (וא"כ יהא ראייה שאיסור הטלטול הוא ד' אמות אבל בפחות אין איסור, וכמו שהוכיח רע"א בדף פ"ז ולא כמו שנראה מהסוגיא בדף ע"ו), אבל לדברי האוסרים בטלטול ד' אמות בחצר צריך עיון בזה.

ט. ועוד דגם לדברי האוסרים לטלטול ד"א בחצר אכתי לא עלתה

א. בביאור הגר"א (סימן שנ"ח ס"י) כתב דאע"פ שקרפף פחות מבית סאתים דינו כבית סאתים ואסור להוציא מבית אליו, אך מ"מ לענין דין פרוץ במלואו למקום האסור לו יש חילוק דדוקא קרפף בית סאתים אוסר אבל פחות מבית סאתים אין אוסר את החצר שפרוצה אליו במלואה, וצ"ב החילוק בזה.

דיני מחיצות, דכיון שיש ביניהם חילוק לענין דיני חצרות א"כ הם כשני רשויות וממילא אין כל רשות גדורה במחיצות וכיון דאין היקף מחיצות אסורים בטלטול ד' אמות.

ואכתי צריך לבאר מה שכתבו תוס' דאיכא נפק"מ בפלוגתא דרב ושמואל בגגין השוין דלא מינכרא מחיצתא גם לדידן דק"ל כר"ש לענין טלטול כלי הבית דלענין זה חשיב פרוץ במלואו. ובוה צ"ב דאם מחמת איסור הוצאה מזה לזה כלי הבית חשיב חסרון במחיצות א"כ יהא איסור טלטול גם לענין כלים ששבתו בחצר, ואם מחמת כן אין זה חסרון במחיצות א"כ גם כלים ששבתו בבית יהיו מותרים בטלטול, וחזינן מזה דחשיב חסרון במחיצות לענין כלי הבית ולא חשיב חסרון לענין כלי החצר, וצריך לבאר זה, ואם אפשר לחלק דלענין כלי הבית מיקרי חסרון במחיצות ולא לענין כלי החצר, א"כ נימא דגם בכלי הבית עצמם אליבא דר"ש או כלי החצר עצמם לרבנן יש חילוק דנהי שאסורים בהוצאה מזה לזה אך לא בטלו המחיצות לענין טלטול ד' אמות.

יא. ובעיקר הסברא הנ"ל יש להעיר מדברי החזו"א (סימן מ"ב סק"ג) שדן בג' חצרות פתוחות זו לזו ולא עירבו ביניהן ומחיצות האמצעית שביניה להחיצונות פרוץ מרובה, מי אמרינן כיון דשתי מחיצותיה פרוץ מרובה הוי לה

ארוכה בשמעתא דגגין, דהנה הכריעו הפוסקים דאף אם נאמר כהשיטות שכלים ששבתו בבית אסורים בטלטול ד' אמות בחצר, היינו דוקא בחצר של רבים שדמיא לרה"ר, משא"כ בבית של יחיד או חצר של יחיד אין איסור טלטול ד' אמות ואף בכלים שלא שבתו בתוכה ומשום דלא דמי כלל לרה"ר, ומעתה כיון דקיימינן בגג של חבירו, אף בגג האסור אין אסור לטלטל שם ד' אמות שהרי הוא גג של יחיד, וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי אסרינן בב' גגין הפרוצין זל"ז טלטול ד' אמות, ורק לדעת האה"ע דס"ל שכלים ששבתו בבית חבירו אסורים בטלטול ד"א אף בביתו ניחא, אולם כל הפוסקים חלקו על דבריו וס"ל דברשות יחיד לא שייך לאסור טלטול ד"א ומשום דלא דמי לרה"ר.

ביאור גדר האיסור בפרוץ במלואו ועפ"ז
ישב התמיהות הנ"ל

י. וצריך לומר (עיקר הדבר מבואר בחדושים וביאורים סימן ד' סק"י וכן שמעתי מהגר"מ רוזנר שליט"א) דנהי שכל המקום מוקף מחיצה כדין רה"י, אך מ"מ ענין המחיצה אינו רק לגדור מהרה"ר אלא צריך שהמקום יהא מוקף מחיצה וכל שהוא פרוץ לרשות אחרת נהי דאינה רה"ר אך מ"מ חסר בשם מחיצה הואיל ואינו חלוק מרשויות אחרות וכיון שחסר בשם מחיצה ממילא אסור בטלטול ד' אמות, והיינו דמה שיש ביניהו חילוק לענין חצרות גורם איסור טלטול מחמת

כרמלית ואין מטלטלין בה אלא בד' שהרי אין לה אלא ב' מחיצות, או דלמא אין ב' הפרצות מצטרפות כיון שאין האיסור במה שפרוצות לחיצונות אלא משום תקנת עירוב אינם יכולים להועיל זה לזה למיחשב כפרוץ, דכשאנו דנים שחצר החיצונה תאסור יש לחשוב את רוח הב' כגדור כמו שהוא באמת גדור בדין מחיצות הצריך לרה"י ואיסור חילוק רשויות אין מועיל זו לזו לאסור, וכתב דנראה כסברא אחרונה, והיינו שאין דינה ככרמלית.

ולכאורה מדבריו אלו נסתרת הסברא דלעיל, שהרי גם בזה שיין לומר שכיון שחסר בשם המחיצה לענין חלוקתה מרשויות אחרות ממילא חסר בשם מחיצה גם לענין לדונה כרה"י ותהא ככרמלית. והכרעת החזו"א היא דאין דינה ככרמלית, והיינו משום דכלפי גדרי מחיצות לרה"י אין חסרון במחיצות ולא איכפ"ל במה שחסר שם מחיצות לגבי תקנת רשויות.

פלוגתת רש"י ותוס' בר"פ מי שהוציא ויהואר דפליגי בסברת מהר"ח והחזו"א

יב. בגמ' ר"פ מי שהוציא ויהואר דמי ששבת בבקעה והקיפוהו נכרים מחיצות מהלך בה אלפים אמה ומותר לטלטל בכולה ע"י זריקה, ופליגי התם רב נחמן ורב הונא דלרב נחמן מותר לטלטל בכולה ע"י זריקה ורב הונא ס"ל דמטלטל בה רק ד' אמות, והקשתה הגמ'

"וניטלטל בכולה ע"י זריקה, גזירה שמא ימשך אחר חפצו, באלפים מיהת ליטלטל כאורחיה, משום דהוי כמחיצה שנפרצה במלואה למקום האסור לה". ובדעת רב נחמן כתב רש"י (ד"ה ומטלטל) "דבתוך אלפים מטלטל כדרכו דהא מחיצות נינהו", ותוס' (ד"ה ומטלטל) פליגי וד"ל "נראה לר"י דאף תוך אלפים מטלטל ע"י זריקה אבל כי אורחיה אינו מטלטל אלא ארבע אמות, דלענין טלטול כי אורחיה נפרצה במלואה למקום האסור לה". בתור"פ שם הקשה על סברת רש"י מ"ט אליבא דרב נחמן לא חשיבא כפרוצה במלואה לענין איסור טלטול, ואע"פ דמותר בטלטול ע"י זריקה, מ"מ חשיב פרוץ במלואו לענין זריקה וכדאשכחן בפרק עושין פסין דחשיב מקום האסור לגבי כלים ששבתו בתוך הבית אע"פ דלא חשיב מקום האסור לגמרי, וכן אליבא דרב הונא אמרינן בגמ' שם דשרי לטלטל ע"י משיכה דבזה ליכא למיגזר שמא ימשך אחר חפצו ואפ"ה לענין טלטול ע"י זריקה חשיב מקום האסור.

וכתב "דיש לחלק דהא דמתסר כי אורחיה לרב נחמן לאו איסור טלטול הוא אלא איסור הילוך הוא דמיתסר לילך שם לעבור תחומו, אבל איסור טלטול זריקה לרב הונא איסור טלטול הוא, דהא מתוך תחומו יכול לטלטל שם ע"י זריקה, ואע"ג דהיינו משום דגזרינן שמא ימשך וילך אחר חפצו סוף סוף איסור טלטול הוא בלא הילוך".

ולפי שיטת מהרל"ח הנ"ל דטעם איסור פרוץ במלואו הוא שמא יטלטל במקום האסור, ניחא היטב סברת תוס' דלא איכפ"ל כלל אם במקום האסור איסורו משום טלטול או משום תחומין, דמ"מ איכא למיחש שבליכא הפסק מחיצה יבוא לטלטל במקום האסור, ובדעת רש"י ותור"פ א"א לומר כמהרל"ח שהרי לדבריו אין כלל סברא לחלק אם המקום האסור איסורו משום תחומין או משום טלטול, וע"כ ס"ל דדין פרוץ למקום האסור היינו משום דע"כ חשיב חסרון במחיצות וכמשנ"ת, ומשו"ה דוקא אם המקום האסור איסורו משום טלטול בזה שייך לומר דחשיב שחסר במחיצות משא"כ אם איסור הטלטול הוא משום איסור הילוך א"כ אי"ז חסרון במחיצות שענינם להיתר טלטול.

יג. הריטב"א (ד"ה ומלטל) כתב כדבריו רש"י, ובהמשך דבריו (ד"ה באלפים) כתב "וע"כ הא בשבת מיירי, דאילו ביו"ט מודה רב הונא דשרי לטלטל בכל האלפים ולא הוי נפרץ במלואו, דדבר פשוט הוא שמותר טלטול ביום טוב", [ועיי'ן חזו"א (סימן ק"ט סק"ד) שהסתפק בדברי הריטב"א דיתכן שדבריו הם רק כלפי זריקה בתוך אלפים, אבל האיסור לזרוק חוץ לאלפים איסור תחומין הוא ושייך אף ביו"ט]. מבואר כסברת ר"פ דאע"ג דטעם איסור הטלטול הוא מחשש איסור תחומין אך מ"מ גדר

האיסור הוא איסור טלטול, ולכן ביו"ט שרי ואע"ג שאיסור תחומין נוהג ביו"ט.

ולשיטת תוס' לכאורה אין גדר האיסור כאיסור טלטול, אלא כל מה שאסור במקום האסור אסור גם במקום שנפרץ אליו שמא ימשך גם למקום האסור, ולכן לר"נ אסור טלטול כי אורחיה בתוך אלפים ואף שחוץ לאלפים אי"ז איסור טלטול אלא איסור תחומין, וממילא נראה דאיסור זה וכן מה שאסר רב הונא לטלטל בכולה ע"י זריקה, נוהג אף ביו"ט.

יד. עוד אמרי' בגמ' שם "אמר רב הונא היה מודד ובא וכלתה מדתו בחצי חצר אין לו אלא חצי חצר, פשיטא, אימא יש לו חצי חצר, הא נמי פשיטא, מהו דתימא ליחוש דלמא אתי לטלטולי בכולה קמ"ל". ובלשון שני ברש"י (ומהרש"ל מחקו מדברי רש"י) פירש דאיירי לענין טלטול, דאף לרב הונא שרי לטלטולי בחצי חצר, ופרש"י דהא דלא אסיר משום דנפרץ במלואו למקום האוסר וכדאסרינן בבקעה, "דההיא ודאי נפרצה למקום האסור לה שהרי מחיצות הללו לא היו כאן מבעו"י והיתה אסורה לכל אדם, וכשהוקפה בשבת לזה שבתוכו לאלפים הועילו לו ולא לחוץ לאלפים שהן חוץ מתחומו, והאי חוץ לאלפים לא היה לו שום היתר אצל שום אדם הלכך הוי מקום האסור ואוסר, אבל חצר אין לומר בה חילוק פירצה למקום האסור

במקום האסור, ולכן נייד מלפרש מ"ש יש לו חצי חצר דהיינו לענין היתר טלטול, דאין מקום להתיר לטלטל בחצר טפי מבקעה מטעם דלא חשיב חסרון במחיצה, דמ"מ איכא למיחש שמא יטלטל במקום האסור.

[ויש לציין עוד משנ"ת לעיל בסימן ט' גבי קושית האחרונים על דברי תוס' (ר"פ כל גגות, וכוותיהו פסק המג"א בסימן שע"ד) שהוצרכו בדין גג הבולט לסברת פרוץ במלואו למקום הבליטה שהוא מקום האסור, דמ"מ אי אמרי' גו"א א"כ אינו נפרץ למקום האסור ואי לא אמרי' גו"א א"כ אין כלל מחיצה ואי"צ לטעמא דנפרץ למקום האסור, ונתבאר עפ"י דברי מהר"ח, די"ל שסברי דגם במחיצות שאינן ניכרות אמרינן גוד אסיק, אלא שמ"מ כיון שמקום הבליטה אסורה אף שאליבא דאמת יש מחיצת גוד אסיק שמפסקת וגודרת את שאר הגג, אך מ"מ כיון שאינה ניכרת לעומד על הגג חיישינן שמא יטלטלו במקום הבליטה וכדין פרוץ למקום האסור, ואם כנים דברינו נמצא דהם לשיטתם וכפי שנתבאר לעיל בדבריהם בר"פ מי שהוציא אוהו דאזלי בסברת מהר"ח].

דהא מבעו"י חדא היא ונהי דאסרי להאי לטלטולי חוץ לאלפים ע"י זריקה משום שמא ימשך אבל בתוך מדת תחומו מותר לטלטולי כי אורחיה".

מבואר דדין נפרץ במלואו למקום האסור היינו דוקא היכא שהמקום האסור אסור לכל, אבל אם יש מי שמותר בכל ההיקף לא מיקרי מקום האסור, וכ"כ בתוס' שאנץ (הנדפס בגליון התוס'). והיינו כמשנ"ת דדין נפרץ למקום האסור היינו חסרון במחיצה וכל שנחשב הכל כמקום המותר עכ"פ לאחרים ממילא מיקרו שפיר מחיצות. אבל לסברת מהר"ח א"א לומר כן דכיון שהאיסור בזה הוא מחשש שיבוא לטלטל במקום האסור, א"כ מה נפק"מ אם יש אחרים שלדידהו כל ההיקף מותר, סו"ס לדידיה יש חשש שיטלטל במקום האסור.

אמנם תוס' פירשו דהא דאמרי' יש לו חצי חצר, היינו לענין הילוך וס"ד למיסר דכיון דשכיחי כלים בחצר יש לחוש שמא יטלטל בחצר ונלרב הונא הרי אסור לטלטל בכולה, וכי אורחיה אסור לכו"ע לשיטת תוס', ולמשנ"ת יש לפרש דאזלי לשיטתם דאיסור מקום שנפרץ אינו משום חסרון במחיצות אלא שמא יטלטל

סימן מ"ז

ביטול חריץ ע"י תבן ועפר

הסוגיא בדף ע"ח * פלוגתת רש"י ור"ח אי בעינן ביטול לעולם * הוכחת הרא"ש מסוגין גבי ארנקי * ישוב דעת ר"ח עפ"י סברת הריטב"א * ישוב נוסף בדעת ר"ח עפ"י שיטת הרמב"ם דפסק כרב אשי דפליג * אף דעת תוס' דרב אשי פליג * דעת הרמב"ם דבעינן ביטול לעולם * בדעת השו"ע אין הכרע ואיכ"ל דדבר שאין ניטל ממעט ודלא בעינן ביטול לעולם * יבואר שאף דעת הרמ"א כן * דברי התה"ד והרמ"א והגר"א בסימן שנ"ח גבי ביטול ע"י עפר * דעת המשנ"ב שם * סיכום הדעות בביטול ע"י מוקצה * סיכום השיטות בזמן הביטול * פלוגתת הראשונים אי מהני ביטול בלב * באיכא אומדנא שלא יטלנו לכו"ע מהני אף שלא ביטלו בפה * הכרעת המשנ"ב * נפק"מ למעשה בסילוק צוה"פ ע"י תל עפר * הערה בדברי החזו"א בדין דבר שאינו קבוע המפסיק בצוה"פ

הסוגיא בדף ע"ח

א. משנה (ע:ח) "חריץ שבין ב' חצרות עמוק י' ורוחב ד' מערבין שנים ואין מערבין אחד, אפילו מלא קש או תבן, מלא עפר או צרורות מערבין אחד ואין מערבין שנים".

מבואר דקש או תבן שבחריץ לא חשיב סתימה ואין מבטלו, אבל עפר מבטל את החריץ וסותמו. ופירשה הגמ' דאע"פ שמבואר במשנה לקמן דתבן מהני למחיצה, היינו דוקא למיעבד מחיצה, אבל לענין חציצה (דהיינו לחוץ בפני אויר החריץ ולבטלו, והיינו סילוק מחיצת החריץ) אי בטליה חייץ ואי לא בטליה לא חייץ.

ועל מאי דאמר' דעפר מבטל את החריץ הקשתה הגמ' "ואפילו בסתמא, והתנן בית שמילאהו תבן או צרורות וביטלו בטל, ביטלו אין לא ביטלו לא", ואוקמה רב הונא כתנאי דלר' יוסי אפילו סתמא בטל ולרבנן דוקא אם ביטלו (והלכה כחכמים). "רב הונא בריה דרב יהושע אמר טומאה אשבת קרמית הנח איסור שבת דאפילו ארנקי נמי מבטל איניש. רב אשי אמר בית אחרין קא רמית בשלמא חריץ למיטיימיה קאי אלא בית למיטיימיה קאי".

ומ"מ מבואר דלדעת רב הונא בריה דרב יהושע היכא שאין יכול ליטלו מחמת איסור שבת, ולרב אשי

היכא שלמיטיימיה קאי, מהני כביטול, ומשום דאיכא אומדנא גמורה שאין עתיד ליטלו בשבת.

פלוגתת רש"י ור"ה אי בעינן ביטול לעולם
 ב. וגבי הא דמבואר דאם ביטלו לתבן
 מהני ביטול, פליגי הראשונים
 בסוכה (ד.) בזמן הביטול, דרש"י (ד"ה תבן)
 פירש דהביטול לשבעת ימי החג. אולם
 ר"ח (שם ד"ה תבן) כתב "כגון שהסכים
 שלא ליטלו משם לעולם", והרא"ש (סימן
 ב') הביא שגם דעת אבי העזרי כן.

הוכחת הרא"ש מסוגין גבי ארנקי

ג. הרא"ש הוכיח מסוגין כשיטת רש"י,
 שהרי תבן וארנקי ממעטים
 כיון שאין יכול ליטלו בשבת, אלמא סגי
 שמבטלו לכל זמן שנצרך הביטול, וה"ה
 דגבי סוכה סגי במבטלו לכל זמן מצות
 סוכה. גם דעת הר"ן (א: ד"ה תבן) כן,

והוכיח מדמהני ביטול גבי טומאה ע"י
 כרי של תבואה ולא אמרי' דבטלה דעתו
 אצל כל אדם, והיינו משום דסגי לבטלו
 כל זמן שהטומאה שם, וכרי עשוי לעמוד
 שם כל זמן שאין אדם מסלקו. וצ"ב
 היאך ליישב את סוגין גבי ארנקי אליבא
 דר"ח וראבי"ה.

ישוב דעת ר"ה עפ"י סברת הריטב"א

ד. בחידושי הריטב"א בסוכה (ד.) כתב
 "והא דאמרי' בשמעתין
 דלגבי טומאה בעינן ביטול עולם לא
 תיקשי למאי דאמרי' בבא בתרא דבן
 שמונה ממעט בחלון בשבת שהוא אסור
 לטלטלו, אע"ג דליכא ביטול אלא
 ליומו, דטעמא דבעינן ביטול לעולם כדי
 שלא ימלך ליטלו, אבל בבן שמונה
 שאסור לטלטלו ואי אפשר לו לימלך
 ליטלו אפילו ביטול ליומו הוי ביטול"א.
 ולפי"ז יש ליישב את שיטת ר"ח

א. וזוה יש בדברי הפמ"ג (סימן תרל"ג א"א סק"ד) שהקשה על מאן דסבר דבעי ביטול לעולם "ומ"מ
 צ"ע דמה בכך שיטול לאחר שבעת ימי החג, דהא סותר כל הסוכה, וי"ל דבעי ביטול בפיו לעולם, אבל
 אף אם דעתו אפשר אף בלב שיטול אח"כ אפשר בסוכה מהני". ותירוצו צ"ב דכיון שידוע בלבו שיטול
 אח"כ מה יועיל מה שאומר בפיו להפך, ולדברי הריטב"א יש ליישב קצת, דכיון שהא דבעי ביטול לעולם
 היינו כדי שלא ימלך ליטלו בתוך ימי החג, והכא מה שעומד ליטלו אי"ז אלא משום דסותר הסוכה א"כ
 איכא גמירות דעת גמורה דמבטלו כל זמן שהוא שם שהרי אין נטילתו משום שצריך לו אלא משום
 שלא תהא הסוכה קיימת, לפיכך מהני הביטול בפיו עולמית דהאי ביטול גורם שאינו צריך לו עולמית
 וגומר בדעתו שלא יטלנו, ומה שידוע שיפנה אותו אחר החג אי"ז משום שצריך לו אלא משום שסתר
 את הסוכה.

והיה אפשר ליישב עוד דביטול לעולם, היינו כל זמן שיכול להתקיים שם דהיינו כל זמן שהסוכה קיימת,
 (וכע"ז כתב הט"ז (סימן שי"ז סק"א) גבי קושר לדעת הראשונים דסברי דקשר של קיימא היינו שאינו
 ניתר לעולם, "דאם דעתו שישאר כן לעולם, דהיינו כל זמן שאפשרי לו להיות קיים וכו' זהו חייב".
 אמנם מדברי הביה"ל לא נראה כן, דגבי מ"ש דמיעוט ע"י כרים וכסתות אינו מיעוט ואע"ג דבטלינהו
 משום דבטלה דעתו, דן הביה"ל (סימן תרל"ג ד"ה לא הוי) במיעטה ע"י שטיחים אם הוי מיעוט כיון

שירת

ביטול חריץ ע"י תבן ועפר

שלמה

שפה

מהוכחת הרא"ש, דגבי ארנקי שהוא דבר שאין ניטל מהני ביטולו אף שהביטול רק לשבת אחת, אבל בלא"ה בעינן ביטול לעולם.

ביטול לעולם לא מהני הא דאין ניטל בשבת דלא הוה אלא כביטול לשבת אחת.

ישוב נוסף בדעת ר"ח עפ"י שיטת הרמב"ם
דפסק כרב אשי דפליג

ומפשטות דברי הריטב"א נראה דאף לשיטת ר"ח מעיקר דינא סגי בביטול לזמן, אלא שהחמירו דבעינן ביטול לעולם שמא ימלך, וא"כ בביטול לימי החג הסוכה כשרה מדאוריתא ומדרבנן החמירו לפוסלה. אלא שא"א לומר כן שהרי הריטב"א איירי במיעוט לגבי טומאה דע"כ היא טומאה רצוצה ובוקעת ועולה כנגדה עד לרקיע ואפ"ה הצריך שיבטלנו לעולם ובלא"ה אינה בוקעת, הרי דהא דבעינן ביטול לעולם היינו אף לקולא, וע"כ צריך לומר בכוונת הריטב"א דכיון שיש צד שימלך בביטול ממילא חסר בגמירות דעת של הביטול וא"כ לא הוה ביטול גמור אף מדאוריתא ואינו ממעט כלל.

ה. **ונראה** ליישב עוד את קושית הרא"ש על ר"ח עפ"י דברי המג"א, דהנה הרמב"ם (פ"ג מהלכות עירובין הי"ב) פסק גבי חריץ דעפר סתם מסלק את מחיצת החריץ, וז"ל "ואם מיעט עמקו בעפר או בצורות מערבין אחד ואין מערבין שנים שסתם עפר וצורות בחריץ מבוטלים הן", וכן פסק השו"ע (סט"ז), ואילו גבי סוכה פסק שעפר סתם אינו ממעט, וז"ל (פ"ד מהלכות סוכה הי"ג) "מיעטה בתבן ובטלו הרי זה מיעוט ואין צריך לומר עפר ובטלו אבל בעפר סתם אינו מיעוט", וכן פסק השו"ע (סימן תרל"ג ס"ד), וצריך לומר שפסק כרבנן דעפר סתמא אינו ממעט ומה שגבי חריץ שבין שתי חצרות פסק שאפילו בסתמא ממעט, היינו משום דפסק כתירוצא דרב אשי דשאני חריץ מבית דחריץ למיטימיה קאי ואף בסתמא הוי סתימה, אבל גבי סוכה אין שייך טעם זה, וכן נראה שפירש המג"א (סקכ"ז) וכ"כ השעה"צ (סקפ"ז).

ובדברי התה"ד (סימן ע"ה ויבואר לקמן) מוכח להדיא דלא כהריטב"א, דכתב שם גבי עפר שהוא מוקצה דתלוי בפלוגתת רש"י ור"ח, ולשיטת ר"ח דבעי

שדרך להניחם שם, ובסוף דבריו צידד "דלמאן דבעי ביטול לעולם אפשר דלא מהני, מדאין דרך בני אדם להניחם שם לעולם (ואף בסוכה המשומרת משנה לשנה), אלא נוטלים אותם כשמתלכלכים ומכבסים אותם", הנה ממ"ש 'אף בסוכה המשומרת משנה לשנה' משמע דדוקא כה"ג היה לו ס"ד לומר דאיכא ביטול לעולם וגם בזה הסתפק מחמת נטילתם לכיבוס, אבל אם אינה משומרת משנה לשנה ליכא כלל סלקא דעתין דחשיב ביטול לעולם כיון שכשסותרים אותה אחר החג נוטלים את השטיחים מהקרקע.

והוסיף המג"א דמדהוצרך לטעמא דחריץ למיטיימיה קאי, משמע דס"ל דלא מהני ביטול לשבת אחת דאל"כ למה לי האי טעמא הא בלא"ה עפר אין ניטל בשבת כמבואר בגמ' גבי ארנקי. הנה הבין המג"א כהוכחת הרא"ש דמארנקי מוכח דביטול לשבת אחת מהני, ומדסבר הרמב"ם דלא מהני סתימה ע"י מוקצה ע"כ היינו משום דס"ל דלא מהני ביטול לשבת אחת. אלא שצ"ב דיקשה עליו מהגמ' דמבואר דמהני ביטול ע"י ארנקי, וע"כ צ"ל דהבין הרמב"ם שרב אשי שתירץ באופ"א דחריץ למיטיימיה קאי, פליג על רב הנא בריה דרב יהושע ולא מהני טעמא דאסור ליטלו בשבת, ובה גופא פליגי אי מהני ביטול לשבת אחת דלרב הונא הוי ביטול אבל לרב אשי בעינן ביטול לעולם ולכן לא מהני האי טעמא דהוי מוקצה ואף שאיכא אומדנא גמורה שלא יטלנו בשבת.

והנה הב"י (סימן תרל"ג) הביא שהרב המגיד כתב שדעת הרי"ף והרמב"ם לפרש דביטול צריך להיות בדעתו להניחם שם עד עולם, וסיים "ואיני יודע מנין לו לפרש כן בדבריהם". ולמשנ"ת מבואר היטב דמוכרח שדעת הרמב"ם דלא סגי בביטול לשבת אחת מדלא מהני גבי תבן דהוי מוקצה, וממילא ה"ה דגבי סוכה לא סגי בביטול לשבעה ובעינן שיבטלנו לעולם.

ומעתה מיושבת ג"כ דעת ר"ח וראבי"ה דסברי שבעינן ביטול לעולם

והקשה הרא"ש על דבריהם מדינא דארנקי, ולמשנ"ת א"ש דאיכ"ל דסברי כהרמב"ם דרב אשי פליג וס"ל דבעינן ביטול עולמית ופסקו כוותיה.

אף דעת תוס' דרב אשי פליג

ו. המג"א ציין לדברי תוס' (פד. ד"ה כיון) שהקשו דבגמ' שם מבואר דפירות טבליים המונחים אצל הכותל ממעטים מחיצה גבוהה עשרה, והקשו מסוגין דעפר ועתיד לפנותו לא חייץ ואף שהוא מוקצה. ולכאורה מאי קשיא להו הרי אדרבה מבואר בסוגין דתבן עפר וארנקי ממעטים מחמת שאין ניטלין בשבת. ופירש החזו"א (סימן ל"ג סק"א) דגם תוס' הבינו שרב אשי פליג וסבר דלא מהני טעמא דמוקצה כדי לבטל מחיצה, ולכן הקשו מהסוגיא שם דמהני מיעוט מחיצה ע"י פירות שאין ניטלין.

תוס' תירצו דמודה רב אשי דמהני מיעוט ע"י פירות שאין ניטלין אלא דמהני דוקא לשוויה כפתח דרצו מערבין אחד רצו מערבין שנים, אבל אינם מבטלים מחיצה, ולכן רב אשי נייד בסוגין מסברת רב הונא, שהרי במשנה מבואר דאם מלא עפר אין מערבין שנים וא"כ ע"כ בטלה המחיצה לגמרי ולא דהוי רק כפתח, ולכן פירש טעמא אחרנא דחריץ למיטיימיה קאי.

דעת הרמב"ם דבעינן ביטול לעולם

ז. נמצא דלשיטת הרמב"ם לא מהני ביטול מחיצה ע"י שמבטלו

סתמא נמי הוי ביטול וכדעת הרמב"ם, אך מ"מ השמיט את הטעם המבואר ברמב"ם, דז"ל השו"ע "ואם היה מלא עפר או צרורות אפילו סתמא שלא ביטלו צריכים לערב יחד", ולא כתב 'שסתם עפר וצרורות בחריץ מבוטלין הן', וא"כ יש לומר דבאמת פסק כתירוץ דרב הונא בריה דרב יהושע דהנח לאיסור שבת דדבר שאין ניטל ממעט, וזה גם החילוק בין שבת לסוכה, ולעולם ס"ל דדבר שאין ניטל בשבת ממעט, ולפי"ז איכא למימר שאליבא דהשו"ע לא בעינן ביטול עולמית, שהרי כל ההכרח אליבא דהרמב"ם דבעינן ביטול עולמית היה מהא דהוצרך גבי תבן בחריץ לטעמא אחרינא ולא התיר משום שאינו ניטל בשבת, אבל אם נאמר דטעמו של השו"ע משום דס"ל דדבר שאין ניטל ממעט, א"כ מוכרח דלא בעינן ביטול עולמית וכמו שהוכיח הרא"ש מדין ארנקי.

ט. והנה על מה שכתב השו"ע דתבן וקש אינו מבטל חריץ בסתמא כתב המשנ"ב (סקק"ב) עפ"י העבוה"ק (ש"ד פ"א י"ט) "תבן וקש, שראוי למאכל בהמה, דאם היה תבן וקש סרוח שאין ראוי למאכל בהמה דינו כעפר ואפילו סתמא נמי מבוטל". ולמשנ"ת א"ש היטב דדעת השו"ע דדבר שאין ניטל בשבת ממעט. ברם החזו"א (שם סק"ד) כתב דלא מהני האי טעמא אלא לחשיבו כפתח ולפיכך אף שאין ניטל בשבת מערבין שנים אם רצו.

דבר שאין ניטל בשבת, וביאר המג"א טעמא דהרמב"ם משום דאינו מבטלו עולמית, ומכח זה הוכיח דס"ל דבעינן ביטול עולמית. וא"כ בפשטות מוכח שגם לדעת ר"ח דס"ל דבעינן ביטול עולמית, ה"ה דס"ל דלא מהני ביטול בסתמא בדבר שאין ניטל, אך למשנ"ת מדברי הריטב"א בסוכה י"ל דזה עדיף ומהני ביטול בסתמא אף שמבטלו רק לשבת אחת.

אך בדעת השו"ע יש להעיר, דבדבריו בבי"ב גבי סוכה נראה שדעתו נוטה דלא בעינן ביטול עולמית וסגי בביטול לשבעה, וביותר דבסימן שנ"ח הסכים לתיקון של התה"ד גבי קרפף שלא הוקף לדירה, דכתב התה"ד שמהני שיתקנו ע"י שיתן שם עפר ויבטלנו לשבת אחת ועי"כ בטלה המחיצה הראשונה, הרי דסגי בביטול לשבת אחת (ויבואר לקמן), וקשה דא"כ יוצא שמהני ביטול בדבר שאין ניטל בשבת וכדעת רב הונא (שהרי המג"א תלאם זה בזה, ואם מהני ביטול לשבת דבר שאין ניטל ממעט), והיאך העתיק כדברי הרמב"ם דמוכח שלא מהני טעמא דאין ניטל בשבת.

בדעת השו"ע אין הכרע ואיכ"ל דדבר שאין ניטל ממועט ודלא בעינן ביטול לעולם
ה. אלא שיש לומר דהשו"ע פליג וס"ל דדבר שאין ניטל בשבת ממעט, דהנה אף שהשו"ע פסק גבי חריץ דבעפר

אך יש להעיר דגבי עפר שמבטל חריץ
אף בסתמא פירש השעה"צ דטעמא
כרב אשי דחריץ למיטיימיה קאי, ופירש
שזה החילוק בין שבת לסוכה, ולמה
שחילק המשנ"ב בין תבן הניטל לתיבנא
סריא, היה אפשר לחלק כן גבי עפר בין
דין שבת דמבטל משום שהוא מוקצה
לדין סוכה.

וע"ע בדברי המשנ"ב (סימן שמ"ה סקמ"א)
גבי ביטול רה"י בבור עמוק י'
ורחב ד' שהביא את סברת הרשב"א (וכ"ה
בתוס' בשבת ק.) דדוקא פירות טבלים
מבטלי את הבור מתורת רה"י^ב.

דברי התה"ד והרמ"א והגר"א בסימן שנ"ח
גבי ביטול ע"י עפר

יא. בסימן שנ"ח (ס"ב) כתב הרמ"א בשם
התה"ד (סימן ע"ה) גבי תיקון
קרפף שלא הוקף לדירה, דיכול להניח
עפר אצל הכותל משני צדדים עד
שיתמעט הכותל מגובה עשרה, דאם אין
בגובה העפר עשרה הוי כאילו פרץ שם
הכותל שלא נשאר גובה עשרה למעלה מן
העפר דהוי כקרקעית הקרפף, ואף אם
חוזר ולקח משם אחר כך את העפר,
הואיל וביטלו שם שבת אחת, ויש
חולקים דעפר לא הוי ביטול אא"כ אין
עתיד לפנותו לעולם.

והנה מלשון הרמ"א שכתב 'הואיל
וביטלו שם שבת אחת' משמע
דבעינן שיבטלנו להדיא לשבת אחת, אך

יבואר שאף דעת הרמ"א כן

י. והנה הרמ"א (סט"ז) סיים גבי דין חריץ
"יש אומרים דאם מלאה בפירות
סתמא בטלה להו דרכן לעשותו שם
אוצר", ופירש המג"א דכוונת הרמ"א
דודאי אין עתיד לפנותו שהרי אסור
להסתפק מן האוצר בתחילה כמ"ש בסימן
של"ג, ותמה על זה המג"א דיש אופנים
שמותר להסתפק וא"כ למה ימעט.
ובביאור הגר"א כתב על דברי הרמ"א
דהא דפירות ממעטי היינו דוקא בפירות
טבלים, ומדברי שניהם מוכח דדעת
הרמ"א דדבר שאין ניטל בשבת ממעט
אפילו בסתמא.

ב. ויש להעיר מהא דאיתא בשבת (ז). דלאביי ורבה היומי והיגי אף דאין גבוהין שלשה אינם מבטלים
רה"ר והזורק על גבן חייב, וכתב הרשב"א שם (ד"ה אביי) "אלא מסתברא שלא אמרו אלא בדברים שדרך
העולם להניחם ולהשליכם ברה"ר כגון היומי והיגי כיוצא באלו שהן מושלכין ברה"ר ואינן עומדין
להסתלק", ולכאורה אף בלאו האי טעמא היה לו לומר דכיון שהיומי והיגי אינם ניטלים בשבת ממילא
מבטלי רה"ר ודומיא דטבלים שבבור דמבטלי רה"י, ואי"צ לטעמא דאין עומדין להסתלק.
ויש לחלק בין גדר ביטול רה"י לביטול רה"ר, דגבי רה"י בעינן לבטל את המחיצה, משא"כ גבי רה"ר
דאי"ז ענין ביטול מחיצות אלא ביטול הילוך הרבים ודריסתן בכל שעה, ולזה בעינן שיפקיע שם דריסת
הרבים ולכן הצריך הרשב"א לטעמא שדרך להשליכן ואין עשויין לסלקן.

שירת

ביטול חריץ ע"י תבן ועפר

שלמה

שפט

חריץ דלמיטיימיה קאי משא"כ בענינו, והרמב"ם בפ"ג דעירובין הי"ב סתם כתירוצא דרב אשי עיי"ש, ומ"מ לדינא צריך עיון.

ויש להעיר דסותר לדבריו דלעיל בסימן שע"ב (סקק"כ) שסתם דתבן שאין ניטל בשבת ממעט בחריץ.

ועוד דכל חיליה דהרא"ש להוכיח דביטול לשבת אחת מהני היינו מדמהני ארנקי בחריץ מטעם שאין ניטל בשבת, ונתבאר לעיל בישוב דעת הראשונים דפליגי וסברי דבעינן ביטול עולמית דהיינו משום דפסקו כתירוצא דרב אשי דאיהו פליג דלא מהני ביטול ע"י ארנקי כיון שאי"ז ביטול עולמית, אבל הכא שקאי המשנ"ב בדעה דסגי בביטול לשבת אחת שהיא דעת רש"י והרא"ש (וכמבואר בתה"ד), א"כ היאך אפשר לומר בשיטה זו דאף דבר שאין ניטל בשבת אינו ממעט עד שיבטלנו בפיו. ומהרמב"ם שהביא השעה"צ אין ראייה די"ל דאיהו לשיטתו דס"ל דבעינן ביטול עולמית, ולכן דבר שאין ניטל אינו ממעט בסתמא (וכדברי המג"א הנ"ל).

אלא דיש לומר דרב אשי פליג על רב הונא משום דס"ל דאף אם לא בעינן ביטול עולמית אפ"ה דבר שאין ניטל אין ממעט בסתמא, אלא שצ"ב דכיון דהסברא דחריץ הואיל ולמיטיימיה קאי מהניא אף שאין מבטלו בפה, א"כ מ"ט הא דאין ניטל בשבת שזה ג"כ

יש לדחות דהואיל וביטלו היינו דסתמא נמי הוי ביטול לשבת אחת כיון שאין ניטל, ברם בבואור הגר"א (סקק"ב) כתב "הואיל וביטלו, בפיו כמ"ש בסוכה". וא"כ מבואר דסבר דאף שעפר הוא דבר שאין ניטל בשבת לא מהני למהוי בסתמא ביטול לשבת אחת עד שיבטלנו להדיא, וקשה דסותר לדבריו בסימן שע"ב דפירש דפירות טבלים מבטלים חריץ, וביותר שבדברי התה"ד עצמו נראה שאפילו בסתמא בטיל וז"ל "אבל רש"י ואשירי דקאי כוותיה [היינו דסגי בביטול לשבת אחת ודלא כר"ח שהצריך ביטול לעולם] מהניא תקנה דילן, דהא ע"כ מבטלו לשבת אחת דאין העפר ניטל בשבת, וכה"ג איתא התם פרק חלון גבי חריץ שמילאו בארנקי שיש בו מעות הוי מיעוט דמשום איסור שבת צריך לבטלו שם", הרי דס"ל שדבר שאין ניטל בשבת אפילו סתמא נמי בטל.

דעת המשנ"ב שם

יב. וכבר העיר בזה בשעה"צ שם, דהמשנ"ב (סקל"ו) העתיק כדברי הגר"א דאף גבי עפר בעינן שיבטלו בפיו, וכתב בשעה"צ (סקל"ו) "ואע"ג דמלישנא דתה"ד שכתב דהא ע"כ מבטל ליה וכו', משמע לכאורה דבזה אפילו סתמא נמי הוי כמבוטל דהא א"א לפנותו בשבת, מ"מ להלכה אין לסתום כן, עיין בעירובין ע"ט בתירוצא דרב הונא בריה דרב יהושע ותירוצא דרב אשי, ומשמע לכאורה מרב אשי דדוקא לענין

ובדבריהם בסימן שנ"ח נראה דלא הוי ביטול. ולדעת החזו"א לא הוי ביטול.

סיכום השיטות בזמן הביטול

טו. ולענין אם סגי בביטול לשבת אחת או שבעינן ביטול לעולם; דעת ר"ח ראבי"ה דבעינן ביטול לעולם, וכ"כ המג"א בדעת הרמב"ם. דעת רש"י והרא"ש דסגי בביטול לשבת אחת. וכן היקל התרה"ד, ונראה שכן דעת הב"י שציין לדבריו. הרמ"א (בסימן שנ"ח) הביא את שתי הדעות, והמשנ"ב שם כתב שהאחרונים צידדו להקל דסגי בביטול לשבת אחת, ובהלכות סוכה ג"כ כתב דסגי בביטול לימי החג, הרי שהיקל כוותיהו אף לענין דאורייתא דנקט לעיקר דינא כרש"י הרא"ש, ובסימן שע"ב כתב דלענין דברי סופרים אפשר להקל כשתי הדעות ואם רצו מערבין אחד רצו מערבין שנים.

פלוגתת הראשונים אי מהני ביטול בלב

טז. עוד פליגי הראשונים בהאי ביטול אם בעינן שיבטלו בפה או שסגי במבטלו בלב, דבגמ' שם אמרי' גבי סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה, דמיעוט ע"י הנחת כרים וכסתות בקרקע לא מהני משום דבטלה דעתו אצל

אומדנא גמורה שלא יטלנו בשבת לא מהניא, ואולי משום דבזה אפשר ליטלו ע"י טלטול בגופו ומן הצד וכיו"ב. וגם את הראיה מהרא"ש יש לדחות די"ל דלכו"ע סגי בביטול לזמן, אלא שפליגי אם סגי באומדנא מחמת דאין ניטל בשבת, ואף שהוכיח הרא"ש מרב הונא גבי ארנקי, אי"ז מוכרח דס"ל שדבר שאין ניטל ממעט אלא מדבריו נשמע לדידן דסגי בביטול לשבת אחת.

יג. גם החזו"א (שם סק"ה) נקט דלשני הדעות ברמ"א בעינן ביטול להדיא, אלא דפליגי אי סגי בביטול לשבת אחת או שבעינן ביטול עולמית, ומשום דלא קי"ל כתירווצא דרב הונא בריה דרב יהושע.

סיכום הדעות בביטול ע"י מוקצה

יד. ונמצא דמצינו כמה דעות בענין דבר שאינו ניטל אם מבטל בסתמא; דעת הרמב"ם דלא הוי ביטול, ונתבאר שכ"ד ר"ח וראבי"ה (דסברי דבעינן ביטול לעולם). בדברי השו"ע אין הכרע לזה. פשוט דעת הרא"ש נראה דהוי ביטול (ויש לדחות). בדברי הגר"א והמשנ"ב בסימן שע"ב נראה דהוי ביטול,

ג. הנה טלטול מן הצד לא שרי אלא לצורך דבר המותר, דהיינו לצורך גופו ומקומו. ויש לדון דהיכא שיש חריץ בין שתי חצרות שנסתם ע"י דבר המוקצה ועירבה רק אחת מן החצרות לבדה, דסילוק המוקצה חשיב צורך מקומו, כיון שהמוקצה גורם הפרעה דינית לשימוש במקום, וכעין שכתב המג"א (סימן שי"א סקי"ד) דשרי לטלטל מת מן הצד לצורך כהנים, חזינן מדבריו דכיון שהמת גורם טומאה ואין הכהנים רשאים ליכנס חשיב סילוקו כצורך מקומו.

כל אדם, ומיעוט בתבן ובקש כשביטלו בפירוש מהני לכו"ע, ופירש רש"י (ד"ה תבן וד"ה מחלוקת) דהאי ביטול היינו בפה, אבל ר"ח (שם ד"ה תבן) פירש "כגון שהסכים שלא ליטלו משם לעולם", ומ"מ אף לר"ח באין עתיד לפנותו כיון שאין צריך לו אבל לא הסכים בלבו לבטלו שם, לא מהני וכמבואר בגמ' שם.

באיכא אומדנא שלא יטלנו לכו"ע מהני אף שלא ביטלו בפה

יז. ומ"מ מבואר להדיא בסוגין דאם מיעט בדבר שאינו ניטל בשבת או דמיעט חריץ שעומד לסותמו, למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, הוי ביטול אף שלא ביטלו להדיא, ועדיף מתבן ואין עתיד לפנותו דמבואר בגמ' בסוכה דלא הוי ביטול, משום דתבן ואין עתיד לפנותו היינו שאין לו סיבה לפנותו וכמ"ש רש"י (עט. ד"ה תבן) "וידועים אנו שאין צריך לו", ובכה"ג פליגי הראשונים אי בעינן שיבטלו בפה או שסגי בכיטול בלב, משא"כ כשיש לו סיבה שלא לפנות זה הוי כביטול, וכיון שאיכא אומדנא וטעם שלא יפננו עדיף טפי ולפיכך בכה"ג לכו"ע אי"צ שיבטלנו בפה. [אלא שיש לדון אי מהני בכל אופן שיש טעם שלא יטלנו, או שדוקא בהני גווני שהוזכר בגמ', דהיינו דבר שאין ניטל וחרוץ דלמיימייה קאי].

הכרעת המשנ"ב

יח. המשנ"ב בסימן שנ"ח פסק דבעינן שיבטלנו בפה. ובסימן שע"ב (סקקכ"א) הביא בזה פלוגתא, ויתכן הנקט לעיקר דינא כשיטת רש"י דבעינן ביטול בפה, ולכן לא היקל כהדעות דסגי בכיטול בלב, אך בסימן שע"ב דהביטול מהני גם לחומרא שאין מערבין שנים, הזכיר את שיטת ר"ח דגם ביטול בלב מהני, וממילא אם עירבה אחת בלא חברתה לא הוי עירוב.

אלא שגבי סוכה (סימן תרל"ג ס"ד) פסק השו"ע דבעינן שיבטלנו בפה, וציין המשנ"ב שם לדבריו בסימן שע"ב שי"א דבכיטול בלב סגי, הרי שהביא דעה זו אף לקולא - להכשיר סוכה שנפסלה מחמת שגבוהה מכ' אמה.

נפק"מ למעשה בסילוק צוה"פ ע"י תל עפר יט. באחת השכונות שיש בה עירוב מהודר, פועלים שאינם בני ברית הניחו תל עפר תחת החוט של צוה"פ (עקב עבודות בניה באזור), והיה בו שיעור מחיצה [דהיינו תל המתלקט י"ט מתוך ד"א], ויש לדון לפי"ד החזו"א (ונתבאר לעיל סימן כ) דמחיצה העוברת בין שני המזוזות של צוה"פ מסלקת את הצוה"פ, אם בכה"ג נפסלה הצוה"פ מחמת העפר שהונח שם.⁷

ג. והתל עצמו אינו יכול לשמש כקנה, משום דהוי כפיתחי שימאי.

ובפשטות יש להתיר בזה וכמבואר בסוגין דעפר ועתידי לפנותו אינו מבטל מחיצה, ואפילו ביטול לשבת אחת ליכא שהרי לא ביטלו להדיא, ולא הוי אלא כעפר ואין עתידי לפנותו דלא הוה ביטול.

אלא שיש לדון מחמת שעפר אינו ניטל בשבת וכה"ג יתכן שאי"צ ביטול אלא ממילא הוא כמבוטל וכמשנ"ת, אלא שבזה כיון שהפועלים שהניחו את העפר אינם בני ברית א"כ לדידהו אין מעליותא מחמת שאינו ניטל בשבת, ויש לדון בזה אם אזלינן בתר הבעלים של העפר או בתר הישראלים שמשתמשים במחיצה, [וכן יש לדון לענין ביטול בפה אם בעינן שבעל התבן יבטלו או שבעל החריץ או הסוכה יבטלנן], ומסתברא שתלוי בדעת בעל העפר והתבן דמה יועיל ביטול מי שמשתמש במחיצה כיון שאין העפר שייך לו וחבירו יכול לפנותו. אלא דמ"מ איכא הכא אומדנא שאין עתידיים לפנותו בשבת כיון שאי"ז יום עבודה וא"כ ודאי שלא יבואו לעבוד ובפרט שלא יכנסו לשכונה של שומרי שבת לעבוד בפרהסיא, ותלוי בנידון דלעיל אם כל אומדנא שיש סיבה שלא לפנותו מהניא כדין דבר שאין ניטל בשבת.

ועוד יש לדון דלדעת הראשונים דסברי דבעינן ביטול לעולם אין התל עושה סילוק, שהרי ביטול מחמת שהוא מוקצה (או משום אומדנא שלא יעבדו

שם בשבת) לא הוה אלא כביטול לשבת אחת, (אם לא שנאמר כסברת הריטב"א הנ"ל דביטול מחמת שהוא מוקצה עדיף ומהני כביטול לעולם), ואף שדעת המשנ"ב לדינא דהעיקר כשיטת הראשונים דסגי בביטול לשבת אחת ולדבריהם נמצא דהתל מבוטל שם ועושה סילוק, אך בסימן שע"ב מבואר דלענין דרבנן אפשר להקל כשתי הדעת וכו"ל, וא"כ בנידו"ד הדבר תלוי דאם הצוה"פ מתירה רה"ר דאורייתא א"א להקל מחמת כן, אך אם הצוה"פ נצרכת רק לענין דרבנן, דהיינו להתיר כרמלית או קרפף וכיו"ב, אפשר לסמוך על שיטת ר"ח דכיון שלא ביטלו לעולם לא הוי ביטול ואינו מבטל מחיצה.

הערה בדברי החזו"א בדין דבר שאינו קבוע המפסיק בצוה"פ

כ. **כתב** הט"ז (סימן סס"ג סק"ט) דאע"פ שהמזוזות של צוה"פ אי"צ ליגע במשקוף מ"מ אם יש דבר מפסיק ביניהם לא מהני, וכתב על זה החזו"א (סימן ד' סק"ג) "ומיהו אם יש ביניהן באויר דבר שאינו קבוע נראה דאינו מפסיק", ולמדו הפוסקים מדבריו לענין מחיצה העוברת בין קני הצוה"פ דדעת החזו"א דהצוה"פ בכה"ג פסולה, אך מ"מ אם מפסיק דבר שאינו קבוע אינו פוסל את הצוה"פ.

ויל"ע בדבריו דלכאורה עפ"י המבואר בסוגיא בדף ע"ח אף דבר שאינו קבוע עושה סילוק היכא שמבטלו שם,

שבהניח כרים וכסתות וביטלם שם לא הוי
 ביטול משום דבטלה דעתו אצל כל אדם,
 ופרש"י דאין דרך לבטלו משום הפסד
 ממנו, והר"ן פירש דדרך ליטלם ממקום
 למקום כדי להשתמש בהם, עכ"פ משמע
 דהיכא שלא בטלה דעתו מהני ביטולו,
 ומעתה בפחי אשפה ומכוניות ודאי שדרך
 להניחם במקום אחד בלי לטלטלם כל
 השבת, ולהשיטות דמהני ביטול לשבת
 אחת היה לנו לומר שהם עושים סילוק.

ואע"פ שלא ביטלם בפיו, מ"מ הוו דבר
 שאין ניטל ולשינויא דרב הונא
 בריה דרב יהושע דבר שאין ניטל ממעט
 אף שלא ביטלו בפיו, והתה"ד החמיר
 בזה ואף השעה"צ בסימן שנ"ח מיאן
 להקל בזה וכנ"ל, וצ"ע בזה.

וא"כ אם באנו לידון על דבר שאינו
 קבוע אם עושה סילוק, היה לנו לומר
 דאם ביטלו שם (כל חד כדאית ליה אם
 סגי בביטול לשבת אחת או שדוקא
 לעולם) הרי הוא חשוב לעשות סילוק
 וה"ה דחשוב להפסיק ולחלק את
 הצוה"פ, ודוקא אם לא ביטלו שם בזה
 נימא דאינו מפסיק, וא"כ דברי החזו"א
 צ"ע דאם איירי בבטלו שם א"כ היה לו
 להפסיק, ואם איירי בלא ביטולו ולכן אינו
 מפסיק היה לו להוכיח כן מן הגמ'.

ויש להוסיף עוד דאף אם הדבר המספיק
 הוא כלי שאינו קבוע (וכגון פחי
 אשפה ומכונית - בכה"ג שאינם מחיצה
 תלויה) היה לנו לדון שבביטולו שם פוסל
 את הצוה"פ, דהנה בגמ' בסוכה אמרי'

■ סימן שפ"ב ■

סימן מ"ז

גדר התקנה בדירת עכו"ם ובגדר השכירות ודין שכירות מישדאל

גדר התקנה בדירת עכו"ם דשויה דירה ❖ הכרח לפרש כן מהסוגיא דישראל אוסר על אורח בדירת עכו"ם ❖ דעת מהרי"ל דחצר שדר בה עכו"ם היא ככרמלית ❖ גדר היתר בשכירות מן הגוי ❖ הוכחה מהא דשוכרין אפילו בשבת ❖ ביאור הפלוגתא אי בעינן שכירות בריאה ❖ דין שוכרין בשבת תלוי בפלוגתא דשכירות רעועה ❖ המחלוקת בדין שכירות מישראל ואם איירי בשכירות בריאה או ברעועה ❖ נפק"מ בזה לענין שכירות בשבת ובפחות משו"פ, ויבואר שפליגי בזה הט"ז ומג"א ❖ מכירת חמץ בער"פ שחל בשבת ❖ שכירות מישראל מומר ❖ שכירות חלקית בחצר

א. **משנה** (ס:) "הדר עם הנכרי בחצר או עם מי שאינו מודה בעירוב הרי זה אוסר עליו, רבי אליעזר בן יעקב אומר לעולם אינו אוסר עד שיהו שני ישראלים אוסרין זה על זה". ובגמ' "בשלמא ר"מ קסבר דירת עכו"ם שמה דירה, אלא ראב"י מאי קסבר אי קסבר דירת עכו"ם שמה דירה אפילו חד נמי ניתסר, ואי לא שמה דירה אפילו תרי נמי לא ניתסר וכו', אלא דכו"ע דירת עכו"ם לא שמה דירה והכא בגזירה שמא ילמד ממעשיו קמיפלגי וכו', ואמור רבנן אין עירוב מועיל במקום עכו"ם ואין ביטול רשות מועיל במקום עכו"ם עד שישכיר ועכו"ם לא מוגר, מ"ט וכו', אפ"ה חייש עכו"ם לכשפים ולא מוגר".

גדר התקנה בדירת עכו"ם דשויה דירה
ב. **ויש** לדון בגדר התקנת חכמים שעכו"ם אוסר ובעינן לשכור מיניה אם שוויה לדירת עכו"ם דירה, או שלעולם אין שמה דירה ואפ"ה תיקנו שלא מועיל עירוב במקום העכו"ם ומטעם שמא ילמד ממעשיו.

רש"י (בד"ה ר"א בן יעקב) כתב וז"ל "דשויה רבנן לדירת עכו"ם דירה כדאמר לעיל". וז"ל הר"מ בפה"מ "העיקר אצלנו דירת נכרי לא שמה דירה וכו', אבל נתנו לו דירה ואמרו שהוא אוסר".

הכרח לפרש כן מהסוגיא דישראל אוסר על אורח בדירת עכו"ם
ג. ומה שפרש"י כן על דברי ראב"י יש

שידת גדר דירת עכו"ם והשכירות ממנו שלמה שצה

שמה דירה כלל ומותר להוציא אפילו ממנה לחצר. וכתב האבה"ע שלפי דברי רש"י יל"פ את סוגין דכיון שבישראל אף אין הבעלים כאן אסור להוציא ממה לחצר דלענין זה שמה דירה, ה"ה דאסור להוציא מבית העכו"ם לחצר, דכיון שבישראל לענין זה חשיבא דירה ה"ה בשל עכו"ם, דמה שאסור בישראל תיקנו שאוסר בעכו"ם.

ולדבריו לכאורה מוכרח לומר שגדר התקנה בעכו"ם היא ששוויה לדירתו דירה ולכן אסור להוציא מדירתו לחצר דיש עלה שם דירה לענין מה שיש בישראל שם דירה. דאילו אם נאמר שגדר התקנה אינו דשוויה לדירתו דירה אלא גדר התקנה הוא רק שצריך לשכור אע"פ שאין עלה שם דירה ומשום שמא ילמד ממצעשיו, א"כ מ"ט אסור להוציא מדירתו לחצר כשאינו בחצר ואינו אסור על בית ישראל האחר שבחצר הרי אין דירתו דירה, וע"כ דנתנו לה גדר דירה דומיא דישראל. ולכן הזכיר רש"י דגדר התקנה ששוויה לדירתו דירה רק בהמשך הסוגיא דמשם מוכרח גדר זה וכמשנ"ת.

דעת מהרי"ל דחצר שדר בה עכו"ם היא ככרמלית

ד. בדברי המהרי"ל מבואר גדר חדש בגזירת דירת העכו"ם, דהמג"א (סימן שס"ג סק"ז וצ"ח לו רע"א בריש הסימן) הביא דאם עכו"ם דר בחצר אסור לטלטל ד' אמות בחצר ומשום דתקנת

לומר דשם היה לו הכרח לזה, דתורף הסוגיא שם דעכו"ם שליתיה בחצר ולא אתי ביומיה אינו אוסר על ישראלים הדרים בחצר אבל הישראלים הדרים בחצר הרי הם אוסרים על בית העכו"ם, דהיינו על ישראל המתארח בבית העכו"ם שאסור להוציא מבית העכו"ם לחצר, וביארה הגמ' דאפילו לשיטת ר"מ שאם אין ישראל בביתו הרי זה אוסר על שאר בני החצר, אפ"ה אין דירת העכו"ם אוסרת על ישראל שבחצר, דדוקא ישראל אוסר בדליתיה ומשום דמדינא דירה בלא בעלים לא שמה דירה וישראל דכי איתיה אסר כי ליתיה גזרו ביה רבנן, אבל עכו"ם דכי איתיה גזירה שמא ילמד ממצעשיו כי איתיה אסר וכי ליתיה לא אסר. [ופרש"י "אבל עכו"ם דאפילו כי איתיה לאו שמה דירה אלא שמא ילמד" וכו', גם מדבריו אלו משמע דמשום הגזירה דשמא ילמד שוויה לדירתו דירה].

והנה הדברים תמוהים דעד כמה שבדליתיה לא שמה דירה ולא גזרו בה, א"כ אמאי אסור להוציא מבית העכו"ם מחמת שהשאלים האחרים שדרים בחצר אוסרים על דירת העכו"ם.

ובאבן העוזר (וכ"נ בדברי המרדכי סימן תקכ"ו) ביאר זאת עפ"י דברי

רש"י בסוגיא דחורבה (ע"ד, פ"ה) דס"ל דנהי דדירה בעלים לא שמה דירה היינו לענין לאסור על שאר בני החצר אבל היא עצמה מיקריא דירה לענין זה שאסור להוציא ממנה לחצר, ודעת תוס' שם דלא

חז"ל היא דהויא ככרמלית. ובביה"ל (ריש הסימן) כתב דנראה פשוט דאין להחמיר בזה, עיי"ש שהוכיח דלא כוותיה.

גדר ההיתר בשכירות מן הגוי

ה. והנה אחר שתיקנו חכמים דדירת גוי אוסרת תיקנו ג"כ דלא מהני עירוב וביטול רשות עד שישכור הימנו כמבואר בגמ' ס"ג. ויש לדון מאחר שנתבאר דשויה לדירתו דירה היאך מהני השכירות, אם מהני אע"פ שיש עלה שם דירה או שע"י ששוכר ממנו ביטלו הימנו שם דירה.

הוכחה מהא דשוכרין אפילו בשבת

ו. בגמ' (סו.) מבואר דשוכרין מן העכו"ם אפילו בשבת, וכתבו תוס' (ד"ה יפה) "לא דמי למקח וממכר ליאסר בשבת דלא הוי אלא כמתנה בעלמא שאין עושין אלא להתיר טלטול". ובמג"א (סימן ש"פ סק"ו) כתב דכיון שגבי עכו"ם אין דירתו דירה אלא שאסור משום גזירה לא מיקרי קנין. (ומה"ט כתב דגבי ישראל אסור לשכור בשבת). וצ"ב דלעיל נתבאר מדברי הראשונים דתקנת חכמים שעכו"ם אוסר היינו דשויה לדירתו דירה, והיאך כתב המג"א דההיתר מחמת שאין דירתו דירה. ובחזו"א (ריש סימן י"ח) כתב "דכיון שעשה כתקנת חכמים בענין השכירות אף בשכירות רעועה שוב לא גזרו חכמים על דירת עכו"ם ושב דירת עכו"ם כדיר של בהמה ואינו אוסר". וכ"כ בסימן כ' (סק"ז) דע"י השכירות הפקיעו חכמים שם דירה

מביתו של הגוי, וסיים "והיינו נמי דמותו לשכור בשבת ולא הוי כמקח וממכר כמ"ש התוס'".

מבואר דגדר ההיתר בשכירות שאם עשה כתיקון חכמים בשכירות שוב הופקעה גזירתם שגזרו שדירת עכו"ם שמה דירה, ולכן אינו אוסר.

ז. אך הרמב"ם (פ"ב ה"י) כתב "ואין להן תקנה אלא שישכרו ממנו רשותו ויעשה הגוי כאילו הוא אורח עמהן". לכאורה נראה מדבריו דאין הגדר בשכירות שע"י הופקעה מן הגוי שם דירה אלא יתכן שנשאר על דירתו שם דירה ואפ"ה מהניא השכירות דע"י השכירות נעשה הגוי כאורח. ברם אי"ז מוכרח ד"ל שבאמת ע"י שעשה כתיקון השכירות הופקעה מן הגוי שם דירה, ומ"ש שע"י השכירות נעשה הגוי כאורח, היינו טעם לדבר שתיקנו שהפקעת דירת הגוי היא ע"י תקנת השכירות דאם אי"ז אלא פעולה יבישה להפקיע שם דירה למה הפקיעו את שם דירה דוקא בצורה כזו, ועל זה כתב דיש בזה טעם שע"כ נראה כאילו הגוי אורח, ולכן בזה הפקיעו מדירתו שם דירה.

ביאוד הפלוגתא אי בעינן שכירות בריאה

ח. **ויתכן** דבזה פליגי (בגמ' סב.) אי בעינן שכירות בריאה או שסגי בשכירות רעועה, דלמ"ד דבעינן שכירות בריאה גדר התקנת חכמים היא שבכל

שידור גדר דירת עכו"ם והשכירות ממנו שלמה שצו

אי שכירות בריאה בעינין או שסגי בשכירות רעועה.

המחלוקת בדין שכירות מישראל ואם אידי בשכירות בריאה או ברעועה

י. **בסימן ש"פ** (ס"ג) הביא הב"י מחלוקת ראשונים בדין ישראל שאינו רוצה לבטל רשותו אלא להשכירו, דהרא"ש כתב שמועיל, ולדעת הר"מ והמרדכי אינו מועיל^א.

והיה מקום לומר דבשכירות בריאה שהיא שכירות גמורה לכו"ע מהני שהרי נעשה הבעלים אצלו כאורח, ומה שיש צד שאינו מועיל היינו דוקא בשכירות רעועה ובזה פליגי, וזה עפ"י המבואר דבעכו"ם מהני כיון שבעצם אין דירתו דירה ובשכירות רעועה חזר הדבר לקדמותו דאין על דירתו שם דירה, ובישראל שדירתו דירה אין שייך לומר כן, ולכן סברי המהר"ם והמרדכי דשכירות רעועה לא מהני בישראל, ודעת הרא"ש דגם בישראל מהני וכמו שביאר המג"א דלא גרע מביטול רשות, והיינו דביטול רשות ג"כ אינה הקנאת הרשות אלא רק מסלק עצמו מרשותו שלא יאסור עליהם, וס"ל דיכול לעשות כן אף ע"י שכירות^ב, אבל בשכירות בריאה אין צד שלא יועיל.

ענין דירת עכו"ם שמה דירה ואף אחר תקנת השכירות אלא שמאחר ששכר שכירות גמורה מהני, אך למ"ד שכירות רעועה בעינין גדר התקנה דאחר שעשה כתיקון הופקעה דירת העכו"ם ולכן אי"צ שכירות גמורה.

דין שוכרין בשבת תלוי בפלוגתא דשכירות רעועה

ט. **ונמצא** לפ"ז דהא דשוכרין בשבת היינו דוקא למ"ד דסגי בשכירות רעועה דלדידיה לא הוה מקח וממכר, אבל למ"ד דבעינין שכירות בריאה אין שוכרין בשבת דהוה כמקח וממכר ממש.

וכן נראה מדברי הרמב"ם (פ"ב הי"ב) דהא דשוכרין בשבת תלי בפלוגתא זו שכתב "שוכרין מן הגוי אפילו בשבת שהשכירות כביטול רשות היא שאינה שכירות ודאית אלא היכר בלבד".

גם בעבוה"ק (ש"ד פ"ג ט"ז) נראה כן שכתב "ושוכרין ממנו אפילו בשבת שאין שכירות זה שכירות גמורה אלא שכירות רעועה שהרי שוכרין ממנו אף בפחות משהו פרוטה". הרי שהדין דשוכרין אפילו בשבת תלוי בפלוגתא

א. ובתורא"ש (סו. ד"ה מה) כתב "דשכירות הגוי לבד אינו מועיל אלא להפקיע דירת הגוי שהיא גרועה דלא שמה דירה".

ב. הרשב"א בתשובה (ח"א תרל"ח) דן אם מהני שכירות מעכו"ם היכא שהגוים מרובים וישראל מועטים, ויליף מביטול רשות שחמשה יכולים לבטל לגבי חד, וסיים "ואם בביטול רשות ובנתינת רשות הקל

נפק"מ בזה לענין שכירות בשבת ובפחות משו"פ, ויבואר שפליגי בזה הט"ז ומג"א יא. וכן יש לבאר בדברי המג"א (סק"ו) שכתב דנראה דבחול מודו כו"ע דשרי דלמה יגרע מביטול, אלא דבשבת אסור לשכור דהוה כמקח וממכר ודוקא גבי גוי שרי דאין דירתו דירה, [ובפמ"ג כתב דלפי דבריו אם בדיעבד עבר ושכר בשבת מהני, (עיי' חו"מ סימן ר"ח דמקח הנעשה באיסור חל), ולפי"ז מלשון השו"ע שכתב דאינו מועיל יש לדייק דלא כמג"א שלא כתב דאסור לשכור אלא אינו מועיל], ולפי משנ"ת דהטעם שיכול לשכור מעכו"ם בשבת כיון שאי"ז שכירות גמורה אלא שכירות רעועה, א"כ יוצא שלמ"ש המג"א דפליגי אם יכול לשכור בשבת אבל בחול לכו"ע יכול לשכור, יסוד פלוגתתם היא אי בעינן בישראל שכירות בריאה או שסגי בשכירות רעועה, הלכך למאן דס"ל שבעינן שכירות בריאה אין יכול לשכור בשבת, ולמאן דס"ל דמהני שכירות רעועה שוכרין אף מישראל בשבת.

יב. ולמשנ"ת דלהמתירים לשכור מישראל היינו אפילו בשכירות רעועה י"ל דיכול לשכור הימנו אף בפחות משו"פ, דהנה פליגי בגמ' אי שכירות רעועה בעינן או שכירות בריאה בעינן, ומתחילה פירשה הגמ' שאיכא

בינייהו אי בעינן דוקא שו"פ או שסגי אף בפחות משו"פ, ודחתה הגמ' "ומי איכא למ"ד עכו"ם בפחות משו"פ לא מוגר", והרי בן נח נהרג על פחות משו"פ אלמא לדידיה חשיב ממון ולפיכך אף אי בעינן שכירות בריאה מהני, "אלא בריאה במוהרקי ואבורגני, רעועה בלא מוהרקי ואבורגני". ופרש"י "למלאות חצרו ספסלים וקתדראות אם ירצה", ותוס' פירשו כתיבה וחותרות, וקי"ל כמ"ד דסגי בשכירות רעועה.

הרי שבתחילה סברה הגמ' לומר שהנפק"מ אי שכירות בריאה בעינן או שסגי ברעועה היינו לענין פחות משו"פ ודחתה דגבי עכו"ם אף אי בעינן שכירות בריאה אפ"ה מהני בפחות משו"פ דלדידיה מיקרי ממון. אך עכ"פ מבואר דלמ"ד דסגי בשכירות רעועה מצד עצם השכירות מהני אף בפחות משו"פ, ואף למאי דקס"ד שאף בעכו"ם פחות משו"פ לא מיקרי ממון, וא"כ איכא נפק"מ בישראל למ"ד דסגי בשכירות רעועה דיכול לשכור הימנו אף בפחות משו"פ.

ובזה יש ליישב את דברי הרמב"ם (פ"ב הי"ב) שפסק כמ"ד דשכירות רעועה בעינן, וסיים "לפיכך שוכרין מן הגוי אפילו פחות משה פרוטה". ותמהו

שידור גדר דירת עכו"ם והשכירות ממנו שלמה שצט

שכירות מישראל היא דוקא בשו"פ, אבל בפחות משו"פ ודאי דלא מהני בישראל. ולהאמור נראה איפכא דכל הפלוגתא היא רק בפחות משו"פ דהויא שכירות רעועה אבל בשו"פ דהויא שכירות בריאה מהני לכו"ע.

ולכאורה בזה פליגי המג"א והט"ז, דלדעת הט"ז המחלוקת היא

בשכירות בריאה ולכן כתב שהמחלוקת בשו"פ, ולפי"ז בשבת לכו"ע אסור לשכור מישראל שהרי בעיני שכירות בריאה שהיא כמו"מ וכל המחלוקת היא דוקא על שכירות בער"ש. אבל למג"א המחלוקת היא בשכירות רעועה אבל בשכירות בריאה ודאי יש להתיר, ולכן כתב שהמחלוקת בשכירות בשבת אבל מער"ש מהני, וא"כ בשוכר בחול בשו"פ ודאי שיהא אפשר לשכור ודלא כט"ז.

ובדברי המשנ"ב יש להעיר דבסימן ש"פ (סקי"ג) כתב "ולענין הלכה הא"ר

החמיר דלא מהני בישראל שכירות אפילו מבעו"י, אבל שארי האחרונים מקילים בזה לענין ימי החול כהמגן אברהם", ואילו בסימן שפ"ב (סקכ"א) סתם כהט"ז וכתב דבישראל לא מהני שכירות בפחות משו"פ אפילו לדעת המקילים בשכירות מישראל, ולמשנ"ת בדעת המג"א אליבא דהמתירים שכירות מן הישראל בשבת היינו משום דסגי בשכירות רעועה וא"כ יש להתיר אף בשכירות בפחות משו"פ.

האחרונים (עיי' בזה באו"ש) למה תלה את ההיתר בפחות משו"פ בהא דסגי בשכירות רעועה הרי מבואר בגמ' דלכו"ע שוכרין מן העכו"ם אפילו בפחות משו"פ. ולהאמור י"ל דהבין הרמב"ם שלמ"ד דסגי בשכירות רעועה מהני בפחות משו"פ מצד עצם השכירות, ונפק"מ בזה גבי שכירות מישראל.

גם בדברי הרשב"א יש להעיר כן, שכתב (עבוה"ק ש"ד פ"ג ט"ז) "שוכרין מן הגוי אפילו בפחות משו"פ ושוכרין ממנו שכירות זה אפילו בשבת שאין שכירות זה שכירות גמורה אלא שכירות גרועה שהרי שוכרין אף בפחות משהו פרוטה" עכ"ל. וקשה כנ"ל שהרי מבואר בגמ' דלד"ה שוכרין מן העכו"ם ואפילו בשבת, וכאן אין לומר דנפק"מ גבי ישראל שהשכירות ממנו בפחות משו"פ היא דוקא אי שכירות רעועה בעינין, שהרי הרשב"א הביא הוכחה מהא דשוכרין בפחות משו"פ דשכירות גרועה היא, וע"כ הוכיח כן משכירות דעכו"ם שהרי גבי ישראל ליכא הכרח ששוכרין בפחות משו"פ, (ויתירה מזה דאין הכרח כלל מן הש"ס דמהני שכירות מישראל), ובשכירות דעכו"ם אין ראייה מהא דאפשר לשכור בפחות משו"פ דשכירות גרועה היא וכמשנ"ת.

יג. אמנם הט"ז (סימן ש"פ) כתב דהמחלוקת אי מהני

מכירת המין בער"פ שחל בשבת

יד. **בחק יעקב** בהלכות פסח (סימן תמ"ד סק"ח) כתב דאם שכה למכור את החמץ בער"פ שחל בשבת יכול למוכרו בשבת (במקום צורך שא"א במתנה עיי"ש), ואין לאסור משום מקח וממכר, ובטעם הדבר כתב עפ"י דברי תוס' בסוגין שכתבו דאין לאסור שכירות בשבת משום מקח וממכר דאין עושין אלא להתיר טלטול הרי שכשעושה רק לינצל מאיסור אין איסור מקח וממכר, והביאו הא"ר שם.

ובפמ"ג (משב"ז סק"ה) כתב על זה "וצריך עיון קצת דשכירות בערובין הוה היכרא בעלמא להתיר טלטול משא"כ כאן" (ועיי' בא"א סק"ח).

גם הבית מאיר (אהע"ז סימן קל"ו בסופו, וציין לו הכתב סופר בהגהות חת"ס אר"ח שם, ובמשנ"ב שם) תמה כעיי"ז על החק יעקב, ותחילה הוכיח מהא דמבואר בגמ' (עא.) דביטול רשות בשבת שרי דאסתלוקי רשותא בעלמא הוא ואסתלוקי רשות בשבתא שפיר דמי, הרי דאם היה מקנה רשותא היה אסור, ואע"פ שאין עושה אלא כדי להתיר טלטול, הרי שאף כה"ג אסור משום מקח וממכר, ומה ששכירות מן הגוי שרי משום דמעיקר הדין אין דירתו דירה אלא דחכמים אסרו משום שמא ילמד ממעשיו, ולכן סגי לעשות שכירות אף שאינו מכוון לקנות דכל שהגוי חושב שמקנה סגי בהכי ושפיר

דמי, וזהו שכתבו תוס' דכיון שאין עושה אלא להתיר טלטול שפיר דמי, והיינו דאינו מכוון לשכור, אלא רק חפץ שהגוי יחשוב ששוכר ממנו וממילא אינו קונה כלל ולכן לא מיתסר משום מקח וממכר, אבל בישראל כה"ג אסור וכמ"ש המג"א בסימן ש"פ (סק"ו) דאף שי"א שגבי ישראל לא מהני שכירות היינו בשוכר הימנו בשבת אבל בער"ש שרי לשכור לדברי הכל.

מבואר מדברי הפמ"ג והב"מ דטעם היתר השכירות מן הגוי בשבת הוא כמשנ"ת דסגי בשכירות רעועה, ואי"ז קנין אלא שע"י השכירות הפקיעו חכמים שם דירה ממנו, וולכאורה החק יעקב פליג על זה, וס"ל דההיתר כיון שאין עושה אלא לינצל מאיסור ואין חפץ במקח].

שכירות מישראל מומר

טו. **בגמ'** (טו.) מבואר דישראל מומר דינו כעכו"ם ואינו מבטל רשות. בחידושי רע"א (סימן שפ"ה) הביא מהאבן העוזר דדוקא לחומרא עשאוהו כעכו"ם אבל לא להקל, ולכן אם יש ישראל יחיד שגר עם מומר, אף שבכה"ג עכו"ם אינו אוסר, אפ"ה מומר אוסר על הישראל השני, דאע"פ שחטא ישראל הוא, אלא דמ"מ בכה"ג מהני ביטול רשות שהרי כל מה שאוסר היינו משום דאתינן עליה מדין ישראל לפיכך מהני ביטול רשות כישאל. (ומה שלא מהני ביה עירוב היינו משום

שירת גדר דירת עכו"ם והשכירות ממנו שלמה תא

העכו"ם לא מוגר וחייש לכשפים כיון שיראה שמישראל אין שוכרין ורק מעכו"ם שוכרין², וכיון שמן הדין היה מהני גם בישראל לפיכך לא החמירו בזה במומר. ולכאורה אכתי יש לומר דאף אי נימא כדבריו דמהני ביה שכירות אך מ"מ בעינן שכירות בריאה, דלמשנ"ת לעיל הא דמהני בעכו"ם שכירות פחות משו"פ ובשבת היינו משום דסגי בשכירות רעועה להיכר בעלמא כיון שבעצם אין דירתו דירה משא"כ גבי ישראל, וא"כ במומר שבעינן שכירות מן הדין לא תועיל שכירות כזו ממומר אלא ניבעי שכירות בריאה כיון שדירתו דירה מעיקר הדין.

שכירות חלקית בחצר

טז. **כתב החזו"א** (סימן י"ח סקט"ו) דחלוקה שכירות מביטול רשות, "דשכירות לעולם בשכירות כל דהו סגי ואי"צ לשכור כולו וכמש"כ לעיל סק"א, אבל ביטול רשות צריך ביטול כולו". ובסק"א הוכיח כן מדברי רש"י שפירש דשכירות רעועה בלא מוהרקי ואבורגני

דאף מי שדינו כישראל אם אינו מודה בעירוב אינו יכול לערב אלא לבטל רשות וכמ"ש השו"ע (שם בס"א) גבי צדוקי).

ולפי"ז יוצא דכיון שלחומרא דין מומר כדין ישראל, אם יש מומר שגר עם שני ישראלים ולחומרא דינו כעכו"ם אך לא להקל, והיינו שדנים דדירתו דירה מעיקר הדין וכל דיני ישראל עליו לחומרא, א"כ לשיטות בסימן ש"פ שא"א לשכור מישראל יוצא דאי אפשר לשכור ממומר, אלא שלדעת המג"א אפשר להתיר בשכירות מערב שבת.

שו"ר שהגרע"א עצמו (חדשות או"ח ז') חילק בזה וביאר דאע"פ שלחומרא דנים אותו כישראל ואוסר במקום יחיד אך מ"מ לענין שכירות דנים אותו כעכו"ם אף לקולא ומהני בכל ענין שמועיל בעכו"ם, עיי"ש שהאריך.

ובתו"ד כתב סברא בזה, דבעצם גם בישראל יש לנו לומר דיועיל שכירות אלא שתקנו דלא מהני דעי"ז

ג. עפ"י סברא זו יש לבאר את שיטת רש"י דס"ל שמהני שאלה מעכו"ם ואי"צ שכירות דוקא (וכמו שהאריך הבי"ב בס"ב בשיטתו), וקשה שהרי הטעם הדצריכו שכירות משום דעכו"ם חייש לכשפים ולא מוגר, ולכאורה טעם זה לא שייך בשאלה, ברם לפי סברת רע"א שהחשש לכשפים אי"ז מצד עצם השכירות אלא משום שמחזרים עליו לעשות מידי דלא מהני בישראל, וממילא יש לומר דגם שאלה לא מהניא בישראל הילכך גם בזה חייש עכו"ם לכשפים ולא משאיל. ובביה"ל (ס"א ד"ה ממנו הביא מרבינו יהונתן דאפילו מתנה אינו מועיל רק שכירות (ופירש הביה"ל דאיירי במתנה רעועה כענין דאיירינן בשכירות), ומבואר הטעם בדבריו דמה שחייש העכו"ם לכשפים משום שיאמר בלבו אני רוצה לתת לו חלקי שבחצר מתנה ועם כל זה אינו רוצה לטלטל בו עד שאשכיר לו בפחות משו"פ בודאי לכשפים הוא מתכוין, ולכאורה יש לדון דדין מתנה תלי בפלוגתא דגבי שאלה, ולשיטת רש"י דמהני שאלה מעכו"ם ה"ה דמהניא מתנה מעכו"ם דמאי שנא.

היינו שאין לו רשות להניח שם ספסלים וקתדראות, והוכיח "דאי"צ לשכור כל החצר כולה אלא איזה חלק שירצה מן החצר סגי, דאילו שכר כל החצר כל מה שירצה יעשה ואין העכו"ם מעכב עליו למלאות כל החצר, ואי מעכב עליו בגזילה זה לא הוי עיכוב אף למאן דבעי שכירות בריאה, דלא בעינן אלא שתהא בריאה עפ"י התורה, וע"כ למ"ד שכירות רעועה בעינן אף אי שייר העכו"ם תשמיש החצר לעצמו והתנה שלא יהא הישראל ממלא את החצר מהני".

שישכור ממנו, אלא כוונתו דסגי בשכירות חלק מזכויות החצר וזהו שהוכיח מאבורנקי ואבורגני, אבל גבי ביטול רשות צריך שיבטל את כל רשותו ולא רק את זכות הטלטול שבחצר, וכן מבואר להדיא בדבריו (בסק"ד) דגבי שכירו ולקיטו פירש דמהני כיון שיש לו זכות השתמשות בחצר, "וחל שכירות על חלקו שיש לו רשות השתמשות, וממילא חשיב שכירות לכל חצר העכו"ם דסגי בשכירות מקצתו וכמ"ש בסק"א".

והנה אין כוונת החזו"א דסגי בשכירות חלק משטח החצר, דזה לא מהני וכמ"ש השו"ע בסי"ג שאם הוא שכירו ולקיטו רק בחלק מהחצר לא מהני

והנה עיקר ראיתו דסגי בשכירות חלקית היא רק לפרש"י בגמ', אבל תוס' פירשו דמוהרקי ואבורגני היינו כתיבה וחותמות, ולשיטתם ליכא ראייה דסגי בשכירות חלקית.

סימן מ"ח

אם עכו"ם אוסר על ישראל יחידי
בכה"ג דשכיח דדייר עמו

דין מקבלי פרס ❖ פלוגתת הפמ"ג והב"מ אם כששכיח דדייר אמרינן לא פלוג
סתירת הסוגיות בזה ❖ ב' חצרות זה אצל זו ונכרי באחת וישראלים בשניה
שנים שיש להם תפיסת יד זה אצל זה, וסתירת הרמ"א ❖ דברי הגר"א בזה

וביאר הב"י דמ"ש הטור "אוסרים זה על זה" היינו לאפוקי מקבלי פרס שאע"פ שדרים בשני בתים חלוקים, כחד חשיבי, מאחר שאין אוסרין זה על זה, וכן הנהו דאיתא בסימן ש"ע שאע"פ שדרים בבתים חלוקים כחד חשיבי מאחר שאין אוסרין זה על זה, ולא ביאר הב"י מאי אתי לאפוקי, ולכאורה כוונתו לחמש חבורות ששבתו בטרקלין אחד ולדין תלמידים השרוים בבית הרב (אלא שמ"ש אע"פ שדרים בבתים חלוקים קשה קצת שהרי הם בבית אחד ורק חלוקים בחדרים, ואולי מ"ש בתים כוונתו לחדרים).

פלוגתת הפמ"ג והב"מ אם כששכיח דדייר
אמרינן לא פלוג

ג. **עכ"פ** מבואר דאחים שמקבלי פרס מאביהם כחד חשיבי ואינם אוסרים, ובפמ"ג התקשה דמ"מ כיון שהם שנים שכיחי דדיירי אצל העכו"ם ואיכא למיחש שמא ילמד ממעשיו, וכתב הפמ"ג (א"א סק"א וסק"ב) דאע"פ דשייך טעם

א. **מבואר** בגמ' (סב.) דדירת עכו"ם הרי היא כדיר של בהמה ואין דירתו אוסרת, אלא שתקנו חז"ל שהדר עם העכו"ם בחצר הרי זה אוסר עליו, ופליגי ר"מ וראב"י דלראב"י אינו אוסר עד שיהיו ב' ישראלים דרים עמו, ומשום דכיון שעכו"ם חשוד על שפיכות דמים תרי דשכיחי דדיירי גזרו בהו רבנן אבל חד לא שכיח דדייר וכיון דלא שכיחא לא גזור ביה רבנן, ולר"מ חד נמי זימנין דמיקרי ודייר, וקי"ל כראב"י.

דין מקבלי פרס

ב. **וז"ל** הטור "הלכך הדר עם הגוי בחצר אינו אוסר עליו עד שיהו שני ישראלים דרים בשני בתים ואוסרים זה על זה אז הגוי אוסר עליהם". וכע"ז לשון השו"ע "עד שיהו שני ישראלים דרים בשני בתים ואוסרים זה על זה אז העכו"ם אוסר עליהם". והוא מלשון המשנה "עד שיהו שני ישראלים אוסרים זה על זה".

הגזירה מ"מ כיון שלא גזרו בחד והכא
 כחד חשיבי אי"ז בכלל הגזירה. וכע"ז
 כתב הפמ"ג גבי גר תושב, דמבואר
 ברמב"ם שדינו כעכו"ם והקשה הפמ"ג
 הרי אינו חשוד על שפיכות דמים וא"כ
 היה לו לאסור אפילו בחד דשכיח דדייר,
 וכתב דמ"מ לא פלוג.

ד. **אמנם** הבית מאיר כתב דמה שאין
 הגוי אוסר בכה"ג דמקבלי
 פרס, וכן בגוונא דהרבה ישראלים דרים
 בבית אחד, היינו משום דהוי מילתא דלא
 שכיחא ובמילתא דלא שכיחא לא גזרו
 רבנן וכמ"ש דאין העכו"ם אוסר על
 ישראל יחידי כיון דלא שכיח דדייר גביה.

סתירת הסוגיות בזה

ה. **ויש להוכיח** כהב"מ מהמבואר בגמ'
 (ג:): גבי מעשה דלחמן בר
 ריסתק דלא אוגר רשותיה ואמר להו אביי
 "זילו בטלי רשותיכו לגביה חד והוה ליה
 יחיד במקום נכרי ויחיד במקום נכרי לא
 אסר, אמרו ליה מידי הוא טעמא אלא
 דלא שכיח דדיירי והכא הא קדיירי, אמר
 להו כל בטולי רשותייהו גבי חד מילתא
 דלא שכיחא היא ומילתא דלא שכיחא לא
 גזרו רבנן". הרי מבואר דאע"פ שחשיבי
 כחד מ"מ אכתי איכא למיחש שמא ילמד
 ממעשיו ותלוי אם שכיח דדיירי או לא.

ו. **ולעומת** זאת מהגמ' בדף סה: נראה
 להיפך, דשם בגמ' אמרנן
 גבי ב' חצרות זו לפניו מזו וישראל ונכרי
 בפנימית וישראל בחיצונה דפנימי

במקומו מותר, ולגבי החיצונה אליבא
 דר"ע דס"ל שרגל המותרת במקומה
 אוסרת שלא במקומה אסורים גם
 בחיצונה, ופירשה הגמ' דשכיח דדיירי
 בכה"ג. והקשו תוס' ממ"נ אי שכיחי
 דדיירי א"כ אפילו בפנימית ליתסר ואע"פ
 דחשיב רק חד הרי ההיתר בחד משום
 דלא שכיח והכא הא שכיח, ואת"ל דלא
 פלוג רבנן א"כ מ"ט הוצרכה הגמ' לפרש
 דהאיסור משום דלא שכיח דדיירי אפילו
 אי שכיח ליתסר משום דלא פלוג. ותירצו
 תוס' דלקולא אמרינן לא פלוג אבל
 לחומרא לא אמרינן לא פלוג, ולפיכך
 היכא שהוא יחיד אפילו אי שכיח דדיירי
 אין העכו"ם אוסר עליהם, אבל היכא
 דלא שכיח דדיירי אע"פ שהם תרי אינו
 אוסר עליהם.

ולכאורה סוגיא זאת סותרת את המבואר
 בגמ' (דף ס"ג) דאף היכא
 שביטלו רשותיהו דחשיבי כחד אפ"ה
 כיון דשכיח דדיירי אוסר עליהם העכו"ם
 הרי דלא אמרינן לא פלוג לקולא.

ז. **בחידושי** הרשב"א הביא מדברי
 הגאונים דכולי סוגיא דב'
 ישראלים בב' חצרות זו לפניו מזו אינה
 הלכה כיון דאתיא כר"ע דס"ל רגל
 המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה,
 אבל לרבנן אין העכו"ם אוסר עליהם
 וקי"ל כרבנן, והראב"ד נחלק על זה
 משום דאי אפשר לדחות את כולה סוגיא
 מהלכתא וכתב דאפשר לקיים שתיהם ואף

שירת ישראל יהודי הדר עם העכו"ם שלמה תה

אלא שבאמת יל"ע לדברי תוס' מהסוגיא דלחמן בר ריסתק וכדלעיל.

ב' חצרות זה אצל זו ונכרי באחת
וישראלים בשניה

ה. בס"ג הביא השו"ע מתשובת הרא"ש דב' חצרות הפתוחות זו לזו ואין להם דריסת הרגל זה על זה ובחצר אחד דר אינו יהודי ובחצר אחרת דרים ב' ישראלים מכניסים ומוציאים מזו לזו בשבת ואי"צ לשכור מן הא"י, (ואף שבב' חצרות של ישראלים אסור כה"ג היכא שלא עירבו זה עם זה).

ופירש הט"ז (סק"ד) הטעם דבזה אין שייך שמא ילמד ממעשיו. ובשעה"צ (סקט"ו) כתב דלא אזלינן בתר טעם זה בשלימות שהרי בבית אחד אפילו יש בו כמה ישראלים דשייך בזה שמא ילמד ממעשיו אפ"ה לא הצריכו שכירות מן הנכרי.

ולפי דברי התוס' (סה:) הנ"ל דברי הט"ז צדקו מאד, דלקולא אמירנן לא פלוג ואף אי שכיח דדייר שרי ולכן בב' ישראלים הדרים בבית אחד אין העכו"ם אוסר, אבל לחומרא לא אמרינן לא פלוג, ולכן כתב הט"ז דבב' חצרות זה אצל זה אע"פ דחשיבי כתרי מ"מ כיון דלא שכיח דדיירי אין העכו"ם אוסר עליהו כיון דלא שייך טעם התקנה.

ט. בסוף הסימן הביא הב"י מהמרדכי בשם מהר"ם מרוטנבורג

לרבנן דר"ע אוסר עליהם העכו"ם ומשום דכל מה שהצריך ראב"י תרי משום דבזה שכיח דדיירי והכא אע"ג דחשיבי כחד בכל חצר אפ"ה שכיח דדיירי, ומה שכתוב בגמ' דאתיא כר"ע לרווחא דמילתא נקט כן. ובחידושי הריטב"א כתב דאין הדבר מתחוויר דמאי רווחא דמילתא שייך בזה, אלא שהקשה מעובדא דלחמן בר ריסתק דאמרי' שכל היכא דשכיח דדייר אף שחשיב כישאל יחידי אפ"ה אוסר, וכתב דנראה לקיים דברי הראב"ד דהלכתא דב' ישראלים זה לפנים מזה דעכו"ם אוסר עליהם, ונהי דבסוגיא כאן נראה דכל שהם תרי ישראלים אף אי שכיח דדיירי אינו אוסר מ"מ הסוגיא בדף ס"ג גבי לחמן בר ריסתק פליגא וכיון דשכיח דדיירי אוסר עליהם ואע"ג דחשיבי כחד, ועיי"ש שדן לפי"ז דיתכן שאסורים גם בפנימית ואע"ג דגם אליבא דר"ע בפנימית חשיבי כחד, מ"מ אין הדבר תלוי אם חשיבי כחד או כתרי דמ"מ שכיח דדיירי.

עכ"פ מבואר מדברי הריטב"א דס"ל ששתי הסוגיות פליגי אהדדי וקי"ל כהסוגיא בדף ס"ג דאם שכיח דדייר אפילו הוא יחיד אוסר עליו העכו"ם, וזה ממש כדברי הבית מאיר ודלא כפמ"ג.

אך מדברי תוס' חזינן כהפמ"ג שהרי כתבו דבב' דחשיבי כחד אף אי שכיח דדיירי אין העכו"ם אוסר עליהם.

דפליג על הרא"ש וס"ל דבכה"ג כיון שמשתמשים במבוי אחד חיישינן דילמד ממעשיו ואוסר עליהם, ולכן אסורים להוציא מחצרם לחצר העכו"ם ואפילו דרך פתח שביניהם ואפילו דרך חלון הגבוה למעלה מ', אבל אם אין חצר הגוי פתוחה לאותו מבוי אלא למבוי אחר ואינם פתוחים זל"ז אלא ע"י פתח למעלה מ' מותרים להשתמש זה עם זה כיון דלא שכיח דמשתמש ישראל בהדיה ליכא למיחש שמא ילמד ממעשיו ולא בעי שכירות.

הנה פליגי הרא"ש והמרדכי בתרתי, חדא היכא שיש לשניהם פתח לאותו מבוי אם מותר להם להשתמש זה עם זה דרך פתחים למעלה מ'. ועוד פליגי היכא שיש ביניהם פתח למטה מ' אם חצר העכו"ם אוסרת על הישראל.

ולגבי מחלוקתם אם אוסר עליו העכו"ם ע"י פתח למטה מ' יש לבאר אליבא דהט"ז דפליגי אם ע"י תשמיש למטה מ' שייך שילמד ממעשיו. ולמשנ"ב יתכן שבזה לכו"ע ליכא חששא דילמד ממעשיו אלא דמ"מ להמרדכי כה"ג אוסר כיון שבישראל כה"ג אסור גם בעכו"ם אוסר עליו דגם זה בכלל הגזירה ואע"ג דלא שייך בזה שילמד ממעשיו, ולהרא"ש אינו אוסר דלא גזרו אא"כ שרוי עמו באותה חצר.

ולגבי מחלוקתם אם היכא שפתוחים שניהם לאותו מבוי אסורים יש

לבאר דהנה זה פשוט שגם להרא"ש אוסר עליהם העכו"ם במבוי וכמו שהוכיח הב"י מעובדא דלחמן בר ריסתק, ומשום דהתם שכיח דמשתמשי וחיישינן שמא ילמד ממעשיו, וזה פשוט דגם להמרדכי תשמיש דרך חלון (עכ"פ גבוה מ') אינו גורם שילמד ממעשיו דהאי תשמיש לא שכיח, אלא דס"ל להמרדכי דכיון דבמבוי שייך החשש דילמד ממעשיו משו"ה אסרו גם את הטלטול מחצר לחצר כדי שהישראל יצא משכונתו ולא ילמד ממעשיו, אבל הרא"ש ס"ל דדוקא במקום שבו שייך החשש שילמד ממעשיו שם אוסר הטלטול אבל אינו גורם איסור השתמשות דרך החצרות כיון שע"י השתמשות זו אין חשש שילמד ממעשיו.

שנים שיש להם תפיסת יד זה אצל זה,
וסתירת הרמ"א

י. הרמ"א בסוף ס"א כתב (ומקורו מהב"י בסוה"ס מצאתי כתוב וכו' והוא מתשובת מהרי"ל) "ישראל שהשאל או השכיר בית לחבירו אע"פ שיש לו תפיסה בבית לא מהני וצריכים לשכור מהאינו יהודי". וקשה מאי שנא ממה שמבואר דמקבלי פרס מאביהם כיון דחשיבי כחד אין הגוי אוסר עליהם וה"נ כיון דיש לאחד אצל חבירו תפיסת יד חשיבי כחד ומ"ט אוסר העכו"ם.

ובדמשק אליעזר כתב דדוקא ב' דדיירי בבית אחד הם חשיבי כחד אבל אם הם דרים בב' בתים אע"פ שאין צריכין עירוב ביניהם אפ"ה לא מקילינן

דכתב בטעמא דתפיסת יד לא מהני וז"ל "והאי תפיסה הויא כמו עירוב או ביטול רשות דלא מהני במקום גוי, דתפיסת יד גורם לו שותפות בהא ביתא כמו בעה"ב השותף עם שכניו בין או בשמן וכו', אע"ג דהתירו רבותינו כמה בני אדם בבית אחד דחשיב לא שכיח דמירתת אבל תרי בתים מירתת גוי מיניהו ושכיחי דדיירי".

נראה דהלך כשיטת הבית מאיר דמה שב' ישראלים בבית אחד אינם אוסרים וכן מקבלי פרס היינו משום דלא שכיח ולכן לא גזרו ביה רבנן וממילא גבי תפיסת יד דשכיח דדיירי העכו"ם אוסר, אע"ג דלענין עירוב חשיבי כחד.

[**עוד** נראה מדבריו דס"ל דע"י תפיסת יד וכן כמה ששורים בבית אחד אי"ז דחשיבי כחד ולכן אין צריכים עירוב, אלא חשיבי כדוורים חלוקים וצריכים עירוב אלא שע"י תפיסת יד וע"י שדרים בבית אחד נחשב כאילו עשו עירוב ביניהם, ויתכן שלכן הוצרך לטעם דלא שכיחא, אבל אילו היו חשובים כחד, אף אם היה מילתא דשכיחא אפ"ה לא היו צריכים לערב וכסברת הפמ"ג דהיכא שחשובים כחד אי"ז בכלל גזירת חז"ל].

להחשיבם כחד כדי לפוטרים מלשכור מהנכרי, ודייק כן מדברי הרמב"ם, ודלא כהב"י שכתב דמקבלי פרס חשיבי כחד, ובוה א"ש מה שהצריך הרמ"א שכירות היכא שיש להם תפיסת יד זה אצל זה.

דברי הגר"א בזה

יא. **ובביאור** הגר"א כתב דהמצאתי כתוב פליג אף על מקבלי פרס וסברי דגם בזה חשיבי תרי ואוסר עליהם העכו"ם, ובאמת למאי דפסק השו"ע דבמקבלי פרס אין העכו"ם אוסר ה"ה דאם יש לאחד אצל חבירו תפיסת יד אין העכו"ם אוסר עליו. אלא שבדברי הרמ"א לא נראה כן שהרי על דברי השו"ע שכתב דנכרי אוסר על ב' ישראלים דוקא אם אוסרים זה על זה לא השיג הרי דמודי ליה וא"כ לא היה לו להביא את דברי המהרי"ל גבי תפיסת יד.

ולדברי הגר"א שפליגי אהדדי, יש לומר דפליגי בגדר הנ"ל דהכא חשיבי כחד אך מ"מ שכיח דדיירי, ולדעת המהרי"ל בכה"ג אוסר עליהם דשייך בזה טעם הגזירה ולא אמרינן דלא פלוג.

יב. **ובאמת** כדברי הגר"א וכביאור הנ"ל נראה מלשון מהרי"ל עצמו

סימן מ"ט

ישראל ששכר חדר מנעה"ב עכו"ם

דברי הרמ"א דשכירות הבית אינה מועילה לענין חלקו של הגוי שלא יאסור * תמיהה על הרמ"א שפסק בזה כדברי ההג"א * ביאור החזו"א בטעמא דבעינן עוד שכירות בחלק בעה"ב * דין חמשה נכרים השרויים בחצר אחת * חמשה נכרים בטרקלין אחד

בחצר". וסיים הב"י על זה "ונראה שהגאונים האלו מיירי כשאין בספינה בתים מיוחדים אבל אם יש בה פשיטא שצריכין לשכור מהגוי ואח"כ לערב כדין חצר", ויש להעיר מנ"ל להב"י לפרש כן בדברי הגאונים הרי יש לומר שאע"פ שיש בתים מיוחדים אפ"ה אי"צ לשכור מן הגוי, וכסהברא שצידד השבה"ל דדי להם במה ששכרו את חדריהם בספינה דבכלל זה כלול גם שכירות חלקו של הגוי להתיר טלטול בשבת.

תמיהה על הרמ"א שפסק בזה כדברי ההג"א ב. והנה מקור דברי הרמ"א הוא מההג"א (סימן א') בשם או"ז, ויש לתמוה על הרמ"א שפסק כדבריו, דהנה שם כתב האו"ז בתחילת דבריו "ובא"ז פסק דצריך להשכיר מן העכו"ם בכל שבת ושבת ולא מצי למיגר בפעם אחת לשבתות הרבה, דמידי הוא טעמא אלא כדי שיצא מן החצר ולא ילמד ממעשיו ואי פעם אחת הוא שוכר ודיו אמאי יצא והלא שוכר

דברי הרמ"א דשכירות הבית אינה מועילה לענין חלקו של הגוי שלא יאסור
א. כתב הרמ"א (ס"א) "אבל אם הבית של אינו יהודי ושכרו ישראל ממנו ואינו יהודי דר בבית עמו אין שכירות הבית מועיל לענין שכירות העירוב". וביאר המשנ"ב (סק"ז) דס"ד שבכלל השכירות כלול ג"כ שכירות על החלק שנשאר ביד בעה"ב וכדי שיוכל לטלטל בשבת קמ"ל דלא אמרינן הכי.

ובב"י (סוף הסימן) הביא מהשבלי הלקט גבי ישראלים ששכרו בתים ספינה שהסתפק בסברא זו וז"ל "ומסתבר דכל זמן שהם צריכין עירוב צריכין לקנות רשותו של גוי, או י"ל כיון ששכרו הספינה די להן באותו שכר, והנכון לפרש ולהבליעו בשכר הספינה, ורב יהודאי גאון נשאל מהו לשכור רשות גוי ולטלטל בספינה בשבת והשיב דלא צריך, וגאון אחר גם כן כתב דאין צריך לקנות רשות מן הגוי בספינה כמו

שידת ישראל ששכר חדר מבעה"ב עכו"ם שלמה תט

דדברי האו"ז אינם דוקא לשיטתו, אלא אף את"ל דאי"צ שכירות בכל שבת (וכן לענין שבת ראשונה) צריך לשכור ממנו, ומה שסיים שצריך לשכור בכל שבת אי"ז טעם דלא מהני השכירות מבלעדי שכירות אחרת, אלא קושטא דמילתא נקט לפי שיטתו דבעינן שכירות בכל שבת, (אמנם לגירסא שבאו"ז הנדפס לפנינו דגרסי "והואיל וכן", הרי מבואר להדיא דדבריו הם דוקא משום שצריך לשכור בכל שבת).

וטעמא דמילתא דלא אמרינן דבכלל השכירות כלול ג"כ שכירות בחלק של הגוי שנשאר, פירש החזו"א (שם ובסק"ה) "דלא חשיב שכירות הראשונה כשכירות החצר דשכירות קבועה לצורך ההשתמשות לא חשיב שכירות אלא צריך לשכור חלק העכו"ם שמיוחד לתשמיש העכו"ם תמיד ומזה צריך לשכור ליום השבת, ולעולם צריך שכירות מבלעדי שכירות עיקר דירתו". והביאור בזה שהרי הטעם שהצריכו לשכור כדי להטריח עליו שיצא, וא"כ לא יתכן שעצם שכירות הדירה ממנו שעל ידה בא לדור אצלו היא תהא מתרת. ויתכן שזו סברת הרמ"א שס"ל דלא אמרי' דבכלל שכירותו כלול גם שכירות בחלקו של העכו"ם, דאף לו יהי כן מ"מ

אפילו בפחות משו"פ^א, וכן (ובאו"ז הנדפס לפנינו הגירסא היא והואיל וכן) ישראל הדר עם הנכרי בעל ביתו בבית אחד אע"פ שנותן לו שכר דירה צריך לשכור ממנו בכל שבת כדי לטלטל כדי להטריח על הישראל שיצא משם" עכ"ל.

ולכאורה דדברי האו"ז חזינן דבאמת אמרי' לסברא זו דבכלל שכירות הבית כלול גם שכירות בחלקו של הגוי, ומה שלא מהני משום דס"ל לאו"ז שצריך לשכור בכל ער"ש וא"כ מה יועיל דנחשב ששכר מהגוי מ"מ צריך לשכור בכל ערב שבת (ולשבת ראשונה שאחר השכירות יש לומר דמהני לשיטתו ומטעמא דגם זה בכלל שכירות הבית), אבל השו"ע והרמ"א (ס"ו) ס"ל כדעת הרא"ש (סימן א') שאי"צ לשכור בכל ערב שבת וא"כ מהיכי תיתי לומר דלא מהני מה ששכר חלק מהבית מן הגוי ושלא אמרי' דכל זה כלול בשכירות הבית מן העכו"ם, וצ"ע.

ביאור החזו"א בטעמא דבעינן עוד שכירות בחלק בעה"ב

ג. **וראיתי** בחזו"א (סימן י"ח סק"ו) שעמד בזה ומתחילה צידד שדברי האור זרוע הם דוקא עפ"י שיטתו שצריך שכירות בכל ערב שבת, ואח"כ כתב

א. קשה דבגמ' מבואר דעכו"ם לא מוגר משום דחייש לכשפים, אבל אין מניעת השכירות מחמת שלא ירצה הישראל לשכור. וכבר העיר כן הרש"ש על רש"י (ד"ה אלא) שכתב "והפסידוהו חכמים לישראל הדר עמו כדי שיקשה בעיניו ליתן שכר בכל שבת ושבת ויצא משם" עיי"ש.

לא מהני שהרי בעינן שישכור דוקא אחר
שנתיישב עם העכו"ם.

דין חמשה נכרים השרוים בחצר אחת

ד. עוד כתב האו"ז "ואם יש מבעלי בתים
נכרים אפילו עשרה, ודרים כולם
עמו בבית צריך למיגר רשות מכולהו".

וכן מבואר בתשובות הרשב"א (ח"א סימן
תרל"ח, הביאו הב"ח) בשם הירושלמי
וז"ל "וגרסינן בירושלמי אמר רבי יוסא
עשרה גוים שהיו דרים בבית אחד כל
אחד צריך להשכיר רשותו".

וצ"ב מאי שנא מהא דשוכרין משכירו
ולקיטו ולא אמרי' דצריך לשכור
מכל אחד בפנ"ע. אמנם החילוק ברור
דשכירו ולקיטו הוא טפל לבעה"ב לכן
חשיבי כחד ממש וקם תחת הבעה"ב,
משא"כ חמשה נכרים הדרים ביחד
דאין אחד טפל לחבירו, וכן הוא
בחזו"א (סק"ד).

ויתכן דאזיל לשיטתו וה"נ צריך לשכור
מכל אחד כדי להטריח עליו
שיצא. אלא שא"כ יש להעיר קצת מאי
טעמא בחמשה השרוין עם הגוי בחצר
אחת אחד שוכר בשביל כולם (כמבואר בגמ'
סו.) ולא הטריחו כל אחד לשכור בפנ"ע.

ונראה דסברת האו"ז בזה, שהרי גבי
ביטול רשות מבואר לקמן (סו):
דאם איכא שנים שלא עירבו צריך כל
אחד מהם לבטל רשותו, משום דביטול
רשות היינו אסתלוקי מחלקו ואינו יכול

לפעול בשביל חבירו דדומה למוציא וחב
מחבירו והיאך יתן אחד חלקו של חבירו,
ולכן צריך שכ"א יתן את חלקו, ולא דמי
לעירוב שהמערב דומה כקונה את הבית
שמניחים בו את העירוב וכזוכה לחבירו
ובזה יכול לפעול גם בשביל חבירו,
ומעתה גבי שכירות פשוט דצריך לשכור
מכל אחד ולפיכך חמשה השרוים בחצר
אין אחד יכול להשכיר בשביל חבירו.

חמשה נכרים בטדקלין אחד

ה. הב"י (סט"ו ד"ה כתוב) כתב על דברי
ההג"א דצריך להעמיד דבריו
שלכל אחד יש חדר מיוחד בבית שאין
לחבירו רשות להשתמש בו, וכמו
שהעמידו תוס' ההיא דירושלמי שישאל
ונכרי הדרים בבית אחד צריך הישראל
לבטל והנכרי להשכיר, וכן הוא במשנ"ב
דהרמ"א (סט"ו) פסק כדברי ההג"א דצריך
לשכור מכל אחד, וכתב על זה המשנ"ב
(סקנ"א) "דהיינו דוקא שהם בחדרים
המיוחדים לכל אחד, אבל אם דרים
בשותפות או שבחדר אחד יש רשות
לשניהם להשתמש בו אין צריך לשכור רק
מאחד מהם".

וכדבריהם מבואר להדיא בדברי
התורא"ש (סו.) שהביא את

דברי תוס' ואח"כ הוסיף "הלכך נראה
לה"ר יעקב מקינון דודאי אם היה
הישראל יכול לערב כגון שבא לפנינו
לישאל מער"ש הוה סגי בעירוב הישראל
גם בשביל הגוי כמו בשכירו ולקיטו

שירת ישראל ששכר חדר מבעה"ב עכו"ם שלמה תיא

חמשה עכו"ם ששבתו בטרקלין אחד סגי לשכור מאחד מהם.

ו. ומה שחילק בין ביטול רשות לשכירות, דביטול רשות מאחד מהם לא מהני, ואף שתררויהו ענינם אסתלוקי רשותא, היינו משום דדין זה דסגי בשכירות ועירוב מאחד מהם היינו משום דכולם חשיבי כחד, וגבי שכירות שנוטל דמי שכירות עבור חלקו בחצר א"כ לא סילק בעלותו מן החצר ועדיין הוא מעורב עמהן, משא"כ בביטול רשות כשמבטל רשותו מסתלק מחלקו שבחצר ועי"כ הוא נפרד מהם ואינו כאחד מהם, ובמה יהא ניתר חלק האחרים שבחצר.

ואדרבה עדיף טפי משכירו ולקיטו כיון שיש לו חלק בעיקר דירת הבית, אלא מיירי שהישראל שכח לערב מער"ש דהשתא אין תקנה כי אם בביטול ישראל והגוי להשכיר, דשכירות הגוי לבד אינו מועיל אלא להפקיע דירת הגוי שהיא גרועה ולא שמה דירה, וגם ביטול של ישראל לא סגי לגוי דלא דמי לעירוב דחמשה השרויין בבית אחד עירוב אחד לכולן, אבל חמשה השרויין בבית אחד ושכחו ולא עירבו עם בתים שבחצר צריך כל אחד ואחד לבטל את רשותו, וכן חמשה גוים הדרין בבית אחד אין צריך לשכור אלא מאחד מהם כמו מערב דחמשה ששבתו בטרקלין דאחד מערב ע"י כולן". הרי מבואר להדיא דגבי

סימן נ'

בגדר שכירו ולקיטו

בגדר היתר שכירו ולקיטו אם הוא כשליח או כבעלים * שיטת רש"י דשכיר ולקיט ישראל יכול לערב והבנת הרשב"א בדבריו * שיטת הראב"ד והרשב"א והרמב"ם דאינו יכול לערב ובעיני דוקא שכירות מן השכירו ולקיטו * יבואר דפליגי בחקירה דלעיל * הנפק"מ בין רש"י לראב"ד * הבנת הב"י בשיטת רש"י ולפי"ז אין ראייה ששכירו ולקיטו נידון כבעלים * יבואר דהמשנ"ב הביא את שתי ההבנות בדעת רש"י * שכירות מן הגוי ע"י מי שאינו מבני החצר * קושית החזו"א על שיטת רש"י אמאי בעינן לדין אחד שוכר ע"י כולן ויבואר שקושיא זו תלויה בהבנת הרשב"א והב"י ברש"י * מדברי הרשב"א בתשובה גבי נתחלף השכירו ולקיטו מוכח דדינו כשליח * הערה היאך מהני שליחות מן השכירו ולקיטו בע"כ של הבעלים * אם בעינן שיהא לשכירו ולקיטו רשות להשתמש ברשות הגוי * הוכחה מקושיית התוס' בדף ס"ו דס"ל כדעת רש"י * פשטות תירוץ הראשון של תוס' דדינם כשליח והערה בזה * תירוץ השני של תוס' והבנת הב"י והב"ח בדבריהם * להבנת הב"י בתירוץ תוס' נראה שסברי דדינו כבעלים * סתירה בדעת הב"י אי בעי שיהא לשכירו ולקיטו רשות שימוש * ישוב הב"י ויבואר דב' הדינים שייכי בשכירו ולקיטו דהיכא דמשכיר בע"כ של הבעלים דינו כבעלים ובמשכיר מדעתם שייך לדונו גם כשליח * נפק"מ בזה לשכירו ולקיטו של ישראל * אם בייחד לו מקום חשיב כשכירו ולקיטו * תמיהה בדעת הטור וסתירת דבריו בגדר שכירו ולקיטו * פלוגתת הב"י והב"ח אם הטור פסק אף כתירוץ קמא של תוס' * ביאור ספק הגמ' גבי חמשה שכירין ולקיטין, והוכחה מזה לדעת רש"י כפי שביארו הרשב"א * ביאור ספק הגמ' אליבא דהראב"ד ודעימיה * ביאור נוסף בבעית הגמ' עפ"י דברי תוס' לקמן דף ע"ב * וזאת תורת העולה

**בגדר היתר שכירו ולקיטו אם הוא כשליח
או כבעלים**

א. בגמ' (סו.) אמרינן דאפשר לערב ע"י שכירו ולקיטו של בעה"ב ואפשר לשכור על ידו, ויש לדון בגדר ההיתר ע"י שכירו ולקיטו, אם העירוב והשכירות הם עם הבעלים והשכירו

ולקיטו הוא פועל בשליחותם, או שהשכירו ולקיטו נידונים כבעלים והעירוב והשכירות הוא עם השכירו ולקיטו.

ב. וכדי לבאר היטב את הצד שהוא כבעלים יש להקדים את דברי

שירת

בגדר שכירו ולקטו

שלמה

תיג

החזו"א, שביאר היטב והחזיק בצד זה, טרם נבאר את דעת הראשונים אשר מימיהם אנו שותים.

בסימן י"ח (סק"ד) כתב דכששוכרין משכירו ולקטו אף שאין זה שכירות מן הדין הקילו בזה שיהא חל שכירות על חלקו שיש לו רשות השתמשות, וממילא חשיב שכירות לכל חצר העכו"ם דסגי בשכירות מקצתו, ומ"ש לעיל סק"א (והיינו מה שהוכיח שם מהא דאי"צ רשות למלאות חצרו מוהרקי ואבורגני דאי"צ שכירות לכל תשמישי החצר), וכן כשנותן עירובו מתערב מקצת רשות עכו"ם ובזה הפקיעו חכמים כבר גזירתם מדירת עכו"ם, וכעיי"ז כתב בסק"ט וז"ל "שאינ שוכרין מהשכיר כל רשות בעליו, שלא עשאוהו חכמים שליח להשכיר, אלא אלמהו לכוחו להשכיר חלקו".

ג. **אלא** שיש להעיר דכיון שכל ההיתר בשכירו ולקטו בנוי על היסוד דמהני שכירות חלקית, והא דמהני שכירות חלקית הוכיח החזו"א מהא דמהני שכירות רעועה בלא מוהרקי ואבורגני, וא"כ למ"ד שכירות בריאה בעינן והיינו דבעי שיהא לו רשות למלאות חצרו אם ירצה ליכא ראייה דסגי בשכירות על חלק מהחצר ואדרבא חזינן דבעינן שכירות לזכות השתמשות בכל החצר, וא"כ יצא דלמ"ד שכירות בריאה בעינן לא מהני שכירות משכירו ולקטו, ולא מצינו מי שחילק בזה.

ועוד דתוס' פירשו דמוהרקי ואבורגני היינו כתיבה וחותמות דלמ"ד דסגי בשכירות רעועה אי"צ כתיבה וחותמות, אבל לא הוזכר שסגי בשכירות חלקית, וא"כ לדבריהם אין מקור לזה, וממילא נפל הבנין וא"א לפרש את ענין שכירו ולקטו דמהני משום דחשיב כשכירות חלקית.

שיטת רש"י דשכיר ולקטו ישראל יכול לערב והבנת הרשב"א בדבריו

ד. **בגמ'** (סד.) "אלא אמר רבא ליזיל חד מינייהו וליקריב ליה ולשאול מיניה דוכתא דהוה ליה כשכירו ולקטו, ואמר רב יהודה אמר שמואל אפילו שכירו ואפילו לקטו נותן עירובו ודיו".

וכתב רש"י "אפילו שכירו ולקטו של נכרי אם ישראל הוא נותן עירובו עם בני מבוי ודיו".

וכעיי"ז כתב בדף סו. אהא דאמרי' "ומה מערב אפילו שכירו ולקטו, אף שוכר אפילו שכירו ולקטו". ופירש רש"י "ומה מערב אפילו שכירו ולקטו דנכרי, אם ישראל הוא כדאמר לעיל נותן עירובו ודיו, אף שוכר אפילו שכירו ולקטו דנכרי, אם נכרי הוא משכיר רשות אדוניו לדיורי החצר".

בחינושי הרשב"א (בדף ס"ד) הקשה "תמיהא לי היאך נותן זה עירוב והלא אינו דר שם ולא מקום פיתא איכא ולא מקום לינה איכא", וכוונתו

שאמרנו דשכירו ולקיטו של אדם נותן עירובו ודיו, והא דרב יהודה לדמיון בעלמא נקטיה, ונכון הוא."

וכדבריהם כתב הרמב"ם (פ"ב הי"ב) וז"ל "ואפילו היה שכירו או שמשו ישראל הרי זה משכיר שלא לדעתו, שאל מן הגוי מקום להניח בו חפציו והשאלו הרי נשתתף עמו ברשותו ומשכיר שלא לדעתו", הרי מבואר דבעלים נכרי ושכירו ולקיטו ישראל בעינן שכירות מן השכיר ולקיט.

יבואר דפליגי בחקירה דלעיל

ו. **ביאור** הדברים דלרש"י שעושים עירוב עם השכירו ולקיטו א"כ מוכח דהוא נידון כבעלים ולא רק כשליח, ולכן הקשה הרשב"א דאם אינו דר שם היאך נותן עירוב, וכתב דהקילו גבי עכו"ם, ולפי"ז בבעלים ישראל (שדירתו דירה מעיקר הדין) לא יהא בכה"ג דין שכירו ולקיטו כיון שאינו דר שם וליכא מקום פיתא, ונהי דהבעלים דרים אך מ"מ השכירו ולקיטו אינו שליח של הבעלים ולא מהני מה שהבעלים דרים שם.

אך להראב"ד אין העסק עם השכירו ולקיטו אלא הוא כשליח של הבעלים, וכמ"ש 'אלא חוזר ומשכיר במקום העכו"ם', וא"כ לא קשה מה שהקשה הרשב"א היאך נותן עירוב אף שאינו דר שם, שהרי הבעלים דרים שם והוא עושה בשליחותם, וממילא אם

להקשות על הא דאמרי' ליקריב חד מינייהו לגביה דהו"ל כשכירו ולקיטו, וליכא ראייה מדברי שמואל דאמר אפילו שכירו ולקיטו נותן עירובו ודיו, דאיכ"ל דאיירי היכא שהשכירו גר שם, וכתב "דלגבי ביתו של עכו"ם הקילו, דכיון דמדינא מידי לא צריך דדירת עכו"ם לא שמה דירה אלא משום גזירה, לאחר שהחמירו הקילו דאפילו שכירו ולקיטו שאין לו שם לא מקום לינה ולא מקום פיתא יהא כבעל הבית דעלמא כישראל הדר שם. ולפי פירוש זה דוקא בשכירו ולקיטו של עכו"ם אמרו, אבל בשכירו ולקיטו של ישראל בזמן שאין לו שם מקום פיתא או מקום לינה, למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, אינו נותן עירוב."

מבואר מכל זה דדעת רש"י דאם יש לנכרי שכיר ולקיט ישראל יכול לערב. ולכאורה חזינן שדעת רש"י שהשכירו ולקיטו נידון כבעלים (וכן הוא להדיא בדבריו סד. ד"ה חמשה, ויבואר לקמן) ולכן תלוי אם השכירו ולקיטו הוא עכו"ם או ישראל, ודין העירוב נקבע לפי דין השכירו ולקיטו.

שיטת הראב"ד והרשב"א והרמב"ם דאינו יכול לערב ובעינן דוקא שכירות מן השכירו ולקיטו

ה. **הרשב"א** סיים "אבל הראב"ד ז"ל פירש כי ישראל זה השואל ממנו מקום אינו נותן עירובו אלא חוזר ומשכיר רשותו במקום העכו"ם כמו

הבעלים עכו"ם לא מהני עירוב אף אם השכירו ולקיטו ישראל שהרי הוא עושה בשליחות הבעלים אלא צריך שכירות דוקא. ואם הבעלים ישראל מהני עירוב ע"י שכירו ולקיטו אף היכא שאינו דר שם דמ"מ זהו מקום פיתא של הבעלים.

ומה שכתב דשכירו ולקיטו נותן עירובו ודיו, לפרש"י היינו אף בשכירו ולקיטו של נכרי ואפילו אינו דר שם, אבל בשכירו ולקיטו של ישראל לא מהני היכא שאי"ז מקום פיתא של השכירו ולקיטו, (ואם הוה מקום פיתא של השכירו ולקיטו י"ל דמהני), ולהראב"ד איירי דוקא בשכירו ולקיטו של ישראל ומהני אפילו אינו דר שם.

הנפק"מ בין רש"י לראב"ד

ז. ונמצא שיש ב' נפק"מ בין רש"י לראב"ד ותלוי בחקירה הנ"ל; א. בבעלים עכו"ם ושכירו ולקיטו ישראל אי בעינן שכירות או שמהני עירוב, דלרש"י מהני עירוב ולראב"ד בעינן שכירות. ב. היכא שהבעלים ישראל אם מהני עירוב ע"י שכירו ולקיטו שאינו דר שם, דלהראב"ד מהני ולרש"י לא מהני. (ומסתעף מזה אם גבי בעלים עכו"ם צריך לקולא מיוחדת בשכירו ולקיטו היכא שאינו דר שם).

ולכאורה יש נפק"מ נוספת אם הבעלים נכרי ויש לו שכיר ולקיט ישראל אם אפשר לשכור מן הישראל (לשיטות הראשונים בסימן ש"פ ס"ג דלא

מהני שכירות מישראל), דלשיטת רש"י יש מקום לומר דלא מהני שכירות ממנו שהרי הא דמהני דין שכירו ולקיטו היינו משום דהשכיר חשיב כבעלים וכיון שהוא כבעלים א"כ לא מהני שכירות מיניה, אך לשיטת הראב"ד דהשכיר עביד בשליחות בעה"ב א"כ כיון שבעה"ב נכרי מהני שכירות מהשכיר ולקיט.

ה. ומשנ"ת דלרש"י עפ"י הבנת הרשב"א שכירו ולקיטו הוא כבעלים, כן מבואר גם בדברי הרשב"א בתשובה (ח"ד סימן רח"ץ) וז"ל "ורש"י ז"ל פירש ששכירו ולקיטו כבעל הבית, ואם הוא ישראל אותו שכיר או לקיט נותן עירובו כבעל הבית". (אלא שנחלק עליו הרשב"א שם ובח"ה תשובה ה', וס"ל דלא מהני עירוב ובעי' שכירות דוקא וכשיטת הראב"ד שהביא הרשב"א בחידושיו).

הבנת הב"י בשיטת רש"י ולפי"ז אין דאיה ששכירו ולקיטו נידון כבעלים

ט. הב"י פירש באופ"א את דברי רש"י דס"ל שמהני עירוב מאותו חד דשאל מקום ברשות הגוי להניח ביה מידי, דהבין בדעת רש"י דכשם שמהני שכירות מגוי ה"ה דמהני שאלה מגוי, וכשם שמהני אחד שוכר ע"י כולם ה"ה דמהני אם אחד שואל ע"י כולם, ולכן ע"י שאחד מבני החצר שאל מרשות הגוי רשות לאנוחי ביה מידי מהני כמו שכירות, ומ"ש 'נותן עירובו ודיו' היינו

כדי שיתערב עם כל שאר בני החצר שעיי"ז מהני שהוא אחד מהם, ושוכר או שואל בשביל כולם. וכדעת הרשב"א כתב דלא מהני ומשום דבעינן דוקא שכירות ולא שאלה, ומה שלא מועיל לערב מן השכיר ולקיט משום דאינו שוכר מן השכיר אלא מבעה"ב ומסתייה שיהא דינו כבעה"ב.

נראה שהבין הב"י דלכו"ע אין השכירות מן השכירו ולקיטו אלא השכירות היא מן הבעלים, והשכירו ולקיטו הוא רק בשליחות הבעלים, אלא דלרש"י אי"צ לשכור מאותו אחד ששאל מקום מן הבעלים משום שהוא עצמו שאל מן הגוי ומהני לכל בני החצר שעירבו עמו, (ומה שצריך ליתן עירובו היינו משום חלקו שהוא אחד מבני החצר), אבל אין העירוב והשכירות מן השכירו ולקיטו, ולהרשב"א לא מהני שאלה וצריך לשכור מן הגוי, אלא שמהני שכירות מן השכירו ולקיטו ומשום שהוא קאי תחת הבעלים והוי כשלוחם. (ועיי' בחידושי רע"א ובמשנ"ב בריש הסימן שדנו אי מהני שאלה מהגוי, וציינו לדברי הב"י שתלה דין זה במחלוקת הראשונים).

ולפי"ז צריך לפרש גם במ"ש רש"י בדף ס"ו גבי כל שכיר ולקיט דאם הוא ישראל נותן עירוב, דמה שהוא שכיר ולקיט זה עצמו כשאלה מן הגוי, ומה שצריך השכיר ולקיט ליתן עירוב היינו כדי שיהא אחד מבני חצר ועיי"ז יהני מה

ששואל מן הגוי וכדין אחד שוכר בשביל כולם. ולפי"ז לכאורה בעינן שיהא לשכיר ולקיט רשות

יבואר דהמשנ"ב הביא את שתי ההבנות בדעת רש"י

י. **השו"ע** (סי"ב) הביא את שתי שיטות הראשונים, וז"ל "אם אינו רוצה להשכיר יתקרב לו אחד מבני החצר וכו' דהוה ליה כשכירו ולקיטו ומשכיר שלא מדעת האיני יהודי, וי"א שאי"צ להשכיר אלא נותן עירובו ודיו". ודעה שניה היא שיטת רש"י, וכתב המשנ"ב (סקמ"ב) "נותן עירובו ודיו, לכאורה משמע דלא צריך לעירוב אלא כשהוא מבני החצר וכמו שמיירי המחבר אבל בחידושי הרשב"א משמע דאפילו אינו דר בחצר הצריכו חכמים ליתן חלק בעירוב משום האי בית של עכו"ם דחשבינן ליה כאילו דר שם". הנה ב' צדדים אלו בדברי רש"י הם הבנת הב"י והבנת הרשב"א ברש"י, דלהבנת הב"י אין השכירו ולקיטו צריך לערב בשביל חלק הגוי דעצם השאלה ממנו מתירה, ומה שכתוב נותן עירובו היינו מפני חלקו של השכיר שהוא אחד מבני החצר, ולפיכך כתב המשנ"ב דאם אינו מבני החצר אי"צ לתת עירוב בשביל חלקו, וממילא סגי בהא דאושיל דוכתא להתיר את חלק הגוי. ואח"כ הביא את דברי הרשב"א שאע"פ שאינו מבני החצר צריך לערב והיינו כהבנת הרשב"א ברש"י דהקילו חכמים שהשכירו ולקיטו של הגוי הוא נידון

כבעלים וכאחד מבני החצר ואע"פ שאי"ז מקום פיתא דידיה וממילא אף אם אינו מבני החצר צריך לערב, דדנים אותו כאילו דר בחצר.

שכירות מן הגוי ע"י מי שאינו מבני החצר יא. אלא שיש להעיר דמשמע מדברי המשנ"ב דכשאינו מבני החצר והשאל את רשות העכו"ם מהני לתקנת בני החצר שאין העכו"ם אוסר עליהם, ומינה דה"ה שכירות מן העכו"ם מהני אף שהשוכר אינו מבני החצר, ולכאורה הדברים תמוהים היאך מתקיימת בזה תקנת השכירות אצל בני החצר, ולא מצינו אלא דחמשה השרוין בחצר דאחד שוכר בשביל כולן אך שם עכ"פ הוא מבני החצר, ובשלמא לפי מה שהביא מדברי הרשב"א ניחא דהקילו שע"י ששוכר מן הגוי נחשב כאחד מבני החצר ולפיכך נותן חלקו בעירוב, וכיון שגדרו כאחד מבני החצר ניחא דשוכר בשביל כולן, אך סברת המשנ"ב דס"ל דאי"צ ליתן בעירוב כיון שאינו מבני החצר תמוהה דא"כ היאך יכול לשכור (וכבר העיר כן בבית שמחה עמוד ש"ט).

ואולי יש ליישב דכיון שאירי הכא בשאל דוכתא לאתנוחי ביה מידי

כדי להתיר את הטלטול, ממילא נחשב כשלוחם ולפיכך מהני אף שאינו מבני החצר, ובאמת אה"נ ואם היה שואל את רשות הגוי שלא לשם תקנת עירובין בזה לא מהני שאלתו אם אינו מבני החצר, ובפרט לפי הצד בביה"ל (ס"ט ד"ה בשביל) דהא דגבי חמשה השרוין בחצר אחת אחד שוכר ע"י כולן, היינו משום שהוא כשלוחם וא"כ ה"ה דאם אינו מבני החצר מהני היכא דעביד בשליחותם.

קושיית החזו"א על שיטת רש"י אמאי בעינן לדיון אחד שוכר ע"י כולן ויבואר שקושיא זו תלויה בהבנת הרשב"א והב"י ברש"י יב. החזו"א הקשה על שיטת רש"י מהא דאמרי' דחמשה השרוין בחצר אחת דאחד שוכר ע"י כולן, ולמה ליה למימר אחד שוכר ע"י כולן תיפוק ליה דכיון דשכר הו"ל שכירו כמו שאל מינה דוכתא וכיון שמערב עמהן הותרו מדין שכירו. מבואר מקושיית החזו"א דס"ל שהשוכר מן הגוי שכירות להיתר טלטול חשיב כשכירו ולקישו ואע"פ שאינה אלא שכירות גרועה שאין ע"י כן זכות בחצר הגוי אפ"ה אפשר לשכור ממנו (ונפק"מ היכא ששוכר אחד שאינו מבני החצר דלא מהניא שכירותו אך מ"מ אפשר לשכור ממנו)^ק.

א. ונפק"מ מצויה בזה, בכה"ג שיש עירוב כללי של העיר ולשם כך שכרו מהעכו"ם או משכירו ולקישו את רשותם, דאם יש עירוב פרטי בתוך העיר כיון שלא רוצים לסמוך על העירוב הכללי דאי"צ לשכור מן העכו"ם שבשכונתם אלא יכולים לשכור ממי ששוכר ממנו לצורך העירוב הכללי ואע"פ שאין השוכר דר בשכונה שמערבים אותה בנפרד וא"כ אינו יכול לשכור לצורכם כיון שאינו שרוי עמהם בחצר, אך

קושית החזו"א אמאי בעינן לדין אחד שוכר ע"י כולן, דזה גופא טעמו של רש"י ומחמת האי דינא מהני הא דשאל דוכתא. אבל להבנת הרשב"א ברש"י, ע"י השאלה נעשה כשכיר ולקיט ושוב מערבין עמו שאר בני החצר, ולכן הקשה שפיר אמאי בעינן לדין אחד שוכר בשביל כולן, תיפו"ל שע"י ששוכר נעשה כשכיר ולקיט, וממילא אפשר לערב עמו כיון שהוא כבעלים, (והחזו"א לשיטתו דנקט בדין שכירו ולקיטו דחשיב כבעלים).²

מדברי הרשב"א בתשובה גבי נתחלף השכירו ולקיטו מוכח דדינו בשליח

יג. הב"י הביא מדברי הרשב"א בתשובות (ח"ה סימן ו') שנשאל אם שכרו

וכתב "דנפק"מ כשיצא השוכר מחצר ולא עירב עמהן דהותרו בשכירות ידידה, אמנם אפשר דבאמת אין הדין כן וצריך עיון". ולכאורה ספיקו בזה תלוי בנידון הביה"ל (ס"ט ד"ה בשביל) אם הא דאחד שוכר בשביל כולן היינו משום דחשיב כשליח של שאר בני החצר, ולפי"ז אף אם אח"כ יצא מהחצר אכתי קיימת השכירות ששכר בשליחות כולם, או שאינו כשלוחם אלא ממילא הותרו כולם, ולפי"ז אחר שיצא מן החצר כיון שאינו מבני החצר בעיני שכירות אחרת.

ולכאורה כל קושית החזו"א היא כפי הבנת הרשב"א ברש"י, דאילו למה שפירש הב"י דבעצם השאלה מן הגוי מתקיים דין השכירות וכדין אחד שוכר ע"י כולן, א"כ לא קשה כלל

מ"מ חשיב כשכירו ולקיטו ויכול להשכיר בשביל הגוי. [אלא שיש לדון בזה דכיון דלפי הצד שלא רוצים לסמוך על העירוב הכללי א"כ השכונה אינה יכולה להתערב עם העיר וממילא לא הועילה השכירות מן הגוי להיתר טלטול שהרי אינו יכול לטלטל מצד חסרון מחיצות, וממילא אין שום תועלת מהשכירות ויש לדון אם כה"ג נחשב כשכירו ולקיטו].

ב. ויש להוסיף עוד, דהנה מבואר בגמ' (סה:): ובשו"ע (סי"ח) דא"י שהשכיר ביתו לחבירו א"י, אם יכול המשכיר לסלק את השוכר תוך זמנו יכולים לשכור ממנו ואם לאו אינו מועיל אא"כ ישכרו מהשוכר. וכתב על זה החזו"א (סימן י"ח סק"ח) "ונראה דדוקא במשכיר עכו"ם אבל משכיר ישראל אין שוכרין ממנו אף היכי דמצי לסלוקי", ולא פירש הטעם לחלק בין אם המשכיר עכו"ם או ישראל. ונראה די"ל דהא דמהני לשכור מהמשכיר משום דהוי כשכירו ולקיטו (וכעין שכתבו הראשונים דאם יש למשכיר רשות להניח כליו חשיב כשכירו ולקיטו) ולמשנ"ת דעת החזו"א דדין שכירו ולקיטו הוא כבעלים וממילא המשכיר נידון כבעלים כומש"ה במשכיר שהוא ישראל אין שוכרין ממנו אלא בעיני עירוב דוקא, דדנים אותו כדיני ישראל ואע"פ שהשוכר עכו"ם.

ברם יש לומר דגבי משכיר גרע ולכו"ע אם הוא ישראל אין שוכרין ממנו, וזה עפ"י מה שביאר החזו"א בתחילת דבריו בטעמא שמהני שכירות מן המשכיר "דחשיב כאילו סלקו בשעה שהשכיר לישראל ובאותו רגע חזר והשכיר להעכו"ם השוכר ובשכירות זאת כבר הפקיעו חכמים גזרתם על דירת העכו"ם", הרי שס"ל דאין השכירות מן המשכיר משום דחשיב כשכירו ולקיטו אלא משום שנחשב כשליח של השוכר, ומעתה פשוט שאם המשכיר ישראל דלא יועיל שכירות מיניה שהרי דנים שהוא הבעלים היחידי ושהשוכר הגוי נסתלק, ובזה פשיטא דבעיני עירוב מהישראל.

שירת

בגדר שכירו ולקיטו

שלמה

תיט

מגזבר המלך ונתחלף הגזבר אם צריך לשכור מחדש. וכתב הרשב"א דאם שכרו לזמן אי"צ לחדש את השכירות ואף שנתחלף הגזבר "לפי שגזבר המלך כמלך והשוכר ממנו כשוכר מן המלך והשכירות נופלת לכיס של מלך, ואפילו בשכירו ולקיטו נראה כן", וכו'.

נראה שדעתו של הרשב"א דגזבר המלך אינו אלא כשלוחו של מלך, ולכן גם אם הודח ממינויו אכתי שכירותו קיימת כיון שהמלך עדיין קיים, אבל אם נאמר דשכירות היא מן הגזבר לפי שהוא כבעלים א"כ אף אם שכרו ממנו לזמן לא מהני היכא דנתחלף הגזבר, שהרי אין בכוחו להקנות לזמן שאינו ברשותו. וסיים הרשב"א דה"ה לשכירו ולקיטו, וא"כ נראה דעתו דהא דמהני בשכירו ולקיטו אי"ז משום שהוא כבעלים אלא מהני משום דהוא כשליח של הבעלים, וכמשנ"ת לעיל שיטתו בחידושיו דלכן לא מהני עירוב בשכירו ולקיטו ישראל.

יד. **ולפי"ז** יש לדון דלמשנ"ת בדעת רש"י לעיל אליבא דרש"י דשכירו ולקיטו הוא כבעלים, א"כ בכה"ג שהעבירו את השכירו ולקיטו תו לא תהני השכירות. ובאמת החזו"א (סימן י"ח סק"ט) שדעתו דשכירו ולקיטו הוא כבעלים, סיים וז"ל "דנראה שלפי"ז אין שוכרין משכירו ולקיטו אלא על זמן שהוא בחצר, אבל אין שוכרין ממנו לזמן שכבר נסתלק

מהחצר". [ועיין עוד לקמן משנ"ת בזה מדברי החזו"א בסקל"ד].

הערה היאך מהני שליחות מן השכירו ולקיטו בע"כ של הבעלים

טו. **והנה** בסי"א מבואר דמהני שכירות מן השכירו ולקיטו אפילו בע"כ של הבעלים, ויש להעיר דבשלמא אם ההיתר בשכירו ולקיטו משום דחשיב כבעלים, ניחא דמהני אפילו בע"כ של בעה"ב, אבל אם לא מהני אלא בתורת שליחות היאך מהני בע"כ של בעה"ב.

ונראה שכבר התקשה בזה הביה"ל, דהנה לשון השו"ע בסי"ג "אם יחד לו מקום בבית שמשאיל לו כיון שאינו כשלוחו בכל הבית לא מהני" ונראה מלשונו דשכירו ולקיטו מהני משום שליחות, וכתב ע"ז הביה"ל "ואף דפסק בסי"א דאפילו מיחה בעה"ב ג"כ שוכרים, היינו משום דחכמים עשאוהו כשלוחו". נראה שיש כאן תקנה מיוחדת דשכירו ולקיטו מהני כשלוחו של בעה"ב.

אולם נראה שדברי הביה"ל הם רק ליישב את דעת השו"ע שס"ל דהוא כשליח, אבל בדעת המשנ"ב עצמו נראה דס"ל שהוא כבעלים ולכן מהני בע"כ, שהרי ביאר בטעמא דמשכירו ולקיטו שוכרים אע"פ שהבעלים מוחה, וז"ל (סקל"ד) "כיון דמעיקר הדין אין דירתו אוסרת וכו',

הקילו בה להיות אפילו שכירו נחשב לענין זה כבעל הבית".

ומ"מ כיון שהא דמהני בע"כ היינו רק מכח תקנ"ח ומשום דמעיקר הדין אין דירת העכו"ם דירה, לפי"ז לא יהני דין שכירו ולקיטו בע"כ היכא שהבעלים הוא ישראל.

טז. ועיינן בתוס' (עב. ד"ה ומודין) שכתבו וז"ל "ואע"פ שהקילו בנכרי טפי מבישראל דכי מושיל דוכתא לישראל אחר דישאל נותן עירובו ודיו ואע"פ שאין הנכרי רוצה להשכיר ובע"כ של נכרי וכה"ג בביתו של ישראל לא שרי התם נמי טעמא משום דדירת נכרי לא חשובה דירה כל כך". לכאורה מבואר גם בדבריהם דההיתר בע"כ הוא תקנ"ח שהקילו בו. ויש לדחות דכוונתם על הקולא היכא שמושיל חד דוכתא ומנח מידי דעי"כ חשיב כשכירו ולקיטו ועל זה כתבו שהקילו בנכרי כיון שאין דירתו דירה, אבל גבי שכירו ולקיטו ממש יתכן דמהני אף בישראל שדירת ודירה מן הדין. [ולפי"ז יש מקום לומר דאף גבי ישראל יועיל לערב עם השכירו ולקיטו בע"כ של הבעלים, כיון שמהני מן הדין, דדוקא משויל חד דוכתא לא מהני גבי ישראל].

אם בעינן שיהא לשכירו ולקיטו דשות להשתמש בדשות הגוי

יז. הביה"ל (סי"א ד"ה או) הביא מהעצי אלמוגים "דבעינן דוקא

שיהא לשכירו ולקיטו רשות להשתמש בביתו או בחצרו הא לא"ה לא". ולכאורה צ"ב בטעמא דמילתא, דבשלמא אם הוא כבעלים בעינן שיהא לו רשות להשתמש שם, אך אם הוא כשליח של הבעלים אמאי בעינן שיהא לו רשות שימוש באותו חצר או בית. ולמ"ש הביה"ל דמה שהוא כשלוחו היינו מתקנ"ח שיהא כשלוחו י"ל שהתקנה היא דוקא בכה"ג.

ולפי"ז יש לדון דהיכא שאין השכירות בע"כ של בעה"ב יש לומר דמהני אפילו אם אין לשכירו ולקיטו רשות להשתמש שם דמ"מ הוא כשלוחו ובזה אי"צ לתקנת חכמים. (ולקמן יבואר כן מדברי החזו"א בסקל"ד).

אך בביה"ל (סי"ד ד"ה ועדיין) לא נראה כן דהשיג על דברי הבי" שכתב גבי גזבר המלך שהעבירו המלך ממשרתו דמ"מ אם עדיין מקבל פרס משולחן המלך נחשב כשכירו ולקיטו ושוכרין ממנו, ודחה הביאור הלכה דמשמעות הפוסקים דענין שכירו ולקיטו הוא מפני שיש לו רשות להשתמש בבית ובחצר אדונו, ולמשנ"ת יש לחלק דכששוכר ממנו בע"כ של הבעלים שמהני משום תקנ"ח שעשאוהו כשלוחו, בזה בעינן שיהא לו רשות להשתמש בכל הבית, אבל כשאין השכירות בע"כ הוא נידון כשלוחו אף אם אין לו רשות להשתמש בבית הבעלים, וממילא גבי גזבר המלך שאין השכירות בע"כ של

שירת

בגדר שכירו ולקיטו

שלמה

תכא

המלך בזה חשוב כשלוחו אף אין לו רשות להכנס בבתי העיר אלא סגי שמקבל פרס משולחן המלך. ומדלא חילק בזה הביה"ל נראה שבכל ענין בעינן שיהא לו רשות להשתמש בבית הבעלים, ואף כשאין השכירות בע"כ של הבעלים.

הזכחה מקושית התוס' בדף ס"ז דס"ל
כדעת רש"י

יה. בגמ' (סו.) אמרינן אליבא דר' יוחנן דשכירו ולקיטו של נכרי נותן עירובו ודיו. והקשו תוס' (ד"ה מערב) "וא"ת דהכא אליבא דרבי יוחנן קיימא, ובירושלמי משמע דלר' יוחנן לית ליה האי סברא דקאמר ר' יוחנן התם ישראל ונכרי שהיו דרים בבית אחד צריך הישראל לבטל והנכרי להשכיר". וכוונתם להקשות כיון שלישראל יש זכות בבית הוי כשכירו ולקיטו דלא גרע ממושיל דוכתא בחצר הנכרי לאתנוחי ביה מידי דהוה כשכירו ולקיטו, וא"כ אמאי צריך הנכרי להשכיר ולא סגי בביטול הישראל וכדין שכירו ולקיטו שנותן עירובו ודיו ואי"צ לשכור.

ומקושיתם מוכח כשיטת רש"י דגבי שכיר ולקיט ישראל אצל נכרי מהני עירוב של השכיר ולקיט הישראל, דאילו לשיטת הראב"ד דלא מהני עירוב לחלק הגוי לא קשיא כלל שהרי לדבריו דלא סגי בעירוב או ביטול של הישראל בשביל חלק הגוי ובעינן

דוקא שכירות משכירו ולקיטו כדי להתיר את חלק הגוי א"כ אתי שפיר דהירושלמי הצריך תיקון מהישראל ומהנכרי. וא"כ מוכח מתוס' דשכירו ולקיטו מהני כבעלים וכמשנ"ת לעיל בשיטת רש"י דמשו"ה מהני שיתן עירוב, ולכן הקשו דכיון שהישראל מערב שוב אי"צ תיקון מהנכרי.

גם בדבריהם בדף עב. (סוד"ה ומודין) מבואר להדיא דבישראל דמושיל דוכתא מן הנכרי ומנח מידי מהני אם אותו ישראל יתן עירוב וכשיטת רש"י.

פשטות תירוץ הראשון של תוס' דדינם
כשליח והערה בזה

יט. תוס' תירצו "ויש לומר דהתם ששניהם דרים בבית אחד ישראל ונכרי דלא הוי כשכירו ולקיטו דהכא". ובתורא"ש הוסיף "לא דמי לשכירו ולקיטו דהוי כמו שלוחו". והיינו דאם השכירו ולקיטו הוא פועל של בעה"ב או שבא מכוחו כגון שהשאל אצלו מקום הוי כשלוחו של בעה"ב ויכול לפעול בחלק הגוי, משא"כ אם הישראל הוא שותף עם הגוי ואינו תחת מרותו של הגוי אינו שליח של הגוי ואינו יכול לפעול בחלקו של הגוי.

ומבואר בתורא"ש להדיא דשכירו ולקיטו מהני משום דהוי כשליח. ולכאורה כן דעת תוס' בתירוץ הראשון.

על החלק של הגוי ואי"ז אלא שחלק
הישראל והנכרי מעורבים זב"ז.

תירוץ השני של תוס' והבנת הב"י
והב"ח בדבריהם

כא. עוד כתבו תוס' "דיש לחלק דאם
ייחד הנכרי לישראל שהוא
שכירו ולקוטו חדר אחד שלא יוכל הנכרי
להשתמש בו דהוי השתא הנכרי מסולק
מישראל ואין יכול לסלק הישראל בכה"ג
לא אמרינן נותן עירובו ודיו ובכה"ג איכא
לאוקמי ההיא דירושלמי".³

ובביאור תירוץ התוס' נחלקו הב"י
והב"ח, הב"י ס"ל דמה שלא
חשיב שכירו ולקוטו היינו משום דאין לו
רשות בכל הבית אלא בחדר מיוחד, ודין
שכירו ולקוטו הוא דוקא אם יש לו רשות
בכל הבית, [וכ"כ הב"י בההיא דמושיל
חד מינייהו דוכתא דבעינן שתהא הרשות
בכל הבית], ומה שהוסיפו תוס' דבעינן
שלא יוכל לסלקו, היינו דאי יכול לסלקו
חשיב שיש לו רשות בכל הבית שהרי
יכול לסלקו למקום אחד בבית, (וכמו
שפירש הב"י שם גבי משאיל דוכתא
לאנוחי ביה מידי), ומה שכתבו תוס' דאין
לגוי רשות להשתמש בבית, כוונתם דאם
היה לגוי רשות להשתמש היה סגי
בשכירות מהגוי ולא היה צריך עירוב

אלא שצ"ב דלעיל נתבאר שרש"י
והראב"ד דפליגי בישראל שהוא
שכירו ולקוטו של נכרי אם יכול לערב או
שצריך לשכור ממנו, ושורש מחלוקתם
אם שכיר ולקוטו הוא כבעלים או כשליח,
וכיון שס"ל לתוס' בתירוץם דהכא
דשכירו ולקוטו מדין שליח, א"כ אף
בשכירו ולקוטו ממש לא מהני שהשכירו
ולקוטו יערב אלא צריך לשכור וכדעת
הרשב"א בשם הראב"ד, וצ"ב דכין
שצריך לשכור מהשכירו ולקוטו א"כ לא
קשיא כלל מההיא דירושלמי וכמשנת,
ואי"צ לחלק בין ישראל וגוי שותפין
לשכירו ולקוטו.

ג. **אולם** הריטב"א הביא את תירוץ זה
של תוס' בהאי לישנא, "ותירצו
דשאני התם שהגוי והישראל שותפין
ורשות של כל אחד מהם מיוחד לעצמו
ואין מעשהו של זה עושה כלום ברשותו
של זה, אבל שכירו ולקוטו שהוא בא
מכח הגוי הרי הוא כאילו כל הרשות
קנויה לו". נראה מדבריו דתירוץ זה הוא
אף אם שכירו ולקוטו נידון כבעלים,
והיינו דאם הוא בא מכח הגוי יש לו
שייכות בחלק הגוי ואפשר לדונו כבעלים
בחלקו של הגוי, משא"כ אם הם שותפים
ואינו בא מכח הגוי א"כ אין לו כלל
שייכות בחלק הגוי וא"א לדונו כבעלים

ג. וע"ע מה שתירץ בתורא"ש על קושיתם (ונתבאר לעיל סימן מ"ט).

מישראל ומשום דהוי כיש לעכו"ם תפיסת יד בחלק הישראל^ד. ומבואר דדעת הב"י דדין שכירו ולקטו הוא דוקא אם יש לו רשות בכל הבית.

כג. אבל הב"ח ס"ל דדין שכירו ולקטו הוא אפילו אם יש לו רשות רק בחלק מן הבית, וא"כ אינו יכול לפרש כהב"י שכוונת תוס' לחלק משום דיש לו רשות רק בחד דוכתא, וביאר בדברי תוס' דבעינן ב' תנאים שלא יהא כשכירו ולקטו חדא דהעכו"ם אינו יכול להשתמש שם וגם שלא יוכל העכו"ם לסלקו ואין לו רשות אלא באותו חדר, ובצירוף שניהם אינו כשכירו ולקטו ומשום דאין להם מקום שיש להם רשות משותפת, שהרי בחדר של הישראל אין רשות לעכו"ם ובחלק של הגוי אין רשות לישראל, אבל אם היה לשניהם רשות באחד מן החדרים היה עי"ז כשכירו ולקטו וסגי בעירוב הישראל.

להבנת הב"י בתירוץ תוס' נראה שסבדי דדינו כבעלים

כג. ולכאורה להבנת הב"י אתי שפיר טפי אי נימא דשכירו ולקטו הוא מדין בעלים ולכן צריך שיהא לו רשות בכל הבית, דאם יש לו רשות רק בחלק מהבית ואין לו זכות להתעסק בחלק השני של הבית שאין לו בו חלק

דשם ודאי אינו כבעלים ונמצא שיש רשות של הגוי שאוסרת, משא"כ אם הוא כשלוחו של הגוי לכאורה אי"צ שיהא לו חלק בכל הבית, דע"י שהוא כפועל אפילו בחלק אחר של הגוי מ"מ הרי הוא שלוחו, אלא שיש לדחות דאינו שליח אלא על החלק שיש לו רשות בו.

ולהבנת הב"ח בתוס' א"ש בין אם שכירו ולקטו הוא כשליח ובין אם הוא כבעלים.

סתירה בדעת הב"י אי בעי שיהא לשכירו ולקטו רשות שימוש

כד. ובדעת הב"י יש להקשות דבסי"ד כתב הב"י על גזבר המלך שהעבירו המלך דאם עדיין אוכל משולחן המלך דינו כשכירו ולקטו, וקשה הרי אין לו זכות וחלק בבית שמשכיר ומה בכך שאוכל משולחן המלך ומי גרע משכירו ולקטו שייחד לו הגוי חדר ואין לו רשות בכל הבית, (ועיין בביה"ל שם ד"ה ועדיין).

ובאמת החזו"א שס"ל שדין שכירו ולקטו הוא כבעלים (וכנ"ל

בתחילת הסימן) כתב (סימן י"ח סק"ט) דלפיכך אין שוכרין משכירו ולקטו הדר בחצר אחרת, "וגדולה מזו כתבו בתוס' דאף בייחד לו בית באותה חצר אין שוכרין ממנו לפי שאין שוכרין ממנו רשות בעליו אלא אלמוהו לכוחו להשכיר חלקו והלכך

ד. גדר תפיסת יד הוא דע"כ נעשה השוכר כאורח אצלו, ולכאורה חזינן מזה דדין אורח הוא גם בישראל אצל העכו"ם, ובסו"ס ש"ע נחלקו בזה הפמ"ג והיד אפרים.

גם אורח העכו"ם משכיר את החצר ודיו כדאמר לשאול מיניה דוכתא" וכו'. הרי מבואר דלמד בתוס' כהבנת הב"י דאם ייחד לו מקום אין שוכרין ממנו, וביאר הטעם דאינו כשליח אלא כבעלים ולכן בעינן בעלות בכל הרשות, והוכיח כן מהא דמהני מנח ביה מידי אף שבזה ודאי אינו שליח הבעלים אלא רק מתארח ברשותו אבל אין לו רשות לפעול במקום הבעלים, וכתב דמה"ט לא מהני אא"כ דר באותה חצר ודלא כמ"ש הב"י דאם גזבר המלך עדיין אוכל משולחן המלך מיקרי שכירו ולקיטו.

ישוב הב"י ויבואר דב' הדינים שייכי בשכירו ולקיטו דהיכא דמשכיר בע"כ של הבעלים דינו כבעלים ובמשכיר מדעתם שייך לדונו גם כשליח

כה. וליישוב את דעת הב"י יש לומר עפ"י הסברא שכתב הביה"ל (סי"ד ד"ה ועדיין) בדעתו "דיש לומר דכיון שעדיין מקבל פרס שירותו הראשונה עוד לא נתבטלה התמנותו", אלא שסיים שזה דוחק.

כו. ועוד יתכן באופ"א דמה שלא מהני מדין שליח ובעינן לדין בעלים, היינו דוקא אם זה בע"כ של הבעלים, אבל אם השכירות מדעת הבעלים בזה מהני מדין שליחות ולפיכך אי"צ שיהיה לו רשות תשמיש שם, ולכן בגזבר המלך י"ל דחשיב כמדעת המלך, (לא מבעיא אי נימא דרק במוחה חשיב בע"כ, אלא אפילו אם נאמר דגם בסתמא חשיב

כבע"כ י"ל דגזבר המלך ששייך לעסקי המלוכה עדיף טפי), ולכן מהני אע"פ שאין לו רשות להשתמש באותו מקום.

כו. שו"ר שהחזו"א בסוף הסימן (סקל"ד) כתב כן, דהעיר שם על מה שכתב בסק"ט דלא מהני שכירות משכירו ולקיטו אחר שעבר ממשמרתו, והקשה מדברי הרשב"א בתשובה גבי גזבר המלך דמבואר דהשכירות הוא מהמלך ומהני אף אחר שעבר ממשמרתו, וכתב דיש חילוק דאם הוא משכיר מדעת המלך בזה הוא כשליח ומהני אף אחר שהודח ממשמרתו, אבל אם שוכרין בע"כ של הבעלים בזה א"א לדונו כשליח ומהני רק משום דהחשיבוהו כבעלים ולכן מועיל דוקא על זמן שהוא שכירו ולקיטו אבל לא לאחר שעבר או מת. והוסיף שיהא בזה נפק"מ אם צריך שיהא השכירו ולקיטו דר באותה חצר, דכל מה שכתב לעיל דבעי' שיהא לו רשות להשתמש שם הנ"מ במשכיר בע"כ של הבעלים שבזה מהני משום דהשכירו ולקיטו חשיב כבעלים, אבל אם משכיר מדעת הבעלים שבזה הוא כשליח אי"צ שיהא לו זכות באותה רשות.

עוד הוסיף החזו"א דאפשר שאף היכא שמשכיר בע"כ של בעה"ב שבזה צריך לדון שמהני מחמת שהוא כבעלים אפ"ה י"ל שמהני אף אחר שעבר מתפקידו, שהרי מהני שכירות מעכו"ם אף לשבתות הרבה בשבתו בבקעה,

שירות

בגדר שכירו ולקיטו

שלמה

תכה

ואע"פ שאין הרשות שלו מ"מ כיון שהוא דר שם עכשיו שם שוכרין ממנו, וא"כ ה"ה שכירו ולקיטו דשוכרין ממנו כיון שיש לו רשות לדור שם וחשיב כאילו שכרו מהבעלים, [וכשם שבשבת בבקעה מהני השכירות וחשיב כאילו שכרו את הבקעה מן ההפקר ואף שאין לעכו"ם שדר שם זכות להשכירה, וה"ה דחשיב ששכרו מהבעלים ואף על זמן שאין לשכירו ולקיטו שדר שם רשות להשכירה], ולכן מהני אף אחר שעבר השכירו ולקיטו דחשיב כאילו שכרו מהבעלים. הלכך אף אם עבר השכירו ולקיטו מהני השכירות מחמת הבעלים, ואם מתו הבעלים חשיב שכירות מחמת השו"ל שיש לו רשות שם ודינו כבעלים מחמת חלקו.

נפק"מ בזה לשכירו ולקיטו של ישראל

כה. לעיל נתבאר בדין שכירו ולקיטו של ישראל דלרש"י לא מהני היכא שאי"ז מקום פיתא של הישראל, (ומשום דס"ל דשכירו ולקיטו מהני כיון דחשיב כבעלים וגבי עכו"ם הקילו אף שאי"ז מקום פיתא), ולראב"ד מהני משום שליחות, ונתבאר (עפ"י המשנ"ב סקל"ד) דבע"כ של הבעלים ודאי לא מהני ומשום דדוקא בעכו"ם הקילו בזה כיון שאין דירתו דירה מעיקר הדין, ולמשנ"ת דהיכא שאין הבעלים מוחה י"ל דשכירו ולקיטו מהני מדין שליחות, לפי"ז י"ל דה"נ גבי שכירו ולקיטו של ישראל אע"פ שלרש"י לא מהני מדין בעלים כיון שאי"ז מקום

פיתא, מ"מ כיון שאין הבעלים מוחה הוא כשלוחם ומיקרי שעביד בשליחות הבעלים, וגם אי"צ בזה לקולא שהקלנו בדירת עכו"ם דל"ש דירה מעיקר הדין, וממילא מהני לערב ע"י שכירו ולקיטו של ישראל היכא שאין הבעלים מוחה.

אם בייחד לו מקום חשיב כשכירו ולקיטו

כט. נתבאר דפליגי הב"י והב"ח בהבנת תירוץ תוס' ומסתעף מזה אי מהני שכירו ולקיטו בייחד לו מקום, ודעת הב"י דלא מהני וכן דעת הב"י בסי"ב גבי מושיל דוכתא ולינח ביה מידי, וכן בשו"ע פסק כדבריו בב"י דלא מהני, אך המשנ"ב (סקמ"ג) הביא דהכרעת האחרונים דמהני. ואף שדעת המשנ"ב דבעינן שיהא לשכירו ולקיטו רשות להשתמש בבית מ"מ סגי ברשות בחלק מהבית, (ודעת החזו"א סק"ט נראה דלא מהני, וכדעת הב"י).

תמיהה בדעת הטור וסתירת דבריו בגדר שכירו ולקיטו

ל. הטור (סי"ב) כתב בדין שכירו ולקיטו של גוי "ונותן עירוב בשבילו ודיו", הרי שפסק כדעת רש"י דאי"צ שכירות מהשכיר ולקיט, וא"כ ס"ל דשכירו ולקיטו הוא כבעלים, וקשה דבסי"ג פסק כדברי תוס' וז"ל "ודוקא כי האי גוונא דמיחזי כשלוחו, אבל אם ייחד הגוי מקום בבית לשכירו להשתמש בו אינו יכול ליתן עירוב בשבילו שאינו כשלוחו בכל הבית שאין לו אלא מקום

ולפי"ז אין הכרח מהא דנותן עירובו ודיו
דהוא כבעלים וכמשנ"ת, [אך דברי הטור
אינם מיושבים בזה וכן"ל].

פלוגתת הב"י והב"ח אם הטור פסק אף
כתירוץ קמא של תוס'

לא. בסט"ו פסק הטור "וכן אם ישראל
וגוי דרים בבית אחד אין
הישראל יכול לערב שלכל אחד דירתו
בפנ"ע וצריכין לערב עם הישראל ולשכור
מן הגוי". הב"י ביאר דדברי הטור הם
כתירוץ שני של תוס' דאינו כשכירו
ולקיטו משום דיש לכ"א חדר בפנ"ע
וכמ"ש בסי"ג, אלא שבסי"ג איירי
בשכירו ולקיטו ובסט"ו איירי בשותפין
בבית. והב"ח ביאר דדברי הטור הכא הם
כתירוץ ראשון בתוס' דחילקו בין שכירו
ולקיטו של גוי, לישראל וגוי שהם
שותפים. ונמצא דפליגי הב"י והב"ח אם
לפסוק כתירוץ ראשון של תוס'
דבשותפים אין דין שכירו ולקיטו.

הרמ"א (סט"ו) ס"ל כהבנת הב"י דלא
קי"ל כתירוץ קמא בתוס', ולכן
אף בב' בעלי בתים ישראל ונכרי
השותפין אינו נידון כשכירו ולקיטו
אא"כ יש לכל אחד מקום מיוחד ואין
להם חדר משותף, אך המשנ"ב הביא
שדעת האחרונים לפסוק כתירוץ קמא
בתוס', וע"ע בביה"ל שכתב דמסתבר
שהיינו דוקא אם אחד מוחה בחבירו,
אבל בלא"ה מסתברא דמהני דמסתמא

המיוחד לו" עכ"ל. נראה מדבריו דשכירו
ולקיטו הוא כשליח. והדברים תמוהים
מאד דא"כ היאך פסק דשכירו ולקיטו של
גוי יכול לערב ודיו, ואף אם נאמר כמו
שפירש הב"י בדברי רש"י דשאלת
המקום לצורך השכירו ולקיטו היא
כשכירות והעירוב הוא כדי שיהא השוכר
או השואל כאחד מבני החצר, עכ"פ
דברי הטור א"א לפרש כן שהרי כתב
אינו יכול ליתן עירוב בשבילו, משמע
שהעירוב הוא בשביל חלק הגוי וההיתר
על חלק הגוי הוא ע"י העירוב, ואילו
להבנת הב"י ברש"י אין נתינת העירוב
בשביל חלק הגוי דזה הותר ע"י השאלה,
אלא העירוב הוא בשביל חלק השכירו
ולקיטו שדר בחצר.

גם על השו"ע יש להעיר כן דבסי"ג כתב
"אם יחד לו מקום בבית שמשאל לו
כיון שאינו כשלוחו בכל הבית לא מהני",
ודייק הביאור הלכה (ד"ה כיון) ששכירו
ולקיטו מהני כשליח, ולעומת זאת בסי"ב
הביא י"א דבישראל שמושיל מהעכו"ם
דוכתא מהני לערב עם הישראל ואי"צ
דוקא שכירות והוא כשיטת רש"י, וא"כ
חזינו שדינו כבעלים וכמשנ"ת.

ברם את דברי השו"ע יש ליישב לפי מה
שביאר הב"י בדעת רש"י דשאלה
כשכירות וכיון דהשאל ממנו מקום הרי
הוא כאילו שכר לכל בני המבוי וכדין
אחד שוכר בשביל כולם, ומה שצריך
לערב הוא כדי שיהא כאחד מבני המבוי,

שירת

בגדר שכירו ולקטו

שלמה

תכו

מתרצה במה שעושה חבירו בדבר מועט כזה לא קפדי.

ביאור ספק הגמ' גבי חמשה שכירין ולקטין, והוכחה מזה לדעת רש"י כפי שביארו הרשב"א

לכ. **בהמשך** הסוגיא אמרי' בגמ' "אמר ליה אביי לרב יוסף היו שם חמשה שכירו ולקטו מהו, א"ל אם אמרו שכירו ולקטו להקל יאמרו שכירו ולקטו להחמיר", ופרש"י "מי אמרינן כי היכי דשוניהו שכירו ולקטו כבעלים להקל ולהתיר עירוב במבוי זה הוו נמי בעלים להחמיר, או דלמא לקולא שוינהו רבנן כבעלים אבל לחומרא לא" וכו'. לכאורה נראה מרש"י להדיא דשכירו ולקטו הרי הוא כבעלים ממש, ובזה מובן היטב ספק הגמ' דכיון ששכירו ולקטו הוא כבעלים הסתפקה הגמ' אם הוא כבעלים גם לחומרא להצריך עירוב לכל אחד, וממילא באיכא חמשה הוו כחמש דיורין ובעי עירוב לכל אחד. אבל אי נימא דכל פעולתם בעירוב הוא משום דהם כשלוחי הבעלים מה הצד שאם הם חמשה דניבעי עירוב לכל אחד.

ובחידושי הרשב"א הוסיף לפי מה שכיר ולקטו דהקילו שמהני שכירו ולקטו אע"פ שאינו דר שם ואי"ז מקום לינא ופיתא, ומשו"ה מיבעיא לן אם גם לחומרא שוינהו כבעלים ואם הם חמשה צריכים עירוב לכל אחד. וכתב שבעיא זו

שייכא דוקא גבי שכירו ולקטו של עכו"ם אבל לא בשל ישראל והיינו משום דבשל ישראל לא החשיבוהו כבעלים כיון שאי"ז מקום פיתא ולא מקום לינא. והוסיף דמ"ש רש"י שהחמשה שכירין ולקטין שרוין בחדרים ובעליות, לאו דוקא דאילו כן ודאי אפילו להחמיר נמי וכולן מערבין וצריכין ליתן פת לכל אחד דאע"פ שהן כשכירי ולקטיו אינן סמוכין על שולחנו ולא מקבלין פרס ממנו ולכו"ע צריכין ליתן עירוב לכל אחד ואחד.

ביאור ספק הגמ' אליבא דהראב"ד ודעימיה לג. **אמנם** כל ביאור זה הוא להבנת הרשב"א ברש"י דאחשבינהו לשכירו ולקטו כבעלים, אך להבנת הב"י דאינו כבעלים אלא עצם זה דיש לו רשות להשתמש בבית מהני כאילו שכר את רשות העכו"ם, א"כ צ"ב מה הצד שבה' שכירים כל אחד צריך ליתן עירובו.

גם לפי דעת הרמב"ם והראב"ד דשכירו ולקטו אינו אלא כשליח וכמשנ"ת, צ"ע מה הסתפקה הגמ' גבי חמשה שכירין ולקטין, דלכאורה פשיטא דאי"צ עירוב לכ"א כיון שאינו כבעלים אלא רק כשליח הבעלים ואין להם כלל כח עצמי, וכתב הרשב"א "וראיתי בזה ענין אחר להראב"ד ז"ל דאפילו לישראל, ולא נתחוו בעיני וכמו שכתבתי" עכ"ל. נראה מזה דמכח הסוגיא בה' שכירין ולקטין הסכים לדעת רש"י ודלא כראב"ד, וא"כ נראה שלדעתו שכירו ולקטו של גוי יכול

לערב. אלא שבתשובה (הובא בב"י ונזכר לעיל) הביא את דעת רש"י ונחלק עליו, הרי דס"ל שבעינן דוקא שכירות משכיר ולקיט של גוי.

וצריך ליישב שיטתם, דסברי שזה גופא ספק הגמ' אם הוא כשליח או כבעלים, הלכך מביעא לן היו שם ה' שכירים ולקיטים מהו, דאם הם כבעלים בעינן עירוב מכל אחד, ואם הם כשלוחים אי"צ עירוב מכל אחד, ופשטה הגמ' דלא אמרו שכירו ולקיטו להחמיר ואין צריך כל אחד ליתן חלק בעירוב והיינו משום דאינם כבעלים אלא כשלוחיו הילכך אינו אוסר.

אלא שבדברי הראב"ד לא נראה כן, שהרי הרשב"א כתב "וגם בעיא זו גבי שכיריו ולקיטיו של עכו"ם בלבד שייכא, ולא בשל ישראל כמו שאמרנו, [והיינו כמו שפירש דדוקא גבי עכו"ם שאין דירתו דירה מן הדין בזה שווהו לשכיר ולקיט כבעלים ואע"פ שאי"ז מקום פיתא ולינה שלו], וראיתי בזה בענין אחר להראב"ד ז"ל דאפילו לישראל, ולא נתחוור בעיניי, וכיון שהעיד הרשב"א דהראב"ד העמיד בעיא דשכיר ולקיט אפילו גבי ישראל א"כ אי

אפשר לומר דזה גופא הספק אם דינו כבעלים, שהרי בישראל אין צד שיהא דינו כבעלים וכמשנ"ת דאיכא שכירו ולקיטו שאי"ז מקום פיתא דידיה ובודאי שבכה"ג אינו כבעלים. אמנם יש לדחות דלעולם הצד בגמ' דבעינן עירוב מכל אחד היינו משום דהם כבעלים, אלא שגבי עכו"ם נחשיבם כבעלים אע"פ שאי"ז מקום פיתא דידיהו לפי שהקילו בהו וגבי ישראל חשיבי כבעלים דוקא אם אוכלים בבית בעה"ב ומה שהעמיד הראב"ד דבעיא אפילו גבי ישראל היינו דוקא בדריים שם, ואע"פ שגבי עכו"ם יתכן שהם כבעלים אע"פ שאינם דריים שם, ודחתה הגמ' דאין דין השכיר ולקיט כבעלים אלא כשליח.

ביאור נוסף בבעית הגמ' עפ"י דברי תוס' לקמן דף ע"ב

לד. עוד יש לבאר את ספק הגמ' גבי היו ה' שכירין ולקיטין עפ"י דברי תוס' לקמן, דהנה רש"י בסוגין פירש "חמשה שכירין ולקיטין, דרין בחדריים ובעליות שאילו היתה רשות שלהן היו צריכין לתת כולן בעירוב כדתנן במתני' ומודים בזמן שמקצתן שרוין בחדרין" וכו',^ה וכתב על זה בחידושי הרשב"א

ה. אגב אורחיה יש להביא את המשך דברי רש"י שכתב "והשתא דרשותא דנכרי מהו לתת כולן בעירוב אם שכח האחד ולא נתן אוסר על בני מבוי" וכו', הנה רש"י נייד מלפרש שהבעיא אם ה' שכירין צריכין עירוב לעצמן ופירש דהבעיא היא רק כלפי שאר בני מבוי, [ובאמת הטור (סט"ז) כתב "אין דירתן חשובה דירה שיאסרו זה על זה"]. ונראה דכוונתו עפ"י שיטתו בסוגיא דחורבה (ע"ד, פ"ה) דס"ל דנהי דדירה בלא בעלים לא שמה דירה, היינו לענין לאסור על שאר בני החצר, אבל היא עצמה מיקריא דירה לענין

"ונראה לי פירוש לפירושו דלאו דוקא שרוין ממש בחדרים ובעליות שאילו כן ודאי אפילו להחמיר נמי וכולן מערבין וצריך ליתן פת לכל אחד ואחד דאע"פ שהן כשכיריו ולקטיו אינן סמוכין על שולחנן ולא מקבלין פרס ממנו ולכו"ע צריכין ליתן פת לכל אחד ואחד".

אך תוס' (עב. ד"ה ומודין) הביאו את שיטת ר"י דאם יש לאדם תלמידים השרוים בביתו ושרוין כל אחד בחדר או בעליה בפני עצמו אע"פ שחלוקים מבעה"ב מפיתו אין אוסרין עליו ולא בעו עירוב, והוכיחו מסוגין וז"ל "והוה ליה כה' שכירים וה' לקיטים דלא אמרי' להחמיר כדאמרי' לעיל דאחד נותן עירובו ודיו ואפילו שרוין בחדרים ובעליות דאם שרוים כולם בבית זה לא הוה מסתפק אביי דקאמר מהו דאפילו היה הבית שלהם לא היו אוסרים זה על זה".

מבואר שתוס' למדו כפשטיות דברי רש"י דאיירי בשרוים בחדרין ועליות, ודלא כהרשב"א, והרשב"א בסוגין שכתב דאם היו שרוים בחדרים ועליות פשיטא שהיו צריכין עירוב לכל אחד, הוא לשיטתו לקמן דנחלק על דברי ר"י וס"ל גבי תלמידים השרוין בבית רבן דכולם צריכים לערב, אלא שיל"ע לסברת

הרשב"א היאך יתרוץ את טענת תוס' דאם אינם בחדרים ועליות לא הוה מסתפק דאפילו אם היה הבית שלהם לא היו צריכין לערב כל אחד בפני עצמו. ויעוין בדבריו לקמן (עג.) שכתב ליישב זאת, וז"ל "דהתם העכו"ם דר שם וכל כליו שם ואין לך תפיסת יד גדול מזה, ועוד שכבר כתבתי למעלה גבי אותן החמשה שכירו ולקטו דמדינא בישראל אינו אוסר שהרי אינן דרין שם ואין להם שם לא מקום פיתא ולא מקום לינה אלא מקום בעלמא הוא שהשאל להן להעמיד שם מעט כלים, אלא דבדירת עכו"ם הקילו אחר שהוא כדיר של בהמה ואחר שהחמירו בו הקלו, אבל בעלמא בישראל לא שייכא ההיא בעיא כלל ואין לו ענין אצל ישראל, וכיון שכן בעלמא כל שהוא מיחד דירה לעצמו ואוכל שם אוסר" וכו'.

עכ"פ למש"כ התוס' יש לבאר דזה גופא ספק הגמ' בדין חמשה השרוין בבית בעה"ב בעליות אם כל אחד צריך ליתן עירוב, ופשטה הגמ' דאי"צ כל אחד ליתן בעירוב אי משום דטפלים לגבי בעה"ב ואי משום דלא השאיל רשותו על דעת שיאסרו עליו, ועפי"ז סמך ר"י יתדותיו להתיר בחמשה תלמידים השרוים בבית בעה"ב. ועפי"ז יש לבאר מה שהערנו בשיטת הראב"ד היאך יפרש את

זה שאסור להוציא ממנה לחצר, ועפי"ז יש לומר דכל הספק לענין ה' שכירין ולקטיין היינו לענין לאסור על שאר בני מבוי היכא דלא עירבו, ומ"מ אף לפי הצד דאינם אוסרים על שאר בני המבוי אפ"ה מחדרם אסור להוציא כל זמן שלא עירבו, דומיא דחורבה.

מהשכירו ולקיטו אחר שעבר מהתמנותו.

ויש כמה הוכחות מן הש"ס שמורים
 דהוא כבעלים; א. מהא דמהני
 להחשב כשכירו ולקיטו ע"י רשות למינח
 מידי (אף שאינו גזבר הבעלים), הוכיח
 החזו"א שהוא כבעלים. ב. מהא דמהני
 בע"כ מוכח דהוא בעלים.

דעת השו"ע נראה שהוא כשליח (כמו
 שנראה לשונו בסי"ג וכן נראה
 מסי"ד). והחזו"א נקט שהיכא שעביד
 בע"כ של בעה"ב מהני משום דהוא
 כבעלים אבל היכא שעביד מדעתו של
 בעה"ב הוא כשליח.

בעית הגמ', דיש לומר שלמד כמשנ"ת
 בשיטת תוס'.

וזאת תורת העולה

לה. **המורם** מן האמור, מצינו ב' צדדים
 אם שכירו ולקיטו מהני מדין
 שליחות של הבעלים או שנתנו לו בעצמו
 תוקף של בעלים. ויש בזה כמה נפק"מ;
 א. בעלים נכרי ששכירו ולקיטו ישראל
 האם יכול לערב בשבילו. ב. אם יש
 לישראל שכיר ישראל ואינו גר אצלו אם
 יכול לערב בשבילו. ג. אם יש שכירו
 ולקיטו שאין לו רשות באותה חצר אם
 יכול ליתן עירוב, ומסתעף מזה אם יחדו
 לו חדר באותו בית. ד. אם מהני שכירות

תחומין

סימן נ"א

קנין שביתה לכלים שחוץ לתחום הבעלים

פלוגתת הראשונים בדין כלים שחוץ לתחום בעליהם אם קנו שביתה במקומן ✦ קושית רע"א מהמשנה בביצה ותמיהה על קושיתו ✦ השו"ע והביה"ל נקטו לחומרא ✦ הוכחות דהבעלים יכולים להקנות שביתה לחפציהם כרצונם ✦ יבואר דלכו"ע יש להתיר טלטול כלים שדרך להשאילם לשכניו אף אם שבתו חוץ לתחום בעליהם

הבעלים בעיר אחרת חפציהם אסורים בטלטול מחמת שהם כרגלי הבעלים.

קושית רע"א מהמשנה בביצה ותמיהה על קושיתו

ב. רע"א (דו"ח) והרש"ש הקשו מהמשנה בביצה (לט:) "מי שהיו פירותיו בעיר אחרת ועירבו בני אותה העיר להביא אצלו מפירותיו לא יביאו לו, ואם עירב הוא פירותיו כמוהו" הרי דאע"פ שאין הבעלים בתחומן אפ"ה פירותיו כמוהו ולכן אף שעירבו בני העיר אינם יכולים להביא לו מפירותיו. ויש לציין שכבר קדמם הרשב"א בשם הראב"ד בהוכחה זו, וז"ל "ועוד אשמעין דאם אינן עמו בתחומו לא יזיזו ממקומו, וכדתנן בביצה מי שהיו פירותיו בעיר אחרת ועירבו בני אותה העיר אצלו לא יביאו לו מפירותיו, ואם עירב הוא פירותיו כמוהו" עכ"ל, הרי שהראב"ד שחלק על תוס' סמך יתדותיו על משנה זו.

פלוגתת הראשונים בדין כלים שחוץ לתחום בעליהם אם קנו שביתה במקומן

א. בגמ' (זז:) "הכלים והאוצרות ששבתו בתוך התחום יש להם אלפים אמה לכל רוח", ופרש"י "ואפילו הן של הפקר". ודייקו תוס' "משמע דלא מיבעיא אם יש להם בעלים, וקשה דאי יש להם בעלים הרי הן כרגלי הבעלים, ואפילו אם נעמידם כגון שהבעלים בעיר אחרת דהשתא לא הוי כרגלי הבעלים ומ"מ בני שביתה הם יותר מן ההפקר ויש להם אלפים אמה לכל רוח, מ"מ אין נראה להעמיד כלל ביש להם בעלים דביש להם בעלים מה לי תוך התחום מה לי חוץ לתחום", (והיינו דבשל הפקר יש מקום לחלק ולומר דבתוך התחום נמשכים אחר תחום העיר משא"כ בחוץ לתחום, אבל ביש בעלים אינם נמשכים אחר תחום העיר אלא תלוי בדעתם), וכיסוד דברי תוס' אליבא דרש"י כתב גם בחידושי הרשב"א, והביא שהראב"ד פליג על זה וס"ל דאם

גם בחידושי אבן העזר הקשה כן על דברי תוס' שדבריהם סותרים משנה מפורשת, וכתב שאין הצלה מקושיא זו אם לא שנאמר דהמשנה היא כרבנן דריב"נ דס"ל שחפצי הפקר אין קונין שבייתה במקומן, ודברי תוס' הם כריב"נ דס"ל שחפצי הפקר קונין שבייתה במקומן אלמא כלים יש להם שבייתה מחמת עצמן אלא שכשהם בתחום בעליהן שבייתה בעליהן גוברת ומושכתן להיות כשביתתן, אבל כל שאינם בתחום בעליהן שאינם יכולים להמשך אחר בעליהן הרי הן כשביתת עצמן.

(פ"ה מהלכות שבייתת יו"ט ה"י) כריב"נ, הוא כתב דאף אם הם מחוץ לתחום בעליהם לא יזיזום ממקומן, ואילו לדברי האה"ע אליבא דריב"נ אמרי' דאם שבתו חוץ לתחום קנו שבייתה במקומן, ברם אי"ז קושיא על דבריו דאף שכתב בישוב דעת תוס' דאליבא דריב"נ יש להם אלפים אמה לכל רוח, מ"מ אי"ז מוכרח בדעת ריב"נ ולכן אף שהראב"ד ס"ל דקי"ל בחפצי הפקר כריב"נ, מ"מ בזה ששבתו חוץ לתחום בעליהן ס"ל דלא יזיזום ממקומן.

ג. אמנם יש לתמוה על הוכחה זו של האחרונים מהמשנה בביצה, שהרי מ"ש תוס' אליבא דרש"י דהיכא שאין הכלים בתחום הבעלים דיש להם אלפים אמה לכל רוח, היינו משום שדעת הבעלים להקנות להם שבייתה במקומן דהכל תלוי בדעת הבעלים ויכולים להקנות לכליהם שבייתה אחרת, ונתבאר דמה"ט כתבו תוס' דאין טעם לחלק בין אם הם בתחום העיר או חוץ לתחומה, וכן הוא לשון הרשב"א שם "דדעת הבעלים מן הסתם שיקנו שבייתה" וכו', ולפי"ז לא קשה מהמשנה בביצה דאע"פ שאם אינם בתחום הבעלים אין דינם כרגלי הבעלים, אך מ"מ אינם כחפצי הפקר אלא הכל תלוי בדעת הבעלים ודעתם להקנות לפירותיהם שבייתה במקומן, אבל דעת אחרים לא מהני, ולפיכך אף אם עירבו אחרים להביא לו מפירותיו לא יביאו לו, אבל אה"נ ואפשר לטלטלם כפי התחום

[ונטה בזה מדברי המהרש"ל (מ"ה: ד"ה בא"ד) שכתב דלכו"ע כלי הפקר ראויין לקנות שבייתה במקומן, והיינו טעמא דאמרי' שלרבנן אין קונין שבייתה דמאחר שהן לצורך האדם קונין שבייתה כרגלי הזוכה בהן, ולריב"נ מאחר שראויין לקנות שבייתה ביה"ש הם קנו לעצמן. ואילו האבן העזר כתב להפך דלרבנן חפצים אין ראויין כלל לקנות שבייתה, ומה"ט חפצי הפקר אינם קונים שבייתה, אבל לריב"נ ראויין לקנות שבייתה אלא שכשיש להם בעלים גוברת שבייתת הבעלים על שבייתת הכלים ונגררין אחר הבעלים].

ונמצא שלדבריו אין נפק"מ לדידן בחידוש של תוס', שהרי קי"ל כרבנן דחפצי הפקר אינם קונים שבייתה במקומן, ועוד יש לציין דהראב"ד שפסק

שידורת בלים ששבתו חוץ לתחום הבעלים שלמה תלה

אלפים מתוך ההיקף דיכול לטלטל בכל ההיקף ע"י זריקה, וכתב המג"א (סק"ב) דהיינו דוקא בחפצים של אדם שיש לו תחום אחר דאל"כ הרי אסור להוליכן חוץ לתחום, וכע"ז כתב במשנ"ב (סק"ז) דהיינו בחפצים של אדם אחר או בחפצי הפקר, ולא הזכירו דמשכחת לה בחפציו ששבתו חוץ לאלפים ידידה.

הזכחות דהבעלים יכולים להקנות שבייתה לחפציהם כרצונם

ה. ומה שנכתב דהקנאת שבייתה תלויה בדעת הבעלים ויכולים להקנות שבייתה אחרת לחפציהם ודוקא בסתמא נאמר דהבהמה והכלים כרגלי הבעלים, כן מוכח בגמ' בביצה (לח.), דשם במשנה (לז.) איתא "השואל כלי מחבירו מערב יו"ט כרגלי השואל ביו"ט כרגלי המשאל", והקשתה הגמ' "מערב יו"ט כרגלי השואל פשיטא, לא צריכא שלא מסרו לו אלא ביו"ט מהו דתימא לאו ברשותיה אוקמיה קמ"ל, מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר ר' יוחנן השואל כלי מחבירו מעיו"ט אע"פ שלא מסרו לו אלא ביו"ט הרי הוא כרגלי השואל", ופרש"י "והשואל דקתני בדבורא בעלמא ולא משך מבעו", וקמ"ל כיון דאסמכיה ברשותיה אוקמיה", הרי מבואר דאע"פ שלא נקנה החפץ לשואל מעיו"ט אפ"ה כיון שדעת הבעלים להעמידו ברשותו שבייתו כמוהו, ומשום דהבעלים יכולים להקנות שבייתה לחפץ כרצונם ודוקא בסתמא הם כרגלי הבעלים.

של מקום שבייתתן אף שהוא חוץ לתחום הבעלים. וגם דברי האה"ע תמוהים שפירש בדברי תוס' דמה שיש להם אלפים אמה לכל רוח היינו משום שבייתת עצמן, והרי מבואר בדברי תוס' דלסברא זו אין לחלק אם הם בתחום העיר או לאו כדמחלקינן בנכסי הפקר, הרי שאין סברת תוס' מחמת שבייתת עצמן כנכסי הפקר.

אלא שמדברי רש"י שם שפירש דלא יביאו מפירותיו לפי שהכל כרגלי הבעלים, יש ראייה דס"ל דאף שהם חוץ לתחום הבעלים תחומן הוא כרגלי הבעלים, וכמו שהוכיח האה"ע מדבריו, אך מ"מ מגוף המשנה ליכא הוכחה כנגד סברת תוס'.

השו"ע והביה"ל נקטו לחומרא

ד. ומ"מ מלשון השו"ע (סימן שצ"ז ס"ז) מוכח שס"ל בזה לאיסור, דכשהביא את דין המשנה הוסיף "לא יביאו לו מפירותיו, שפירותיו כמוהו", ומהלשון 'פירותיו כמוהו' מוכח שדין הפירות כדין הבעלים ואף שהם חוץ לתחומו, וכן דעת הביה"ל (סימן ת"א) לדינא, וכן צידד הב"מ (שם), ולמשנ"ת מדברי האבן העזר מוכרח כן שהרי לדבריו כל סברת תוס' היינו רק אליבא דריב"נ דחפצי הפקר קונין שבייתה במקומן ואנן קי"ל כרבנן.

גם בדברי הפוסקים בסימן ת"ג נראה כן, דשם מבואר שבאופנים שנמצא במקום המוקף מחיצה ואין לו אלא

וכן מבואר ג"כ ממ"ש (לז): "והמוסר בהמה לרועה אע"פ שלא מסרה לו אלא ביו"ט הרי היא כרגלי הרועה".

ומצינו גם בנכסי הפקר דקונים שביתה ע"י דעת אחרים ואף שאכתי לא זכו בהן, וכדאשכחן בגמ' (מה:): דגשמים הסמוכים לעיר שביתתם כאנשי העיר משום שדעתם עליהו, וכן נראה ג"כ בדברי רש"י (שם ד"ה חפצי) דאם מתכוון אדם להקנות שביתה לחפצי הפקר דמהני דעתו, (ויבואר לקמן בסימן נ"ה).

ומאחר שנתברר דהבעלים יכולים להקנות שביתה לחפץ אף חוץ לתחומן, צריך לומר שמה שהראב"ד נחלק וס"ל דאף אם החפצים הם חוץ לתחומן של הבעלים אפ"ה לא יזיזם ממקומן, אי"ז משום שפליג על עצם היסוד דיש בכוחם של הבעלים להקנות לכליהם שביתה חוץ לתחומן, אלא ס"ל דהכא ליכא אומדנא ולא אמרינן בסתמא שדעת הבעלים לכך.

יבואר דלכו"ע יש להתיר טלטול כלים שדרך להשאילם לשכניו אף אם שבתו חוץ לתחום בעליהם

ו. בשו"ת שבט הלוי (ח"ו תשובה מ"ו ובח"ט) דן במי שנסע לשבת חוץ לתחום אם רשאים לטלטל חפציו שהשאירם בביתו, ואסר בזה משום דעת הראב"ד דפליג על סברת התוס' והרשב"א (ונתבאר שכן מוכח בשו"ע וכ"פ הביה"ל), ועיי"ש שדן להתיר מדין שואל שמבואר במשנה

וכן מבואר בהמשך הגמ' שם דמקשינן "ביו"ט כרגלי המשאיל, פשיטא, לא צריכא דרגיל ושאיל מיניה מהו דתימא ברשותיה קא מוקים ליה, קמ"ל מימר אמר דלמא משכח איניש אחרינא ואזיל ושאיל מיניה". מבואר דמה שאינו כרגלי השואל משום דחסר בגמירות דעת להקנות לו שביתה כרגלי השואל אבל אם באמת היה רצונו להקנות לחפץ שביתה כרגלי השואל מהני.

וכן מבואר בדין שור של פטם לפרש"י, דאיתא שם "אמר שמואל שור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם, שור של רועה הרי הוא כרגלי אותה העיר", ופרש"י (גבי של פטם) "דכיון דאורחיה לזבוניה מאתמול אוקמיה ברשותיה דמאן דאתי למחר וזבין ליה", הרי דיכול להעמידו ולהקנות שביתתו כרגלי הקונה ואף שאכתי לא זכה בו.

גם מדברי הרמב"ן במלחמות (כא). מבואר כן, דס"ל להרמב"ן דשור של פטם הוא כנכסי הפקר, [וכדעת הרמב"ם (פ"ה משביתת יו"ט)], ופירש דטעמא משום שמרשותיה מפיך ליה ברשות אחר לא מוקים ליה. ובהמשך דבריו גבי שור של רועה שהוא כרגלי אותה העיר פירש דלא קנה שביתה כרגלי אנשי העיר אלא כרגלי העיר ואפילו עירבו מקצתם לצד אחר אין דינו אלא כתחום העיר עצמה, לפי שדעת בעלים שיהא כרגלי העיר.

שירת כלים ששבתו חוץ לתחום הבעלים שלמה תלז

והכא ליכא ריעותא דמדלא אתי ושאל מיניה מער"ש אינו מעמיד ברשותן דהכא אין רגילות להשאל מער"ש. ויש להוסיף עוד דיתכן שסברת הגמ' דוקא כהשהבעלים בתחום החפץ דאם יעמידוהו בתחום השואל יפסידו את שביתתו כמקומן ולכן כשלא בריא להו אם ישאל מהם אין רצונם להפסיד את שביתת החפץ כרגליהם ולכן מספק אינם מעמידים ברשות השואל, משא"כ בנידו"ד שהבעלים שבתו מחוץ לתחום החפץ והם בכל מקרה לא יוכלו להשתמש בו בזה י"ל שמעמידים אותו ברשות השואל אף לשיטת הראב"ד דס"ל שבסתמא אין הבעלים מקנים שביתה לחפץ שחוץ לתחומן, אך מ"מ היכא שיש להם צד ורגילות להשאלו אף שאי"ז ודאי שישאלנו אפ"ה הם מקנים לחפץ שביתה כרגלי השואל.

וכן מי שנסע חוץ לעיר ואחרים שובתים בדירתו בשבת, רשאי האורח לטלטל חפצים שדרך האורחים לטלטל ולהשתמש בהם ואף לשיטת הראב"ד, אבל במידי שאין רגילות שהאורחים משתמשים או מטלטלין תליא בפלוגתת הראשונים ולדעת הראב"ד יש בזה איסור תחומין. (ולכן אם סגרו אחד מחדרי הבית על דעת שלא יכנסו בהן אורחים, כל מה שמונח באותו חדר יש בו משום איסור תחומין לשיטת הראב"ד. ובזה יש לדון דיתכן שגם לשיטת תוס' והרשב"א יש בזה איסור, שהרי סברתם שכתבו דחפצים

דהשואל כלי מחבירו בעיו"ט כרגלי השואל, ודחה שהרי מבואר בגמ' דאפילו ברגיל דשאל מיניה אם לא הודיעו מעיו"ט אינם כרגלי השואל דדלמא משכח איניש אחרינא ושאל מיניה, וכ"ש הכא שאין דרכם לשאול ממנו בתמידות.

ז. ולכאורה יש לדון בזה ולהתיר באופנים מסוימים, דהנה ברש"י שם כתב "מימר אמר, האי משאל. דלמא, כיון דלא אתי ואמר לי איניש אחרינה אשכח". מבואר דדוקא כשיש חסרון מחמת שלא אמר לו מבעו"י בזה אמרי' דתולה שמה שלא אמר לו הוא משום שלא יצטרך להשאל אותו ביו"ט ולכן לא אוקמיה ברשותיה, אבל היכא שרגילות להשאל את הכלי ואין רגילות של השואל לבוא מבעו"י ולבקש ממנו שישאלנו בזה אף שלא שאלו מעיו"ט אלא השאלו רק ביו"ט אפ"ה יהא החפץ כרגלי השואל ומשום דמוקים ליה ברשותיה.

ומעתה מי שנסע לשבת והניח מחפציו במקום שרגילות שמתמשים בהם אחרים, וכגון בחור שנסע מהישיבה לביתו שחוץ לתחום והשאיר את ספריו בישיבה, בזה יש לומר דאף להראב"ד שרי לטלטלם דכיון שהדרך הוא שמתמשים כל אחד בספרי חבירו (כשארין גילוי דעת שאוסר להשתמש בהם) ממילא נחשב כרגילים בני הישיבה לשאול ממנו שאמרי' דמוקים ברשותיה,

תלה

שירת

סימון נ"א

שלמה

שהם חוץ לתחום הבעלים שביתתן
במקומן היינו משום שדעת הבעלים
להקנות שביטה לחפציהם, וא"כ יש לומר
דדוקא בסתמא אמרי' דדעתן להקנות
שביטה לחפציהם במקומן כדי שיהיה
אפשר לטלטל את כליהם, אבל היכא שיש
גילוי דעת להדיא שאינם רוצים
שישתמשו בהם בשבת יש לומר דנחשב
רצון הפכי ואין להם דעת להקנות להם
שביטה במקומן).

■ סימן שצ"ח ■

סימן נ"ב

עיר העשויה כקשת

עיר העשויה כקשת ובין הקשת ליתר פחות מאלפים * הערה למה לא מסיפים בין רגלי הקשת שיעור קרפף * שיטת תוס' דביש בין רגליה ד' אלפים מודדים ממקום המתקצר * שיטת הרשב"א שמוודדים יתר לכל אחד מרגלי הקשת * שלילת הביאור בדברי הרשב"א שמוודדים ג' יתרים * ביאור דברי הרשב"א שמוודדים רק ב' יתרים מרגלי הקשת עד אמצעה * יבואר דהרשב"א ותוס' פליגי לשיטתם בביאור דין יש בין רגליה יותר מד' אלפים * צורת קביעת הריבוע לרגלי הקשת עם היתר * אם לשיטת הרשב"א מרבעין את העיר מבחוץ כאחת * בדין עיר משולשת אם אזלינן לפי היתר הארוך והמסתעף לעיר העשויה כקשת * שיטת רש"י בדין עיר העשויה כקשת * מהי צורת ראש הקשת לשיטת רש"י * דין פגומין שיש ביניהם יותר מד' אלפים * דין הליכה דרך הקשת עצמה ביש בין ראשיה יותר מד' אלפים

בריה דרבה בר רב הונא מסתברא דאי בעי הדר אתי דרך בתים".

ב. תוס' (ד"ה פחות) פירשו פלוגתייהו דלרבה בעי שיהיו התחומין מובלעין מכל צד, ורבא לא חש אלא שיהיו התחומין מובלעין מצד אחד, וסיימו "דנראה דהוא הדין נמי לדידיה אם אין בין יתר לקשת אלא אלפים דמודדים לו מן היתר אפילו יש יותר מד' אלפים בין שני ראשי הקשת דהא מצי אתי דרך היתר מראש האחד לראש האחר כיון דהיתר מובלע תוך הקשת"^א.

עיר העשויה כקשת ובין הקשת ליתר פחות מאלפים

א. ברייתא (נה.) "היתה עשויה כמין קשת או כמין גאם רואין אותה כאילו היא מלאה בתים וחצרות ומודד ממנה ולהלן אלפים אמה. אמר רב הונא עיר העשויה כקשת אם יש בין ראשיה פחות מארבעת אלפים אמה מודדין לה מן היתר ואם לאו מודדין לה מן הקשת וכו', וכמה הוי בין יתר לקשת רבה בר רב הונא אמר אלפים אמה, רבא בריה דרבה בר רב הונא אמר אפילו יתר מאלפים אמה, אמר אביי כוותיה דרבא

א. ולקמן (נז: ד"ה התם בתירוצם השני) ביארו עוד טעם להא דאם היתר בתוך אלפים מודדים מן היתר משום דבכה"ג אמרינן כמאן דמליא.

הרשב"א כתב שמתחילה סבור היה לומר כתוס' לפי שאם אין יותר מאלפים מצי למיזל בכל היתר, ושוב הוכיח דלא כתוס' (ויש לדון בראיתו ואכמ"ל), וכתב "אלא ע"כ אפילו אין בין הקשת ליתר אלפים אמה נמי אמרה רב הונא לשמעתיה דכיון שיש מרחק גדול ביניהן כשני תחומי שבת נראית כשתים ולא שנא מצי אזיל ולא שנא לא מצי אזיל אין מרבעין אותה".

מבואר דפליג על תוס' וס"ל דאם יש בין ב' ראשיה יותר מד' אלפים אמה אפילו אין בין יתר לקשת אלפים דמצי אזיל ליתר ע"י הבלעת תחומין מצד אחד אפ"ה לא מהני ומשום דנראית כשתים, וא"כ פליגי ביסוד טעמו של רב הונא שאמר דאם יש בין ב' ראשיה ד' אלפים אין מודדין מן היתר, דלתוס' היינו משום דלא מצי אזיל ליתר ע"י הבלעת תחומין ולפיכך כשאין בין יתר לקשת יותר מאלפים דמצי אזיל מודדין מן היתר, ולהרשב"א הטעם משום דנראית כשתים ולכן אפילו מצי אזיל ג"כ אין מודדין מן היתר, ולפיכך אע"פ שאין בין קשת ליתר אלפים אפ"ה אין מודדין אלא מן הקשת.

הערה למה לא מסיפים בין רגלי הקשת שיעור קרפף

ג. בדברי רב הונא דאמר גבי עיר העשויה כקשת דתלוי אם יש בין רגליה ד' אלפים אמה, יש לתמוה דהרי לשיטת

ר"מ נותנים קרפף לעיר (וכן דעת הרמ"א לדינא) ובין שתי עיירות לכו"ע נותנים קרפף וקי"ל כרב הונא דנותנים קרפף לזו וקרפף לזו, וא"כ יל"ע מ"ט לא הוזכר בדברי הפוסקים דנותנים קרפף בין רגלי הקשת ונימא דתלי בשיעור ד' אלפים וקמ"א ושליש, ולשיטת תוס' דס"ל ששיעור ד' אלפים היינו משום הבלעת תחומין דבשיעור זה יכולים לילך מראשה האחד לראשה השני ודאי קשה שהרי יכולים לילך גם בשיעור הקרפף, ואף למ"ש הרשב"א דטעמא דד' אלפים לפי שאם יש בין רגליה יותר משיעור ב' תחומי שבת אינה נראית כעיר אחת ג"כ יש לדון בזה, דלכאורה טעמו של הרשב"א דכיון שתלי בשיעור תחום שבת היינו בשיעור היתר הילוך של העיר שכל חלק זה דנמדד להילוך העיר נראה דשייך לעיר [ודין אלפים אמה נלמד מערי הלויים ששיעור זה הוא מגרש העיר] וכיון שמתחילים למדוד את האלפים אחר שיעור הקרפף א"כ כל שיעור זה נראה עדיין מכלל העיר.

שיטת תוס' דביש בין רגליה ד' אלפים מודדים ממקום המתקצר

ד. עוד כתבו תוס' (ד"ה ואם לאו) דכשאין בין ב' ראשיה ד' אלפים דאמרי' דמודדין מן הקשת, "לא מן הקשת ממש אלא ממקום שמתקצר בפנים ואין שם ד' אלפים, דלא גרע מאילו ניטל אותו של מעלה".

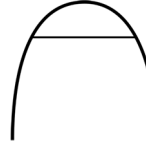
שידת

עיר העשויה כקשת

שלמה

תמא

וזה פשוט (ועיי' חזו"א סימן ק"י סוף סק"י"ז)
 דאין מותחים את היתר כל אחד
 כאוות נפשו אלא במרכז הקשת מותחים
 את היתר, והמרכז הוא מרכז הקימור ולא
 המרכז של אמצע הקשת לפי גודלה, ולכן
 מסתבר שבקשת שרגל
 אחת ארוכה מחברתה
 ונמצא שמרכז הקימור
 אינו באמצע רוחבה ממש
 מותחים את היתר במרכז הקימור (כזה).

שיטת הרשב"א שמוודדים יתר לכל אחד
 מרגלי הקשת

ה. בחידושי הרשב"א (ד"ה ואם לאו) כתב
 כדברי תוס'. ובהמשך
 דבריו כתב "ונראה לי דהא דאמר רב
 הונא אם יש בין שני ראשי הקשת ד'
 אלפים אמה מודדין לה מן הקשת היינו
 דרואין אותה לעיר כמאן דמפסקה
 באמצע הקשת והוא לה כשתי עיירות,
 וכענין שאמר רב הונא בחומת העיר
 שנפרצה, ונפקא מינה הכא שאין בני צידי
 הקשת הולכין מזה לזה דרך רוחב הקשת,
 וכ"ש שאין מודדין לאלו שבצפון הקשת
 מדרומו של קשת כשרוצין לילך דרך רוחב
 הקשת, אלא אלו שבצפון הקשת מודדין
 להם מן הצפון ואלו שבדרום מודדין להם
 מן הדרום, אבל מ"מ אין מודדין לכל אחד
 מפתח ביתו לבד אלא אפילו למי שעומד
 בקשת מודדין לו מן היתר שבצידו, דלא
 גרע כל קצה וקצה מן הקשת משאילו היה
 כל אחד ואחד מרגלי הקשת עיר בפני
 עצמה שהעיר כולה כארבע אמות".

שלילת הביאור בדברי הרשב"א שמוודדים
 ג' יתרים

ו. וראיתי שיש ממחברי זמנינו שלמדו
 בדברי הרשב"א שהוא תוספת
 על דברי תוס', דהיינו שמוודדים במרכז
 הקשת במקום שמתקצר מד' אלפים אמה
 ושם נותנים יתר ואת שתי רגלי הקשת
 שנותרו מחוץ ליתר מותחים להם יתר
 בפני עצמה ונעשו כג' עיירות (כזה)

והביאו כן מהמור
 וקציעה (וכ"ה
 בהגהותיו על הש"ס

נה:): שכתב דבעיר העשויה כקשת עושים
 אותה כג' מרובעים אחד באמצע ושנים
 משוכים לצדדים, ופירשו כן גם בדעת
 הרשב"א.

אולם נראה להוכיח שאין כוונת
 הרשב"א כן, חדא, דבעבוה"ק
 לא הביא כלל את סברת תוס' ולא הזכיר
 כלל דעיר שרחבה יותר מד' אלפים
 מותחים לה יתר במקום המתקצר מד'
 אלפים, אלא כתב רק שמותחים יתר בב'
 צלעות העיר, וז"ל שם "היו בין שני ראשי
 הקשת ארבעת אלפים אין מודדין לה אלא
 מן הקשת, כיצד היה הולך מביתו של צד
 הימני שבקשת לבית שבצלע השמאלי
 שבקשת דרך חלל הקשת מודדין מפתח
 ביתו כאילו כל צלע מצלעי הקשת עיר
 לעצמה ולפיכך חלל הקשת עולה מן לו
 מן החשבון" וכו'.

ועוד דהב"י הביא את דברי הרשב"א
 וסיים שדבריו הם דלא כדברי תוס'

כשתי עיירות אלא כשלש עיירות, אך למה שביארנו לשונו מדויק מאד.

ודברי המור וקציעה שמשם הביאו ראייה לביאור הראשון ברשב"א דמחלקים את העיר לג' ריבועים, נראה שאדרבה דבריו הם בדעת התוס' שהרי תוס' פירשו שמודדים יתר במקום המתקצר ולא פירשו דין שתי רגלי הקשת, ולכן פירש המו"ק דמרבועים אותם לריבועים בפנ"ע ובסה"כ יש ג' ריבועים כג' עיירות², אבל בדעת הרשב"א שכתב הב"י שפליג על תוס' אדרבה ליכא ג' ריבועים אלא ב' ריבועים וכנ"ל.

אלא דלפי מה שביארנו צריך להדחק קצת בדברי הרשב"א בחידושים, שאף שבתחילה כתב מודדים יתר במקום המתקצר מד' אלפים אפ"ה לא ס"ל כן לדינא, ובמה שכתב ונראה לי וכו' כוונתו לחזור מזה.

יבואר דהרשב"א ותוס' פליגי לשיטתם בביאור דין יש בין הגליה יותר מד' אלפים ה. **ואפשר** לתת טעם במה שפליג הרשב"א על תוס' וס"ל

והרא"ש והטור דסברי שמודדים לה יתר במקום המתקצר מד' אלפים אמה, ואם כביאור הנ"ל ברשב"א נמצא דהרשב"א לא פליג על תוס' אלא הוסיף עוד שלב דתוס' פירשו שמודד יתר במקום המתקצר ועל זה הוסיף הרשב"א בדין הצלעות שנותרו אחר מתיחת היתר דמרבועים אותם בפני עצמם.

ביאור דברי הרשב"א שמודדים דק ב' יתרים מרגלי הקשת עד אמצעה

ז. **לכן** נראה בדעת הרשב"א דאין מותחים יתר במרכז הקשת במקום המקצר מד' אלפים אמה אלא חולקים את הקשת באמצעה לשתיים וכל צלע מראשה עד אמצע הקשת היא כעיר בפני עצמה ולכל חלק מהצלע מותחים יתר בפני עצמו וממילא הקשת היא כעין שתי עיירות (כזה), ומדויק לשונו בחידושים שכתב "היינו דרואין לעיר

כמאן דמפסקה באמצע הקשת והוא לה כשתי עיירות", ואם כהפירוש דלעיל אין ההפסקה באמצע הקשת, וכמו"כ אינה

ב. ברם זה פשוט שלשיתת תוס' לא מותחים יתר חלקי בחלק הקצר ואח"כ נמתח יתר חלקי לכל צלע מראש הצלע עד אמצע הקשת, שהרי החלק שבאמצע הקשת עד היתר החלקי כבר נקבע עם אמצע הקשת (וכן הוא בחזו"א סימן ק"י סק"יז), אלא כוונת המו"ק דאחר מתיחת היתר החלקי נמתח לכל צלע יתר מראש הצלע עד החלק של הצלע במקום ששם היתר החלקי של אמצע הקשת. גם בשונה הלכות (דין י') כתב דאין מרבעין את רגלי הקשת מבפנים וצ"יין מקור לזה מדברי החזו"א, ולמשנ"ת אין ראייה מהחזו"א דהוא לא כתב אלא שאין מרבעין אותו חלק שתי פעמים בשתי זוויות וכמשנ"ת.

שירת

עיר העשויה כקשת

שלמה

תמו

דאין מותחים יתר באמצעו היכא שמתקצר מד' אלפים אמה, דהנה לעיל נזכר שפליגי בטעם דביש בין ב' ראשיה יותר מד' אלפים אין מודדים יתר בין ב' ראשיה, דלתוס' היינו משום דליכא הבלעת תחומין ולהרשב"א היינו משום הנראית כב' עיירות, וממילא יש לומר דאזלי לשיטתם דלפי תוס' שכל הטעם משום דליכא הבלעת תחומין א"כ במקום שמתקצר מד' אלפים איכא הבלעת תחומין, אך למ"ש הרשב"א דהטעם משום שנראים ראשיה כב' עיירות לפיכך מחלקים את כל הקשת לב' עיירות ולא אזלינן לפי המקום המתקצר.

צורת קביעת הריבוע לרגלי הקשת עם היתר ט. והנה עד כה ביררנו היאך מודדים את היתר לצלעי הקשת בעיר העשויה כקשת ובין רגליה יותר מד' אלפים אמה, ואכתי פש לן לברורי היאך מרבעים בכה"ג את הקשת ורגליה.

י. הרשב"א כתב בשם הראב"ד גבי עיר העשויה כקשת ובין ראשיה יותר מד' אלפים אמה, "שהדעת נוטה שמרבעין אותה מבחוץ והולכין כולן בכל אותו הריבוע לפי שמבחוץ נראית עיר אחת".

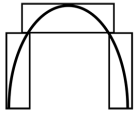
ויש לדון בזה אם מרבעין אותה לריבוע העיר או לריבוע העולם. דהנה מבואר בגמ' (נה.) דעיר מרובעת אין נותנין לה זויות והיינו דלא מרבעים אותה לריבוע העולם, וגבי עיר עגולה מבואר

בבריייתא (נו.) דמרבעין אותה לריבועו של עולם. וגבי עיר העשויה כקשת כתב הרשב"א (נה. ד"ה גמ') בשם הראב"ד דכיון שיש לה זוית אין חוששין לרבעה לריבועי עולם, והיינו דכיון שנותנים לה יתר ולפי היתר יש לה זוית אחת ישרה מרבעין אותה לפי אותו צלע, ומעתה יוצא שכל זה בקשת שאין בין רגליה ד' אלפים אמה, אבל ביש בין רגליה יותר מד' אלפים אמה הרי אין נותנין לה יתר וממילא אין לה זוית ישרה, וא"כ אע"פ שכתב הראב"ד שמרבעין אותה מבחוץ כיון שמבחוץ היא כעיר אחת, מ"מ יש לרבעה לריבועו של עולם.

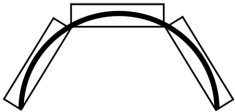
אלא שלפי סברת תוס' שמודדים לה יתר במקום המתקצר מד' אלפים אמה יצא שיש לה יתר במקום הקצר וא"כ יש לה זוית ישרה וממילא לא נרבעה כריבוע עולם אלא כפי צורת היתר שזהו הצד הישר שבקשת.

ואין לדחות דלפעמים היתר החלקי הוא חלק מועט מאוד מן העיר וכגון שבסוף רגלי הקשת יש ביניהם הרבה יותר מד' אלפים וא"כ היאך נקבע את צורת העיר לפי יתר זה. דיש לומר שמ"מ כיון שהיתר החלקי הוא תופס את כל אותה רוח של העיר (וכגון שראש הקשת במזרח ורגלי הקשת בדרום וצפון, בכה"ג היתר הוא כל זוית מערב של העיר, וכיון שהזוית ישרה תופסת את כל אותו צד, הוא קובע את צורת העיר).

סתירה מקוים אחרים, וא"כ לכאורה נרבע את הריבוע החיצון לריבוע העולם, ומאחר שריבוע החיצון הוא לריבוע העולם ממילא נרבע ג"כ את רגלי הקשת עם היתרים שנתנו לכל רגל לפי ריבוע העולם, (כזה).

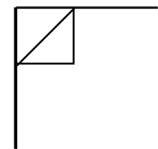
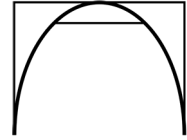
ואם תוס' לא סברי כסברת הראב"ד שכתב דמבחוץ מרבעין את העיר בבת אחת אלא סברי שגם מבחוץ חולקים אותה לג' עיירות, נמצא דנרבע לפי היתרים ולא לפי ריבוע העולם, דכיון שמרבעים כל חלק עם היתר בפני עצמו א"כ לכל צלע יש זוית אחת ישרה שאין לה סתירה מזויות אחרות ונמצא שנעשה ג' ריבועים וכל ריבוע לפי צורת היתר שלו, (כזה).

וכן בדעת הרשב"א נראה דכיון שמחלקים את הקשת לשתי עיירות א"כ אין לה זוית אחידה ישרה מבפנים, וכיון שהריבוע החיצוני הוא ריבוע אחיד לכל הקשת דמבחוץ כולה כעיר אחת א"כ אי אפשר לרבעה לפי היתר הפנימי שהרי מבפנים יש שתי קוים סותרים, ובשלמא אם היינו מרבעים מבחוץ כל צלע בפני עצמו היה אפשר לרבע כל צלע לפי היתר שלו (כזה) אך כיון שהריבוע מבחוץ הוא אחד

ואע"פ שבכה"ג הריבוע לא יהא ריבוע שוה בכל צלעותיו (כזה), מ"מ חשיב כמרובע כיון שכיווני כל צלעות הריבוע שוים. וכבר מצינו כן בדברי הריטב"א גבי עיר העשויה כמין גאם ויש בין ראשיה יותר מד' אלפים אמה שכתבו הראשונים דאין מרבעין אותה ומ"מ כתב הריטב"א שמרבעין אותה באותו מקום שימצאון באלכסון פחות מארבעת אלפים, ואף שצורת הריבוע תהא (כזה) [יש לציין שבחידושי הריטב"א יש שתי גירסאות יש גירסא 'מעברין', ולגירסא זו יתכן שרק מותחים יתר אבל לא מרבעין על גבי היתר, ויש גירסא 'מרבעין', ולגירסא זו מרבעין במקום היתר וכן העתיק השעש"צ בסק"ה, וכן שמעתי מהגר"י דזימטרוסקי שליט"א שנוקט כן לדינא].

ברם כל זה נכון אם נאמר יתר רק במרכז הקשת, אבל למה שנתבאר בדעת תוס' עפ"י המו"ק שמותחים ג' יתרים, דהיינו שמלבד היתר שמותחים במרכז הקשת במקום המתקצר מד' אלפים מודדס יתר ג"כ בשתי רגלי הקשת, נמצא שיש כאן ג' צלעות ישרות שאינם באותו כוון וא"כ א"א לקבוע את צורת הריבוע החיצון עפ"י היתר האמצעי ושונה מכל קשת שיש כאן רק יתר אחד ואין לו

שירת

עיד העשויה כקשת

שלמה

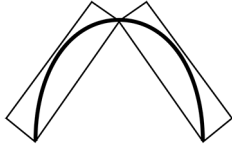
תמה

ע"כ צריך לרבע לריבוע העולם, וממילא אחר שרבענו מבחוץ לפי ריבוע העולם א"כ גם מבפנים הריבוע יהא לפי ריבוע העולם ונמצא שנרבע כל צלע עם היתר שבו לפי ריבוע העולם.

אם לשיטת הרשב"א מדבעין את העיד
מבחוץ כאחת

יא. והיה מקום לומר דהרשב"א לא סבירא ליה כלל כהראב"ד שמרבעים את כל העיר מבחוץ, שהרי בחידושים הביא את שיטת רש"י דעיר העשויה כקשת הם כיושבי צריפין, (ולקמן יבואר בעז"ה), וחלק עליו וסיים "ולולי דברי רש"י איני רואה בו בית מיחוש, אלא ולא עוד שמרבעין אותה מבחוץ, ויתר מזה כתב הראב"ד ז"ל שהדעת נוטה שמרבעין אותה מבחוץ והולכין כולן בכל אותו הריבוע לפי שמבחוץ נראית עיר אחת" עכ"ל, ולכאורה יש כפל בדבריו שכתב "ולא עוד אלא שמרבעין אותה מבחוץ", ואח"כ חזר וכתב בשם הראב"ד שמרבעין אותה מבחוץ, ולכאורה נראה מזה שדעתו שמרבעין כל צלע מבחוץ בפני עצמה דכשתי עירות נינהו וזהו שכתב בתחילה ולא עוד אלא שמרבעין אותה מבחוץ, וכתב זה לאפוקי מדעת רש"י שהם כיושבי צריפין ואין להם כלל דין עיר אפילו בעיר עצמה, ואח"כ הגדיל להביא בשם הראב"ד דמרבעין את כולה מבחוץ כעיר אחת, אבל איהו לא ס"ל כן אלא מרבעין כל צלע בפני עצמה מבחוץ, (ורק

הביא את הראב"ד כדי להוכיח דלא כרש"י). ואם לא סבירא ליה כהראב"ד פשוט שצורת הריבוע לשיטתו לא תהא כריבוע העולם אלא כל צלע בפני עצמה כפי צורת היתר

שלה, (כזה).

ברם בעבוה"ק נראה שס"ל לדינא כהראב"ד, דאחר שכתב בה"ד דנותנים לכל צלע יתר בפני עצמה, כתב בה"ה דמרבעין אותה מבחוץ לפי שכולה כעיר אחת, הרי שהודה לדברי הראב"ד, (ומה שבחידושים כתב מרבעין מבחוץ ואח"כ כתב בשם הראב"ד שמרבעים אותה כעיר אחת, היינו משום שזה פשוט לו מדעתו דמרבעין מבחוץ כל צלע, ואח"כ הוסיף בשם הראב"ד דמרבעין את כולה כאחת וגם הרשב"א מודה לזה). וא"כ צריך לומר כמשנ"ת שמבחוץ מרבעין אותה כריבוע העולם, וממילא גם מבפנים מרחיבים לה את הזווית כריבוע העולם.

בדין עיד משולשת אם אוליגן לפי היתר
הארזך והמסתעף לעיר העשויה כקשת

יב. ובמשנ"ת דהיכא שיש לקשת מבפנים שלשה יתרים בשלשה כיוונים אי אפשר לרבעה כפי היתרים כיון שיש כאן שלש צלעות ישרות שסותרות וממילא ע"כ צריך לדונה כפי ריבוע העולם, יש לדון בזה דשמא

ניזיל בתר היתר הארוך שבהם ולפי צורתו תקבע צורת ריבוע העיר, וזה בהקדים דין ריבוע עיר עשויה בצורת משולש.

יג. בגמ' אמרינן דעיר מרובעת אין עושין לה זוויות לרבעה לריבוע עולם, אבל עיר עגולה מרבעין אותה לפי ריבוע העולם. ובעיר העשויה כמין קשת או כמין גאם רואין אותה כאילו מלאה בתים וחצרות. וכתב הרשב"א בשם הראב"ד דעיר העשויה כמין קשת אין מרבעין אותה לפי ריבוע עולם כיון שיש לה זווית ישרה, [ודעת החזו"א (סימן ק"י סקכ"ג ד"ה מיהו) דאם אין הצד הישר ממלא את כל הרוחב מרבעין לריבוע העולם]. וגבי העשויה כמין גאם כתב הרשב"א בשם יש מי שאומר שמרבעין אותה מבחוץ כנגד רגלי זוויתה, "והנכון כמו שאומרים אחרים שאין מרבעין אותה מבחוץ שהרי יש לה שתי זוויות ישרים אלא עושין לה כמין גאם אחר". דהיינו שהרשב"א ס"ל שכיון שיש שתי צלעות ישרות הולכים לפי צורתם כדין ריבוע, והביא מהי"א שפליגי וס"ל דהריבוע לא נקבע לפי שתי הצלעות הישרות אלא לפי צורת היתר שהוא הקו הדמיוני שעושים לגאם. ולכאורה צ"ב מה טעם היש מפרשים שהולכים לפי הקו הדמיוני, מה גם שהוא יחיד, ולא קובעים את הריבוע לפי צורת שתי הקווים הקיימים. ונראה דסבירא להו שהיתר הוא קובע את צורת הריבוע משום שהוא יותר ארוך משאר הצלעות והארוך הוא קובע את צורת הריבוע, ואף

שהרשב"א פליג עלייהו יש מקום לומר דכל מה שנחלק היינו משום דעדיף ללכת לפי ששתי צלעות קיימות אף שהם קצרות יותר מלקבוע עפ"י הצלע הדמיונית ואף שהיא ארוכה יותר. ולפי"ז בעיר משולשת מרבעין לפי הצלע הארוך.

לעומת זאת הרמב"ם (פכ"ח מהלכות שבת ה"ז) כתב "וכן אם היתה העיר משולשת או שיש לה צלעות רבות מרבעין אותה וכו', וכשהוא מרבעה מרבעה בריבוע העולם" וכו', הרי שלא אזלינן לפי הצלע הארוכה במשולש. והשו"ע (ס"ב וס"ג) העתיק כדברי הרמב"ם.

ומה שעיר משולשת שונה מעיר העשויה כקשת שהולכים לפי היתר, היינו משום דבקשת יש רק זווית אחת ישרה ואין לה סתירה מזוויות אחרות, משא"כ במשולש שיש כמה זוויות ישרות וא"כ יש סתירה בין הזוויות לא אזלינן לפי הזווית הארוכה.

ויש לדחות דגם לשיטת הרשב"א כשיש כמה צלעות ישרות לא אזלינן עפ"י הצלע הארוכה, ומה שבכמין גאם הביא י"א שהולכים לפי היתר הדמיוני אי"ז משום שהוא ארוך ביותר אלא משום שהוא הישר ביותר, לפי שבצדדי הגאם ששם העיר בפועל לעולם לא תהא הזווית ישרה בצמצום לדעולם יש בליטות וכניסות בין הבתים, אבל היתר הדמיוני שמתחיים לעיר העשויה כקשת או כגאם הרי הוא ישר לגמרי וזה סיבת עדיפותו

שירת

עיר העשויה כקשת

שלמה

תמו

על פני הזויות האחרות ולא מחמת אורכו. ולפי"ז י"ל שבעיר העושה כמין משולש בזוה כל הזויות הישרות אינם ישרות בצמוצום גם הרשב"א יודה שמרבעין לריבוע העולם כי אין זוית תשכריע שנרבע כמותה דמה שהיא ארוכה יותר מחברותיה אין בכחה להכריע שצורת העיר תהא כמותה.

המשנ"ב (סק"ה) כתב גבי עיר משולשת "שמושכין הריבוע להשוות צד הקשר כפי אורך צד הארוך", לכאורה נראה כוונתו שמרבעין לפי הצד הארוך, ברם קשה לומר כן שהרי זה נגד הרמב"ם ומשמעות השו"ע, ואפשר לפרש בכוונתו דאיירי רק לענין צורת העיר מבחינת גודלה שמרחיבים את הצד הקצר כפי גודל הצד הארוך, אבל לא איירי לענין קביעת צידי הריבוע שזה באמת נקבע לפי זויות העולם, (וכעין שכתוב בבביתא "היתה רחבה מצד אחד וקצרה מצד אחר רואין אותה כאילו היא שוה", ואין כוונת הברייתא אלא לענין מידת העיר ולא לענין כיוון ריבוע העיר, שהרי דעת הטור שבוזה מרבעין אותה לריבוע העולם²), וכן גבי עיר שיש לה צלעות רבות כתב "מושכין החוט לרבעה כנגד המקומות היותר רחבים שבה", וגם בזה יש לדחות כנ"ל דאיירי רק לענין גודל הריבוע אבל צורת הריבוע היא לפי ריבוע עולם.

גם בחזו"א (סימן ק"י סוס"ק כ"ה) מבואר דבעיר שיש לה כמה צלעות ישרות אין הכרע בריבועה ומרבעין אותה לריבוע העולם.

אלא שכבר נתבאר שלשיטות הראשנים שהביא הרשב"א גבי עיר העשויה כמין גאם דסברי שצורת קביעת הריבוע הוא כפי היתר, ה"ה דגבי משולש לא מרבעים לריבוע העולם אלא לפי הזוית הארוכה שבמשולש, ויתכן שאף הרשב"א מודה לזה וכמשנ"ת.

ומעתה נהדר לדין עיר העשויה כקשת בכה"ג שנותנים לה שלשה יתרים מבפנים, ולעיל נתבאר שיש לדון מה היא צורת ריבוע הקשת מבחוץ, והנה לפי מה שנתבאר לשיטת הראשונים בדין המשולש שהולכים לפי הצלע הארוך, א"כ לשיטתם גם בעיר שהיא כקשת תהא צורת ריבוע העיר לפי היתר הארוכה.

שיטת רש"י בדין עיר העשויה כקשת

יד. רש"י כתב (ד"ה פחות) גבי יש בין רגליה יותר מד' אלפים אמה "ואם יותר אין מצרפין אותה להיות אחת ומודדין לה מן הקשת לכל אחד מפתח ביתו וחלל העיר החלק שאין בו בתים מן המדה הוא". ולקמן (דף סא. ד"ה עיר) כתב "ובין ב' ראשיה יותר מד' אלפים דאמרינן

ג. ולשיטת הטור צריך לומר דשאני מכמין גאם דב' הצלעות השוות עריבין ויש תחילת מרובע, משא"כ ברחבה בב' הצלעות שנותנות את צורת הריבוע אינם זה אצל זה אלא זה כנגד זה.

בריש פרקין מודדין לה מן הקשת כל אחד מפתח ביתו."

ולמד הרשב"א (נה. ד"ה ואם) בשיטתו דעיר העשויה כקשת אין לה כלל דין עיר וכיחידים דמו ולא אמרינן דכל העיר כד' אמות אלא מודדים לכל אחד מפתח ביתו וכיושבי צריפין. גם המגיד משנה (פכ"ח ה"ח) הביא את שיטת הרשב"א וסיים "ובספר העתים פירשו שהן כיושבי צריפין ומודדין לכל אחד מפתח בתו וכן נראה מדברי רש"י ז"ל".

ברם הריטב"א כתב שאין ספק בכוונת רש"י דגם הוא מודה דמודדין מפתח החיצון של העיר שיוצא בו, ורש"י בא לאפוקי שאין חלל הקשת בכלל העיר.

ובאמת שמלשון רש"י שכתב "וחלל העיר החלק שאין בו בתים מן

המדה הוא" משמע שדוקא החלל אינו מן העיר אבל שאר בתים שבעיר אינם מן המדה הרי שדנים את כל בתי הקשת כעיר. [ויש ליישב דהנה קי"ל (לקמן ס:)] שאם כלתה מדתו בסוף העיר אין העיר עולה לו מן המדה, ואם כלתה מדתו בחצי העיר עולה לו מן המדה, ויש להקשות דאף בכלתה בחצי העיר נימא שכל בית לא יעלה מן המדה שהרי כלתה מדתו בסוף כל בית מן הבתים שבאמצע וכל הבית כד' אמות, וצריך לומר דלא דנים כל בית בפני עצמו אלא דנים את העיר בכללות, מיהו כל זה דוקא כשהבתים בעיר אבל כשהבית עומד בפני עצמו ודאי

שנדונו כד' אמות ואם כלתה מדתו בסופו אותו בית לא יעלה מן המדה, ומעתה י"ל דכיון שלרש"י עיר כקשת כיחידים דמו, ממילא כל בית נידון כד' אמות וכל בית לא יעלה מן המדה כדין כלתה מדתו בסוף העיר, ולכן דוקא חלל העיר מן המדה אבל הבתים אינם מן המדה].

ויתכן דאף לשיטת רש"י הא דחשיבי כיחידים היינו דוקא לענין דין מדידת התחום חוץ לעיר דלענין זה אמרינן שמודדים מפתח בתיהם ואין מודדים מקצה העיר דלא אמרינן שכל הקשת כולה כד' אמות ומשום שאין לה צורה של עיר (וכמו שיבואר לקמן), אבל לענין הילוך בתוך הקשת יכולים ללכת אפילו יותר מאלפים כדין מי ששבת בעיר שיכול להלך את כולה אפילו גדולה כנינוה.

יש להקשות לפרש"י ממה שאמרה הגמ' גבי קשת שיש בין ראשיה ד' אלפים אמה ובין יתר לקשת יש יותר מד' אלפים דאי בעי הדר אתי דרך בתים, הרי שאם ילך לראשה השני יוכל ללכת משם אלפים אמה וא"כ מוכח שמודדים מקצה העיר אפילו אם יוצא מהצלע השני של הקשת, וכל שכן שנמדוד מקצה הצלע ששבת בו ולא מפתח ביתו.

מהי צורת ראש הקשת לשיטת רש"י

טו. ויש לעיין לשיטת רש"י וספר העתים, דאטו כל עיר גדולה כנינוה שבסופה יש קשת שבין רגליה יותר מד'

שירת

עיר העשויה כקשת

שלמה

תמט

אלפים תהא כל העיר כיחידים הא לא
מסתברא כלל, וא"כ מה הגדר והגבול
בזה, (ולדוגמא, כידוע ירושלים מסתיימת
בקשת מקצה גבעת שאול להר חוצבים
ומשם לרמת שלמה ומשם לבית חנינא
ובודאי שמחמת כן לא נדון שכל ירושלים
היא כיושבי צריפין).

ויתכן לומר בשיטת רש"י דס"ל שלא
מייצרים קו דמיוני חדש כדי
לקבוע על ידו את גודל העיר אלא
לוקחים את הקו הרחב ביותר שבעיר
ואותו מוציאים כנגד קצות העיר וכלשון
המשנה בריש פרקין "מוציאין את המדה
כנגדן", דהיינו שיש קו מדה קיים
ומוציאין אותו, אבל לא עושים קו חדש,
ולכן בעיר עגולה לוקחים את קו קוטר
העיר ועל פיו מרבעים את העיר, וכן
ברחבה מצד אחד וקצרה מצד אחר רואין
כאילו היא שוה על פי הצד הרחב, וכן
במשולש מאריכים את הצד הקצר כפי
הצד הארוך, וכן על דרך זה בשאר
הצורות, אבל בעשויה כמין קשת אין כלל
קו רחב בעיר שעל ידו אפשר להרחיב
ולרבע את כל בתי העיר ולכן אינה נידונת
כעיר, ואכתי צ"ע בזה.

ואם כנים הדברים ע"כ שרש"י יפרש
דהקשת היא עגולה בדוקא, ולא
כפירוש ר"ח (בתוד"ה ואם לאו) שפירש
דהקשת היא קשת עם שלש זוויות ורק
ברוח רביעית היא פתוחה, וגם הרשב"א
(נה). כתב שגם זה בכלל קשת, אבל

לפירוש רש"י אי אפשר לומר כן דא"כ
בגגה יש קו רחב ולא היתה נדונת כקשת
שהרי היה אפשר להוציא קו זה כנגד
רגלי הקשת.

ועכ"פ לפי"ז ניחא דבעיר גדולה
שמושבה רצוף לכל רוחבה
ורק סופה מסתיים בקשת, דאפשר לרבעה
עפ"י הוצאת הקו הרחב שבעיר שהוא
מכסה את כל חלל הקשת ולכן בזה אינם
נידונים כיחידים.

ויוצא עוד דמה שאמר רב הונא דאם
יש בין ב' ראשיה יותר מד'
אלפים אמה מודדים לה מן הקשת, היינו
דוקא אם אין בעיר קו רחב שגודלו
כגודל כל חלל הקשת, אבל אם יש קו
רחב בראש הקשת (וכגון שהקשת עבה)
או ברגליה (וכגון שרגלי הקשת הם
ישרים) בכה"ג אפילו יש בחלל יותר מד'
אלפים אפ"ה נמדוד לה מן היתר, (ולקמן
יבואר שאף דעת הרשב"א בחידושו ס"ל
כעין זה לדינא).

טז. **ובזה** יש לבאר היטב את לשון רש"י
לקמן (טז:), דשם בגמ' אמרינן
גבי ג' כפרים המשולשים דרואין כל
שאלו מטיל אמצעי ביניהם עשה אמצעי
את שלשתן להיות אחד, ואמר אביי
דאפילו יש בין חיצון לחיצון יותר מד'
אלפים אמה אמרינן רואין, והקשה רבא
מאי שנא מעיר העשויה כקשת דאם יש
בין ב' ראשיה יותר מד' אלפים אמה
מודדין לה מן הקשת, א"ל התם ליכא

למימר מלי הכא איכא למימר מלי, ופירש רש"י "ליכא למימר מליזה, מלא האויר שביניהם, דאין לך במה למלאותו". והקשו התוס' דגם גבי עיר העשויה כקשת איכא למימר מלי על ידי ראש הקשת, ותירצו בג' אופנים ובחידושי הרשב"א (נה). ביאור באופ"א, ודו"ק היטב שכל ד' תירוצים אלו של הראשונים שביארו את הטעם דלא אמרינן מלי, אינם מיושבים עם דברי רש"י שכתב "דאין לך במה למלאותו" (ונתבאר בארוכה בסוף הסימן הבא). ולמה שנתבאר בדעת רש"י אתי שפיר היטב דבעיר העשויה כקשת אמנם יש בתים בראש הקשת שאפשר למלאות את החלל על ידם אבל אין קו רחב אחיד בעיר שאפשר למלאות אתו את החלל והקו הזה הוא חסר ועליו כתב רש"י שאינו ואין במה למלאות, משא"כ בג' כפרים יש את הקו הרחב של הכפר האמצעי שאתו אפשר למלאות את החלל שבין שתי החיצונים ולא ישאר חלל יותר מקמ"א אמה ושירים.

דין פגומין שיש ביניהם יותר מד' אלפים

יז. תוס' (נה. ד"ה עיר) הקשו אמאי לא נקט רב הונא למילתיה על שני פגומין שאם יש ביניהם יותר מד' אלפים אמה אין מוציאין את המדה כנגדן, וכתבו "שמא יש לחלק דגבי פגומין שאינם מעיקר העיר אפילו אין שם הבלעת תחומין מעברין אותן עם העיר לפי שבטל אגב העיר, אבל ב' ראשי

הקשת שהם מעיקר העיר אין מבטלין אגב העיר ולכך בעי שיהא שם הבלעת תחומין". ואח"כ הביאו בשם ר"י ור"ח דגם גבי פגומין בעינן שלא יהא ביניהם יותר מד' אלפים אמה.

יח. הרשב"א ג"כ הביא בשם הראב"ד שהקשה מאי שנא פגומין יוצאין מעיר העשויה כמין קשת או כמין גאם, וכתב דלרב הונא אה"נ וגם באלו אין מעברין יותר מד' אלפים אמה. ועוד כתב בשם הראב"ד "דאם היו יוצאים הבתים כנגד אמצעה של עיר אפילו שלש פרסאות מוציאין את המדה כנגדן, דלעולם נראית כאילו היא עיר נמשכת שם ואינה נראית כשתי עירות אלא כשיוצאין מראשה". ותירוצן זה הוא כפי שיטתו וכמו שנתבאר בתחילת הסימן דהטעם שאם יש בין ראשיה יותר מד' אלפים אמה אין מודדים מן הקשת היינו משום דכיון שיש כל כך בין ראשיה כב' תחומי שבת נראין כשתי עירות, דאילו לפי תוס' שהטעם משום הבלעת תחומין, אין חילוק אם הפגומין יוצאין בצדדיה או באמצעה.

יט. אח"כ כתב "ומכל מקום יש לחלק בין עיר העשויה כקשת לפגומין היוצאין מן העיר, מפני שעיר עשויה כמין קשת כיון שישובה של עיר כן אינה עשויה להתמלאות באמצעה אלא כל שהן באין להוסיף בעיר אין מוסיפין באמצע אלא בראשי הקשת הן מוסיפין והולכין, אבל עיר שמושבה רצוף אע"פ

שפגמין יוצאין מראשיה עשויה היא להתמלאות באמצע" וכו'.

הנה חילק הרשב"א בין אם עיקר העיר היא בצורת קשת או שעיקר העיר מושבה רצוף ואין חלל שחולקה באמצעה, וזה כעין משנ"ת לעיל בדעת רש"י דיש חילוק בין אם עיקר צורת העיר היא כקשת או שחלקה העליון הוא מלא בלי הפסקת חלל ורק סופה מסתיים בכעין קשת שבזה מודדים מן היתר אפילו יש בין ראשיה יותר מד' אלפים אמה.

כ. ונמצא לפ"ז דאם נדון על עיר גדולה כירושלים וכיו"ב שמסתיימת בשתי שכונות שבולטת מראשיה מב'

קרנותיה, (שכונת גבעת שאול וכנגד זה שכונת בית חנינא¹), ונוצר עיי"כ כעין קשת שיש בין ראשיה ד' אלפים אמה, ומהיכן נמדוד לה אם מן הקשת או מן היתר. הרי שלפי הראב"ד בתירוץ ראשון ור"י ור"ח אין מודדים מן היתר דדין פגומים הוא כקשת, ולפי תירוץ השני של הראב"ד תלוי אם הבליטות הם בקצה העיר או כנגד אמצע צלע העיר, ולפי תירוץ של הרשב"א כיון שעיקר העיר מושבה רצוף מודדים מן היתר אף אם יש ביניהם יותר מד' אלפים אמה, וכן למשנ"ת בדעת רש"י מודדים מן היתר, ברם לפי תירוץ תוס' שהחילוק בין קשת לפגומים לפי שראשיהם מעיקר העיר

ד. ויש בזה נפק"מ, דאם מודדים מן היתר א"כ שכונת רמות היא נכנסת לתוך חלל הקשת והיא מחוברת לירושלים לענין תחומין.

[ולענין דין קריאת המגילה יש לדון שהרי כתב החזו"א (סימן קנ"ג סק"ג) "דשיעור מיל שיהבו חכמים בסמוך משחינן מבתי העיר לחומה, ואף אם יש בליטות בכרך דלענין תחומין מרבעין לעיר מקדם לא מיקרי סמוך בשביל זה אף שהעיר בתוך התחום ע"י הריבוע שנתנו לכרך". ויל"ע היאך הדין אם העיר הפרוזה היא בתוך הריבוע עצמו, ולכאורה סברת החזו"א שם תלויה במה שדן (סימן ט"ז ד"ה נה. וסימן ק"י סקט"ז) גבי תחומין בב' עיירות שמתחברות ע"י שאחת נכנסת בתוך הריבוע של חברתה אם נעשו כאחת, והחזו"א צידד שלא נעשות כאחת, והיינו משום דהריבוע אינו עיר ממש אלא הנפק"מ בזה רק לענין שיעור מדידת התחום, ולפיכך אף לענין מגילה לא מיקרי סמוך, וא"כ ה"ה אם העיר הפרוזה היא בתוך הריבוע ממש. ואכתי יל"ע בדין עיר הנכנסת לתוך קשת של כרך, דהנה בספר קרית אריאל (עמ' קל"ב) דייק מהחזו"א (סימן ק"י סק"א, וסימן ק"ט סקט"ו ד"ה כתב במ"ב) דדבריו גבי עיר הנכנסת בתוך ריבוע דאינם כאחת לענין תחומין היינו דוקא בריבוע, אבל בנכנסת לתוך הקשת נעשו כעיר אחת, וא"כ י"ל דאף לענין דין מוקפים אם נכנסת לקשת של כרך תידון ככרך.

וכן נפק"מ בזה דלענין דין כלתה מדתו בסוף העיר מבואר (סימן ת"ח ס"א) דאם כלתה מדתו בעיבורה של עיר אין העיר עולה לו מן המנין ואע"פ שעיבור העיר כעיר וא"כ הוי כלתה מדתו באמצע העיר מ"מ לא אמרי' דעיבורה כמותה להחמיר, וכתב החזו"א (סימן ק"י סקט"ו ד"ה ואם) דה"ה אם כלתה מדתו בריבוע העיר חשיב ככלתה בסוף העיר דאין ריבוע לחומרא, ומעתה יש לדון היכא שכלתה מדתו בחלל הקשת של העיר אם נדון גם בזה דאין עושים יתר לחומרא, ולמשנ"ת מדברי החזו"א יש לדון בזה די"ל שהא דעיר כקשת נותנים לה יתר מקום היתר הוא ממש כעיר ואף לחומרא וכשם שנחשב כעיר אף לענין חיבור שתי עיירות].

משא"כ בפגומין, נראה דלדבריהם אין תלוי בצורת עיקר העיר וצורת רגלי הקשת אלא תלוי אם רגלי הקשת הם בתים ממש שאז הם כעיקר העיר, משא"כ אם הם רק פגומין וגדודיות אינם עיקר העיר ולכן בטלי אגב העיר, ולפי"ז היכא שיוצאים שתי שכונות מהעיר ויש ביניהם יותר מד' אלפים מודדים מן הקשת ולא מן היתר שהרי ודאי שאותם בתים הם ג"כ עיקר העיר כרגלי הקשת.

ולענין דינא כבר פסק הרמ"א (ס"ד) שדין הפגומין כדין הקשת, ואם יש פגומין בב' ראשי העיר ויש ביניהם יותר מד' אלפים אמה ורחוקים יותר מאלפים מהעיר אין אומרים בהו כמאן דמלי דמי, אלא שהביאור הלכה (ד"ה ואם) כתב שאפשר לסמוך בשעת הדחק על הראשונים המקילים בזה, ואם הבתים יוצאים כנגד אמצע העיר היקל יותר עיי"ש.

כא. ולפי סברת הרשב"א שחילק דבקשת לפי צורת העיר עתידה להתמלאות בראשיה ולא באמצעה משא"כ בפגומין שהחלל עתיד להתמלאות, יש לדון היכא שאין עתיד להתמלאות בין הפגומין מחמת סיבה אחרת, (ולא מחמת שכך צורת העיר), וכגון שיש כביש ראשי שמתעגל בין הפגומין וא"כ אין עשויים להרחיב את בנית הבתים שם, אם מחמת כן נימא

שאם יש בין ראשיה יותר מד' אלפים לא נימא דכמאן דמלי דמי כיון שאין עשויה להתמלאות.

דין הליכה דרך הקשת עצמה ביש בין ראשיה יותר מד' אלפים

כב. כתב הריטב"א (ד"ה אם) "אם הלך אותו שדר ברגל הקשת מן הצפון דרך אמצע העיר אל הבתים שברגל הדרומי ויצא דרך פתחיהם אל הדרום משם מודדין לו אלפים אמה לדרום, דכל העיר לכולם כארבע אמות דמיא, ולא אמרו למדוד מן הקשת אלא למי שבא לצאת דרך פתחי הבתים שהם בחומת העיר לצד הקשת מבפנים שאין מודדין להם מן היתר שכנגד רגלי הקשת מבחוץ אלא מן הבתים שבקשת".

וכן מבואר בחידושי הרשב"א (ד"ה ואם לאו) וז"ל "ונפקא מינה הכא שאין בני צידי הקשת הולכין מזה לזה דרך רוחב הקשת, וכ"ש שאין מודדין לאלו שבצפון הקשת מדרומו של קשת כשרוצין לילך דרך רוחב הקשת".

וכן הביא המג"א (סק"ב) מהמאירי ומהרדב"ז. וסיים המג"א "והכי איתא בגמ' דאי בעי הדר אתי דרך בתים". (ובחידושי הריטב"א הקשה מזה על רש"י דס"ל שבני הקשת חשיבי כיושבי צריפין, שהרי אפילו אם יוצאים מראשה האחר של הקשת מודדין להם תחומן משם לפי שכולה כעיר אחת).

כג. ויש לדון בזה בדעת תוס', דלקמן בגמ' (נז:): אמרינן גבי ג' כפרים המשולשים דרואין את האמצעי כאילו הוא בין החיצונים דאפילו יש בין חיצון לחיצון יותר מד' אלפים אמה ג"כ אמרינן רואין, ושאני מקשת שיש בין רגליה יותר מד' אלפים דליכא למימר רואין, והקשו תוס' שגם גבי קשת נימא רואין כאילו אמצעה בין שתי רגליה, וכתבו בתירוצם הראשון דאין כלל חילוק בין קשת לג' כפרים וגם גבי ג' כפרים אמרינן רואין רק לחיצונים אבל לא לאמצעית ומשום דאם נאמר בה רואין היא תפסיד את תחומה לצד השני, וה"ה גבי קשת אמרינן רואין וכמאן דמליא דמי, ואפשר ללכת מראש הקשת שבצפון לראשה שבדרום דרך החלל אף אם יש בין ראשיה ד' אלפים, ודוקא לגבי בני אמצע הקשת לא אמרינן כמאן דמליא דמי שהרי יפסידו את תחומן לצד השני דאם הוי היתר למזרח מפסידין למערב.

ולכאורה קשה כיון שבני ראשי הקשת יכולין ללכת דרך הקשת לאמצע הקשת ולראשה השני ואם יוצאים דרך אמצעה מודדים להם את התחום משם, א"כ נמצא דאכתי אי נימא דכמאן דמליא דמיא ונודן שאמצע הקשת היא בין ראשיה נמצא שגם בני ראשי הקשת יפסידו את תחומן למערב כשהולכין דרך הקשת, ומאי שנא בני ראשי הקשת שכלפיהם אמרינן כמאן דמליא מבני

אמצע הקשת שכלפיהם לא אמרינן כמאן דמליא מחמת שיפסידו תחומן למערב.

ובאמת גם הריטב"א כתב כתירוץ תוס' אלא שכתב בשינוי מעט דחילק דגבי קשת אין שייך לומר כמאן דמליא משום שיפסידו תחומן לאחורי הקשת, משא"כ בג' כפרים אף אם נאמר כמאן דמליא החיצונים לא יפסידו כלום, וכלפי בני הקשת לא חילק בין יושבי ראשי הקשת לאמצע הקשת, (והרא"ש כתב כתוס', ובתורא"ש כתב כהריטב"א), והיינו מטעם הנ"ל דלפי שיטתו גם אלו שבראשי הקשת יפסידו ע"י כן דלא יהא להם תחום אלפים מאחורי הקשת אם יצאו דרך אמצע הקשת, וכשיטתו דבכה"ג תחומן נמדד ממקום שיצאו.

כד. **ובדעת** תוס' היה נראה לומר מכח זה דסברי דנהי שכל הקשת היא כעיר אחת וכולה כד' אמות אך מ"מ תחומן נקבע לפי הצלע ששבתו בה, ואף אם בני הדרום ילכו דרך הקשת לצפון או למערב מ"מ תחום האלפים שלהם לא יהא אלא מן הדרום, ויתכן להמתיק קצת סברא בזה דכיון שלדבריהם מודדים יתר חלקי במקום שמתקצר לפיכך אמצע הקשת נידונת כעיר בפני עצמה, (עיין חזו"א סימן ק"י סק"ז) וצ"ע בזה. ואם כנים הדברים בדעת תוס' יתכן עוד דמטעם זה פליגי גם על סברת הראב"ד דס"ל שמבחוץ מרבעין את כל הקשת יחד לפי שמבחוץ נראית כולה כעיר אחת, ואי

נימא שלתוס' אפילו בהולך בתוך הקשת אין תחומו נקבע לפי המקום שיצא משם אלא דנים את הצלע ששבת בה בפני עצמה א"כ כ"ש שמבחוץ להקשת לא נדונה כעיר אחת.

אולם יש לדחות דגם תוס' סברי דאם יוצא דרך ראשה האחר תחומו נמדד משם, ומה שכתבו דלבני רגלי הקשת אמרינן כמאן דמליא, ומה שקשה דיש להם הפסד בזה שאם יצאו דרך אמצע הקשת לא נמדוד את תחומן למערב מן הקשת אלא מן היתר, יש לומר דסברי תוס' דאפילו אי נימא כמאן דמליא אפ"ה אם יצאו מאמצע הקשת נמדוד להם תחומן למערב מן הקשת ולא יהא להם הפסד. ומה שלא חשיב כתרתי דסברי משום דכשהלכו לאמצע הקשת הפכו לבני אמצע הקשת וכלפי אמצע הקשת לא אמרו מעולם רואין, וממילא ליכא תרתי דסברי, ויתכן שבזה גופא

ההבדל בין תוס' להריטב"א דהריטב"א סבר שהתרתי דסברי הוא כלפי הגברא, וכיון שבזמן שהוא ברגל הקשת אמרינן רואין וכשעולה לאמצע הקשת לא אמרינן רואין משום שמפסיד הוי כחוכא ואיטלולא ולכן לא אמרינן כלל רואין גם כלפי רגל הקשת ומשום שיכולים ללכת לאמצע הקשת, אבל תוס' סברי דהתרתי דסברי הוא כלפי המקום, דהיינו שכלפי אמצע הקשת אי אפשר לומר רואין דאם נמדוד מהיתר מפסידים למערב ואי אפשר להקל שכלפי המזרח נימא רואין וכלפי תחום מערב לא נימא רואין שהרי תחומן מתרחב עי"ז והוה תרתי דסברי, אבל מה שכלפי בני רגל הקשת אמרינן רואין ואם אותם שדרים ברגליה יעלו לאמצעה ולענין זה שכשיוצאין מאמצעה לא נימא רואין זה לא הוה כחוכא ואיטלולא ולא חשיב תרתי דסברי ולכן כלפי מי שיוצא מרגל הקשת אמרינן רואין.

סימן נ"ג

ביסוד דין ג' כפרים המשולשים

דברי הגמ' ותרוצי תוס' שחילקו בין דין ג' כפרים לעיר העשויה כקשת * פלוגתת רש"י והרמב"ם עם תוס' אם דין רואין נאמר גם כלפי האמצעית, ונפק"מ בזה גם לגבי מקום מדידת תחום החיצונות * יבואר דפליגי ביסוד דין 'מלי' * יבואר דתירוצם האחרון לענין היכא שהכפר האמצעי גדול מהחלל שבין החיצונות תלוי בזה * נידון הביה"ל בכה"ג שבין האמצעי לחיצון איכא יותר מקמ"א ושליש אך בסה"כ ליכא יותר מרפ"ג פחות שליש * בטעם דבעינן שלא יהא בין אמצעי לחיצון יותר מאלפים * ביאור דברי רש"י בטעם דגבי קשת ליכא למימר מליוה

בין חיצון לחיצון, כמה יהא מאי נפקא לך מינה כל שאילו מכניס אמצעי ביניהם ואין בין זה לזה אלא קמ"א ושליש, ואפילו ד' אלפים אמה, א"ל אין, והאמר רב הונא עיר העשויה כקשת אם יש בין ב' ראשיה פחות מד"א אמה מודדין לה מן היתר ואם לאו מודדין לה מן הקשת, א"ל התם ליכא למימר מלי הכא איכא למימר מלי".

ב. תוס' הקשו דגם גבי קשת איכא למימר מלי בענין זה דכאילו בתיהם שבאמצע הקשת נתונים ביתר, וא"כ אף יש בין ב' ראשיה יותר מד' אלפים נימא דמודדין מן היתר. ותירצו דאי נימא מלי מפסידים בני הקשת לצד אחר, "דאם היתר למזרח מפסידין למערב, וה"נ לא אמרינן מלי להיות רואין בני אמצעית כאילו עומדין בין החיצונות למדוד להם

דברי הגמ' ותרוצי תוס' שחילקו בין דין ג' כפרים לעיר העשויה כקשת

א. משנה (נד.) "וכן ג' כפרים המשולשים אם יש בין שנים החיצונים מאה וארבעים ואחת ושליש עשה אמצעי את שלשתן להיות אחד". ובגמ' "הא איתמר עלה אמר רבה אמר רב אידי א"ר חנינא לא משולשין משולשין ממש אלא רואין כל שאילו מטיל אמצעי ביניהם ואין בין זה לזה אלא ק"מ אמה ואחת ושליש עשה אמצעי את שלשתן להיות אחד, א"ל רבא לאב"י כמה יהא בין חיצון לאמצעי, אמר ליה אלפים אמה, והא את הוא דאמרת כוותיה דרבא בריה דרבה בר רב הונא מסתברא דאמר יותר מאלפים אמה, הכי השתא התם איכא בתים הכא ליכא בתים", ופרש"י "אלפים, הואיל ויכול לבוא מזו לזו בלא עירוב אמרינן רואין". "ואמר ליה רבא לאב"י כמה יהא

משם אלפים ודוקא לחיצונה אמר מלי כשבאין בני חיצונה זו לילך דרך חיצונה האחרת שמודדין לכל אחת מפתח חברתה", וכן תירץ הרא"ש בתירוצו ראשון, וכע"ז בריטב"א ובתורא"ש, (אלא שכתבו בשינוי מעט גבי בני רגלי הקשת, ונתבאר בסימן הקודם).

עוד תירצו תוס' דגבי קשת לא אמרי' מלי כיון דאירי ביותר מאלפים דאביי לטעמיה דס"ל כוותיה דרבא שמודדים מן היתר אפילו איכא בין יתר לקשת יותר מאלפים וביותר מאלפים לא אמרינן מלי, אבל גבי ג' כפרים אמרינן מלי כיון דאוקימנה שאין בין חיצון לאמצעי יותר מאלפים.

עוד תירצו "דליכא למימר מלי כיון דהאור שביתר אין יכול להחזיק כל בני הקשת, והוא הדין הכא אם היתה אמצעית גדולה יותר מן האור שבין ב' החיצונות דליכא למימר מלי", וכע"ז תירץ הרא"ש.

פלוגתת רש"י והרמב"ם עם תוס' אם דין דואין נאמר גם כלפי האמצעית, ונפק"מ בזה גם לגבי מקום מדידת תחום החיצונות

ג. ה**טור** הביא את התירוצו הראשון והאחרון של תוס', וכתב הב"י דמדברי רש"י (בד"ה כל) נראה דלא ס"ל כתירוצו הראשון אלא גם לגבי האמצעית אמרינן רואין והיוצא מן האמצעית לילך דרך אחת מן החיצונות אין מודדין לו אלא מחומת החיצונה,

וכן דעת הרמב"ם (פכ"ח ה"ה) שכתב "הרי שלשתן כמדינה אחת ומודדין להם אלפים אמה לכל רוח מחוץ לשלשתן".

ד. וב**מחלוקתם** איכא נפק"מ גם לגבי בני החיצונה, דהנה לשון תוס' "ודוקא לחיצונה דאמר מלי כשבאין בני חיצונה זו לילך דרך חיצונה האחרת שמודדין לכל אחת מפתח חברתה", מבואר דגם לבני חיצונה דין רואין מהני רק לילך דרך החיצונה השניה אבל לא מהני לענין זה שאם יוצאים דרך האמצעית נמדוד את תחומן מסוף העיר האמצעית, אבל לרש"י והרמב"ם מודדים את התחום מסוף חומת האמצעית.

יבואר דפליגי ביסוד דין 'מלי'

ה. ו**נראה** דפליגי ביסוד ביאור הענין שמבואר בגמ' דאיכא למימר 'מלי'.

ד**הנה** להרשב"א (נה.) ג"כ הוקשה כקושית תוס' אמאי גבי קשת רחבה ליכא למימר מלי ע"י אמצע הקשת, ומתחילה כתב דיש לחלק בין קשת לפגומין מפני שעיר העשויה כקשת מושבה של עיר כך היא ואינה עשויה להתמלאות באמצעה אלא כל שהן באין להוסיף אין מוסיפין באמצע אלא בראשי הקשת הן מוסיפין והולכין, אבל עיר שמושבה רצוף עשויה להתמלאות באמצעה וכדאמרינן לקמן גבי שלשה כפרים המשולשין וכו', התם ליכא למימר מליוה הכא איכא למימר מליוה, עכת"ד.

החיצונית, וליכא למימר שתפסיד תחומה למערב שהרי לא דנים שכאילו היא עולה ממקומה אלא מרחיבים את הערים ועי"כ הכל כעיר אחת שכולה כד' אמות.

ולפי"ז ניחא היטב מה שנתבאר שפליגי גם לגבי בני החיצונות אם מודדים להן תחומן למערב מחומת החיצונות או מחומת האמצעית, דלתוס' שהסברא שהאמצעית עושה אותן כאילו היא אחת היינו משום שדנים כאילו היא באויר שבין החיצונות ממילא אי אפשר לתת לחיצונות את התחום מסוף חומת האמצעית, שהרי כל מה שדנים מליוה היינו דאמרינן כאילו האמצעית בין החיצונות וא"כ ממ"נ אי אפשר למדוד את התחום מהמקום האמיתי של האמצעית, אבל לשיטת הראשונים דמליוה היינו שדנים כאילו הכל עתיד להתמלאות בתים ולכן שלשתן כעיר אחת ממילא מודדים לחיצונות מחומת האמצעית דהכל נעשה כעיר אחת גדולה משולשת.

יבואר דתירוצם האחרון לענין היכא שהכפר האמצעי גדול מהחלל שבין החיצונות תלוי בזה

ז. תוס' בתירוצם השלישי חילקו דסברת כמאן דמליא היינו דוקא אם העיר אינה גדולה יותר מהחלל שבין החיצונות, אבל אם היא גדולה יותר כיון שהאויר שביניהם אין יכול להחזיק את בני האמצעית לא אמרינן דכמאן דמליא,

מבואר שפירש מה שכתוב מליוה שאין המכוון שרואין כמאן דמלי ע"י הכפר האמצעי אלא מחמת הכפר האמצעי דנים שעתידה להתמלאות באמצעה בבנית בתים חדשים ולכן דנים שכבר מהשתא רואין אותה כאילו היא מלאה ושואין הפסק בין החיצונים לפנימית. וכ"כ בעבוה"ק (ש"ה פ"ו אות ז') "לפי שכל שהן עשוין כן, עשוי הוא לבנות ביניהן ולמלאותן בתים להיות אחד".

אבל בדעת תוס' נראה דסברי שענין מליוה היינו דרואים שהרווח שבין שתי הבתים החיצונים מלא ע"י הכפר האמצעי, והיינו דלהרשב"א דין רואין ומליוה היינו שחזינן כאילו נתרחבו הערים ונעשו כעיר אחת, אבל לתוס' הגדר בזה דרואין כאילו האמצעית נדה ממקומה ומונחת בין החיצונות.

ו. ומעתה יש לבאר היטב הא דפליגי אם לגבי האמצעית אמרינן ג"כ לסברת מליוה, דתוס' כתבו דלגבי האמצעית לא אמרינן מליוה כיון שאם נדון עליה שהיא בין החיצונות תפסיד את תחומה למערב, והיינו משום דסברי שמליוה היינו שדנים שהאמצעית היא בין החיצונות, אבל לסברת הרשב"א גם כשאמרינן רואין ומליוה אין המכוון שרואין שהאמצעית בין החיצונות, אלא דנים שכל הרווח שביניהם כאילו הוא מלא בתים וכאילו נתרחבו הערים מזו לזו, וממילא שייך לדון מליוה גם כלפי

משמע דדוקא קמ"א בכל רווח, אך מלשון הרמב"ם והשו"ע שכללו ובין שנים החיצונים רפ"ג אמות פחות שלישי, משמע שמודדים את ב' האוירים ביחד ואין מודדים כ"א בפנ"ע.

ולכאורה היה מקום לדון דתלי בפלוגתת הראשונים דלעיל, דלתוס' דרואין היינו שדנים כאילו העיר האמצעית עלתה ונתונה בין החיצונות יתכן להעלותה גם באלכסון, וממילא כל שאין בסה"כ יותר מרפ"ג פחות שלישי אמרינן רואין, אך להרשב"א דסברת רואין היינו שעתידים להרחיב את הכפר האמצעי ולמלאות את החלל בתים כנגד הכפר, א"כ כל זה דוקא כפי צורת הכפר בישר, אבל בפועל אינו עתיד להיבנות באלכסון, (והראיה מהא דבעינן שלא יהא בין החיצונים יותר מקמ"א ושלישי ולא אמרינן דהכפר האמצעי יתרחב ויבנה גם בצדדים, וע"כ דאינו עתיד ליבנות אלא בצורתו של הכפר).

ט. **למשנ"ת** אליבא דהרשב"א דדין ג' כפרים היינו משום דעתידים ליבנות ולהתמלאות בתים באמצעם, ועוד מבואר ברשב"א שער העשויה כקשת אינה עשויה להתמלאות באמצעה, ומה"ט ביאר דבקשת שיש בין רגליה יותר מד' אלפים אמה לא אמרי' רואין משום שאינה עשויה להתמלאות באמצעה וז"ל (שם) "דכיון שישובה של עיר כן אינה עשויה להתמלאות באמצעה,

ולכאורה כל זה אליבא דסברתם שכמאן דמליא היינו דדנים שהאמצעית נתונה בין החיצונות וכיון שהיא גדולה יותר ואי אפשר לתתה שם לא שייך לומר רואין, אך לסברת הראשונים דכמאן דמליא היינו שעתידה להתמלאות בתים א"כ אין טעם לחלק בזה, שהרי כשיבנו כנגד העיר והעיר תפגע ותתחבר עם החיצונות כבר לא יהא הפסק בין הערים אף אם החלל עצמו שבין החיצונות ישאר ריק, ועוד דגם שם ימשיכו לבנות שזה גם כנגד האמצעית, וא"כ תוס' שחילקו בזה הוא כשיטתם וכסברתם בתירוץ קמא בביאור ענין כמאן דמליא.

נידון הביה"ל בכה"ג שבין האמצעי לחיצון איבא יותר מקמ"א ושלישי אך בסה"כ ליבא יותר מרפ"ג פחות שלישי

ה. **הביה"ל** דן באופן שהאמצעית נתונה בין שתיים החיצונות, אלא שאינה מכוונת כנגד האמצע ממש, כך שהאור שבין האמצעית לחיצונות הוא בסה"כ רפ"ג אמות פחות שלישי, אלא שאם נאמר רואין כמו שהיא ממש יהא הרווח מצד אחד פחות מקמ"א אמה ושלישי ומצד שני יהא יותר מקמ"א ושלישי, אם אמרינן בזה רואין והיינו דנימא רואין בצורה אלכסונית וממילא לא יהא מצידיה יותר מקמ"א ושלישי או שבכה"ג לא נימא רואין כיון שכפי שהיא יהא רווח בינה לאחד מהחיצונים יותר מקמ"א ושלישי, וכתב דמלשון הגמ'

בטעם דבעינן שלא יהא בן אמצעי לחיצון
יותר מאלפים

י. רש"י ביאר דבעינן שלא יהא בין חיצון
לאמצעי יותר מאלפים, דדוקא
אם יכול לבוא מזו לזו בלא עירוב אמרינן
רואין. ולכאורה תוס' פליגי על סברא זו
שהרי תוס' נקטו גם גבי עיר העשויה
כקשת דסברת כמאן דמליא שייכת בה
דוקא אם ראשי הקשת אינם יותר
מאלפים, והרי בעשויה כקשת גם אם
ראשי הקשת רחוקין מאמצע הקשת יכול
לילך דרך בתים לראשי הקשת ואפ"ה
חילקו תוס' דתלי בשיעור אלפים, וע"כ
לתוס' הסברא בשיעור אלפים היא משום
דאיכא הבלעת תחומין.

ביאור דבדי רש"י בטעם דגבי קשת ליכא
למימד מליוה

יא. רש"י ביאר גבי עיר העשויה כקשת,
"ליכא למימד מליוה, מלא
האור שביניהן דאין לך במה למלאותו",
ולכאורה אי"ז כתירוק קמא דתוס', שהרי
לתירוק זה יש במה למלאותו אלא שיש
דין דלא אמרינן רואין לגבי אמצעית,
ועוד שכבר נתבאר דלרש"י דין רואין
נאמר גם לגבי אמצעית, ואי"ז כתירוק
שני של תוס' שגם לתירוק זה יש במה
למלאותו אלא דיש דין שלא אמרינן רואין
חוץ לאלפים, ועוד שכבר נתבאר דלסברת
רש"י שפירש שיעור אלפים משום דבעינן
שיוכל לבוא ע"י עירוב א"כ בקשת
שיכולים לבוא בלי עירוב אין טעם לחלק

אלא כל שהן באין להוסיף בעיר אין
מוסיפין באמצע, אלא בראשי הקשת הן
מוסיפין והולכין", וא"כ נמצא שאם הכפר
האמצעי הוא בצורת קשת ויש בין רגליו
יותר מקמ"א אמה, לא נימא ביה דין רואין
שהרי אינו עשוי להתמלאות באמצעו אלא
רק כל שהן מוסיפין מוסיפין בב' ראשי
הקשת, וא"כ אף אם נימא שנרון כאילו
האריכו את ראשי הקשת אכתי יש הפסק
יותר מקמ"א ושליש. אלא שהיכא שאין
בין ב' ראשיו יותר מד' אלפים יש לומר
דמ"מ נותנים יתר במקום רגלי הקשת
וא"כ ממ"נ נידון הכל כסתום וכעיר אחת.
אך אכתי יש נפק"מ היכא שיש בין ראשי
הקשת יותר מד' אלפים אמה שבזה לא
יהבינן יתר, אלא שלפי תוס' אפשר להתיר
מדין ג' כפרים דאמרי' רואין כמאן
דמליא, אמנם לסברת הרשב"א לא אמרי'
בזה דין ג' כפרים כיון שאין עשויה
ליבנות כנגד אמצע הקשת.

ועוד יש לדון היכא שהעליונים הם עיר
אחת העשויה כקשת ודנים לומר
רואין על הכפר התחתון ולהכניסו בין
שתי רגלי הקשת, דיתכן שלסברא דעיר
שהיא כקשת אין עשויה להוסיף ולבנות
באמצעה א"כ ה"נ אין הכפר התחתון
עשוי להתמלאות באמצע הקשת, ואף
שהתוספת היא מחמת התחתון מ"מ כיון
שצורת העליונים כקשת תימנע ההוספה,
של התחתון מחמת צורת הקשת העליונה,
ויל"ע בזה.

בין שיעור אלפים ליותר מאלפים. וגם
 א"א לומר כתירוץ שלישי בתוס' שהרי גם
 לתירוץ זה יש במה למלאותו שהרי יש
 בתים באמצע אלא דלא אמרינן רואין
 מחמת שהיא גדולה יותר, ועוד דכבר
 נתבאר שסברת תוס' בתירוצם השלישי
 הוא כשיטתם בביאור ענין רואין דדנים
 כאילו האמצעית למעלה אך לרש"י ענין
 רואין היינו דדנים כאילו בנו בתים בכל
 החלל וא"כ אין טעם לחלק אם העיר יותר
 גדולה מהחלל. וגם לא נראה שיבאר
 כחילוק הרשב"א דליכא למימר כמאן

דמליא לפי שאין עשויין לבנות בחלל
 הקשת, דלשונו שכתב דאין לך במה
 למלאותו לא משמע כן.

ועיין לעיל בסימן הקודם מה שביארנו
 בדברי רש"י בארוכה, עפ"י
 שיטתו בדין עיר העשויה כקשת דכיושבי
 צריפין דמו, ועפ"י נתבאר כוונתו
 בדבריו כאן, דאין במה למלאותו היינו
 שאין צורה של עיר ואין קו של מדה
 שנוכל להוציאו כנגד החלל שבין
 החיצונות, עיי"ש.

סימן נ"ד

מקום קנית שביתה לעומד בתחום העיר

בא בדרך ונמצא בתחום העיר מהני כוונתו לקנות שביתה * אי בעינן בזה דכי רהיט מטי לעיר * שיטת הרי"ף בטעמא דר"י דאפילו בלא היתה כוונתו לכך דינו כבני העיר * שיטת תוס' דמידי שעומד בתחום העיר ממילא נגרר אחריה * הוכחת תוס' לזה מדין חרם שבין תחומי שבת * הריטב"א כתב כדברי תוס' * החילוק בין תוס' להריטב"א והנפק"מ לדין הברייתא באוצרות ששבתו בתוך התחום * לסברתם יש לבאר באופ"א את דינא דר"י גבי בא בדרך וראה שהוא סמוך לעיר * שיטת הרמב"ם דדינא דר"י נאמר דוקא בדעתו ליכנס לעיר ודעת תוס' והריטב"א בזה * יבואר דהוכחת תוס' ליסודם מדין חרם תלוי בפלוגתת הראשונים * הוכחה בדעת הרמב"ם דס"ל כסברת הריטב"א ודלא כתוס' * דברי הרי"ף ורבינו יהונתן לקמן גבי שביתת תחת אילן לשיטתם הכא דקנית שביתה העיר היא משום דשביתתו במקומו בטעות * גם בדברי הראב"ד מבואר דטעמא דנקנה לו תחום העיר משום דאנן סהדי שדעתו לכך * דברי רבנו יהונתן גבי פלוגתא דרב ושמואל בקנה שביתה תחתיו של אילן ומקצתו חוץ לתחום לשיטתו הכא * הטעם שבאמר שביתתו במקום פלוני ולא סיים לא אמרי' אן סהדי דדעתו לקנות במקומו * ישוב עפ"י סברת תוס' דלעיל * תירוץ רבינו יהונתן בזה ויבואר שקאי לשיטתו דלעיל

שהפליגה ספינתן של ר"י ור"ע בים ואמר להם ר"ג מותרים אתם שכבר היינו בתוך התחום עד שלא חשיכה.

אי בעינן בזה דכי רהיט מטי לעיר

ב. החזו"א (סימן ק"י סוס"ק ו') העיר דבגמ' לקמן (נא.) מבואר דמה

שמהני לקנות שביתה תחת אילן או גדר היינו דוקא היכא דכי רהיט מטי לעיקרו מבעו"י, והקשה מ"ט הכא לא בעינן דכי רהיט מטי לעיר, וכתב "דעל כרחך עיר

בא בדרך ונמצא בתחום העיר מהני כוונתו לקנות שביתה

א. משנה (מה.) "מי שישב בדרך ועמד וראה והרי הוא סמוך לעיר הואיל ולא היתה כוונתו לכך לא יכנס דברי רבי מאיר, רבי יהודה אומר יכנס", וקי"ל כרבי יהודה.

מבואר דלדברי הכל אם היתה כוונתו לקנות שביתה כאנשי העיר יכנס אלא דפליגי בשלא היתה כוונתו לכך, וכן מבואר במשנה לעיל (מא.) במעשה

סמוך לחשיכה ממש דאין שהות דכי רהיט מטי אפ"ה קנה שביתה בעיר.

אמנם בחידושי הרמב"ן (מג. ד"ה עוד י"ל) כתב על מעשה דר"י ור"ע, "וכי רהיט מטי הוא ברוח שאינה מצויה דים", הרי דס"ל להרמב"ן דבעינן דכי רהיט מטי, וכקושית החזו"א. [אלא שאין הכרח להדיא מדברי הרמב"ן דלא כהחזו"א דמתחילה כתב הרמב"ן דכיון שהם בתחום העיר העיר מושכתם לשביתתה, וחזר הרמב"ן להקשות דהיכא שהגיעו בשבת למטה מעשרה ליבשה שלא בתחום העיר מאי איכ"ל (דבזה אין שייך לומר דהעיר מושכת), וכתב דמ"מ הוי כהחזיק בדרך וקנו עירוב באותו מקום ביבשה שבשפת הים, ועל זה הוסיף דכי רהיט מטי ברוח שאינה מצויה דים, וא"כ לא כתב הרמב"ן להדיא דגם בעומד בתחום העיר בעינן דכי רהיט מטי, אמנם מ"מ אזדא לה ראית החזו"א ממעשה זה שהרי איכא לאוקמי דכי רהיט מטי. וממה שלא העמיד הרמב"ן כן גבי עיר אין ראיה כהחזו"א, דהרמב"ן לשיטתו דס"ל שהיכא שהגיעו לתחום העיר קנו שביתה העיר ממילא לפי שהעיר מושכתן וכמו שיבואר לקמן, א"כ פשוט דאי"צ דכי רהיט מטי, ודוקא כשקנית השביתה משום דעתו בזה בעינן דכי רהיט מטי].

ולפי"ז צריך לומר דבמשנתנו איירי שישב בדרך בתחום העיר בזמן דכי רהיט מטי מבעו"י.

שאני, אבל יל"ע אי משם חשיבות עיר, שיש לה עיבור ויש לה תחום לכמה דברים, אבל בית יחידי לא, או כיון דדעתו לקבוע שם פיתא ולינה אי"צ שיהא רהיט ומטי", (ונפק"מ בספק זה, לענין אמר שביתתי תהא בבית פלוני שעומד יחידי ואין לו דין עיר, אמנם דעתו לשבות שם בשבת ולאכול וללון שם).

והנה החזו"א לא העמיד את קושיתו על משנתנו אלא על מעשה דר"י ור"ע, ולכאורה ה"ט משום דעל משנתנו אי"צ קושיא די"ל שישב בדרך זמן מה קודם שחשיכה, ובאותו זמן שישב אז קנה שביתה דכבר נכנס לתוך תחום העיר ומזמן שישבתו היה שהות כדי להגיע לעיר מבעו"י, אבל על מעשה דידהו שאמר ר"ג מותרים אתם שכבר הייתי מסתכל והיינו בתוך התחום עד שלא חשיכה, משמע שסגי במה שהיו בתוך התחום קודם שחשיכה ואי"צ שיגיעו זמן מה קודם שחשיכה כדי שיהא שהות דכי רהיט מטי לתוך העיר, ולכן הקשה החזו"א מ"ש מקנה שביתה אצל אילן וגדר, ועל זה חילק דעיר שאני. שו"ר שבסימן פ' (ד"ה ג"א) כתב שמוכח כן מהמשנה בדרך מה. ומריש פירקין בעובדא דר"ג שכבר הייתי מסתכל וכו', ולכאורה את הראיה מהמשנה יש לדחות וכמשנ"ת.

ולפי דברי החזו"א יוצא דמשנתנו דישוב בדרך אפילו אם נכנס לתוך התחום

שידת מקום קנית שביתה לעומד בתחום העיר שלמה תסג

כאנשי העיר הואיל ודעתם עלייהו, ומהני אף קודם זכיתם בהם, (ויבואר לקמן בסימן נ"ה), מבואר שכדי להקנות להם שביתה בעינין דעת אנשי העיר. אך מציינו מחלוקת ראשונים במידי דאית ליה קנית שביתה מחמת עצמו ועומד בתחום העיר אם נקנה לו ממילא תחום העיר אף אם אין דעת אנשי העיר עליהם. דלקמן (מו:): כברייתא איתא "והכלים והאוצרות ששבתו בתוך התחום יש להם אלפים אמה לכל רוח", והקשו תוס' (ד"ה והכלים) מ"ש מגשמים שסמוכים לעיר דהוה כרגלי אנשי אותה העיר, וכתבו "ויש לומר דהתם אנשי העיר דעתם עליהם דגשמים ידועים לכל בני העיר אבל אוצרות אם היו ידועים כבר היו זוכים בהם, ועוד דהתם בסמוכים וקרובים דעתן עליהן והכא ברחוקין אלא שהם תוך התחום". אח"כ חזרו וכתבו תוס' "ומיהו נראה דאלפים אמה לאו ממקומן קאמר אלא מן העיר כמו בגשמים דלעיל, דהא מוכח גבי חרם שבין תחומי שבת דלר"י חפצי הפקר קונין שביתת העיר אפילו אין דעת אנשי העיר עליהם כמו שאפרש בסמוך".

מבואר דמתחילה פירשו תוס' דחפצי הפקר הסמוכים לעיר קונין שביתה כאותה העיר משום שדעת אנשי העיר עליהם וכמו שכתוב בגמ' גבי גשמים הסמוכים לעיר 'ודעתם עלייהו', ולבסוף פירשו דאפילו אם אין דעתם עליהם כל שיש להם קנין שביתה מחמת עצמם אם הם בתחום העיר נגררים אחר

שיטת הר"ף בטעמא דר"י דאפילו בלא היתה כוונתו לכך דינו כבני העיר

ג. דעת רבי יהודה במהלך בדרך שאפילו בסתמא אם ראה שהוא בתוך תחום העיר יכנס לעיר ויהא דינו כאנשי העיר, וצריך לבאר טעמו שקונה שביתה שלא במתכוון.

הרי"ף כתב "ור"י סבר כין שאילו היה יודע שהעיר קרובה לא היה קונה שביתה אלא עם בני העיר הרי הוא כמי שקנה שביתה עמהן", ועל דרך זה פירש רבנו יהונתן "דשביתתו בטעות היתה". גם הרשב"א (מג: ד"ה מסתכל) כתב גבי מעשה דר"י ור"ע שהיו באים בספינה "אבל עכשיו שהסתכל וראה שהיו בתוך התחום של העיר קודם שחשיכה הרי הוא קונה שביתה בעיר דדעתם על העיר היתה וכדתנן מי שישב בדרך" וכו'.

מבואר דס"ל שהטעם דאם הוא בתחום העיר קונה שביתה כאנשי העיר אף שלא היתה כוונתו לכך היינו משום דהוי אומדנא שרצונו לקנות שביתה כאנשי העיר, ולפיכך נחשב כאילו כוון לכך, וכן הוא במשנ"ב (סק"ב).

שיטת תוס' דמידי שעומד בתחום העיר ממילא נגרד אחריה

ד. ועפ"י דברי תוס' לקמן יש לפרש ביאור נוסף בדעת רבי יהודה, דהנה בגמ' (מה:): מבואר דלפי הצד שחפצי הפקר אין קונין שביתה במקומן, מ"מ גשמים הסמוכים לעיר קונין שביתה

העיר וקונין שביתה כתחום העיר. ולפי"ז מה שמבואר בגמ' דקנית שביתה הגשמים הסמוכים לעיר הם כתחום העיר משום שדעתם עליהו, היינו דוקא לפי הצד דחפצי הפקר אינם קונים שביתה במקומן שבוזה קנית השביתה בהם היא ע"י דעת אנשי העיר, אבל היכא שיש בהם קנית שביתה אלא שהנידון להיכן לשייך את שביתתם, בזה אי"צ לדעת אנשי העיר אלא כל שהם בתחום העיר קונים שביתה כתחום העיר.

הזכחת תוס' לזה מדין חרם שבין תחומי שבת ה. ומה שכתבו "כמו שאפרש בסמוך", כוונתם לדבריהם בד"ה חרם, דבגמ' שם "תני רבי חייא חרם שבין תחומי שבת צריך מחיצה של ברזל להפסיקו, מחייך עלה ר"י בר חנינא, מאי טעמא קא מחייך אילמא משום דתני לה כריב"נ לחומרא ואיהו סבירא ליה כרבנן לקולא" וכו', מבואר דדין זה תלי בפלוגתא דריב"נ ורבנן, והקשו תוס' "ואם תאמר אמאי מוקי לה כריב"נ הא לרבנן נמי אמר לעיל גבי גשמים הסמוכים לעיר דהוה כאנשי העיר, וי"ל דהכא דמימשכי מתחום זה לתחום זה בטלה דעתם והוי כחפצי הפקר דאין קונין שביתה לרבנן והוה כרגלי הזוכה, אבל לריב"נ דקנו שביתה, כשהן בתוך תחום העיר קונין שביתה העיר אע"פ שאין דעת אדם עליהם קונה".

הנה פירשו תוס' דהכא חשיב דליכא דעת אנשי העיר להקנות שביתה ומשום דבטלה דעתם, ואפ"ה אליבא דריב"נ שביתתם כתחום העיר, ומשום דכל שהם בתחום העיר ממילא קונים את שביתה העיר.

הריטב"א כתב בדברי תוס'

ו. גם הריטב"א (בסוגיא דחרם) כתב על דרך תירוץ תוס', וז"ל "ותירץ הר"ם בר שניאור ז"ל כי מה שפירש רש"י ז"ל דבתר קרתא גריר אינו משום דדעת בני העיר עליהם, אלא מפני שכל דבר שהוא בר שביתה העיר מושכתו לשביתה, וכדאשכחן גבי הישן בתוך התחום שדינו כבני העיר ואע"פ שאין כן כשהוא חוץ לתחום, וכן מי שישב בדרך אליבא דר' יהודה נמי דכיון שבר שביתה הוא העיר מושכתו". ובהמשך דבריו כתב "שאין העיר מושכת אלא באדם שדעתו מן הסתם ליכנס לעיר, אי נמי במה שראוי לכל בני העיר דומיא דגשמים וכגון חרם זה". ומהאי טעמא פירש דכלים ואוצרות ששבתו בתוך התחום נקבע תחומן כפי מקומם ולא כאנשי העיר.

החילוק בין תוס' להריטב"א והנפק"מ לדין הברייתא באוצרות ששבתו בתוך התחום ז. הנה אף שהריטב"א סבר כדעת תוס' [והריטב"א פירש כן אף בדברי רש"י] מ"מ יש חילוק ביניהם, דלתוס' כל היכא שהחפץ הקונה שביתה הוא בתחום

שידור מקום קניית שביתה לעומד בתחום העיר שלמה תסה

שממילא נמשכים כשביתת העיר. ואילו בשמעתא דחרם כתב דאליבא דריב"נ שחפצי הפקר קונין שביתה במקומן אם הם בתחום העיר דינם כאנשי העיר והוכיח כן מישן ומדינא דחרם, וא"כ משמע דאפילו ממילא העיר מושכתו לשביתה, וע"כ צ"ל דמה שכתב גבי חרם שקונין שביתה כאנשי העיר היינו כסברת הריטב"א דכיון שמימי החרם ראויין לכל בני העיר העיר מושכתו אצלו דיש להם שייכות לעיר, משא"כ גבי אוצרות דאין ראויין לכל אנשי העיר בזה אין העיר מושכתו לשביתה ממילא הילכך בעינן לדעתם, ומדויק שס"ל כן שהרי הוכיח מישן וכהריטב"א ודלא כתוס' שהשמיטו ראייה זו, והיינו כמשנ"ת דסברת ר"פ והריטב"א מוכחת מישן אבל לסברת תוס' ליכא ראייה מישן וכמשנ"ת.

ט. ולכאורה יסוד מחלוקתם דתוס' ס"ל דכך היתה התקנה שכל מידי שהוא בתחום העיר קונה שביתה כאנשי העיר, ברם להריטב"א דוקא במידי שיש לו שייכות לעיר אז העיר מושכתו לשביתה, ולכן דוקא באדם שמן הסתם דעתו ליכנס לעיר וכן בחפצים ששייכים לכל בני העיר בזה אמרינן שהעיר מושכתו לשביתה, ומדויק כן בלשונו שהזכיר 'שהעיר מושכתו' משמע שהוא נמשך אחר העיר והיינו משום ששייך אליה, ולא משום תקנ"ח שתחומו יהא כהעיר, אבל תוס' לא הזכירו כלל ענין זה דהעיר מושכתו, ומשום דס"ל שאפילו

העיר ממילא נקנה לו שביתה העיר, אך להריטב"א בעינן דוקא שראוי לכל בני העיר או שמן הסתם היה דעתו ליכנס לעיר וכאדם (ומהני אפילו בישן), ולכן פליגי בדין אוצרות שבתוך התחום דלשיטת תוס' תחומן כאנשי העיר, אך להריטב"א תחומן נקנה במקומן.

ה. והנה הריטב"א הוכיח כסברא זו דנמשך ממילא אחר תחום העיר מדין ישן בתוך התחום שדינו כבני העיר, ותוס' לא הוכיחו כן, והיינו משום דמדין ישן מוכח כסברת הריטב"א דהיכא שבסתמא דעתו ליכנס לעיר דינו כבני העיר, אך תוס' חידשו יותר דאפילו חפצי הפקר שאינם עתידים ליכנס לעיר ג"כ קונים שביתה העיר ולתוספת זו ליכא ראייה מישן ולכן לא הביאו הוכחה זו.

גם בדברי ר"פ מדויק שהלך בשיטת הריטב"א דהקשה מ"ט גבי אוצרות קנו שביתה במקומן ואינם נמשכים אחר העיר כגשמים ששביתתם כאנשי העיר הואיל ודעתם עליהו, וכתב כתירוץ תוס' הראשון דהכא אין דעתם עליהם, ואח"כ תירץ דה"נ קאמר יש להם אלפים אמה לכל רוח מן העיר משום דדעתם עליהם, הרי שכתב כתירוץ תוס' דדין האוצרות כשביתה העיר אך לא מטעמם, דתוס' פירשו דכיון שהוא בתחום העיר ממילא שביתה כהעיר, אבל ר"פ פירש דתחומם כהעיר משום דדעתם עליהם, הרי שס"ל דבעינן דעתם אליהם ודלא כתוס'

במידי שאין לו שייכות לעיר ג"כ קונה שביתה העיר.

י. ויתכן שיהא נפק"מ לענין תחומין דאוריתא וכגון תחומין די"ב מיל, דאם שביתתו כאנשי העיר משום דשייך לעיר י"ל דסברא זו היא גם לענין דאוריתא שזה חשיב מקומו, משא"כ לשיטת תוס' דאפילו במידי דלא שייך לעיר ג"כ קונה את שביתה העיר נראה דלענין תחומין דאוריתא לא תהא שביתתו כאנשי העיר. [ועיי' במנח"ח (מצוה כ"ד סק"ד) שדן בזה].

לסברתם יש לבאר באופ"א את דינא דר"י גבי בא בדרך וראה שהוא סמוך לעיר

יא. ולסברת תוס' והריטב"א יש לפרש דמה ש"ל לרבי יהודה גבי בא בדרך ומצא שהוא בתחום העיר יכנס אי"ז משום דאמדינן שבסתמא דעתו להכי, אלא כיון שהוא בתחום העיר העיר מושכתו ממילא ונידון כדין אנשי העיר.

וכן נראה להדיא בחידושי הרמב"ן (מג. ד"ה וי"ל) דבגמ' מבואר גבי בא בספינה בשבת והיתה חוץ לאלפים למעלה מעשרה, דכי מטיא בשבת למטה מעשרה קונה שביתה, והקשה הרמב"ן היאך קונה שביתה באמצע היום, וכתב דהו"ל כמי שישב בדרך וראה והרי הוא סמוך לעיר דקונה שביתה, כר' יהודה דאמר יכנס והרי הוא כבני העיר, והכא אף שהוא חוץ לאלפים הרי הוא כסמוך לעיר כיון שאין הים נמדד לו בתחומו

וקונה שביתה בעיר, כדאמרינן בכלים ואוצרות ששבתו בתוך התחום יש להם אלפים אמה לכל רוח, כלומר מן העיר, שכל מה שבתוך תחום העיר בתר קרתא גריר, עכ"ד. הרי שלמד כתוס' דכלים ואוצרות נמשכים ממילא אחר העיר, ומ"ש שיש להם אלפים אמה היינו אלפים מן העיר, והשוה לזה את דין בא בדרך והרי הוא סמוך לעיר, וא"כ מוכח שביאר דהאי דינא דיכנס לעיר היינו משום דכל שהוא בתחום העיר גריר ממילא בתר העיר.

שיטת הרמב"ם דדינא דר"י נאמר דוקא בדעתו ליכנס לעיר ודעת תוס' והריטב"א בזה יב. אלא שיש נפק"מ ביניהם, דהנה כשהביא הרמב"ם (פכ"ז הי"ט) את דין המשנה דהיה בא בדרך וראה שהוא סמוך לעיר יכנס כתב בהאי לישנא "מי שהיה בא בדרך ליכנס למדינה וכו' הרי זה יכנס", וז"ל המ"מ "כיון שדעתו לילך לעיר קנה שביתה עמה", וכתב הב"י דמדבריהם נראה דהב"ע בשהיה דעתו לילך למדינה זו לפיכך קנה שביתה עם בני המדינה כמותן, אבל אם לא היה דעתו ליכנס למדינה זו קנה שביתה במקומו, וכן פסק בשו"ע, וטעמיה דהרמב"ם הוא דדוקא בדעתו לילך למדינה בזה אמדינן שרוצה לקנות שביתה כאנשי המדינה.

ולסברת תוס' דסברי דמידי שהוא בתחום העיר ממילא קונה

שירת מקום קנית שביתה לעומד בתחום העיר שלמה תסז

דס"ל שחפצי הפקר קונים שביתה במקומן אמרינן שתחומן כתחום העיר.

אמנם הרבה מגדולי הראשונים לא גרסו כלל כתוס', דהנה אנן קי"ל כרבנן דחפצי הפקר אין קונין שביתה במקומן ואפ"ה הביאו הרי"ף והרא"ש את הדין דחרם שבין תחומי שבת צריך מחיצה של ברזל להפסיקו, והקשה המג"א דבגמ' מוקי לה כריב"נ וכיון שקי"ל כרבנן לא היה להם להביאו, וכתב דצ"ל שס"ל דסברי שכל זה לסברת המקשן אבל האמת אינו כן, ובביאור הגר"א כתב שלא היו גורסים כלל בגמ' אילמא משום דתני לה כריב"נ וכו'. הרי דלפי דברי הרי"ף והרא"ש סוגיא דחרם היא אף אליבא דרבנן והיינו כקושית תוס' דאיכא דעת אנשי העיר על המים שבתחומן ולא אמרינן כסברת תוס' שבטלה דעתן, וכיון דדעתם עליהם קונים שביתה כפי העיר, ולפי"ז אין כלל הכרח ליסוד התוס' שהוכיחו מסוגיא זו דדבר שקונה שביתה העיר מושכתו ממילא, שהרי הכא איכא דעת אנשי העיר עליהם, וכיון שנפל היסוד נפל הבנין, ולא אמרינן כלל שהעיר מושכתו בלי דעת, וע"כ צריך לפרש בסברת ר"י דבא בדרך יכנס לעיר משום שאמדינן דדעתו לקנות שביתה כתחום העיר.

ובאמת הרי"ף שהשמיט את הסוגיא דחרם פירש בדין בא בדרך דתחומו כאנשי העיר משום דחשיב

שביתה העיר ואף שאין דעת אנשי העיר עליהם, א"כ ה"ה בבא בדרך ממילא קונה שביתה העיר ולא משום שאמדינן לדעתיה שרוצה לקנות שביתה העיר, ולפי"ז יש לומר דאף אם בא בדרך ואין דעתו ליכנס למדינה שבכה"ג ליכא אומדנא שרוצה לקנות את שביתה העיר אפ"ה יכנס לעיר ודינו כמותן, ודלא כהרמב"ם. ברם כל זה לשיטת תוס' שבכל ענין כשהוא בתחום העיר היא מושכתו לקנות שביתה, משא"כ לפי מה שכתב הריטב"א שאוצרות שבתחום העיר אינם קונים שביתה כאנשי העיר אלא דוקא במידי דחזי לכל בני העיר או באדם שדעתו מן הסתם ליכנס לעיר, א"כ י"ל שה"ה הכא דוקא כשדעתו ליכנס לעיר אז אמרינן שבסתמא דעתו ליכנס אבל היכא שאין דעתו ליכנס אליה אינו קונה את שביתה העיר, וכשיטת הרמב"ם.

יבואר דהוכחת תוס' ליסודם מדין הרם תלוי בפלוגתת הראשונים

יג. **והנה** מה שחידשו תוס' שמדי דבר מיקנא שביתה והוא בתחום העיר דהעיר מושכתו לקנות שביתה יסודו מסוגיא דחרם דמבואר שאיסור המים שבחרם תלי בפלוגתא דריב"נ ורבנן, דדוקא לריב"נ שס"ל שקונין שביתה ממילא תחומן כתחום העיר אבל לרבנן שחפצי הפקר אין קונים שביתה הרי הם כרגלי הזוכה, ופירשו תוס' דהכא לא חשיב שדעת אנשי העיר עליהם ומשום שבטלה דעתם ואפ"ה לריב"נ

שדעתו לכך, והיינו משום דלא ס"ל כלל כסברת תוס' דדבר שהוא בתחום העיר דינו ממילא כתחום העיר וכמשנ"ת דלדידיה ליכא לראית התוס' מסוגיא דחרם.

הוכחה בדעת הרמב"ם דס"ל כסברת הריטב"א ודלא כתוס'

יד. **אלא** שבדעת הרמב"ם יש להעיר דלכאורה מהא דהשמיט את דין חרם שבין תחומי שבת, אלמא ס"ל דתלי בפלוגתא דריב"ז ורבנן, וכיון דלא קי"ל כרבנן ממילא לא קי"ל כההיא דתני רבי חייא ואי"צ מחיצה, וכמ"ש הביה"ל (סימן תב ד"ה וצריך) בדעתו, וא"כ מוכח דס"ל כיסוד של תוס' דבההיא דחרם ליכא דעת אנשי העיר ואפ"ה אליבא דריב"ז קונים שביתה כאנשי העיר, הרי שמדי דבר מיקני שביתה והוא בתחום העיר תחומו כהעיר, וא"כ קשה מ"ט בבא בדרך ולא ידע שהוא בתחום העיר ס"ל להרמב"ם דאם לא היה דעתו ליכנס לעיר קנה שביתה במקומו, ולא אמרי' דכיון שהוא בתחום העיר ממילא נמשך להיות כאנשי העיר.

טו. **ולפי** משנ"ת יש לומר דנהי דלשיטתו מוכח מדינא דחרם שמדי דהוא בתחום העיר נקנה לו שביתה העיר, אך מ"מ אכתי ליכא ראייה לתוספת שחידשו התוס', די"ל כהריטב"א דדוקא מידי שיש לו שייכות לעיר וכמים שבחרם דחזי לכל בני העיר בזה אמרינן שנקנה לו שביתה

כהעיר, משא"כ בדבר דאין לו שייכות לעיר, וכמו שהוכיח הריטב"א מברייתא דאוצרות שהם בתוך התחום שאין להם את תחום העיר אלא קונים שביתה במקומן, ולפיכך חילק הרמב"ם גבי ישן דאם עומד לילך לעיר זו בזה אמרינן שהוא שייך לעיר והעיר מושכתו להיות כמותה, אבל באין דעתו לילך לעיר אף שהוא בתחום העיר לא אמרינן דממילא נקנית לו שביתה כאנשי העיר.

טז. **ונמצא** די' ג' שיטות בטעמא דרבי יהודה דס"ל שמי שבא בדרך וחשכה לו וראה שהוא בתחום העיר דדינו כאנשי העיר; א. להרי"ף ורבינו יהונתן אמדינן שדעתו להכי. ב. שיטת תוס' דכל שהוא בתחום העיר ממילא שביתתו כאנשי העיר. ג. דעת הריטב"א ונתבאר שכן דעת הרמב"ם כל מידי ששייך לעיר ממילא נקנה לו תחום העיר משום דהעיר מושכתו להיות כמותה.

דברי הרי"ף ורבינו יהונתן לקמן גבי שביתתי תחת אילן לשיטתם הכא דקנית שביתה העיר היא משום דשביתתו במקומו בטעות

יז. **לקמן** במשנה (מט:) מבואר דמי שבא בדרך ומכיר אילן או גדר ואמר שביתתי בעיקרו קנה שם שביתה ויש לו אלפים אמה סביבותיו כל רוח. ומשמעות המשנה וכן מבואר להדיא בגמ' (נא.) במעשה דרבה ורב יוסף דאם אינו מכיר מקום מסוים לא קנה שם שביתה, וכן אם אינו בקי בהלכה שאינו יודע שיועיל לו

שידת מקום קנית שביתה לעומד בתחום העיר שלמה תסט

ד' אלפים אמה ואפ"ה יכנס לעיר דהוי כמכיר אילן או גדר שעיי"כ יכול לילך ארבעת אלפים לעיר", אלא שאח"כ כתב יש מי שפירש דהיינו דוקא אם הוא בתוך אלפים לעיר, וסיים על זה הרי"ף "והאי פירושא דמיסתבר הוא". והנה כל הצד לפרש דאירי אפילו אם הוא בתוך ד' אלפים לעיר היינו דוקא לשיטתו דהרי"ף דפירש דהטעם שיכנס לעיר משום דהוי שביתה בטעות, אבל לדעת הראשונים דפירשו דהא דיכנס היינו משום דכשהוא בתחום העיר ממילא נקנית לו שביתה העיר זה שייך דוקא באלפים דעיר אבל לא בד' אלפים וכמשנ"ת.

גם בדברי הראב"ד מבואר דטעמא דנקנה לו תחום העיר משום דאנן סהדי שדעתו לכך יח. גם לראב"ד הוקשה כקושית רבינו יהונתן, דהנה דעת הרשב"א והריטב"א (לקמן נב:) גבי בא בדרך וקונה שביתה במקום המסוים בעיקרו של אילן פלוני דקונה אף בלי אמירה וסגי בדעתו לכך, וכן מורה לשון הרמב"ם (פ"ז ה"ב) שכתב "וכן אם נתכוין לקבוע שביתתו במקום ידוע אצלו", וכן פסק השו"ע (סימן ת"י), והביאו הראשונים שם שדעת הראב"ד שצריך אמירה, והוכיח כן ממשנה זו דתנן מי שישב בדרך ועמד והרי הוא קרוב לעיר דלר"מ לא יכנס ולרבי יהודה יכנס, ועד כאן לא נחלק ר"י

ולא אמר כן אלא אמר תהא שביתתי במקומי זכה לו מקומו.

רבינו יהונתן (יג: ד"ה זכה) הקשה גבי אינו בקי בהלכה למה לא חשיב שביתה בטעות וכדאמרינן גבי מי שהוא סמוך לעיר דקנה את תחום העיר, ותיריך "דלא דמי מי שהוא סמוך לעיר למי שהוא רחוק מן העיר קרוב לד' אלפים אמה אע"פ שאם היה יודע האילן או הגדר [שמא] לא היה אומר תהא שביתתי במקומי, [גירסת הב"ח, מ"מ אינו ניכר לכל שלא היה אומר שביתתי במקומי], אבל מי שהוא סמוך לעיר ולא ידע ניכר לכל ומפורסם ששביתתו בטעות היתה".

הנה רבינו יהונתן לשיטתו דס"ל שהטעם בבא בדרך והוא בתחום העיר דקנה את שביתה כאנשי העיר משום ששביתתו בדרך בטעות היתה, אבל להראשונים דסברי דטעמא שהשובת בתחום העיר קנה את שביתת העיר משום דכל מידי שהוא בתחום העיר ממילא נקנה לו תחום העיר, לשיטתם לא קשה כלל מה שהקשה רבנו יהונתן, דהכא שאינו בתחום העיר אלא בתוך אלפים לאילן או גדר אינו קונה שביתה ממילא.

ובאמת הרי"ף הביא על משנת מי שישב בדרך ועמד והרי הוא סמוך לעיר, דישי מי שפירש דהעיר היא בתוך

א. נראה שמה שפירשו כן משום דלשון המשנה "הרי זה לא יכנס", משמע דלא יכנס כלל, ולכן פירשו דהעיר חוץ לאלפים ותוך ד' אלפים, אבל רש"י נדחק בלשון ופירש הרי זה לא יכנס להיות כבני העיר.

אלא בשהוא סמוך לעיר הא רחוק שלשת אלפים דאינו יכול ליכנס אלא ע"י קניית שביתה באמצע לא, ולא אמרינן אפילו לא אמר אנן סהדי דאילו ידע קני והשתא נמי ליקני, ודחו הרשב"א והריטב"א דאיירי בשאינו יודע ומכיר מקום המסוים וכיון שאינו מכיר לא מהני לקנות שביתה בריחוק מקום.

עכ"פ מבואר שלדעת הראב"ד מה שבעמד וראה והרי הוא סמוך לעיר יכנס לפי שקנה שביתה כאנשי העיר, היינו משום דאנן סהדי דאילו הוה ידע היה דעתו לכך, ואנן סהדי זה קיים אפילו ברחוק ד' אלפים ומכיר אילן או גדר וכסברת רבנו יהונתן בקושיתו, אלא שס"ל לראב"ד דאף שאיכא אנן סהדי לא מהני כיון שבקניית שביתה בריחוק מקום בעינן אמירה דוקא ולא סגי בדעתו לכך וכיון דלא אמר לא קנה.

דברי רבנו יהונתן גבי פלוגתא דרב ושמואל בקנה שביתה תחתיו של אילן ומקצתו חוץ לתחום לשיטתו הכא

יט. עוד פליגי שם רב ושמואל בדין אמר שביתתי תחתיו של אילן, דלרב לא יזוז ממקומו כיון דלא סיים מקום שביתתו, ושמואל סבר דהיכא שכל האילן בתוך אלפים קנה שביתה ונעשה תחתיו של אילן חמר גמל, ואם מקצת מן האילן חוץ לאלפים לא קנה שביתה דחיישינן שמא נתכוון לשבות בחלק שחוץ לאלפים. והוקשה לרבינו יהונתן (יד. ד"ה

גמ') דנימא דודאי מוכח שדעתו לקנות שביתה בחלק שתוך אלפים וכדאמרי' בבא בדרך והרי הוא בתחום העיר דקנה את שביתת העיר, וכתב וז"ל "הואיל ולא פירש באיזה מקום רוצה שיהיו לו ארבע אמותיו הרי הוא כמי שישן וחשיכה דאמרי רבנן שאין לו אלא ד' אמות כיון שהיה לו לתת אל לבו שמא יחשיך לו, הכא נמי כיון שהיה לו לברר ארבע אמות שרוצה לשבות בהם ולא בירר אותם אין לו אלא ארבע אמות". ולכאורה כוונתו דכל שהיה לו לפרש ונמנע ולא פירש ממילא חסר באנן סהדי דדעתו לכך דיש כאן ריעותא במה שלא פירש.

וגם קושיתו זו היא לפי מאי דפירש בדין בא בדרך והרי הוא בתחום העיר דהיכא שמוכח דעתו שרוצה לקנות שביתה בעיר שם קנה שביתתו, אבל למשנ"ת מדברי הראשונים דיכנס להיות כבני העיר משום שעיר מושכת בשביתתה את הנמצא בתחומה, לפי"ז ליכא ראייה כלל דאמדינן לדעתיה ואף שברור שרוצה לקנות שביתה שם, ולא קשה כלל על דברי שמואל שאמר דהיכא שמקצת האילן חוץ לאלפים לא אמרינן דאנן סהדי שחפץ לקנות שביתה בחלקו שתוך אלפים.

ולדברי הראב"ד הנ"ל יש ליישב גם את קושיתו זו של רבינו יהונתן דכיון שס"ל שבקונה שביתה במקום פלוני צריך אמירה ולא סגי בדעתו, א"כ

שידת מקום קנית שביתה לעומד בתחום העיר שלמה תעא

ולא מיעקר שביתתו עד דקני במקום עירובו וכל דלא קני התם ממילא קם בביתו וכו', ואפילו לריב"נ דאמר ישן בדרך וחפצי הפקר ממילא קני בדוכתיה הנ"מ היכא דלא אמר ולא עביד מידי, אבל היכא דעירב או אמר שביתתי באילן לא קני, אבל בביתו אלים קניניה ולא פקע עד דקני במקום עירובו".

כא. והנה הגאון"י הוכיח דלא אמרינן הכא דאנן סהדי דניחא ליה לקנות שביתה במקומו, אך לא פירש טעמא דלא אמרינן להאי אנן סהדי, אמנם הדברים מבוארים להדיא בחידושי הרשב"א (מה. ד"ה ור' יהודה) בשם הראב"ד, דעל דברי ר' יהודה גבי בא בדרך והיה בתוך תחום העיר דיכנס ואף שלא ידע שהוא בתחומה, כתב "דדוקא בשלא אמר בשפתיו תהא שביתתי במקומי אבל אמר תהא שביתתי במקומי הרי עקר בפיו שביתתו מן העיר וקנה כאן שביתה, והביא ראיה מהא דתנן לקמן דהאומר שביתתי תחת האילן לא אמר כלום ולרב לא יזוז ממקומו ולא אמרינן כיון דאילו היה יודע זה שלא קנה שביתה תחת האילן בענין זה לא היה עוקר שביתתו ממקום רגליו, אלא אמרי' דכיון שעקר שביתתו בפירוש ממקום רגליו לא קנה שם עוד שביתה והכא נמי דכוותיה ולא איכפת לן בטעותיה".

ומ"מ כתב הרשב"א (גב. ד"ה ר"מ) כדברי רש"י דבעוקר שביתתו מביתו

י"ל דלו יהי דאמדינן לדעתיה שרוצה לקנות שביתה באותו חלק של האילן בתוך תחומו, אך כיון שלא פירש בשפתיו ששם תהא שביתתו ממילא אינו קונה בלי אמירה בפיו שחפץ לקנות שביתה במקום זה.

הטעם שבאמר שביתתי במקום פלוני ולא סיים לא אמרי' אנן סהדי דדעתו לקנות במקומו

כ. לקמן במשנה סו"פ כיצד מעברין (ס). איתא "מי שהיה במזרח ואמר לבנו לערב לו במערב וכו' אם יש ממנו ולביתו אלפים אמה מותר לביתו ואסור לעירובו", והקשה רש"י שם מהא דאיתא בדף נ: באומר שביתתי רחוק מאלפים הרי זה לא יזוז ממקומו ולא אמרינן דתהא שביתתו כמקום עמידתו, וכתב "הני מילי בבא בדרך דכיון דבמקום פלוני לא יכול לקנות דרחוק מאלפים הוה ובמקום רגליו לא הוה ניחא ליה דליקני ליה אין לו שביתה כלל לפיכך לא יזוז ממקומו, אבל בעומד בביתו ועירב במקום שאינו עירוב יש לו שביתה בביתו דמסתמא בביתו ניחא ליה למיקני בשאין עירובו עירוב", וכ"כ תוס' (בדף מט: ויבואר לקמן בסיומן ס').

הגאון יעקב הקשה כתב על זה "ולאו טעמה דייקא הוא דבדרך נמי ניחא ליה דליקני בדוכתיה אי לא קני עירוב ולא ליהוי סגיר בד' אמותיו. אלא ביתו היינו טעמא דביתו ממילא קני ליה

חפץ לקנות שביתה במקום האילן ולסיים מקום בתוך אלפים, וכן לא ידוע איזה חלק בדיוק היה חפץ לסיים ולכן לא שייך להקנות לו שביתה מתמת האנן סהדי.

ישוּב עפ"י סברת תוס' דלעיל

כג. ולמשנ"ת עפ"י דברי תוס' דבעומד בתחום העיר ממילא העיר מושכתו לשביתה ולא משום שדעתו לכך, יש לומר דמהאי טעמא אמרי' דבאמר לבנו לערב במערב ויש הימנו ולעירוב יותר מאלפים דמותר לביתו, דכיון שלא חל העירוב ולא נקנית לו שביתה בריחוק מן העיר ממילא העיר מושכתו לשביתה ולא משום אומדנא ולא משום שכוונתו לכך, ולפי"ז לא קשה כלל קושית הגאון"י דבבא בדרך שאינו בתחום עיר א"כ אין שייך לומר דימשך ממילא לקנות תחומו כמקום עמידתו, ומה שהקשה דנימא שאנן סהדי דכוונתו לכך, לא אשכחן כלל דמקנים לו שביתה ע"י האנן סהדי.

אלא שזו תוספת חידוש על דברי תוס' דמ"ש תוס' דממילא נקנית שביתה העיר לעומד בתחומה היינו היכא דלא עקר דעתיה בפירוש מתחום העיר, אבל הכא שעקר דעתיה בפירוש לא אשכחן להדיא דאם לא נקנה לו תחום אחר דהעיר מושכתו לשביתה.

ועוד דבמשנה (בדף ס.) איתא שהיה ביתו בתוך אלפים, ולא הוזכר כלל שהיתה עירו בתוך אלפים, ויש לדון אם

אמרי' דאפילו שעקר שביתתו בפירוש מביתו אין דעתו לעקור אם לא חל העירוב, וז"ל "יש לומר דהנ"מ בבא בדרך דבכל הוא עוקר דעתו שביתתו לגמרי ממקומו וכיון שאמר שביתתי תחת האילן עקר דעתיה לגמרי ממקומו וכו', אבל כל שהוא בעיר אין עוקר דעתו לגמרי מעירו אא"כ קנה שביתה באותו מקום האחר שאמר לקנות שביתה שם", והיינו דמה שלא הפסיד תחום עירו אי"ז משום אנן סהדי דזה לא מהני כשאמר בפירוש שעוקר שביתתו, אלא שבעומד בעירו מעיקרא אין בדעתו עקירה מוחלטת אלא דעתו לעקור ממקומו רק אם יקנה שביתה במקום אחר. ויבואר לקמן בסימן ס'.

כג. ויש לציין עוד דדעת רבינו יהונתן (יב.: הביאו השעה"צ בסימן ת') גבי בא בדרך ועמד וראה שהוא בתחום העיר דאמרינן יכנס דאפילו אם אמר בפירוש שביתתי במקומי אפ"ה אמרי' דהרי שביתה בטעות ויכנס לעיר ודלא כמ"ש הראב"ד. ונראה דמה שנחלק על זה משום דלשיטתו ליתא לראית הראב"ד, שהרי כתב (יג.: ונזכר לעיל) דהאי אנן סהדי הוא דוקא היכא שניכר לכל ומפורסם היכן היה רוצה לקנות שביתה, ומה"ט פירש דבאינו בקי בהלכה לא אמרי' דאנן סהדי שהיה חפץ לקנות שביתה במקום פלוני, והכא נמי נהי דודאי לא ניח"ל דלהוי סגיר בד' אמותיו אך אין ניכר אם היה חפץ לקנות שביתה במקומו או שהיה

שידת מקום קנית שביתה לעומד בתחום העיר שלמה תעג

תחת אילן וחלקו חוץ לתחום דלא קנה שביתה כלל, היינו משום שלא פירש מקום שביתתו ונתבאר לעיל דכיון דהיה לו לפרש ולא פירש ממילא חסר באנן סהדי, והכא נמי היה לו לפרש דאם האילן חוץ לאלפים דשביתתו תהא במקומו, וכיון דלא פירש פשע, והיינו דמה שכתב 'וכיון שלא אמר פושע הוא', אין כוונתו דקנסינן ליה משום פשיעתו אלא בא להדגיש שעליו מוטל לפרש וממילא העדר פירושו מחסר באנן סהדי, וזהו שסיים דאם שלח ע"י שליח היה לשליח לדקדק בשליחתו וכיון שלא דקדק מצי אמר לומר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, ואין המכוון לגדרי שליחות דלא חלה תורת שליחות לעוותי, אלא כוונתו דלא היה מוטל על המשלח לפרש אלא על השליח היה לדקדק שהרי ודאי לא שלחו לקלקל, וכיון שלא היה לו לפרש ממילא אין כאן חסרון באנן סהדי והדרינן לומר דאיכא אומדנא שאינו רוצה לאבד שביתה ביתו, אלא שבעלמא לא אמרינן כן כיון שיש ריעותא מדלא פירש והכא דליכא ריעותא אמרי' להאי אנן סהדי. וכן בנתגלגל העירוב חוץ לתחום דלא פשע איכא להאי אנן סהדי דרוצה לקנות שביתתו במקומו ואין ריעותא באנן סהדי.

כה. **המ"מ** (פ"ו מהלכות עירובין ה"ה) הביא שדעת הרשב"א (בעכוה"ק,

והביא שבחידושים כתב להיפך, ויבואר לקמן בסימן ס') "דאילו שבת בתוך העיר ונתן את עירובו חוץ לאלפים לא יזוז ממקומו

גם בביתו נימא דממילא מושכו לשביתתו וכדין עיר. ויש להסתפק מה הענין בעיר שמושכתו לשביתתה אם משום חשיבות עיר, או משום ששם מקום פיתא ולינה, וכעין שהסתפק החזו"א (ונזכר לעיל בתחילת הסימן) גבי מה שהוכיח דבעיר לא בעינן דכי רהיט מטי לגבה, אם הענין בעיר משום חשיבות עיר או משום מקום פיתא ולינה.

תירוץ רבינו יהונתן בזה ויבואר שקאי לשיטתו דלעיל

נד. והנה רבינו יהונתן שם פירש באופ"א מרש"י וז"ל "התם בבא בדרך מיירי וכו' אין לו שביתה כלל שהרי הוא פשע בעצמו שהיה לו לפרש דבריו ולומר אם אני רחוק מאותו מקום יותר מאלפים תהא שביתתי במקומי וכיון שלא אמר פושע הוא, אבל האי ששלח ע"י שליח היה לו לשליח לדקדק בשליחותו שיכוון שכשיקדש היום לא יהא אביו חוץ לתחום, וכיון שלא דקדק יכול האב לומר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי וקנה שביתה בביתו והרי הוא כאילו לא עירבו עליו כלל, וכדתנן גבי נתגלגל חוץ לתחום ספק מבעו"י ספק משחשיכה ואמרינן הרי זה חמר גמל ולא קתני לא יזוז ממקומו ש"מ דכשאינו פושע בדבר יש לו שביתה בביתו".

הרי שפירש כפי שיטתו דהטעם דבישן בדרך וחשיכה לו דאין לו אלא ד' אמות, וכן טעמו דשמאל דבקנה שביתה

וכמשנ"ת לעיל מדברי הרשב"א דהוצרך לפרש גבי בא בדרך ועמד וראה שהוא בתחומה יכנס דהיינו משום דאמדינן שכוונתו לכך ולכך בעירב בעצמו לא אמרי' דהעיר מושכתו לשביתה. אלא שיש לדחות כמשנ"ת דאף לסברת תוס' י"ל דמ"מ אם עירב בעצמו הפסיד תחום העיר ומשום דדוקא בסתמא העיר מושכתו ולא כשעקר בפירוש מתחומה.

שהרי הוא חוץ לתחום עירובו", והנה ע"כ ס"ל להרשב"א כדעת רבינו יהונתן דאפילו אם הוא בביתו הפסיד שביתתו, וא"כ מוכרח לחלק דמ"ש לקמן במשנה (ס.) דלא הפסיד שביתת ביתו היינו דוקא בשלח ע"י שליח, אבל בעירב בעצמו הפסיד שביתת ביתו. ויתכן דהרשב"א לשיטתו דלא ס"ל כסברת תוס' דהעיר מושכת את העומד בתחומה לשביתה,

סימן נ"ה

בדין קנית שביתה באמצע היום

הוכחה מדין ישן בדרך ומדין גשמים שירדו ביו"ט דזמן קנית השביתה דוקא מבעו"י ❖ קושית הראשונים מדין בא בספינה למעלה מי' ❖ שיטת תוס' (להבנת הרמב"ן והמהרש"ל) דקנית שביתה אף באמצע היום ❖ ביאור הרמב"ן והרשב"א (וכן פירש המהרש"א בתוס') דלא שייך קנית שביתה בשבת אלא קונה בביה"ש מקום שדעתו להגיע אליו בשבת ❖ אם בכה"ג שישן בספינה ביה"ש שייך לומר דקונה מקום שיבוא אליו בשבת ❖ יבואר דקנית שביתה אינה דוקא ביה"ש ומהני אף מבעו"י ❖ לסברת הרשב"א י"ל דקנית שביתה באמצע שבת היינו דוקא במקום שהגיע לשם בשבת במוכוון ולא באקראי בעלמא ❖ מקום ד' אמותיו נקנה אף בשבת ❖ ביאור הרשב"א בהא דגשמים שירדו ביו"ט רשאי להוציאם ממקומם ❖ פלוגתת רש"י ותוס' אם שייך קנית שביתה בחפצי הפקר באמצע היום ❖ יבואר דמ"מ מודו תוס' לסברת רש"י בכה"ג שלא קנו שביתה מבעו"י דנגררים אחר הבעלים ❖ שיטת הראב"ד בדין קנית שביתה באמצע היום ושיטתו דאפשר לבטל שביתה זו ❖ עפ"ז ישוב דברי האו"ז בדין בא בספינה והוצרך לנקביו ונכנס לעיר ❖ הערה על שיטת רש"י בפירוש לשון כרגלי כל אדם ❖ קושיא בדברי רש"י שפירש דדין כרגלי הממלא מדין ברירה ❖ אם שייך קנית תחום בחפצי הפקר ע"י דין ברירה ❖ ביאור סברת דעתם עילייהו' בחפצי הפקר ❖ עפ"ז ביאור סברת רש"י דנקנה תחומן ע"י ברירה ❖ ביאור שיטת רש"י בדין כרגלי אנשי אותה העיר ❖ שיטת הראב"ד בדין כרגלי הממלא ❖ שיטת הרמב"ם בדין שור של פטם והוכחה דס"ל דדין בור של עולי בבל אינו מטעם ברירה

וא"כ פליגי אף בכלים, או שסבר דחפצי הפקר אין קוננין שביתה במקומן ודוקא באדם יש לו אלפים והיינו טעמא דהואיל וניעור קנה ישן נמי קנה. ופשטה הגמ' דטעמא דריב"נ משום דחפצי הפקר קוננין שביתה במקומן.

א. משנה (מה.) "מי שישן בדרך ולא ידע שחשיכה, יש לו אלפים אמה לכל רוח דברי רבי יוחנן בן נורי וחכמים אומרים אין לו אלא ארבע אמות". ובטעמא דריב"נ הסתפקה הגמ' אי משום דס"ל דחפצי הפקר קוננין שביתה במקומן

הוכחה מדין ישן בדרך ומדין גשמים שירדו
ביו"ט דזמן קנית השביתה דוקא מבעו"י

ג. ומהכא מוכח דאין שביתה נקנית אלא
בבין השמשות, ולכן לדעת
חכמים שלא קנה שביתה בביה"ש לא
קונה שביתה משחשיכה ואין לו אלא ד'
אמות, ואף ריב"ז לא פליג בזה אלא ס"ל
דנקנתה לו השביתה בביה"ש.

וכן מבואר בגמ' דאליבא דריב"ז גשמים
שירדו מעיו"ט יש להם אלפים אמה
לכל רוח, ואם ירדו ביו"ט הרי הן כרגלי
כל אדם, והיינו משום דלריב"ז חפצי
הפקר קונין שביתה במקומן, ואם ירדו
מעיו"ט קנו שביתה במקומן, אבל בירדו
ביו"ט כיון שלא קנו שביתה בביה"ש אין
קונין שביתה באמצע היום.

קושיית הראשונים מדין בא בספינה
למעלה מי'

ג. הראשונים הקשו מהסוגיא לעיל (מג.)
שהסתפקה אם יש תחומין
למעלה מעשרה, והוכיחה מהמשנה "ת"ש
פעם אחת לא נכנסו לנמל עד שחשיכה
ואמרו מה אנו לירד ואמר להם ר"ג
שמותרים לירד הואיל והיו בתוך התחום
מבעו"י, אא"ב יש תחומין שפיר אלא אי
אמרת אין תחומין כי לא היינו בתוך
התחום מאי הוי", משמע דאי ליכא
תחומין למעלה מעשרה ולא קנו שביתה
בביה"ש, כשהגיעו בשבת למקום שהוא
למטה מעשרה אז נקנית להם השביתה
ולכן אי ליכא תחומין למעלה מעשרה

שלא נקנית להם שביתה במקומן מותרים
ליכנס לעיר אף אם היו חוץ לתחום,
וקשה דלפי המבואר בסוגין אין קנית
שביתה אלא בביה"ש ואם לא קנה שביתה
ביה"ש אין לו אלא ד"א.

שיטת תוס' (להבנת הרמב"ן והמהרש"ל)
דקנית שביתה אף באמצע היום

ד. תוס' (מה: ד"ה ליקנו) כתבו דהכא
שבביה"ש בשעת קנית שביתה
היו למעלה מי' ולא קנו שביתה בשום
מקום לכך כשבאו בתוך י' היה להם
שביתה והיה להם אלפים אמה לכל רוח.

המהרש"ל הבין בדבריהם דקנית
שביתה אינה דוקא
ביה"ש ואף באמצע היום אפשר לקנות
שביתה, והקשה א"כ מ"ט גשמים שירדו
ביו"ט הרי הם כרגלי כל אדם ולא אמרי'
דליקנו שביתה במקומן כדין גשמים
שירדו מעיו"ט, וכתב דאה"נ וקנית
שביתה היא אף בשבת, אלא דגבי
גשמים כיון שלא קנו שביתה ביה"ש
א"כ יכול האדם הזוכה בהן להקנות להן
שביתת עצמו.

המהרש"א הקשה על המהרש"ל מדין
ישן דלא קנה שביתה
כשניעור בשבת הרי שאי אפשר לקנות
שביתה באמצע שבת, ולפיכך פירש
המהרש"א באופ"א ויבואר לקמן.

בחידושי הרמב"ן (מג. ד"ה ובתוספות) למד
כהבנת דברי המהרש"ל בתוס',

היא ביה"ש דהוי כמי שבא בדרך וחשיכה לו ועמד וראה שהוא בתחום העיר דיכנס להיות כבני העיר לפי שהעיר מושכתו לשביתה, וה"נ אף שהם חוץ לאלפים מ"מ כיון שאין תחומין למעלה מי' אין הם מתחשב להם בתחומין והוי כאילו הם תוך אלפים והעיר מושכתן לשביתה. אלא שהקשה דא"כ אם יצאה ספינתן ליבשה חוץ לתחום של עיר אין להם אלא ד' אמות, ואי"ז מחוור.

וכתב עוד באופ"א דכיון שהן מהלכין ודעתן ליבשה הו"ל כהחזיק בדרך וקנה עירוב באותו מקום שיצא על שפת היבשה^א. ונמצא דלפי"ז קניית השביתה היא בביה"ש ולא מהני קניית שביתה בשבת.

ו. **וכעי"ז** תירץ הרשב"א (מה: ד"ה ביו"ט) "דשאני אדם שהוא לדעת עצמו ודעתו עכשיו לקנות שביתה במקום שיגיע שם אפילו לאחר בין השמשות^ב, משא"כ במים דכיון שאינן לדעתן ואינן במקום הראוי לקנות שביתה בין השמשות שוב אינן קוננין שביתה", והיינו דאה"נ ואי אפשר לקנות שביתה אלא בביה"ש, אלא שאם האדם ניעור בביה"ש הרי דעתו בביה"ש לקנות שביתה במקום שיגיע שם, א"כ נמצא דקניית השביתה היא בביה"ש, אבל במים וכלים וכן בישן אליבא דחכמים דס"ל שאינו קונה

שכל שלא קנה שביתה ביה"ש קונה שביתה בשבת, "וגבי גשמים היינו טעמא דכיון שאין קניין שביתה להן אלא באמצע היום, ברשות הזוכה בהן הן קוננין אותה ואין שעת נפילתן אוסרת על הזוכה בהם, אבל מ"מ יש להם שביתה ברשות הממלא". ולכאורה כוונתו דכיון שקדמה קניית שביתה של הזוכה בהן שייך להטפיל את שביתתם אליו מלהקנות להם שביתה אחרת, ולא דמי לגשמים שירדו מעיו"ט דלא קדמה שביתת הזוכה בהן לשביתתן ולכן יש להם שביתה עצמית ולא מטפילים את שביתתן לזוכה בהן.

וגבי הקושיא על סברת תוס' מישן כתב הרמב"ן דגבי ישן שהוא במקום הראוי לקנות שביתה ולרבנן אינו קונה אלפים שלא מדעת לפיכך קונה לו ד' אמותיו, דכיון דלא זכה לו מקומו דאל יצא איש ממקומו, יתקיים בו שבו איש תחתיו, משא"כ גבי מהלך בים שאינו במקום הראוי לקנות שביתה ולא זכה לא באלפים ולא בד' אמות לפיכך כשיוצא למקום הראוי לקנות שביתה זהו תחילת היום שלו וקונה תחום אלפים אמה.

ביאור הרמב"ן והרשב"א (וכן פירש המהרש"א בתוס') דלא שייך קניית שביתה בשבת אלא קונה בביה"ש מקום שדעתו להגיע אליו בשבת

ה. **הרמב"ן** עצמו תירץ דכבא בספינה למעלה מי' קניית השביתה

א. ואף שבהחזיק בדרך ובקונה שביתה במקום פלוני בעינין לסיים מקום כאילן או גדר (וכמבואר בסימן ת"ט ות"י), צ"ל דהכא חשיב כמסיים מקום 'באותו מקום שיצאו ביבשה על שפת הים'.

שביתה, א"כ לא היה דעתו לקנות שביתה בביה"ש ולפיכך אינם קונים שביתה באמצע היום.

ז. המהרש"א ביאר גם בדברי תוס' על דרך דברי הרשב"א, דהכא איירי שהיו מתכוונים לשבות בתחום העיר ודמי למכיר אילן או גדר ואמר שביתתי בעיקרו שמהני לקנות שביתה אף שאינו אצלו כיון שהוא תוך אלפים, וה"נ במעשה דהיו באים בספינה כיון שהיו יכולים לבוא לשם שהרי אין תחומין למעלה מי' הוי כאילו הם תוך אלפים ונמצא דקנין השביתה היה ביה"ש, ולא דמי לגשמים וישן שאין להם כוונה ודעת לקנות שביתה.

רע"א (גליון שו"ע סימן ת"ד) ציין לדברי המהרש"א וכתב דלפי דבריו נראה דדוקא בהיה דעתו לקנות שביתה ביה"ש באיזה אילן או גדר או עיר שיש בתוך אלפים אמה אז יש לו אלפים אמה ממקום שהגיע בשבת למטה מעשרה אבל בסתמא לא, וסיים רע"א דמפשט דברי השו"ע והרמ"א לא נראה כן וצ"ע. ולמ"ש הרשב"א נחא דאפילו בסתמא אמרי' שדעתו לכך.

אם נכה"ג שישן בספינה ביה"ש שייך לומר דקונה מקום שיבוא אליו בשבת

ה. לפי סברת הרשב"א יש לדון דאם ישן בספינה בביה"ש אף לריב"נ לא יקנה שביתה במקום שיגיע לשם בשבת, שהרי טעמא דלריב"נ ישן קנה שביתה

משום דחפצי הפקר קונין שביתה במקומן, והכא לא שייך טעם זה שהרי אינו קונה שביתה במקומו וחפצי הפקר שהיו ביה"ש במקום שאינו ראוי לקנות שביתה אינם קונים שביתה באמצע שבת, ומה שקונה שביתה באמצע שבת היינו משום שדעתו היה בביה"ש לקנות שם שביתה וזה לא שייך בישן. מיהו לטעמא דישן בדרך קנה שביתה משום דהואיל וניעור קנה ישן נמי קנה, לפי"ז אין קנית שביתה בלא דעת, אלא שאף בישן מיקרי דעת לענין קנית שביתה כאילו הוא ניעור, [ולדידן קי"ל כריב"נ באדם מטעם זה, וכמ"ש רש"י בדף מו.], לפי"ז י"ל שגם בישן בביה"ש במקום שאין ראוי לקנות שביתה קונה שביתה באמצע שבת דנדון כאילו נתכוון לקנות שביתה במקום שיגיע שם מטעם דהואיל וניעור קנה ישן נמי קנה. ומצאתי שבב"מ (ד"ה אמנם) כתב כן דישן בספינה קונה שביתה מטעמא דהואיל וניעור קנה.

יבואר דקנית שביתה אינה דוקא ביה"ש ומהני אף מבעו"י

ט. מיהו י"ל דאף לטעמא דישן קונה שביתה משום דחפצי הפקר קונין שביתה במקומו אפ"ה קונה שביתה במקום שיגיע שם בשבת, דהנה יש להעיר דחכמים וריב"נ פליגי בישן בדרך אם קונה שביתה ולכאורה מחלוקתם שייכת אף בישן בעיר בביה"ש דלרבנן אין לו אלא את כל העיר שהיא כד"א אבל אין לו את תחום העיר שהרי לא כוון לקנות

שביתה, ולרבי"נ יש לו אלפים אמה לכל רוח וא"כ מ"ט פליגי דוקא בישן בדרך, ברם יש לדחות דבישן בעיר כיון שקודם שהלך לישן היה בעיר ואין בכוונתו להסיע עצמו משם וא"כ אז יש לו דעת לשבות שם בשבת ונמצא דקנה שביתה מבעו"י¹, משא"כ בישן בדרך ולא ידע עד שחשיכה י"ל שאיירי דוקא כשהיתה דעתו להמשיך בדרכו אלא שתקפה שנתו ולא נייער קודם שחשיכה וממילא לא היתה דעתו מבעו"י לשבות במקום שישן שהרי היה בדעתו לילך עוד, ולכן לא היה כוונה לקניית שביתה מבעו"י. וממילא יש לדחות מה שהערנו גבי ישן בספינה במן ביה"ש

היאך קונה עירוב דכיון שלא היה דעתו שיהא לו שינוי בשביתה מבעו"י אלא במקום שיגיע שם בשבת שם תהא מקום שביתתו, ממילא קודם שישן היה דעתו לכך ונמצא שקנה שביתה מבעו"י במקום שיגיע שם בשבת.

לסברת הרשב"א י"ל דקניית שביתה באמצע שבת היינו דוקא במקום שהגיע לשם בשבת במכוון ולא באקראי בעלמא

י. הגמ' (מג.) הסתפקה בדין תחומין למעלה מעשרה והוכיחה דיש תחומין למעלה מי' מדאמרו לו לר"ג מה אנו לירד ואמר להם מסתכל הייתי

ב. אלא שיל"ע היאך יכול לקנות שביתה שם בלי שמיים מקום פלוני, וכמבואר במשנה (לקמן מט: ובסימן ת"ט) דהא דמהני לקנות שביתה במקום פלוני היינו דוקא במכיר אילן או גדר.
ג. דמעשה קניית השביתה אינה דוקא בביה"ש וככל מניח עירובו מבעו"י, ואפילו היכא שביה"ש אינו ראוי לקנות אפ"ה מהני השביתה מבעו"י, וכמבואר בסימן ת"ט ס"א דאם אומר שתהא שביתתו בצד מקום פלוני מהני דוקא אם יכול להגיע לשם מבעו"י, וכיון שהיה לו שהות לבוא לשם קנה ואע"פ שביה"ש כבר אינו יכול לבוא לשם, מיהו חלות העירוב הוא בביה"ש וכמבואר בגמ' (לו.) ולפיכך אם נאכל עירובו מבעו"י לא קנה עירוב, ומה"ט מבואר בגמ' (ג:) דאם אמר לשני עבדיו לערב עליו ואחד עירב לצפון ואחד עירב לדרום דלא קנה עירוב משום דכל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו, ואע"פ שהנחת העירוב לא היתה בבת אחת אפ"ה מיקרי בבת אחת כיון שחלות העירוב בב"א.
[ולגבי דין מערב ברגליו אם יכול לערב ברגליו דוקא בביה"ש או אף מבעו"י, דעת הבית מאיר (סימן ת"ח) שדוקא במערב ביה"ש מהני אבל אם חזר מבעו"י לא מהני מדין עירוב ברגליו אלא הוי כאומר שביתתי במקום פלוני, ולכן לא מהני בעשיר אלא רק בעני וכמבואר בסו"ס ת"ט, ובחזו"א (סימן קי"ב סוף סקט"ז) צידד דאפילו חזר לעירו מבעו"י מהני ונחשב כעירב ברגליו ומהני אף בעשיר, ושוב חזר בו עפ"י הירושלמי והסכים לסברת הב"מ.
אמנם מדברי הרמב"ם והמ"מ נראה דמהני אפילו חזר לעירו מבעו"י, דהנה כתב הרמב"ם (פ"ז ה"ד) "מי שעמד מבעוד יום ברשות היחיד וקנה שם שביתה או שהיה בא בדרך ונתכוין לשבות שביתה ברה"י וכו'. ובמ"מ שם (הביאו הבי"ט סו"ס ת"ח) כתב דהא דאמר"י בדין היקף רה"י דכולה כד' אמות דהיינו ודקא בהוקף לדירה, "מדעת רבינו שלא נאמר חילוק זה אלא דוקא בקונה שם שביתה ע"י עירוב כגון שהלך שם וחזר או שאמר שביתתי במקום פלוני וכו' אבל בשו"ב ממש כל שהוא רה"י הרי הוא לו כד' אמות", הנה מדחילק בין שובת ממש להלך וחזר, ע"כ האי הלך וחזר היינו חזר מבעו"י דאל"ה היינו שובת שם ממש, ואפ"ה הוה בכלל מערב ברגליו].

בתוך התחום קודם שחשיכה ומשמע דאם לא היו בתוך התחום אסורים, והקשה הרשב"א דהא ספינה מינד ניידא, ואמרינן דמידי דנייד לא קני שביתה, ותירץ הרשב"א "וי"ל דספינה דר"ג כל בין השמשות⁷ מינח נייחא, והכי קאמר אי אמרת בשלמא יש תחומין משכחת לה בעומדת כל ביה"ש, אלא אי אמרת אין תחומין אפילו בעומדת נמי כי לא היו בתוך התחום מאי הוי". ויש להעיר בדבריו אמאי הוצרך לומר דהספינה עמדה כל ביה"ש, הרי אפילו אם עמדה באמצע שבת ג"כ קנו שביתה בזמן עמידתה.

ולדברי הרשב"א הנ"ל יש לבאר שהרי באמת לא שייך לקנות שביתה באמצע שבת, אלא דאמרינן שביה"ש דעתו לקנות שביתה למקום שיגיע שם, ואיכא למימר שדעתו לקנות שביתה דוקא כשיגיע למחוז חפצו או למקום מנוחה ביבשה, אבל אין דעתו שאם באמצע הפלגתה תעמוד הספינה לרגע קט שתהא שם שביתתו, ולפיכך אם תעמוד באמצע היום בים לא יקנה שביתה והוצרך הרשב"א לומר שעמדה כל ביה"ש.

אמנם מלשון השו"ע (סימן ת"ד) לא נראה כן, שכתב דלמאי דקי"ל דאין תחומין למעלה מעשרה "מי שבא בספינה והגיע לנמל אם משנכנס השבת עד שהגיע לנמל לעולם היתה למעלה מי מקרקע הים או הנהר יורד ואינו נמנע", ודייק בביאור הגר"א (הביאו המשנ"ב סק"י) דאם היתה פעם אחת למטה מעשרה קנה שם שביתה. ולפי מה שדייקנו בדברי הרשב"א הא דקונה שביתה אם היתה למטה מי' היינו דוקא במקום שהיתה למטה מי' במכוון וברעת, וכגון כשהגיעה הספינה לנמל, אבל לא אם בדרך הילוכה היתה למטה מי' באקראי בעלמא. [אולם מ"מ דברי השו"ע והגר"א יש לפרשם כעיקר סברת הרשב"א בסוגין דקנית שביתה דוקא בביה"ש, אלא דס"ל דבסתמא דעתו לקנות שביתה בכל מקום שיהא ראוי לקנות שביתה ולא דוקא במקום שצריך להגיע לשם].

מקום ד' אמותיו נקנה אף בשבת

יא. **והנה** נתבאר עד כה דקנית שביתה היא דוקא מבעו"י וא"א לקנות תחום בשבת. ויש לציין דמ"מ קנית ד' אמות היא אף בשבת, שהרי בדין ישן

ד. משמע דדוקא אם עמדה כל בין השמשות, אך לא סגי בעמדה במקצת בין השמשות, ומשום דכל שלא עמדה כל ביה"ש הוה ספיקא, [ואף שבסימן תט"ו ס"ג פליגי בהניח עירוב באמצע ביה"ש אם קנה עירוב, היינו דוקא התם דלית ליה חזקה, אבל בנאכל עירובו ביה"ש לכו"ע הוה עירוב דמוקמינן ליה אחזקת עירובו, וה"נ הכא מוקמינן ליה אחזקתיה שלא נקנה לו מקום שביתה ויכול לצאת אף חוץ לאלפים, הילכך בעינן שתעמוד כל זמן ביה"ש].

הם נגררים ביו"ט אחר אחרים והם כרגלי כל אדם".

מבואר דההיתר להוליך מים שלא קנו שביתה כרגלי כל אדם היינו משום שהם נגררים אחר אחרים, משא"כ באדם אינו נטפל לאחרים שקנו שביתה ולכן לא יצא ממקומו.

פלוגתת רש"י ותוס' אם שייך קניית שביתה בחפצי הפקר באמצע היום

יג. לשון הברייתא (מה.) גבי גשמים שירדו ביו"ט "הרי הן כרגלי כל אדם", ואילו גבי בור של עולי בבל לשון המשנה (שם) שהם כרגלי הממלא, ואיתא עוד בברייתא (מו.) "נהרות המושכין ומעיינות הנובעין הרי הם כרגלי כל אדם", וכתבו תוס' (ד"ה ביו"ט) דמה שכתוב כרגלי כל אדם היינו כאותו שיזכה בהן ראשון, ואם נתנן לאחר הרי הן כרגלי הראשון, ודומיא דמ"ש כרגלי הממלא אלמא דכל היכא דלא קנו שביתה הרי הן כרגלי הזוכה ראשון.

ולעומת זאת רש"י בביצה (לט. ד"ה הרי הן) פירש גבי נהרות המושכין, "הרי הן כרגלי כל אדם, אין להם שום שביתה לא במקומן ולא כרגלי הבעלים ולא כרגלי הממלא אלא כל אדם מוליכין כרגליו דכל מידי דנייד לית ליה שביתה", ושם במשנה גבי בור של עולי בבל שהוא כרגלי הממלא, פירש "וכי תימא א"כ הוה ליה למימר הרי הן כרגלי כל אדם ואמאי קתני כרגלי הממלא, קסבר יש ברירה

בדרך ס"ל לרבי יהודה דאין לו אלא ד' אמות לאיזה רוח שירצה, ומודה ר"י שאם בירר לו שאינו יכול לחזור בו, ולכאורה כשם שאינו קונה תחום בשבת ה"נ נימא דאינו יכול לברור ד' אמותיו בשבת, וחזינן דד' אמותיו נקנים אף בשבת, ובאמת כן הוא בכל יוצא או שהוציא והו חוץ לתחום דאין לו אלא ד' אמות, אבל ד' אמות מיהא יש לו, ואף שיצא בשבת. והיינו טעמא משום דדין ד' אמותיו ילפינן מדכתיב 'שבו איש תחתיו' שאמר משה כן לאלו שיצאו בשבת חוץ לתחומן ללקוט (וכמ"ש הטור בסימן שצ"ו), וא"כ בדין ד"א שנלמד מתחתיו ודאי נאמר שנקנה אפילו בשבת.

ביאור הרשב"א בהא גשמים שירדו ביו"ט דשאי להוציאם ממקומם

יב. **עוד** הקשה הרשב"א מאי שנא דגבי מים שירדו ביו"ט אמרינן דכיון שלא קנו שביתה הרי הן כרגלי כל אדם, ואילו גבי ישן אליבא דחכמים שלא קנה שביתה אמרינן דלא יצא ממקומו, והכא נמי בגשמים שירדו ביו"ט נימא שלא יזיזם ממקומם, וכתב הרשב"א "וי"ל דשאני התם דכיון שהוא במקום הראוי לקנות שביתה והוא אינו ראוי לקנות שביתה שוב אינו קונה, וכיון שאינו קונה אף הוא הוא אינו נגרר אחר אחרים שהוא לדעתו הוא עומד, אבל במים כיון שאינו בין השמשות במקום הראוי לקנות שם שביתה ולא קנה בין השמשות הרי

להחמיר ואמרינן הוברר דמאתמול נמי הוברר דלהאי גברא חזי וברשותיה קיימי". מבואר דס"ל לרש"י דאף במים וכלים לא שייכא קנית שביתה באמצע היום אלא רק ביה"ש, ומה שהם כרגלי הממלא היינו משום ברירה דאמרינן שכבר מבעו"י הוברר שהיו ראויים לממלא וקנית השביתה היא מבעו"י, אבל בנהרות דניידי שלא היו ראויים לקנות שביתה ביה"ש דמידי דנייד אינו קונה שביתה (וכמ"ש בסוגין מו.) א"כ אף ע"י ברירה א"א לומר קנה שביתה ביה"ש, וכיון שלא שייך בהם קנית שביתה הרי הן כרגלי כל אדם. וס"ל לרש"י דמ"ש כרגלי כל אדם היינו דאף אם זכה בהן אדם אכתי כל אדם יכול להוליכן כפי שביתתו ולא קנה את תחום הזווכה בהן ראשון, אך לתוס' מ"ש הם כרגלי כל אדם היינו כרגלי הזווכה בהן ראשון.

הרי דפליגי רש"י ותוס' אם שייך בכלים קנית שביתה באמצע היום, דלתוס' כל שביה"ש היו מופקרים וזכה בהם אדם באמצע היום נקנית להם שביתה, אבל לרש"י אין קנית השביתה אלא ביה"ש, וכל שלא נקנית שביתה ביה"ש שוב אינם קונים שביתה אם לא מטעם ברירה שהוברר דקנית השביתה היתה ביה"ש.

ולמשנ"ת לעיל עפ"י המהרש"ל דס"ל בדעת תוס' דמי שלא קנה שביתה באמצע היום קונה שביתה בשבת, יש לומר שתוס' לשיטתם ולכן גם גבי

חפצי הפקר ס"ל דקונין שביתה באמצע היום, הילכך גשמים שירדו ביו"ט הרי הם כרגלי הממלא [וטעמא דלא קנו שביתה במקומן נתבאר לעיל], אבל רש"י לכאורה ס"ל דלא שייך קנית שביתה באמצע היום ולכן כל אדם מוליכין כרגליו, והא דלא אמרי' שלא יזיזן ממקומן היינו משום גרירא דנגררין אחר האדם המוליכין וכמשנ"ת בדברי הרשב"א.

ולהבנת המהרש"א בתוס' דס"ל בשיטתם דלא שייך קנית שביתה באמצע היום צריך לומר דמ"מ בחפצי הפקר נקנית להם שביתת הזווכה בהן מחמת גרירא שנגררים אחריו, ובזה נחלקו רש"י ותוס' דלרש"י סברת גרירא היינו שרק רשאי להוליכם כרגליו אבל תוס' ס"ל דמחמת סברת גרירא גם נקנה להם תחום הזווכה בהן.

יבואר דמ"מ מזודו תוס' לסברת רש"י
בכה"ג שלא קנו שביתה מבעו"י דנגררים
אחד הבעלים

יד. ובשיטת תוס' יש להוסיף דאע"ג דס"ל דחפצי הפקר קונין שביתה באמצע היום, אם משום דיש קנין שביתה באמצע היום ואם מטעמא דגרירא וכמשנ"ת, אך מ"מ מודו דהאי סברא דגרירא מהניא אף לענין היתר הולכתן כרגלי הממלא ואף היכא שלא קנו שביתה, והראיה ממ"ש בגמ' (יז:) "רבי יהודה אומר נותן אדם חבית לחבירו וחבירו לחבירו אפילו חוץ לתחום",

ופירש רב אשי "דהכא בחבית דהפקר ומים דהפקר עסקינן ומאן אמרו לו רבי יוחנן בן נורי דאמר חפצי הפקר קונין שביתה", וכתבו תוס' דאפילו למה שפירשו דכרגלי כל אדם היינו כרגלי הממלא, אפ"ה יכול להוציאן חוץ לתחום של הזוכה בהן תחילה וכגון שלא נתכוון לזכות בהן לא לעצמו ולא לאחרים בהגבתו אלא מה ששותין. הרי דאע"פ שלא נקנו שאר המים לזוכה בהן תחילה אפ"ה יכול להוליכן כרגליו ואף שמוליך יותר מד' אמותיו, וע"כ דאף שלא זכה בהן ואין שייך לומר שנקנית להם תחום כרגלי הזוכה אפ"ה לא אמרינן שלא יזיזם ממקומם אלא יכול להולכין לכל מקום שרשאי לילך.

שיטת הראב"ד בדין קניית שביתה באמצע היום ושיטתו דאפשר לבטל שביתה זו

טו. הרמב"ן הביא "ויש מן המפרשים שאומרים שאם מילא זה לעצמו ואח"כ מצאו חברו ונתנו לו במתנה השני מוליכן כרגליו ואין הראשון אוסרן עליו אלא כל זמן שהן שלו, וגם זה אפשר ונכון הוא לפי הענין שכתבנו, ונאמר דשביתה דאמצע היום מבטלת שביתה דאמצע היום". והיא שיטת הראב"ד וכמו שהביא הרשב"א (מה: ד"ה עוד כתב) בשמו (והוכיח כן מהסוגיא בדף צז: גבי חבית).

והנה הראב"ד כתב דאם ממלא ממעינות הנובעין אין להם קניית שביתה כלל

לפי שלא היו נחים בין השמשות וכל אדם מוליכן כרגליו, אבל בממלא מבור של הפקר דביה"ש הוא בר מיקני שביתה בזה הוא כרגלי הממלא אלא שאם נתנן לאחר הרי הם כרגליו. וא"כ אין לפרש דטעמא דהם כרגלי הממלא משום דיש קנין שביתה אפילו באמצע היום דא"כ אפילו בממלא ממעינות הנובעין יקנו שביתה, וע"כ קנין השביתה ביה"ש, וא"כ טעמא דהם כרגלי הממלא לכאורה היינו משום ברירה, והקשה הרשב"א דא"כ למה בנתנן במתנה לאחר הם כרגלי השני והיאך נתבטלה שביתתן באמצע היום, וכתב דע"כ טעמא דהראב"ד לאו משום ברירה, "אלא טעמא דמילתא משום דכיון דנייחי בין השמשות אלא שלא היו להם בעלים עכשיו שיש להם בעלים הכניסום בכלל נכסיו וכשנתנן לאחר הרי הם ג"כ בכלל נכסיו של שני, משא"כ בנהרות המושכין דהכל יודעין דלא עדיפי מגופו דאינו קונה שביתה אם לא היה נח ביה"ש, והילכך אפילו מילא מהן אין להם שביתה כלל".

מבואר דשיטת הראב"ד היא שיטה אמצעית בין רש"י לתוס' (דפליגי אם יש לחפצי הפקר שביתה באמצע היום), וס"ל דאין קניית שביתה באמצע היום, אלא שבמידי שהיה בר מיקני שביתה ביה"ש אך אינו ראוי לשביתה עצמית, בזה מהני קניית שביתה ע"י שנטפל לאחר ומכניסם בכלל נכסיו. והוסיף הראב"ד דכל זה דוקא בזמן שהם

עדיין בכלל נכסיו, אבל אם הוציאם מכלל נכסיו אזדא שביתתן, וה"ט דכיון שחלק זה נקנה באמצע היום אפשר לבטלו, דומיא דדין בסיס לדבר האסור דאם היה מונח עליו המוקצה בביה"ש אף אם הוסר החפץ בשבת כולי יומא תורת בסיס עליו, אבל אם הניח עליו את המוקצה באמצע היום כל זמן שהמוקצה עליו דינו כבסיס, אבל אם ניער את החפץ פקע ממנו תורת בסיס.

ומצינו כסברא זו בדין יוצא ברשות דאף אם יצא חוץ לתחומו תיקנו דיש לו אלפים אמה לכל רוח (כמבואר בגמ' מד:), ואמרי' התם דאם היה תחום שלו מובלע בתחומו הראשון דיכול לחזור לתחומו הראשון, וכתב המשנ"ב (סימן ת"ז סק"ז בשם רבנו יהונתן והריטב"א ודייק כן גם מלשון רש"י) דאם שב לתחומו שוב מפסיד האלפים שנתנו לו חכמים, הרי שתחומו הראשון שנקנה לו ביה"ש אינו יכול להתבטל אף אם יצא חוצה לו [וכן מצינו בדין מי שהוציא אהו נכרים והחזירוהו לתחומו הראשון דחזור לדין תחומו, הרי שתחום שנקנה לו ביה"ש אינו מתבטל], אבל תחומו השני אחר שיצא ממנו שוב אינו יכול לחזור אליו (ואף דאיכא הבלעת תחומין), וע"כ היינו טעמא דקנית תחום דאמצע היום יכולה להתבטל.

טז. **אלא** שלכאורה בדברי השו"ע מוכח דאפילו שביתה שנקנית באמצע היום אינה יכולה להתבטל, שהרי כתב

(סימן ת"ד) "מי שבא בספינה בשבת והגיע לנמל אם משנכנס השבת עד שהגיע לנמל לעולם היתה למעלה מ' וכו' יורד ואינו נמנע ויש לו אלפים אמה ממקום שפגע בו למטה מעשרה", משמע דדוקא אם לעולם היתה למעלה מ' אבל אם היתה למטה מ' אפילו אחר כניסת השבת שם נקנית שביתתו ואם הגיע לנמל אין לו אלפים אמה (וכנ"ל בריש הסימן). ברם י"ל דהשו"ע ס"ל כדעת הרשב"א דקנית השביתה לבא בספינה היא ביה"ש לפי שאז דעתו לקנות שביתה במקום שיגיע לשם בשבת, וא"כ נמצא דקנית השביתה במקום שפגע בו למטה מעשרה בשבת אינה באמצע היום אלא ביה"ש וא"כ שביתה זו אינה יכולה להתבטל בשבת, ולכן אם אח"כ הגיע לנמל אין לו אלפים אמה בנמל אלא ממקום שפגע בו למטה מ' בשבת.

עפ"ז ישוב דברי האו"ז בדין בא בספינה והוצרך לנקבוז ונכנס לעיר

יז. **ועפ"י** סברא זו של הראב"ד דמידי דנקנית לו שביתה באמצע היום יכול לבטלה ולקנות שביתה אחרת, יש מקום לומר שהיכא שבא בספינה ולא קנה שביתה ביה"ש אלא רק בשבת דיש לו אלפים אמה לכל רוח, בזה אם יצא חוץ לתחומו יהא רשאי לילך אלפים אמה סביבותיו, ואף שבעלמא היכא שיצא חוץ לתחום אין לו אלא ד' אמות הנ"מ היכא שיצא מחוץ לתחומו ששבת בו ביה"ש דאינו יכול לבטל קנית תחום זה, אבל

היכא שיצא חוץ לתחומו שנקנה לו בשבת יש לומר דממילא נקנה לו תחום אחר וכדין מילא מים ונתנן לחבירו. אלא שלמעשה לא יהיה בזה נפק"מ, שהרי להראב"ד אי אפשר לקנות תחום בשבת (דמה"ט מעיינות הנובעין שמילא מהם בשבת הם כרגלי כל אדם) וא"כ ע"כ צ"ל שגבי בא בספינה, כבר מביה"ש נקנה לו תחום שיבוא אליו בשבת וכסברת הרשב"א וא"כ א"א לבטל תחום זה בשבת, ולשיטת תוס' דגבי בא בספינה נקנה לו תחומו בשבת, לא סבירא להו דיכול לבטל תחום שנקנה לו בשבת שהרי סברי דבממלא מים ממעיינות הנובעין הם כרגלי הממלא, וגבי חבית פירשו דאירי שלא זכה בה כלל.

ונראה דעפ"י סברא זו יש ליישב באופן נפלא את דברי ההג"א (סימן א') שכתב בשם האו"ז (סימן קמ"א) "וכן מי שבא בספינה חוץ לתחום בשבת או ביו"ט והוצרך לנקביו יוצא וממשמש את נקביו ואי פקח הוא נכנס לתחום ונכנס לעיר והוי ליה כל העיר כארבע אמות וחוצה לה אלפים", ותמה הב"י (סימן ת"ו) דאע"פ שאם נכנס לעיר כל העיר כד' אמות כיון שנכנס בהיתר, אך מ"מ לא יהא חוצה לה אלפים שהרי לא שבת בה (ולא דמי לההיא דנהרדעי דהתם הדר לתחומו הראשון), וכן תמה הדרכי משה (סימן ת"ד), ועיין לקמן בסימן נ"ט מה שכתבנו ליישב דבריו בתרי אנפי.

ולמשנ"ת י"ל דהאו"ז ס"ל כסברת תוס' דאפשר לקנות שביתה באמצע היום, וכסברת הראב"ד דבכה"ג שנקנית שביתה באמצע היום היא גם יכולה להתבטל באמצע היום, ודברי האו"ז הם בכה"ג שלא קנה שביתה ביה"ש כיון שהיה למעלה מעשרה [והאו"ז עצמו כתב (סימן קמ"ז) דקי"ל לקולא ואין תחומין למעלה מעשרה], ובשבת הגיע למטה מעשרה חוץ לתחום העיר ונקנית לו שביתה באותו מקום וחוצה לו אלפים אמה, אלא שאינו יכול להכנס לעיר שהיא חוץ לתחומו, אך כיון שתחומו הראשון נקנה לו בשבת, היכא שיצא חוצה לו ע"י שהוצרך לנקביו ממילא נקנה לו תחום אחר דשביתה דאמצע היום מתבטלת ע"י שביתה אחרת, ולפיכך אם נכנס לתחום העיר נקנית לו שביתה העיר וממילא יכול להלך חוצה לה אלפים דהשתא תחומו הוא תחום העיר.

הערה על שיטת רש"י בפירוש לשון כרגלי כל אדם

יח. **לעיל** נתבאר שלדברי רש"י בביצה כשכתוב לשון 'כרגלי כל אדם' אי"ז כרגלי הממלא אלא אפילו זכה בהם אחר כל אחד מוליכן כרגליו. ויש להעיר דבגמ' (שם לח.) איתא "אמר שמואל שור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם", ופרש"י "אפילו בן עיר אחרת שבא לכאן ע"י עירוב מוליכו למקומו דכיון דאורחיה

לזבוני מאתמול אוקמיה ברשותיה דמאן דאתי למחר וזבין ליה", משמע דדינו שהוא כרגלי הלוקח לפי שמאתמול אוקמיה ברשותיה, הרי דאף שכתוב כרגלי כל אדם אינו אלא כרגלי הלוקח, ודלא כמשנ"ת מדברי רש"י דהלשון כרגלי כל אדם היינו דאפילו אם זכה בו אחר כל אדם יכול להוליכו כרגליו אפילו חוץ לתחומו של הזוכה.

ובאמת שבדברי הרמב"ן במלחמות (כא.) נראה שמ"ש כרגלי כל אדם היינו דכל אדם יכול להוליכו כרגליו, דפירש "דשור של פטם אינו קונה שביתה כלל שהרי הוא כרגלי כל אדם, מאי טעמא מרשותיה קא מפיק ליה ברשות אחר לא מוקים ליה, הא לאי כשור של הפקר עביד ליה וכבור של עולי בבל הוי וכיון שהוא כרגלי כל אדם תחומין אין בו" וכו'. אמנם אי"ז כפרש"י שפירש דאוקמי ברשות הלוקח.

קושיא בדברי רש"י שפירש דדין כרגלי
הממלא מדין ברירה

יט. **ובמה** שפרש"י גבי מ"ש בור של עולי בבל כרגלי הממלא דהיינו מטעם ברירה, יש להעיר דהגמ' בסוגין הקשתה סתירה ממשנה זו להא דאיתא בברייתא "בור של שבטים יש להן אלפים אמה לכל רוח", ותירצה הא ריב"נ הא רבנן. ולכאורה צ"ב דכיון שטעמא דמתני' שהם כרגלי הממלא משום ברירה א"כ מנ"ל לאוקמי דלא כריב"נ, הא

לעולם יש לומר דגם המשנה וגם הברייתא כריב"נ דחפצי הפקר קונים שביתה במקומן, ובהא פליגי אם אמרינן ברירה, דאליבא דהברייתא לא אמרינן ברירה ולכן קנו שביתה כדין חפצי הפקר, אבל למתני' אמרינן ברירה ולכן אף שדין חפצי הפקר לקנות שביתה במקומן אפ"ה הם כרגלי הממלא ומשום ברירה דהוברר הדבר דמאתמול קיימי להאי גברא ולכן הם כרגליו.

והנה רש"י דקדק ואמר דהאי תנא אית ליה ברירה לחומרא, וא"כ ליכא לאוקמי כריב"נ דלדבריו הברירה היא לקולא שיכול להוליכן כרגליו, אולם היא גופא קשה דנימא שס"ל לתנא כריב"נ ואמרינן ברירה אף לקולא.

והיה אפשר לומר דמה שא"א לאוקמי כריב"נ משום דמ"מ מוכח מדריב"נ דס"ל דלא אמרינן ברירה, שהרי אם אמרינן ברירה לא היה שייך דין חפצי הפקר שקונים שביתה במקומן ואף שראוין לקנות שביתה מ"מ לעולם שביתתן תהא כרגלי הזוכה ומשום ברירה. אלא שא"א לומר כן שהרי אין מקור בדברי ריב"נ לסברא זו דחפצי הפקר קונים שביתה במקומן אלא מהא דאמר דישן קונה שביתה במקומו, והרי באדם לא שייך ברירה דאינו נגרר אחר אחרים וא"כ אין כלל ראייה מריב"נ לחפצי הפקר, דאיכ"ל דאף שסברתו היא דחפצי הפקר קונים שביתה מ"מ א"א למילף מזה לדין

כלים מחמת שבכלים שייך ברירה, וא"כ מנ"ל למילף מריב"נ דאיירי באדם שלא שייך לקבוע לו שביתה ע"י דין ברירה לדין כלים דכשזכה בהן אדם שייך בהו ברירה. ועוד דגם בחפצי הפקר יש נפק"מ בהא דקונין שביתה במקומן בכה"ג שלא כוון אדם לזכות בהן ורצה לטלטלם (וכההיא דלקמן צו: גבי חבית וכמ"ש תוס' שם) דכיון שלא זכה בהן לא שייך ברירה וכיון שקנו שביתה במקומן לא יוציאם מאלפים אמה שלהם.

ויתכן דאה"נ ואין ראייה דריב"נ לא ס"ל דחפצי הפקר הם כרגלי הממלא מדין ברירה, אלא כיון שהבריייתא איירי בחפצי הפקר וסברה דיש להן אלפים, א"כ מוכח מהבריייתא דחפצי הפקר קונין שביתה וע"כ אתיא כריב"נ דישן, אלא שהבריייתא סברה דא"א לדונם כרגלי הממלא מחמת ברירה ובוזה יתכן דריב"נ פליג, אמנם קשה כנ"ל דא"כ לא היתה צריכה הגמ' למימר הא ריב"נ הא רבנן אלא מצי לאוקמי לתרוויהו כריב"נ אלא שפליגי בדין ברירה.

אם שייך קניית תחום בחפצי הפקר ע"י דין ברירה

ג. **בחידושי הרשב"א** (ביצה לט. ד"ה מתני') הקשה על דברי רש"י שפירש דטעמא דמתני' דכרגלי הממלא משום ברירה דא"כ הוה ליה לאקשווי מינה למ"ד אין ברירה. לכן חלק על רש"י ופירש "אלא טעמא הכא משום דרבנן

אוקמי ברשות כל ישראל וכל אחד יכול למלאות ולהביא עמו במקומו", וגם במ"ש דמעיונות הנובעין כרגלי כל אדם פירש הרשב"א (בסוגין ד"ה ושל) כדעת תוס' דהיינו כרגלי הממלא, והיינו דהוה לשיטתו בכיצה שנחלק על רש"י וס"ל דלא תלי בברירה אלא תקנ"ח בתחומין שחפצי הפקר נגררין אחר הזוכה וקונין שביתה כמותו, וא"כ אפילו במעיונות הנובעין שלא שייך ברירה שהרי ביה"ש לא היו ראויים לקנות שביתה, אפ"ה הם קונים שביתה כרגלי הזוכה בהם ראשון.

והנה הרשב"א הוכיח דלא כרש"י שפירש את המשנה דהם כרגלי הממלא מדין ברירה דא"כ הוה לאקשווי מינה למאן דלית ליה ברירה, אך לא ביאר מ"ט באמת לא שייך בזה ברירה, והיה מקום לומר דהרשב"א לא נחלק שלא שייך ברירה אלא ס"ל דאין הכרח שצריך לטעמא דברירה דאף בלאו האי טעמא הם כרגלי הממלא ומשום דנקנה להם תחומו באמצע היום, וממילא א"א להקשות מהאי מתני' על מאן דלית ליה ברירה.

אולם בסוגין (ד"ה אח"כ) פירש בשם הראב"ד "דלא אמרו שהיא כרגלי הממלא מטעם ברירה, דלא שייך ברירה במה שאדם זוכה בו מן ההפקר אלא בחלוקת השותפין וכיוצא בזה". ובאמת שלדברי רש"י צ"ב מה שייך בזה ברירה כיון דקנייתו היא רק מעכשיו והרי הוא כמי שקונה דבר מחבירו

דודאי אין שייך לומר שהוברר הדבר
שהיה קנוי לו מאתמול.

ומשם הוציא רש"י חידוש זה. (ועיין עוד
משנת" בזה לעיל בסימן נ"א).

ביאור סברת 'דעתם עילייהו' בחפצי הפקר

כא. ונראה דהנה הגמ' בסוגין הביאה
ראיה מהא דאיתא בברייתא
דגשמים שירדו מעיו"ט יש להן אלפים
אמה לכל רוח, דחפצי הפקר קונין שביתה
במקומן, ודחתה "ודלמא בגשמים
הסמוכין לעיר עסקינן ואנשי אותה העיר
דעתן עילייהו", וצ"ב מה מהני דעתם כל
זמן שלא זכה. והנה אהא דאמרינן
דלריב"נ חפצי הפקר קונין שביתה
במקומן, פרש"י (ד"ה חפצי) "אע"ג שלא
נתכוין להן אדם להקנותן שביתה",
משמע דאם כוון להן אדם להקנות
שביתה פשיטא דקנו שביתה במקומן ואף
לרבנן, והנידון בחפצי הפקר אם קונין
שביתה במקומן היינו דוקא כשלא כוון
אדם להקנות להן שביתה, ולכאורה זה
הביאור במ"ש דמהני דעתן של אנשי
אותה העיר על גשמים שירדו מעיו"ט,

עפ"ז ביאור סברת רש"י דנקנה תחומן
ע"י ברידה

כב. ועפ"ז יש לומר דבטעמא דרש"י
דשייך ברירה גם בשל
הפקר ואף דלא שייך לומר שהוברר שזה
חלקו דכל זמן שלא עשה קנין אינו שלו,
אך מ"מ דעתו מהניא אף טרם קניתו
ואמרינן דהוברר למפרע שזה דעתו.

ביאור שיטת רש"י בדין כרגלי אנשי
אותה העיר

כג. ובזה יש לפרש את שיטת רש"י בדין
בור של אנשי העיר הרי הוא
כרגלי אנשי אותה העיר, ופרש"י (בסוגין
ד"ה כרגלי) "כרגלי אותה העיר, אלפים לכל
רוח ואם עירב זה למערב או למזרח אין
יכול זה להוציאן חוץ לאלפים", וביאר
הרשב"א (בסוגין ובביצה ד"ה ושל) בדבריו
דאין אחד מאנשי העיר שעירב יכול
למלאות ולהוציא עמו למקום שעירב".

ה. אגב אורחיה יש לציין דבגמ' בביצה (לח.) איתא "אמר שמואל שור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם
שור של רועה הרי הוא כרגלי אותה העיר", ופרש"י (גבי שור של רועה) "אלפים אמה לכל רוח ואפילו
עירב רועה זה ד' אלפים לרוח אחת אינו מעכב על אחד מבני אותה העיר שלקחו ממנה ביו"ט מלהוליכו
לרוח שכנגדה אלפים דמאתמול אוקמיה ברשות בני העיר לפי שרגילין ליקח ממנו", מדויק ברש"י דאם
עירב אחד מבני העיר לרוח אחרת אינו מוליכו כרגליו אלא אזלינן לפי רוב אנשי העיר, וכן דייק הפמ"ג
(סימן שצ"ז משב"ז סק"ב), וכן הוא להדיא בדברי הרמב"ן במלחמות (ביצה כ"א), ורש"י לשיטתו הכא
שהבין מה שכתוב גבי 'בור של אנשי העיר כרגלי אנשי אותה העיר' דהיינו כפי רוב אנשי העיר, ואפילו
עירב אחד לצד אחר אינו מולכין כרגליו, וה"ה דגבי שור של רועה פירש את הלשון 'כרגלי אותה העיר'
דהיינו כרוב אנשי העיר ולא הכיחידים שעירבו למקום אחר. אלא דהתם היינו מטעמא אחרינא דתלינן
שבסתמא אין דעתו אלא על רוב אנשי העיר ולא הקנה שביתה כפי כל יחיד ויחיד מאנשי העיר (ועיי

וכתב הרשב"א דאין דינו מחזור דכיון דקי"ל בדרבנן יש ברירה הרי הם כרגלי הממלא של אותה העיר, והוסיף "ואם אחר שאינו מן העיר מילא מהם ולא עירב אחד מאנשי אותה העיר מוליכן אלפים אמה לכל רוח, ואם עירב אחד מן העיר למזרח ואחד למערב הרי זה הנכרי שמילא מהם לא יזיז ממקומם". ותוספת זו בדין נכרי שמילא מהם היא לפום שיטתיה דס"ל שאם אחד מבני העיר עירב לצד אחר כל אחד מוליכן למקום שעירב משום ברירה, ולכן בנכרי שמילא אסור להוליכן שהרי הוי כשל שותפין שעירב כל אחד למקום אחר וכל זמן שלא הלך אחד מהן אכתי לא שייך ברירה, אבל לשיטת רש"י גם אם עירב אחר למזרח יכול הנכרי להוליכן אלפים אמה כתחום העיר, שהרי אין המים כדין חלוק של ב' שותפין שעירב כל אחד למקום אחר, שהרי הכא גם למי שעירב אסור להוציאם לפי תחומו אלא כתחום אנשי העיר.

אך מ"מ צריך לבאר לדברי רש"י מאי טעמא לא אמרינן הכא ברירה ונימא דכשאחד מבני העיר ממלא מן המים הוברר שהם שלו והרי הם כרגליו, ויוליכן למקום שהוא יכול לילך. ובגליון רע"א על המשניות (ביצה פ"ה) הקשה דמאי שנא דאיהו לא מצי אסר על בני העיר ואילו בני העיר מצו אסרי עליו.

ולמשנ"ת יש לפרש דבגשמים שירדו סמוך לעיר אין זכיה לבני העיר אלא מהני משום שדעת אנשי העיר עליהם, ומהני דעת להקנות שביתה לחפץ הפקר ואף שלא זכה בו אדם, ובירדו סמוך לעיר אמרינן דדעת אנשי העיר להקנות להם שביתה, ודעת זו אינה דעת של כל יחיד מבני העיר להקנות למים שישתמש בהם שביתה, אלא הרי זה כדעת כללית שמים אלו ישמשו את בני העיר ובזה שדעתם עליהם סגי לדונם כשלהם וקונים שביתה כתחום העיר, וממילא אף אם אחד מבני העיר עירב למזרח אינו יכול להוליך את המים כרגליו ולא שייך לומר שהוברר שזה חלקו, דכיון שאין קניית תחומן משום שהם ממון העיר אלא מחמת דעת אנשי העיר שישמש את העיר וממילא נגררים אחר העיר דהוה כדעתם לזכות בזה, וממילא אין שום משמעות למה שאחד עירב לצד אחר. ומיושבת קושית רע"א, דמה שאסור להוליכן כרגליו אי"ז משום שבני העיר אוסרים עליו, אלא גם המים שהוא מילא לצרכו אפ"ה דינם כמי העיר וקניית שביתתן היתה כפי אנשי העיר.

ועיין בשעה"צ (סימן ת"ב סק"ד) שהביא מהפמ"ג שכתב גבי חרם שבין שני תחומי שבת, דה"ה אם הוא בין עיר לישראל יחיד ג"כ אוסר הישראל על כל

דברי הרמב"ן שם מה שביאר בזה). ובפמ"ג הביא שהר"ן פליג על רש"י וס"ל דכל אחד יכול להוליכו כרגליו ואפילו עירב לצד אחר ומשום דברבנן יש ברירה, ובבעל המאור (שם) כתב כדברי הר"ן.

העיר וכתב על זה השעה"צ "ואינו ברור דיש לומר דעל כרחק לא אמרי' האי סברא לאסור משום דדעתם עליהם וקנו שביתה אלא גבי עיר שלמה אבל לא ביחיד כיון דבעצם הלא אין שייך לאותו יחיד דהפקר הוא ובור של הפקר הלא קי"ל דהוא כרגלי הממלא ולא נזכר בשום מקום דאם הבור של יחיד דשיתנה דינו", וכן הוא בביאור הגר"א (שם) דדין חרם שבין שני תחומי שבת הוא דוקא בין שתי עיירות אבל לא בין שני בני אדם ששבתו, ומצינו כעין סברא זו בדברי הריטב"א (מז:): גבי אוצרות ששבתו בתוך התחום שיש להם אלפיים לכל רוח ואינם קונים שביתה העיר, ופירש הריטב"א דאין העיר מושכת אלא מידי דחזי לכל בני העיר.

שיטת הראב"ד בדין כרגלי הממלא

כד. **הרשב"א** (ד"ה והראב"ד, והלאה) הביא בשם הראב"ד דס"ל ג"כ כרש"י דגבי גשמים שירדו ביו"ט ומעינות הנובעין דקתני הרי הם כרגלי כל אדם, שאפילו מילא מהן ראובן הרי שמעון יכול להוליכן כרגליו, ואפילו הן ברשותו של ראובן, אבל גבי בור של הפקר דקתני הרי הם כרגלי הממלא היינו כרגלי הממלא ממש.

אמנם הראב"ד נחלק על רש"י בדבר אחד, דשיטת רש"י דכרגלי הממלא היינו כרגלי הממלא ראשון ואפלו נתנן לאחר הרי הם כרגלי הראשון, אבל הראב"ד ס"ל דאם נתנן לאחר הרי הם

כרגלי האחר, ויסוד מחלוקתם בזה מבואר מדברי הרשב"א, דלרש"י מה שדינם כרגלי הממלא היינו מטעם ברירה וכיון דאיגלאי מילתא דהם הבעלים וקנו שביתה כרגליו אינן יכולים לקנות שביתה אחרת, אך להראב"ד הטעם שהם כרגלי הממלא טפי מנהרות המושכין שהם כרגלי כל אדם אי"ז מטעם ברירה, אלא כיון דנייחי בין השמשות וראוין לקנות שביתה אלא שלא היו להם בעלים להכי עכשיו שיש להם בעלים הכניסום בכלל נכסיו, וכשנתנן לאחר הרי הם בכלל נכסי השני, משא"כ בנהרות המושכין אינן ראוין לקנות שביתה כלל ואפילו אם היו להם בעלים, דלא עדיפי מגופו דאינו קונה שביתה אילו היה מהלך בין השמשות, וכיון שכן אף נכסיו כן, ולפיכך בנהרות המושכין אפילו מילא מהן אין להם שביתה כלל.

כה. ומה שכתב בשם הראב"ד דאדם מהלך אינו קונה שביתה משום דנייד, נראה דאין כוונת הראב"ד שאינו קונה שביתה כלל, אלא דכל זמן הילוכו אינו קונה שביתה, אבל מיד כשעמד נקנה לו שביתה ויש לו אלפים אמה לכל רוח ממקום עמידתו, דלא גרע ממה שנתבאר לעיל בשם הרשב"א גבי שבת בספינה מהלכת שאינו קונה שביתה, דמ"מ קונה שביתה במקום שעמדה הספינה באמצע שבת, ומשום דדעתו מבעו"י לקנות שביתה במקום שיגיע שם אחר ביה"ש. אולם בחידושי הרמב"ן (מג.)

שירת

בדין קניית שביתה באמצע היום

שלמה

תצא

בסוף הענין) כתב בשמו דאין לו אלא ד' אמות, אלא שחלק הרמב"ן וכתב 'וזה אינו נכון וצ"ע'.

שיטת הרמב"ם בדין שור של פטם והזכחה דס"ל דדין בור של עולי בבל אינו מטעם ברירה

נו. בגמ' ביצה (לח.) "אמר שמואל שור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם, שור של רועה הרי הוא כרגלי אנשי אותה העיר", רש"י פירש את הטעם בשור של פטם "דכיון דאורחיה לזבוני מאתמול אוקים ברשותיה דמאן דאתי למחר וזבין ליה", אמנם הרמב"ם (פ"ה מהלכות שביתת יו"ט הט"ו) פירש באופ"א, וז"ל "שור של רועה כרגלי אנשי אותה העיר, ושור של פטם כרגלי מי שלקחו לשחטו ביו"ט מפני שדעת בעליו למכרו לאנשים אחרים חוץ מאנשי אותה העיר מפני שהוא מפותם והכל שומעין שמעו ובאין לקנותו, וכן אם שחטו בעליו ביום טוב ומכר בשרו כל אחד ואחד מן הלוקחין מוליך מנתו למקום שהוא הולך מפני שדעת בעליו מערב יו"ט כך הוא שיקחו ממנו אנשי עיירות אחרות ונמצא שור זה כבור של עולי בבל שהוא מסור לכל". (והראב"ד בהשגות הסכים לפרש"י ומשום דס"ל להראב"ד דהלכה כריב"נ דחפצי הפקר קונין שביתה במקומן וא"כ א"א להתיר בשור של פטם להוליכו כרגלי הזוכה מדין חפצי הפקר).

הנה בגמ' היה אפשר לפרש דמ"ש שהלוקחו מוליכו כרגליו היינו דוקא אם לקח את כל השור והרמב"ם הוסיף דאף אם שחטו בעליו ביו"ט ומכר בשרו מוליך כל אחד מנתו כרגליו. ובאמת שיש לתמוה על זה שהרי פליגי רב ושמואל (שם לז:) בדין שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות דלרב אית ליה ברירה וחבית מותרת ובהמה אסורה, ולשמואל לית ליה ברירה ואפילו חבית אסורה, והקשתה הגמ' על רב דאי יש ברירה אפילו בהמה תשתרי, ומשני "לעולם קסבר רב יש ברירה ושאני בהמה דקא ינקי תחומין מהדדי", והרמב"ם (שם ה"כ) פסק כרב דבהמה אסורה משום דיניקה מילתא היא, וא"כ קשה היאך כתב גבי שור של פטם דאפילו שחטו ביו"ט כל אחד מוליך מנתו כרגליו, הרי אף אי נימא דאוקים הפטם מעיו"ט חלקו של כל לוקח ברשותו אכתי כל חלק יונק משל חבירו ויניקה מילתא היא.

אמנם הערה זו היא דוקא לשיטת רש"י דפירש דדינו כרגלי כל אדם משום שאתמול העמידו הפטם ברשות הלוקח, ובדעת רש"י לא קשה די"ל שס"ל דדין שור של פטם היינו דוקא כשאחד קנה את כל השור אבל לא בשחטו בעליו ומכר בשרו, או שס"ל דקי"ל דיניקה לאו מילתא היא, אבל למאי דפירש הרמב"ם בטעמא דשור של פטם שהוא כהפקר וכבור של עולי בבל לק"מ שהרי מה

שמוליכו הלוקח כרגליו אי"ז משום דזכה כל אחד בחלקו מאתמול אלא עכשיו זוכה כל אחד בחלקו כזוכה מן ההפקר.

ומצאתי שבשעה"צ כתב כל זה בקצרה, דהשו"ע (סימן שצ"ז ס"ו) העתיק כדברי הרמב"ם, ועל הרישא דלקח שור מן הפטם כדי לשוחטו כתב המשנ"ב (סקט"ו) "והטעם שדרך שור כזה לקנותו גם מעירות אחרות מפני שהוא מפותם ודעת בעליו מאתמול היה גם עליהם להקימו ברשות מי שיקחנו", ועל הסיפא דשחטו בעליו ביו"ט כל אחד מהלוקחים מוליך מנתו למקום שהוא הולך הוסיף המשנ"ב (סקט"ז) "והו"י זה כבור של הפקר שהוא מסור לכל דהוא כרגלי הממלא", וכתב בשעה"צ (סקט"ו) שמקור סברא זו מהרמב"ם, "וכתב כן כדי שלא תקשה מס"י לגבי בהמה של שותפין עיין שם".

אלא שמ"מ לפי"ז יש להוכיח דס"ל להרמב"ם בדין בור של עולי בכל דהוא כרגלי הממלא דאי"ז מטעם ברירה כרש"י, דא"כ אכתי קשיא גבי שור של פטם דהוא כדין בור של בכל ואם צריך כאן לדין ברירה אכתי קשיא דכיון שיניקה מילתא לא מהני ברירה וכנ"ל, וע"כ צריך לומר דהלך בדרכו של הראב"ד דלאו מטעם ברירה אתינן עלה.

המ"מ שם הביא את מ"ש הרשב"א בחידושו (שם ד"ה אמר שמואל) "דבשביל תקנת הטבח עשו של טבח

כנכסי הפקר שלא קנו שביתה כרבנן דריב"נ וכן של רועה לגבי אנשי אותה העיר, וכן פירשו בתוס' והוא הנכון", ונראה דיש לדייק כן ברמב"ם שכתב "ושור של פטם כרגלי מי שלקחו לשוחטו ביום טוב", ולכאורה לשונו אינו מדויק דהיה לו לומר 'כרגלי מי שלקחו ביו"ט לשוחטו' שהרי הלקיחה היא הזכיה בשור ועי"כ מתברר שהשור כרגליו, אי משום דמאתמול אוקמיה הפטם ברשותו וכשיטת רש"י, ואי משום דהו"י כזוכה מן ההפקר וכשיטת הרמב"ם, ברם למ"ש הרשב"א מדויק היטב שהרי מה שדינו כזוכה מן ההפקר היינו משום תקנת הלוקחין וא"כ יש לומר דהבין הרמב"ם שתקנה זו היא משום שמחת יו"ט ולכן דוקא אם לקחו לשוחטו ביו"ט בזה עשו לו תקנה שהוא כזוכה מן ההפקר, אבל אם לקחו ביו"ט שלא על דעת לשוחטו לצורך יו"ט לא עשו לו תקנה ודינו כרגלי הפטם (ובשעה"צ (שם) הוסיף בתו"ד דתקנה זו היא גם משום שמחת יו"ט).

בשעה"צ (שם) נראה דסברא זו דהקילו מפני תקנת הטבח והלוקחין, היא סברא נפרדת ולא דמהאי טעמא עשאוהו כנכסי הפקר, דעל הקושיא הנ"ל דלא שייך ברירה גבי טבח ששחט וחילק בשרו ללוקחין כתב דלכך כתב הרמב"ם דטעמא משום דהו"י כבור של הפקר, וסיים "ויש אומרים עוד דהקלו בזה משום תקנת הטבח והלוקחין ומשום שמחת יום טוב", משמע שזו סברא

שירדת בדין קניית שביתה באמצע היום שלמה תצג

נפרדת ולא רק לפרש את הטעם דעשאוה
כנכסי הפקר.
הוא כבור של עולי בבל ופירש דהטעם
בזה דמרשותיה קמפיק ליה ברשות אחר
לא מוקים ליה, הלכך הרי הם כנכסי
הפקר, משמע שמדינא הם כנכסי הפקר
הרמב"ן במלחמות (כא.) כתב כדעת
הרמב"ם דשור של פטם הרי
ולא משום תקנ"ח.

■ סימן ת"ד ■

סימן נ"ז

תחומין למעלה מעשרה

צדדי הספק בגמ' ❖ פלוגתת הראשונים היאך נקטינן לדינא ❖ הוכחת הראב"ד מסוגיא דחרם ומו"מ בזה ❖ שיטת הרשב"א דמוקמינן בחזקת ביתו ❖ הרשב"א לשיטתו דס"ל דבמקום דאיתחזק איסורא לא מקילינן בספיקא דרבנן ❖ מדברי הרשב"א מבואר דבמקום שנאמר הלך אחר המיקל לא חשיב ספיקא ❖ שיטת הרמב"ם ❖ דברי הרמב"ן בגדר תחומין די"ב מיל ❖ בדין מיא בעבים אמאי לא חישינן שבאו חוץ לי"ב מיל ואם בכליו איכא איסור תחומין דאוריתא בי"ב מיל ❖ ספק ספיקא להחמיר בדרבנן

צדדי הספק בגמ'

א. גמ' (מג.) "בעי רב חנניא יש תחומין למעלה מעשרה או אין תחומין למעלה מעשרה, עמוד גבוה עשרה ורחב ארבעה לא תיבעי לך דארעא סמיכתא היא, כי תיבעי לך עמוד בעמוד גבוה עשרה ואינו רחב ארבעה אי נמי דקאזל בקפיצה לישנא אחרינא בספינה מאי".

ופרש"י גבי עמוד רחב ד' "דהא חזי להילוך והילוך מעליא הוא". וגבי קפיצה פירש "בשם, מי הוי הילוך או לא".

נראה מרש"י דהצד שאין תחומין למעלה מי' היינו משום דנחשב כחסרון בהילוך, ולכן פירש דבעמוד רחב ד' חשיב הילוך מעליא, וגבי קפיצה פירש דהספק אי נחשב הילוך.

והדברים צריכים ביאור דאם הצד שאין תחומין משום דחסר בשם הילוך א"כ מה לי למעלה ומה לי למטה ואמאי למטה מי' כן נחשב הילוך.

ועוד דהראשונים כתבו דהנפק"מ בספק בדין תחומין למעלה מי' הוא לענין קונה שביתה למטה מי' אי רשאי לצאת חוץ לתחומו ע"י הילוך למעלה מי' וכדמוכח ממה שהוכיחה הגמ' ממעשה שבאו מפלנדרסין וכו', וגם לענין אם היה מתחילת שבת למעלה מי' אם קונה שביתה למעלה מי', וכדמוכח מהוכחת הגמ' מהמשנה דפעם אחת לא נכנסו לנמל וכו', ואם הספק הוא אם חשיב הילוך למעלה מי' התינה לענין דין הילוך למעלה מי' שייך להסתפק בזה, אבל לענין דין קנית שביתה למעלה מי' מה ענין שם הילוך לזה וצל"ע בזה. וראיתי

שירת

תחומין למעלה מעשרה

שלמה

תצה

שהחת"ס בתשובה (צ"ח) שעמד בזה וכתב שצריך לעשות לו רב לזה.

ועיי' בגאו"י שהקשה על מ"ש דספינה המהלכת במים עמוקים וגבוהה עשרה מקרקעית הים תלי בדין תחומין למעלה מעשרה, והרי בפרק הזורק פליגי אם כרמלית מארעא משחינן או משפת מיא משחינן וקי"ל דמשפת מיא משחינן, וכתב דגבי תחומין טעמא דאין תחומין למעלה מעשרה משום דלא ניחא להילוך וכיון שתלי בהילוך לא משחינן משפת מיא דאין דין המים כקרקע.

פלוגתת הראשונים היאך נקטינן לדינא

ב. הגמ' במסקנא נשארה בתיקון. הרמב"ן כתב דכיון דלא איפשטא ספק דדבריהם הוא ולהקל כדאיתמר גבי עבים, וקי"ל נמי הלכה כדברי המיקל בעירוב.

ובשם הראב"ד כתב דאזלינן לחומרא, וכן דעת הרא"ש (סימן ג') והטור, ולדבריהם קשה מהא דאמרינן דבעירוב הלך אחר המיקל וכקושיית הרמב"ן, ויבואר בסימן הבא.

ולגבי ראית הרמב"ן מהא דאמרינן גבי עבים ספק דדבריהם להקל, לכאורה צריך לחלק בין ספק במציאות לספיקא דגמ'.

הוכחת הראב"ד מסוגיא דחרם זמו"מ בזה ג. הרשב"א הביא דהראב"ד הוכיח עוד

כשיטתו דלהלכה יש תחומין למעלה מעשרה, "דתניא לקמן חרם שבין שני תחומי שבת צריך מחיצה של ברזל להפסיקו, ומדלא מפלגינן ביה בין שהמים עמוקים עשרה לשאינן עמוקין עשרה ש"מ דאפילו בעמוקין עשרה אית בהו משום תחומין". ודחה הרשב"א "דלאו ראייה היא דהיא אפילו למ"ד אין תחומין שריא", דלדברי הכל מים עמוקים ואפילו יותר מעשר קונין הן שביתה במקומן, וה"ט משום דמים על גבי מים היינו הנחתן ולא אמרו אין תחומין אלא בספינה המהלכת על פני מים דכל צף על פני מים לאו היינו הנחתן". והוכיח כן מהא דמקשינן בגמ' (מה:): גבי גשמים שירדו ביו"ט וליקנו שביתה באוקינוס, ושם הוסיף הרשב"א וכתב "דכל המים כולם כגוף אחד שהוא מונח בקרקע וקנו שביתה למטה בקרקע", וככל דבריו כתב גם הרמב"ן בחידושיו.

ויש להעיר בדברי הראב"ד, שהרי הגמ' בסוגיא דחרם פירשה דמהני מחיצה תלויה ואע"פ שהמים עוברים תחתיה ובאין מחוץ לתחוום אל תוכו ומשום דקל הוא שהקילו חכמים במים, והביא הרשב"א שם (מת. ד"ה משום) דהראב"ד

א. תיבה זו צריכה עיון, שהרי הוכחת הראב"ד אינה מהא דשרי בחרם ע"י מחיצה אלא מהא דבעינן מחיצה, ומזה הוכיח דיש תחומין למעלה מי' והלכך בלי תקנת מחיצה אסור למלאות מהמים. וא"כ ישוב הרשב"א הוא דהיא אפילו למ"ד תחומין למעלה מי' אסירא, ואולי ט"ס היא בדברי הרשב"א.

כך בנזיר אסור וגבי עירובין שרי או בודאי או משום דאזלינן לקולא. [וקושיא זו היא לשיטתו דס"ל שגם תחומין ד"ב מיל הם דרבנן, אבל לשיטת הרמב"ם שתחומין ד"ב מיל דבר תורה, לא קשיא, דאם בודאי ליכא תחומין למעלה מעשרה א"כ אף בדאוריתא שרי, אבל אם ההיתר בעירובין מספיקא א"כ בתחומין ד"ב מיל ספיקיהו לחומרא, וכמו שיבואר לקמן].

לפיכך כתב הרשב"א "דנפק"מ להיכא דשבת ביבשה ורוצה להפליג בים ולצאת דרך אניה למעלה מעשרה, א"נ בקפיצה, דאי אמרת מיפשט פשיטא ליה לתנא דאין תחומין שרי, אבל השתא דמספקא ליה מספיקא אסור לצאת מתחום ביתו דהא איכא חזקה דתחום ביתו, דכי אזלינן בעירוב להקל הנ"מ בשאין שם חזקה דביתו וכו', ואי אמרת מ"מ הא קי"ל הלכה כדברי המיקל בעירוב, הכא לא אשכחן בהדיא מאן דאמר בהדיא אין תחומין למעלה מי' דנימא הלכה כמותו, אלא כולהו מידק דייקי ואזלי אי יש תחומין או אין תחומין, אבל ודאי משמע דהיכא דלא קנו שביתה ביבשה דליכא חזקה דתחום דביתה, בכי הא אמרינן ספיקא לקולא".

מבואר דהרשב"א חילק דהיכא ששבת בביתו ורוצה לצאת מן התחום למעלה מעשרה אסור דכיון שיש לו שביתה ודאית א"א להתיר מספק לצאת

פירש "מפני שהם עמוקים יותר מעשרה ולא קנו שביתה למעלה מעשרה דעומדין באויר נינהו ולא אמרו מים על גבי מים היינו הנחתן אלא לענין עקירה והנחה אבל לענין תחומין לא", והרשב"א עצמו פירש בענין אחר עיי"ש. ויש להקשות דהרי הראב"ד פסק דיש תחומין למעלה מעשרה והוכיח כן מסוגיא דחרם, וא"כ מהו שאמר דכיון שהמים עמוקים עשרה לא קנו שביתה משום דעומדין באויר. ועוד דהרי הוכחת הראב"ד בסוגיא דחרם היינו מדלא מפליג בין עמוקין לאין עמוקין ש"מ דאיירי אפילו בעמוקין ויש תחומין, ואילו הכא הלך להיפך דאיירי דוקא בעמוקין ולא אמרינן דמדלא מפליג איירי אף באין עמוקין, אלא שזה יש לדחות דסתמא דמילתא מים הם עמוקין לכן אם איירי דוקא באין עמוקין צריך לפרש, אבל איפכא אפשר לומר דהיינו להעמיד דוקא בעמוקין, ומ"מ קושיא הראשונה קשה, וצ"ע.

שיטת הרשב"א דמוקמינן בחזקת ביתו

ד. **הרשב"א** הביא את דברי הראב"ד והרמב"ן וצידד כהרמב"ן, אלא שהקשה על זה דהגמ' הוכיחה מנזיר דאין תחומין למעלה מי' ולכן אם נדר נזירות ביום שכן דוד בא אסור בחד בשבתא דחיישינן דאתא אליהו בשבתא ובן דוד יבוא ביום ראשון, ודחתה הגמ' דלמא תנא ספקי מספקא ליה ולחומרא. והקשה דבין למה שהוכיחה הגמ' ובין למה שדחתה ליכא נפקותא דבין כך ובין

שיטת הרמב"ם

ז. הב"י הביא מדברי הרמב"ם בתשובה דפסק דבתחומין דאלפים אמה אזלינן לקולא, אבל בתחומין די"ב מיל אזלינן לחומרא ומשום דס"ל דתחומין די"ב מיל דאוריתא, והנ"מ במהלך י"ב מיל ביבשה אבל במהלך בספינה גם י"ב מיל אינם דאוריתא דאין תחומין דבר תורה בימים ובנהרות ולא בכרמלית לפי שאינן דומים לדגלי מדבר.

בשו"ע פסק כדברי הרמב"ם, והוכיח המשנ"ב (סק"ז) דס"ל דתחומין די"ב מיל מדאוריתא, והביא שדעת הגר"א דגם בי"ב מיל האיסור רק מדרבנן. גם בחזו"א (סימן קי"ד סק"א) ס"ל כן לדינא.

דברי הרמב"ן בגדר תחומין די"ב מיל

ח. בחידושי הרמב"ן כתב דאף אם תחומין די"ב מיל דאוריתא אין המכוון שאם יצא יותר מי"ב מיל עובר על איסור תורה בכל פסיעה, אלא איסור תחומין הוא כהעברת ד' אמות ברה"ר דכל שמעביר מתחילת ארבע לסוף ארבע באיסור חייב, אבל אם העביר ד' אמות אין איסור להעביר אמה אחת, וה"נ כל שהולך י"ב מיל באיסור יש בהילוכו משום חיוב תורה, אבל אם הלך י"ב מיל אין איסור תורה ללכת עוד א"כ ילך עוד י"ב מיל. והוכיח כן ממה שהקשתה הגמ' על המבואר דגשמים שירדו ביו"ט הרי הם כרגלי כל אדם, וליקנו שביתה באוקינוס, ותירצה דהוה ספק דבריהם

מביתו, אבל אם לא שבת למטה מי' ומספק"ל אם קנה שביתה מספיקא אזלינן להקל.

הרשב"א לשיטתו דס"ל דבמקום דאיתחזק איסורא לא מקילינן בספיקא דרבנן

ה. והרשב"א לשיטתו דס"ל דלא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא במקום דאיתחזק איסורא וכמו שהביא הש"ך (יו"ד סימן ק"י כללי ס"ס אות כ') מתשובות הרשב"א (סימן ת"א), ולכן היכא דאית ליה חזקה דביתו לא אזלינן בספיקא לקולא, ורמז לזה הגרע"א בדו"ח (שם ד"ה ואף).

מדברי הרשב"א מבואר דבמקום שנאמר הלך אחד המיקל לא חשיב ספיקא

ו. אלא שהקשה הרשב"א על זה דמ"מ קי"ל דבעירוב הלך אחר המיקל, ותירץ דהנ"מ במקום פלוגתא דרבוותא דאשכחן בהדיא דאיכא מאן דמיקל. ולכאורה מאי קשיא ליה הרי כבר כתב דכיון שיש לו חזקה דביתו לא אמרינן ספק דרבנן לקולא. וחזינן דס"ל דכיון דאמרינן הלך אחר המיקל לא חשיב ספיקא, ומשום דהוכרעה ההלכה כמאן דמיקל (ויבואר בסימן הבא), ולפיכך אע"ג דאיכא חזקת ביתו אפ"ה שרי, ודוקא כלפי דין ספיקא דרבנן לקולא שבזה חשיב ספיקא תלוי אם איכא חזקת ביתו.

הגר"א (סימן ת"ד סק"ד) הוכיח מגמ' זו דאף תחומין די"ב מיל אינם דאוריתא וכתב ע"ז הגר"א דראיה גדולה היא.

י. **הבית מאיר** (ר"ס ת"ד) הוכיח מסוגיא זו כדעת הרלב"ח שהביא המג"א (סק"א) דאף אם תחומין די"ב מיל הוו דאוריתא מ"מ כליו ובהמתו הוי דרבנן דכתיב אל יצא איש ממקומו ולפיכך גבי מים דאוקיננס אף אם באו חוץ לי"ב מיל לא אסירי מדאוריתא, ודלא כמ"ש בשם מהר"ם אלשקר דאף כליו הוו דאוריתא, וע"ע בב"מ (סימן תקט"ו ס"ה) שהוכיח מדברי הר"ן דאף בכליו תחומין די"ב מיל אסורים מדאוריתא, ובביה"ל (ד"ה למאן דאמר) ציין לדברי הרמב"ן דלעיל שכתב דאף בכליו איסור תחומין הוא מדאוריתא. ובחזו"א (סימן קי"ב סק"ב) הוכיח מהגמ' לקמן (דף ע"ט:) גבי גוב של תבן שבין שני תחומי שבת דאף בכלים שייך תחומין דאוריתא, וכבר קדמו המנח"ח (מצוה כ"ד סק"ח) ותלה זאת בדברי רש"י והריטב"א שם.

מדברי החת"ס (סימן צ"ח ד"ה ואני) נראה דס"ל דאיסור בהמתו וכליו אינם דאוריתא, שכתב דאסור להוציא את בהמתו חוץ לתחום מדאוריתא משום דין שביתת בהמתו, משמע דבכלים דלא שייך שביתת כליו ליכא איסורא דאוריתא.

ספק ספיקא להחמיר בדרבנן

יא. **בב"י** ובשו"ע (בסימן רמ"ח) והרמ"א (סימן ת"ד) כתבו (עפ"י דברי המ"מ

ולהקל, והקשה הרמב"ן דלמא באו חוץ לי"ב מיל ובודאי כשתמצא לומר דתחומין לאדם דאוריתא אף לכלים אסורים מדאוריתא, ומזה הוכיח דאף אם יצאו חוץ לי"ב מיל מ"מ אין איסור תחומין דבר תורה אלא בהולך מתחילת י"ב מיל לסופן. וסיים הרמב"ן דכבר הוכיח בפ"ק דליכא איסור תורה בתחומין ואף בתחומין די"ב מיל.

ולכאורה יוצא לדברי הרמב"ן שלמד תחומין די"ב מיל מאיסור הוצאה, דאף אם הלך י"ב מיל באיסור אפ"ה אם עמד לפוש באמצען לא יהא בזה איסור תורה ודומיא דהעברת ד"א ברה"ר דבעינן שיעביר בבת אחת אבל אם עמד לפוש אינו חייב.

החזו"א (סימן קי"ב סק"ב) כתב דאף לדברי הרמב"ן שכתב דביצא מתחומו אינו עובר אדאוריתא בכל פסיעה אא"כ הלך י"ב מיל באיסור, אם הוא נמצא בסוף תחומו דהיינו בקצה הי"ב מיל, ויצא משם אפילו פסיעה אחת עבר אדאוריתא דקרינן ביה אל יצא איש ממקומו, דהיי"ב מיל הם מקומו.

בדין מיא בעבים אמאי לא היישנין שבאו חוץ לי"ב מיל ואם בכליו איכא איסור תחומין דאוריתא ביי"ב מיל

ט. **על** קושית הרמב"ן מדברי הגמ' גבי ליקנו שביתת באוקיננס דהוה ספק דבריהם, אמאי לא חיישינן שבאו חוץ לי"ב מיל והוי ספק דאוריתא, בביאור

פכ"ז) דאף אם הוא ספק אם הוא למעלה מי אזלינן לקולא. רע"א כאן ציין למ"ש בגליון שו"ע סימן רמ"ח בשם השעה"מ שהוכיח דדעת השו"ע דאף דאיכא ס"ס להחמיר אפ"ה אזלינן בדרבנן לקולא. וז"ל השעה"צ "אף דיש כאן ס"ס להחמיר דשמא הוא למטה מעשרה ושמא יש תחומין למעלה מעשרה אפ"ה אזלינן לקולא, ועיין בספר בית מאיר".

בבית מאיר כתב דאין ראייה להקל בכל ספק ספיקא בדרבנן דדוקא

בערובין מקילינן בהם ביותר וכמו שכתבו תוס' (מה: ד"ה איבעית) לענין דשיל"מ דאע"פ שספיקו אסור אף בדרבנן, בעירוב הקילו².

החת"ס בתשובה (שם ד"ה כתב) דחה דהכא לא חשיב ספק ספיקא דשם ספק חד הוא, דהספק הוא רק אם הספינה במקום הראוי לקנות שביתה מה לי אם היא למטה מי' או למעלה מי' ואין נפקותא בזה אלא אם זה המקום שהספינה עומדת בו בכלל מקום שביתה או לא.

ב. בעיקר דברי תוס' יל"ע דבגמ' בביצה (לט.) מבואר להדיא דל"מ ביטול דמים ומלח בעיסה משום דהוה דשיל"מ, וקשה מ"ש דלענין ביטול מחמירינן משום דשיל"מ גם בעירוב, ואילו לגבי ספק כתבו תוס' דלא מחמירינן בעירוב אף דהוה דשיל"מ. רע"א (דו"ח מערכה ד' למס' עירובין ובתשובה קפט) תירץ דדוקא לענין ספיקן מקילים בדשיל"מ, משא"כ לענין ביטול שפירש הר"ן בנדרים דטעמא דדשיל"מ לא בטיל משום דכיון שקרובין להיות דומיין זל"ז בהיתרין הוו כמיין במיננו וא"כ כיון שבמצאיות הם נידונים כמיין במיננו אין שייך להקל בעירובין.

עוד יש לציין דהנה ידוע יסודו של הצ"ח (ביצה ג:): דמה שמחמירינן גבי דשיל"מ היינו דוקא לענין אכילה ומשום סברת עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר, אבל לענין טלטול לא שייכא האי סברא דהטלטול למחר אינו תחליף לטלטול היום דיכול לטלטלו שתי פעמים, ובשו"ת נו"ב (תנינא סימן ע"ד) נשאל מדברי התוס' הללו דמבואר דדשיל"מ שייך גם לענין טלטול ולכן הוצרכו לחדש שבעירובין הקילו אף לענין דשיל"מ, וכתב הנו"ב דאה"נ ולדבריו מיושבת קושית תוס'. ובהגהות שכר טוב כתב שלא הבין את קושית המקשה שהרי מה שמטלטל את הגשמים היינו כדי לשתותם ואין לו צורך בעצם הטלטול וממילא הוי כמידי דאכילה דשייך לומר עד שיטלטל וישתה היום יעשה כן למחר בהיתר.

סימן נ"ז

בכללא דהלכה בדברי המיקל בעירוב

חילוק הב"ח דדוקא בפלוגתא דרבוותא הלך אחר המיקל * טעם נוסף בחילוק זה דחשיב שאיפסקא הלכתא בהדיא כהמיקל * גם בדברי הרשב"א מבואר דהלכה כדברי המיקל היינו הכרעה כהמיקל * אם הלכה כדברי המיקל אף לענין דאוריתא * יבואר דאף לסברת הרשב"א היינו הכרעה שכדאי המיקל לסמוך עליו בעירובין * פלוגתת הראשונים בטעמא דקי"ל דאדם ישן קנה שבייתה וישוב שיטת רש"י עפ"י משנ"ת * נפק"מ בסברא זו דאף אי נפק מינה חומרא אפ"ה הלכתא כרבנן * אם בפלוגתא דאמוראי נאמר דהלך אחר המיקל * הלכה כדברי המיקל בפלוגתת הפוסקים * ישוב דעת הרמב"ם בענין פירות שיצאו חוץ לתחומן במזיד * אי אזלינן כהמיקל בפלוגתא דלא איתאמרה גבי עירובין * הלכה כדברי המיקל בעירוב ביחיד במקום רבים ובשיטת הראב"ד דהלכה כריב"נ בחפצי הפקר * יבואר דלכתחילה לא עבדינן כדברי המיקל

החת"ס (סימן צ"ח ד"ה האי) כתב על דברי הב"ח דיפה כתב, אלא שסיים

דמה שאזלינן הכא לחומרא ואף שהוי ספק בדרבנן היינו משום דכללא הוא דכל תיקו דאיסורא לחומרא, ולכן כתב דכל זה לשיטת הרא"ש דס"ל דליכא תחומין דאוריתא, אבל לשיטת הרמב"ם דס"ל דתחומין די"ב מיל דאוריתא א"כ איכ"ל דמה שהחליט הש"ס בספיקא היינו דוקא משום הדאוריתא דבזה אזלינן לחומרא אבל כלפי תחומין דרבנן אזלינן לקולא, דליכא ראייה מדנהיח הש"ס בתיקו להחמיר גם בדרבנן.

טעם נוסף בחילוק זה דחשיב שאיפסקא הלכתא בהדיא כהמיקל

ב. **ואפשר** ליישב עוד באופ"א על דרך הב"ח, דהנה דשיל"מ ספיקו

חילוק הב"ח דדוקא בפלוגתא דרבוותא הלך אחר המיקל

א. **בסימן** הקודם נתבאר גבי בעיא דגמ' גבי תחומין למעלה מ' דדעת הראב"ד דאזלינן לחומרא, והרמב"ן הקשה עליו דקי"ל הלכה כדברי המיקל בעירוב, ולכן ס"ל דאזלינן לקולא, וצריך ליישב את דעת הראב"ד.

הב"ח כתב "דטעמם דס"ל דאין זה בכלל הלכה כדברי המיקל בעירוב דדוקא בדאיכא מאן דמיקל ואיכא מאן דמחמיר אית לן למימר כדאי הוא רבי פלוני לסמוך עליו באיסור תחומין דקיל, אבל הכא דליכא מאן דאמר דשרי אין בידינו להקל", (ועיי' עוד בדבריו סימן שצ"ח ד"ה היה וד"ה שתי).

שידורת בכללא דהלכה כדברי המיקל בעידוב שלמה תקא

הוה מודי בה", ובהמשך דבריו הביא שגם הראב"ד כתב כן.

הנה מבואר בדברי האמוראין לא אזלינן בתר המיקל וטעמא משום דכשאמר ריב"ל דהלכה כדברי המיקל אי"ז כלל דכשנמצא על מי לסמוך כדאי הוא לסמוך עליו בעירובין דרבנן, אלא ריב"ל בדק כל פלוגתא דאיכא בעירובין וראה שאפשר לסמוך על טעם המיקל וקבע הלכה כדברי המיקל וכמשנ"ת דהוי כאילו פסק להדיא דכך וכך הדין^א, ולפיכך זה שייך דוקא במחלוקת ששמע אותה, אבל בפלוגתא דאמוראין שיתכן שלא שמע אותה, א"כ אף שיש לנו על מי לסמוך אך מ"מ ריב"ל לא אמר שכל שיש על מי לסמוך נסמוך עליו, אלא ראה את טעם המקילים והכא שלא ראה פלוגתתם לא אזלינן כהמיקל.

והנה אף אי נימא דהלכה כדברי המיקל בעירובין היינו אפילו בפלוגתא דאמוראי ואף אם לא ראה ריב"ל מחלוקתם, מ"מ אכתי י"ל כמשנ"ת בדומה לסברת הרשב"א, דמה שנאמר הלכה כדברי המיקל בעירובין היינו פסק כדברי המיקל אלא שהרשב"א פירש דהיינו משום שראה ריב"ל מחלוקתן ונראית לו סברת המיקל, ויש לפרש כעין זה דפסק כדברי המיקל ולא משום שראה

אסור ואפילו דרבנן, וכתב רע"א (יו"ד סימן ק"ו, וכ"כ בתשובת אבנ"מ סימן י"א) דהיינו דוקא בספק במציאות או בספיקא דדינא, אבל בספק פלוגתא דרבוותא אף בדשיל"מ ספיקו מותר. וברו"ח (מערכה ד' למסכת עירובין ד"ה והנה) כתב בשם הבית מאיר את הטעם בזה דכיון שאמרינן בשל סופרים הלך אחר המיקל, א"כ הוה כנפסקה ההלכה כהמיקל ולא ספיקא הוא. ומטעם זה יש לבאר דהא דאמרינן דבערובין הלך אחר המיקל היינו במקום פלוגתא דרבוותא שבזה חשיב דפסקה הגמ' כהמיקל, אבל אין מזה ראייה להקל בספיקא דאיבעיא בגמ' כשלא אשכחן מאן דמיקל בזה.

גם בדברי הרשב"א מבואר דהלכה כדברי המיקל היינו הכרעה כהמיקל

ג. ונראה דכעין סברא זו מבואר בדברי הרשב"א, דלקמן בפירקין (מז:): פליגי אמוראי בדין חפצי נכרי אם קונים שביתה, וק"ל כרבי יוחנן דמחמיר וס"ל דקונין שביתה, והקשה הרשב"א "ותמיהא לי דהא אמר רבי יהושע בן לוי הלכה כדברי המיקל בעירובין, ויש לי לומר דדוקא במתניתין וברייתא אבל בדברי האמוראין שלא שמע הוא מחלוקתן לא, דמה שלא שמע היאך פסק שלא כמותם דדלמא אי הוה שמע ליה הא דרבי יוחנן

א. ולעיל (בסימן הקודם) הוכחנו כן מדברי הרשב"א (מג: ד"ה ואני), דדעתו בדמקום דאיכא חזקת ביתו לא אזלינן לקולא בספיקו, ומ"מ הא דקיי"ל דהלכה כדברי המיקל בעירובין היינו אף במקום דאיכא חזקה, וחזינן דלא חשיב ספיקא.

סברת המיקל אלא ריב"ל קבע הלכתא בכל פלוגתא בעירובין דאם יהא מי שיקל הלכה כמותו ואפילו יחיד נגד רבים.

ד. ועפ"ז יש לפרש עוד בטעמא דהראב"ד דלא אזלינן לקולא בתחומין למעלה מעשרה, דכיון שלא מבואר מזה במשנה ובברייתא אלא הוה בעיא דגמ' א"כ יתכן שריב"ל לא שמע בעיא זו והוי כפלוגתא דאמוראי, וממילא אי"ז בכללא דידיה דניזיל לקולא.

ה. ויש לציין עוד דגבי בעיא דגמ' (לקמן נה:): גבי גודדיות שיש להם ב' מחיצות ותקרה אם מצטרפים למהוי בכלל עיר הביא הרשב"א בשם הראב"ד דפסק להחמיר, והיינו כשיטתו הכא שגבי בעיא דגמ' לא נאמר כללא דהלך אחר המיקל.

אם הלכה כדברי המיקל אף לענין דאודיתא ו. עפ"י משנ"ת יש לפרש עוד את סברת תוס' (מו. ד"ה דאמר) שכתבו דמה שנאמר דהלכה כדברי המיקל בעירוב ובאבל היינו אפילו לענין דאודיתא, ובדברי תוס' אי אפשר לומר כסברת הב"ח דהיאך נסמוך להקל כיחיד נגד רבים לענין דאודיתא, אמנם לסברת הרשב"א ניחא היטב דריב"ל ראה את סברת המיקל בפלוגתא זו ופסק כוותיה ולפיכך אף בדאודיתא אזלינן כהמיקל.

יבואר דאף לסברת הרשב"א היינו הכרעה שכדאי המיקל לסמוך עליו בעירובין ז. אלא שעפ"י דברי הרשב"א לקמן (נה: ד"ה מאי לאו) נראה דגם לדבריו הא דהלכה כדברי המיקל בעירוב היינו משום דהקילו בעירובין, דגבי ספק הגמ' אם גודדיות שיש להם ב' מחיצות ותקרה מצטרפות לעיר לענין מדידת התחום מהם, כתב הרשב"א "ולענין פסק הלכה יש מי שפוסק לקולא דהוה ליה ספק בדרבנן ולקולא, כ"ש בעירובין דהלכה כדברי המיקל בעירוב, והראב"ד ז"ל פסק להחמיר". ובמה שנסמך להקל משום דהלכה כדברי המיקל בעירוב, קשה הרי נתבאר דבבעיא דגמ' לא אמרי' כן, והרי הרשב"א עצמו כתב דבפלוגתא דאמוראי לא אמרינן כן ומשום דכללא דריב"ל אינו משום דמקילינן בעירובין כל שיש על מי לסמוך אלא משום דראה ריב"ל את סברת התנא המיקל. ונראה מזה דגם למ"ש הרשב"א מה שראה ריב"ל דברי המקילין אי"ז משום שמתברר לו סברתם לגמרי, אלא ראה דבריהם שיש צד כסברתם וכדאי הוא לסמוך עליהם בעירובין משום דאזלינן לקולא, משא"כ בפלוגתא דאמוראי שלא ראה ריב"ל דבריהם לא שייך האי כללא דדלמא לא היה סומך על סברת המקילים כלל ואפילו גבי עירובין, וזהו שכתב גבי גודדיות דאזלינן לקולא משום דהוי ספק בדרבנן כ"ש בעירובין דהלכה כדברי המיקל, דהנה לא כתב להקל משום דהלכה כמיקל דזה לא שייך

שירת בכללא דהלכה כדברי המיקל בעידוב שלמה תקג

במקום רבים אימא לא, קמ"ל הלכה כריב"נ. עכ"פ מבואר דכיון דהלכה כדברי המיקל בעירוב לפיכך קי"ל באדם כריב"נ ובכלים כרבנן, והקשו תוס' (שם ד"ה קמ"ל) והרשב"א דהוי תרי קולי דסתרי אהדדי, ותירצו דקי"ל כרבנן דחפצי הפקר אין קונין שבייתה, ומה שבאדם ישן קנה שבייתה אי"ז משום דחפצי הפקר קונין שבייתה אלא משום הסברא דהואיל וניעור קנה ישן נמי קנה, וכן הוא ברש"י (ד"ה קמ"ל).

בחידושי הרמב"ן כתב שזה אינו נכון שא"כ ריב"ל הוא הכרעה שלישית וליכא בתנאי מאן דסבר כוורתיה שהרי בין לריב"ל ובין לרבנן לא אמרינן הואיל, ועוד דהגמ' הקשתה על ריב"ל ולימא הלכתא כדברי המיקל בעירוב ואנא ידענא דהלכתא כריב"נ באדם, וקשה דאי מההיא הו"א דטעמא דריב"נ באדם משום חפצי הפקר ולאו מיקל הוא.

ולפיכך פליג הרמב"ן וס"ל דריב"ל פסק כריב"נ באדם מטעמא דחפצי הפקר קונין שבייתה ואעפ"כ בכלים פסק כרבנן ואע"פ דהוה כרתתי דסתרי מ"מ כיון דאיכא למיתלי בטעמא דהואיל אפשר לפסוק כן.

ועוד כתב דכי לא עבדינן תרתי דסתרי, היינו בחד גברא ובחד מקום אבל בתרי גברי עבדינן וכדין שני שבילין דבא לישאל זה בעצמו וזה בעצמו טהורין, הילכך בא לישאל על אדם מורין

גבי בעיא דגמ', אלא הביא מזה ראייה דבעירובין יש להקל יותר מכל ספיקא דרבנן, שהרי מהאי טעמא סמכינן על סברת המקילים במקום שנראה שיש צד להקל כסברתם. ולפי"ז אליבא דהרשב"א לא שייך האי כללא דהלכה כהמיקל בעירוב אם נאמר שתחומין דאוריתא, ברם אכתי יש לקיים את סברת התוס' דאינהו סברי דראה ריב"ל דברי המיקל בעירוב וסמך עליהם לגמרי ולא רק משום דמקילינן גבי עירובין.

פלוגתת הדאשונים בטעמא דקי"ל דאדם ישן קנה שבייתה וישוב שיטת דש"י עפ"י משנ"ת ה. ועפ"י סברא זו יש לבאר היטב הא דקי"ל דנכסי הפקר אין קונין שבייתה, דהנה פליגי (בדף מה.) רבי יוחנן בן נורי ורבנן באדם ישן ובחפצי הפקר אם קונין שבייתה במקומן, דלריב"נ קונים שבייתה ויש להם אלפים אמה לכל רוח ממקום שבייתתן ביה"ש, ולרבנן אין קונים שבייתה וגבי אדם ס"ל דאין לו אלא ד"א וגבי כלים קונים שבייתה כרגלי הזוכה, נמצא דרבנן מקילים בכלים וריב"נ מיקל באדם, ומבואר בגמ' (מו.) דאיכא תרי מימרי דריב"ל בחדא איתמר הלכה כריב"נ ובחדא איתמר דהלכה כדברי המיקל בעירוב, וצריכא דאי אשמעינן הלכה כריב"נ הו"א בין לקולא בין לחומרא, קמ"ל הלכה כדברי המיקל בעירוב, ואי אשמעינן הלכה כדברי המיקל בעירוב הו"א הנ"מ יחיד במקום יחיד ורבים במקום רבים אבל יחיד

לקולא כריב"נ בא לישאל על כלים מורין לקולא כרבנן.

ט. ונראה דלפי סברת הב"ח קושית הרמב"ן היא קושיא אלימתא שהרי הא דאזלינן בתור המיקל היינו משום דאית לן למיסמך על המיקל, ובוה קשיא לן דלא אשכחן על מי לסמוך בסברא זו דהואיל וניעור קנה, אך לפי משנ"ת דטעמא דהלך אחר המיקל משום דאיפסקה הלכתא בהדיא כמאן דמיקל א"כ יש ליישב דכיון שמצאנו מאן דמיקל באדם ומצאנו מאן דמיקל בכלים הרי זה כאילו אמר ריב"ל (שהוא בעל המימרא דהלך אחר המיקל) להדיא דחפצי הפקר אין קונין שביתה ואדם קונה שביתה מטעמא דהואיל וכו', ועל כרחך דס"ל לריב"ל טעמא דהואיל וניעור קנה ישן נמי קנה.

נפק"מ בסברא זו דאף אי נפק מינה חומרא אפ"ה הלכתא כרבנן

י. ובזה יש לומר עוד, דהנה הט"ז (סימן ת"א סק"א) כתב דכיון שהא דקי"ל דחפצי הפקר אין קונין שביתה היינו משום דהלך אחר המיקל, לפי"ז בגוונא דאם נאמר שקנו שביתה יצא קולא בזה אמרינן כריב"נ דקונין שביתה וכדברי המיקל, וכגון ששנים זכו בחפץ ביחד וכל אחד עירב לרוח אחרת דאם נאמר שאין

קונין שביתה א"א לטלטלו כלל וכדין שנים ששאלו חלוק, אבל אם קנה שביתה במקומו יש לו אלפים אמה לכל רוח, בכה"ג אמרינן שקונה שביתה^ב.

והנה כל זה לפי סברת הב"ח דהטעם דאזלינן אחר המיקל דכיון שיש על מי לסמוך סמכינן עליה, אבל למשנ"ת דטעמא דהלך אחר המיקל היינו משום דאיפסקא הלכתא בהדיא כהמיקל, א"כ הוקבעה ההלכה כרבנן שאמרו קולא בעירובין בדין חפצי הפקר, וכיון דהלכתא כוותייהו אף אי משכחת דנפק מינה חומרא מחמת שקונין שביתה במקומו, אפ"ה לא מקילינן בוה.

אם בפלוגתא דאמוראי נאמר דהלך אחר המיקל

יא. לעיל נזכר מ"ש הראב"ד והרשב"א דבפלוגתא דאמוראי לא איתמר האי כללא דהלכה כדברי המיקל בעירוב. ולקמן (ג:) בפלוגתא דרב ושמואל בקנה שביתה תחתיו של אילן ולא סיים מקום שביתתו דלשמואל קנה שביתה אלא שמקום האילן נעשה חמר גמל ולרב לא קנה שביתה ולא יוזז ממקומו, הביא הרשב"א בשם הראב"ד דהלכתא כרב משום דהלכה כרב באיסורי, והיינו כשיטתו דבפלוגתא דאמוראי לא אזלינן בתר המיקל ולפיכך

ב. ועיין בתורא"ש (ג: ד"ה ואם בתירוצו הראשון) שכתב דבמקום שמקילינן בעירוב אם נפיק מינה חומרא אזלינן לחומרא, ודלא כסברת הט"ז.

שירת בכללא דהלכה כדברי המיקל בעידוב שלמה תקה

אם נאמר כלל זה אף בדברי האמוראים מ"מ אין כלל זה בפוסקים כיון שאי"ז מטעם קולא בדרבנן אלא הוי מכללי הש"ס כמו בפלוגתא דר"א ורבינא דאזלינן לקולא וכיו"ב ואינו ענין לפלוגתא אחר חתימת התלמוד.

ונטה בזה מדברי הביה"ל (סימן שצ"ח ד"ה וי"א) שכתב גבי פלוגתת ראשונים (בדין עיר העשויה כקשת ובין קשת ליתר פחות מאלפים) דאפשר לסמוך על הפוסקים המיקילים שהביא הרמ"א משום דהלכה כדברי המיקל בעירוב.

ישוב דעת הרמב"ם בענין פירות שיצאו חוץ לתחומן במזיד

יג. **אמרי'** בגמ' (מא:): "א"ר פפא פירות שיצאו חוץ לתחום אפילו במזיד לא הפסידו את מקומן, מ"ט אנוסים ניהו", ומסקנת הגמ' דדברי רב פפא כתנאי.

הרמב"ם בהלכות יו"ט (פ"ה ה"י) פסק כרב פפא, וז"ל "פירות שיצאו חוץ לתחומן וחזרו אפילו במזיד לא הפסידו את מקומן מפני שהן כאדם שיצא באונס וחזר באונס". ולעומת זאת בהלכות שבת (פ"ו הכ"ד) פסק דלא כרב פפא, וז"ל "פירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו, בשוגג יאכלו בשבת שהרי לא נעשה מעשה בגופן ולא נשתנו, במזיד לא יאכלו עד מוצאי שבת". והראב"ד בהשגות כתב דאם חזרו למקומן במזיד נמי יאכלו וכדעת רב פפא. והמ"מ הוסיף

הדרינן לכללי ההכרעה כבכל פלוגתא כדרבנן. אמנם הראשונים חלקו עליו וס"ל דהלכה כשמואל וכפסק הרי"ף, וכתב הרז"ה דהיינו משום דנקטינן בעירובין לקולא, הרי שס"ל לרז"ה דגם בפלוגתא דאמוראי נאמר האי כללא דהלך אחר המיקל, (ובמלחמות שם ג"כ הסכים דהלכתא כשמואל ומטעם דתניא כוותיה דשמואל אבל לא כתב כטעם הרז"ה דהלך אחר המיקל).

בריש פרק הדר (סב.) פליגי אמוראי גבי שכירות מן העכו"ם דלרב חסדא שכירות בריאה בעינן ולרב ששת סגי בשכירות רעועה, וכתב הרא"ש (שם סימן א') דהלכה כדברי המיקל בעירוב הלכך סגי בשכירות רעועה, הרי שס"ל להרא"ש דאף בפלוגתא דאמוראי קי"ל כהמיקל.

גם כביאור הגר"א (סימן ת"ח סק"ב) גבי פלוגתא דשמואל ור"א במניח עירובו בעיר חריבה שאין בה דיורין אבל ראויה לדיורין, נקט דהלכה כדברי המיקל בעירוב אף בפלוגתא דאמוראי.

הלכה כדברי המיקל בפלוגתת הפוסקים

יב. **החזו"א** (סימן קי"ב סק"י) כתב דהא דהלכה כדברי המיקל בעירוב אי"ז משום דאזלינן לקולא, שהרי כתבו הראשונים דנאמר כלל זה רק בדברי התנאים ולא בדברי האמוראים אע"ג דבכל ענין הוי חשש דרבנן אלא כן קבעו חכמים להקל בעירוב, וסיים דנראה שאף

להקשות דהרמב"ם סתר משנתו דבהלכות יו"ט פסק כרב פפא.

ולכאורה יש ליישב דלענין יו"ט האיסור הוא רק איסור תחומין, משא"כ לענין שבת האיסור הוא איסור הוצאה, ואף אי נימא דהא דאוקמינן כתנאי פליגי אף לענין שבת, אך מ"מ י"ל דהא דקי"ל כרב פפא לקולא היינו משום דהלכה כדברי המיקל בעירוב, וזה שייך דוקא לענין יו"ט דהאיסור הוא איסור תחומין ולא לענין שבת דהאיסור הוא איסור הוצאה, ולכן בהלכות יו"ט פסק הרמב"ם כדברי המיקל אבל לגבי שבת פסק הרמב"ם כדברי המחמיר.

ועוי"ל על דרך זה, דהרמב"ם בהלכות יו"ט איירי לענין טלטול דהיינו אם הפסידו מקומן, אבל בהלכות שבת איירי לענין אכילה, וא"כ יש לומר דהרמב"ם פסק כרב פפא משום דהלכה כדברי המיקל בעירוב, וכל זה שייך לענין טלטולן חוץ למקומן שזה משום איסור תחומין, אבל לענין אכילה שהאיסור הוא הנאה ממעשה שבת ואי"ז איסור תחומין

ולא שייך כללא דהלכה כהמיקל, ואף שהמעשה שבת הוא מחמת איסור תחומין מ"מ הנידון הוא רק לענין מעשה שבת דלענין תחומין אין נדון דודאי שאסור להוציאן חוץ למקומן ולהחזירן, ולכן החמיר הרמב"ם לענין אכילה.

אלא שזה תלוי במשנת בהאי כללא דהלכה כדברי המיקל בעירוב, דאם הלכה כדברי המיקל בעירוב משום דבעירובין מקילינן א"כ יש לומר כן דדוקא לענין דין עירובין אזלינן לקולא, אך למה שכתבנו דבכל מקום דאיכא פלוגתא בעירובין ראה ריב"ל את דברי המקילין, א"כ אי"ז קולא מיוחדת בעירובין אלא סברת המקילין נראית לו, וא"כ ה"ה במה שמסתעף מפלוגתייהו לענין מעשה שבת ג"כ הו"ל לפסוק כהמיקל, אם לא שנאמר כמשנת לעיל עפ"י דברי הרשב"א דמה שנראית לו סברת המקילין היינו שנראית לו שאפשר לסמוך עלייהו לקולא בעירובין אבל לא נראית לו סברתם כסברא עיקרית שנוכל להקל עפ"י גם בשאר דינים המסתעפים מזה^ג.

ג. ועוד יש ליישב את סתירת הרמב"ם באופ"א, דלענין אכילה אסר הרמב"ם מספק משום דהוי דשיל"מ דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר, אבל לענין טלטול לא הוי דשיל"מ וכסברת הצ"ח (ביצה ג): דלענין טלטול לא מחמירין אף בדבר שיל"מ משום דלא שייכא סברת עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר דחפץ לטלטלו גם היום וגם למחר, וממילא לענין אכילה מחמירין בספיקו משום דשיל"מ (ודלא כמ"ש תוס' (מה): דבעירוב מקילינן אף בדשיל"מ), משא"כ לענין טלטול דאין שייך דשיל"מ הדרין כלכלי הפסק הרגילים בעירובין ואמרי' דהלכה כדברי המיקל.

שירת בכללא דהלכה כדברי המיקל בעידוב שלמה תקז

אין קנין לאשה בלא בעלה אבל לרבנן דפליגי עליה לא צריכינן בעירובי חצרות שיהא לה בית באותו מבוי הלכך מצי מזכה ע"י אשתו, וסיים הב"י שכ"כ רבינו ירוחם בשם התוס' דיכול לזכות ע"י אשתו והכי נקטינן.

ובעצי אלמוגים תמה דהרי קי"ל כר"מ, וכתב דמה שקי"ל כר"מ היינו דוקא בעלמא, אבל בעירוב מקילינן כרבנן משום סברת הרמב"ן דדוקא לעצמה אין לה יד משום איבה אבל יכולה לזכות לאחרים. ויל"ע מ"ט לא פירש דגבי עירוב מקילינן משום דהלכה כדברי המיקל בעירוב. גם בדברי הגר"א חזינן כדבריו, דהנה השו"ע הביא את המחלוקת אי בעינן שיהא לה בית באותו מבוי, וכתב בבאיור הגר"א (סקי"א) דכל זה תליא בפלוגתא דתוס' ושאר פוסקים בנדרים, דתוס' פסקו כר"מ ולפיכך בעינן שיהא לה בית באותו מבוי, ובעלי סברא ראשונה פסקו כרבנן ולכן אף אם אין לה בית באותו מבוי יכול לזכות על ידה, הרי שאין צד דאף הפוסקים כר"מ בעירובין יקלו מטעמא דהלכתא כדברי המיקל בעירוב.

ומכל זה חזינן דכללא דהלכה כדברי המיקל בעירוב אינו אלא בפלוגתא שנאמרה גבי עירובין, ולסברת הב"ח שפירש דהלכה כהמיקל משום דכדאי הוא רבי פלוני לסמוך עליו בעירובין הקל, יש להקשות דא"כ אף

אי אזלינן כהמיקל בפלוגתא דלא איתאמרה גבי עירובין

יד. ומ"מ אף אם נאמר דכיון שנפסק כהמיקל בעירובין ממילא ה"ה למה שמסתעף מפלוגתייהו לשאר דוכתי ומשום שראה ריב"ל סברת המקילים, אך כל זה היכא דהמחלוקת נאמרה לענין עירובין משא"כ היכא שפלוגתייהו לא איתאמרה לענין עירובין אלא משסתעף מזה נפק"מ לעירובין בזה לא אזלינן כהמיקל אף לענין עירוב, וכמבואר בב"י (סימן שס"ו) גבי פלוגתא דר"ש ורבנן דפליגי בבעה"ב שהיה שותף עם שכניו לזה ביין ולזה בשמן אם צריך לערב, דלת"ק צריך לערב ולר"ש אי"צ לערב, והטור פסק כר"ש משום דאזלינן בתר המיקל אפילו יחיד במקום רבים, אך הרמב"ם פסק לחומרא כת"ק, ופירש הב"י דטעמו משום דרב יוסף אוקי פלוגתייהו בפלוגתת ריב"נ ורבנן לגבי טבול יום וקם ליה ר"ש כריב"נ וכיון דבההיא דטבול יום לא קי"ל כריב"נ בהא נמי לא קי"ל כר"ש.

וכן מבואר עוד גבי זיכוי לאחרים ע"י אשתו דאמרי' במשנה שיכול לזכות ע"י אשתו, ובגמ' בנדרים מוקמינן דאית לה בית באותו מבוי, והביא הב"י (שם) דהרי"ף והרמב"ם הביאו המשנה כצורתה ולא הצריכו שיהא לה בית באותו מבוי, ופירש הר"ן טעמייהו דהא דאוקמי' דאית לה בית באותו מבוי ה"מ לר"מ דאמר

בכה"ג נימא דכדאי הוא לסמוך עליו ומה בכך שלא נאמרה מחלוקתם גבי עירובין, אך למשנ"ת דכללא דהלכה כדברי המיקל היינו דראה סברת המקילים בכ"מ דפליגי בעירובין או כמ"ש החזו"א שזה מכללי הש"ס, א"כ יש לומר דכל זה דוקא בפלוגתא דאיתאמרה גבי עירובין וכנ"ל.

הלכה כדברי המיקל בעירוב ביחיד במקום רבים ובשיטת הראב"ד דהלכה כריב"נ
בחפצי הפקר

טו. **הראב"ד** בהשגות (פ"ה מהלכות שביעת יו"ט ה"י) כתב דק"ל כריב"נ לחומרא דחפצי הפקר קונין שביעה במקומן, וצ"ע היאך פסק כן נגד דברי הגמ' דהלכה כדברי המיקל בעירוב, ומבואר בגמ' דהיינו לאפוקי דלא נימא דהלכה כריב"נ בין לקולא בין לחומרא.

הרמב"ן (מו.) הקשה על הרי"ף שפסק בכמה מקומות בעירובין לחומרא היכא שפליג יחיד במקום רבים, וכגון בדין הבלעת תחומין דהחמיר כת"ק דרבי אליעזר, וגבי קרפף לעיר ס"ל דבעיר יחידית אין נותנין לה קרפף כרבנן דר"מ, והרי מבואר בגמ' דהלכה כדברי המיקל בעירוב ואפילו כיחיד במקום רבים. וכתב הרמב"ן דמכמה אמוראי מוכח דלא ס"ל ככללא דריב"ל אלא סברי דאין הלכה כדברי המיקל בעירוב ביחיד במקום

רבים, ועל זה סמכו הרי"ף ודעימיה שלא פסקו כדברי המיקל. אלא שהקשה דא"כ למה פסקו כריב"נ לקולא, וכתב דכיון שמבואר בגמ' דיש שתי מימרות של ריב"ל דאמר הלכה כריב"נ ואמר הלכה כדברי המיקל בעירוב, נהי דבמה שאמר דהלכה כדברי המיקל בעירוב לא סמכו על ריב"ל משום דמכמה אמוראי מוכח שפליגי, אך על מימרא דהלכה כריב"נ סמכו על דבריו דבזה לא אשכחן מאן דפליג, הילכך סמכו על פרט זה ולא על הכלל דאיתמר שבכל עירובין אזלין לקולא. ומהאי טעמא פסקו כריב"נ לקולא דאדם ישן קנה שביעה, וצ"ל דמ"מ גבי נכסי הפקר פסקו כרבנן לקולא דלא קנו שביעה ומשום דרבים נינהו וכבכל דוכתי דהלכתא כרבים.

ובביאור הגר"א (סימן שצ"ח סק"י) פירש קצת באופ"א, דס"ל להרי"ף והרמב"ם דמ"ש דהלכה כדברי המיקל בעירוב אפילו יחיד כנגד רבים ונפקא מהא דאמר הלכה כריב"נ, אי"ז כללא בכל מקום בעירוב אלא דוקא גבי פלוגתא דריב"נ ורבנן בזה פסק ריב"ל לקולא אפילו נגד רבים, ולעולם סבר הרי"ף דהלכה כדברי המיקל בעירוב אלא דס"ל דהאי כללא גופיה לא נאמר ביחיד במקום רבים (מלבד גבי אדם ישן)¹,

ד. ונטה בזה מדברי הבי"ד (ד"ה ולאחר) שצייד דהרי"ף סתם המשנה כצורתה משום שסמך על מ"ש בפרק מי שהוציא והוה דהלכה כדברי המיקל בעירוב אפילו יחיד נגד רבים, וכע"ז כתב בסימן שס"ו (ד"ה בעל הבית) גבי פלוגתא דת"ק ור"ש (במשנה עא.) דפליגי בדין בעה"ב שהיה שותף עם שכניו לזה בין

שירת בכללא דהלכה כדברי המיקל בעידוב שלמה תקט

המיקל בעירוב ואפילו יחיד במקום רבים, וכיון דלא קי"ל כמימרא זו דהלכה כהמיקל, ממילא הדרינן למה שאמרה הגמ' דמכח המימרא דהלכה כריב"נ ובלעדי המימרא דהלכה כדברי המיקל, אמרי' דהלכתא כוותיה בין לקולא ובין לחומרא.

והנה לעיל נזכר מ"ש הרשב"א בשם הראב"ד דהקשה גבי פלוגתא דנכסי עכו"ם אם קונים שביטה מ"ט אזלינן לחומרא, וכתב דכללא דהלכה כדברי המיקל לא איתמר בפלוגתא דאמוראי. וצ"ב דהראב"ד לשיטתו הרי ס"ל דלא קי"ל כדברי המיקל וכמו שפסק גבי נכסי הפקר דהלכה כריב"נ לחומרא וא"כ מה הוקשה לו גבי נכסי עכו"ם. וצ"ל דמה שלא ס"ל כדברי המיקל היינו דוקא גבי יחיד במקום רבים, אבל בפלוגתא של יחיד במקום יחיד או רבים במקום רבים בזה הלכה כדברי המיקל.

והנה הרשב"א שם סיים "אלא במה שאמר דיחיד במקום רבים אזלינן בתר רבים ואנן בעירוב אפילו יחיד אצל רבים אמרי' לעיל דהלכה כדברי המיקל ואפילו יחיד במקום רבים ריב"נ אצל חכמים, ואולי גם הרב ז"ל לא אמר אלא במחלוקת אמוראי שהוא נחלק אפילו בעירוב אצל רבים, הלכה כרבים".

(וכתב שהרשב"א נקט דבכל מקום בעירוב הלכה כהמיקל אפילו יחיד נגד רבים, ובדעת הרא"ש שכוותיה פסק הרמ"א הקשה סתירה דגבי קרפף לעיר יחידית נקט כדברי ר"מ המיקל נגד רבים, ואילו בריש סימן ת"ה גבי מי שיצא חוץ לתחום פסק כת"ק דאפילו יצא אמה אחת לא יכנס ודלא כר"ש דאמר שעד ט"ו אמה יכנס).

ומעתה יש לומר בדעת הראב"ד דס"ל דכללא דריב"ל דהלכה כדברי המיקל בעירוב הוא כלל בכל מקום דפליגי בעירובין, ואף ביחיד במקום רבים, וכיון שלשיטתו קאי על כל מקום דפליגי בעירובין אינו יכול לחלק כמ"ש הגר"א דדוקא הכא איתמר קולא כדברי היחיד, הילכך הוקשה לו מדברי שאר אמוראי דפסקי כרבים לחומרא, ומשו"ה ס"ל דפליגי על ריב"ל וס"ל דאין הלכה כמותו ואפילו גבי פלוגתא דריב"נ ורבנן. אך במה שאמר דהלכה כדברי כריב"נ בזה לא נסתר מדברי אמוראי אחריני ובזה קי"ל כוותיה. אלא שכיון דלא קי"ל כוותיה בהא דאמר הלכה כדברי המיקל, ממילא קי"ל כריב"נ בין לקולא ובין לחומרא וכמבואר בגמ' דאי איתמר רק את המימרא דהלכה כריב"נ הו"א בין לקולא ובין לחומרא קמ"ל הלכה כדברי

ולמשנ"ת זכינו דדעת הראב"ד דלא קי"ל כהא דאיתמר דהלכה כדברי המיקל בעירוב אף ביחיד במקום רבים, וממילא י"ל בדעתו כמו שלמד הרשב"א בפשטות בדבריו דלא קי"ל כיחיד המיקל במקום רבים.

יבואר דלכתחילה לא עבדינן כדברי המיקל

טז. ויש לציין דאף שקי"ל דהלכה כדברי המיקל בעירוב היינו דוקא בדיעבד אבל לכתחילה אם אפשר עושים כהמחמירים, וכמבואר בטור (סימן שס"ו) גבי דין זכיה בעירוב, דפליגי הראשונים בהא דמזכים ע"י בנו גדול ולא ע"י קטן, אם האי קטן קטן ממש וגדול גדול ממש, או שתלי בסמוך על שולחנו, וכתב הטור "וטוב להחמיר כדברי שניהם", וכתב על זה הב"י "מיהו היינו לכתחילה אבל בדיעבד כיון דמידי דרבנן הוא סומכין על דברי המיקל". וכן מבואר בשעה"צ (שם סקי"ג), דמבואר שצריך שיהא בבית

שנותנים בו העירוב ד' אמות על ד' אמות, ויש דעות בין הפוסקים בדין בית שאין אורכו ד' אבל יש בו כדי לרבע ד' על ד', והביא שהא"ר כתב דהולכין להקל בעירובין, וכתב על זה השעה"צ "ואין דבריו ברורים אצלי דמנ"ל שהולכין להקל לכתחילה במקום שיש עוד בתים".

ולכאורה סברא זו היא דוקא אי נימא דהלכה כדברי המקל בעירוב משום דבעירובין הקילו כיון שיש על מי לסמוך, אבל אם הא דהלכה כהמיקל משום שראה ריב"ל דברי המקילין, א"כ אפילו לכתחילה אי"צ למיעבד כהמחמיר. [מיהו דברי הב"י והשעה"צ הם בפלוגתת הפוסקים ובזה ודאי אין שייך לומר דראה ריב"ל דברי המיקל ופסק כוותיהו, אם לא שנאמר דחשיב שהוכרעה ההלכה הגמ' דבכל מקום שיהא פלוגתא הלכה כהמיקל וכמשנ"ת, א"כ שייך לומר כן אף בדברי הפוסקים שבדורות הבאים].

סימן נ"ה

גדרי המקומות שנידונין כלמעלה מעשרה

דין רוכב ויושב בקרון * החילוק בין קרון לספינה * דעת המג"א והאחרונים ברוכב * יושב למעלה מ' מקרקע הים בספינה המהלכת למטה מ' * דעת החת"ס ביושב בקרון * דין רכבת אמבולנס ומטוס

רחבה ד' ואפ"ה לא אמרינן דהיא כארעא סמיכתא.

ולכאורה החילוק הוא דקרון הוא מונח ע"ג האופנים שמונחים על הקרקע לפיכך נחשב שמונח ע"ג קרקע וכל שניחא להילוך הרי הוא נידון כארעא סמיכתא, משא"כ ספינה שאינה מונחת ע"ג הקרקע אלא תלויה באויר ממילא כל שגבוהה עשרה דינה כלמעלה מ' ואף שקרקעיתה נוחה להילוך לא חשיבא כקרקע.

דעת המג"א והאחרונים ברוכב

ד. **המג"א** (סק"ב) כתב שאם רגלי הרוכב תלויות למטה פשיטא שיש איסור תחומין, והוכיח כן מהגמ' בביצה שפירשה דאסור לרכב ע"ג בהמה שמא יצא חוץ לתחום, הרי שגם ברוכב יש איסור תחומין וע"כ היינו לכה"פ ברגליו תלויות למטה.

ה. **ועוד** חלק המג"א על הב"י וס"ל דאף ברכוב יש תחומין ומשום דניחא תשמישתיה ודמי לעמוד רחב ד' ומה לי

דין רוכב ויושב בקרון

א. **הגמ'** (מג.) הסתפקה אם יש תחומין למעלה מעשרה ומבואר בגמ' דאף להצד שאין איסור תחומין מ"מ בעמוד רחב ד' אע"פ גבוה עשרה פשיטא שיש בו תחומין דכארעא סמיכתא הוא, ובאינו רחב ד' וכן בספינה דינו כלמעלה מ' ותלי בבעיא.

ב. **הב"י** (סו"ס רס"ו) כתב דאם רוכב ע"ג בהמה שגבוהה עשרה דינו כלמעלה מ' וביושב בקרון דינו כעמוד רחב ד' דכארעא סמיכתא דמי. וצריך לבאר מ"ש רכוב ע"ג בהמה ממהלך בקרון, ונראה (וכן הוא בחת"ס שם ד"ה דארעא בתו"ד) דאיירי שאין ברוחבה של בהמה ד' וממילא דמי לעמוד שאין ברוחבו ד' ולא ניחא להילוך וחשיב למעלה מעשרה, ולפי"ז בהמה שרחבה ד' אף לב"י הרי היא כארעא סמיכתא.

החילוק בין קרון לספינה

ג. **וצריך** לבאר מ"ש קרון ובהמה מספינה שהרי גם ספינה

למעלה מי' ומה לי למטה מי', ועוד דגם לטעמיה דהב"י דלא נחית לסברא דניחא להילוך מ"מ קי"ל דרכוב כמהלך דמי, והוכיח כן מהא דדחקינן בעמוד שאינו רחב ד' או בקופץ ע"י שם ולא קאמר ברוכב ע"ג בהמה.

האה"ע והב"מ והחת"ס (שם) דחו דאף שרכוב כמהלך מ"מ לא חשיב מהלך במקום עמידת רגלי הבהמה אלא במקום ישיבתו על הבהמה וממילא דינו כלמעלה מעשרה. ואת ראתו מהגמ' דחו דלא קאמר נפק"מ לרוכב משום דבשבת אסור לרכב ע"ג בהמה לכן קאמר נפק"מ דהיתירא. ויש לציין דבתשובות הרדב"ז (ח"ד סימן פ"א, אלף קנב) הסכים לדברי המג"א דברוכב ע"ג גמל דינו כלמטה מעשרה משום דרגלי הגמל למטה מעשרה ורכוב כמהלך.

ועל האחרונים שחלקו על המג"א יש להעיר דלא ישבו את טענת המג"א דברכיבה ניחא תשמישתיה ודמי לעמוד רחב ד'. [ומצינו בשעה"צ על דרך סברת המג"א דמקום שאינו רחב ד' אי ניחא תשמישתיה דינו כעמוד, שכתב גבי גשר ארוך דאפשר שאף שאין ברוחבו ד' דינו כעמוד רחב ד' כיון שניחא תשמישתיה להילוך].

יושב למעלה מוי' מקרקע הים בספינה
המהלכת למטה מוי'

ו. **המג"א** (סימן רמ"ח סק"ז) דן בספינה
המהלכת למטה מי'

(שמבואר בסוגין דיש בה איסור תחומין), היכא שיושב בה למעלה מי' מקרקעית הים ובתוך י' לקרקעית הספינה אם יש בזה איסור תחומין, וכתב דביראים מבואר לאיסור ומדברי תוס' והרמב"ם מבואר דשרי. ולכאורה כוונתו ביושב ע"ג עמוד דאינו רחב ד' דאינו כארעא סמיכתא אלא שסברת היראים דמשחינן גובה עשרה מקרקע הספינה ולא מקרקע הים, אך סברת תוס' והרמב"ם דמשחינן עשרה מקרקע הים דכיון שאין הספינה מחוברת לקרקע ממילא אינה נידונת כקרקע ואינה כארעא סמיכתא וממילא משחינן י"ט מקרקע הים וכיון שהוא גבוה מקרקעית הים דינו כלמעלה מי'.

ובחת"ס בתשובה (שם ד"ה ולא) פירש דאיירי אפילו ביושב ע"ג מקום רחב ד' ומ"מ כיון שאינו מונח על הקרקע ל"ח כארעא סמיכתא וכל שהוא יושב למעלה מי' תלי בבעיא דתחומין למעלה מעשרה.

המשנ"ב (שם סק"ד) הביא את המחלוקת בזה וסיים בשם הגר"ז דיש לסמוך על דבריהם כשהוא צריך לכך.

דעת החת"ס ביושב בקרון

ז. **דעת** החת"ס (שם) דאפילו ביושב בקרון דינו כלמעלה מי' משום דפירש דהא דספינה אינה כארעא סמיכתא היינו משום דהיא מהלכת והאדם ניחא, ולא דמי לקרקע שהקרקע קביעא וקיימא והאדם

שירת המקומות שנידונין כלמעלה מעשרה שלמה תקיג

וכן בנסיעה באמבולנס אף אם קרקעיתו גבוהה מהכביש יותר מ' דינו כדין קרון. ואם יושב בהם על ספסל שגובה עשרה מקרקעית האמבולנס או הרכבת ואין רגליו תלויות למטה, אם רחב ד' פשיטא די ש בו תחומין, ואם אינו רחב ד' תלי בפלוגתת הב"י והמג"א גבי רוכב, דלב"י אין בו משום תחומין, ולמג"א יש בו משום תחומין דניחא תשמישתיה לשיבה (ומיועד לכך, לכן לא דמי לעמוד שאינו רחב ד') וכמו ברוכב שכיון שניחא תשמישתיה לרכיבה דינו כעמוד רחב ד'.

ומטוס דינו כספינה שהרי אינו מחובר ומונח ע"ג הקרקע, ואין בו תחומין למעלה מ', אלא שביצא יותר מ"ב מיל למ"ד דתחומין די"ב מיל דאו' אסור דספיקו לחומרא, (ולמשנ"ת לעיל מדברי הרמב"ן בחידושו איסור דאוריתא די"ב מיל הוא דוקא במהלך י"ב מיל באיסור).

מהלך על גבה, ועוד דלא ניחא תשמישתה להילוך ואינו יכול לעמוד ולילך בתוכה אלא הוא כיושב כאסור שם ולכן צידד להתיר בזה, (וקצת יש להעיר בסברתו דלא ניחא להילוך, דהרי בשעה שעומדת ודאי אפשר לעמוד וללכת בה, וא"כ היא כארעא סמיכתא ומה שבשעה שמתגלגלת הוא יושב בה כאסור אי"ז אלא סיבה חיצונית ואטו מחמת כן לא תחשב כארעא סמיכתא).

דין רכבת אמבולנס ומטוס

ה. **ונמצא** דרכבת דינה כקרון, ולדעת הב"י והמג"א דינה כארעא סמיכתא ודמי לעמוד שרחב ד', ולכן יש בה איסור תחומין כדין למטה מעשרה, ואף אם יושב בקומה השנייה של הרכבת מניין עשרה מהקרקע של הקומה השנייה. אלא שהחת"ס צידד להקל בקרון וה"ה בזה.

■ סימן ת"ה ■

סימן נ"ט

בשמעתא דהבלעת תחומין

מתניתין דמי שיצא חוץ לתחום * הסוגיא גבי יוצא ברשות ותחומו מובלע בתחומו הראשון * שיטת רש"י והראב"ד דדינא דנהרדעי תלי בדין הבלעת תחומין ומוכח דס"ל שביצא באונס הבלעת תחומין מילתא * הטעם דבהחשיך חוץ לתחום לא אמרי' הבלעת תחומין * יבואר דפליגי הראשונים אם שייך הבלעת תחומין במחשיך * טעם הראשונים דסברי דאמרינן הבלעת תחומין במי שהחשיך חוץ לתחום * עפי"ז ביאור האו"ז דס"ל שבירד מן הספינה והוצרך לנקביו ונכנס לעיר נותנים לו את תחום העיר * שיטת תוס' בהיא דנהרדעי דאין שייך להבלעת תחומין * דברי רע"א שלשיטת תוס' אף ביצא באונס לא אמרינן הבלעת תחומין * יבואר דאף רש"י מודה לסברת תוס' אלא שפליגי בהיא דנהרדעי אם הרחיבו לו את התחום או שהתירו לצאת חוץ לתחום ונקנה לו תחום אחר * שיטת הרמב"ם ורבנו יהונתן דבהיא דנהרדעי לא נעקר תחומו * נפק"מ בזה אי רשאי להוציא כליו למקום שנפנה שם * דעת האו"ז דביצא חוץ לתחום שרי לצאת מד' אמותיו מחמת צער גשמים או חמה * עפי"ז ביאור נוסף בדעת האו"ז שס"ל דבירד מן הספינה והוצרך לנקביו ונכנס לעיר קנה את תחומו * מעשה דנחמיה דעשו לו מחיצה של בני אדם, ואם היכא דמלו גברי תלוי בדין הבלעת תחומין * לשיטת רש"י והראב"ד דביצא באונס אמרי' הבלעת תחומין ניהא דבמלו גברי רשאי ליכנס * מחלוקת הראשונים בנתנהו בדיר וסוהר אם יש לו ב' אמות מחוץ למחיצה ועפי"ז ביאור דין לא מלו גברי * סתירת המשנ"ב * ישוב דעת הרמב"ם בדין היקף יותר מאלפים ע"י מחיצת בני אדם

מתניתין דמי שיצא חוץ לתחום

א. משנה (נב:) "מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס, ר"א אומר שתים יכנס אחת לא יכנס", ופרש"י "שתים יכנס, משום הבלעת תחומין כדאמרינן בפירקין (מה.) רבי אליעזר לטעמיה דאמר והוא באמצעין".

הסוגיא גבי יוצא ברשות ותחומו מובלע

בתחומו הראשון

ושם בסוגיא בדף מ"ה איירי בדין הבלעת תחומין ליוצא ברשות, דבמשנה (מד:) איתא "מי שיצא ברשות ואמרו לו כבר נעשה מעשה יש לו אלפים אמה לכל רוח, אם היה בתוך התחום

שיטת רש"י והראב"ד דדינא דנהרדעי תלי
בדין הבלעת תחומין ומוכח דס"ל שביצא
באונס הבלעת תחומין מילתא

ב. וכתב רש"י שם (בר"ה ורבה) דרבה
דס"ל שהבלעת תחומין לאו
מילתא היא לית ליה הא דתנו נהרדעי
(לעיל מא:): ואי פיקח הוא עייל לתחומיה
וכיון דעל על. והיינו דברישי פירקין
אמרינן דמי שהוציא אוהו באונס חוץ
לתחומו אין לו אלא ד"א אבל אם
החזירוהו לתחומו כאילו לא יצא וחזור
לתחומו הראשון וכל העיר כד"א ויש לו
אלפים לכל רוח, והנ"מ ביצא שלא לדעת
וחזר שלא לדעת, אבל ביצא לדעת אף אם
חזר שלא לדעת או שיצא שלא לדעת
וחזר לדעת אין לו אלא ד' אמות, ובגמ'
שם אמרינן דאם הוצרך לנקביו מותר
לצאת חוץ לד' אמות משום דגדול כבוד
הבריות שדוחה את ל"ת שבתורה, ואמרי
נהרדעי דאם יצא שלא לדעת והוצרך
לנקביו ילך לצד תחומו עד שימצא מקום
צנוע ואי עייל לתחומיה עייל, ופרש"י (שם
ד"ה עייל) "ומותר כאילו לא יצא דהא
ברשות על ולא גרע מהחזירוהו". ובסוגין
פרש"י דההיתר לנהרדעי היינו משום
הבלעת תחומין ולכן יש לו את כל תחומו
הראשון ולרבה דלית ליה הבלעת תחומין
לית ליה הא דנהרדעי.

ג. דעת הראב"ד בהשגות (פכ"ז הי"א)
דכשם שמודו רבנן דהיכא
דנפיק לדבר מצוה דהבלעת תחומין
מילתא, מודו נמי היכא דנפיק באונס,

כאילו לא יצא". ובגמ' "מאי אם היה
בתוך התחום כאילו לא יצא, אמר רבה
הכי קאמר וכו', רב שימי בר חייא אמר
הכי קאמר אם היו תחומין שלו מובלעין
בתוך תחום שנתנו לו חכמים כאילו לא
יצא מתחומו, במאי קמיפלגי מר סבר
הבלעת תחומין מילתא היא ומר סבר לאו
מילתא היא, א"ל אביי לרבה ואת לא
תיסברא דהבלעת תחומין מילתא היא
וכו', והיכא דלא שבת לא והתנן ר"א
אומר שתיים יכנס ג' לא יכנס, מאי לאו
ר"א לטעמיה דאמר והוא באמצען וארבע
אמות דיהבו ליה רבנן כמאן דמיבלען דמו
וקאמר יכנס, אלמא הבלעת תחומין
מילתא היא, א"ל רבה בר בר חנה לאביי
ומדר"א קמותבת ליה למר, אמר לה אין,
דשמיע לי מיניה דמר עד כאן לא פליגי
רבנן עליה דר"א אלא לדבר הרשות אבל
לדבר מצוה מודו ליה".

מבואר דטעמיה דר"א דאם לא יצא
יותר משתי אמות יכנס משום
דאית ליה הבלעת תחומין מילתא היא,
וטעמיה דת"ק דאמר אפילו אמה אחת
יכנס משום דלית ליה הבלעת תחומין,
ובתחילת הסוגיא למדה הגמ' דלת"ק לית
ליה הבלעת תחומין כלל וזוהי פלוגתת
ת"ק ור"א, ולפי המסקנא היכא דנפק
לדבר מצוה מודה ת"ק לר"א דהבלעת
תחומין מילתא, [ועיי' בחידושי הרשב"א
שדן אם גם רבה מודה לדבר מצוה
הבלעת תחומין מילתא היא, דמדשתיק
אודיי קמודי].

בדרך, ולכן הרמב"ם סתם ולא התנה דאיירי שבירר לצד החיצון^א.

מבואר מדברי הראב"ד דס"ל דכשם שאמרה הגמ' דרבנן מודו לר"א דכשנפק לדבר מצוה הבלעת תחומין מילתא, ה"ה דביוצא באונס הבלעת תחומין מילתא, והוכיח כן מדברי נהרדעי דאמרי כיון דעל על, והיינו משום הבלעת תחומין ואף רבנן מודו בזה דכיון שנפק באונס (שהרי איירי ביצא שלא לדעת) הבלעת תחומין מילתא, ומבואר שלמד כרש"י דטעמייהו דנהרדעי משום הבלעת תחומין, וזה דלא כרבה שס"ל דרבנן פליגי על ר"א אף בנפק לדבר מצוה, וכ"ש כשיצא באונס, וכ"כ הראב"ד בהשגות בהי"ז "א"א וכן כל מי שיצא באונס וארבע אמות שלו מובלעות הרי זה יכנס כדאמרי נהרדעי".

גם בדברי רש"י (נב: ד"ה מי) מבואר דכשם שמודו רבנן לר"א ביצא לדבר מצוה כך מודו ליה ביצא באונס, שכתב בביאור המשנה "מי שיצא חוץ לתחום, במזיד ומדעת שלא לשם מצוה", משמע שדוקא בזה פליג ת"ק דלית ליה הבלעת תחומין אבל אם היה באונס

דשם פסק הרמב"ם כת"ק, וז"ל "מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס שהארבע אמות שיש לו לאדם תחילתן ממקום שהוא עומד בו וכו', וכן מי שהחשיך חוץ לתחום המדינה אפילו אמה אחת הרי זה לא יכנס לה אלא מהלך ממקום שנכנס עליו השבת והוא עומד בו אלפים אמה בלבד", וכתב הראב"ד "א"א וכו', מכדי קי"ל הבלעת תחומין מילתא היא בין שיצא באונס בין שיצא לדבר מצוה כדאמרי נהרדעי אי פקח הוא עייל לתחומיה וכיון דעל על, מעתה מי שיצא חוץ לתחום אמה אחת או מי שהחשיך לו חוץ לתחום אמה שהוא אנוס בריחוק אמה אמאי לא יכנס הרי יש לו לילך ד"א לאיזה צד שירצה ונאמר כיון דעל על, הלכך לא משכחת לה למתניתין אלא אליבא דר' יהודה וכשבירר לו לצד החיצון". כוון הראב"ד להשיג על הרמב"ם שלא התנה דדוקא בבירר לו דרך לצד החיצון לא אמרינן הבלעת תחומין אבל אם לא בירר אפילו יצא עד ד' אמות יחזור. ובמ"מ יישב את הרמב"ם "דכיון שזה מהלך ורצה לילך נראה כבורר אל עבר פניו", והיינו שגם בסתמא אמרינן דהוי כבירר לצד חוץ, ולא דמי לישן

א. מבואר דהרמב"ם פסק כרבי יהודה דאמר שיש לו ד' אמות ובוררן לאיזה רוח שירצה. ובפ"ו מהלכות עירובין ה"א גבי נותן עירובו דיש לו ד' אמות פסק והוא באמצען דהיינו ב' אמות לכל צד. והראב"ד השיג עליו דהיינו כר' אליעזר ואנן קי"ל כר' יהודה, ובמ"מ כתב בדעת הרמב"ם דיש חילוק בין נותן עירובו ליצא חוץ לתחום, ולא נתבאר החילוק בזה, שהרי תרוויהו ענינם משום שזה מקומו. גם בתוס' (ס: סוד"ה כאן) מבואר כשיטת הראב"ד דדין ד' אמות דנותן עירובו תלי בפלוגתא דת"ק ור"א ור"י.

שירת

בשמעתא דהבלעת תחומין

שלמה

תקיו

הבלעת תחומין מילתא. והיינו משום דס"ל דטעמייהו דנהרדעי משום הבלעת תחומין וא"כ מוכח דביצא באונס הבלעת תחומין מילתא.

אלא שהראב"ד לא ניח"ל להעמיד את המשנה דמי שיצא חוץ לתחום ביצא במזיד, והוקשה לו מ"ט לת"ק הבלעת תחומין לאו מילתא, ולכן פירש דמתניתין כר' יהודה דס"ל שיש לו רק ארבע אמות לאיזה רוח שיברור לו ואיירי כשבירר לצד החיצון, והילכך ליכא כאן הבלעת תחומין, אבל אם במציאות היה הבלעת תחומין היו מודים רבנן לר"א.

ומה שהראב"ד לא העמיד את המשנה כגון שיצא במזיד יל"פ דהיינו משום קושייתו מהמשנה שאחריה, "דמי שהחשיך חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס", ובזה הוא אנוס בריחוק אמה ואפ"ה לא יכנס, והוקשה לראב"ד מ"ט לא יכנס הרי באונס הבלעת תחומין מילתא ולכן הוכרח להעמיד כר' יהודה וכגון שבירר לו לצד אחר וא"כ לא הובלע תחומו בתחום העיר.

ולסברת הראב"ד דגם ת"ק מודה לדין הבלעת תחומין אלא דפליג מטעם אחר דלמעשה אין כאן הבלעת תחומין כיון שאיירי בבירר לו ד"א לצד חוץ, יל"ע מהגמ' (ברך מה.) דהקשה רבה ברב בר חנה לאביי ומדר"א קמותבת ליה למר, ואמר ליה דשמיע ליה מיניה דמר דעד כאן לא פליגי רבנן עליה דר"א אלא

לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מודו ליה, וקשה לדברי הראב"ד לא מצינו שרבנן פליגי על ר"א בדין הבלעת תחומין דהרי לא פליגי אלא במקום קנית ד' אמותיו וממילא אם יש הבלעת תחומין, אבל היכא שיש הבלעת תחומין לא מצאנו שרבנן פליגי עליה ודלמא אף לדבר הרשות מודו ליה. אבל לשיטת רש"י אי"ז קושיא דהוא העמיד את מחלוקת ת"ק ור"א במזיד ופליגי אי הבלעת תחומין מילתא, אבל בדין מקום קנית שביתת הד"א לא פליגי ויתכן שאף לת"ק נותנים לו ד"א והוא באמצען וכשיטת ר"א במשנה בדרך מ"ה.

ד. **ויש** לציין עוד דגם בבעל המאור ובמלחמות מבואר כהראב"ד דבאונס אמרינן הבלעת תחומין, אלא שהרוז"ה כתב דבאונס נקטינן כר"א, משמע דס"ל דרבנן פליגי אף באונס אלא דבזה מקילים להלכה כר"א, אמנם ברש"י לא נראה כן מדפירש את המשנה במזיד משמע שבלא"ה אמרינן הבלעת תחומין אף לת"ק, וגם מהראב"ד לא נראה כן שהרי כתב "הילכך לא משכחת לה למתני' אלא אליבא דר' יהודה" וכו', משמע שגם את המשנה העמיד דוקא כר' יהודה ומשום דגם למתני' אמרינן הבלעת תחומין באונס.

אמנם יש לדחות דבאמת גם הראב"ד ס"ל דת"ק לית ליה הבלעת תחומין אפילו באונס, אלא דאנן קי"ל

ביצא באונס כר"א, ומ"ש הלכך לא משכחת למתני' אין כוונתו דלא משכחת לפרש את המשנה אלא כוונתו דלא משכחת לדין דינא דמתני' אלא אליבא דר"י, אבל רבנן במשנה יתכן דלא ס"ל כר"י ומ"מ לא יכנס כיון שהבלעת תחומין לאו מילתא ואפילו ביצא באונס, וכ"נ מדברי החזו"א (סימן ק"ט סק"ו), ולפי"ז ניחא מה שהערנו לעיל על הראב"ד מהגמ' בדף מ"ה דמשמע שת"ק פליג על ר"א בדין הבלעת תחומין.

הטעם דבהחשיך חוץ לתחום לא אמרי'
הבלעת תחומין

ה. הראב"ד הקשה אמאי בהחשיך חוץ לתחום לא אמרינן הבלעת תחומין כיון שאנוס הוא, ותיירץ דאירי בכה"ג שבירר לו ד"א לצד אחר. אך לרש"י שביאר במשנת מי שיצא דלא אמרינן הבלעת תחומין משום דנפק במזיד, א"כ קשה קושית הראב"ד מהמשנה דמי שהחשיך חוץ לתחום שהוא אנוס בריחוק אמה אחת דכיון שהוא אנוס מ"ט לא נימא הבלעת תחומין.

ו. ונראה דרש"י נשמר מזה, דפירש (בד"ה ולמודד) דהא דאמרינן גבי ברייתא דתניא ר"א אומר אפילו אמה אחת לא יכנס, כי תניא ההיא למודד, דהאי מודד היינו שחשיכה לו אמה אחת חוץ לתחום וכמשנת מי שהחשיך, (ודלא כתוס' שפירשו מודד בענין אחר), ושם כתב רש"י "דכיון שמדד אלפים לבד

מקום שביתתו שהן ארבע אינו יכול לעבור חוץ אלפים", הרי שהאי החשיך אמה אחת יותר מאלפים היינו מלבד הד' אמות שיש לו במקום שביתתו, וכיון שכלו אלפים וד' אמות חוץ לעיר ממילא ליכא הבלעת תחומין כלל ולא קשה קושית הראב"ד.

אך להרמב"ם קשה שהרי במי שהחשיך חוץ לתחום אמה אחת לא התנה שבירר לצד החיצון, ובזה לא שייך תירוצ' המ"מ דכיון שיוצא לצד חוץ הוא כבירר לו לשם שהרי במי שהחשיך אינו יוצא לצד חוץ, ובאמת הבית מאיר כבר העיר בזה, דהמג"א הביא את תירוצ' המ"מ וכתב הב"מ דמדיון מי שהחשיך על התחום ודאי קשיא. וגם אי אפשר ליישב כמשנ"ת בדעת רש"י שהחשיך יותר מאלפים וד' אמות, שהרי הרמב"ם כתב "וכן מי שהחשיך חוץ לתחום המדינה אפילו אמה אחת הרי זה לא יכנס לה", ולא כתב שהחשיך חוץ לתחום ה' אמות.

יבואר דפליגי הראשונים אם שייך הבלעת תחומין במחשיך

ז. ויש ליישב בזה לפי מה שנקט השעה"צ (סק"ט) בפשיטות דהבלעת תחומין שייכא דוקא במי שיצא מתחומו, אבל במי שהחשיך שלא נקנה לו תחום העיר בבין השמשות לא שייך הבלעת תחומין, ודוקא היכא שהיה לו תחום בביה"ש ונפק הימנו וקנה תחום אחר אז שייך הבלעת תחומין של התחום

שירת

בשמעתא דהבלעת תחומין

שלמה

תקיט

השני בתחום הראשון שהיה לו בכניסת היום. ובשעה"צ שם הביא מדברי הרשב"א בסו"פ (נב: ד"ה רבי שמעון) שפסק דהבלעת תחומין מילתא ובסוף דבריו כתב "ואם החשיך וכו' יכנס", הרי דמשמע דהבלעת תחומין שייך גם במי שהחשיך, וכתב השעה"צ דנראה דט"ס הוא וצריך לומר 'ואם יצא', ולמשנת"צ"ל שגם הרמב"ם ס"ל כן. אמנם בדברי הראב"ד מבואר להדיא דגם במי שהחשיך אמרינן דהבלעת תחומין מילתא. וקצת יש להעיר על דברי השעה"צ שכתב דט"ס הוא ברשב"א, דמאחר שמצינו להדיא בראב"ד דס"ל שגם בזה אמרינן דהבלעת תחומין מילתא א"כ איכ"ל דגם הרשב"א ס"ל כן, ואי"צ להגיה בדבריו. גם בדברי הב"מ מבואר דס"ל דהחזיק בסברת הראב"ד דאף במי שהחשיך שייכא הבלעת תחומין, ודלא כסברת השעה"צ.

טעם הראשונים דסבדי דאמרינן הבלעת תחומין במי שהחשיך חוץ לתחום

ה. אלא שצריך לבאר את סברת הראב"ד דסבר שאף במי שהחשיך הבלעת תחומין מילתא, ותמוה דכיון שאי"ז תחומו ולא שייך אליו כלל מה שייך בזה הבלעת תחומין, ולא עדיפא מהיכא דהניח עירוב וכלתה מידתו בחצי העיר דאינו מהלך עד מקום שכלתה מידתו ולא אמרינן שיהא רשאי להלך בכל העיר אף שמובלעת בתחומו. ועוד דכיון שלא שבת בעיר ולא הניח שם עירובו לא אמרינן שכולה תהא כד' אמות והיאך

מהלך את כולה וחוצה לה אלפים כיון שכולה נחשבת כד' אמות.

ונראה דסברתו בזה, דהנה פליגי תנאי (מה.) בדין מי שישב בדרך ועמד וראה והרי הוא סמוך לעיר לר"מ לא יכנס ולר' יהודה יכנס, וקי"ל כר' יהודה, והיינו טעמא לפי שאילו היה יודע שהעיר בתחומו ויכול לילך אליה בשבת היה מכוון לקנות שביתה שם, ומה שכיון לשבות במקומו היינו משום דלא ידע שהעיר בתחומו, ומשו"ה אמרינן דהוי שביתה בטעות וקונה שביתה בעיר שבתחומו. אלא שאם העיר חוץ לתחומו אף אם דעתו ליכנס לעיר לא מהני שהרי אינו יכול ללכת לעיר ואין יכול לקנות בה שביתה, ומשו"ה ס"ל להראב"ד דהיכא שהוא בתוך ד"א לתחום שע"י דין הבלעת תחומין יכול ליכנס לעיר ממילא אם יכוון לקנות תחומו בעיר יקנה את העיר ותחומה שסביבה ואף שאינו נמצא בתוך תחום העיר כיון שמ"מ יכול ליכנס לתוכה, מ"מ עי"כ שיכול לקנות את תחום העיר ממילא זהו תחום ידיה ושייך בזה הבלעת תחומין, ומעתה אף בסתמא שלא ידע שהעיר בתחומו אפ"ה נקנה לו תחום העיר, וכיון שהוא חוץ לתחומה יש לו עוד ד' אמות וע"י הבלעת תחומין יכול ליכנס לתוכה.

וכבר מצינו כסברא זו בדברי הרמב"ן (מג.) שהקשה בהאי דינא דמהלך בספינה שהיתה בביה"ש למעלה מי'

דאינו קונה שביתה, ואף אם הלכה הספינה יותר מאלפים כשתהא למטה מעשרה נקנה לו שביתה, והקשה מאי שנא מישן בדרך לרבנן דאינו קונה שביתה ומשום דכל שלא קנה שביתה ביה"ש שוב אינו יכול לקנות שביתה בשבת, וכתב "וי"ל שאם אין תחומין למעלה מעשרה כיון דבמקומם בים אין שם קנין שביתה ואין תחומין נמדדין להם בים כלל, כשבאו לגבולו בשבת הוה להו כמי שישב בדרך ועמד והרי הוא סמוך לעיר דקונה שביתה כר' יהודה דאמר (מה.) יכנס והרי הוא כבני העיר, כשם שאם היה בתוך התחום קנה שביתה בעיר כך כשהיה רחוק בים אלף אמה מן התחום הרי הוא כסמוך לעיר בתוך התחום שאין הים נמדד לו בתחומין וקונה שביתה בעיר" וכו', הרי מבואר

בדין מי שישב בדרך וחשיכה לו שאם היה בתוך תחום העיר יכנס, דמה שבעינן שיהא בתחום העיר היינו משום דבעינן שיוכל ליכנס לתוכה בשבת, ולפיכך אם אינו בתחום העיר אך נתון בספינה המהלכת למעלה מעשרה כיון שמ"מ יכול ליכנס לעיר בשבת שהרי אין תחומין למעלה מעשרה, לפיכך נקנית לו השביתה בעיר. והרי זה כמשנ"ת בדברי הראב"ד דכיון שיכול ליכנס ע"י הבלעת תחומין קונה שביתה בעיר אף שהוא חוץ לתחום העיר.²

עפ"י ביאור האו"ז דס"ל שבידד מן הספינה והוצרך לנקביו ונכנס לעיר נותנים לו את תחום העיר

ט. ועפ"י סברא זו יש ליישב את דברי האו"ז, דהנה הב"י (סו"ס ת"ו)

ב. ואין להקשות דלמשנ"ת בסברת הראב"ד, א"כ אף אם הוא רחוק יותר מד' אמות אכתי יש לו במקום שביתתו אלפים אמה וממילא איכא הבלעת תחומין דתחומו עם תחום האלפים של העיר וא"כ מה הועיל הראב"ד שהעמיד דבירר לו ד' אמות לצד החיצון, מ"מ איכא הבלעת האלפים בתוך אלפים הראשונות וכשם שביוצא ברשות אמרינן דאם תחום האלפים שלו מובלע בתחום האלפים הראשונות יכול לחזור לתחומו הראשון. וכן בשבת במערה שעל גגה פחות מד' אלפים מהלך את כולה ומשום הבלעת תחומין כמבואר בגמ' (מד:), הרי שאמרינן הבלעת תחומין באלפים של צד מזרח עם האלפים של צד מערב ולא בעינן שיהיו הד' אמות מובלעין בתוך האלפים, דהא לא קשיא כלל, ומשום דדוקא במי שיצא ברשות שייך הבלעת תחומין באלפים אמה של מקומו שיצא לשם עם האלפים של מקום העיר, ומשום דביוצא ברשות נתחדש היתר מיוחד שאף שנקנה לו תחומו בעיר ששבת בה אפ"ה נותנים לו תחום שני במקום שיצא אליו, וזה מתקנת ר"ג דאל"כ נמצאת מכשילן לעתיד לבוא, וכן בשבת במערה שביתתו בתוך המערה היא מקנה לו שתי תחומין ולכן שייך שיהא לו אלפים למזרח ולמערב ונדונם בהבלעת תחומין, אך בעלמא לא שייך שיהא לאדם שתי תחומין אלא מקום שביתתו (או הנחת עירובו) ביה"ש הוא קובע את תחום האלפים שלו, ולכן במניח עירובו חוץ לעיר אף שלן בעיר אין לו שתי תחומין, וה"ה במי שהחשיך בדרך אין שייך לתת לו תחום אלפים סביב מקום שהחשיך ותחום אלפים סביב העיר, אלא תחומו הוא או כפי העיר שעתיד ליכנס לתוכה או כפי מקום שהחשיך בו, וממילא אין שייך הבלעה של אלפים באלפים, שהרי אין לו אלפים בשתי המקומות.

שירת

בשמעתא דהבלעת תחומין

שלמה

תקכא

הביא מההג"א בשם האו"ז ומהרוקח שכתבו "מי שבא בספינה מחוץ לתחום בשבת והוצרך לנקביו אי פיקח הוא נכנס לתחום ונכנס לעיר והוי ליה כל העיר כארבע אמות וחוצה לה אלפים", ותמה הב"י דאף אם נכנס לעיר וכולה כד' אמות כדין דיר וסחר מ"מ אינו יכול להלך חוצה לה אלפים אמה כיון שלא שבת בה, (ועיין לעיל בסימן נ"ה מה שנתבאר בזה). ולמשנ"ת יש ליישב דה"נ כיון שהיה דעתו ליכנס לתחום העיר נקנה לו תחום העיר, אלא שכיון שהחשיך חוץ לתחומה אין יכול לקנות את תחום העיר, אולם אם יש לו דרך ליכנס לעיר בהיתר יכול ליכנס אליה ואע"פ שהחשיך חוץ לתחומה, ולכן כתבו דאם נכנס לעיר ע"י שהוצרך לנקביו יש לו את כל תחום העיר, דנמצא שנכנס אליה בהיתר וממילא אף שלא ידע מער"ש שיוכל ליכנס אליה מ"מ אמרינן כיון שהיתה לו דרך היתר ליכנס אליה קנית שביתתו בער"ש היא בטעות דאם היה יודע היה מכוון לקנות שביתה בעיר וממילא נקנית לו שביתת העיר וכדין מי שישב בדרך ועמד וראה שהוא סמוך לעיר.

שיטת תוס' בההיא דנהרדעי דאין שייך להבלעת תחומין

י. תוס' (ד"ה ומר סבר) הביאו את דברי רש"י שכתב דרבה לית ליה דנהרדעי, וכתבו דלר"י נראה דאית ליה לרבה הא דנהרדעי דכיון שיצא מד' אמותיו וצריך ליתן לו תחום ד' אמות

חדשות יכול לחזור ולקנות תחומו הראשון, "אבל הכא מכיון שיצא חוץ מתחומו וקנה לו תחום אחר לא הותר ליעקר מתחום שקבע, דאי לאו הכי תיקשי מתני' לנהרדעי", והיינו דלת"ק דר"א (ברך נ"ב) מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס, "ואע"ג דע"י ארבע אמותיו נכנס לתחומו הראשון ולא אמרינן כיון דעל על", וכן הוא בחידושי הרשב"א (מ:) ובמלחמות בסוף פירקין.

דברי דע"א שלשיטת תוס' אף ביצא באונס לא אמרינן הבלעת תחומין

יא. רע"א (גליון שו"ע ס"א) כתב שלפי דברי תוס' י"ל דדוקא ביצא ברשות לדבר מצוה אמרינן דמודו רבנן דהבלעת תחומין מילתא, אבל ביצא באונס לא, שהרי ראית הראב"ד דבאונס אמרינן הבלעת תחומין היא מההיא דנהרדעי, ולפי דברי תוס' אין ראיה דהתם שכבר יצא מתחומו הראשון וצריך לקנות תחום אחר דוקא בזה חוזר לתחומו הראשון.

יבואר דאף רש"י מודה לסברת תוס' אלא שפליגי בההיא דנהרדעי אם הדחיבו לו את התחום או שהתירו לצאת חוץ לתחום ונקנה לו תחום אחר

יב. ובדברי רש"י צל"ע טובא, דהנה רש"י לא הקשה על רבה ממתניתין דמי שהוציאוהו והחזירוהו דחוזר לתחומו דאי לית ליה הבלעת תחומין אמאי חוזר, ועל כרחק משום דאי"ז ענין כלל להבלעת תחומין, שהרי

אין כאן תחום שמובלע בתוך תחומו הראשון, אלא השתא יהבינן ליה תחום וכעין סברת תוס', וא"כ מ"ט גבי הא דתנו נהרדעי כתב דתלי בהבלעת תחומין, הרי גם בזה נעקר תחומו הראשון שהרי יצא מד' אמותיו ואין לו כלל תחום והשתא יהבינן ליה תחום ולפיכך חוזר לתחומו הראשון וכסברת תוס', ודמי ממש למתני' דמי שהוציאווהו החזירוהו, וכמ"ש רש"י גופיה בפירוש דברי נהרדעי וז"ל "דהא ברשות על ולא גרע מהחזירוהו".

גם בתוס' יל"ע דהוכיחו כסברתם משום דאל"ה יקשה על נהרדעי ממתניתין דמי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס ולית לן הבלעת תחומין, ומזה הוכיחו דאין דברי נהרדעי ענין להבלעת תחומין דאין ההיתר משום שני תחומין דנפגשו אלא השתא יהבינן ליה תחום אחר, וצ"ב אמאי לא הוכיחו כסברתם מכח מתני' בריש פירקין דמי שהוציאווהו והחזירוהו דחוזר לתחומו הראשון דסותרת למשנה בסו"פ גבי מי שיצא חוץ לתחומו אמה אחת, וע"כ דהיכא דיהבינן ליה תחום אחר אי"ז ענין להבלעת תחומין. ובאמת הרמב"ן במלחמות (סוף פרקין) כתב כסברת תוס' והוכיח כסברא זו אף מהמשנה דהחזירוהו כאילו לא יצא, וז"ל "הא אילו יצא מתחום שני ברשות וחזר לתחום ראשון דברי הכל מותר, והיינו דנהרדעי דאמרי כיון דעל על, והיינו מתניתין החזירוהו כאילו לא יצא".

יג. ונראה דאף רש"י מודה דבמתני' אי"ז להבלעת תחומין, דכיון שהחזירוהו ממקום שהוציאווהו אליו נמצא שנפק מתחומו השני ואינו אלא בתוך תחומו הראשון ואין כאן הבלעת תחומין כלל, אלא דהשתא צריך להקנות לו תחום אחר ומקנים לו את תחומו הראשון, ועל דרך סברת תוס', אלא שבהיה דנהרדעי סבר רש"י דההיתר בהוצרך לנקביו שהתירו לו לצאת מד' אמותיו משום כבוד הבריות אי"ז היתר לצאת מתוך התחום וממילא נקנה לו תחום אחר, אלא גדר ההיתר בזה דהרחיבו לו את התחום עד שימצא מקום צנוע, וא"כ אף כשיוצא חוץ לד"א לא נפק מתחומו הראשון ואי"ז להקנות לו תחום אחר וממילא בעינן לדין הבלעת תחומין, אבל סברת תוס' דבהוצרך לנקביו גדר ההיתר הוא דהתירו לו לצאת חוץ לתחום, ולכן צריך לקנות תחום אחר.

ונמצא דאין מחלוקת בין רש"י לתוס' בעצם סברת תוס', דאף רש"י מודה דהיכא שנפק מתחומו וצריך להקנות לו תחום אחר וחזר לתחום הראשון דמקנים לו את התחום הראשון ואי"ז ענין להבלעת תחומין, אלא שס"ל דבהיה דנהרדעי לא נפק מהתחום הראשון, ולכן לא הקשה רש"י על רבה דמתני' דמי שהוציאווהו החזירוהו דהתם שנפק מד' אמותיו שקנה במקום שהוציאווהו וצריך להקנות לו תחום אחר

שירת

בשמעתא דהבלעת תחומין

שלמה

תקנב

חוזר לתחומו הראשון, ואי"ז ענין להבלעת תחומין, ודוקא על ההיא דנהרדעי שלשיטתו לא יצא מהתחום השני ואעפ"כ אמרי' דחוזר לתחומו הראשון כתב שזה דלא כרבה.

אלא שקצת יש להעיר דרש"י כתב על דברי נהרדעי "דלא גרע מהחזירוהו", ולמשנ"ת גרע וגרע, שהרי במי שהחזירוהו חוזר לתחומו הראשון אף בלאו טעמא הבלעת תחומין, ואילו בההיא דנהרדעי חוזר לתחומו הראשון רק מחמת דין הבלעת תחומין.

ולמשנ"ת ניחא מה שהערנו אמאי לא הקשו התוס' סתירה בין משנת מי שהוציא אוהו והחזירוהו דאמרי' כאילו לא יצא, למשנת מי שיצא חוץ לתחום דלת"ק לא יוזז ממקומו לפי שלית ליה הבלעת תחומין, משום דדין הוציא אוהו והחזירוהו פשוט שאינו ענין להבלעת תחומין וכסברתם, אלא שבההיא דנהרדעי באו לאפוקי מפרש"י דסבר שבזה צריך לדין הבלעת תחומין ומשום דסבר שהרחיבו לו את התחום ולא נפק מתחומו השני, ועל זה הוכיחו דא"א לומר כן שהרי לית ליה לת"ק דר"א הבלעת תחומין, וא"כ ע"כ צריך לומר דמה שאמרי נהרדעי כיון דעל על היינו משום דנפק מתחומו וצריך להקנות לו תחום אחר, ולשיטת רש"י לא קשה על נהרדעי ממתני' דמי שיצא, ומשום דס"ל דת"ק דלית ליה הבלעת תחומין היינו

דוקא ביצא במזיד אבל באונס מודה דהבלעת תחומין מילתא וכדלעיל.

שיטת הרמב"ם ודבנו יהונתן דבההיא דנהרדעי לא נעקר תחומו

יד. **ומשנ"ת** בדעת רש"י דההיתר בהוצרך לנקביו לצאת מד"א היינו משום דהרחיבו לו את התחום, ודלא כשיטת תוס' שהגדר בזה דהתירו לו לצאת חוץ לתחום, כבר מבואר כן ברמב"ם ורבינו יהונתן, דז"ל הרמב"ם (פכ"ז מהלכות שבת הט"ו) "כל מי שאין לו לזוז ממקומו אלא בתוך ארבע אמות אם נצרך לנקביו הרי זה יוצא ומרחיק ונפנה וחוזר למקומו", וכע"ז ברבינו יהונתן "הוצרך לנקביו מהו לצאת חוץ לארבע אמותיו ולחזור למקום הארבע אמות שאם יפנה במקום הארבע אמות שלו לא יוכל להתפלל שם ולברך המוציא ושלש ברכות, וכל דרכי התורה דרכי נועם הם וכל נתיבותיה שלום, ויוצא ונפנה עד מקום שהריח יכלה ממנו וחוזר למקומו אך לא ירחיק יותר".

מבואר מדבריהם דתחום דד' אמותיו לא נעקר אף שיוצא לנקביו אלא חוזר לתחומו הראשון, ודלא כסברת תוס' שד' אמותיו שהוציא אוהו לשם נעקרים כשיוצא לנקביו, אלא שלרש"י לא סגי בהכי שהרי לסברתם לא שייך בזה הבלעת תחומין שהרי תחומו השני לא נבלע בתחומו הראשון, וע"כ צריך לומר אליבא דרש"י כדבריהם

שתחום ד' אמותיו לא נעקר ובנוסף לכך תחומו מתרחב עד שימצא מקום צנוע, ואולי גם דעתם כן ומה שכתבו חוזר למקומו אין הכוונה שתחומו הוא דוקא במקומו ולא במקום שהלך אליו, אלא כוונתם שחוזר אף למקומו ולא רק במקום שיצא ממנו, ולאפוקי מסברת תוס' דאין יכול לחזור למקומו לפי שנעקרו ד' אמותיו שיצא לשם.

טו. **ובדעת** הרשב"א יש להעיר דבחיודושו (מד: ד"ה מר) כתב כתוס' דההיא דנהרדעי לא שייך להבלעת תחומין, וז"ל "כיון שקנה ד' אמותיו חוץ לתחום הראשון ועכשיו התירו לו חכמים לעקור אותו תחום ולקנות תחום אחר משום כבוד הבריות ונכנס לתוך תחומו הראשון ונקנה לו" וכו', ואילו בעבוה"ק (ש"ה פ"ג ג) כתב "נצרך לנקביו יוצא אפילו למקום רחוק וכו', וחוזר לתוך ארבע אמותיו שהתחומין מדבריהם" וכו', וכ"כ (ש"ד פ"ח ז) גבי בא בספינה מחוץ לתחום והוצרך לנקביו "ואחר כך אם רוצה לחזור למקומו חוזר", משמע מלשונו דכשיוצא לנקביו לא נעקר תחומו הראשון, וצל"ע בזה.

נפק"מ בזה אי רשאי להוציא כליו למקום שנפנה שם

טז. **ולכאורה** יש בכל זה נפק"מ גדולה, אם בהוצרך לנקביו ולבוש

בבגדים שאין בהסרתם משום כבוד הבריות אם צריך להסירם טרם יוצא מד' אמותיו לחפש מקום צנוע או שיכול להוציאם עמו, וכן אם יכול להוציא לשם שאר כליו (בכה"ג שאין איסור הוצאה), דהנה קי"ל (סוף ביצה) דהבהמה והכלים כרגלי הבעלים, ואסור להוציאם מתחומם אף דרך מלבוש², וא"כ לשיטת תוס' דגדר ההיתר דנהרדעי הוא שהותר לצאת חוץ לתחום משום כבוד הבריות, א"כ אסור להוציא כליו חוץ לתחום דבזה ליכא היתירא דכבוד הבריות, אך לשיטת רש"י שההיתר לצאת חוץ לד' אמותיו הוא מחמת שהרחיבו לו את התחום א"כ יש לומר דרשאי גם להוציא את כליו לשם דתחום הכלים נקבע לפי תחום הבעלים, (אלא שיש לדון בזה דשמא תחום הכלים הוא כתחום הבעלים דביה"ש, אבל אם השתנה תחום הבעלים באמצע היום לא משתנה מחמת כן תחום הכלים).

דעת האו"ז דביצא חוץ לתחום שרי לצאת מד' אמותיו מחמת צער גשמים או חמה

יז. **בדרכי** משה (סימן ת"ד) הביא מהאו"ז (באו"ז שלפנינו ליחא) "דלאו

דוקא נצרך לנקביו אלא הוא הדין אם הגשמים יורדים עליו או שהחמה זורחת עליו ומצערתו דמותר", ובראב"ן כתב דאם הוצרך לנקביו אף שמצא מקום צנוע

ג. כדמוכח בההיא דביצה (לז:): גבי שנים ששאלו חלוק, ועיי' משנ"ב (סימן שצ"ז סק"ז) וחזו"א (סימן קי"ב סק"ג).

שירת

בשמעתא דהבלעת תחומין

שלמה

תקכה

אצל בתי העכו"ם אם ירא שיפחידוהו העכו"ם מותר ללכת לביתו ליפנות⁷, ולכאורה צ"ע שהרי בגמ' מבואר דההיתר בהוצרך לנקביו הוא משום דגדול כבוד הבריות וכדמצינו בכמה דוכתי דהותר איסור משום כבוד הבריות, ומנ"ל למילף היתר למקום צער⁸. ולמשנ"ת בדעת רש"י אפשר לתת בזה קצת טעם, שהרי בהוצרך לנקביו אין ההיתר לעבור על איסור תחומין משום כבוד הבריות אלא הגדילו לו את התחום מחמת כן, וא"כ ממילא י"ל דגם במקום צער הגדילו לו את התחום יותר מד' אמותיו.

יח. ובזה יש לפרש עוד דהנה רבינו יהונתן פירש דההיתר בהוצרך לנקביו משום שאין יכול לדבר בדברי

תורה ולברך ואי"ז דרכי נועם, (וכעין סברא זו הזכיר גם הרא"ש (סימן א') בתו"ד). ולכאורה אי"ז כטעם הגמ' שפירשה דההיתר דוקא משום כבוד הבריות, ולמשנ"ת י"ל דההיתר של כבוד הבריות צריך דוקא כשעובר על איסור, משא"כ הכא שזה גדר בתחום דיהבו ליה, אי"צ דוקא להיתר דכבוד הבריות אלא שרי אף מחמת דרכי נועם, [ועדיין צ"ב אמאי נייד מטעם הגמ'].

עפ"י ביאור נוסף בדעת האו"ז שס"ל דביד מן הספינה והוצרך לנקביו ונכנס לעיר קנה את תחומה

יט. ועפ"י ז יש לפרש עוד את דברי האו"ז (שהביא הב"י בסימן

ד. מעשה באחד שנסע בער"ש ברכבת, ומחמת תאונה עצרו את תנועת הרכבות ושקעה עליו חמה בעודו ברכבת מרחק יותר מחצי שעה הליכה מהעיר עכו, ואחר ביה"ש הוציאו את כל הנוסעים מהרכבת, ולדברי האו"ז (שכוותיה פסק הרמ"א בסימן ת"ד) יש להתיר ללכת לעכו אף שהיא מרוחקת יותר מאלפים, שהרי יש צער צינה ופחד להשאר לבדו חוץ לתחום (והכל לפי הענין), ולמשנ"ת בשיטת רש"י יש לדון דרשאי לקחת גם את חפציו לתוך העיר, דכיון שהותר ליכנס לעיר הרחיבו לו את התחום, ויש מקום לומר דתחום כליו נקבע לפי תחום ידיה. [ולענין איסור הוצאה עיי' בחזו"א (סימן ל"ט סק"ט) שכתב דיש להתיר להוציא מהרכבת לביתו אם לא ינפש באמצע, משום דמעביר מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע לא מיתסר אלא מדרבנן, ובכרמלית יש להקל בזה במקום הפסד דהוה שבות דשבות].

ויש להוסיף עוד דההיתר של האו"ז הוא דוקא באיסור תחומין דרבנן, אבל לא בתחום די"ב מיל למ"ד דהוה דאורייתא שבזה אין היתר אלא במקום פקו"נ, [עיי' בלשון העבוה"ק (פי"ג ג') דההיתר בהוצרך לנקביו הוא משום דהתחומין מדבריהם], ועיין משנ"ת לעיל בסימן נ"ו באיזה אופן עובר על איסור תחומין די"ב מיל, וע"ע בביה"ל (ר"ס ת"ה) אם גם לענין כלים שייך איסור תחומין דאורייתא בי"ב מיל. ה. במשנה יומא (סז). אמרי' גבי המשלח את השעיר לעזאזל אחר דחיתו לצוק "בא וישב לו תחת סוכה אחרונה עד שתחשך" אף שהיא רחוקה יותר מאלפים מהצוק, ופרש"י (ד"ה בא) "אע"פ שהיוצא חוץ לתחום אפילו ברשות אין לו אלא אלפים אמה ממקום שיצא לשם ברשות, לזה התירו לפי שהוא מעונה וחלש, ועוד שירא לעמוד יחידי במדבר משתחשך", ואולי משם יש מקור לדברי האו"ז. (ולדעת ר"מ שם הצוק הוא חוץ לאלפים ואעפ"כ התירו ולהראשונים דתחומין די"ב מיל דרבנן ניחא, ואף

נותנים לו תחום אלפים, [ואולי זו כוונת הבית מאיר (ריש סימן ת"ד), עיי"ש].

אלא שיש להסתפק בכה"ג ששבת בעיר והורחבה העיר בשבת, (כגון שבנו בשבת בורגנין בתוך שבעים אמה ושירים), אם תחומו משתנה בשבת ויש לו אלפים אמה כפי המידה החדשה של העיר או כפי שהיתה מידתה בער"ש, [ויש לדון בזה עפ"י המבואר בגמ' (מב. ובטוש"ע סימן ת"ג) גבי שבת בבקעה והקיפוח נכרים מחיצה בשבת, דאינו מהלך אלא אלפים אמה ולא את כל ההיקף הואיל ולא שבת באויר מחיצות, אלא דהיכא שאין לו אלא ד"א וכגון יוצא חוץ לתחום הקילו שאם נתנוהו בדיר וסהר מהלך את כולו, וכמו שפרש"י שם, וה"נ תוספת העיר לא היתה בשבת, ומאידך יש לומר דהכא חשיב הכל כאותו היקף ששבת בן], וה"נ אף לו יהי שנדון שההיתר בהוצרך לנקביו היינו הרחבת תחומו אך יש לומר דדמי להקיפוחו נכרים מחיצה בשבת, וא"כ היכא שיש לו היתר הליכה אלפים אמה לא מהני הרחבת התחום כדי לתת לו אלפים כפי מידת התרחבות מקום השביתה בשבת, ויל"ע בזה.

ת"ו, והובאו דבריו לעיל) במי שירד מן הספינה בשבת דאין לו אלא ד' אמות והוצרך לנקביו ונכנס לעיר דיכול להלך בכל העיר ובכל תחומה, והקשה הב"י דבשלמא בכל העיר יכול להלך כדין נתנוהו בדיר וסהר, אבל מ"ט יכול להלך באלפים שחוצה לו הרי כבר נקנה לו תחומו במקום שירד מן הספינה, ואף שהוא בדיר וסהר הרי אין דיר וסהר מועילים אלא לתוך היקף המחיצות אבל אין לו את התחום שחוצה להם, (ועיין לעיל מה שפירשנו דבריו עפ"י דברי הראב"ד דס"ל דשייך הבלעת תחומין במחשיך).

ולמשנ"ת הכא בסברת רש"י דבהוצרך לנקביו שהתירו לו לו לצאת מד' אמותיו גדר ההיתר הוא דהרחיבו לו את התחום עד שימצא מקום צנוע, לפי"ז ניחא היטב דכיון שבמקום שביתתו הראשון חוץ לספינה יש לו תחום אלפים, והשתא שנכנס לעיר ליפנות אי"ז מוגדר שיוצא מתחומו ונכנס לדיר וסהר אלא תחום דידיה גדל ומתאחד עם כל העיר, ממילא יש לו אלפים סביב כל העיר שהרי אכתי הוא במקום שביתתו הראשון ובו

שירת

בשמעתא דהבלעת תחומין

שלמה

תקבו

מעשה דנחמיה דעשו לו מחיצה של בני
אדם, ואם היכא דמלו גברי תלוי בדין
הבלעת תחומין

כ. בגמ' (מג.): נחמיה בריה דרב חנילאי
משכתייה שמעתא ונפק חוץ
לתחום, ואמר ליה רב נחמן לרב חסדא
לעשות לו תקנה במחיצה של בני אדם
ויכנס, והסתפקה הגמ' אי איירי בדמלו
גברי עד התחום ושרי משום דר"ג דמהנו
מחיצות ואף שלא שבת בהו מבעו"י
דמהלך את כולן כדיר וסהר, או שאיירי
אף בדלא מלו גברי אלא עד שתי אמות
חוץ לתחום ושרי משום דהלכה כר"א
דאמר במתני' אפילו מי שיצא חוץ
לתחום אפילו שתי אמות יכנס משום
הבלעת תחומין. וכתבו תוס' דמשמע
שבמלו גברי אפילו אי אין הלכה כר"א
יכנס, "וא"ת כיון דאמרי רבנן אפילו
אמה אחת לא יכנס אע"פ שד' אמות
שלו מובלעות בתוך התחום ראשון ה"נ
כי מלו גברי ומחיצות מגיעות תוך
התחום לא יכנס, וי"ל דלא דמי דהכא
כשתסלק מחיצה דגברי וכבר יצא ע"י
מחיצה מד' אמות שנתנו לו חכמים
ומעתה היה ליתן לו ארבע אמות אחרות
וכיון שהוא בתוך תחום הראשון לא ניתן
לו ד' אמות אחרות אלא חוזר לתחומו
הראשון אבל בהבלעת ד' אמות שלא
הפסיד בכניסתו ד' אמות לא יכנס",
מבואר דקשיא להו אמאי במלו גברי
מותר ליכנס אליבא דרבנן דלית להו
הבלעת תחומין, ועל זה תירצו כפי
יסודם דהיכא שאין לו כלל תחום וצריך

להקנות לו תחום אחר חוזר לתחומו
הראשון גם אליבא דרבנן.

ולמשנ"ת לעיל יש לומר דגם רש"י
מודה ליסוד זה, ודוקא גבי
ההיא דנהרדעי פליג ומשום דסבירא ליה
שבזה הוא עדיין בתחומו השני, אבל הכא
בעשו לו מחיצה של בנ"א, אחר
שהסתלקו גברי הרי הוא חוץ לתחומו
השני וצריך להקנות לו תחום אחר ולכן
לכו"ע חוזר לתחומו הראשון.

לשיטת דש"י זה ראב"ד דביצא באונס
אמרי' הבלעת תחומין ניהא דבמלו גברי
דשאי ליכנס

כא. אלא שאף אי נימא דמודה לזה רש"י,
מ"מ לשיטתו אי"צ להגיע לזה,
שהרי רש"י ס"ל דביצא באונס גם אליבא
דרבנן אמרינן הבלעת תחומין כדעת
נהרדעי (אלא שרבה פליג על זה), ולפיכך
גם בההיא דנחמיה שנפק באונס אמרינן
הבלעת תחומין גם אליבא דרבנן, ומה
שבלא מלו גברי בעינן למיסמך על ר"א,
אי"ז משום הפרט דס"ל דהבלעת תחומין
מילתא, דלזה גם רבנן מודו כיון שנפק
באונס, אלא בעינן לסברת ר' אליעזר
דס"ל שיש לו ב' אמות לכל צד וממילא
איכא הבלעת תחומין. ונפק"מ דלסברת
תוס' חוזר לתחומו רק אחר שנסתלקו
הגברי שעשו לו למחיצה, אבל למאי
דאמרינן שבאונס אמרי' הבלעת תחומין,
חוזר לתחומו הראשון אף קודם שנסתלקו
הגברי.

מחלוקת הראשונים בנתנהו בדיר וסחר אם יש לו ב' אמות מחוץ למחיצה ועפ"ז ביאור דין לא מלו גברי

כג. והנה בדלא מלו גברי דאמרינן שאלביא דר"א יש לו עוד שתי אמות חוץ למחיצה, קשה שהרי כתבו תוס' בסו"פ כיצד מעברין (ס: סוד"ה כאן) דאף שאלביא דר"א נותנין לו ד"א והוא באמצען, מ"מ בעומד תוך המחיצות או במקום שנחשב כד"א אין חילוק בין עומד באמצע לעומד בסוף דאפילו בעומד בסופו כאילו עומד באמצעו ואין נותנין חוצה לו כלום, דהא במי שהוציאווהו חוץ לתחום ונתנהו בדיר או בסחר מהלך את כולה ולא חוצה לה ואפילו הוא עומד בסופה עכ"ד, וא"כ הכא שמוקף במחיצת גברי שנידון כדיר וסחר אין לו חוץ למחיצה כלום אפילו אליבא דר"א ואמאי בדלא מלו גברי נותנין לו עוד ב' אמות עד העיר.

ולמה שכתבו תוס' דלהצד בגמ' דאיירי במלו גברי ההיתר הוא דוקא אחר סילוק הגברי, א"כ יש לומר דה"ה למאי דמוקמינן בדלא מלו גברי דיכול ליכנס לעיר משום דיש לו עוד ב' אמות, הנ"מ אחר שנסתלקו הגברי שאז אינו מוקף מחיצה ונותנים לו ד"א והוא באמצען, ואה"נ וקודם סילוק הגברי אינו יכול ליכנס לעיר לפי שאין לו עוד ב' אמות חוץ להיקף.

אולם הריטב"א כתב "ושמענין מהכא דלר' אליעזר אפילו המוקף

מחיצה חוץ לתחומו, יש לו שתי אמות חוץ למחיצה שאם לא כן הכא דלא מלו גברי ונשאר שתי אמות היאך יכנס באותן שתי אמות", מבואר דהריטב"א העמיד את הסוגיא דשרי ליכנס לעיר אף קודם שנסתלקו הגברי, ופליג על תוס' וס"ל דאפילו בנמצא במקום המוקף מחיצות יש לו עוד ב' אמות חוץ למחיצה. וגם במה שהעמידו תוס' הכא דאף לרבנן דסברי שהבלעת תחומין לאו מילתא אפ"ה במלו גברי יכנס כיון דאיירי אחר סילוק הגברי, הריטב"א פליג על זה ומשום דס"ל דהכא איירי אף קודם סילוקם, ומכח זה הוכיח כשיטת הראב"ד דביצא באונס מודו רבנן דהבלעת תחומין מילתא והכא הרי נפק באונס, ותוס' לשיטתם דס"ל שאף ביצא באונס לא אמרינן הבלעת תחומין שהרי לשיטתם אין ראייה מההיא דנהרדעי וכמ"ש רע"א וכנ"ל.

כג. והנה לקמן (ס:) מבואר דאם כלתה מדתו בסוף העיר כל העיר כד' אמות ואין העיר עולה לו מתחומו, ושיטת תוס' שם (ד"ה כאן) ושאר הראשונים וכ"פ השו"ע (סימן ת"ח) דמ"מ העיר נחשבת כד' אמות וממעטת ד' אמות ממידת התחום, אך רבינו יהונתן שם כתב דאין העיר נחשבת אפילו כד' אמות ואינה ממעטת כלל מן התחום. והיה מקום לומר דהריטב"א כאן דס"ל שיש לו עוד ב' אמות חוץ לעיר לכל צד כדין מניח עירובו שיש לו ד' אמות סביב מקום

שירת

בשמעתא דהבלעת תחומין

שלמה

תקכט

הנחת העירוב, בשיטת רבינו יהונתן קאזיל דאף שאמרי' דכל העיר כד' אמות מ"מ אינה ממעטת מן המנין אפילו שיעור ד' אמות וה"ה דבנכנס לעיר נותנים לו ד' אמות סביבה. אלא שא"א לומר כן שהרי הריטב"א עצמו כתב לקמן (שם ד"ה מה) דהעיר ממעטת לו ד' אמות מהתחום, וע"כ צריך לחלק בין דין מודד ופגע בעיר לדין זה דאמרי' שכל העיר שנמצא בה כד' אמות, ויל"ע בזה.

סתירת המשנ"ב

כד. ויש להעיר דהמשנ"ב (סימן ת"ח סקל"א) פסק כתוס' דאם נמצא תוך מחיצה או מקום שנחשב כד"א אין לו לצד חוץ כלום, ואילו בענין מחיצה של בני אדם (סימן ת"ה סק"ט) פסק דאפילו אם לא מלו גברי עד תוך התחום אלא סמוך לתחום פחות מד' אמות ג"כ שרי ליכנס דכיון דעכ"פ ארבע אמותיו כלים בתוך תחומו מותר ליכנס, ולא התנה דההיתר ליכנס הוא דוקא אחר שנסתלקה המחיצה שאז יש לו ד"א עד העיר אבל כל זמן שהמחיצה קיימת אין לו ד"א חוץ למחיצה ואסור לו ליכנס לעיר, וצל"ע בזה.

ישוּב דעת הרמב"ם בדין היקף יותר מאלפים ע"י מחיצת בני אדם

כה. כתב הרמב"ם (פכ"ז הי"ג) "מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת והוקף במחיצה בשבת יש לו להלך כל אותה המחיצה והוא שלא תהיה יותר על אלפים

אמה", והראב"ד בהשגות פליג וס"ל דמהני אפילו אם ההיקף שהקיפוהו הוא יותר מאלפים דלא שנא אם המחיצה נעשית בערב שבת ולא שנא אם נעשית בשבת מהלך את כולה אפילו היא יותר מאלפים, (עיי' חזו"א (סימן ק"ט סק"א) שפירש כן בכוונת הראב"ד), ועיי' במ"מ שכתב דגם דעת הרשב"א כהראב"ד.

וכתב המ"מ בדעת הרמב"ם דכיון שבשבת בבקעה והקיפוהו

מחיצות בשבת אינו מהלך אלא אלפים (וכמבואר בגמ' מב.), ה"ה הכא כיון שנעשית המחיצה לאחר ביאתו שם אין לו בתוכה אלא אלפים דלא יהא עדיף היכא שלא שבת שם מהיכא דשבת והוקף במחיצה, (והראשונים סברי דהיכא דשבת שם גרע דכיון שבלא"ה יש לו אלפים לא הקילו לו חכמים להחשיב את כל ההיקף כד' אמות היכא שלא שבת באויר מחיצות, וכמו שפרש"י שם).

אמנם צ"ב דלדברי המ"מ יוצא שמה שהחמיר הרמב"ם היינו דוקא שלא להלך יותר מאלפים בתוך המחיצה, ומשמע דאין חסרון אם ההיקף הוא יותר מאלפים ודומיא דשבת בבקעה, ואילו לשון הרמב"ם "והוא שלא תהיה יותר מאלפים אמה" משמע שאם ההיקף יותר מאלפים אסור להלך בתוך ההיקף אף שיעור אלפים.

ונראה דבאמת האיסור הוא להלך יותר מאלפים וכדאמרי' גבי שבת

בבקעה, אלא שאם ההיקף הוא יותר מאלפים ממילא אסור להלך כלל דהוי פרוץ במלואו למקום האסור לו שהרי בשאר ההיקף בחלק שיותר מאלפים אסור להלך, ולא דמי לשבת בבקעה והוקף במחיצה דלא איכפ"ל במה שההיקף יותר מאלפים דהתם אין היתר ההילוך אלפים משום המחיצות דאף בלעדיהם שרי להלך אלפים משום ששבת שם, משא"כ הכא דאי"ז מקום שביתתו וההיתר להלך אלפים היינו משום היקף המחיצות דעל ידיהם חשיב הכל כד' אמות, ממילא אם הם פרוצים למקום האסור להם חשיב חסרון במחיצות וכמאן דליתנהו ואינם יכולים להתיר להלך אפילו בשיעור אלפים, ולכן התנה הרמב"ם שלא יהיה ההיקף יותר מאלפים.

נו. והנה הראשונים (תוס' מז: ד"ה דכולה, רא"ש סימן י', ובחידושי הרשב"א מג: ועיי' בחידושי הרמב"ן ר"פ) כתבו בדין

דדיר וסחר דהא דכולו כד"א היינו דוקא בהוקף לשם דירה, אבל בלא"ה אינו מהלך את כולה אא"כ ההיקף פחות מסאתים, ולפי"ז צריך לומר דבעשו מחיצה של בני אדם חשיב כהיקף לשם תשמישי דירה שהרי ההיקף הוא לצורך תשמישי אדם כדי שיהא מותר לו להלך. ומכאן ראייה למ"ש הט"ז והמג"א (סימן ת"א) דעיר שתקנו מבואותיה בצוה"פ כדין כדי להתיר טלטול חשיב כהיקף מחיצה לשם דירה ושרי לטלטולי בכולה.

אמנם בבית מאיר (ס"ו) הקשה דמ"מ לא חשיב מוקף לדירה שהרי ישב ולבסוף פתח, ודין היקף לדירה הוא דוקא בהוקף ולבסוף ישב, ולפיכך כתב דצריך לומר שלשיטת הראשונים דסברי דהא דכולה כד' אמות היינו דוקא בהוקפה לדירה, לדבריהם היתר מחיצה של בני אדם הוא דוקא עד בית סאתים, ותמה על השו"ע שקיצר מלפרש דבר זה.

שירת הפסד שביתה בכה"ג שלא חל עידובו שלמה תקלא

■ סימן תי"א ■

סימן ס'

הפסד שביתה כשלא חל עידובו

שיטת רש"י בסוגיא דאמר לבנו לערב במערב דיש חילוק בין בא בדרך לעומד בביתו ❖ הטעם דעומד בביתו עדיף ❖ בדברי הראשונים בסוגיא דמי שהחזיק בדרך מבואר כחילוק הנ"ל דעומד בביתו עדיף וסתירה בדעת רש"י ❖ מסקנת רש"י בסוגיא שם דאליבא דר"מ הפסיד תחום ביתו וקשה מהמשנה בדף ס' ❖ רבינו יהונתן חילק באופ"א דתלוי אם פשע או שעירב ע"י שליח ❖ דעת הרשב"א בזה ❖ בטעמא דבמיצעו עליו את התחום הפסיד שביתה עירו ❖ שיטת הרמב"ם דבכל ענין לא הפסיד שביתתו במקומו

נתגלגל חוץ לתחום ספק מבעו"י ספק משחשיכה הרי זה חמר גמל ולא קתני לא יזוז ממקומו, שמעינן מינה דאם אינו עירוב יש לו שביתה בביתו".

גם בתוס' (מט: ד"ה ואפילו) מבואר כן דהקשו כקושית רש"י אהא דאמרי' שאם לא סיים שביתתו לא יזוז ממקומו מדין נתגלגל חוץ לתחום דלא הפסיד שביתה עירו, ותירצו "ואומר ר"י דהתם בעומד בעירו לא עקר דעתיה מעירו ודעתו שאם לא יקנה שם שביתה שיהיה לו תחום ביתו".

הטעם דעומד בביתו עדיף

ב. בגאוו"י כתב על זה דלאו טעמא דייקא הוא, דבדרך נמי ניחא ליה דליקני בדוכתיה ולא ליהוי סגיר בד"א. הילכך פירש דביתו ממילא

שיטת רש"י בסוגיא דאמר לבנו לערב במערב דיש חילוק בין בא בדרך לעומד בביתו

א. משנה (ס). "מי שהיה במזרח ואמר לבנו ערב לי במערב, במערב ואמר לבנו לערב לו במזרח, אם יש הימנו ולביתו אלפים אמה ולעירובו יותר מכאן מותר לביתו ואסור לעירובו". וכתב רש"י "ואע"ג דאוקימנה בשלהי מי שהוציא והוה דאי מוקמת ליה באידך גיסא דאילן קם ליה וכו' אלמה אמר שביתתי רחוק מאלפים הרי זה לא יזוז ממקומו, הני מילי בבא בדרך דכיון שבמקום פלוני לא יכול לקנות דרחוק מאלפים הוה ובמקום רגליו לא הוה ניחא ליה דליקני אין לו שביתה כלל לפיכך לא יזוז ממקומו, אבל בעומד בביתו ועירב במקום שאינו עירוב יש לו שביתה בביתו דמסתמא בביתו ניחא ליה למיקני בשאין עירובו עירוב כדתנן בפרק בכל מערבין (לה.) גבי

קני ליה ולא מיעקר שביתתו עד דקני במקום עירוביה וכל דלא קני התם ממילא קם בביתו, דאלים קניניה דביתא ולא פקע עד דקני במקום עירובו. (ובטעם הדבר דבאמת לא אמרינן להאי דאנן סהדי שלא ניה"ל בעקירתו ממקומו נתבאר לעיל בסימן נ"ד).

וליישב מה שתמה הגאון"י יש לומר דאין כוונת רש"י דאנן סהדי דאי הוה ידע דלא קני במקום עירובו היה חפץ לקנות בביתו ועל זה קשיא דגם בבא בדרך איכא להאי אנן סהדי שחפץ לקנות שביתה במקומו. אלא כל שעומד בביתו ומערב אין בדעתו עקירה גמורה אא"כ קונה עירובו, משא"כ בבא בדרך ועירב במקום אחר, ומשום דכשעומד בביתו ומערב הרי הוא מרגיש קבוע בביתו וצריך עקירה כדי לבטל שביתת ביתו ואין דעתו לעקור שביתת ביתו אא"כ יקנה במקום אחר, משא"כ בבא בדרך שאינו מרגיש קבוע במקומו ומונח בדעתו שצריך לקנות שביתה או במקומו או במקום עירובו וכיון שכוונתו לקנות שביתה במקום עירובו ממילא אין כלל דעת לקנות שביתה במקומו, ואף שלא קנה שביתה במקום עירובו לא קנה במקומו. ולקמן יבואר שסברא זו מבוארת להדיא בחידושי הרשב"א.

עוד יש להוסיף בטעמא דהעומד בעירו ועירב ולא נקנה עירובו דלא הפסיד שביתת עירו, עפ"י מה כתבו תוס' (מז: ד"ה חרם) דמידי שסמוך לעיר העיר מושכתו

כשביתתה ואף שאין כלל דעת לקנות תחום העיר (ונתבאר בארוכה לעיל בסימן נ"ד), ועפ"י"ז יש לומר דכל שעומד בעיר ולא נקנה עירובו ממילא נמשך אחר שביתת העיר ודינו כבני העיר, אלא שזה תוספת חידוש על דברי התוס' דהם איירו בכה"ג שאין כלל דעת לקנות שביתה אבל הכא יש כוונה הפכית לעקור את שביתת העיר, וזה חידוש טפי לומר שכיון שמ"מ לא הועיל בעקירתו ואין לו תחום אחר דנמשך אחר תחום העיר.

בדברי הראשונים בסוגיא דמי שהחזיק בדרך מבואר בחילוק הנ"ל דעומד בביתו עדיף וסתירה בדעת רש"י

ג. **איתא** במשנה סו"פ מי שהוציא וזהו (נב.) "מי שיצא לילך לעיר שמערבין בה הוא מותר לילך וכל בני העיר אסורין דברי רבי יהודה, ר"מ אומר כל שהוא יכול לערב ולא עירב הרי זה חמר גמל". ומבואר בגמ' שטעמיה דר' יהודה דכיון שהחזיק בדרך הרי דינו כעני שיכול לערב ע"י שיאמר שביתתי תחת אילן פלוני, ויש שתי לישנות ברש"י אם איירי באמר שביתתי תחת אילן פלוני, ולל"ק ברש"י לא אמר אלא כיון דאיירי הכא ביש לו שני בתים וביניהן ד' אלפים אמה ויצא לילך לביתו השני אנן סהדי דחפץ לקנות שביתה במקום המסוים שבסוף אלפים, ושתי דינים אלו נתחדשו במשנה דכיון דהחזיק בדרך חשיב עני ודאמר' להאי אנן סהדי, ורש"י דחה פירוש זה וס"ל דהב"ע שאמר שביתתי

שירת הפסד שביתה בכה"ג שלא חל עידובו שלמה תקלג

ממקומו וכיון שאמר שביתתי תחת האילן עקר דעת לגמרי ממקומו וכיון דבתחת האילן נמי לא קנה הרי זה לא קנה שביתה במקומו ולא יזוז ממקומו, אבל כל שהוא בעיר אין עוקר דעתו לגמרי מעירו א"כ קנה שביתה באותו מקום האחר שדעתו לקנות שם ואלו לא יקנה שם יהא כאנשי עירו, והוכיח כן ממ"ש דבעירב בתרומה ונטמאת דלא קנה העירוב שביתה דלא הפסיד מקומו והיינו משום דעומד בעירו.

אלא שבסברת הדבר יש חילוק ביניהם, דבתור"פ נראה כהגאון דשביתת ביתו היא חשובה ואינה נעקרת עד שיקנה שביתה אחרת (ולא משום דעתו) וזהו שכתב דשביתת רגליו אינה חשובה ומאבדה בקל' משא"כ שביתת ביתו, אבל בדברי הרשב"א מבואר דהחילוק הוא בדעתו דבעומד בביתו אין דעתו לעקור א"כ יקנה שביתה אחרת משא"כ בבא בדרך, וזה כמשנ"ת לעיל בדברי רש"י בדף ס'.

ד. **ובדעת** רש"י קשה דסותר את עצמו שהרי הוא עצמו כתב (שם) כסברא זו דכל שלא קנה עירובו אינו מאבד את שביתת העיר וכנ"ל, וא"כ מאי קשיא ליה הכא הרי כיון שעומד בעיר אף אי לא קנה עירובו אינו מאבד את שביתת העיר.

ונראה דלמשנ"ת לעיל בישוב קושית הגאון י"ל דהיינו טעמא שאינו

במקום פלוני, ולכן לר"י קנה שביתה שם (והחידוש של המשנה הוא רק דחשיב כעני מחמת שהחזיק בדרך).

ובסוגיא דלעיל מינה (נ"א: ד"ה איהו) הוכיח רש"י דאיירי בדלא אמר דאם אמר שביתתי במקום פלוני מ"ט דר"מ דפליג ואם איירי באמר אמאי פליג הרי מודה ר"מ בעני, ואם תאמר דר"מ חשיב ליה עשיר, א"כ אמאי אמר דהרי זה חמר גמל, לא יזוז ממקומו מיבעיא ליה, שהרי בביתו לא רצה לקנות דהא אמר שביתתי בסוף התחום ושם לא יכול לקנות דהא לאו עני הוא, ואי מספקא ליה נמי אי עשיר הוא אי עני הוא אכתי לא יזוז ממקומו מיבעיא ליה, אלא ע"כ בדלא אמר עסקינן וכיון שלא אמר מספק"ל לר"מ אי אמדינן לדעתיה שרוצה לקנות שביתה בסוף התחום או שמא חזר בו.

בתור"פ כתב (וכע"ז כתב בתורא"ש) "מיהו יש ליישב דלעולם מיירי דאמר שביתתי במקום פלוני ואפ"ה יש לו אותן אלפים שבין ביתו לסוף התחום דלא מסלקינן ליה משביתת ביתו ואינו מאבדה בקל כדפרישית לעיל", וכוונתו לציין לדבריו בדף מט: (ד"ה לא) "דשביתת ביתו לא מאבד בקל אבל הכא שביתת רגליו אינה חשובה ומשו"ה מאבדה יותר בקל".

וכן הוא בחידושי הרשב"א (ד"ה רבי מאיר) וז"ל "יש לומר דהני מילי בדרך דבקל הוא עוקר דעתו ושביתתו לגמרי

מאבד את שבידת העיר דכל שעומד בביתו אינו גומר בדעתו לעקור מביתו אא"כ יקנה שבידתה אחרת ומשום דבביתו מרגיש קביעות טפי, לפי"ז יש ליישב דהנ"מ במניח עירובו כדי לילך למקום אחר, משא"כ בסוגין דאיירי שיש לו ב' בתים וביניהם שני תחומי שבת ועירב כדי לילך לבית אחר, בזה יש לומר דכיון שגם הנחת העירוב מטרתה כדי לילך לבית ידידה משעה שהניח עירובו יש בדעתו עקירה גמורה מביתו שקאי ביה שהרי סו"ס הולך לביתו ולכן ס"ל לרש"י דאף אם לא קנה עירובו אפ"ה לא יזוז ממקומו.

מסקנת רש"י בסוגיא שם דאליבא דר"מ הפסיד תחום ביתו וקשה מהמשנה בדף ס' ה. בדף נב. פירש רש"י במסקנתו דר"מ איירי באמר שבידתי במקום פלוני והקשה רש"י א"כ מאי טעמא דר"מ (וכקושייתו בדף נא: וכונ"ל), וכתב ר"מ לית ליה חזקה כי האי גוונא אלא בא בדרך ממש אבל האי כעשיר משוי ליה וקסבר ר"מ כל שהוא עשיר והיה לו לערב בפת ולא עירב הפסיד באמירתו אלפים שהיה לו לעבר הלז מביתו שסילק עצמו מרוח זו ובמקום שבידתו לא נשתכר דלאו עירוב הוא ואין לו אלא אלפים הללו".

הריטב"א דחה את דברי רש"י דמי סילק לנו שבידת עירו לומר שבאמירה דאמר שבידתי במקום פלוני

הפסיד הזכות שהיה לו בעבר הלז ולא הפסיד זכות שהיה לו כלפי מקום עירובו, וכי תימא כן היה בדעתו לפי שהוא לא היה צריך לילך אלא למקום עירובו וכי בדעתו הדבר תלוי לקנות חצי שבידתה".

וקצת יש לרוכך את התמיהה על רש"י עפ"י משנ"ת לעיל (סימן נ"א) דמקום קנית שבידת כלים תלויה בדעת הבעלים, ודוקא בסתמא אמרי' דהבהמה והכלים כרגלי הבעלים, ואם בדעתם שלא יקנה שבידתה כלל הרי הוא כחפצי הפקר, וא"כ בדעתו הדבר תלוי. אלא שאכתי דברי רש"י מחודשים דלא אשכחן שהדבר תלוי בדעתו אלא כלפי מקום שבידתה, אבל מאחר שנקבע מקום שבידתו, לא מצינו שמהניא דעתו לאבד חלק מהתחום שסביב מקום השבידתה.

והנה למסקנת רש"י מבואר דאליבא דר"מ לא אמרינן להאי סברא שאם עומד בתחום עירו ולא נקנה עירובו דלא הפסיד שבידת עירו, ואף שהיה אפשר לדחות דדוקא הכא שבעי למיזל ע"י עירובו לביתא אחרינא בזה הפסיד שבידת עירו, וכמו שנתבאר לעיל, אך מ"מ בסוף הסוגיא (נב: ד"ה אלא) פרש"י דאם הניח עירובו ונתגלגל חוץ לתחום מבעו"י דודאי לא חל עירובו, לרבי יהודה לא הפסיד שבידת עירו, אבל לר"מ הרי זה חמר גמל דסילק עצמו מכוונתו מאלפים של צד שני של ביתו, הרי שאף שאין העירוב בין שני בתים אפ"ה אמרי' דלר"מ הפסיד שבידת עירו.

שידת הפסד שביתה בכה"ג שלא חל עידובו שלמה תקלה

(כדף ס') אמאי אמרי' דאם יש הימנו ולעירובו יותר מאלפים מותר לביתו ואסור לעירובו ולא אמרי' דלא יזוז ממקומו. וז"ל "לא דמי, התם בבא בדרך מיירי וכו' אין לו שביתה כלל שהרי הוא פשע בעצמו שהיה לו לפרש דבריו ולומר אם אני רחוק מאותו מקום יותר מאלפים תהא שביתתי במקומי וכיון שלא אמר פושע הוא, אבל האי ששלח ע"י שליח היה לו לשליח לדקדק בשליחותו שיכוון שכשיקדש היום לא יהא אביו חוץ לתחום וכיון שלא דקדק יכול האב לומר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי וקנה שביתה בביתו והרי הוא כאילו לא עירבו עליו כלל וכדתנן גבי נתגלגל חוץ לתחום ספק מבעו"י ספק משחשיכה ואמרינן הרי זה חמר גמל ולא קתני לא יזוז ממקומו ש"מ דכשאינו פושע בדבר יש לו שביתה בביתו".

מבואר דחילק דאם עירב בעצמו והניח עירובו חוץ לאלפים הרי זה לא יזוז ממקומו, אבל אם עירב ע"י שליח והשליח הניח עירובו חוץ לאלפים לא הפסיד שביתת מקומו ואפילו בבא בדרך שאינו עומד בעירו, וכן אם הניח הוא עצמו עירובו אך לא פשע במה שהניחו חוץ לאלפים ג"כ לא הפסיד שביתת מקומו. (ולעיל בסימן נ"ד נתבארה סברת החילוק בזה).

דעת הרשב"א בזה

ז. המ"מ (פ"ו מהלכות עירובין ה"ה) הביא מהרשב"א בחידושו שכתב

וקשה דא"כ סתם משנה (הנ"ל בריש הסימן) דמבואר שאם אמר לבנו לערב במערב והניח עירובו חוץ לאלפים מותר לביתו ואסור לעירובו היא דלא כר"מ שהרי לר"מ כיון דאמר לבנו לערב לו במזרח הרי סילק עצמו מאלפים של צד מערב. ונראה דהנה זה לשון המשנה שם 'מותר לביתו ואסור לעירובו', ופרש"י דהאי מותר לביתו היינו לדין ביתו דיש לו אלפים אמה מסביב לביתו לכל רוח, ויתכן דמה שפירש כן היינו אליבא דהלכתא דקי"ל הכא כרבי יהודה דאם נתגלגל עירבו חוץ לתחום לא הפסיד שביתת עירו אבל לשיטת ר"מ יש לבאר את הלשון 'מותר לביתו' כפשוטו דאין המכוון לדין ביתו אלא לביתו ממש והיינו דכיון שביתו במזרח ואמר לערב במערב א"כ לא עקר דעתו מאותן אלפים ממערב לצד ביתו (ולכן אף שהניח את העירוב חוץ לאלפים לא הפסיד אותן, שהרי לא היה דעתו לעקור מהם) אבל באלפים המזרחיות של ביתו אסור לפי שמהם עקר דעתו. (ולסברת רבנו יהונתן דלקמן לא קשה כלל דהכא שעירב בעצמו אף שעומד בעירו הפסיד תחום ביתו וההיא דדף ס' איירי דוקא בעירב ע"י שליח).

דבינו יהונתן חילק באופ"א דתלוי אם פשע או שעירב ע"י שליח

ו. רבינו יהונתן נחלק על כל עיקר היסוד דאם עומד בעירו ועירב ולא חל עירובו דאינו מפסיד את שביתת העיר, דהוא יישב באופ"א את קושית רש"י

"אם חוץ לתחום ממש נתנו לא עשה ולא כלום הוא כיון שהוא בביתו דכל שאין עירובו עירוב הרי הוא כתחום ביתו כמו שכתבנו" ואינו נמצא בחידושים הנדפסים לפנינו, אבל בסוגיא דמי שהחזיק בדרך כתב כסברא זו וכנ"ל, אח"כ הביא המ"מ מדבריו בעבוה"ק שכתב "דאילו שבת בתוך העיר ונתן את עירובו חוץ לאלפים אמה לא יזוז ממקומו שהרי הוא חוץ לתחום עירובו".

ולמ"ש בעבוה"ק יקשה עליו מהמשנה בדף ס' שמשם הוכיח רש"י כסברתו דאם עומד בעירו והניח עירובו חוץ לאלפים לא הפסיד שביתת עירו, ויש לומר שהרשב"א יחלק כסברת רבינו יהונתן דאם עירב ע"י שליח לא הפסיד מקומו, אבל במערב בעצמו והניח חוץ לאלפים אפילו עומד בעיר לא יזוז ממקומו.

ה. **ואת הסתירה בין דבריו בעבוה"ק** דס"ל דאם הניח עירובו חוץ לתחום דהפסיד שביתת עירו למה שמבואר בחידושו דבעירב בתרומה ונטמאת וכן באמר שביתתי במקום פלוני ומספק"ל אם הוא עני או עשיר דלא הפסיד שביתת עירו, יש ליישב עפ"י משנ"ת לעיל (בסוף סימן נ"ד) עפ"י דברי רבינו יהונתן, דהא דלא הפסיד שביתת עירו היינו משום דאמדינן לדעתיה שלא עקר לגמרי שביתתו מעירו כל שלא נקנת לו שביתה אחרת, והאי אומדנא היינו

דוקא היכא שלא היה לו לפרש אבל אם היה לו לפרש ולא פירש חסר באומדנא, ונתבאר שם מדברי רבנו יהונתן דהיכא שהניח חוץ לאלפים היה לו לפרש ולומר שאם העירוב בתוך אלפים יקנה לו עירובו ואם הוא חוץ לאלפים שביתתו במקומו, ומעתה ניחא דמ"ש בעבוה"ק שהפסיד שביתת עירו היינו דוקא בהניח חוץ לאלפים דהיה לו לפרש וכיון דלא פירש חסר באומדנא, אבל בעירב בתרומה ונטמאת שלא היה לו לפרש, וכן ברצה לקנות שביתה במקום פלוני ויש ספק בדין אם דינו כעני ומהני האי עירוב או שדינו כעשיר בזה לא היה לו לפרש, ולכן בזה אמרי' דאיכא אומדנא שאינו רוצה לאבד שביתת עירו ואין חסרון באומדנא מחמת דלא פירש.

בטעמא דנמיצעו עליו את התחום הפסיד
שביתת עירו

ט. **איתא** בברייתא (נ: ונפסק בטור ובשו"ע סימן תי"ב) "טעה ועירב לשתי רוחות כמדומה הוא שמערבין לשתי רוחות או שאמר לעבדיו צאו וערבו לי אחד עירב עליו לצפון ואחד עירב עליו לדרום וכו' ואם מיצעו עליו את התחום הרי זה לא יזוז ממקומו". וקשה דהכא נמי כיון שאינו יכול להלך ע"י עירובו א"כ נימא דאם עומד בביתו דלא הפסיד שביתת עירו.

בתורא"ש הקשה דכיון שקי"ל דכל שאינו בזה אחר זה אפילו

שירת הפסד שביתה בכה"ג שלא חל עידובו שלמה תקלוז

למשנ"ת עפ"י הרשב"א דמה שלא הפסיד שביתת עירו היינו משום דבדעתו הדבר תלוי וכל שלא קנה עירובו אין דעתו לאבד שביתת עירו, א"כ לכאורה סברא זו שייכא גם הכא דאע"פ שקנה עירובו מ"מ כיון שאין יכול לילך ע"י העירוב נימא שלא היה בדעתו לאבד שביתת עירו.

המהרש"א (נ: ד"ה בפרש"י) חילק בין עירב לב' רוחות לההיא דנתגלגל עירובו חוץ לתחום דאמרינן שלא נעקר משביתת ביתו, דבעירב לב' רוחות ידע כל מה שהיה לו לידע ואפ"ה עירב מב' רוחות דהוה סבור דמועיל ובודאי עקר דעתו ממקום רגליו ואף מעירו משא"כ בההיא דנתגלגל וודאי אילו ידע שלא יקנה שם שביתה משום שנתגלגל מבעו"י לא היה עוקר דעתיה מעירו, עכ"ד. אמנם אכתי יש להעיר מדין הניח עירובו חוץ לאלפים שלשיטת רש"י לא הפסיד שביתת ביתו (שהרי לא חילק כרבנו יהונתן בין עירב בעצמו לאמר לשלוחו), ובשלמא באמר לבנו לערב בשבילו יש לומר שאילו היה יודע שניחנו חוץ לאלפים לא היה עוקר דעתו מביתו, אך בעירב הוא עצמו וטעה והניחו חוץ לאלפים נימא דכיון שידע כל מה שהיה לו לידע אלא שטעה בדין

בבת אחת אינו, א"כ נמצא דלא חל עירובו כלל וכיון דעומד בביתו ולא היה עירובו עירוב נימא דלא הפסיד שביתת עירו. וכתב דלענין תחומין מקילינן וחלים בבת אחת אע"פ שאינו בזה אחר זה הלכך בב"א חלים או זה או זה ולא יזוז ממקומו^א, ועו"ל דכל שמצוה לערב משתי רוחות מסופק הוא בדבר אם יועילו שניהם ודעתו שאם אי אפשר שיהיו שניהם דלכל הפחות יהיה אחד מהם עירוב ולכך לא יזוז ממקומו דאחד מהם עירוב ואינו יודע איזה מהם, וכ"כ בתור"פ, וכ"ה בערוה"ש (סימן תי"ב ס"א).

י. מבואר דכל מה שהוקשה לתורא"ש היינו מחמת דלא חל העירוב כלל, אבל הא לא קשיא דאף אם חל ואינו יודע איזה חל מ"מ כיון שמחמת העירוב אינו יכול לזוז ממקומו א"כ נימא דודאי אין דעתו לאבד שביתת עירו ואינו חפץ בקיום העירוב כשמחמתו אינו יכול לזוז ממקומו. ואי נימא דמה שלא הפסיד שביתת עירו היינו משום דשביתת עירו אלימא וכל שלא חל העירוב לא נעקרה שביתת עירו דאינה נעקרת בקל וכסברת הגאון"י דלעיל, א"כ ניחא דהכא הרי חל העירוב אלא שאינו יודע איזה חל וכיון שחל העירוב פקעה שביתת ביתו, אך

א. הקולא בזה היא לענין אם לא סיים מקום שביתתו תחת האילן דמ"מ קנה שביתה וכמבואר בגמ' (ודלא כדעת רב דס"ל שכיון שאינו בזה אחר זה אפילו בב"א אינו). ומבואר בדברי התורא"ש דאע"ג דמקילינן בעירובין מ"מ אי מחמת האי קולא נפקא חומרא אזלינן לחומרא, ועיין בט"ז ריש סימן ת"א, ונתבאר לעיל בסימן נ"ו.

או בשיעור המדידה ודאי עקר דעתו ממקום רגליו.

שיטת הרמב"ם דבכל ענין לא הפסיד שביתתו במקומו

יא. הנה נתבאר דהראשונים חילקו בכה"ג שלא חל העירוב אם הפסיד שביתת מקום שעומד בו בין עומד בביתו שבזה לא הפסיד שביתתו לשובת בדרך שהפסיד שביתתו, ומה שהניא את הראשונים לחלק בזה, היינו משום דקשיא להו שבגמ' (ג:) מבואר דאליבא דרב לא מהני באומר שביתתי תחת אילן פלוני כל שלא סיים מקומו ואיתא בברייתא דתניא כוותיה "אבל לא סיים ד"א שקבע לא יזוז ממקומו", הרי שהיכא שרצה לקנות ביתה במקום אחר ולא נקנית השביתה הפסיד את ששביתתו שבמקומו, ולעומת זאת מצינו בכמה סוגיות שלא הפסיד שביתתו, במשנה (דף ס') גבי אמר לבנו לערב לו במערב והניח עירובו חוץ לאלפים לא הפסיד שביתת ביתו, ובמשנה (לה:) גבי עירב בתרומה ונטמאת וגבי נתגלגל עירובו חוץ לתחום, ומכח זה חילקו הראשונים בין בא בדרך לעומד בביתו.

ויש לציין דשיטת הרמב"ם (פ"ו ה"ה) דכל שלא נקנה עירובו מ"מ לא הפסיד שביתתו במקום מעמדו, וכע"ז כתב בהלכה ג' והראב"ד שם השיג עליו. וכתב המ"מ (שם ה"ה) שלדבריו צריך לפרש את מ"ש בברייתא 'לא יזוז ממקומו' דהיינו לכשיגיע למקום עירובו לא יזוז ממקומו לצד חוץ לפי שלא קנה עירובו ואין העירוב מתיר לו לצאת מחוץ לתחום מקום עמידתו בביה"ש.

ויוצא שלפי דעת הרמב"ם לא קשה כלל סתירת הסוגיות שהקשו הראשונים ואי"צ לחלק בין אם עומד בביתו לבא בדרך לפי שבכל ענין שלא קנה עירובו לא הפסיד שביתתו. ולפי"ז לא קשה הקושיא דלעיל במיצעו עליו את התחום אמאי לא יזוז ממקומו דנימא דודאי אין דעתו לעקור משביתת עירו, דלהרמב"ם לית ליה כלל האי אומדנא, אלא הכל תלוי אם נקנה עירובו וכיון דבמיצעו עליו את התחום נקנה עירובו אלא שאין ידוע איזה מהם נקנה בזה הפסיד שביתתו במקום שעומד.

